

1.Bölüm

2.Bölüm

HALEB-İ SAĞİR

MUKADDİME

Müellif, Sarih, Mütercim

Istılahlar?

ÖNSÖZ

BİRİNCİ BÖLÜM

NAMAZIN ŞARTLARI

(DIŞINDAKİ FARZLARI)

1 - Hadesten" Taharet (Abdest - Gusül)

Namazın Şartları

Abdest İn Farzları

Abdestin Sünnetleri :

Abdestin Edebleri :

Misvak Kullanmak

Misvakın Faydaları Sunlardır

Misvak Kullanmanın Müstehab Olduğu Haller

Abdestin Yasakları :

TAHÂRET-İ KÜBRÂ = GUSÛL

Gusül İcâb Ettiren Haller :

Gusülle İlgili Bazı Feri Meseleler :

Guslün Farzları :

Guslün Sünnetleri :

Güsülde Niyet :

Guslün Çeşitleri :

Mendûb Olan Gusül :

Gusülle İlgili Bazı Mes'eleler :

Temiz Olmayan Kimselerin Kur'ân'a Dokunmaları :

Cünüp Kimsenin Yemek Yemesi Ve Su İçmesi :

Muhtelif Konularda Bazı Meseleler :

Teyemmüm

Teyemmüm. Nasıl Yapılır?

Teyemmümün Şartları :

Teyemmümle İlgili Bazı Mes'eleler

Teyemmüm Ne İle Yapılır

Yine Teyemmümle İlgili Bazı Mes'eleler

Teyemmüm İle İlgili Bazı Feri Mes'eleler

Sularca İlgili Hükümler Mutlak Temizlik, Mutlak Su

Havuzların Ve Durgun Suların Ahkâmı

Havz-I Kebir, Havz-I Sağır Ve Akarsular :

Mestler Üzerine Meshetme

Meshin Nasıl Yapılacağı :

Cebire (Sargı) Üzerine Meshetmek

Abdesti Bozan Şeyler

Necaset

Mai Müsta'mel

Dibâğatla Temizleme

Dibâğatın Çeşitleri

Kuyuların Ahkâmı

Kuyuya Giren Cenabet Kimsenin Ve Bu Kuyunun Durumu :

Kuyuya Düşen Fareler

Kuyudan Su Çıkarma

Akar Kanı Olmayan Hayvanın Suya Düşmesi

Hayvanların Artığı Sular

Hayvanların Terleri

Bazı Mes'eleler

Necâset-İ Hafife

Namazın İkinci Şartı

Necasetten Taharet

Yakmak Veya Toprağa Sürterek Temizlemek

Meni'nin Temizlenmesi

[Yıkarak Temizlemek](#)
[Yıkama Ve Sıkma Şekilleri](#)
[Ebu Yûsuf \(R.A.\)'Dan Rivayet Edilen Mes'ele](#)
[Ebû'l-Leysin Naklettiği Mes'ele](#)
[Pis Su Verilmiş Demir Âletlerin Temizlenmesi](#)
[Pis Yerlerin Temizlenmesi](#)
[Pis Çamurdan Yapılan Testi Nasıl Temizlenir?](#)
[Yanmakla Veya Tuz Hâline Gelmelele Temizlenme](#)
[İnsanın Üzerine Sıçrayan Pislik](#)
[Şarabın Sirke Haline Dönüşmesi](#)
[Şüpheli Su İle Alınan Abdest](#)
[Hangi Kan Pistir](#)
[Şehidin Kanı](#)
[Sırtında Pis Çocuk Bulunan Kadının Durumu](#)
[Pis Elbise İle Namaz Kılan Kimsenin Durumu](#)
[Çıplak Olan Kimse, Namazı Nasıl Kılar](#)
[Namaz Kılınan Yerin Temiz Olması](#)
[Necasetten Taharetle İlgili Bazı Feri ' Meselele:](#)
[Namazın Üçüncü Şartı](#)
[Setr-İ Avret](#)
[Avret Mahalli Ne Demektir](#)
[Hür Kadının Avret Mahalli:](#)
[Cariyenin Avret Mahalli](#)
[Namaz Kılarken Azad Edilen Cârîye](#)
[Namazda Durumu Değişen Kimseler](#)
[Tam Örtünmeye Yetecek Bir Şey Bulamayan Kimseler](#)
[Setr-İ Avretle İlgili Muhtelif Mes'elele](#)
[Namazın Dördüncü Şartı](#)
[Kibleye Yönelmek](#)
[İstkbâl-İ Kible İle İlgili Bazı Feri Mes'elele](#)
[Namazın Beşinci Şartı:](#)
[Vakit](#)
[Sabah Namazının Vakti:](#)
[Öğle Namazının Vakti](#)
[İkinci Namazının Vakti:](#)
[Akşam Namazının Vakti:](#)
[Yatsı Namazının Vakti:](#)
[Vakit Teşekkül Etmeyen Yerlerde Namazı](#)
[Namaz Kılmanın Müstehâb Olduğu Vakitler](#)
[Namaz Kılmanın Mekruh Olduğu Vakitler](#)
[Farzların Ve Nafilelerin Mekruh Olduğu Vakitler](#)
[Yalnız Nafilelerin Mekruh Olduğu Vakitler](#)
[Cum'a Günü İmâm Hutbe Okurken Kılınan Namaz](#)
[Bayram Namazı Vaktinde Nafile Namaz Kılmak](#)
[Mekruh Vakitlerle İlgili Bâzı Mes'elele](#)
[Namazın Altıncı Şartı :](#)
[N İ Y Y E T](#)
[İbadette .Niyet Ne Demektir?](#)
[Nafile Namazlarda Niyet :](#)
[Vâcib ve Farz Namazlarda Niyet :](#)
[Cenaze Namazında Niyet ;](#)
[Niyetle İlgili Bazı Mes'elele](#)
[İmâma Uyan Kimsenin Niyeti:](#)
[Hangi Namazı Kaklığını Bilmeyen Kimsenin Durumu :](#)
[Namazda Niyetle İlgili Bazı Mes'elele :](#)
[Niyet Nasıl Olmalıdır :](#)

[İKİNCİ BÖLÜM](#)

[NAMAZIN RÜKÜNLERİ](#)

[\(İÇİNDEKİ FARZLARI\)](#)

[NAMAZİN İÇİNDEKİ FARZLARI](#)

(RÜKÜNLERİ)

[Namazın Rükünleri :](#)

[Allah Lafzının Başındaki Elifi Uzatan Kimsenin Hâli](#)

[İmâma Uyan Kimsenin Tekbiri :](#)

[Kıyam](#)

[Hasta Olan Kimsenin Namazı:](#)

[Bayılan Kimsenin Durumu:](#)

[Kıyamla İlgili Muhtelif Meseleler](#)

[Binek Hayvanı Üzerinde Namaz Kılmak](#)

[Binek Üzerinde Namaz Kılmakla İlgili Bazı Fer'i Mes'eleler](#)

[Gemide Kılınan Namaz](#)

[Kırâat](#)

[Kıraatin Şekli:](#)

[Farz, Vacip ve Sünnet Olan Kıraatler:](#)

[Farz Olan Kıraatin Miktarı:](#)

[Rükû](#)

[İmâma Rükû'da Yetişen Kimse](#)

[Rükû Ve Sücuddaki Teşbihlerin Miktarı](#)

[Sücûd](#)

[Secdede Sadece Alnını Veya Sadece Burnunu Yere Koyan Kimsenin Durumu](#)

[Secdede Ayağın Yele Konulması](#)

[Nerelere Secde Edilebileceği](#)

[Ka'de-İ Ahîre](#)

[Ka'de-İ Ahîhe'nin Farz Oluşu İle İlgili Mes'eleler](#)

[Namazdan Kendi Sun'u İle Çıkmak:](#)

[Namazdan Kendi Sun'u İle Çıkmakla İlgili](#)

[12 Mes'ele](#)

[Ta'dîl-İ Erkân :](#)

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

NAMAZIN VACİPLERİ

[Namazın Vacipleri](#)

[Namaz Nasıl Kılınır](#)

[Sübhâneke'yi Okumak:](#)

[Eûzü Besmele Çekmek](#)

[Mesbûk'un Durumu](#)

[Besmele Çekmek :](#)

[Fâtihâ'yî Okumak](#)

[Namaz İçinde Kur'an Okumanın Sünnet Olan Şekilleri](#)

[İmâmın Kıraat](#)

[Sünnet Ve Diğer Nafilelerde Kıraat](#)

[Rükû](#)

[Rükû'da Tesbîh](#)

[İmâmın Sonradan Gelen Kimseyi Rükû'da Beklemesi](#)

[Rükû'dan Doğkuluş](#)

[Secdeye Varış](#)

[Secdemde Tesbîh](#)

[Secde İle İlgili Mes'eleler](#)

[İkinci Rek'ate Kalkış](#)

[Namaz'da Ka'de \(Oturuş\)](#)

[Tahîyyat](#)

[Üçüncü Rek'ate Kalkış](#)

[Farzların Üçüncü Ve Dördüncü Rekatlerinde Kıraat](#)

[Sünnetlerin; Üçüncü Ve Dördüncü Rek'atleri](#)

[Son Ka'de](#)

[Salavât Okumak](#)

[Kısaca Mânâsı :](#)

[Teşehhüdden Sonra Yapılacak Dualar](#)

[Selâm Veriş](#)

[Namaz Kılan Kimsenin Yerine Getirmesi Gereken Edebler](#)

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

NAMAZIN SÜNNETLERİ

[1- Namazın Sünnetleri](#)

[2- Nafle Namazlar](#)

[Namazın Sünnetleri](#)

[1 - Ezan ve Kâmet](#)

[Ezan Ve Kametin Şekli](#)

[Kimler Müezzin Olmalı Ve Müezzinin Görevleri](#)

[Ezân'a İcabet](#)

[Namazın Diğer Sünnetleri](#)

[Nafîle Namazlar Beş Vakit Namazla Kılınan Sünnetler](#)

[Nâîle Namazlarla İlgili Bazı Feri Mes'eleler](#)

[Kuşluk Namazı](#)

[Diğer Bâzı Mes'eleler](#)

[Kıraatin Terkedilmiş Olduğu Nâfle Nâmazları](#)

[Nafîlede Kıraati Terketmekten Doğan 15 Mes'ele](#)

[Nafîle Namazlarla İlgili Diğer Mes'eleler](#)

[Sabah Namazının Sünneti İle İlgili Bir Kaç Mes'ele](#)

[Sabah Namazının Sünnetinin Kazası](#)

[Sabah Namazının Sünnetinde Ne Okunmalı](#)

[Sünnetler Nerede Kılınmalı](#)

[Terâvîh Namazı](#)

[Teravîh Namazını Cemâatle Kılmak](#)

[Terâvîh Namazında Niyyet](#)

[Terâvîh'in Vakti](#)

[Teravîh Esnasında İstirahat :](#)

[Teravîhin Kaç Rekat Kılınmış Düşmek : Bulduğunda Şüpheye](#)

[Terâvîhde Kıraatin Miktarı](#)

[Terâvîh'de İmâm](#)

[Teravîhle İlgili Bazı Mes'eleler](#)

[Vîtir Namazı](#)

[Vitirde Kıraat](#)

[Kunut Duaları](#)

[Okunuşu:](#)

[Okunuşu](#)

[Kunut Dualarını Bilmeyenler](#)

[Vitrin Tek Başına Kılınması](#)

[Vitirle İlgili Bazı Mes'eleler](#)

[Diğer Nafîle Namazlar](#)

[Peygamber \(S.A.V\)Efendimizin Yağmur Duası](#)

[Meali:](#)

[Abdest Veya Gusulden Sonraki Şükür Namazı](#)

[Evvabîn Namazı](#)

[İstihare Duası:](#)

[Manası:](#)

[Tebîh Namazının Kılınışı](#)

[Hacet Duası](#)

[Okunuşu:](#)

[Bir Başka Hacet Duası](#)

[Okunuşu:](#)

[Meali:](#)

[Teheccüt Namazı = Gece Namazı](#)

[Nafîle Namazlarla İlgili Bazı Mes'eleler](#)

BESİNCİ BÖLÜM

NAMAZDA MEKRUH OLAN ve MEKRUH OLMAYAN ŞEYLER

[Namazın Mekruhları](#)

[Namaz Kılan Kimsenin Elbisesi](#)

[Başı Açık Namaz Kılmak](#)

[Mekruh Hareketler](#)

[Öksürür Gibi Yapmak](#)

[Namazda İşaretle Selam Almak](#)

HALEB-İ SAĞİR

MUKADDİME

Bu kitap, konusu NAMAZ olan, bir fıkıh kitabıdır.

Namaz, imândan sonra farzların en büyüğü ve en mühimidir. Namaz, imânın alâmetidir. Namaz, dinin direğidir. Beş vakit namaz, Mi'rac'da farz kılınmıştır. Namaz, mü'minin mi'râcıdır; mü'-min namaz sayesinde Cenâb-ı Hakk'ın manevî huzuruna yükselir. Namaz, en büyük zikir ve en büyük duadır. Kul, Allahu Te-âlâ'ya münâcaatta bulunarak mânevî yakınlığa erer.

Cenâb-ı Hak şöyle buyuruyor

«Resulüm!... Sana vahyedilen Kır'âr Kerîm'in âyetlerini oku ve namazı da erkân ve âdabına riâyet ederek dosdoğru kıl. Şüphesiz ki namaz, edebe, akla ve şeriate uymayan ve çirkin görülen şeylerden, meneder, Allahu Teâlâ'yı zikretmek ibâdetlerin en büyüğüdür. Yaptığımız her şeyi Allah-u Teâlâ bilir.» [1]

Namaz ise elbette en büyük zikirdir.

Yine Cenâb-ı Hak şöyle buyuruyor :

«(Şartlarına riâyet edip; farzlarına, vâciblerihe, sünnetlerine ihtimam göstererek ve vaktinde kılmak suretiyle) Namazları (nıaa hakkını), muhafaza edenler (yok mu), işte bunlar cennetlerde ikram olunanlardır.» [2]

Başka bir âyet-i celîle :

«(Ey Mü'minler !...) Namazı dosdoğru Talin, zekâtı verin ve Allah'ın Resulüne itâât edin. Ta ki, ilâhî rahmete kavuşturulasınız.» [3]

Cenâb-ı Hak buyuruyor :

Namazı dosdoğru kılınız, zekâtı da veriniz. Kendiniz için evvelden hayır olarak ne yollamışsamz, Allahu Teâlâ'mn katında onu bulacaksınız. Şübhe yok ki, ne yaparsanız Allahu Teâlâ onu hakkı ile görücü (ve ona göre mükâfat verici) dir» [4]

Yine âyet-i kerime :

«İmân eden, iyi amel (ye harekelerinde bulunan, namazı dosdoğru kılan, bir de zekâtı veren kimseler (için) Rableri indinde mükâfatlar vardır. Onlar için hiç bir korku yoktur ve onlar mahzun da olmayacaklardır.» [5]

Kur'an-ı Azîmü's-şân'da namazla ilgili daha pek çok âyet-i kerîmeler vardır. Biz ise bu kadarla iktifa ettik.

Şimdi de namazla ilgili bazı hadis-i şeriflerin mânâlarına bakalım.

Peygamber (S.A.V) Efendimiz buyuruyor :

«Namaz dinin direğidir. Onu terk eden dinini yıkmış olur.

Yine Peygamber (S.A.V.) Efendimiz buyuruyor :

«Beş vakit nanız ve Cum'a namazı, namaz vakitleri ve iki Cum'a arasında işlenen küçük günahların keffâr etidir.»

Bir başka hadis-i şerif :

«Namaz kişinin kalbinde bir nurdur. Sizden kim dilerse, nurlansm, kalbindeki nuru artırsın."

Ebû Hureyre (R.A) den :

Peygamber (S.A.V) Efendimiz, Ashabına :

Ne dersiniz, birinizin kapısının önünde bir nehir bulunsa da, o kimse, o nehirden günde beş defa yıkansa, bedeninde kirden hiç bir şey kalır mı? diye suâl buyurdu.

Ashâb-ı Kiram :

Hiç bir kiri kalmaz, diye cevap verdiler. (Bunun üzerine Peygamber (S.A.V) Efendimiz.

İşte beş vakit namaz da buna benzer. Allahu Teâlâ namaz sayesinde günahları siler.» buyurdu.

Yine bir hadis-i şeriflerinde Peygamber (S.A.V.) Efendimiz :

«Namaz, şükürün bütün kısımlarını içinde toplar.» buyurmuşlardır.

Namaz hakkında daha binlerce sahih hadis-i şerif vardır.

Evet, elinizde bulunan bu kitabın konusu namazdır. Bu kitap, namaz konusunu, Hanefî Fıkıhî üzere ve her mümine lâzım olacak ölçüde derli toplu bir tarzda incelemiştir. Fakat, şunu da soy-, lemek lâzımdır ki, bu gün okuyucuya takdim edilen, itikat, ibâdet, ahlâk ve hatta bazen de muamelât ve siyer bölümlerini de ihtiva eden ilmihâl kitapları göz önüne alınırca görülecektir ki; bu kitap, sâdece namaz konusunu, onların bütün muhtevi yatılıdan daha geniş anlatmaktadır.

Söylediğimiz gibi bu kitâb, Hanefî Fıkıhî üzere telif edilmiştir. Dolayısıyla, her hususta îmâm-ı A'zam Ebû Hanife (R.A.) İmâm Ebû Yûsuf (R.A.), ve İmâm Muhammed (R.A.) le diğer Hanefî Fukahâsın kavilleri alınmış; bunların ittifak ve ihtilâf ettikleri hususlar gösterilmiş ve müftâbih olan kavillere de işaret edilmiştir. Ayrıca, yer yer, konu üe ilgili olarak diğer üç mezheb imamlarının görüşleri de belirtilmiştir.

Bu kitap, kendisinden önce telif edilmiş bulunan hemen hemen bütün fıkıh kitapları göz önüne alınarak hazırlanmış, namazla ilgili bir fıkıh hazinesidir. Ve hangi kavlin, hangi eserden alınmış olduğu da kitap içinde belirtilmiştir.

Ayrıca bu kitap, kendisinden sonra telif olunan bütün fıkıh kitabiarma da kaynak olmuştur. [6]

Müellif, Sarih, Mütercim

Bu kıymetli eserin müellifi, İmâm Muhammed Sedîd-ü-dîn Kaşgari; sarihi, Halebî İbrahim bin Muhammed; mütercimi ise» Babadağî İbrahim Efendi'dir. Şöyle ki:

Elinizde bulunan bu kitab İmâm Muhammed Sedîd-ü-dîn Kaşgârî'nin «Münyetü 1-Musallî» adlı eserinin şerhidir. Sedîd-ü'd din Kaşgârî hicrî 705 (milâdî 1305) yılında vefat etmiş bulunan bir âlimdir.

Bu eseri şerh eden zât ise, Halebi İbrahim bin'Muhanuned' dir. İbrahim bin Muhammed, fukahâ'dan bir zâttır. Hicri 865 (milâdî 1459) yılında Haleb'de dünyaya gelmiştir.

Halebî merhum, tahsilini Haleb ve Mısırdaki ikmâl ettikten sonra İstanbul'a gelmiş ve Fatih Câmi-i Şerifinde imamlık yapmıştır.

Halebî İbrahim bin Muhammed, hicrî 956 (milâdî 1549) tarihinde İstanbul'da vefat etmiş ve Edirnekapısı Kabristanına defne-dümiştir.

Halebî merhumun eserleri arasında en meşhurlarından biri, elinizde bulunan Münyetü 1-Musallî Şerhi (Halebî Sağır) dir.

İbrahim Halebî, daha önce Münyetül-Musallî'yî, Gımyetü'l-Mütemellî fi Şerh-i Münyetü 1-Musallî (Halebî-i Kebir) nâmı ile ve daha geniş bir şekilde şerhetmişti. Daha sonra bu şerhi, herkesin kolayca istifâdesini temin maksadıyla -kısaltarak Halebî-i Sağır'ı meydana getirmiştir.

Halebî-i Sağır, asırlar boyunca, mektep, medrese ve dergâhlarda okunan ve okutulan, halk arasında da şöhrati en çok yayılan kitap olmuştur.

Halebî İbrâhîm bin Muhammed'in en meşhur eserlerinden biri de Hanefî Fıkhının temel kitaplarından biri olan Mülteka'l-Ebhûr'dur.

Halebî merhumun Arabça olarak yazmış bulunduğu bu- eserler müteaddid defalar Türkçeye tercüme edilmiştir.

Elinizde bulunan bu eserin mütercimi ise,, yine Osmanlı âlimlerinden Babadağ! (Babadağlı) İbrâhîm Efendi'dir. İbrahim Efendi, Şeyh Sâdî-i Şîrâzî'nin Gülîstan isimli meşhur eserini de tercüme etmiştir. Babadağî İbrâhîm Efendi'nm, Teshîl-ü't - Tarikat namında, bir de Tarikat-ı Muhammediye tercümesi vardır.

Asırlardan beri şöhratini muhafaza eden; ilim ve irfan hayatımıza pek çok faydası dokunan bu eserin, unutulup gitmesine gönlümüz razı olmadı. Yeni neslin de bu eserden istifâde etmesini arzu ettik. Çünkü bu eser, kıyamete kadar bakî kalacak yüce İslâm Dini'nin en büyük ibâdeti olan NAMAZ'ı en güzel ve mükemmel bir şekilde anlatan eserdir...

Yaptığımız iş şudur ; Kitâbmı asılma ve Kitap'da geçen ıstılahlara kat'iyen dokunmadan, dilini bu günkü, neslin anlayacağı şekilde getirdik. Bu işi yaparken, Babadağî İbrâhîm Efendi'nin matbu «Halebî-i Sağır Tercümesi»ni esas aldık Gerektiği yerlerde Arapça aslına da müracaat ettik.

Kitabın başına eklediğimiz bu mukaddimenin son kısmına da, bu kitapta sık sık geçen İSTİLÂHLAR'm açıklamalarını koyduk. Bu sayede, kitabın anlaşılmasında, bir güçlükle karşılaşmayacağını ümit etmekteyiz.

Ayrıca, kitabın sonuna da «Namaz Süreleri ve Namaz Duâ- lan» ile ilgili bir bölüm ekledik. Bunu da, namaz kılmaya yeni başlayan veya önceden beri namaz kılmakla beraber, bu hususta bazı noksan ve hataları olan kardeşlerimize yardım ve fayda olur mülâhazası ile yaptık.

Size sunduğumuz bu kitabın, üzerinde çalışma yaptığımız matbu nüshasının kenarında Kadîzâde Muhammed Emin'in te'li etmiş olduğu FERÂİDÜ'L FEVÂİD FÎ BEYÂNÎ'L - AKÂİD (= AMENTÜ ŞERHİ) isimli eseri de bulunmakta idi. Mezkûr eseri de, bu günkü neslin

anlihyabileceği bir tarzda sadeleştirdik. Ehl-i Sünnet itikâdını en güzel bir tarzda anlatan bu eser de AKÇAĞ tarafından neşredilecektir. [7]

İstılahlar?

Şimdi de, bu kitabın anlaşılmasında kolaylık sağlaması ümü-diyle bazı dinî ıstılahları kısaca açıklayalım :

Akıl : Kişinin bilgi sahibi olmasına; iyiyi kötüyü birbirinden ayırmasına; eşyanın hakikatini sezmesine sebep olan ruhî bir kuvvettir. Akıl, insanın yürüyeceği yolu aydınlatır; onu haktan ha-kikattan haberdar eder.

Âkil, akı sahibi olan kimse demektir. Akü ni'metinden mahrum olana, mecnûn (= deli) denir. Akü, mükellef olmanın ilk şartıdır.

Âmme : Fukahâmn, ulemânın çoğunluğu manasındır. Eâtü : Kısmen, veya tamâmen: şartlarını veya rükünlerini cami bulunmayan, yani şartları veya rükünleri kısmen veya tamamen noksan olan herhangi bir ibâdet veya muamele demektir. Bir özür bulunmaksızın, tahâretsiz namaz kılmak gibi...

Beis : Zarar, ziyan fenalık, zahmet, zorluk. .

Bid'at : Dinin aslında olmadığı halde, sonradan meydana çıkan şey.

Beliyye : Felaket keder, kasavet, tasa.

Muayyen çağa yetişmek, muayyen vasıfları kazanmak demektir. Muayyen çağa yetişip, muayyen vasıfları taşıyan erkeğe «balığ»; kadına ise «baliğa» denir. Uykuda ihtilâm blan veya evlendiği takdirde çocuk yapabilecek erkeğe balığ denilir.

Balığ olma yaşının başlangıcı 12 yaştır; baliğa olma yaşının başlangıcı ise dokuz yaştır. Erkek ve kadın için bülûğa erme yaşının sonu ise 15 yaştır. 15 yaşını bitirmiş olmasına rağmen, kendisinde büüüğ âlâmetleri olmayan kimseler, hükmen balığ sayılırlar.

Caiz : Yapılması şer'an yasaklanmamış şey demektir.

Bu kelime bazen sahih bazen de Mubah manasına gelir.

Bazı muameleler vardır ki, dünya hükümleri bakımından sahih olur; fakat âhiret ahkâmı bakımından caiz olmaz. Meselâ: Cum'a namazı kumakla mükellef olan bir kimsenin, Cum'a ezanı okunurken yaptığı alış veriş muamelesi gibi... Bu muamele, aslında sahihtir; fakat ma'nevî mes'uliyeti gerektirdiği için caiz değildir.

Câriye : Bir kimsenin memlûkesi olan genç veya ihtiyar kadın.

Celse : Namaz kılarken, iki secde arasında, bir defa «Sübâ-ne Rabbiye'l - azîm» diyecek kadar oturaktır.

Dânik : Mangır bir dirhem dörtte biri.

Edâ : Muayyen bir vakitte kılınması emredilmiş bulunan bir namazı, o vakitte kılmak demektir.

Ef âl-i Mükellefin Mükellef bulunan insanların yaptıkları işler demektir. Farz, vâcib, sünnet, müstehab, helâl, mubah, mekruh, haram, sahih, bâtil, fâsîd gibi kısımlara ayrılır ki, bunların her biri kendi sıralarında açıklanacaktır.

Ehvat : En ihtiyatlı, ihtiyata en uygun (olan kavil).

Eimme : İmamlar demektir.

Esahh : En sahih, daha doğru (olan kavil).

Evceh : En vecihli, pek münasebeti!, çok uygun.

Evlâ : Daha uygun, daha layık, daha iyi, daha üstün (olan kavil).

Fakih : Amellerle ilgili şer'i hükümleri, tafsili delilleri ile bilen ve kavrayan kimse. Fâkih'in cem'i (çoğulu) Fukahâ'dır.

Farz : Yapılması dînen kat'î bir şekilde emredilmiş bulunara vazifeler.

Şer'i bir delille yapılması kat'î bir şekilde emredilmiş olan vazifelere : Farzı Kat'î denilir. Namaz kılmak, zekât vermek gibi, Müctehidlerin, kat'î bir delile yakın bir delil olarak gördük-leri zannî bir delille sabit görülen vazifelere de «farz-ı zannî» denir. Abdestte başı meshetmek, bir farz-ı kat'î; başın dörtte birini mesh'etmek ise, bir farz-ı zannî'dir. Farz-ı zannî'ye, «farz-ı amelî» de denir. Farz-ı amelî, vâcib olarak da adlandırılır.

Her mükellefin yapması gereken farza, Farz-ı Ayn denir. Beş vakitteki namaz gibi...

Mükelleflerden bir kısmının yapması ile diğerlerinden sakıt olan yâni bir kısmı yerine getirince, diğerleri için yapmak mecburiyeti kalmayan farzlara da «farz-ı kifâye» denir. Cenaze namazı gibi... Farz-ı Kifâye'yi. müslümanlardan hiç biri yerine getirmese, bundan haberi olan ve bunu yerine getirmeye gücü yeten bütün müslümanlar, Allah indinde mes'ûl ve günahkâr olurlar.

Farz-ı kat'î'yi inkâr eden kâfir olur, Farz-ı amelî'yi inkâr etmek ise bid'attir.

Fâsid : Aslen sahih olduğu halde, sahih olmayan bir şeye mü-kâreneti sebebi ile sahih ve meşru' olmaktan çıkan şeydir. İbâdetde fâsid, batıl hükümdedir.

Fariğ : Vazgeçmiş, çekilmiş. Rahat, asude, boş, boş kalmış işini bitirmiş, işsiz. Bir mülkün; tasarruf, sahip olma, kullanma hakkını başkasına terkeden.

Fenağ : Vazgeçme, bırakıp, istirahat etme dinlenme. Hiçbir işle meşgul olmama rahat etme.

Fetva : Bir mes'elenin halledilmesi ve açıklanması hususunda vakî olan bir suâl verilen cevap demektir. Yanî, şer'î mes'e-lelere dâir sorulan suâllere verilen cevaplara fetva denir. Fetva kelimesinin cem'i (çoğulu) Fetâvâ, fefcâvî'dir.

Fıkıh : İnsanın, amel bakımından lehine ve aleyhine olan şer'î hükümleri, tafsilâtli delilleri ile bilmesi demektir. Fıkıh, İslâm Hukuku mânâsına kullanılan bir ıstılahtır.

Hades : Şer'an bazı ibâdetlerin yapılmasına mâni' olan ve hükmî necaset sayılan bir haldir.

Hades-i aşğâr : Sadece abdest almakla giderilebilen hadis hâlidir. Bevetmek, ağızdan, burundan kan gelmek ve benzerlerinden dolayı medyana gelmiş bulunan hades halleri gibi...

Hades-i Ekber : Ancak, ağzı, burnu ve bütün bedeni yıkamakla (gusülle) giderilebilen hades hâlidir. Cünüplük, hayız ve nifas halleri gibi...

Hâil : tiki şey arasında veya birşey önünde perde olan, mani olan, arayı kapayan engel.

Halef : İmânı Muhammed bin Hasan'dan, Şemsü'l-eimme Halvânî (Hicri 456) ye kadar geçen fâkihîer.

Halâvet : Tatlılık, şirinlik. Zevk.

Hâlî : Tenha, boş, sahipsiz yer. Açık yer.

Haram : Yapılması, kullanılması, iyilip içilmesi dinen kat'î

bir delil ile yasaklanmış olan şeylerdir. Leşe, şarap, akan kan gibi herkese karşı haram olan şeylere «Lizâtihi Haram» aslında helâl olup, başkasının hakkından dolayı haram olan şeylere de «haram liğayrihi» denir. Sahibinin meşru şekilde bir izni bulunmadan, başkasının malından istifâde etmek gibi. «Muharremât» haramlar demektir.

Haram olduğu, ittifakla ve kat'î olarak kabul edilen bir şeyi helâl saymak, insanı imândan çıkarır.

Helâl : Dînen caiz görülen şeylerdir ki, bu şeylerin yapılmasında veya kullanılmasında bir günâh ve ceza yoktur.

"Her türlü şüpheden uzak, saf ve temiz olan halâllere «tıyb» ve «tayyib» denir.

Hikmet : Sebep; fâide; maslahat; eşyanın hakikâlerini olduğu gibi bilmek ve buna göre hareket etmek mânâlarına gelir. Cem'i (çoğulu) Hikem'dir.

Hüküm ; Karar; îcâb; iktizâ; nüfuz; amirlik, güzel akıbet mânâlarına gelir. İstılahda, bir şeyin üzerine terettüb eden eser demektir.

Mükelleflerin fiilefrine taalluk ecîen, dinî hükümlere de «şer'î hüküm» denir. «Namaz farzdır.>, «Faiz haramdır.» cümleleri gibi...

Huşu : Gönül açıklığı.

İbâdet : Kulluk vazifesini yerine getirmek demektir. İstılah mânâsı ise : Güzel bir niyyetle yapılmasında sevap olan ve Al-lahu Teâlâ'ya ta'zini için yapılan amel demektir. Namaz kılmak, oruç tutmak gibi...

İbtizal : Birşeyin hor kullanılması, bir şey, çokluğundan dolayı değerini kaybetme bayağılaşma, ayağa düşme. Birşeyi sürekli olarak kullanma. Umumileşmiş, ağızdan, ağıza düşerek, müpte-zel olmuş sözlerin gevelenmesi.

İcmâ : Bir sırada bulunan İslâm Müctehidlerinin, şer'î bir hüküm üzerinde ittifak etmelerine denir. İcmâ-ı ümmet de aynı mânâdadır.

İçtihad : Fürû'a âit bir şer'î hükmü, delilinden çıkarmak için kişinin bütün takatini sarfetmesi demektir. İçtihad eden kimseye müctehid denilir. Herkes içtihad edemez. İçtihad edecek müc-tehidin gerekli şartları hâiz olması gerekir.

İhtisar : Kısaltma; sözü yazıyı kısılma; sadeleştirme, basitleştirme..

İltihak : Katılma karışma.

İmâmeyn . İmâm Ebû Yûsuf (R.A.İ'la İmâm Muhammed (R.A.5 'm ikisine birden imâmeyn denir. «Sâhibeyn» tabiri de aynı mânâda kullanılır.

İsaet : Kötülükte bulunma; kötü iş işleme.

İttisaf : Muttasıf olma, vasıflanma, nitelenme.

İstiab : İçine alma, içine sığma, tutma kaplama^

İstihfaf : Hafifseme ehemmiyet vermeme, küçük görme.

İstinbat : Bir sözden veya işten saklı bulunan mânâyı çıkarmak. Bir mes'ele hakkındaki hükmü, delil ve kaynaklarından çalışıp gayret sayfederek çıkarmak.

İstinsaf : Hakkını tamamen alma, ödeşme.

İstihsân : İyi ve faydalı olanı kabul etmek demektir. İstihsan da kıyâsın bir nev'idir. İleti kapalı olan kıyasa istihsan. denir.

İstinâf: Yeniden başlama.

Kâid : Oturucu, oturan, oturmuş.

Kabih : Çirkin, yakaşksız, fena, ayıp.

Ka'de : Namazda teşehhüt için yâni et-tahiyyat'ı okumak için oturmaktır. Buna kuûd da denir. Bir namazda iki defa oturulursa, birincisine «Ka'de-i ûlâ» (=ilk oturuş); ikinci oturuşa da *kâ'-de-i ahîre» (=son oturuş) denir.

Kavme : Rükû'dan kıyama kalkıp, bir kere «Sübhâne Rab-biyel-azîm» diyecek kadar durmaktır.

Kavil : Söz, görüş, rey.

Kaza : (Burada) Muayyen bir vakitte Jfâ edilmesi gerekirken, bu zamanda yapılmayan bir ibâdetin, bu vakit hâricinde ifâ edilmesi demektir.

Kerahet : Lügatte, bir şeyi fena görmek, bir şeye razı olmamak demektir.

İstilahta ise; terk edilmesi muhakkak iyi olan bir şeyin, ter-kedilmeyip yapılması demektir.

Harama yakın olan kerâhate «kerâhat-i tahrîmiyye» helâle yakın olan kerâhate de «kerâhat-i tenzihiyye »denir.

Kıraat: Namazda, Kur'an-ı Kerîm'den bir miktar okumak demektir.

Kıyam : Namazda ayakta durmak demektir.

Kıyas : Bir şeyde sabit olan hükmün aynım, o hükmün icti-hâdi illetini taşıması sebebi ile, diğer bir şeyde de, bir rey ve içti-had neticesi olarak izhar etmektir. Buna «Kıyâs-ı fukahâ» da denilir.

Kurbet : Yakınlık demektir. İstilah mânâsı ise : Alîahu Teâ-lâ'ya mânevi bir halde yakınlığa sebep olan, herhangi bir güzel ameldir. Nafile olarak kılman namazlar, sadakalar gibi...

Le-vmi s Zemmetme, çekiştirme, paylama, başa kakma.

Mahreç : Huruç edecek,, dışarı çıkacak, çıkılacak kapı. Ağızdan harflerin çıktığı yer.

Makûle : Takım, kısım soy, ulam, ilim tasnifi yapılmış.

Maslahat : Bir şeyin doğru, güzel, hayırlı olmasına sebep ve vesile olan şey demektir. Maslahatın dînî, dünyevî ve diğer bazı kısımları vardır. Maslahatın zıddı «Mefsedeptir.

Masiyet: Asilik, itaatsizlik, isyan, günah.

Masnuni : Sünnet olan şey, adet edilen şey; yıllanmış şey. Me'cur ; Ecir ve savabı verilmiş olan. Me'sûr : Esir edilmiş, tutsak, yolu kesilmiş.

Mendûb : Dini bir emir veya yasak olmayıp, buna rağmen yapılması makbul ve uygun olan şey demektir.

Meşru : Şer'an caiz olan şey; şeriatin izin verdiği şey; şeriate uygun olan şey. .

«Mekruh», «tahrîmen mekruh», «tenzâhen mekruh» da bu mânâlarda kullanılır.

Mekruh : Lügatte, sevilmeyp kerih görülen ve hoş karşılanmayan şey demektir. İstüâhda ise : Yasaklandığı ve men edildiği sabit olmakla beraber, bu hükmün hilâfına ve ona aykırı bir emare görülen şeydir. Mekruhun yapılması doğru değildir; terkedil-mesi daha uygundur.

Muhtar : Beğenilip seçilmiş, uygun görülmüş (kavil).

Muktedî : Bir imâma uymuş olarak namaz kılan kimse.

Mübâh : Yapılması da, yapılmaması da dinen caiz olan şeydir. Yapılmasında sevap, terk edilmesinde ise günâh yoktur. Helâl olan bir yemek veya meyveyi yemek veya yememek gibi...

Mübelliğ : Tebliğ eden, haber veren, bildiren. Müctehidlerin, birçok dereceleri de vardır.

Müfsid : Meşru' olan bir ameli bozup iptal eden şeydir. Bu fiilin kasden işlenmesi azabı gerektirir.

Müftâbih : Bir mes'ele hakkında, kendisi ile fetva verilen şer'i hüküm demektir.

Bir hadise hakkındaki muhtelif hkî kavillerden birinin tercih edilmesi halinde, kendisi ile fetva verilen kavle de «müftâbih kaviU denir.

Müftî (Müftü) : Şer'i mes'elelerin hükmünü beyan etmekle görevli olan kimse demektir.

Mükellef : Kendisine, Allahu Teâlâ tarafından bir şey yapması veya yapmaması görevi verilen âkil (akıllı) ve balığ (buluğa ermiş kimse) demektir.

Münafi : Zıt, uymaz, aykırı.

Münferid : Namazı tek başına kılan kimse.

Mürâhik : Bülâğ çağına ermiş, on iki yaşının basmış erkek çocuk.

Müstehab : Peygamber (S.A.V.) Efendimizin, bazen yapıp bazen de terk buyurdıkları şeylerdir. Kuşluk namazı ve benzerleri gibi... Bu, bir bakıma sünnet-i ğâyr-i müekkede demektir.

Peygamber CS A.V.) Efendimiz, müstehab olan şeyleri sevmiş ve ihtiyar buyurmuştur. O'nun ümmetinin sâlihleri de bunları seve seve yapmışlar ve bizlere de tavsiye etmişlerdir.

Müstehab kelimesi yerine, «mendûp», «fazilet», «nafile», «ta-tavvu» ve «edeb» kelimeleri de kullanılır. .

Müştehâ : İştihayı gerektiren, arzu olunan, istenilen. Müştehat : Erkeklik hissini tahrîk edecek hale gelmiş kız.

Mütekarrîr : Takarrür eden, kararlaşan, yerleşip kuvvet bulan.

Müteahhürîn : Şemsü'l-emme Halvânî'den Hâfîzu'd-dîn Buharî (Hicrî 693) 'ye kadar olan fukahâ'dır.

Mütekaddimîn : Şemsü'l-emme Halvânî' (Hicrî 456) den önceki fukahâ'dır.

Müzzâmka : Dokuz yaşma basıpta balığ olmayan kız çocuk.

Nafile : Lügatte, ziyâde, fazla manasınadır. İstilahta ise : farzlar ve vâcibler üzerine ziyâde edilen ibdetlere denir.

Nass : Manası açık ve kat'î olan âyetlerin delil olması hâli.

Neces : Murdar, pis olan şey demektir.

Necis ve necaset de böyledir. Yâni bu kelimeler, esasen veya arızî olarak temiz bulunmayan bir madde manasına gelir ki, kitabımızın ilgili bölümünde geniş malûmat vardır.

Nehiy : Kendisi ile bir fiilin terkedümesi istenilen sözdür. «Yalan söyleme», «hırsızlık etme» sözleri gibi.

Böyle hitâb eden zâta «Nâhi», nehyedilen, yasaklanan şeye «menhiyyün anh» denir; bunun cem'i (=çoğulu) ise «menhiy-yâU, «memnû'at»

kelimeleri ile karşılanır...

Nevâdir : Hanefî fıkhında, üç İmâmın, zâhirü'rivâye'nin dışında kalan kavillerini toplayan kitaplara ve bu kitaplarda bulunan kavillere «nevâdir» denir

Niyet : Kasetmek; kalbin bir şeye azmetmesi, yönelmesi demektir. İstilahta ise : Yapılan bir vazife ile Allah. Teâlâ'ya tâ-atde bulunmayı ve O'na mânevi olarak yaklaşmayı kasetmek, demektir,

Râci : Geri dönen, münasebeti; ilgisi olan,

Râci : Rica eden, yalvaran.

Rek'at t Namazın kıyam, rükû' ve iki secdeden meydana gelen bir bölümü.

Revâtib : Farz namazlardan önce ve sonra kılman müekket sünnetler.

Rida : Belden yukarı örtülen örtü.

Rükûl : Namaz'da, kırâatden sonra eğilerek baş ile sırtı aynı hizaya getirmek demektir.

Salâh : Doğru olan, fâsid olmayan demektir. Doğru olan, Allahû Teâlâ'nın hukukunu da, kulların hukukunu da yerine getiren kimseye «Salih» kimse denir.

Salât : Namaz demektir. Namaz kılana ise «Musallî» denir.

Secde : Namaz kılarken -usulünce- eğilerek, yüzün bir kısmını yere koymak demektir. Birbiri ardır a yapılan iki secdeye «secdeteyn» denir. Sücûd ise, hem secde etmek ve hem de secdeler manasına gelir. Secde eden kimseye ise «Sâcid» denir.

Selef : İmâm Ebû Hanâfe'den İmâm Muhammed b. Hasan'a kadar olan zevata fıkıh'ta «selef» denir.

Sena : Övme, övüş.

Sünnet : Farz ve vaciblerin dışında Peygamber (S.A.V.) Efendimizin yapmış bulunduğu fiil ve hareketlerdir. Peygamber (S.A.V.) Efendimizin mübarek sözlerine «sünnet-i kavliye», ful ve hareketlerine «sünnet-i fiiliyye», yapıldığını görmüş buldukları bir fiil karşısında susup, onu red ve inkâr buyur mamalarına da «sünnet-i takriyye» denir ki bu hâl o şeyin caiz olduğuna delalet eder. Sünnet kelimesinin cem'i (= çoğulu) «Sünen»dir.

Sünnet-i Gayri Müekkede : Hz. Peygamber'in çok defa eda edip, bazan terkettikleri sünnet (Nama-zda uzun okuma, ikinci ve yatsı namazlarının ilk sünnetleri gibi...)

Sünnet-i Müekkede : Hz. peygamber'in hemen hemen daima eda ettikleri (sabah, öğle, akşam namazlardaki) sünnetler.

Siret : Bir kimsenin içi, hali, tavrı, gidişi ahlakı. Hal tercümesi.

Sa'y : Koşma yürüme (Hacda Sefa ile Merme arasında).

Şefi : Namazların iki rek'atlık bölümleri demektir. Dört rek'atlı namazların ilk iki rek'atlerine «şefi evvel» son iki rek'atleri-ne ise «şefi sânî» denir.

Üç rek'atlı namazların son bir rek'atleri de şefi sânî'dir.

Şeyh : Yaşça, ilimce ve amelce büyük olan demektir.

Şiraze : Kitap ciltlerinin iki ucunda bulunan ve yapıları muntazam tutan, ibrişimden örülmüş ince şerit.

Meşâyih ise şeyhler demektir.

Tâat : Emri tutmak, emre uymak demektir ki, «itaat» kelime si de aynı mânâdadır. Tâat'm istilâh mânâsı ise : Yapılmasından dolayı sevap bulunan bir amel demektir. Namaz kılmak, Kur'ân okumak gibi...

Tagyir : Başkalaştırma. değiştirme, bozma.

Taharet : Lügate temizlik demektir, istilânda ise : İbâdete mâni olan, necaset dediğimiz maddi pisliğin ve hades dediğimiz mânevi pisliğin giderilmesi demektir. Temiz olan şeye «tâhir», temizleyici olan şeye «tahûr» veya «mutahhir», temizleme işine de «tathîr» denir.

«Tahâret-i sugra», abdesti olmayanın abdest alması, «taharet-?, kübrâ» ise gusûl icâbeden kimsenin gusletmesi demektir.

Tahfif : Hafifletme, yükünü azaltma.

Takva . Allahû Teâlâ'dan korkma ve bu korku ile Cenâb-ı Hakk'ın yasakladığı şeylerden kaçınma, sakınma.

Tedai : Birşeyi hatıra getirme.

Tecviz! Caiz görme; caiz görülme, 'izin verme.

Teenni ; Yavaş gitme, yavaş hareket etme, yavaşlık, gecikme, ilerisini düşünerek acelesiz, dikkatli davranma.

Tedebbür : Sonunu, hakikati düşünme.

Tehlîl: Kelime-i Tevhidi tekrar tekrar söylemek.

Tekbîr : «Allah-u Ekber» demektir.

Teklif : Dinin, ehliyet ve selâhiyet sahibi olan kimselere, bir takım şeyleri yapmalarını, bir takım şeyler yapmamalarını emretmesi demektir. Bu tarz dinî emir ve yasaklara muhatap olan kimseye «Mükellef» denir.

Tenahnuh : Gırtlığını temizlemek üzere hırıltılı sesler çıkarmalar ve çıkarılan böyle sesler; öksürmeler.

Tencîs : Kirletme, Pis etme.

Tercih : Vasıf itibarıyla birbirlerine benzeyen iki delilden birinin diğerinden daha üstün ve tercihe şayan olduğunu isbât etmektir. Fıkıhta, böyle durumlarda tercih yapma kudretine hâiz olan kimselere «ashâb-ı tercih» denir.

Teressül : Harflerin mahreçlerine ve kısaltılıp uzatılmalarına riayetleme.

Teşbih : «Sübbânallah» diyerek Cenâb-ı Hakk'ı tazim etmek. Teşviş -. Karıştırma, karmakarışık etme.

Tevatür : Bir hadis-i şerifin ve bir haberin, yalancılar ittifak etmesi mümkün olmayan cemâatler tarafından nakil ve rivayet edilerek gelmesi...

Te'vil : Bir sözü veya bir ifâdeyi, taşıdığı açık mânâdan başka bir mânâ ile yorumlayıp anlama.. Sözü'n mânâsım değiştirme.

Tezelzül : Sarsılma, sallanma, ırgalanma.

Vâcib : Yapılması, kat'î olmamakla" birlikte kuvvetli bir delil

ile sabit olan şeydir. Vitir ve bayram namazları gibi... Vaciblerin yapılmasında sevap, terk edilmesinde azap vardır inkâr edilmesi ise bid'attir. Vâcib kelimesi bazen farz veya lâzım yerinde de kullanılır.

Vâcib li Zâtihi : Ademi mümteni olan mevcuttur ki vücut kendisinden olup başkasından olmadığı mâdûniyyetin imtinâi zaruret halinde olduğu yerinde kullanılır bir tabirdir.

Vird : Belli zamanlarda okunması âdet edinilen Kur'ân cüzleri veya dualar, zikirler.

Varid -. Selen, vasıl olan, erişen.

Zâhib : Bir fikir veya zanna, bir görüşe uyan.

Zahir : Açık, herkes tarafından anlaşılabilen (rivayet ve kaviller) demektir. Azher ise, daha açık, meydanda, besbelli demek

Zâhirü'l-mezheb : Hanefî Mezhebinde İmâm-ı A'zam (R.A.Â İmâm Ebû Yûsuf (R.A.) ve İmâm Muhammed (R.A.) 'm her üçü nün kavillerine «zahîrû'l-mezheb» denilir.

Zâhirü'r rivâye : Bu da zâhirü'l-mezheb manasıdır. Zira' i Uzunluk Ölçüsü.

Zihar : Karşılıklı yardımlaşma; kocasını karışım müebden mahremi olan bir kadının bakmak caiz olmayan bir uzvuna teşbih eylemesi :

Bu kitabı sadeleştirerek, ilim, irfan hayatımıza ve kıymetli okuyucuların hizmetine sunan bu fakir, kendisi için duâ ve merhum babası ve anası için Fatiha talep etmektedir.

Gayret bizden, inayet ve tevfik ancak Allah'dandır. 8 Ağustos 1983. [\[8\]](#)

ÖNSÖZ

Hamd; namazı, saadetin anahtarı, zâhidlerin ve sülûk ehlinin mi'râcı kılan Allah (C.C.) 'a mahsustur.

Salât ve selâm ise; yaratılmışların en şerefli, himmeti Al-lahu Teâlâ'nın bütün kullarını kuşatan, Cenâb-ı Hakk'ın sevdiği ve seçtiği Resulullah Hz. Muhammed'e ve O'nun dinine bağlanarak kurtulmuş olan şerefli âl ve ashabına olsun.

En yüce niyaz olan, duâ ve niyazla dolu bulunan namaz, kulluk görevlerinin yerine getirilmesinde herkese şümülü olan bir kefil ve insanî mertebelerin yükseltilmesinde de herkes için bir mi'râc-ı kâmindir.

Ta'yin edilmiş bulunan beş vakitte namazla iştiğâl eden mü'-minler, «Kim namazı ikâme ederse, muhakka ki dinini ikâme etmiş olur.» lafzının mânâsına uygun olarak, kendisini gölgeleyecek olan din çadırım, namazın şartları, farzları, vacibleri ve sünnetleri gibi, dört sağlam çivi ile kurmuş ve istihkâm etmiş olur. Bu durumda ise, şeytanların en şiddetli vesveseleri bile, o mü'-mine te'sir etmez. Bu din çadırını tâ'dü-i erkân direği ile kurup tamamlayan kimselere, fâsıkların fahribkâr ellerinin te'sir ede-miyeceğinde de şübhe yoktur.

Din çadırının şanlı emiri, mücâhede meydânının şöhrat sahibi, sultam, ilmî ve amelî üstünlükleri nefsinde toplayan, büyük âlim, üstad, Münye (isimli bu eserin) sahibi, İmâm Muhammed Sedîdü'ddin Kaşgârî, yukarıda zikrettiğimiz hadis-i şerifteki emre uyarak, dini ikâme etmek ve müslümanlara yardımcı olmak maksadı ile, Namazla ilgili mes'elelerin en gerekli, faydalı ve seçkin olanlarını ihtiva eden sağlam bir çadır kurmuş, kale gibi sağlam bir sığınak misâli büyük bir kitah meydana getirmiştir. Ve böylece de, ilim ve irfan âlemine büyük bir yadigâr bırakmıştır. Bu kitâbm sâde ibareleri, cevahirle süslü bir çadır gibidir; üstün çadır ipleri ise, sanki misk-î anberle kokulanmış...

Bu eserin, kıyas kabul etmez üstünlüğünü ortaya çıkarmak, ondan temin edilen faydalan çoğaltıp kuvvetlendirmek, kısa gedilen bölümlerini açıklamak ve mufassal olan bölümlerini de tamamlamak için, muhakkik âlimlerin önderi ve müdakkik âlimlerin, üstadı, milletin ve dinin yardımcısı, İslâm'ın ve müslüman-ların imâmı, ilme susayanları doyuran rabbânî âlim, Allah'ın feyzinin muhatabı, Arapça ilminin bütün sırlarına vâkıf, büyük imâm İbrahim Halebi (Allahu Teâlâ ona rahmet etsin ve makamı cennet olsun), zorluklarını kolaylaştırarak ve kabuğunu soyup özünü çıkararak, herkesin anlamasını kolaylaştıracak bir şekilde bu kitabı şerh etmiştir. Bu şerhin her yaprağı namazla ilgili hakikatlerle süslenmiş, ibarelerin sağlamlığı hazinesi ile doldurulmuştur.

Fakat, arapçayı bilmeyen müslüman kardeşlerimiz, bu kıymetli şerhin, -Arapça olmasından dolayı- üzerinde bulunan kapalılığı açamıyorlar ve o eşsiz mânasını nüzlerinde bulunan örtüyü kaldıramıyorlardı. Bu sebeble bâzı dostlarımız, günâhı çok bu hakir kulu, Münyetü'l -,Musalli Şerhini (Halebî-i Sağırîî Türkçeye tercüme etmek için teşvik ettiler. Hicri 1110 senesinin Recep ayının başında, bu eseri herkesin faydalanmasını temin maksadı ile ve âhiretim için bir hazırlık olması dileği ve afvedil-meme, Cenâb-ı Hakk'm rahmetine nail olmama bir sebep olması duâsıyla Türkçeye tercüme ettim.

Cenâb-ı Hak dualarımızı kabul buyursun.

Bu kitab, namazın şartları, farzları, vacibleri, sünnetleri, mekruhları ve müfsidleri ile ilgili bölümlere ayrıldı. Her bir bölümde ayrıca işlenilmiş olan konular da vardır ki bütün bunlar, baştaki Fihrist'te tafsilâtı ile yazılmıştır. Böylece hangi konuda bilgi edilmek istenirse, o konuyu kolayca bulup faydalanmak mümkün olacaktır.

Bu kitabda, -gafletten dolayı- hattad veya baskı hataları bulunursa, bunları gören kardeşlerimizin, düzelterek, okuyucuların hatasız bir eserden faydalanmalarını te'min etmeye çalışmaları talebimizdir.

Ve günahlarla dolu bu fakiri de duadan unutmayınız.

İbrahim bin Abdullah bin İbra Babadâği [\[9\]](#)

BİRİNCİ BÖLÜM

NAMAZIN ŞARTLARI

(DIŞINDAKİ FARZLARI)

Bu bölümde :

1 - Hadesten" Taharet (Abdest - Gusül)

a) Teyemmüm

- b) Sularla İlgili Hükümler
- c) Havuzlarla İlgili Hükümler
- d) Mestler Üzerine Meshetmek
- e) Abdesti Bozan Şeyler
- f) Necaset
- g) Kuyuların Hükümleri
- h) Hayvanların Artığı Olan Sular
- 2 - NECASETTEN TAHARET
- 3 - SETR-Î AVRET'
- 4 - İSTİKBÂL-İ KIBLE
- 5 - VAKÎT

konuları bulunmaktadır. [\[10\]](#)

Namazın Şartları

Namazın, müttefekun aleyh (üzerinde ittifak edilen) altı şartı var dır. Birinci -şart, hadesten pak olmaktır. HadeS diye gusül etmeyi veya abdest almayı icap eden nesneye derler.

Namaz kılmayı murad eden kimse, cünüp veya abdestsiz olsa, namaz kılamaz. Ta .ki, gusül etmekle cünüplükten, abdest almakla abdestsizlikten, su ile pâk olmadıkça... Eğer suyu, a'zâsmda kullanmaya muktedir olmazsa, bu hükme tâbi değildir.

Amma, eğer su ve suyu kullanma iktidarının her ikisi birden bulunmaz yahut bunlardan yalnız biri olmazsa, o zaman namaz kılmak isteyen kimse hakkındaki şart, pâk toprakla teyemmümdür.

Gusûn ve abdestin; farzları, sünnetleri, edebleri yasakları vardır. Abdestin farzları dörttür : [\[11\]](#)

Abdestin Farzları

1- Yüzünü yıkamak

2- Ellerini dirseklerine kadar yıkamak. Elleri yıkamanın farz oluşuna, dirsekler de dahildir. Ayaklarını yıkamanın farzi-yetine de, toplukları yıkamak dâhildir. Kulak ile sakal başı arasında olan beyaz yeri yıkamak da farzdır.

Sakal hakkında, imâm-ı A'zam (R.A.)'dan naklonunan rivayetlerin en açık ve belli olanı şudur ; Yüzün derisinin öiş tabakasına değeni (bulaşan, kavuşan, görüşen, mülâki olan) yıkamak farzdır. Sakal altında olan deriyi yıkamak, farziyetden sakıttır

Bunun gibi, kaş ve bıyık tüylerini yıkamakla, farz eda edilmiş olur; bunların altında olan derileri de yıkamak, farziyetden sakıttır.

Çeneden aşağı salman sakalı yıkamak veya mesh etmek, vâcib değildir, bilakis sünnettir.

Abdesti olan kimse, traş olsa yahut tırnaklarını kesse, ba sının meshini ve tırnağını kestiği uzvun yıkanmasını iade etmesi lâzım değildir. Yani bunları tekrar yıkamaz ve meshetmez.

3 - Başını Meshetmek : Başını meshetmede farz kılınmış olan miktar : Dört bölükte bir bölükdür, yani başın dörtde biridir.

Bir kimse, eğer, başın dörtte birinden azını meshetmiş olursa farzı edâ etmiş olmaz ve bu kimsenin abdesti, sahih olmaz.

Suyu yetişmeyen kimsenin, bir uzvunda kuru kalan parçayı, diğer bir uzvunun suyu ile ıslatması caiz değildir. Yalnız, kuru kalan bir parçanın aynı uzuv da kalan su ile ıslatması caizdir .

Gusül ederken bir uzuvda kuru kalan bir yeri diğer uzuvla nn herhangi birinin suyu ile ıslatsa caizdir. Zira, gusül hakkında bütün beden bir uzuv menzilesindedir.

Kuru kalan parçayı ıslatmak için bir uzuvdan alman suyun, o uzuvda akması şarttır. Mücerred uzvun yaşını, o kuru yere sürmek kifayet etmez.

4 - Ayaklarını yıkamak . [\[12\]](#)

Abdestin Sünnetleri :

Abdestin sünnetleri 16 dır :

1- Uykudan uyanan kimsenin, abdest almayı istediği zaman, ellerini, su kabına sokmadan, bileklerine kadar üç kere yıkaması,

2- Abdeste başlarken «Besmele» çekmek, «Besmele» lafzında meşayih'in seçtiği :

(Bismülâhil-âzîm ve'l-hamdü li-llâhi ala' dini'l-islâm) demektir.

Bazıları da :

«Efdal olan önce eûzü'yü sonra da «besmele'yi çekmektir.» demişlerdir.

Müctebâ da, zikredilen bu iki besmele'nin birlikte söylenme sinin efdâl olduğu görüşünü benimsemiş ve :

Bîsmillahirrahmanirrahimi Bismülâhilazîmî velhamdü lillâhi alâ dinil islâm) demek gerekir.» demiştir.

Besmelenin, abdest alırken nerede söyleneceği hususunda ihtilâf vâki olmuşsa da, esah olan kaviller gereğince, ihtiyaten, iki kere «besmele» söylemek daha uygundur î Besmelenin birini, istinçâ için avret mahallini açmadan önce, diğerini de avret mahallini örttükten fakat diğer uzuvlarını yıkamaya başlamadan önce söylemelidir.

3 - Mazmaza (Ağza su vermek)

4 - İstinşâk (Burna su vermek)

5 - Caşınm ve bıyığınm altmâ suyu ulaştırmak,

6 - Çeneden aşağıda olan sakalı mesnetmek,

7- Sakalını, altından eli. ile niâilemek. Sakalı eküzü üç içere yıkadıktan sonra, elinin' arkası boyna gelecek vaziyette; yapılmalıdır. Bu şekilde hüâllemek için, sakalın sık olması Ve v'altındaki'derinin gözükmemesi gerekir. Eğer, sakal seyrek ölü ve aHmçtaki :deri gözü.ürse, tüylerin altındaki derinin yıkanmatsı lâzımdır, yanibu halde hilallemek kifayet etmez.

8 - Başını tümüyle bir kefe mesnetmek. Başu frîshetmenin \ şekli'sudur"; Suya alıp, iki avucunu ye; bütün parmaklarını isîat-"nîâıdır. Sonra/her iki elinin üçer parmağın! bir araya getirerek-baş parmaklarını, salavat parmaklarını ve avuçlarını başına değdirmeden, bir araya getirdiği parmaklarını, başının önünden, en-: sesine varıncaya kadar'çeker, Sonra, avuçlarını başının iki yanına koyup, enseden, başının önüne gelinceye kadar çeker; Bu şekilde başın tümününün meshini tamaiüadiktan sonra, her^üz ba- . - şma değmerriş olan baş parmaklarının içleriyle,kulaklarının dışlarını mesh/eder. Salavat parmaklarının içiyle de "kulaklarının içini rhesher. Başın ta.mamnvT meshetmek, mutlaka" ve .sadece bu şekilde yapılması lâzımdır denilemez, Maksud," mümkün olduğu şekilde başın tümünü meshetmektir.

9 - Kulakları meshetmek. Eğer sarığma yapışmamışsa, elerine taze-su almadan mesheder. Şayfet sarığına yapışmışsa, taze su ile mesheder.

10 - Boynuna mesihtir. Başu meshederken, bir yere vurduğu parmaklarının arkası ile ense meshediir.

11 - Ellerin ve ayakların parmaklarına aşma sû ulaştık-tan sonra, bu parmaklarının arasını hüâllemektir.

Ayak parmaklarının hilallerime sinin şekli şudur : Sağ ayağın serçe parmağından hilallemeye başlanır ve sol ayağın serçe parmağında tamamlanır.

12 - Her uzvu üçer kerre yıkamaktır, ilk yıkamada farz hasıl olur. İkinci ve üçüncüde ihtilâf vardır. Bazılarına göre, ikinci yıkama sünnettir ve üçüncüsü fazilet bakımından ondan aşağıdır. Bazılarına göre ise, ikinci yıkama sünnet, üçüncü yıkama da ikmâl-i sünnet içindir. Bazılarınca da hem. ikinci hem de üçüncü yıkama sünnettir.

13 - Niyettir. Meselâ : «Niyet ettim hadesi gidermek için ab-dest almaya» veya sadece «Niyet ettim abdest almaya» diye niyet edilebilir.

Abdestte niyetin vakti, yüzün yıkandığı zamandır.

14 - Abdest âyetinde zikredilen sıraya riâyet etmek. Yani, önce yüzünü yıkayıp, sonra ellerini dirsekleri ile birlikte yıkamak, sonra da başına meshedip, bilâhare ayaklarını toplukları ile birlikte yıkamaktır.

Ama, önce ayaklarını yıkayıp, sonra diğer abdest azalarını yıkasa, bu da caizdir. Lâkin bu hal sünnete muhalif olur.

15 - Abdest alırken, farzın kemâlini bulması için, abdest azalarını ovmak,

16 - Abdest azalarından her birini, önce yıkadığı uzvun suyu kurumadan yıkamak. [\[13\]](#)

Abdestin Edebleri :

Bu bölümde, abdestin 31 edebi zikredilmiştir, şöyle ki :

1 - Özürlü olmayan kimsenin, vakit girmeden önce abdest alıp, namaza hazırlanması,

2 - İstincâ için, kıblenin sağ veya sol tarafına dönerek oturmak yani, önü veyahut arkası kible yönünde olmamak. Ayaklarını birbirinden uzak tutup, makadını gevşek bırakarak, temizlikte mübalağa için, mehmâ-imkan salıvermek. Oruçlu olduğu zaman böyle yapılmaz. O zaman ayaklarını ayırmayıp, makadını da salıvermemehdir. Ta ki, içine su gidip orucunu bozmasın.

İstincâ hâlinde, kibleye yönelmeyi veya ona arkasını dönmeyi terk etmek edebdir. Bu. edebi terketmek, tenzihan mekruhtur. Kible yönüne ayak uzatmak da böyledir. Amma, küçük veya büyük abdest bozarken, kible tarafına önünü veya arkasını denmek, tahrimen mekruhtur.

3 - Mahreci tecâvüz etmeyen necaseti, su ile yıkamak. Necaset, mahreci tecâvüz eder; fakat dirhem miktarından az olursa, onu yıkamak sünnettir. Dirhem miktarı kadar olursa, onu yıkamak vacibtir. Dirhem miktarından fazla olursa, onu yıkamak da farzdır.

4 - Necaset mahrecini, pâk edinceye kadar yıkamak. Bu hususta, sünnet olmuş bir adet yoktur. Nitekim, bazıları üç kere, bazıları yedi kere, bazıları da on kere yıkamayı şart koşmuşlardır. Lâkin, bu hususta.esas olan şudur : Onun pâk olması, yıkayan kimsenin görüşüne bağlıdır. Bu durumda o kimsenin, kalbinde, o yerin pâk olduğu kanaati hasıl oluncaya kadar yıkaması gerekir. Ama o kimse, veveseli bir kimse olup, suyu israf ediyorsa, adı geçen kimse hakkında, üç kere yıkamak takdir olunur ve bununla pâk olduğuna hükmedilir. Nitekim, necâset-i galiza'nın, üç kere yıkamakla pâk olmasının takdir edilmesi gibi... Bazıları da, onun hakmda, yedi kere yıkamakla pâk olacağını takdir etmişlerdir.

İstincâ yerini, bir veya iki veyahut da üç parmağının içi ile . yıkamak gerekâr. Parmağın başu, bu temizlikte kullanılmamalıdır. Kullanılırsa içeri girebilir ve istimtâ bulunabilir. Bu takdirde de, bazılarının kavline göre, gusül vacip olur. Kadınlar da, parmağının içini kullanıp, istincâ sırasında, istimtâ'dan kaçınmak hususunda erkekler gibidir.

Taşla istincâ'da da sünnet kılınmış olan bir adet yoktur. Mahreç, temizleninceye kadar taşla silinir.

5 - İstincâ yerini yıkadıktan sonra, ayağı kalkmadan önce, bir bez ile silinmektir. Tâki, mâ-i müsta'melin eseri, tamamiyle ortadan kalksın. Eğer bir bez parçası bulunmazsa, istincâ yerini eli ile birkaç kere sıvayıp, kullanılan suyu, silip tahfif etmek gerekir.

6 - İstincâ ve kurulama işi bittikten sonra, avret mahallini örtmek.

7 - Kişinin, abdest almaya, bizzat kendisinin başlaması, başkasından yardım istememesi gerekir. Lâkin, saygıdan dolayı ve gönül hoşluğu ile talebinin üstadına ve hizmetçinin efendisine, -kendisine bu hususta herhangi bir emir verilmeden- abdest suyunu dökmesinde bir beis olmadığını rivayet edenler de vardır.

8 - İstincâ yerinden başka, abdest azalarını, yıkarken, yönelerek oturmak.

9- Abdest alan kimsenin oturduğu şeyin, yerden yüksekte olması lâzımdır. Ta ki, kullanılan su, onun üzerine sıçramasın.

10 - Abdest alırken, dünya kelâmı söylememektir. Yalnız, abdest alırken, rivayet suretiyle öğrenilen ve öğretilen hadisle, meşhur ve mühim haberlerle meşgul olmak; bu edebe aykırı değildir.

11 - Her bir uzvu yıkarken, kelime-i şehâdeti söylemek. Yâni, demek.

12 - Her bir uzvu yıkarken, selef-i sâHhîn'den rivayet edilmiş olan duaları okumak.

Besmele'den sonra,

Elhamdü lillahillezî ce'ale'l-mâi tahûrâ) demek dir. Mazmaza ederken (ağıza su verirken), Allahü'mmeskinî min havzı nebiyyike ke'sen Lâ'ezmeu ba'dehû ebedâ) yahut Allahürnme e'innî alez zikrike ve şükrike ve tilâveti kitâbıke) diye duâ etmelidir. İstinşâk ederken (burna su verirken)

Allahümme lâ tahrîmnî râyihate na'ıymike ve cinânıke)

Allahümme erhamni râyihate'l cenneti ve'rzuknî minna': niha ve lâ tenhni râyihate'n-nâr) demelidir.

Yüzünü yıkarken, şöyle duâ edilmeli

Allahümme beyyid vechî bi nûrike yevme tebyaddu vücûhü evliyâike. Ve lâ tüsevvidü vechî bi zünübî yevme tesveddü vücûhü âdâike).

Sağ kolunu yıkarken,

Allahümme'atini kitabî bi yemînî ve hâsibnî hisâben yesîra) şeklinde dua etmelidir.

Sol kolunu yıkarken ise sövle dua edilir :

Allahümme lâ tu'tini kitabî bi şimalî ve lâ min verâi zahrî ve-lâ tühâsibnî hisâben şedîd).

Başına meshederken,

Allahümme harreme şa;rî ve beşerî ale'n-nâr. Ve ezillenî tah~ te zillî arşike yevme lâ zilli illâ zıllıke) yahut.

Allahümme ğâşşini bi rahmetike ve enzil aleyye min bere-kâtıke) diye duâ edilir.

Kulaklarını meshederken,

Allahümme'c'alni min'ellezîne yestemi'üne-i-kavle feyettebi'-üne ahsenehû) şeklinde duâ eder.

Boynunu meshederken, şöyle duâ eder

Ayaklarını yıkarken de şöyle duâ edilir

Allahümme sebbit kademi ale's sıratı yevme tezülû fihi'l-akdam)

Bazı alimler bu duanın sağ ayak yıkanırken okunmasını; sol ayak yıkanırken de

AHahümme'tık rakabeti mi'ne'n-nârî ve'hfaznî min e's-sel asili ve'l aâîlîV.

Allahümme'c'alli sa'yen meşküren ve zenben mağfüren ve amelen makbûlen ve ticâreten len tabur.)

13 - Mazmaza ve istinşak'ı sağ elle yapmak, sol el ile de burnunu temizlemek. [\[14\]](#)

Misvak Kullanmak

14- Misvak kullanmak, misvak yok ise şehâdet parmağı ile dişlerini misvaklar gibi temizlemek. Ulemânın ekserisi, misvak kullanmanın sünnet olduğuna zâhib olmuştur ki esahh olan da budur. Misvakın uzunluğunun bir karış, kalınlığının ise serçe parmak kalınlığında olması müstehabtır. Misvak kullanmanın şekli şudur : Baş parmakla serçe parmak misvakın altına, diğer üç parmak da üstüne gelecek biçimde misvak tutulur. Misvak kullanmaya ilk defa sağ üst dişlerin arkasından başlanır. Daha sonra, sol alt dişlerin arkasında, misvaklanma tamamlanır. Misvak, dişlerin kısa tarafları istikâmetinde sürülür, uzunluğuna sürmekte caizdir. Yalnız, diş etlerine zarar verme ihtimâli korkusundan bu şekil güzel görülmemiştir. [\[15\]](#)

Misvakın Faydaları Şunlardır

Ağız paklığı, Tamı hoşnudluğu, şeytan ıraklığı, Melâike ferahlığı, hataların olmamış gibi örtülmesi ve hasenatin çoğalması. Ayrıca balgamı defeder. Dişlerin kir ve pasını giderir. Diş etlerini kuvvetlendirir. Mideye kuvvet verir. Ağızdaki kötü kokulan giderir. Göze parlaklık verir. [\[16\]](#)

Misvak Kullanmanın Müstehab Olduğu Haller

Şu beş halde, misvak kullanmak müstehâbdır :

1- Dişlerin rengi sarardığında,

2- Ağız ve dişlerin kokusu değiştiğinde,

3 - Uykudan uyanınca,

4 - Namaz kılmaya kalkıldığı zaman,

5 - Abdest alırken.

Abdest alırken, misvakın kullanılacağı vakitte ihtilaf vardır. Bazılarına göre, misvak abdeste başlamadan önce kullanılmalıdır. Bazıları da mazmaza esnasında misvak kullanmanın sünnet q1-duğuna zâhib olmuşlardır.

15 - Mazmaza ve istinşakı mübalağalı bir şekilde yapmak. Bu edep oruçlu olmamak halindedir. Mazmaza'da mübalağa, bazılarına göre gargara yapmaktır. Bazılarına göre ise, ağız su ile doldurmaktır. İstinşakta mübalağa ise, suyu genzine vancaya dek çekmektir.

16 - Kulakları meshederken, serçe parmaklarını kulakların içine sokmaktır.

17- Ayak parmaklarını sol elin serçe parmağı ile hilâllemektir. Bu hilâllemenin nasıl olacağı «Abdestin Sünnetlerinde zikredildi.

18 - Parmağındaki yüzüğü bol olan kimsenin yüzüğünü hareket ettirmesi. Eğer, yüzük dar olur ve hareket ettirilmesi zahmet gerektirirse : Eimme-i selâse'den gelen zâhir-i rivayetde, mutlaka hareket ettirilmesi lâzımdır. Rivâyet-i zahirenin dışındaki rivayetlere göre ise, hareket ettirmemek de caizdir.

19 - Suyu israf etmemektir. Abdesti ırmak kenarında alıyor olsa bile, israf etmemek gerekir.

20 - Suyu, abdest azalarında belli olmayacak kadar az kullanmamalıdır. Aslında, üç kerenin her birinde abdest azalarından su damlamalıdır.

21 - Abdest aldıktan sonra ibriği su ile doldurmaktır. Taki, yine abdest almayı murad ettiği vakit, su hazır olup, şeytanın onu ihmâl ettirmesinden

halâs ola.

22 - Abdestin okumalıdır ;

tamamında veya abdest arasında şu duayı

Allahümme'c'alni mine't-tevvâbîne ve'c'alni mine'l-mütetah-fürine ve'calni min ibâdike's-sâlihine ve'c'alni müe'llezîne lâhav-fün aleyhim ve lâ nüm tehzenûn)

23 - Abdesti bitirdikten sonra şu duayı okumak :

Sübhâneka'llahümme ve bihamdik. Eşhedü en lâ ilahe illâ ente vahdeke lâ şerike leke. Estağfirüke ve etübü ileyk. Ve eşhedü enne Muhammeden abdüke ve resûlüke).

24- Abdesti bitirdikten sonra, bir kere veya iki kere veyahut da üç kere «İnnâ enzelnâhu» sûresini okumak. Resûl-i Ekrem (S.A.V.) Efendimiz'den şöyle rivayet edilmiştir :

«Bir kimse, abdesti müteâkib «İnnâ enzelnâhu» "süresini okursa, Hak Teâlâ onun elli "yıllık günahını mağfiret eder.»

25 - Abdestten artan suyu, kibleye dönerek, otururken veya ayakta dururken içmektir. İçtikten sonra, şu duayı okumalıdır :

Allâhümmeşfinî bi şifâike ve dâvinî bi devâike ve'simni mi-ne'l-vehli vel-emrâzî ve'l-evcâ'i)

Ayak üzeri dururken su içmek mekruhtur. Lâkin, abdest suyunun fazlasını ve zezemi ayak üzeri içmek mekruh değildir. Bu, iki sudan başka suyu, ayakta içmenin tenzihen mekruh olduğunda, ulemânın ittifakı vardır.

26 - Abdest alan kimse, abdest aldıktan sonra en az iki rek'-at namaz kılmalıdır. Eğer bu abdesti, namaz kılmanın mekruh olduğu bir vakitte almışsa, bu namazı kılmaz.

Rasûl-ü Ekrem (S.A.V.) Efendimizin şöyle buyurduğu rivayet edilmiştir :

«Abdesti tamam alıp, sonra iki rek'at namaz kılan hei müslümana cennet, vâcib gibi lâyük olur.»

27- Abdest alıp, bu abdestle namaz kıldıktan sonra, bu abdesti dururken, vakt-i evvelde ve vakt-i aharda, o abdestin üzerine-tekrar abdest alıp, namazı onunla kılmaktır. Buna, «nurun ala nur» derler.

28 - Abdest alan kimsenin, niyeti unutmayıp, abdestin sonuna kadar kalbinde tutmasıdır.

29 - İhtimam ederek gözün pınarına suyu ulaştırmak. Hulâsa da şöyle denilmiştir : «Abdest alan kimse için suyu gözünün pınarına ulaştırmak vâcibdir.»

30 - Yüz, el ve ayaklanıl hududunun bir miktar geçilmesidir. Ta ki, onların yıkandığına yakın hasıl olup, kıyamet gününde, o kimsenin abdest azalarında mevcut olan beyazlığı ziyade

31 - Elbisesini, abdest suyunun damlalarından korumak. [\[17\]](#)

Abdestin Yasakları :

Abdestin -bu bölümde sayacağımız 12 yasağı vardır

1- Kazâ-i hacet esnasında, önünü veya arkasını kibleye dönmek. Bina içinde bulunsa bile, önünü veya arkasını kibleye dönmek doğru değildir.

2- Kazâ-i hacet esnasında, güneşe ve aya karşı, önünü ve- ya arkasını dönmek.

3 - Bevl ederken, rüzgâra karşı durmak.

4- İstincâ için, bir kimsenin yanında avret mahallini açmak. Bezzâziye'de şöyle zikrolunmuştur : «Bir kimse, istincâ için terihâ bir yer bulamazsa, - efdal olan, su ile istincâ lâzım iken onunla- istincâ'yı terk edip, avret mahallini açmasın.»

5 - Sağ eli ile istincâ etmek. Resûl-ü Ekrem (S.A.V.) Efendimizin şöyle buyurduğu rivayet olunmuştur.

«Sizden biriniz su içerken, içtiği kabın içine nefesini salıvermesin ve helaya girdiği zaman, sağ eliyle avret mahalline yapışmasın.»

6 - Yiyecek, tezek, kemik, davar yemi, kömür, saksı parçası, tuğla, sırça (çini) parçası, kamyş, ağaç yaprağı ve başkasının hakkı olan herhangi bir şeyle istincâ etmek yasaktır.

Tezek ve kemikle istincâmn yasak oluşu, Resûl-ü Ekrem (S. A.V.) Efendimiz'in : Hayvan tersiyle ve kemikle istincâ etmeyiniz. Çünkü bunlar, cinlerden olan kardeşlerinizin azıklarıdır.» kavlinden dolayıdır. Cinlerin azıkları ile istincâ yasaklanınca insanların erzakı ile istincâ elbette yasaktır. Hayvan yemleri ile is tincâmn yasaklanması da, cinlerin azığına kıyamdır.

Başkasının hakkı (malı) olan, elbise, su ve taşla istincâmn yasak olması ise, rızası olmadan başkasının hakkına tecâvüzün haram olmasındandır.

Kömürle istincâmn yasak olması, onun kirletici olmasındandır.

Saksı parçası, sırça ve tuğla ile istincâmn yasaklığı, bunların istincâ mahallinde yara açma ihtimalinin fazla oluşundandır.

Câmm'l-Cevâmî'de : «Kamyşla istincâmn yasaklanması, onun basura sebep olmasındandır.» denilmiştir.

Bu, yasaklanan şeylerle istincâ etmek mekruhtur. Lâkin, bunlarla istincâ edilmişse,' maksud olan temizlik hasıl olduğu için yine de kâfidir.

7 - Suyu tükürmek, balgam atmak, sümkürmek.

8 - Abdest uzuvlarını, üçten fazla veya noksan yıkayarak sünnet olan haddi tecâvüz etmek. Herhangi bir uzuvda, haddi tecâvüz etmek de böyledir. Meselâ : Ellerini koltuklarına varıncaya kadar, ayaklarını dizlerine varıncaya kadar yıkamak. Veya, ellerini dirseklerine varmadan, ayaklarını topuklarına varmadan yıkamayı kesmek yani noksan yıkamak.

9 - İstincâ yerini sildiği bezle, abdest'azalarını silmek.

10 - Suyu yüzüne hızlı bir şekilde çarpmak yasaktır. Alnından aşağıya mülâyemetle salıvermesi gerekir.

11 - Yüzünü yıkarken nefesi ile suya üfleme.

12- Yüzünü yıkarken ağızını ve gözünü ziyade yummak. Yumması halinde, dudaklarının kırmızı yerleri gizlenip bir parça yer kuru kalabilir veya gözünü şiddetle yumunca göz kapaklarında kuru yer kalabilir. Bu takdirde de abdesti caiz olmaz.

Fevâidi Ebî Hafsi'l-Kebîr'den, konumuzla ilgili tırKaç mes e-leyi burada zikrederim :

Bir kimsenin sol eli çolak olup, o eli ile istincâyâ kadir olmasa ve sağ eli ile su koyacak bir kimse de bulunmasa, ondan istincâ sakit olur. Ancak, akar su yakınında olursa, sağ eli ile suyu alıp, onunla istincâ eder.

Bir kimsenin iki eli çolak olursa, kollarını yere ve yüzünü duvara sürerek teyemmüm eder ve namazını kılar.

Hasta olan bir kimse, abdest almaktan âciz olur da hanımı yahut cariyesi, bulunmaz lâkin oğlu veya erkek kardeşi bulunursa, o, hastaya abdest aldırır. Amma, istincâ yerine el sürmeleri caiz olmadığından, o hastadan istincâ sakıt olur.

Hasta olan bir kadının da kocası bulunmasa, kızının yahut kardeşinin ona abdest aldırması caizdir. İstincâ yerine el sürmek, bunlara da caiz olmadığından, hasta olan. bu kadından da ictin-câ sakıt olur.

Bir kimsenin, elleri ve ayakları kesik olursa, bunun namaz kılması hakkında ihtilâf vardır. Bazılarına göre, bu kimseden namaz sakıt olur. Mecmû'il Nevâzü'de : «Bir kimseye abdest veya teyemmümden hiç biri mümkün olmazsa, İmâm-ı A'zanı [R.A.] ile İmâm Muhammed (R.A.) göre, ondan namaz sakıt olur. İmâm Ebû Yûsuf (R.A.)'ya göre ise o kimsenin imâ ile namaz kılması lâzımdır. Mahpus olan kimse hakkındaki hüküm de böyledir.

Abdestli olan kimse, sünnet olan şekil üzere, mak'adını salıverip istincâ etse, abdesti bozulur.

Taş ve benzerleriyle istincânın, su ile istincânı yerini tutması, istincâ yerinden mu'tad olan şeyin çıkması halindedir. Lâkin, çıkan şey kan veya irin olursa, taş ve benzerleriyle istincâ kâfi değildir; sı ile yıkamak lâzımdır.

Helaya, namaz kılman elbiseden başka bir elbise üe girmek müstehabdır. Mümkün olursa böyle yapmalıdır. Eğer mümkün değilse, elbisesini, necasetten ve kullanılmış sudan korumaya ziyâde dikkat etmelidir. Helaya girerken şöyle duâ etmelidir.

Bismillah Allahümme inni eûzübike mine'l-hubsi ve'l-habâisi

Bir kimse «Allah» ismi veya Kur'ân-ı Kerim'den bir şey yâzûi herhangi bir nesne ile helaya girmemelidir. Eğer, bu nesne (cüzdan ve saire gibi) bir zarfın içinde bulunursa, onunla helaya girmek caiz olur.

Helaya girerken sol ayakla girmek, çıkarken de sağ ayakla çıkmak gerekir.

Helada konuşulmam alıdır; «Allah» ismi zikredilmemelidir. Helada selâm alınmaz ve aksırana duâ üe mukabele edilmez. Kendisi aksırırsa, dilini hareket ettirmeden, kalbi ile hamd etmelidir.

Zaruret olmadan, avret yerine ve kendisinden çıkana bakmamahdır. Başını sağa sola çevirip etrafa da bakmamahdır. Helada, tükürmemeli, sümükürmemeli, öksürmemeli ve bedeninden bir şeyle oynanmamalıdır. Gözünü göğe dikip bakmamahdır. Helada çok durmamalı; ç;kmca da şöyle demelidir :

Gufrâneke El-hamdül lûlahi'llezi ezheb 'annî mâ yû'zînî ve-emseke 'aleyye mâ yenfe'nî)

Su içine, Kazâ-i hacet ve bevletmek mekruhtur. Bu su, ister durgun su, ister akar su, olsun, ikisinin hükmü de Irmak kenarında, ağaç altında, ekin içinde, gölgesinden faydalanılan yerde, meşicilerin yakınında, bayram namazı küi-nan açık namazgahlarda, kabristanda, hayvanların arasında, yollarda ve bu cümleden olan diğer yerlerde, zaruret olmadan kazâ-i hacet etmek mekruhtur.

[18]

Buraya gelinceye kadar, tahâret-i suğra = küçük temizlik = abdest anlatıldı.

TAHÂRET-İ KÜBRÂ = GUSÛL

Gusûl İcâb Ettiren Haller :

Gusûl, cenâbetiikten temizlenmektir. Bir kimseye gusûl icâb ettiren sebebler dörttür.

1- Zekerden (erkeklik uzvundan) veya fercin (kadınlık uzvunun) dahilinden şehvetle meni gelmek. Meni, yerinden şehvetle ayrılıp, lâkin çıkması şehvetin sakinleşmesinden sonra vâki olsa, gusletmeyi gerektirmesinde ihtilâf vardır : İmâra-ı A'zam Ebû Hanîfe (R.A.) ile İraâm Muhammed (R.A.) ya göre, bu hâl gusûi icâb eder. İmâm Ebû Yûsuf (R.A.)'ya göre ise, bu halde gusûl icâb etmez.

Meselâ, bir kimse ihtilâm olup, meni mahallinden şehitle ay. nldıktan ve o kimse şehvetini sakinleştirdikten sonra, dışarı çıksa; yahut eli ile istimna ederek veyahut şehvetle yapışarak veyahut da bakmakla, meni şehvetle yerinden ayrıldığı sırada, zekerini tutup, meni dışarı çıkmadan şehvet sakinleşir ve sonra meni çıkarsa-, veya ineni şehvetle çıktığı için cünüp olan kimse, bir müddet uyumadan veya bevl etmeden, hemen (cünüp olmasının akabinde) gusletse ve daha sonra da, meninin geri kalanı akıp dışarı çıksa; bu sekilerin hepsinde Ebû Hanife ile İmâm Muhammed (R.A.)'ya göre gusûl lâzımdır. Ebû Yûsuf göre ise, bu hallerde gusûl lâzım değildir.

Bu konuda fetva, zayıf kimse hakkında İmâm Ebû Yûsuf kavli üzeredir. Zayıf olmayanlar hakkında ise, fetva, diğer iki imamımızın kavli üzeredir.

Bu hâlin, gusle sebep olması için, Hanefi İmamlarının ittifakı ile şu iki şart vardır :

a) Meninin mahallinden şehvetle kopması. Dövlmekten, ağır bir şey kaldırıp götürmekten, yüksek bir' yerden düşmekten dolayı meni çıkmış olsa, gusûl icâb etmez.

b) Meninin, beden haricine veya beden harici hükmünde olan bir yere çıkmasıdır. Fercin harici ile, sünnet olmamış kimsenin kesilmesi gereken derisi, beden harici hükmünde olan yerlerdir.

Eğer meni, fercin dahilinde kalsa veya zekerin kamışında kalıp dışarı çıkmasa, gusûl vâcib olmaz.

2- Gusûl etmeyi gerektiren sebeblerin ikincisi ise : Zekerin haşefesinin, önden veya arkadan birine girip, gizlenmesidir. Ancak bu durumda, gusûlün vâcib olması için, failin de mefûlün de şehvete sahib yâni mükellef veya kendi misli ile cima' olunan durumda canlı biri olması şarttır.

Haşefenin; hayvana, ölüye veya misilleri ile henüz mücâmaat edilmeyen kız çocuğuna girdirilmesi halinde, sadece girdirmiş olmaktan dolayı -eğer inzal vâki' olmamışsa gusûl vâcib olmaz.

Ayrıca, misli ile cima' olunmayan kız çocuğu, altı yaşında veya yedi, sekiz yaşında olmasına rağmen, bedeni henüz gelişmemiş olan kız çocuğudur.

3 - Hayzm veya hifasın kesilmiş olmasıdır.

4 - Uykudan uyanan kimsenin, yatağında veya elbisesinde veyahut da uyluğunda yaşlık bulunmasıdır. Bu yaşlığı bulan kinv se ihtilâm olduğunu hatırlar ve bu yaşlığın da meni veya mezî.olf duğuna yakın üzre kanaati bulunur veyahut da bu konuda şek-ke, şübheye düşmüş olursa; bu kimsenin üzerine gusletmek -ittifakla- vâcib olur.

Zira ihtilâm, meninin çıkmasına sebeptir. İht-üamı hatırlatan yaşlık, meniye hamloünur. Aslında meni kaim, mezi ise incedir ve bu bakımdan aralarında fark vardır. Lâkin, havanın veya beden harareti sebebi ile meni inceliş mezi gibi olmuş olabilir. Bu durumda da bu yaşlığın meni olma

ihtimâlî tercih edilerek, gusl etmek vacip olur.

Eğer, mezkûr mahallerde yaşlık gören kimse, ihtilâm olduğunu hatırlamaz, lâkin yaşlık bulduğuna kanaat hasıl etmiş olur veya bu konuda şekke veya şüpheye düşerse, yine bu kimseye gusûl vâcib olur.

Eğer, ihtilâm olmadığını hatırlar ve mevcut yaşlığın da mezi olduğuna yakın hasıl etmiş bulunursa, bu durumda gusûn vacip olup olmayacağı konusunda ihtilâf vardır

İmânı A'zam EbîVHanife (R.A.) ve İmâm Muhammed (R.A.), göre, bu durumda gusûl vâcib olur.

imâm Ebû Yusuf (R.A.)'ya göre ise, bu durumda gusûl vacip değildir.

Bu hususta, fetva, İmamı A'zam ER.AJ ve İmâm Muhammed (R.A) kavli üzeredir.

İhtilâm olan kimseden, herhangi bir yaşlık çıkmasa, ona gusûl vâcib olmaz.

Bil-ittifak, sarhoşluktan ayttan ve bayılarak aklı gidip ondan-sonra ay!ip kendine gelen kimse, bedeninde veya elbisesinde meni görse, ona gusûl vâcibdir.

Eğer bu kimse, mezi görürse, kendisine gusûl vâcib olmaz.

Zira, sarhoşluk ve bayılmak, kendisinde ihtilâm olunması âdet olan bir hâl değildir.

Uyku ise, kendisinde ihtilâm olunan bir hâ.1 olduğu: için, bunda mezkûr tafsilât vardır.

Karı kocanın yattıkları yatakta, meni bulunup, her biri ihtilâm olmadığını beyan ederse, ikisine de itiyaten gusûl vacip olur. [\[19\]](#)

Gusûlle İlgili Bazı Feri Meseleler :

Bir kadın : «Bana cinni geliyor; onunla mücâmaat eydiyo-ruz. Bundan da cima' lezzeti alıyorum» dese, bu halde, eğer inzal olmazsa, -ittifakla- bu kadına gusûl vacip olmaz.

Bir kadının fercinin dışına mücâmaat edilip onun rahmine meni vâsıl olsa, mücerred rahmine meni vâsıl olması, ile ilâç [\[20\]](#) ve inzal olmadığı için, ona gusûl vacip olmaz.

Lâkin, eğer o kadın, mezkûr cimâ'dan hamile olsa, o zaman kendisine gusûl vacip olur. Zira, onun gebe olması, meninin inzaline delildir. Bu durumda bu kadın, mezkûr cimâdan sonra, gusletmeden kılmış olduğu namazı iade eder.

On yaşındaki bir çocuk, baliğa olmuş bir kadınla cima1 etse, o kadına gusûl vacip olur. Zira, o kadın, mükellefedir. Dolayısı ile «Cunûp olduğunuz

zaman yıkanınız.» [\[21\]](#) hitabı, kendisine teveccüh eder. Ve zekerin haşefesi girmiştir.

Fakat mezkûr çocuğa gusûl vacip olmaz. Çünkü mükellef değildir ve dolayısı ile hitap kendisine teveccüh etmez./Lâkin, mezkûr çocuğa, alışması için, abdest alması ve namaz kılması emredildiği gibi gusletmesi de emredilir.

Eğer, koca baliğ olup karısı küçük fakat müştehat [\[22\]](#) bu, lunursa, cevap yukarıdakinin aksidir. Her ikisine de gusûl vacip olur.

Şehvete ermemiş çocuğun zekeri, parmak menzilesinde-dir. Önden" veya arkadan parmak idhâi ve guslün vacip olmasında ihtilâf vârid olmuştur.

Keza, insandan gayri bir şeyin zekerinin, ölünün zekerinin, ağaçtan yapılmış zekerin, önden veya arkadan idhâl olunması halinde, guslün vacip olmasında da ihtilâf vardır.

Bevl ettiği şurada, bir kimseden meni gelse, eğer zekeri münteşir ise, şehvet bulunduğu ona gusûl vacip olur, münteşir değil ise, şehvet bulunduğu gusûl vacip olmaz.

Erkek veya kız çocuk, ihtilâm ile baliğ olup kendilerinden şehvetle atmak şekli üzere inzal vâki olsa bile, onlara gusûl vacip olmaz. Zira, hitabın teveccühü, inzalden sonradır. Bu durumda ise, hitap inzal üzerine sabık olmuştur.

Keza, hayız görerek bulûğa eren kız çocuğuna, henüz baliğa olduğu hayızdan sonra gusletmek vacip olmaz.

Bazıları, bu ilk hayızda gusûl vacip olur demişlerdir. Kâdî-hân : «Ehvat (ihtiyata uygun) olan, -bu durumların- hepsinde gusûl etmektir» demiştir.

[\[23\]](#)

Guslün Farzları :

1 - Mazmaza t Ağza su vermek),

2 - İsttışak (Burna su vermek),

3 - Sair bedeni yıkamaktır.

Ayrıca, bütün kılların dibine suyu değıdirmek de gerekir. Kıllar çok sık olsa bile, yine dibine suyun değımesi lâzımdır.

Sakalın, başın ve bedeninin bütün kılları araşma suyu değıdirmek, farzdır. Hatta, kulan yapağı gibi olmuş olsa da arasına su girmese, bu kimsenin guslû caiz olmaz.

Kadınlar da gusûl konusunda erkekler gibidir. Ancak, örgülü saçların diplerini ısladıktan sonra, aralarını da ıslatmaları lâzım değildir. Lâkin, bir erkeğin örgülü saçı olsa, ona, saçlarının diplerini ıslatmak kâfi gelmez; her yerini yıkayıp ıslatması vaciptir.

Kadının, gusûl esnasında, küpe deliklerine suyu ulaştırmakla mükellef olup olmadığı konusunda ihtilâf vardır :

İmâm Muhammed (R.A.), el-Asl adlı eserinde : «Kadın, suyu küpe deliklerine ulaştırmakla mükelleftir. Nitekim, .yüzük dar olsa, gusleden kimsenin, gusûl esnasında, yüzüğü hareket ettirmekle mükellef olması da böyledir.» demiştir.

Bu hususta muteber olan, suyun vasıl olduğuna galip bir zannın hasıl olmasıdır. Eğer suyun, meşakkatsiz ve uğraşmadan, mezkûr mahalle ulaşamayacağı zannın galip olursa, bu zahmet ve meşakkate katlanıp, suyu küpe deliklerine ulaştırmak gerekir. Eğer, suyun ulaştığına zann-ı galip hasıl olursa, güçlük çekmeye hacet yoktur. Küpe deliğine suyun vasıl olmasında, küpenin kulakta .olması ile olmaması-aynıdır. Eğer, küpeyi kulaktan çıkardıktan sonra küpe deliği kapanıyor ve o deliğin üzerine su dökülmesi halinde su içeri giriyor ve gaflet edilip üzerine su

dökülmemesi hâlinde su içeri girmiyorsa, elbette gaflet etmeyip oraya su dökmek lâzımdır. Lâkin, küpe deliğine su dökmekten başka bir şey yapılmamalı, ağaç ve benzeri şeylerle küpe deiği zorlanmamalıdır. Zira bu durumda, küpe deliği kalkmıştır.

Aşağıda zekredilecek-mes'ele ile bu mes'elenin kadınlar hakkında vaz' olunması gâlıfo" vaziyet itibariyledir. Aslında, gu-sül konusunda, kadınla erkek arasında bir fark yoktur.

Gusleden bir kadının tırnakları arasında, kuru hamur kalmış olsa, abdesti ve guslü caiz olmaz. Zira, hamurda katılık ve sağlamlık vardır ve bu hâl, alta suyun geçmesine mâni olur.

Bazı âlimler de, bu durumda «abdest ve gusül caizdir.» demişlerse de, birinci kaviil daha açık ve daha uygundur.

Ancak, Tırnakları arasında kir kalmış olsa, abdesti ve guslü caizdir. Zira, kir bedenden tevellüd ettiği için yine beden hükmündedir; altına su geçirmesi şart değildir. Bu hükümde, -sahih-kavle göre- köylü ile şehirli beraberdir.

İnâm-ı 'Sığar : «Eğer tırnak uzun olursa, suyu onun altına ulaştırmak vaciptir.» demiştir. Bu, kavli basendir.

Sünnetsiz olan bir kimse guslederken, sünnet için kesilecek derinin içine su girmezse, guslü.caiz olmaz. Hatta, eğer o derinin içine bevl girip, dışarı çıkmasa, bu durumda -ittifakla- abdesti bozulur.

Gusl eden kimsenin, dişleri arasında yemek-kalmış olsa, eğer o yemek sert-olup,, altına su geçmemesi ihtimâli galip ise. guslu caiz olmaz. Esahh olan kaviil budur.

Muhıyfta : «Gusleden kimsenin bedeninde balık pulu yahut.çiğnenmiş ekme kuru yup kalsa ve altına su geçip değmese; veya burnunda kerme kalsa guslü caiz olmaz. Abdest de böyle dir» denilmektedir.

Zehiyre'de de : «Gusleden veya abdest alan bir kimsenin bedeninde, kınanın cismi kalsa' veya çamur parçası veyahut da kir yapışmış olsa, o kimsenin guslü ve abdesti caizdir. Zira, zik-derilen bu şeylerin salâbeti (katılığı) olmadığından, bunların altına su geçer.» Fetva da Zehiyre'de mezkûr olan bu kavii üzeredir.

Bir kimsenin ayağında yarıklar olsa ve bunların içine de yağ veya merhem konmuş bulunsa; eğer konulan yağı veya merhemi çıkarıp, oraya su değdirmek zarar vermezse, o yaranın içine su ulaştırmadıkça bu kimsenin abdesti ve guslü caiz değildir. Eğer bunlara su değdirmek zarar verirse, suyu, o yağın veya merhemın üzerinden geçirmek kâfidir,

Gusleden kimsenin, göbeğinin içine suyu ulaştırması farz.

Gusleden kimsenin, su ile istincâ etmesi de farzdn. Eğer istincâ mevziinde, hakiki necaset bulunmasa,bile, istintâ farzdır. Zira, o müstencide (istincâ yapan kimsede) hükmü necaset olan cenabet vardır.

Abdest alırken veya guslederken, kişinin parmakları, hi-lâllemeden aralarına sur girmeyecek derecede yumuk olursa, parmakları hilâllemek farzdır. Ama eğer parmaklar açık iseler, bu durumda hilâllemek sünnettir.

Keza, gusleden kimsenin derisi üzerine su dökerek cildini temizlemesi de farzdır. Zira Resüiullah Sallalâhu Teâlâ Aleyhi ve Sellem) Efendimiz: Dikkat edin! Sizler gusül esnasında bedeninizde bulunan kıllarınızı ıslatın ve cildiniz üzerine suyu akıtarak derinizi temizleyin.» buyurmuştur.

Ve yine Peygamber (S.A.V.) Efendimiz : «Her küm altında cenabet vardır.» buyurmuştur.

Öyle ise, cünüp olan kimsenin bedeninde, su isabet etmeyen az bir yer kalsa, o yer iğne ucu; miktarında olsa bile, o kimsenin cünüplüğü çıkmaz. Zira, bütün bedeni su ile istiâb etmek farzdır. Cünüp olan kimsenin içtiği su, mazmaza yerine kâim olur. Sünnet üzere içilen su değil de, ağız doldurularak içilen su mazmaza yerine geçer.

Bir kimse gusledip, mazmaza ve istinşakı unutmuş olsa, daha sonra bu durum hatırına gelse, mazmaza ve istinşakı yapar.

Banları unuttuğu halde kılmış olduğu farz namazları iade eder.

Nafile namaz kümı-şsa bunları iade etmez. "Zira, o halde cünüplükten çıkmadığı için nafileye başlaması sahih değildir. [24]

Guslün Sünnetleri :

Guslün dokuz sünneti vardır :

1- Gusülden önce abdest almak. Ancak, mâi müsta'mel Ckullanılmış su) gusleden kimsenin ayağının altında birikiyorsa, veya toprak üzerinde guslediyorsa tekrar yıkanması gerektiği için ayaklarını yıkamaz. Ama, eğer taş veya ağaç üzerinde durup guslediyorsa, ayaklarını yıkamayı tehir etmez.

2 - Eğer bedeninde necâset-i hakikiye varsa, onu gusülden önce gidermek.

3 - Abdest aldıktan ve necaseti giderdikten sonra, başına ve vücudunun diğer kısmına suyu üçer kere dökmek. Bunun keyfiyetinin beyanında ihtilâf vardır. Şöyle ki

Bazıları : «Evvelâ sağ omuzuna, sonra sol omuzuna, daha sonra da başına ve sair azasına döker.»

Bazıları da : «Evvelâ başına, sonra sağ omuzuna, daha sonra da sol omuzuna döker.» demişlerdir. Esahh olan kaviil de budur.

4 - Gusleden kimse, kullandığı suyun biriktiği bir yerde guslediyorsa, guslün sonunda bu yerden ayrılmalı ve başka bir yerde ayaklarını yıkamalıdır.

Suyu kâfi miktardan fazla veya noksan harcamamalıdır.

6- Gusül esnasında avret yeri açıksa, kibleye karşı durmamak. Eğer avret mahalli örtülü ise, kibleye karşı dönmesinde bir beis yoktur.

7- Suyu bedenine ilk döktüğü zaman, bütün azasını mübalağa üzere oğmak. Ta ki, ikinci ve üçüncü kere döktüğü suyun, bütün azasına ulaşması kolay olsun ve bedeninde hiç kuru yer kalmasın.

Gusülde bedeni oğmak, İmâm.Ebü Yûsuf (B.A.) 'dan gelen bir rivayete göre vacibtir.

8 - Guslederken veya elbise giyerken, avret mahallinin açılması ihtimali olduğu için, تنها bir yerde gusledip, gusleden!, kimse görmemelidir.

Kınye'de : «Gusletmesi gereken erkek, erkeklerin olmadığı bir yer bulamazsa, guslü terk etmesin fakat onların gözü önünde de gusletmesin. Ancak mümkün olduğu kadar gizlice bir yer seçsin.» denilmiştir.

Gusletmesi lâzım olan kimse, kadın olur ve bu kadın, erkeklerin olmadığı bir yer bulamazsa, guslü te'hir eder. Ama, erkeklerin bulunmadığı bir

yer bulur da burada da kadınlar olursa, guslü te'hir etmez. Onların gözü önünde gusleder.

Fakat, gerek erkekler arasında gusl eden erkek ve gerek kadınlar arasında gusleden kadın hakkında, avret mahallim açmak caiz değildir. Her ikisinin de, hemcinsleri arasında guslettikleri zaman -kavli esahh üzere- setr-i avret üzere bulunmaları lâzımdır.

Tenha yerde gusleden kimsenin, avret mahallini açması konusunda, ihtilâf vardır.

Bazıları : «Günahkâr olur» demişlerdir.

Bazıları da, az bir zaman avret mahallini açması halinde af-vedileceğine zâhib olmuşlardır.

Bazıları ise : «Gusleden kimsenin avret mahallini açmasında beis yoktur.» demişlerdir.

Bazıları ise ; «5 zira [\[25\]](#) gelen kâçük bir evde, gusül esnasında avret mahallini açmak caizdir.» demişlerdir,

9 - Gusül ederken konuşmamak.

Gusleden kimsenin, gusülden sonra bedenini bir bez ile silmesi ve suyun toplandığı yerde ayaklarını yıkamayı tehir ederek, bunları, elbisesini giydikten sonra yıkaması da müstehabdır.

Gusledilen vakit, eğer namaz kılmanın mekruh olduğu bir vakit değilse, gusülden sonra iki rek'at namaz kılmak da müstehabdır. [\[26\]](#)

Güsülde Niyet :

Gerek abdestde ve gerekse güsülde niyet şart değildir. Ancak sünnettir.

Hatta, eğer cünüb kimse, bir akar su veya haz-ı kebîr için serinlemek için girse, yahut yağmur yağarken altında dursa, böylece de bütün âzası ıslanmış olsa ve bu durumda mazmaza ve istinşak 'eylese, Hanefî İmamları katında cünüplükten çıkıp, pak olur. Zira maksud emredilmiş olan guslün meydana gelmesidir. Bu ise, yukarıdaki şekillerde hasıl olmuştur. Maksûdun hasıl olmasının, kasıtlı veya kasıtsız olmuş arasında bir fark yoktur. Ancak şu da ver ki, herhangi bir kimse, gusül niyeti yapmazsa, sevap hasıl olmaz. [\[27\]](#)

Guslün Çeşitleri :

Gusletmenin 11 şekli vardır. Bunlardan beş tür lüsü, farz olan gusül dür.

1 - Hayızdan dolayı gusletmek,

2 - Nifastan dolayı gusletmek,

3 - Mükellef olan veya misli mücâroaat eden bir kimsenin fail olup, mükellef veya misli mücâmaat olunan mefule zekerinin haşefesinin gizlenmemesinden dolayı gusletmek.

4 - Şehvet ve atmak şekliyle meni çıkmasından dolayı gusletmek.

5 - İhtilâm olmakla meni veya mezi çıkmasından dolayı gusletmek.

Sünnet olan gusül de dört çeşittir :

1 - Cum'a günlerinde gusletmek.

Cuma günü guslün sünnet olması, İmâm Ebû Yûsuf tK.A.'ya göre, namaz içindir.

İmâm Hasan'a göre ise, Cum'a günü içindir.

Bu duruma göre, Cuma günü gusleden kimse, gusül sevabına, İmâm Ebû Yûsuf (R.A.) 'ya göre, bu gusüllo Cum'a namazı kılsa nail olur. İmâm Hasan'a, göre ise, Cum'a namazını bu ğu-sûîle kılsa bile guslün sevabına nail olur. Üzerine Cum'a vacip olmayan bir kimsenin, Cum'a günü gusletmesi, Cum'a gününe riâyette bulunduğu için, İmâm Hasan'a göre menduptur. İmâm Ebû Yusuf (R.A.)ya göre ise, o kimsenin üzerine, Cum'a namazı vacip olmadığı için mendup değildir.

2 - Bayram günlerinde gusletmek.

İki bayramdan herhangi-biri Cuma gününe rastlarsa, bu gusül kifayet eder. Nitekim, cimâ'dan'dolayı farz olan gusül ile ha-yızdan dolayı farz olan gusül bir araya gelmiş olduğunda bir guslün kifayet ettiği gibi.

3 - Arefe günü, Arafat'da. vakfe için gusletmek.

4 - Hacıların ihram giydiği zaman gusletmeleri.

Bu hususta esahh olan kavil : İki bayramda yapılan gusülie, arefe günü Arafat'ta , vakfe için yapılan guslün müstehap olduğudur. [\[28\]](#)

Mendûb Olan Gusül :

Cum'a gününde gusletmek, Hanefî İmamlarına göre mendup tur.

Mekke'ye ve Medine'ye girmek için yapılan gusülie vakfesi için yapılan gusül de menduptur.

Ölü yıkayanın, hacamat edenin, Kadir Gecesini görenin, cin netten kurtulmanın, gusletmesi de müstehabtır.

Çocuğun 15 yaşma baliğ olduğu zaman, gusletmesi de müstehabtır.

Kifâye üzere vacip olan bir çeşit gusül daha vardır ki. bu da ölünün yıkanmasıdır. Su bulunmayan yerde, ölü yıkanmadık-ça veya. teyemmüm ettirilmedikçe namazı kılınmaz.

Guslün bir çeşidi de,- kâfir bir kimsenin, İslâm'a geldiği zaman gusletmesidir ki, bu da müsSehabtır.

Muhiyt'de şöyle zikrolunmuştur: «Cünüb olan bir kâfir, İslâm'a gelse, -kavl-i esahh üzere- ona gusül vacip olur. Zira onun cünüplüğü müslüman olması ile gitmez.»

a Kâfir bir kadın, ha,yızdan kesildikten sonra İslâm'a gelse, ona gusül vacip olmaz. Hayızla ittinsaf, hayızdan kesildikten sonra bakî olmadığı için,

[\[29\]](#)

bu durum önceki hâlin hüâfmadır.

Gusülle İlgili Bazı Mes'eleler :

Bir kadın cünüp olduktan sonra hayız görse, dilerse hayzı bitmeden gusül eder; dilerse, hayzmdan temizleninceye kadar guslü te'hir eder.

Keza hayızlı olan kadın, ihtilâm olsa veya kendisine cima' edilse yine muhayyedir.

Cünüp olan kimse, vakti olduğu halde, guslü namaz vaktine kadar te'hir etmekle, âsim (günahkâr) olmaz.

Cünüp olan kimsenin, uyuyup, gusletmeden, önce, tekrar ci-mâ'a dönmesinde beis yoktur. Lâkin eğer tekrar cima' etmek isterse, yaklaşılmadan önce, abdest alması müstehabtır.

Kadın ve erkeğin, ikisinin birden aynı kaptan gusletmesinde beis yoktur.

Cünüp, hayızlı veya nifaslı olan kimselerin, Kur'ân-ı Ke-rîm'den tam bir ayeti okumaları caiz değildir.

Ama, Kur'ân kastiyle okuduğu, tam bir âyet olmasa veya Fatiha Sûresini dua kastiyle tamamen okusa, yahut da duaya müşabih (benzeyen) âyet-i kerimlerden birini, meselâ (Rabbena âtinâ fi'd-dünya haseneten ve fi'l-âhireti haseneten Ve kına 'azâbe'n-nâr).

«Rabbimiz, bize dünyada bir iyilik ver ve âhirette de bir iyilik. Ve bizi cehenem azabından koru.» [30] Âyetini veya bunun gibi âyetleri bütünü ile okusa, bu caizdir.

Keza "sevinilecek bir haber işitince «Elhamdülillah» veya yaramaz bir haber işitince = «İnnâ lillahi ve innâ ileyhi râci'ün Allah'tan geldik ve Allah'a dönücüleriz.» [31] veyahut da, Sena vechi üzere, «Bismillâhirrahmânirrahim.» dese, bu da caizdir.

Ancak «Besmele»yi, Kur'an kasdiyle okumak caiz değildir.

Cünüp iken Kunut Duası okumak, bizim ashabımızın zahir mezhebinde mekruh değildir. Zira, Kunut Duaları kavli-i sahih üzere Kur'an değildir.

Cünüp, hayızlı veya nifaslı olan kimselerin, Kur'ân'ı hecelemeleri mekruh değildir.

Bu kimselerin, her iki kelimenin arasını kesip, kelime kelime Kur'ân ta'lim etmeleri de mekruh değildir.

Lâkin, cünüp, hayızlı veya nifaslı olan kimselerin Kur'ân yazmaları caiz değildir.

Kâdihân'a nisbet edilen Cârmü's-Sağîr'de şöyle zikredilmiştir :

«Levha, yerde veya yastık üzerinde veyahut da bunlar gibi bir şey üzerinde bulunduğu takdirde, üzerine Kur'ân yazmakta,

Ebû Yûsuf (R.A.) 'ya göre beis yoktur. İmâm Muhammed (R.A.) buna muhaliftir.» Zikredilen bu nakle göre; şöyle davranmak uygun olur: Kur'ân yazan kimse, Kur'ân'a el değdirmeyip, eli ile Kur'ân sahifesi arasına bir hâil korsa, Ebû Yûsuf R.A.) kavline göre amel edilir. Böylece o kimse, yazdığı yazıdan veya kitaptan herhangi birine el sürmemiş olur. Eğer böyle olmazsa yani arada bir hâil bulunmazsa, bu takdirde Kur'ân'a el sürdüğü için, İmâm Muhammed (R.A.) kavline göre amel edilir. [32]

İçin, İmâm Muhammed (R.A.) kavline göre amel edilir.

Temiz Olmayan Kimselerin Kur'ân'a Dokunmaları :

Cünüp, hayızlı ve nifaslı olanların, kılıfsız ve muhafazasız Kur'ân'a el sürmeleri caiz değildir.

Mulıyt'te : «- Esahh olan, iki kavilde- kılıf : Mushafın üzerinde olan deridir.» denilmiştir.

Bu kimselerin, üzerinde Kur'ân yazılı parayı kesesiz tutmaları da caiz değildir.

Kur'ân'ı yazmak ve ona el sürmek hükmünde, muhaddisler de onlar gibidir. Buna göre, onlardan birinin üzerinde, tam bir âyet bulunan bir şeye el sürmesi caiz değildir.

Zira, Kur'ân'ı Azim'de (Ona (Kur'ân'a) tam bir sûrette temizlenmiş olanlardan başkası el süremez. [33] buyurulduğu gibi, Resûlullah (S.A.V.) de :

«Temiz olmadıkça Kur'ân'a el sürmeyiniz.» buyurmuşlardır. Lâkin bunlara mushafı kılıfı ile tutmanın caiz olması için, mushafın kılıfının şirâzelenmemiş olması lâzımdır. Eğer musba-fin kılıfı şirâzelenmiş ise, mezkûr kimselerden, hiçbirine mushafı kılıfı ile tutup, ona el sürmeleri câiz olmaz. Hidâye sahibi böyle tashih etmiştir. Ehvât ve evlâ olan da budur.

Bu kimselerin mushafı kesesi ile tutmaları ise kerahat bulunmaması itibariyle, kılıfıyla tutmalarından uygundur. Çünkü, bu şekilde hâil iki tane olmaktadır.

İmâm Muhammed (R.A.) 'dan gelen bir rivayete göre cünüp, hayızlı ve nifaslı olan kimselerin, mushafı elbiselerinin yenleri ile tutmalarında bir beis yoktur.

Bu durum, bazı meşayihe göre ise mekruhtur.

Abdesti olmayan küçük çocuğa mushaf verilmesinde bir beis olmadığı Câmîü's-Ssğî-'de mezkûrdur (zikredilmiştir.)

Çi Abdesti olmayan kimsenin Kur'ân tefsirine ve fıkıh kitaplarına eî ile dokunması mekruhtur. Ama, elbisesinin yeni ile veya bir bez parçası ile tutmasında bir beis yoktur.

Hadis kitapları da, âyetten hâli olmadığı için fıkıh kitapları gibidir.

Hülâsa'da : «İmâm-ı A'zam Ebû Hanife (R.A.)'ye göre, bunlara dokunmak da mekruhtur» denilmiştir.

Abdestsiz olan kimsenin ezberden Kur'ân okuması bfl-ic-mâ' mekruh değildir.

Cünüp olan kimsenin, elini ve ağzını yıkayarak -kavli sahih üzere- Kur'ân'a el sürmesi ve okuması caiz değildir.

Cünüp olan kimsenin Tevrat, İncil ve Zebur okuması da mekruhtur zira bunlar, Allah kelâmıdır. Onların tebdil edilmiş olan yerleri gayr-i muayyendir yani belli değildir. Tebdile uğramıyan kısımları da vardır. Buna göre, onlara el sürmeden kaçınmak hususunda ihtiyatlı davranmak

daha evlâdır. [34]

Cünüp Kimsenin Yemek Yemesi Ve Su İçmesi :

Cünüp olan kimse., yemek yemek ve su içmek isterse önce elini ve ağız yıkaması, sonra yiyip içmesi gerekir. Elini ve ağız yıkamadan yemek yemesi, su içmesi mekruhtur Zira, cünübün artığı olan su; mâ-i müsta'meldir. Mâ-i rnüsta'meli içmek ise-mekruhtur. Yenilen şeyler de içilen şeylere hamdolanmış ve onlar da mekruh kılınmıştır.

Cünüp olan kimsenin, bu halinde yemek yemesi fakirlik getirir denilmiştir.

Hayızlı ve ruf aslı olan kadın ise böyle değildir. Onların elini ve ağızını yıkamadan yemek yemesi ve su içmesi mekruh değildir. Zira onların artığı müsta'mel olmaz. Çünkü kendileri, o hallerinde gusül etmekle emredilmiş değillerdir.

Seccade, mihrab, duvar ve yere döşenen şey üzerine Kur'ân âyeti ve Allâh-u Teâlâ'nın isimlerinden birini yazmak mekruhtur.

Parmağında üzerinde Kur'ân âyeti veya Allah-u Teâlâ'nın isimlerinden biri yazılmış yüzük bulunan bir kimsenin, bu yüzükle helaya girmesi mekruhtur. Çünkü bu halde tazimi terk vardır. Eğer bu yüzüğün kaşım, avcu için getirerek girerse, bazılarına göre mekruh değildir.

Kur'ân-ı Kenm'den bir parçanın veya Allâh-u Teâlâ'nın isimlerinden birinin yazılı bulunduğu şey, bir kimsenin cebinde bulunursa veya bu yazı bir şey içinde sarılı bulunursa, bununla helaya girmesi mekruh değildir. Ancak, bu hallerden sakınmak daha evlâdır.

Cünüp, hayızlı ve nifaslı olan kimselerin mescide girme ri caiz değildir. Mescide oturmak için veya oradan geçmek içi girmiş olması müsavidir.

Bir kimse mescid içinde uyurken ihtilam olsa, mescidden çıkmak için önce teyemmüm etmesi ve teyemmümden sonra çıkması gerekir.

Lâkin, bu kimsenin hırsızdan veya başka birinden korkusu varsa, teyemmüm ettikten sonra zaruret ortadan kalkıncaya kadar mescidde oturabilir.

Ancak namaz kılmaz ve Kur'ân okumaz. [\[35\]](#)

Muhtelif Konularda Bazı Meseleler :

Bir kimsenin belâda ve gusül ettiği yerde, Kur'ân oku mas zikretmesi ve dua etmesi mekruhtur.

Hamamda, açıktan Kur'ân-j Kerim okumak zikir ve teşbihte bulunmak mekruhtur. Muhtar olan, içinden okumakta beis olmadığıdır.

Avret mahalli açık olduğu zaman Kur'ân okumak mekruhtur. İmâm Muhammet! göre, hamamda Kur'ân oku-mak mekruh değildir. Çünkü, Ona göre mâ-i müsta'mel temizdir.

Hulâsa'da şöyle zikir olunmuş tur : Helada ve gusledilen yerde Kür'âh okunmaz. Ancak: Kur'ân harfleri teker teker okunabilir.

Hamamda gusül eden bir kadın veya avret mahal açık bir kimse bulunursa, yine orada Kur'ân okunmaz.

Fetâvâyî Kâdihân'da şöyle zikredilmiştir Eğer hamamda avret mahalli açık kimse bulunmaz ve hamam temiz olursa, orada yüksek sesle Kur'ân okumakta beis yoktur. Eğer hamam zikredildiği gibi olmazsa, bu durumda eğer içinden okunup, ses yükseltilmezse, bunda da beis yoktur.

Hamamda yüksek sesle teşbih ve tehlil edilmesinde' de beis yoktur. [\[36\]](#)

Teyemmüm

Teyemmüm, lügatte bir şeyi kasetmektir. Şer'i istilahta ise, temiz toprakla vech-i mahsus üzre paklanmak Ctemezilenmek) kaskına (niyetine) derler.

Teyemmümün bir rüknü bir de şartı vardır. Teyemmüm bu rükün ve şartla tahakkuk ettiği için, onları bilmek lâzımdır.

Teyemmümün rüknü : Ellerini iki kere yere vurmaktır. Birinci vuruşta yüzünü mesheder. İkincide de, parmaklarının ucundan başlayarak, dirseklerine kadar mesheder. [\[37\]](#)

Teyemmüm. Nasıl Yapılır?

Sünnete uygun olarak teyemmüm etmenin şekli şudur.

Teyemmüm etmek isteyen kimse iki elini yere veya yer cinsinden olan bir şeyin üzerine bir kerre vurur. Parmaklarının aralarını açık olarak tutar. Ellerini bir miktar ileri sürüp geri çektikten sonra, koyduğu yerden kaldırır. İki elinin baş parmak taraflarını birbirlerine vurarak silker. Daha sonra ellerini yüzüne sürer.

Sonra ellerini yine önceki şeyin üzerine veya bir başka yere evvelki şekildeki gibi vurur ve ellerini kaldırıp, silker. Bundan sonra sol eliyle sağ elini ve sağ eliyle sol elini, parmaklarının ucundan dirseklerine kadar mesheder. Şöyle ki: Sol elinin dört parmağının içiyle sağ elinin dört parmağının ucundan başlayarak dirseklerine kadar mesheder. Sonra sor elinin içi ile sağ elinin iç tarafını dirseklerinden bileklerine gelinceye kadar mesheder.

Sonra, sol elinin baş parmağının içiyle, sağ elinin baş parmağının dışını da mesheder.

Bu minval üzere sol elini de böyle mesheder.

Teyemmüm uzuvlarını, kaplıyor gibi meshetmek, Hanefi İmamlarından gelen zahir rivayette farzdır. Çünkü, mesh olunmadık bir parça yer kalmış olsa mesh sahîh olmaz.

Bu durumda, teyemmüm eden kimsenin parmağından yüzüğünü ve kolundan bileziğini çıkarması ve parmaklarının arasını hilâllemesi lâzımdır.

İki eli dirseklerinden kesik olan bir kimse teyemmüm etmeyi murad ederse, kesilen yeri ve yüzünü duvara sürerek teyemmüm eder. [\[38\]](#)

Teyemmümün Şartları :

Teyemmümün şartı ise niyettir.

Niyetsiz teyemmüm caiz olmaz. Zira, teyemmümün lügat manası kas iddir. Kasd ise niyet olduğu için, onun şer'i manasında muteber olup, bu teyemmümde niyet şart kılınmıştır.

Bir kimsenin yüzüne ve ellerine teyemmüm kasda olmaksızın toprak isabet etse veya başkasına öğretmek kasdiyle teyemmüm etse, o kimse, sadece temizlik kasdeder yahut taharetsiz sahih olmayan kurbet-i maksuda kasd etmezse, bu durumda teyemmüm etmiş olmaz ve onunla namaz kılamaz.

Teyemmümün hades için veya cünüplük için veyahut da bunlar gibi bir şey için yapıldığını niyyetle tasrih etmek sahih kavilde şart değildir. Sadece temizlik veya kurbet niyeti kâfidir.

Taharete muhtaç olunan yerde, suyun bulunmasına zann-ı galip olduğu zaman, suyu o yerde aramak şarttır.

Kişinin bulunduğu yer şenlik olur veya orada su olduğunu Bir kimse kendisine haber verirse, kendisinin -su bulunduğu-zan-ı galibi olmasa bile, yine o yerde su araması bi'l-ittifak şarttır.

Bu durumda sağ tarafta ve sol tarafta gılve miktarı gezip su aramalıdır, ölve miktarı üçyüz adımdan dört yüz adıma ka--dardır. Bazıları da «Bir ok atımı miktardır» demişlerdir.

Eğer, suyu aradığı halde bulamazsa, ondan sonra teyemmüm eder.

Suyun varlığını haber veren kimsenin mükellef olması ve adaletli bulunması şarttır. Bu kişi eğer bu vasıfları taşıyorsa, zann-ı galiple amel edilir.

Eğer, kişinin bulunduğu yerde su olmazsa, su olduğuna dair zann-ı galibi de bulunmazsa, suyun, olduğunu haber veren itimat edilir bir kimse de bulunmasa, kişinin suya muhtaç olduğu yer de çöl, sahra olup, şenlik yer olmasa, bu durumda Hanefi İmamlarına göre, bu kimsenin suyu aramadan teyemmüm etmesi caizdir.

& Teyemmüm için bir şart da suyu kullanmaktan âciz olmaktır.

Bir hasta abdest almakla yahut abdest almak için hareket etmekle veyahut suyu abdest azalarında kullanmak sebebi ile hastalığının artacağına veya geç iyileşeceğine kendisinin zann-ı galibi olsa veya bu hususta geçmiş bir tecrübesi bulunsu veyahut da bu hususu hazık, Müslüman ve âdil bir doktor söylese, bu hastanın teyemmüm etmesi caizdir.

İsbicâbi Şerhi'nde şöyle zikredilmiştir : «Cünüp olan bir kimsenin vücûdunun tamamı veya ekserisi yara olursa, o kimsenin teyemmüm etmesi caizdir. Yara olmayan yeri yıkaması vacip değildir.»

Abdest uzuvlarının tamamında veya ekserisinde yara olan kimsenin de teyemmüm etmesi caiz olup, sağlam olan yeri yıkaması vacip değildir.

Eğer yara, cenabet olan kimsenin bedeninin yandan az yerinde veya abdestsiz kimsenin abdest azalarının yarından az yerlerinde olursa ve bu kimsenin bedeninin veya abdest azalarının ekserisi sağlam bulunursa, o zaman, o kimsenin gusül etmesi veya abdest alması halinde eğer yaraya zarar vermezse sağlam olan azalarını yıkayıp yaralı azaları üzerine meshederler.

Ama, eğer yaralı uzvun açık olması ve açık yara üzerine meshetmek ona zarar verirse, üzerini bir şeyle kapatıp onun üstüne mesheder. "

Eğer, sağlam' olan uzvu ile yaralı olan uzvu beraber ise eh-vat olan sağlam olan yeri yıkayıp, yarayı teyemmüm etmektir.

Abdest uzuvlarında yaranın çokluğunu tesbitte ihtilâf vardır. Bazıları yaranın çokluğu hususunda sayıya itibâr ederek, şöyle demişlerdir ; «Eğer yara, bir kimsenin başında, ellerinde ve yüzünde olup, ayaklarında bulunmazsa, o kimse için teyemmüm mübah olur. Gerek yara bulunan uzvun ekserisi sağlam olsun, gerekse olmasın Ama. zikredilen bu durumun aksinde teyemmüm mübâh olmaz.»

[39]

Bazıları da: «Yaranın çokluğu âzâda muteberdir. O yaralı uzvun ekserisi yaralı olmadıkça, o kimseye teyemmüm mübah olmaz.»

Teyemmümle İlgili Bazı Mes'eleler

Cünüp olan sağlam kimse, bir şehirde bulunsu, lâkin gusül ettiği takdirde soğuktan öleceğinden veya hasta olmaktan korksa bu kimsenin teyemmüm etmesi İmâm-ı A'zam (R.A.) kavli üzere caizdir.

Eğer, bu cünüp kimse şehir haricinde ise teyemmüm etmesi bi'l-ittifak caizdir.

Cünüp olan kimse; şehirden, yolculuk sebebiyle veya baş- ka bir şekilde çıksa, veyahut da bir köyden çıkıp diğer bir köye critse o kimse ile su arasında takriben bir mil veya daha fazla bir mesafe bulunursa, o kimsenin teyemmüm etmesi caiz olur.

Muhtar olan kavi budur.

Şehirden veya köyden çıktıktan sonra, cünüp olan ve su ile kendisi arasında mezkûr mesafe bulunan kimse hakkındaki hüküm de böyledir.

İmâm-ı Kerhî'den şöyle rivayet olunmuştur: «Eğer cünüp olan kimsenin bulunduğu yerden su ehlinin (su bulunan yerin halkının) sesi işitiliyorsa teyemmüm etmez; işi tilmiyorsa teyem-, müm eder.»

İmâm-ı Hasan (Rahimehullah) şöyle demiştir: «Eğer su, o kimsenin önünde ise, onun uzaklığında muteber olan iki mildir, önünde değilse bir mildir.» Bu hususta esah olan ise, suyun Önün- ; de veya arkasında bulunmasında bir fark olmamasıdır.

İmâm Ebû Yûsuf (R.A.)'tan şöyle rivayet olunmuştur: «Eğer cünüp olan kimsenin bulunduğu yer, onun suya varıp abdest alıp gelmesine kadar kafilâ gider ve onun gözünde gâib olursa, o yerde bulunan su uzak olur ve o kimsenin teyemmüm etmesi caiz olur.»

Bir yolcu, hayvanında veya eşyalarının arasında su bulunduğunu unutarak, teyemmüm edip namazı kusa ve suyun varlığı daha vakit çıkmadan hatırına gelse, İmâm-ı A'zam (R. A.) ve İmâm-ı Muhammet (R.A.) e göre, o namazı iadesi lâzım değildir.

Eğer, suyun varlığı vakit çıktıktan sonra hatırına gelse bil-ittifak namazı iade lâzım değildir.

Yolcu bir kimsenin, bulunduğu yerde su olmadığına, zann-ı galibi olsa ve yakında su olduğunu bilmeyerek teyemmüm edip, namaz kılsa, sonra yakın yerde su olduğunu anlasa, kıldığı namaz caiz olup, iade lâzım değildir.

Bir yolcunun arkadaşında su olsa, arkadaşından suyu istediği zaman, ondan esirgemeyeceğine zann-ı galibi bulunsu; arkadaşından suyu istemeden teyemmüm edip namaz kılması caiz değildir.

Eser suyu istemeden teyemmüm edip namazı kılsa, sonra da suyu istese ve arkadaşı da verse, eğer henüz vakit çıkmamış-sa o kimse namazı iade eder. Eğer, sonradan istediğinde, arkadaşı suyu vermezse, kıldığı namazı iade etmez.

Eğer, arkadaşından suyu istediğinde, ücretsiz vermese, ücret ile su almaya da kudreti olmasa, o kimsenin teyemmüm ile namaz kılması bil-ittifak caizdir.

Eâer arkadaşını suyu ücretsiz vermediği takdirde, suyun ücreti o yerde veya o yere yakın olan yüzlerde satılan su ücretleri gibi veya ucuz fiatta

olursa, o kimsenin inalı da kendisine, ve nafakası kendi üzerine lâzım olanlara kifayet edecek miktardan fazla ise, suyu almayıp teyemmüm ile namaz kılması caiz değildir.

Ancak, eğer o kimsenin arkadaşı suyu fahiş bir fiatla satarsa, o suyu fahiş fiatla almayıp, teyemmüm etmesi caizdir. Zira malm telef olması, canın telef olması gibi olmakla, onu fahiş fiatla almakla malm telef edilmesi ve güçlük vardır.

Gabn-i fahiş: Kıymet takdir eden kimselerin, takdir ettikleri kıymetin, o metâ'm gerçek kıymetine dahil olmayan fazla kısmıdır, bir mala değerinden fazla fiat takdir edip, onunla satmaktır.

Ulema emtiada gabn-i fahiş; 10 dirhem kıymeti olan metâ'm yarım dirhem fazlasına satılması ile takdir etmişlerdir. Su da emtiaya mülhak olmakla, onda da gabn-i fahiş itibariyle, kıymetinin 10 dirhemde yarım dirhem ziyadesi ile olur.

Bazıları da: Gabn-i fahiş ücreti iki katma çıkarmadır. Meselâ : «Suyun kıymeti bir dirhem iken, iki dirheme satılması gabn-i fahiştir.» derler.

Bazıları ise şöyle demişlerdir: «Gabn-i fahiş kıymeti bir dirheme müsavi olan su, abdest için bir buçuk dirheme satılıp, cü-nüphik için iki dirheme satılması ile meydana gelir.»

Bu kavillerin içinde, önceki kaviil güçlüğü giderilmesine daha uygundur.

Ebi Nasır Sığar: «Yolcunun bulunduğu yerae su pek kıymetli olursa, o kimse için efdal olan şüphenin giderilmesi bakımından, arkadaşından suyu istemesidir. Eğer orada arkadaşından suyu istemeden teyemmüm edip, namazı kılrsa, -galip zan arkadaşının suyu vermeyeceği olduğu için- kifayet eder.

Ama, eğer o yolcunun bulunduğu yer şenlik olmakla, suyun pek kıymetli olduğu bir yer değilse, suyu istemeden önce onun teyemmüm etmesi âdeten orada su bol olduğu için kifayet etmez. Çünkü, bu takdirde arkadaşının suyu verme ihtimâli tercih edilir.» Ebû Nasr'm kavli muhtardır.

Bir kimse, bakır bir ibrik içine zezem suyu koyup, ibriğin ağzını iyice kapatıp, hediye veya onunla şifâ bulmak için götürüyorsa, su bulunmayan yerde onunla abdest almayıp, teyemmüm ederek namaz kılrsa, caiz olmaz.

Eğer, bu zezemi başkasına hibe ve teslim etmiş olsa bile teyemmüm etmesi caiz değildir. Çünkü bu durumda, rücu' ederek o suyun istimâline kudreti sabittir.

Bu durumda teyemmüm etmenin çâresi şudur: O suyun içine gül suyu veya bunun gibi bir şey katıp, onunla abdest alınmasını caiz olmaktan çıkarmalı veya rücu' s'ahih olmayacak şekilde hibe etmelidir.

Bir kimsenin, su bulunan bir yerde su çekme veya alma âletlerinden kovası veya ipi bulunmasa, onların kendisinde ölüp olmadığını arkadaşından sormadan teyemmüm edip, namaz kılması caizdir.

Eğer, onları arkadaşından sorduğu zaman, arkadaşı ona su . çıkarmayı vâ'detse, îmâm-ı A'zam (Rahimehullah) göre, o kimsenin diğer vakte kadar bekleyip, teyemmüm etmemesi müste-habtır. Eğer vaktin geçmesinden korksa ve arkadaşı da suyu çr karmasa, teyemmüm edip, namazı kılar.

Eğer, beklemeyip namazı kusa, yine İmâm-ı A'zam (R.A.) a göre namazı sahihtir. İmâm Ebü Yûsuf (R.A.) ile îmâm-ı Mu-halmed (R.A.) e göre ise, vaktin geçmesinden korksa bile beklemesi vaciptir.

Çıplak olan kimsenin arkadaşı, elbisesini ona vermeyi va'deylese bu hususta da ihtilaf yukarıda zikredildiği gibidir.

Bir kimsenin arkadaşı kendi suyu ile abdest aldıktan sonra, ona da su vermeyi vadeylese, o kimsenin, vakit geçse bile beklemesinin vacip olduğunda ittifak vardır.

Bir kimse, eşek veya katır artığından başka su bulmasa, bu su ile abdest ahr ve teyemmüm de ederek namazı kılar. Abdest veya teyemmümden hangisini önce yaparsa bu caizdir.

Atın artığı olan sudan başka su bulamıyan kimsenin bu su ile abdest almasında kerâhat bulunmadığı rivayeti sahih rivayettir.

Bir suyun içinde hurma islanıp, o hurmanın halâveti ve levni (tadı ve rengi) suya çıksa, lâkin henüz o suyun inceliği gitmeyip, katılmış olmasa İmâm-ı A'zam (R.A.) katında onunla abdest almak ve gusl etmek caizdir. İmâm Ebü Yûsuf (R.A.) katında bu caiz değildir. Ondandır başka su bulamıyan kimse teyemmüm eder. İmâm Muhammed (R.A.) katında ise, ikisini bir arada cem' eder; yani hem o su ile abdest alır, hem de teyemmüm eder. Bu hususta fetva İmâm Ebü Yûsuf'un kavli üzeredir. Zira, mezkûr su, multayyed olduğu için, onunla abdest ve gusûl caiz değildir ve bunda ihtilâf yoktur.

Bir kimse üzüm şirasından başka bir şey bulamazsa, onunla abdest almak itifakla caiz değildir.

Cünüp olan bir kimse, mescidden başka bir yerde su bulamazsa ve kendisi için o suyu mescidden çıkaracak bir kimse de olmasa, mescide girmek için teyemmüm eder ve sonra mescide girer.

Eğer mesciddeki su kuyuda bulunur; o kimse de, su çekmeye mahsus alet olmadığından veya başka bir mâni dolayısıyla suyu elde edemezse, namaz kılmak için o kimsenin bir daha teyemmüm etmesi lâzımdır.

Su bulunmayan yerde, abdestsiz olan bir kimse, müşafa el sürmek için teyemmüm etse, veya cünüp olan bir kimse Kur'-ân okumak için teyemmüm etse, namaz kılmak için bir daha teyemmüm' etmesi lâzımdır.

Su bulunmayan yerde, bir kimsenin, tilâvet secdesi, cenaze namazı, nafilâ namazı kılmak için yaptığı teyemmüm ile farz olan namazı da kılması caizdir.

Bir kimsenin, mutlak taharet niyyeti ile yaptığı teyemmüm ile farz namazı kılması da caizdir.

Nevâdir'de şöyle zikredilmiştir: «Eğer bir kimse, yüzünü ve kollarını, teyemmüm irâdesi ile teyemmüm caiz olacak yerlere kadar mesh etse; mutlak taharet niyyeti menzilesinde olduğu için o teyemmüm ile, o kimsenin namaz kılması caiz olur.»

Velhasıl, ancak kendisi ile namaz kılmaya niyyet edilmiş olan teyemmümle namaz kılmak caizdir. Veyahut taharetsiz sahih olmayan bir ibadetle, yakınlık kasdı ile niyyet edilmiş olan teyemmümle de caizdir.

Buna göre, Mushaf-ı şerife el sürmek için, mescide girmek veya çıkmak için, kabirleri ziyaret için, ezan ve ikâmet için olan teyemmüm ile namaz kılınmaz. Çünkü mezkûr şeyler kurbet-i maksûda olmayıp belki vesilelerden ibarettir.

Cünüp olan kimsenin veya benzerinin Kur'-ân okumak için yaptıkları teyemmüm ile namaz kılınmaz. Zira, Kur'-ân okumak gerçi kurbet-i maksûdadır fakat onda ibâdet manası düşümez.

Abdestsiz olan kimsenin Kur'-ân okumak için yaptığı teyemmüm ile ve kâfirin İslâm'a girmek için yaptığı teyemmüm ile namaz kılınmaz. Çünkü bunlar tahâretsiz de sahihtir.

Lâkin, İslâm'a girmek için olan teyemmümde Ebû Yûsuf -(R.A.)'un muhalefeti vardır. Onun katında, o teyemmüm ile namaz kılmak caizdir. Başkasına öğretmek için yapılan teyemmümle, kavî-î esahh üzere namaz kılmak caiz değildir.

Bir kimsenin, emtiası içinde suyu olup, lâkin o kimse bunu unutarak teyemmüm edip namaz kılsa, sonra suyun bulunduğunu hatırlasa, eğer o suyu emtiası arasına, o kimse bizzat koymuş veya onun emri ile başka bir kimse koymuş ise, İmâm-ı A'zam (R.A.J ve İmânî Muhammed (R.A.) katında o namazı iade lâzım değildir. İmâm Ebû Yûsuf (R.A.) katında ise lâzımdır.

Eğer o kimse bilmeden ve kendisi emretmeden, kendi emtiası içine o suyu başka bir kimse koymuş ise, bu durumda mezkûr şahsın teyemmümü bilittifak caiz olur.

Eğer kap içinde bulunan su, bir kimsenin arkasında olur veya boynuna asılmış bulunur veyahut önüne konulmuş olur veyahut da bindiği hayvanın semerinin önünde olur veya o kimse hayvanı sürmekte olduğu halde, su da hayvanın semerinin arkasına konmuş olup, o kimse suyu unutmış olsa, bu gibi şeyleri unutmak mutad olmadığı için, onun teyemmümü bilittifak caiz olmaz.

Ama eğer, o su, semerin önünde olup, o kimse de hayvanı sürmekte olur veya su semerin arkasına konmuş olup, o kimse de hayvana binmiş olsa, yahut su semerin önüne veya arkasına konmuş olup, o kimse de hayvanı yedemekte olsa, bu durumlarda vaki olan nisyan ile onun teyemmümü İmâm Ebû Hanîfe (R.A. ile İmdâm Muhammed (R.A.) katlarında caiz olur; İmâm Ebû Yûsuf (R.A.) katında ise caiz olmaz. İmâm Ebû Yûsuf (R.A.) göre ö, teyemmüm ile kılmış olduğu namazı iade eder.

Bir kimse, kendi kabında bulunan suyu dökülmüş zannedip, teyemmüm etse, sonra o kapda su olduğunu anlasa, bilittifak teyemmüm caiz olmayıp, onunla kıldığı namazı iade eder. Hulâsa'da da böyledir.

Metâ'mın içinde elbisesini unutup üryan namaz kılan, daha sonra elbiseyi hatırlayan kimse hakkında Meşâyih'den bazıları: «Bu mes'ele de yukarıda geçen ihtilaf gibidir: Bu kimsenin namazı İmâm-ı A'zam ve İmâm Muhammed (R.A.) e göre şahindir. Bu konuda Ebû Yûsuf (R.A.) 'un muhalefeti vardır. Ona göre bu namaz sahih değildir.» demişlerdir.

Bazı Meşâyih ise: «O kimsenin namazı bilittifak caiz değildir.» demişlerdir. Bu hususta kavî-i sahîh (sahih kavil) budur. Zira, çıplak bü-, kimsenin elbisesini unutup, onu metâ'mın arasına araması vukuu gayet nâdir olan bir olayda. Anüma, bir kimsenin suyu metâ'mın içinde araması nâdir bir durum değildir.

Bu durumda, bu mes'ele ile geçen mes'ele arasında fark vardır:

Bir kimse, ırmak kenarında olsa ve lâkin o yerde su bulunduğunu bilmez iken teyemmüm eylese, mes'ele Ebû Yusuf (R.A.) un ihtilâf ettiği - yukarıdaki- mes'ele gibidir.

Yemin keffareni yerme getirecek kimsenin, mülkiyeti altında kefarete saîih kölesi yahut 10 miskini giydirmeye elverişli elbisesi veyahut da 10 miskini doyurmağa kifayet edecek yemeği bulunursa, bu durumda, o kimse onları unutup, yemininin keffâretini oruç ile yerine getirmesi, sahih olan kavle göre caiz değildir. Zira, oruç ile kof fare tin kifayet etmesi, mezkûr şeylerden birinin o kimsenin mülkiyetinde bulunmadığı zamanda olur. Bu durumda onlardan biri mülkiyetinde mevcut iken, unutmaya özür olmayıp, oruç ile keffareti caiz değildir.

Vaktin sonuna kadar su bulmak ümidinde olan kimsenin namazı vaktin sonuna kadar te'hir etmesi müstehaptır. Anıma, eğer te'hir etmeyip de, vaktin başında teyemmüm edip namaz kılsa, bu da caizdir. Lâkin te'hir ettiği takdirde namaz, mekruh vakte kalırsa, tehir etmemelidir.

Su bulunmayan yerde vakitten evvel teyemmüm dahi, Hanefî İmamları katında caizdir.

Bir kimsenin yanında gusle yahut abdeste kifayet edecek kadar su bulursa, lâkin o suyu harcamakla kendisinin veya hayvanının susuz kalmasından korksa, o su var iken, teyemmümle namaz kılması caizdir.

Zindanda veya bir başka yerde mahpus olan kimse, su ile taharetten men edilse, teyemmüm ederek namazını kılar. Lâkin, Ebû Hanîfe (R.A.) ile İmâm Muhammed' (R.A.) katında teyemmüm ile kıldığı namazı hapisten kurtulduktan sonra iade etmesi lâzımdır. İmâm Ebû Yûsuf (R.A.) 'a göre ise, iade etmesi lâzım değildir. Bu ihtilaf mahpusun şehirde olması şartına bağlıdır. Amma, eğer o kimse sahrada bir yerde mahpus ise, -ittifakla- namazı iade etmez. Mebsût'ta da böyle zikredilmiştir.

Dâr-ı harb'de esir olan kimsenin, abdest alması yasaklanırsa, o kimse teyemmüm edip, imâ ile namazı kılar. Sonra kadir olduğu gücü yettiği vakitte iade eder.

Bir kimse, düşman veya yırtıcı hayvan korkusundan veyahut hastalanıp kıyam ve kuûda kadir olmadığı için veyahut da çamura bir yer bulamadığı için namazı imâ ile kılsa --ittifakla- daha sonra bu namazı iadesi gerekmez. [40]

Teyemmüm Ne İle Yapılır

Arz cinsinden olan, toprak, kum, bütün çeşitleri ile taş, hatta akik, zeberced ve başkaları ile, zırnık, sürme, kireç, alçı, aşı toprağı, üzerine mühür basılmış çamur, kil ve emsali gibi bu cümleden olan ne kadar şey varsa, bunlarla teyemmüm etmek Ebû Hanîfe (R.A.) ile İmâm Muhammed (R.A.) katında caizdir.

İmâm Ebû Yûsuf (R.A.) a göre ise, teyemmüm sadece toprak ve kum ile caizdir.

Arz cinsinden olmayan altın, gümüş, demir, kalay, tunç, bakır ve emsali gibi ateşle eriyen şeylerin hiç biri ile, buğday ve sair hububat, yemekler ve her türlü nebatlar ile teyemmüm caiz değildir.

Anıma, eğer bu zikredilen şeylerin üzerinde toz bulunursa, İmâm Ebû Hanife (R.A.) ye göre ve İmâm Muhamed (R.A.) den gelen bir rivayette o toz ile teyemmüm caizdir. İmânî Ebû Yûsuf (R.A.) a göre ise, zaruret hâlinde caizdir; ihtiyar hâlinde caiz değildir.

İmân-ı A'zam Ebû Hanîfe (R.A.) ye göre ve İmâm Muhammed (R.A.) den gelen bir rivayete nazaran teyemmümün sıhhatinde şart, yer veya yer cinsinden olan bir şey üzerine mü-cerred ellerini koymaktır. Ellerine bir şeyin yapışıp bulaşması şart değildir.

Hatta, eğer elini üzerinde toz olmayan mermerin üzerine koysa, veya nemli olan bir yer üzerine koysa ve buralardan da eline bir şey yapışıp bulaşmasa İmâm-ı A'zam (R.A.) a ve İmâm Muhammed (R.A.) den gelen bir rivayete göre, o kimsenin teyemmümü caizdir. Ebû Yûsuf (R.A.) un görüşü bunun hilâfıdır.

Yerde yaratılmış iken, üzerlerinde toz bulunmadığı zaman altın' ve gümüşle, imâmeyne göre teyemmüm edilemediği halde mermer taşın üzerinde

teyemmümün caiz olmasının izahı şudur: Altın ve gümüş ateş içinde eriyerek toprak hükmünden çıkmıştır. Amma, mermer ateşle eremediğinden toprak hükmündedir.

Ayrıca, altın, gümüş ve bunlara zenbiyen şeylere, yer yüzü demek olan sayd kelimesi şamil olmaz. Zira onlara «yer» ismi ıtlak olunmaz. Amma «taş» için bunlar söz konusu değildir.

Hatta, bir kimse yer üzerine oturmağa yemin ettikten sonra taş üzerine oturmuş olsa, hanis (yeminini bozmuş) olur. Amma, altın veya gümüş üzerine oturmuş olsa hanis (yeminini bozmuş) olmaz.

Kiremit ile teyemmüm, imam-i a zam (R.A.) katında mutlaka caizdir. Kiremit gerek ufanmış olsun,, gerek olmasın müsavidir. İmâm Muhammed (R.A.) e göre ise, ufanmış olursa veya üzerinde toz bulunursa caizdir.

Bir kimse kendi elbisesinin tozu ile veya döşeme, hasır ve keçe gibi şeylerin tozu ile teyemmüm etse veyahut rüzgâr o kimsenin yüzüne ve kollarına toz isabet ettirse ve o kimse de yüzünü ve kollarını o, toz ile teyemmüm niyetiyle mesh eylese, bu durum İmâm-ı A'zam ve İmâm Muhammed (R.A.) e göre caizdir. Bu tozdan başka toprak gerek bulunsun, gerek bulunmasın, müsavidir. Bu tozla teyemmüm İmâm Ebû Yûsuf (R.A.) göre zarûretsiz caiz değildir.

Bir kimse tuz ile teyemmüm etmiş olsa, eğer o tuz deryadan (sudan, gölden ve denizden) hasıl olmuş ise caiz değildir. Fakat, eğer madeni ise (topraktan hasıl olmuş ise) caizdir.

Tuzlu, çoraklı yerde, oranın tuzu galipse teyemmüm caiz değildir. Su tuzu gibi. Amma, eğer toprak galip ise, teyemmüm caizdir. Kaya (dağ) tuzu gibi.

Kendisine yağmur isabet edip bütün elbisesi ve hayvanının eğeri islanan bir yolcu, kuru toprak veya taş cinsinden bir şey bulamasa, ayrıca abdest alacak su da bulamasa, o kimse elbisesine, bedenine veya başka bir şeye bir miktar çamur bulaştırır. Bu çamuru kuruttuktan sonra oğup onunla teyemmüm eder. Çamur ile teyemmüm etmek caiz değildir.

Şemsü'l-Eimme't-il Halvânî: «Çamur ile teyemmüm etmek uygun değildir; lâkin yapılmışla caizdir.» demiştir. Bununla beraber vakit geçirmeyip, çamurla teyemmüm etmek evlâdır.

Kireç ile, bardak ile, küp ile, susuz toprak çanak ile, tuğladan ve kerpiçden yapılmış duvar ile teyemmüm caizdir. Bu mezkûr şeylerin üzerinde toz bulunup bulunmaması hükmü değiştirmez.

Üzeri sırlı şeyle teyemmüm caiz değildir. Zira sır, kalay ve kurşundan olmakla, toprak cinsinden değildir. Amma, eğer sırlı olan şeyin üzerinde toz bulunursa, onunla teyemmüm caiz olur.

Sadece kül ile teyemmüm caiz değildir. Amma, eğer kül toprakla karışmış bulunur ve toprak galip olursa teyemmüm câidir.

Bir yere kaba veya ince pislik isabet edip, daha sonra kuruyarak toprak olmuş, renginden ve kokusundan eser kalmamış olsa, o yerde namaz kılmak caizdir; çünkü o yerin temiz olduğuna hükmedilir.

Lâkin, o yerin toprağı ile teyemmüm caiz değildir; çünkü o yerin temizleyicilik vasfı yoktur.

Bir yerde bir kimse teyemmüm ettikten sonra, başka bir kimsenin teyemmüm etmesi de caizdir. Çünkü müsta'mel olan o kimsenin meshten sonra elinde kalan topraktır, başkası ise müsta'mel değildir. [\[41\]](#)

Yine Teyemmümle İlgili Bazı Mes'eleler

Bir kimse, teyemmümün caiz olduğu yerde teyemmüm ederek namazı kılsa, daha sonra da vakit çıkmadan, su bulsa, abdest alıp namazı iadesi lâzım değildir.

Şehirde bulunan ve sıhhatli olan bir kimse, abdest alın-, çaya kadar cenaze namazının geçeceğinden korksa, teyemmüm edip, cenaze namazını onunla edâ etmesi şahindir. Ancak, o kimse cenazenin velisi ise, teyemmüm etmesi caiz olmaz. Zira, cenazenin velisi hazır olmadıkça, başkalarının cenaze namazını kılmaması esas olduğundan, onun için namazın geçmesi korkusu yoktur.

Abdestli olarak bayram namazına başlayan bir kimseye, namaz içinde hades vâki olsa Cabdesti bozulsa), İmâm-ı A'zam göre o kimse teyemmüm ederek, namazın kalan kısmını, önce kıldığının üzerine bina ederek tamamlaması caizdir. Zira, bayram günü izdiham günüdür; o kimse abdest ile meşgul olunca, diğer insanlar bayram namazını kırlarlar; onun tamamlanması ise sonraya kalır; bu sebeple ona namazını ifsâd edecek bir nesnenin arız olması ihtimâli gâlibtir.

Amma, eğer abdest alıp, onunla namazı tamamladığı takdirde kendisine namazını ifsad edecek bir şey arız olmayacağına zann-ı galibi bulunursa, namazın kalan kısmını abdest ile tamamlaması gerektiğinde ittifak vardır.

Bayram namazına teyemmüm ile başlayan kimseye, namaz içinde hadeş vâki olsa, yine teyemmüm ile namazı tamamlamasının caiz olduğuna ittifak vardır.

Bayram namazına abdest ile başlayan kimseye hades vâki olsa (abdesti bözuîsa) abdest almakla meşgul olması sebebiyle bayram namazının geçmesinden korkarsa yine teyemmüm ile tamamlanmasının caiz olduğunda ittifak vardır.

Abdest ile iştilal sebebiyle Bayram namazından ve Cenaze namazından başka bir namazın vaktinin geçmesinden korkan kimsenin o namazı teyemmüm ile kılmaması caiz değildir. Belki o kimse abdest alıp namaz kılınca vakit çıkarsa da yine abdest alır. Sonra vakti geçen namazı kaza eder.

imâm Züfer: «O kimse teyemmüm eder; namazı fevt etmeyip, vakti içinde kılar.» demiştir. İmâm Zahidi de, vaktin mu'teber olduğunu, meşâyhiden nakle ttn iştir. Ona göre de, namaz vaktini geçirmeyip teyemmüm ile namaz kılmak caizdir.

İmâm Halvânî'den de : «Yolcu olan her hangi bir kimse, namaz kılacak temiz bir yer bulamazsa, eğer o yolcu acele edip, vaktin çıkmasından evvel temiz bir yere yetişmeye kadir olursa, acele eder. Temiz bir yere yetiştiği zaman, orada namazı rükû ve sücûd ile kılar.

Eğer sürat- etmekle de, vaktin çıkmasından önce temiz bir yere yetişemezse, vakit çıkmadan namazı imâ ile kılar, sonra bu namazı iadesi lâzım olmaz.

Bu mes'elede, İmâm Halvânî, ima ile namaz kılmanın caiz olması için vaktin çıkmasına itibâr etmiştir; teyemmümün çâiz olmasından da buna İtibâr etmek evlâdır.

Bu sebeble, bu hususta ihtiyata uygun davranmış olmak için şöyle yapmak lâzımdır: Vakit içinde teyemmüm ile namazı kılıp, vakit çıktıktan sonra abdest alarak kaza eder.

Abdest almakla, meşgul olması sebe"bi ile Cum'a namazının .geçmesinden korkan kimsenin teyemmümle Cum'a namazı kılması caiz değildir. Zira Cuma'nın geçmesi halefine kadardır. Yani, Cum'a namazına yetişemezse, öğle namazını kılar.

Bir yerde su bulunup, kullanmaya kudreti olan kimsenin Kur'an'a el sürmek veya mescide girmek için teyemmüm etme Şer'de muteber bir şey değildir. Zira teyemmümün caiz ve mu'teber olması için suyu kullanmaktan hakikaten veya hükmen âciz olmak gerekir. Meselâ, halefine ulaşmadan namaz vaktinin geçmesi hükmen caizdir. Kur'an'a el sürmek veya mescide girmek ise vaktinin geçmesinden korkulan bir ibâdet Bunun

in su varken bunları yapmak maksadı ile teyemmüm etmek mu'teber değildir. [\[42\]](#)

Teyemmüm İle İlgili Bazı Feri Mes'eleler

Bir kimse, cenaze namazı için teyemmüm edip, cenaze namazını kıldıktan sonra, abdest almaya kadir olmadan; bir cenaze daha hazır olsa, o kimse yeniden teyemmüm edinceye kadar son cenazenin namazının geçeceğinden korksa, teyemmümü iade etmez. İmânı Muhammed (R.A.) buna muhaliftir.

Yolcu olan bir kimsenin, suyun yokluğunu bilmekte iken, cariyesine veya zevcesine yakınlaşması caizdir. Zira teyemmüm, suyun bulunmadığı zaman müslümanları temizleyicidir. Uyku esnasında veya uyku dışında meydana gelen hades sebebi ile teyemmüme başvurmak sahih olduğu gibi; cünüblük sebebiyle teyemmüm de sahildir.

Abdesti bozan her şey teyemmümü de bozar.

Teyemmüm etmiş olan kimsenin, kullanmaya muktedir olduğu suyu görmesi değer gördüğü su, o kimsenin taharetine kâfi olursa,- teyemmümü bozar.

Amma, eğer üzerine gusül lâzım gelen kimse, su bulunmayan'yerde teyemmüm edip, sonra bir miktar suya tesadüf eder, lâkin bu su guslüne kifayet etmezse, bu kimsenin teyemmümü bozulmaz.

Üzerine abdest lâzım olan kimsenin hükmü de böyledir.

Eğer, taharete kâfi olmayan su, önceden de bulunmuş olsa, teyemmüme mâni değildir.

Eğer bir kimse, teyemmümle kılmakta olduğu namazı tamamlamadan, namaz arasında taharetine kâfi gelecek miktarda su görse, namazı fâsid olur; o namazı abdest alarak kılması lâzım gelir.

Münye Sahibi: «Eğer görüp, kullanmaya muktedir olduğu, kâfi miktardaki su, eşek artığı veya içinde hurma" ıslanmış bir su olursa, İmâm-ı A'zam (R.A.) a göre yine namazı fâsid olur.» demiştir.

Lâkin bu rivayet eşeğin artığı hakkında mevcut değildir. Bu su eşeğin artığı ise namaz fâsid olur.» demekten Münye sahibinin muradı şudur: Eşeğin artığı olan suyu gören, teyemmümle namaz kılan kimse, o namazı teyemmüm ile kıldıktan sonra, namaz, o eşek artığı su ile de abdest alıp anmazı iade etmedikçe caiz olmaz demektir. Ta ki, o namazda, teyemmüm ve o artık su ile alman abdesti bir araya cem etmiş olsun.

Nebiz-i temr (hurma suyu) hakkında zikredilen, İmâm-ı A'zam (R.A.) m kavlidir. Zira, O'na göre şüpheli su ile abdest lâzım olup, bu şekilde şüpheli bir su varken teyemmüm caiz değildir.

İmâm-ı Muhammed (R.A.) e göre ise, hurmanın nebizi de, hüküm bakımından eşeğin artığı olan su gibidir. Namaz içinde onu göre teyerrmümlü kimse, teyemmümle namazı kıldıktan sonra, hurma nebizi ile de abdest alıp, o namazı iade eder.

İmâm Ebû Yûsuf (R.A.) a göre ise, bu şahıs namazı teyemmüm ile tamamlayıp, daha sonra hurma nebizi ile abdest alarak îade etmez. Çünkü, müftâbih olan kavil üzere, hurma nebizi ile abdest almak caiz değildir.

Teyemmüm eden kimse, eğer namaz içinde iken gördüğü şey serap olur ve fakat o kimse onu su zannederek, o tarafa doğru yürüse, yürüyerek secde yerini geçmiş olmasa bile namazı' fâsid olur.

Eğer gördüğü şeyin su veya serap olduğunda şüphe etmiş olsa, o kimsenin namazını bozması helâl olmaz.

Bu kimse, namazdan çıktıktan sonra bakmalıdır. Gördüğü şey gerçekten su ise, onunla abdest alıp, namazı iade etmelidir. Eğer. su olmadığını kesinlikle anlarsa, namazı iade eylemez.

Eğer, gördüğü şeyi serap zanneder, lâkin namazdan sonra bu olduğu, araştırması ile sabit olursa, yine namazı iadesi vâcibtir.

Münye'de şöyle denilmiştir : «Bir yolcu, teyemmümlü iken bir yerde, yolcular için, içine su konulmuş bir küpe rastlarsa teyemmümü bozulmaz.

Eğer, o su çok olur ve çokluğu sebebi ile onun hem abdest, hem de içmek için konulduğu açıklık kazanırsa, bu takdirde teyemmümü bozulur.»

Lâkin, bu hususta suyun çokluğuna değil de örfe itibâr etmek evlâdır.

Hatta, rastlanan az miktardaki suyun, gerek içmek için, gerekse başka ihtiyaçlarından dolayı yolcuların olması için konulmuş olduğu bilinmekte ise, onunla teyemmüm bozulur.

Fakat, çok miktardaki suyun içmek için konulmuş olduğu bilirse, onunla teyemmüm bozulmaz.

Eğer, örfün ne olduğunda şüphe edilirse, suyun çokluğu ile istidlal olunur.

İmâm Muhammed bin Fadl: «İçmek için konulmuş bulunan sudan abdest almak caizdir. Fakat, abdest almak için konulmuş bulunan sudan içmek mubah değildir.» demiştir.

Bu imâm'ın kavli üzere, o su ile, teyemmüm mutlaka bozulur. Lâkin, birinci kavil esahtır.

Teyemmümlü bulunan kimse suya uğradığını bümese veyahut bilse; fakat düşman veya yırtıcı hayvan korkusu gibi bir sebeple o su ile tahareti mümkün olmasa, teyemmümü bozulmaz.

Cünüp olan bir kimse, gusül etse ve fakat bedeninde su yetişip değmeyen kuru bir yeri kalsa ve bu kuru yeri yıkamaya su bulamasa, bu yeri teyemmüm eder.

Cünüp olan bu kimse, teyemmüm ettikten sonra, hades vâki olsa ve bundan sonra da su bulsa, eğer bulduğu su, ancak kuru kalan yere kifayet edip abdeste yetişmese, o su ile önceden kuru kalan yeri yıkar ve hades Cabdestsizlik hâli) için teyemmüm eder.

Eğer, bulduğu su, abdest almaya kifayet eder fakat önce yapılan gusülden kuru kalan yere kifayet etmezse, o su ile abdest alır. Bu durumda onun

cünüblükten kurtulmak için yaptığı teyemmüm bozulmuş olmaz. Çünkü o su kuru kalan yer hakkında yok gibidir.

Eğer gusülde kuru bir yeri kalan kimsenin elbisesinde de pislik bulursa; bulduğu su da ikisinden ancak birisine yetişecek olsa, o kimse elbisesini yıkayıp, hades için teyemmüm eder. Zira elbisenin necaseti su olmadıkça temizlenip giderilemez. Fakat, hades teyemmüm ile giderilebilir.

Teyemmüm ile namaz kılan kimsenin, abdest ile kılanlara imameti caizdir. Bu cevaz İmâm-ı A'zam (R.A.) ile Ebû Yûsuf (R.A.) a göredir. İmâm Muhammed (R.A) ise buna muhaliftir. Zira, İmânı Muhammed (R.A) e göre, teyemmümle hasıl olan taharet zayıftır ve kuvvetli olanı bunun üzerine bina etmek caiz olmaz.

tnaâm'i A'zam (R.A.) ve Ebû Yûsuf (R.A.) a göre ise, su kullanmaya kudretin bulunmadığı vakitte teyemmüm de abdest gibi olduğundan, teyemmümün tahareti zayıf olmaz. Bunun içindir ki, teyemmümle namaz kılan kimsenin abdestle namaz kılan kimseye imâneti caizdir.

Oturmaya kudreti yeten kimsenin, oturduğu halde namaz kılarken ayaktakilere imameti, imameyn'e göre caizdir.

Zira Resulullah Sallaüahu teâlâ aleyhi ve sellem'in kıldığı son namazı oturduğu yerde olup, Sahabeler, ayakta oldukları halde Peygamberimiz aleyhis-seiâm'm ardında O'na uyararak kılmışlardı.

İmâm Muhammed (R.A.) e göre, ayaktakinin namazı daha kavi olduğu için bu da caiz değildir.

Mestler üzerine veya cebire (yara üzerine bağlanan ağaç - sargı) üzerine meşh etmiş olan kimsenin, ayaklarını yıkayarak namaz kılan kimselere imameti bilittifak caizdir.

Akan yarası veya başka özürleri olan kimselerin, sağlıklı kimselere imameti sahih değildir.

Namaz caiz olacak kadar Kır'ân okumaya kudreti olmayan ümmi'nin, caiz olacak kadar Kur ân okuyan kimseye imameti caiz değildir.

Özür sahibi veya: ümmî olan kimselerin . kendileri gibi olanlara imametleri caizdir. [\[43\]](#)

Sularca İlgili Hükümler Mutlak Temizlik, Mutlak Su

Mutlak temizlik, mutlak temiz olan su ile caizdir.. Mutlak temizlik demek, abdest, gusül ve pisliklerin giderilmesi demektir.

Mutlak su ise, şer'î. örfde kendisini tarif için her hangi bir kayda, özelliğe muhtaş olmayan şudur. Yani felan su diye değil de sadece su diye anılan suöür,.

Yağmur suyu, çeş:me,suyu,.kuyu suyu, deniz suyu... mutlak sular cümle sindendir.

Bu sularla hakiki ye-.hükmî necasetler temizlenir.

Mukayyed Su: Kendisini ta'rif eden .kimsenin, su lafzından başka bir kelime de. şöyliyerek. «felan su» demeye mecbur ve muhtaş olduğu sudur, Elma, kavun, karpuz, hıyar, kabak, bakla, çorba, et ve za'ferân suları ve.bunlara benzeyen sular gibi.

Bunlarla abdest almak ve gusletmek caiz olmaz.

Üzüm çubuğundan akan su ile abdest almanın cevazında ihtilâf vardır. Bazıları: «Onunla abdest almak caizdir.» demişlerdir. Bazıları ise: «...Değildir» demişlerdir. İkinci, kavil jahvattır.

Gül suyu, çiçek suları, sirke, üzüm şırası vesair şerbetler ile abdest almak caiz olmaz.

Mukayyed su ile, elbiseden ve bedenden hakiki necaseti yıkayıp gidermek caizdir.

Sıkıldığı zaman bütün cüzleri zail olan ve kuruduğu zaman da bir eseri kalmayan, ne kadar cıvık (mai) şey varsa, bunların hepsiyle hakikî necasetin yıkanarak giderilmesi caizdir.

Bu durumda, bal ile, pekmez ile, yağ ile, zeytin yağı ve benzeri diğer yağlarla, hakikî necaseti yıkayıp gidermek caiz değildir.

Zira onları sıkmakla, yıkanan şeyden bütün cüzleri giderilemez.

Bir suya çögen, sabun, za'ferân gibi temiz bir şey karışıp, renginden, tadından veya kokusundan bir özelliğini değiştirirse, lâkin galebe suda olsa ve cıvıklığını kaybetmeyip, karışan o şey suyun su olma vasfını gidermese, bu suyun hükmü, mutlak su gibidir ve kendisi ile gusletmek ve abdest almak, caizdir.

Ecnâs isimli kitapta şöyle zikredilmiştir : «Sel suyunun inceliği galip değilse, onunla abdest almak caiz olmaz.»

Multakat'da da şöyle zikredilmiştir : «Herhangi bir suyun' içine, kara boya bıraksalar; o suyun rengi, tadı ve kokusu değişse ve fakat rikati (inceliği) kaybolmasa, onunla abdest almak caiz olur,

Keza, bir suda mazi. nohut, bakla ıslatsalar; rengi, tadı ve kokusu değişip, inceliği bakı kalsa yine onunla abdest almak caizdir.

Kâdihân Câmîu's-Sağîr'inde şöyle zikredilmiştir : «Bir suda nohut ve bakla pişirseler, eğer soğuyunca koyulaşmayıp, inceliği gitmez ise, onunla abdest almak caizdir. İnceliği gidip, koyulaşmışsa abdest caiz değildir.

Muhıyt'te de şöyle zikredilmiştir : «Eğer .bir kimse çögen veya mersin veyahut da insanların kendisi ile tedavi olduğu şeylerden herhangi biri ile kaynatılan su ile abdest alsa, o şey, suya galip olup onu inceliğinden çıkarmadıkça, onunla abdest almak caiz olur.

Kezâlik, eğer su içinde ekmek ıslanmış olsa, eğer inceliği devam ediyorsa, onunla abdest almak caizdir.

Ama, eğer ekmekle o su kalımlamışsa, onunla abdest almak caiz olmaz.

Ebînasr Akta'nın Muhtasar Kudûrî Şerhi'nde şöyle zikredilir : «Herhangi bir suya temiz bir şey karışıp, lâkin ondan (su) ismini kaldırmayıp. o suya başka bir isim verildiği açıklık kazanmazsa, o suyun rengi değişmiş bile olsa yine temiz ve temizleyicidir.»

Muhtasar Kudûrî Şerhi'nde zikrolunan ıtlak üzere, eğer suyun rengi, tadı ve kokusundan bir veya hepsi birden yani bu üç özelliği uzun müddet beklemekten dolayı yahut içine yaprak düşmüş olduğu için değişmiş olsa, onunla abdest caiz olur.

Yine bir kimse, bir suyun temiz olduğuna yakın üzre kanaat sahibi olsa veya buna zann-ı galibi bulursa, onunla abdest almak ve gusletmek caizdir.

Bir kimse hamama girse ve hamamın havuzunda bir miktar su bulsa, onun pis olduğuna yakın bir bilgisi bulunmasa, o su ile abdest almak ve gusletmek caizdir. C havuza akar su gelmesini beklemeye hacet yoktur.

Herhangi bir akar suyun içine cife, şarap, idrar ve insan pisliği gibi, pis bir şey bıraksalar; o suyun rengi, tadı ve kokusundan herhangi biri değişmedikçe o su pis olmaz.

İmâm Muhammed (R.A.) den şöyle rivayet edilmiştir: Fırat veya başka bir akar su içine bir küp hamr (şarap) dökseler, dökülen yerin alt tarafında bir kimse abdest almakta olsa, eğer dökülen o şaraptan dolayı o suyun evsâfından biri değişmemişse, o kimsenin abdesti caizdir.

Keza. bir çok kimseler ırmak kenarında saf olup abdest alsalar, kavli-i sahih üzere hepsinin abdesti. caizdir.

Nâtîkî şöyle zikretmiştir: «Küçük bir ırmağın içine bir köpek İaşesi düşüp, o suyun enine sed edip, su da onun üzerinden akar ve eğer suyun renk, tad ve kokusundan biri değişmezse, o suyun içinde olan İaşenin alt tarafından bir kimsenin ab-dest alması caizdir. Zira, suda temizlik . asıldır ve bu şüphe ile zail olmaz. Bu hüküm Ebû Yûsuf (R.A.) tan da mervidir.»

Nezâzî'de şöyle zikredilmiştir: «Eğer o cife: üzerinden cereyan eden su, o, cifeyi kaplıyor ve altında kalan cife görünmüyorsa, onun alt tarafından abdest almak caizdir. Aksi takdirde caiz değildir.» Hindivânî bu görüşü ihtiyar etmiştir.

Keza bir sathın üzerinde necaset olsa, yağmur yağdığı zaman o sathın suyunun akması için konulmuş bulunan oluktan akan suyun ekserisi, necaset üzerinden akmayıp, necaset de oluşun yanında olmaz ve suda da necaset eseri görülmezse temiz olur.

Ama, necaset oluşun yanında olur ve bu sathın bütün suyu veya bu suyun ekserisi, necaset üzerinden aktıktan sonra oluşun içine dökülürse, bu oluşun suyunun evsâfından hiç birisi değişmemiş olsa bile, bu su necisdir.

Henüz yağmur dinmeden tavandan yahut herhangi bir delikten akan su temizdir. Necaset gerek sathın ekserisine şâmil olsun, gerekse olmasın aynı olup, suyun temizliğine münâfî (aykırı) değildir. Zira, yağmur yağarken inen suyun sathına isabet etmeden inmesi muhtemeldir ve bu suyun necasete bulaşmış olması kesinlik kazanmış değildir.

Ama yağmur dindikten sonra, bu su yine akıyor ve eğer o sathın tamamında veya ekserisinde necaset varsa, o akan su pistir. Çünkü bu durumda, o suyun satha isabet ettiği ve sath üzerinden aktığı kesinlik kazanmıştır.

Eğer akar suyun akışı zayıf olursa, o su ile abdest alan kimsenin abdesti teenni üzere olması gerektir. Ta ki abdest azalarından akan su akıp gitsin.

Bazıları: «Abdest alan kimse sağ tarafını suyun geldiği semte dönüp, abdesti öyle alsın.» demişlerdir.

Herhangi bir akar su üst tarafından seddolunup kapatılsa, seddolunan yerin alt tarafında bulunan kalıntısı devam ettikçe, o su olduğu gibi akıyorsa, diğer akar sular gibi onunla abdest almak caiz olur.

Bazılarına göre suyun akar su sayılmasının haddi, bir samanı veya bir yaprağı götürebilmesidir.

Bazılarına göre ise : «Kendisinden avuç ile su alındığı zaman, eğer toprak görünürse, yer açılırsa bu su akar su olarak kabul edilmez. Eğer yer açılmaz ve suyun akışı kesilmezse, bu su akar sudur.» demişlerdir.

Bu hususda birinci kavil daha meşhur, ikinci kavil ise daha zahirdir.

Bir derenin içinde durgun ve pis su olsa, üst tarafında ise temiz su bulunsa, onun üst tarafından temiz su gelip, pis ve durgun suyu sürükleyip akıtsa, akar suyun galebesi ile o durgun su da temiz olur. Onda, necasetin belirtil erinden biri görülmemekte ise, onunla abdest almak caizdir. [44]

Havuzların Ve Durgun Suların Ahkâmı

Eni ve uzunluğu 10 Zira' olmayan (ki bu, havz-ı sağırdır.) herhangi bir durgun suyun içine necaset düşerse, eimme-i hane-fiyeye (Hanefi imamlarına) göre o su pis olur. O necasetin eseri o suçla olmasa bile, su yine pis olur. [45]

Havz-I Kebir, Havz-I Sağır Ve Akarsular :

Eni ve uzunluğu 10 zira olan havuza havz-ı kebir (büyük havuz) denir. Havz-ı kebir, mücerred necaset düşmekle pis olmaz. Ama düşen necasetin eseri görülürse havz-ı kebir de pis olur.

Lâkin havza düşen necaset, eğer görünen şeylerden ise, Irak ve Buhara Meşâyihinin itifakı üzere, necasetin etrafından bu havz-ı kebirin, havz-ı sağır kadar yeri necis olmuş olup, o kadar yerden abdest almak caiz olmaz.

Eğer o necaset görünen şeylerden değil ise, Irak Meşâyihi: O necasetin düştüğü yerden, küçük havuz miktarı kadar yer necis olur.» demişlerdir.

Bazı Buhara Meşâyihi ise, buna akarsu hükmünü verip, «pis olmaz» demişlerdir.

Öyle ise, bu ihtilaf üzere bir kimse, havz-ı kebirde abdest alırken, yüzünü yıkadığı suyun düştüğü yerden, hareket ettirmeden önce avucu ile yine su alsın, İmâm Ebû Yûsuf (R.A.) 'un Kavli üzere caiz olmaz demişlerdir. Zira, ona göre, suyun nareket ettirilmesi şarttır. Böylece kullanılmış su, bu suya karışıp mağlub olur.

Bulîârâ Meşâyihi : «Bu gibi şeyler insanlara çok vâki olduğu için umûm belvâ olduğundan, hareket ettirilmeden caizdir.» demişlerdir.

Yine bunun gibi, ne zaman ki pek çok kimse saf olup, havz-ı kebirden abdest alsalar, Buhara Meşâyihinin kavli üzere bu da caizdir. Amel de bunların kavli üzeredir.

Ecnâs-ı Natıkî'de zikredilen şu nakil de bunu te'yid etmektedir, Bu eserde denilmiştir ki: «Bir kimse havz-ı kebirden guslet-se, başka bir kimse de gelip onun guslettiği yerde abdest alsın, bu caizdir.

Havz-ı kebirde bulunan bir cifenin yakınında bir kimsenin abdest alması da gusül etmesi de caiz değildir. Cifeden havz-ı sağır miktarında uzak olan bir yerde, abdest almak veya gusletmek gerekir.

Fakih Ebû Ca'fer Hindivânî'den şöyle rivayet edilmiştir : «Bir kimse kamış kökü bulunan bir yerde abdest alsın, eğer kamışın kökleri çok süt olur ve bu sebeple kamışların iki tarafında bulunan su kamışı geçip birbirine ulaşmazsa, bu durumda abdest alan kimse mâ-i müsta'meli kullanmış olacağı için abdesti caiz değildir.

Eğer, kamışların kökleri su üstüne çıkmıyorsa ve kamışın sık olması, suların birbirine kavuşmasına mâni' olmuyorsa; burada

abdest almak caiz olur. Çünkü bu durumda ma-i müsta'mel çok miktardaki su içinde kaybolup tükenmektedir.»

İçinde ekin bulunan suyun hükmü de böyledir.

Bir suyun üzerinde yosun denilen yeşil nesne bulunursa, eğer bu suyu hareket ettirince yosun da hareket ediyorsa, bu su ile abdest almak caiz olur. Suyu hareket ettirince yosun hareket etmiyorsa; abdest caiz olmaz.

Bir kimse, üzeri ince bir şekilde donmuş bir havuzda abdest alsın, eğer suyu hareket ettirince buz kırılıyor ve suyun birbirine kavuşmasına mâni' olmuyorsa bu abdest caiz olur. Ama eğer buz parça parça ufalanır ve suyu hareket ettirince buz hareket etmezse, abdest caiz olmaz. Eğer buz az olup, suyun hafe-ket ettirilmesi ile buz da hareket ediyorsa, bu su ile abdest almak caizdir.

Bir kimse, havz-ı kebîrin üstünde bulunan suyu boşaltıp, onun buzunu delse, bu havuzun suyu da buza bitişik olsa, o del'k-ten de görünen veya görülmeyen bir necaset düşse veya o delikten bir köpek su içse veyahut o delikten bir kimse abdest alsın, bu hususta Nadribni Yahya ve Ebû Bekir el-İskaf şöyle demişlerdir : «O su pisdir. Zira, o su buza bitişik olduğu için. havuzdaki suyun bir kısmı diğer bir kısmına ulaşıp karışmaz. Bu durumda necaset veya müsta'mel su, az su içine düşmüş olacağı için onu ifsâd eder.»

Abdullah bini'l-Mübârek ve Ebû Hafsıl-Kebîri'l- Buhârî ise «O su pis olmaz.» demişlerdir. Bunlara göre : «Bu buzun altında bulunan suyun eni ve uzunluğu 10 zira' olursa, su buza bitişik olsa bue pis olmaz.»

Bu konuda fetva, Nadr ve Ebû Bekr'in kavilleri üzeredir.

Eğer buzun altındaki buza bitişik değil ve buzla su birbirinden ayrı ise bu su ile abdest almakta yukarıdaki ihtilaf yoktur; abdest almak caizdir. Zira, bu havuzun suyu 10 X 10 zira ebadında olduğu için ve bu durumda suyun bir kısmı diğer kısmından ayrı olmadığından, bu havuzun suyu fâsid olmaz ve pis sayılmaz.

Eğer bir havz-ı kebîrin tavanı olsa, tavanında da bir delik bulunsun ve bu delikten havuza necaset düşse; bu havuzdaki suyun tavana bitişik olması veya bitişik olmaması halinde de hüküm yukarıdaki gibidir.

Eğer, bu havuzun üstünden delik açılınca su bu deliğin seviyesine kadar çıksa, buradan da bir köpek su içse veya suya başka bir pislik isabet etse, ulemânın hepsine göre bu su pis olur. Necasetin düştüğü vakitte o delikte bulunan suyu çıkarmadıkça bu su pâk olmaz ve onunla abdest almak caiz olmaz.

Bir kimse, donmuş bulunan bir havz-ı kebîrin üzerindeki delikten abdest almış olsa ve abdest azalarından dökülen su da bu deliğe aksa, bu kimsenin abdesti caizdir.

Eğer bu suya üzerinde bulunan ve suya bitişik olan buzun deliğinden koyun veya başka bir temiz hayvan düşüp bu su içinde Ölse, buzun altında bulunan su 10 X 10 zira' ebadında ise, bu su pislenmiş olmaz. Delikte bulunan su da necis sayılmaz. Zira. düşen o hayvanın ölümü delikten aşağı düştükten sonra vâki olması galip ihtimal olduğu için bu hal deliğin pis olmasına sebep olmaz. Hatta, 6 hayvanın ölümünün delikte iken meydana geldiği veya düşen Hayvanın pis olduğu bilinse bile, sâdece delikte bulunan su pis plür.

Buzun., altında buiunan su 10 X 10 zira' ebadından az olsa, bu sû içinde sadece o hayvanın ölüsünün bulunması ile de pis olur.- Ama eğer, bu. durumda su deliğin üstüne çıkıp, buzun yüzünde yayılır, vr bu yüzey de 10 X 10 zira' ebadında bulunur ve bu sudan avuç Üesu aiindiği zaman suyun dibi açılmazsa, bu su pis olmaz. Durum anlatıldığı gibi olmazsa su pis olur.

Eğer bir havuzun suyu 10 X 10 zira' ebadında olur. sonra suyun seviyesinin, inmesi ile. Suyun sathı 7 X 7 zira' ebadında ka- lir Ve bu suyun içine necaset düşerse; daha sonra su yine dolup, havuzun sathı zifâ'a yükselmiş ©İsa bile, kâvl-i esah üzre bu su yine. pis olur.

Büvhâvri kebîrin suyu kuruyup, bu havuza necaset vâki olsa, sonra da bu havuz tekrar su üe doısa,-bazıları o havuzun suyunun pis olduğuna hükmetmişlerdük; Zira, dolarken su havuzu içine azar azar gelmektedir ve gelen her su pis olmaktadır; bundan dolayıdır ki havuzdaki bütün sũ pis olmuş olur. Bazıları ise; «Bu havuz, havz-ı kebîr olduğu -için su pis olmaz.» demişlerdir. Buhara Meşâyihi de bu kavli tutmuştur. Lâkin bu hususta muhtar olan kavil sudur : Eğer o havuza gelen su, pis bir yerden geliyorsa veya bu su necasete isabet ederek az az gelmekte ise pisdir. Eğer temiz bir yerden geliyorsa veya necasete bulaşmadan önce bir yerde toplanıp çoğalıyor ve 10 X 10 zira' ebadına ulaştıktan sonra necasete isabet ederek gelmiş olsa bile yine pis değildir. Kâdihân ve diğerleri böyle zikretmişlerdir.

Suyu pis olan havz-ı sağire temiz su bir tarafından girip diğer bir tarafından çıksa Ebû Bekir A'nie's'e göre, kendisinde bulunan suyun üç misli kadarı çıkmadıkça o havuz temiz olmaz. Nitekim, bir çanak pis olduğu zaman, temiz olması için onun üç defa yıkanması gibi... Bu kavil Ebû Bekir'in kavlidir. Başkalarına göre ise: Bu havuz, kendisinde bulunan su kadar, su bir defa girip çıkınca temiz olur.

Ebû Ca'fer Hindivânî s «Temiz su bu havuzun bir tarafından girip diğer bir tarafından çıkırica.havuz temiz olur. Onda bulunan su kadar"; su çıkmamış; olsalaile havuz yine temiz olur.» demiştir. Sadrü Zira.bu akafi su, necaset ile değişmedikçe pislenmiş olmaz.

Su bir tarafından girip diğer tarafından çıkan bir havz-ı sağirde, bir kimse abdest alıp, abdest azalarının suyu o havuzun içine akarsa, eğer o havuzun eni ve uzunluğu dörder zira' veya daha az ise, o havuzdan abdest almak caizdir. Zira, zahir olan şudur ki : O azadan dökülen kullanılmış su bu gibi havuzun bir verinde durmayıp, çevresinde devreder ve sonra da çıkıp gider; böylece de akar su gibi olur.

Ama o.havuzun eni ve uzunluğu dörder zirâ'dan fazla ise, akar su gibi olmayıp, tekrar tekrar kullanılırsa, o havuzdan alınan abdest caiz olmaz.

Eğer, o havuza suyun geldiği veya çıktığı yerden abdest alınırca caiz olur. Su biriken yerin genişliği 5X5 zira' olan, bir çeşme gözünden çıkan suyun hareketi açık bir şekilde görülür ve ma-i müstamelin bu su içinde sabit durmadığı görülürse, bu su ile abdest almak caizdir.

Bu iki mes'eledede İmâm Fahrüddin : «Bu hususta takdirin lüzumu yoktur. Hemen bakılır, eğer o havuzda veya o çeşme gözünde suyun çokluğundan ve kuvvetinden dolayı kullanılan su, o suyun içinde durmayıp, düştüğü zaman çıkıp giderse, bu sularla abdest almak caiz olur. Durum böyle olmazsa, abdest almak da caiz olmaz.

Eğer kar ergin (yumuşak) olur ve abdest a'zaları üzerinde erirse bu kar ile abdest almak caiz olur. Ama kar böyle mazsa. onunla abdest almak da caiz olmaz.

Ergin olmayan kardan başka su bulunmayan yerlerde teyemmüm edilir; sulu olmayan karı tek başına abdest a'zâlarına sürmekle iktifa olunmaz.:

Dolunun ve buzun hükmü de karın hükmü gibidir.

Bir kimse, havz-ı sağirden bir kanal açıp, bu havuzdan kanala su akıtsa, o kanaldan abdest almak caizdir. Zira, oradan abdest alan akar sudan abdest almış olur. Eğer o kanala akıtılan su, bir yere birikmiş olup, oradan da bir kanal kazıp suyu akıtsa, o kanaldan da abdest almak caiz olur. Sonra, yine bir yere birikmiş olsa ve yine bir kanal kazılıp su akıtılsa, birikme ve kanal açıp akıtma ne kadar tekrar edilirse edilsin, hepsinden- abdest almak caiz olur.

Her iki suyun arasında, kullanılan su düştüğü zaman, suyun aktığı yere düşeceği kadar bir mesafe bulunursa, bu uzaklık kâfidir.

Ebûl'- Mullâ'nın Nevâdir'inde İmâm Ebû Yûsuf (R.A.) 'dan şöyle rivayet olunmuştur : «Hamam, akar su gibidir. Eseri zahir olmayan necasetin

vukû'u ile hamam pis olmuş olmaz. Hatta elinde pislik olan bir kimse bu elini hamam suyuna soksa pislendiği olmaz." demiştir.

Bu sözü ile Ebû Yûsuf (R.A.) neyi kasdetmiş olduğunu açıklarken; sonra gelen âlimler Cmüteahhirin) ihtilâf etmişlerdir .

Bazıları : «Ebû Yûsuf (R.A.) bu söz ile muradı, su lüleden kurnaya akarken, insanların kurnadan durmadan su almalarıdır. Hatta, su kurnada dursa da lüleden akmasa, insanların pis ellerini'onun içine sokmaları halinde hamam suyu pislendiği olur.» demişlerdir. Kâdihân, Fetevâ'sında bu kavli ihtiyar etmiştir. Ve bu kavle itimad olunmaktadır.

Bazıları ise : Kurnaya lüle (musluk) dan suyun akıp akmadığını bir görüp, hamam suyunun Ebû Yûsuf (R.A.) göre zaruretten dolayı her durumda akar su gibi olduğunu» iddia etmişlerdir.

Lâkin, insanların kurnaya el atıp su alamamalarından çekinmeleri mümkün olduğundan; hamam suyundan zaruret kaldırılıp hamam suyu, akar su hükmünde kılınmamıştır.

Cünüp veya abdestsiz olan bir kimse, hamamın havuzuna hamam tasını bulmak isteği ile ve fakat hadesi kaldırmaya niyet etmeden, elini soksa, elinde de hakikî necaset bulursa İmâm-ı A'zam (R.A.)'ya göre bu havuzun suyu pislendiği olur. Bu hüküm mâ-i müsta'mel'in necis olduğu rivayeti üzerinedir.

Bu durumda o kimsenin, elindeki pislik gittiği için bu havuz İmâm-ı A'zam (R.A.)'ya göre müsta'mel olduğundan necisdir.

imâm Ebû Yûsuf (R.A.) ve İmâm Muhammed (R.A.)'ya göre ise, bu. su müsta'mel olmadığı için temiz ve temizleyici olarak kabul edilmiştir.

Fetvalarda zikredilen en sahih kavil ise şudur : Cünüp veya abdestsiz olan herhangi bir kimse, elini su kabının içine su almak için veya bardak çıkarmak için elini sokmuş olsa, zaruret iktiza ettiği için o su müsta'mel olmaz.

Eğer su kabının içine bir çocuk elini soksa, elinin temizliği yakinen bilinmekte ise; o su ile abdest almak caizdir.

Eğer çocuğun elinin pis olduğu yakinen bilinirse abdest almak caiz değildir,

Eğer çocuğun elinin temizliği şüpheli ise(bu durumdaki elin batırıldığı su ile abdest almak istihsânê lâyük değildir, lâkin onunla abdest almak caizdir.

Münye Sahibi : «Hamamın havuzu pislendiği zaman içinde bulunan su kadar bir suyun bir kere çıkarılması ile bu su temiz olur.» demiştir. Buna benzer mesele daha önce geçti.

Havz-ı sağır bahsinde muhtar olan şudur : Hamamın havuzuna suyun sadece lüleden akması ve havuzdan da dökülmesi ile su akmakta olduğu için, hamamın havuzu temizlenmiş olur.

Abdest alan kimse meshetmek niyeti ile başını veya mest-Lerini su kabına soksa, bu şekilde yapmış olduğu mesh ittifakla caizdir.

Bu durumda, o su, Ebû Hanîfe (R.A.) ile Ebû Yûsuf (R.A.) 'a göre müsta'mel olmaz. Zira, bu mesih suyun uzva sadece isabeti ile olur; isti'mâl ise suyu uzuvdan akıtmak ile hasıl olduğu için bu surette isabet eden su uzuvdan zail olmadığı için, suyun akması bulunmamakla isti'mâl hükmünü

alamaz. [46]

Mestler Üzerine Meshetme

Mestler üzerine meshetmenin caiz olduğu sünnet ile sabit olmuştur. Mestler üzerine meshetmek, sadece hadesi abdest almayı icâb eden kimse hakkında caizdir. Yoksa, gusûl icâb eden kimseler mestleri üzerine meshetmiş olsalar bu caiz olmaz.

Mestler üzerine meshetmek, hades ânz olduğu vakitte mestlerin tam bir taharet üzere giyilmiş olması şartına bağlıdır. Yoksa, mestlerin giyildiği vakitte tam bir taharet üzere bulunmak meshin şartı değildir.

Hatta eğer bir kimse ayaklarını yıkayıp, mestlerini giymiş olduktan sonra, hades vâki' olmadan taharetini tamamlamış-olsa, daha sonra da kendisine hades vâki' olsa, abdest aldığı zaman, o mestlerin üzerine meshetmek, hades esnasında (abdesti-nin bozulduğu sırada) tam bir taharet mevcut olduğu için caiz olur.

Mest üzerine meshetmiş bulunan kimse mukîm ise. mestleri üzerine bir gün bir gece müddetle meshetmesi caizdir.

Mest üzerine mesheden kimse eğer misafir (yolcu) ise, mestleri üzerine üç gün üç geceye kadar meshetmesi caizdir.

Meshin müddeti hadesin vâki olduğu andan itibaren başlar. Yoksa, abdestin alındığı veya mestin giyildiği andan itibaren başlamaz.

Hatta bir kimse sabah namazına abdest alsın, lâkin mestlerini giymese, o abdest ile öğle vaktine kadar dursa, öğle vaktinde mestlerini giyse, sonra yine o abdest üe ikinci vaktine kadar durup o vakitte hades vaki olsa (abdesti bozulsa), o kimse için me-sih müddetinin başlaması ikinci vaktinden itibaren. Bu' kimse için mesih müddeti sabah vaktinde veya öğle vaktinde başlamaz.

Bu kimse eğer mukim ise, ikinci günün ikinci vaktine kadar mestleri üzerine mesheder. Bu kimse eğer misafir (yolcu) ise, dördüncü günün ikinci vaktine kadar mestleri üzerine mesheder. Bu şekilde yapmakla, yine mukim hakkında mesih müddeti bir gün bir gece; misafir (yolcu) hakkında da üç gün üç gecedir.

Bir kimse tertip üzere abdest alıp, ayaklarını yıkamaya geldiği zaman, bir ayağını yıkayıp mestini giydikten sonra hades vâki olmadan önce öteki ayağını da yıkayıp, ona da mestini giyse, bundan sonra da hades vâki' olsa bu durumda; abdest aldığı zaman o mestlerin üzerine meshetmesi. hedes vâki. olduğu sırada tam bir taharet üzere giyilmiş oldukları için caizdir.

Eğer önceki ayağının mestini giydikten sonra, ötekini giymeden önce hades vaki olmuşsa (abdesti bozulmuş olsa), evvelki ayağına giydiği mestin üzerine meshetmek de caiz değildir.

Nakıs taharet: Özur sahiplerinin veya teyemmüm etmiş olanların taharetidir. Hatta müstehâze olan yani hayızlı halinde üç günden az veya on günden fazla olarak kan gören kadının ve nifas halinde kırk günden fazla kan gören kadının ve hamile iken kan gören kadının tahareti de nakıs taharetlerdendir.

Müstehâze manasında olan, belini tutamayan, her vakitte burnu kanayan, onulmaz yarava mübtelâ olan veya buna benzer özürleri bulunan kimseler, abdest alıp özürlerinden birisi zuhur etmeden mestlerini giyseler, sıhhatli ' kimseler gibi mestlerinin üzerine meshetmeleri caizdir.

Ama, eğer abdest aldıktan ve onların mübtelâ oldukları özürden bir şey zuhur ettikten sonra, mestlerini giymiş olsalar, vakit içinde hadesten (abdesti bozulduktan) sonra, aldıkları abdest için meshleri de tamam olur.

Üzerine gusül vacip olan kimsenin, mestleri üzerine meshetmesi caiz değildir. Meselâ, bir kimse abdest alıp, mestlerini giydikten sonra cünüp olsa, sair bedenini yıkayarak, mestlerinin üzerine meshetmesi caiz değildir.

Bir misafir (yolcu) abdest alıp, mestlerini giyse, bundan sonra da- cünüp olsa, yanında da ancak abdest almaya kifayet edecek kadar su bulunsa, o misafirin teyemmüm edip namazını kılmaması caizdir. Bundan sonra hades vaki olduğu (abdesti bozulduğu) zaman mezkûr su durmakta ise onunla abdest alması, mestlerini çıkarıp ayaklarını yıkaması lâzımdır; mestleri üzerine meshetmesi caiz değildir. Ayaklarına cünüplük kabul ettiği için yıkaması lâzım gelir.

Mesh ancak mestlerin üzerindedir; yoksa mestlerin altına meshetmek caiz değildir.

Meshederken parmakların ıslaklığından hasıl olan çizgilerin, mestler üzerinde belli olması müstehabdır.

Meshedmeye ayakların parmak tarafından başlayıp mestlerin boğazları tarafına doğru çekmek müstehabdır.

Meshin farzı el parmaklarını tulen ve arzen (enine ve uzunluğuna) üç parmak 'miktarıdır.

Eğer bir kimse meshederken ellerini bacak tarafından koyup ayak parmakları tarafına doğru çekse bu da caizdir.

Bir kimse mestleri üzerine enine (genişliğine) meshetse bu da caiz olur.

Bir kimse elinin üç parmağını mestlerinin üzerine koyup çekse bu da caizdir. Lâkin bu şekillerde yapılan meshler sünnete aykırı olur. [\[47\]](#)

Meshin Nasıl Yapılacağı :

Sünnet olan meshin keyfiyeti şöyledir :

Ellerinin parmaklarını mestin ucuna koyup, elinin ayasını dokundurmadan, sadece parmaklarını inciklerine varıncaya kadar çeker. Eğer parmakları ile birlikte avuç içlerini de koysa ve birlikte meshetse ahsen olur.

Eğer sadece el parmaklarının ucu ile meshedip, parmaklarının dibini ve avuç içlerini deydirmese meshi caiz olmaz. Ancak, parmaklarından su damlamakta olursa caiz olur.

Keza, bir kimsenin sadece iki parmağı ile meshetmesi caiz değildir. Ama, baş parmağı ile salavat parmağı ve onların ikisinin arası ile birlikte meshetse caiz olur.

Müstehab olan ellerin içi ile meshetmektir. Fakat ellerin arkası ile meshedilmiş olsa bu da caiz olur; lâkin bu hal sünnete muhaliftir.

Bir kimse mestlerinin altlarına veya yanlarına veyahut topuklarından tarafa meshetse bu caiz değildir. Zira, meshin mahallinin mestin üstü olduğu nass ile ta'yin edilmiştir.

Muhiyt'te şöyle zikrolunmuştur .- «Bir kimse abdest aldıktan

sonra ellerinde kalan yaş ile mestlerini meshetse bu caiz olur.» Zira, uzvu yıkadıktan sonra onda kalan yaşlık müsta'mel su değildir. Müsta'mel su, a'zânın yıkanması esnasında, bu uzvun üzerinde akıp ondan ayrılan sudur.

Bir kimse başına meshedip, ondan sonra ellerinde kalan ıslaklık ile mestlerini meshetse caiz değildir. Zira, meshde müsta'mel su meshedilen yere isabet eden- sudur. Başın meshedüme-sinden sonra ellerinde kalan yaşlık müsta'mel olduğundan, onunla mestlerini de meshetse, müsta'mel suyu kullanmak lâzım gelir. Bu ise caiz değildir.

Bir kimse abdest alıp da mestleri üzerine meshetmeden ve mesh etmeye niyet etmeden, su içine dalsa ve dalması ile ayaklarının bir bütünü, yahut ekseri yeri ıslansa veyahut o kimse bir akar sudan veya yağmurdan ıslanmış olan taze ot içinde gez-se. onun suya dalması veya otda gezmesi mesh makamına kâim olur.

Keza, meste niyet olmaksızın yağmur isabet etse, bu Hanefi imamlarına göre mesh yerine kâim olur.

Bir kimse mukim olduğu halde mesh müddetine başlayıp bir gün ve bir gece tamam olmadan, misafir (yolcu) olup, üç günlük yola azimet edip gitse, bu kimsenin üç gün üç gece mestleri üzerine meshetmesi caizdir.

Bir kimse misafir (yolcu) iken mesh müddetine başlayıp sonra mukim olsa, eğer bir gün bir gece yahut daha fazla mestleri üzerine meshetmiş ise, abdest aldığı zaman mestlerini çıkarıp ayaklarını yıkaması gerekir.

Eğer, henüz bir gün bir gece tamam olmamışsa, ikâmet müddeti tamam oluncaya kadar meshetmesi caizdir.

Bir kimse mestlerini giydikten sonra, henüz hades vâki olmadan (abdesti bozulmadan) çizmelerini de giyse, onların üzerine meshetmesi caizdir.

Eğer çizmelerinin üzerine mesh ettikten sonra, onun birini çıkarsa veya kasıtsız olarak .biri kendiliğinden çıksa, o kimse diğer çizmesini de çıkarıp mestleri üzerine meshi iade eder. Eğer dilerse, çizmesini çıkardığı ayağının mesti ile diğer çizmesinin üzerine mesheder.

Amma, sadece çizmesi çıkan ayağının mesti üzerine mesh edip, çizmesi çıkmayan ayağına meshi iade etmemesi caiz değildir.

Mestlerin üzerine giyilen çizmeler üç parmaktan fazla delik olur, lâkin mestlerde delik bulunmazsa, o çizmelerin üzerine mesh caiz olmaz.

Keza, üzerine çizme giyilmeyen mestlerde, ayak parmaklarından üçünün görüneceği kadar delik bulunsa, o mestlerin üzerine meshetmek de caiz olmaz.

Eğer delik parmaklar tarafında değilse, görünmede muteber olan ayak parmaklarının küçükleridir. Eğer delik parmaklar tarafında ise, görünmede muteber olan delik yanında olan parmaklardır.

Eğer meste bulunan delik üç parmak 'miktarından az olursa, meshe mâni olmaz.

Eğer mestin bir yerinde veya iki yerinde iki parmak miktarı delik olup, diğer meste de bir parmak veya iki parmak miktarı delik bulunursa, yine mesh caizdir. Zira, meshe mâni olan hal bir meste üç parmak miktarı delik bulunmaktır.

Anlatacağımız şu mesele, zikredilen bu hususa muhaliftir : Bir kimsenin bir ayağında necâset-i mugallâzadan yarım dirhem miktarında bulunur, diğer ayağında da yarım dirhemden daha fazla necâset-i mugallâza olursa, ikisinin toplamı bir dirhemden fazla olduğu için, o kimsenin bu necâsetlerle namaz kılmaması caiz değildir.

Keza, avret mahallinden oları uzuvlardan iki uzuvdan her birinin 1/8 (sekizde bir) i açık olsa bu hal yine namazın cevazına mâni'dir.

Eğer mestlerden birinin bir yerinde bir parmak miktarı delik olup, diğer bir yerinde de iki parmak miktarı delik bulunsa, o meste meshetmek caiz olmaz. Meshin caiz olmaması hususunda sahih olan kavle göre, ayak parmaklarının tamamı ile görünmesi şarttır.

Eğer mestde bulunan delik, ayağın, baş parmağının civarında olur ve parmak oradan bütünü ile görünürse yine mesh caizdir. Bununla beraber ayağın baş parmağı, küçük parmakların üçü kadar vardır.

Eğer delik parmakların bulunduğu tarafta olmaz da diğer tarafta olursa, muteber olan, ayak parmaklarının küçüklerinden üç parmak miktarıdır.

Eğer mestte bulunan yırtığın uzunluğu üç parmak miktarından ziyâde olur, fakat açılan miktarı bundan daha az bulunursa, bu yırtık meshin caiz olmasına mâni olmaz. Zira, açılmayan yarıktan bir şey görünmemekte olduğu için bu durumda yırtık hükmü yoktur. . .

Eğer mestin dikişi sökülse, fakat bu "sökükten ayaktan herhangi bir şey görünmese, bu durum da meshin cevazına mâni değildir. Lâkin muteber olan yürüme hâlidir.

Bir kimse yürürken ayağını yerden kaldırdığı zaman, eğer o sökükten ayağından bir şey görünür, fakat ayağını bastığı za man görünmezse, bu hal meshin cevazına mânidir,-bu durumun aksi olursa, mâni değildir. Yırtık topuktan yukarıda olursa, yine mâni değildir

Mest üzerine meshetmiş olan kimse, mestlerini çıkartmak isteyip, ayağını mestin içinde durduğu yerden çekse, lâkin ayak henüz "boğazın içinde bulunsun sonra yine ayağını yerine sokarak üzerine methetmeyi istese, bu durum ittifakla caiz olmaz.

Eğer ayağının bir kısmını çıkarıp, mest içinde olan yerinden ayırsa, ayağının ökçesinin çoğu mestin içinden çıkmış ise, o kimsenin meshinin bozulacağı İmâm'zam (R.A.)'dan rivayet olunmuştur.

Yine İmâm-ı A'zam'dan : «Bir kimsenin ayağının ekserisi mestin boğazına çıkmış ise, o kimsenin meshi bozulur. Aksi takdirde bozulmaz» şeklinde de bir rivayet gelmiştir. Hidâye'de ve diğerlerinde tu rivayete «en sahih rivayet» denilmiştir.

Yine İmâm-ı A'zam (R.A.) 'dan : «Eğer bir kimsenin ayağını durduğu yerde, parmaklardan başka ayak sırtından üç parmak miktarı kalmış ise mesh bozulmaz» şeklinde bir rivayet de vardır. Bu kavil İmâm Muhammed (R.A.) 'dan de rivayet edilmiştir. Kâfi isimli eserde Meşâyih'in ekserisinin bu kavil üzere olduğu be-yari edilmiştir.

Bu durumda, meshin miktarının, mesih yerinde bakî olmasından dolayı, meşâyih'in ekserisi bu kavli ihtiyar etmişlerdir.

Bir "kimse mestleri üzerine meshettikten sonra, mestlerinin içine su girse, eğer ayaklarından birinin tamamı, tamamen veya, ekserisi ıslanmış olsa, o kimsenin meshi bozulmuş olur. O kimse, ayağını yıkamakla meshetmeyi bir araya getirmemek için iki ayasını da bütünü ile yıkaması vâcibdir.

Bir kimse ayağının ökçesini mestin ökçesinden çıkarsa, lâkin ayağının önü mestin mesih yerinde kalsa, o kimsenin bu mest üzerine meshetmesi caizdir.

Bazı fetva kitaplarında da şöyle zikrolunmuştur «Eğer ayağın ucu yerinde durur, lâkin ökçesi mestin Ökçesinden çıkıp girerse mesh bozulmuş olmaz.»

Keza, eğer mest geniş olduğunda, yürürken ayağını yerden kaldırdığı zaman, ökçesi mestin boğazına çıkıp, ayağını bastığı zaman yine yerine varsa, o mestin meshi bozulmuş olmaz.

Bir kimse topal olup, ayağının ucuna basarak yürür ve ayağının ökçesi normal yerinden yukarıda durursa, o kimsenin meshi de caizdir.

İmâm Muhammed (R.A.)'dan : «Bir mestte meshe mâni olacak şekilde bir sökük açılır, fakat bu meste bezden veya şâir bir şeyden astar dikilmiş bulunur ve bu astar üç parmak miktarının görülmesine mâni olursa, o mest üzerine meshetmek caizdir.» şeklinde bir rivayette gelmiştir.

Baş meshe,bedel olmak üzere, sarık veya kavuk üzerine mesh caiz olmaz.

Yüzü yücamaya bedel olmak üzere, peçe veya yaşmak üzerine mesh caiz değildir.

Ellerini yıkamaya bedel olmak üzere, eldivenler üzerine mesh, caiz değildir. [\[48\]](#)

Cebire (Sargı) Üzerine Meshetmek

Cebire : Kırılmış olan kemiklerin üzerine bağlanan ağaçtır.

Cebire üzerine meshetmek, caizdir.

Bir kimse,, cebireyi abdestsiz bulunduğu halde bağlamış olsa bile, yine üzerine meshetmek caizdir.

Meshten sonra, fakat yara iyi olmadan cebire düşmüş olsa, onun üzerine yapılmış bulunan mesh batıl olmaz.

Amma eğer yara iyi olur ve cebire düşmüş olursa, mesh öatıl-olur; Cebirenin altında bulunan uzvu yıkamak, vacip olur.

Yara iyileşir ve cebire namaz içinde düşerse bu namazı lâde etmek lâzımdır; kılman yerden devam etmek caiz değildir.

Cebirenin-üzerine meshin caiz olması, onun altında bulunan yaraya yıkamanın veya meshetmenin zarar vermesi şartına bağlıdır.

Eğer cebirenin altındaki yarayı yıkamak mümkün olmaz, fakat yaranın kendisini meshetmek mümkün olursa, bu durumda cebireye meshetmek, caiz değildir.

Muhyt Sahibi Bürhânüâdîn : «Bu mes'eienin hıfzedilmesi gerekir. Zira, insanlar bundan gafil oldukları için, yarayı yıkamak zararlı olup, meshetmek herhangi bir zarar vermese, bu durumda yaranın üzerindeki bez parçasına meshetmenin caiz olduğunu zannederler. Amma durum böyle değildir : Yarayı yıkamak zararlı olur, fakat meshetmek zararlı olmazsa, bu durumda yararım kendisini meshetmek lâzım gelir», demiştir. .

Cebire üzerine meshetmenin bir zararı yokken, bir kimse cebire üzerine meshi terketse, İmânî A'zam (R.A.)'a göre bu caizdir. İmâm Ebû Yusuf (R.A.) ve İmâm Muhammed (R.A.) 'e göre caiz değildir.

Cebireyi meshederken istiab (her tarafını kaplayacak şekilde meshetmek) Hasan'm İmâm-ı A'zam (R.A.) 'dan rivayet ettiği bir habere göre, şarttır.

Bazıları : «Cebirenin ekserisi üzerine meshetmek kâfidir.» demişlerdir. Hidâye Sahibi'riin meyli de bu kavledir. Kâfi isimli eserde de bu kavil sahih görülmüştür.

Eğer, cebire'nin yarısına veya daha azma meshedilmiş olsa, bu caiz değildir.

0 Cebire'ninmeshedilişhde, sahih kavil; üzere, bir defa mesh kâfidir.

Cebire yara büyüklüğünde olmayıp, yara miktarından daha büyük olur ve yıkamacak yeri kaplarsa, cebireyi yara büyüklüğünde yapmakta zorsa, sadece yara miktarına meshetmekle iktifa olunmayıp, cebirenin tümüne meshedilir. Zira, yaraya,bağlanılan cebire veya sargının elbette yaradan büyük olması lâzımdır

Eğer yaranın etrafında, olan yeri yıkamak için, üzerine bağlanan şeyi çözmek zarar verirse, yaranın etrafında ve sargı altında bulunan yere de

meshetmenin caiz olması, tahakkuk etmiş olur.

Yaranın üzerine bağlanmış olan şeyi. çözmek, yaraya zarar vermezse, yaranın üzerinde olan kısmına .meshetmek ve yaranın etrafında bulunan yerleri de yıkamak gerekir.

Kırıkların ve yaraların üzerine sarılan, bezlerin hükmü de cebire için zikrolunan hükümler gibidir.

Cebire, sargı ve benzerleri üzerine-meshetmek, onları yıkamak yerine kâimdi/ Bunun içindir ki mesh, uzvu yıkamakla birarada olabilir.. Mesih, bir vakitle kayıtlanmış değildir.

Bir ayağında yara bulunan bir kimsenin, o ayağını meshedip, sağlam ayağını yıkaması .caizdir. Bu kimse yıkamakla, mes-hetmeyi.cem etmiş olmaz. Amma eğer, o kimse sadece sağlam ayağına itnest giyse, sonra hades vâki' olsa (abdesti bozulsa), o mestin üzerine meshetmesi yıkamakla, meshetmenin arasını cem' etmiş olduğu için, caiz değildir.

Bu kimse eğer, iki ayağına mest giymiş olsa, hadesten (abdesti bozulduktan) sonra, o mestlerin üzerine "meshetmesi, caiz olur.

Bir kimsenin bir ayağı topuktan veya daha aşağıda kesilmiş olsa, abdest aldığı zaman, kesilen yeri yıkaması fonadır.

Eğer kesilen ayağının kesilmiş yerini ve sağlam olan ayağını yıkayıp, mestlerini giydikten sonra hades vâki' olsa (abdesti bo-zulsa), kesilen ayağının arkasında mest içinde üç parmak miktarında veya daha fazla kalmış ise, o kimsenin mestleri üzerine meshetmesi caiz olur.

Amma mesti içinde, kesilen ayağının o kadarı kalmamışsa, o kimsenin abdest aldığı zaman iki ayağını da yıkaması lâzımdır. Zira, kesilen yeri yıkamak vacip olup onun üstüne giyilen meste meshetmenin caiz olmaması, o yerin miktarının farz olan miktardan az olması sebebiyledir.

Kesilen yeri yıkamak vacip olunca, sağlam olan ayağı yıkamak da vacip olur. Zira ona meshetse- yıkanmakla meshetmenin arasını cem' etmek lâzım gelir; bu ise caiz değildir.

Bir kişinin iki ayağından birinin veya ikisinin birden parmakları kesilmiş olup, ayağı mesti tam doldurmaz, mestin bir kısmı boş kalırsa, o kimse mestinin üzerine meshettiği zaman, eğer meshi, ayağın mestin içinde bulunan kısmından üç parmak miktarı yerin üzerinde bulunursa, onun meshi caiz olur; aksi takdirde caiz olmaz.

Bir kimsenin mesti geniş olup, mestin bir kısmı bundan dolayı ayaktan boş olursa, yine hüküm yukarıda anlatıldığı Hasılı kelâm; mestler üzerine meshte farz olan miktar ayakta mu'teberdir, yoksa mestde mu'teber değildir.

Eğer ayak üzerinde farz miktarı, vâki' olursa, mesih caiz olur. takat, ayak üzerinde farz olan miktardan daha az bir miktar vâki' olursa caiz olmaz.

Bir kimse, abdest alıp cebiresine meshetse ve mestlerini giyse, sonra kırık iyileşmeden hades vâki' olsa Cabdesti bozulsa) ve tekrar abdest alsa cebire ve mestler üzerine meshetmesi caizdir. Zira, kırık çıkık iyileşmedikçe cebireye mesh ile yapılan teha-ret tam kavil bir taharettir. Hatta bu kimsenin, sıhhatli kimselere imamlık yapması da caizdir.

Amma, hades iyileştikten sonra vuku' bulursa, meshetmesi caiz olmaz; cebirenin altını yıkaması lâzımdır.

Bir kimsenin elinde veya ayağında yarıklar bulunur, o yarığın içine de yağ veya ilâc gibi bir şey konulmuş olursa, eğer bunun üzerine su değdirmek zarar vermezse, abdest alırken ilacın üzerine meshedilmesi kâfi değildir; zaruret olmadığı için, o yaranın üzerine su dökmek mutlaka vaciptir.

Eğer yarıklar bir kimsenin elinde olur ve bundan dolayı o kimse kendi başına abdest almaktan âciz bulunursa, o kimsenin başkasının yardımı ile abdest alması İmâm-ı A'zam (R.A.)'a göre müstehabtır; İmâmeyn'e göre ise vaciptir.

Eğer bu kimse; başkasının yardımı ile abdest almayıp, teyemmüm, ile namaz kılsa, İmâm-ı A'zam (R.A.)'a göre bu namazı câiz olur İmâmeyn'e göre caiz olmaz.

Bir kimse kendi başına kıbleye dönmeye kadir olamaz ve necasetten kurtulmaya gücü yetmez, fakat kıbleye yöneltecek veya necasetten temizlenmesini sağlayacak başka bir kimse bulunursa, İmâmeyn'e göre. ona bu (ikinci) kimseden yardım istemesi vacip olur; İmâm-ı A'zam (R.A.)'a göre vacip olmaz, Zira, İmâm-ı A'zam (R.A.)'a göre kişi, kendi kudreti ile mükelleftir; başkasının kudreti ile teklif olunmaz.

Eğer abdest alıracak kimse bulunmazsa, her yönden aczi tahakkuk etmiş olduğu için, teyemmümle kıldığı namaz ittifakla caiz olur.

Çorap üzerine meshetmek, İmâm-ı A'zam (R.A.) 'ya göre caiz değildir.

Fakat, bir kimse; çoraplarını tümü ile deri kaplatır veya na gibi sadece altlarını kaplatmış olursa, bu durumda meshetmesi caiz olur.

İmâmeyn'e göre ise : Çoraplar kalın ve sık olup, ayağa su geçmesine mâni' bulunursa, onların üzerine meshetmek caiz olur. Fetva bu kavil üzeredir.

İmâm-ı A'zam (R.A.) da ömrünün sonunda, İmâmeyn'in bu kavillerine rücu' etmiş olduğu, Zehıyre isimli .kitapta naklolunmuştur.

Çorabın sık ve kalın olmasının bir haddi de şudur : Çorap dar olmadığı halde, bir şey ile bağlanmaksızın baldırda durup, aşağı inmiyorsa, bu çorap sık ve kalın demektir.

İmâm Zahidi «Çorap sık ve kalın olup, kişinin onunla bir fersah veya daha ziyâde yürümesi mümkün olursa, mes'ele mezkûr ihtilâf üzere olur.» demiştir. Hulâsa'da da böyle zikredilmiştir. Çorap için aranan hadlerin en güzeli de budur. Bunun için Münve Sahibi: «Türkmen keçesinden yapılan mestler üzerine mesh caizdir. Çünkü onunla mesafe kat'etmek mümkündür.» demiştir. Ayak emtiasından maksudun, mesafe kat'etmek olmasından dolayı Münve Sahibi «kat'ı mesâfe».ye i'tibâr etmiştir.

Bir kimse abdestli olduğu halde mesih müddeti tamam olsa, mestlerini çıkarıp, ayaklarını yıkar; diğer abdest uzuvlarını yıkaması lâzım değildir.

Mesih müddeti tamam olmadan, bir kimse mestlerini çıkarsa, sadece ayaklarını yıkamakla abdesti tamam olur.

Fetâvâyi Kâdihân'da şöyle zikrolunmuştur: «Bir kimse namaz içinde iken mesih müddeti tamam olur, lâkin ayaklarını yıkamaya su bulamayacağını bilirse, o kimse namazını bozmas. Zira, ayaklarını yıkamaktan âciz olduğu için, namazı bozmasında bir faide yoktur. Çünkü namazı bozsa, teyemmüm etmesi lâzımdır. Ayakların da teyemmümden bir payı yoktur. Bundan dolayı teyemmüm için namazı bozmakta hiç bir faide yoktur.»

Meşâyih'den bazıları: «O kimsenin namazı fasid olur.» demişlerdir. Fakat, esahh olan kavil, önceki kavildir.

Bu durumda, mes'ele ihtilâflı olduğu için, o kimsenin ihtiyaten namazını bozup, sonra teyemmüm ederek kılması evlâdır.

Keza, eğer o kimse, mestlerini çıkardığı zaman soğğun zarar vermesinden korkarsa, namazını bozup teyemmüm der; yoksa mestlerinin üzerine meshetmez. Şeyh Ekmelüddin İbni Hümâm böyle tahkik etmiştir. [\[49\]](#)

Abdesti Bozan Şeyler

0 Abdesti olan bir kimsenin, önünden veya arkasından çıkan her şey abdesti bozar.

V Zekerden çıkan yelin abdesti bozmayan şeylerden olduğunda ihtilaf yoktur. Kadının önünden' çıkan yel, eğer kokmazsa, onun da abdesti.bozmayan şeylerden olduğunda, ihtilâf yoktur. Ama eğer kokmakta ise, bu mes'elede ihtilaf vardır; esah kavi üzere bu, abdesti bozucu değildir.

Bu konuda olan ihtilâf da, sahih kavil üzere ancak önu ile arkası arasındaki perde kalkmış olan kadının Önünden çıkan yel hakkındadır. Bir kadının abdesti olduğu halde önünden yel çıksa, İmâm Muhammed (R.A.) e göre, ihtiyaten o kadına abdest almak vacip olur; lâkin Câmî'i Kâdihân' de ve diğerlerinde bu kadının abdest almasının müstehâp olduğu zikredilmiştir.

Kokunun, o kadının önünden çıktığı sadece ihtimalidir. Bununla beraber, onun tahareti yakînen sabittir ve yakın şek ile

Bazıları: «Yelin arkadan çıkması ekseriyettedir; bundan dolayı, bu kadının yelinin arkadan çıkmış olma ihtimâli tercih edilir.» demişlerdir.

Bazıları da: «o yel iştilir veya kötü kokarsa, o kadının abdestini bozar; aksi takdirde bozamaz.» demişlerdir.

Hulâsa'da şöyle zikrolunmuştur: «Eğer arkadan yel çıksa, lâkin onun yukarıdan olmadığı bilinse, bu şey arkanın seğrimesi olduğu için, o kimsenin abdest alması lazım olmaz.»

Kadın veya erkekte, mezkûr iki yerden birinden kurt, yahut ufak taş (kum) çıksa, abdestleri bozulur. Zira, onlar rutubeti kendilerine tâbi kılıp birlikte getirirler. Rutubet ise, önden veya arkadan çıksa- her ne kadar az olsa da hadestir (abdesti bozar).

Eğer kurt, ağızdan veya kulaktan veyahut da herhangi bir yaradan çıksa abdest bozulmuş olmaz. Zîrâ, kurt temizdir-, onun-üzerindeki yaşlığın az olmasından ve bu yaşlığın kendiliğinden akma gücü bulunmamasından dolayı abdesti bozucu değildir. Bir kimse hukne (şırınga) kullanıyorsa, şırıngayı sokup çıkarsa, eğer şırınga üzerinde ıslaklık yoksa, sadece onu sokmakla abdest bozulmaz; lâkin ehvat (en ihtiyatlı) olan, o kimsenin abdest almasıdır. Zira, şırıngada' ıslaklık olmaması nâdirdir;

Keza, arkaya girip ucu dışarda kalan herhangi bir şeyin çıkması halinde abdest almak ehvattır.

Amma, arkaya girip tamamen kaybolan şeyin çıkması halinde, elbette abdesti bozar. Çünkü o şey karında olan şeye ulaşmıştır.

Keza, o şey orucu da bozar. Amma, ucu dışarda kalan şey böyle değildir.

Bir kimse zekerin deliğine yağ akıtırsa ve yağ tekrar geri gelse, İmâm-ı A'zam (R.A.) a göre bu, abdesti bozamaz; İmâ-meyn'e göre ise, bozar. Bu mes'eleyi Kâdihân ihtilafsız zikretmiştir. İbn-i Hümâmî ise : «Bu mes'elede sadece Ebû Yûsuf (R.A.)' un ihtilâfı vardır.» demiştir. Zahir olan da İbn-i Hümâm'm zikrettiğidir.

Eğer, kadının ferici içine damlattığı yağ. geri çıksa, bunun çıkması ittifakla abdesti bozar.

Eğer bir kimse kulağa yağ damlatsa, bir gün geçtikten sonra o yağ burnundan çıksa, bu durum abdesti bozamaz. Keza, yine kulağından çıkmış olsa da, abdesti bozamaz. Amma, eğer bu yağ ağızından çıksa abdesti bozulur.

Keza, bir kimsenin burnuna çektiği burun otu, günlerce sonra yine burnundan çıksa, abdestini bozamaz. Fetavâ:yî Kâdî-hân'da da böyledir.

Bir kimse bevl (idrâr) çıkmasını diye zekerin pamuk ile tıkasa, bevl o pamuğun dışına çıkmadıkça, abdest bozulmuş olmaz. Eğer pamuk zekerin içinde kaybolur ve o kimse çıkarır veya pamuk kendiliğinden çıkarsa, yaş ise zekere akıtılan yağın geri çıkması ile bozulduğu gibi, o kimsenin abdesti bozulur. Amma, eğer pamuk yaş değilse, o kimsenin abdesti bozulmaz.

Arkada kaybolup, sonra çıkan şey, bunun hilâfına olup, onun çıkması abdesti "bozar. Meselâ : Bir kimse şırınga vurdursa ve bu şırınga geri çıksa, abdesti bozulur.

Eğer zekere konulan pamuğun iç tarafı ıslanıp, ıslaklık dışarıya geçmezse, abdest bozulmaz.

Bir tarafı içeride olan pamuk düşse; eğer içeride bulunan tarafında yaşlık varsa abdest bozulmuş olur; yaşlık yoksa abdest bozulmuş olmaz.

Zekerde pamuk kullanılması, vesveseden emin olmak için müstehabdır. Amma, eğer namaz kılacak kadar, bevl in akmasının kesilmesi, pamuk kullanmadan mümkün olmazsa, bu takdirde.pamuğun kullanılması vacip olur. Pamuğu, arkada kullanmanın hükmü.de böyledir.

Erkeklerin zekerde pamuk kullanmalarının hükmü, kadınların kürsüf kullanmalarında da câridir. Kürsüf; kadınların bir şey çıkmaması için, fercede kullandıkları pamuğa derler.

Bir kadının kürsüfû düşse, eğer yaş ise abdesti bozulur; eğer kuru ise bozulmaz. Kürsüfün fercin dahilinde olması ile haricinde olması müsavidir; aralarında bir fark yoktur. Bu hususun tafsilatını öğrenmek isteyen Asl'a müracaat etsin.

Bu İki yoldan başka yerlerden çıkan necasetler de; Hanefî İmamlarına göre, taharetin bozulmasına sebep olur. Bu necâseüer : Kusmuk, kan. kanla karışık su ve irindir.

Kusmuk, ağız dolusu olursa abdesti bozar. Kusulan şey gerek yemek olsun, gerek su olsun, gerek safra olsun, gerek kara su olsun, bunların hepsi müsavidir ve abdesti bozarlar.

Ağız dolusu olmanın tayin edilmesinde- mu'teber olan ölçü, o şeyin ağızda bulunması ile konuşmanın mümkün olmamasıdır. Bazıları da, bu ölçü hakkında : «Onu tutmaya, meşakkatsiz mâlik olamamaktır.» demişlerdir.

İmâm Hasan'm : «Bir kimse, yediği yemeği veya içtiği suyu hemen kussa ..abdesti bozulmaz.» dediği rivayet edilmiştir. Keza, bir çocuk emdiği sütü, hemen kussa, kustuğu pis değildir.

Bazıları İmâm Hasan'ın kavlini ihtiyar etmişlerdir. Lâkin esah olan, necasete ulaşmış olduğu için, onun pis olduğudur.

Kınye'de şöyle zilo-edilmiştir : «Bir kimse, çok miktarda solucan veya yılan kussa, kustuğu o şey ağızını doldursa da abdesti bozulmaz. Zira onlar, nefsinde pâktir. Onlarla birlikte çıkan şey, ağızı doldurmadıkça, abdeste mâni' olmaz.

Bir kimse balgam kussa, İmâm-ı A'zam (R.A.) ile İmâm Muhammed (R.A.) 'e göre, abdesti bozulmaz. Balgam ister başından inmiş, ister kamından çıkmış olsun, abdesti bozamaz. Zira, balgam kayıcı bir şey olduğu için, ona necaset girip yerleşemez. Ona bitişen necaset de az. olduğu için, abdesti bozucu olmaz.

İmâm Ebû Yûsuf (R.A.) 'a göre : Bir kimsenin kustuğu balgam, eğer karından yukarı çıkmışsa, civarında bulunduğu şeylerden, dolayı necis olduğu için abdesti bozar.»

İmâm Tahâvî'nin de Ebû Yûsuf (R.A.) 'un kavline meyli vardır ve: -Elbisesinde balgam bulunan kimsenin onunla namaz kılması mekruhtur.» dediği, Hulâsa'da zikredilmiştir.

Eğer bir kimse kan kussa, bu kan başından inmiş olup kaygan ve tükürükle beraberse, ittifakla abdesti bozar. Bu kan, eğer pıhtılaşmış kan ise, ittifakla abdesti bozmaz.

Eğer kan karından çıkmış ve pıhtılaşmış bulunursa, ittifakla abdesti bozmaz. Ama bu kan, ağız dolusu olursa, abdesti bozar.

Yürekten çıkan kan eğer pıhtılaşmış değil de akıcı ise, İmâm-ı A'zam (R.A.)'m kavline göre, ağız dolusu olmasa bile abdesti bozar. İmâm Muhammed Ve göre ise; ağız dolusu olmadıkça-abdesti bozmaz.

Eğer bir kimse az az bir iki defa yemek kussa, bu kusmalar bir oturuşta meydana' gelmişse ve bunların hepsi toplandığı .zaman ağız dolusu olduğu takdirde, bu durum Ebû Yûsuf (R. A.)'a göre abdesti bozar. İmâm-ı Muhammed (R.A.)'e göre ise hepsini aynı sebepten kusmuşsa, hepsi birden ağız dolusu olduğu takdirde abdesti bozar.

Bu hususda esahh olan İmâm Muhammed (R.A.V.) 'in kavlidir. Aynı sebepten kusmak; iki kusma arasında gönül dönmesi bitmeden, kusmaktır.

Kan ve benzerleri, bir bedenden çıktığında, eğer kendiliğinden seyelân edip akarsa, abdesti bozar; aksi takdirde bozmaz.

Bu asıl üzere bir kaç mesele bina edilmiştir.

Çalışmaktan eli kabarmış olan kimse, o kabarcığın derisini koparsa, içinden su, kan veya sarı su çıkıp aksa veya bir uzvunda yara bulunan kimsenin yarasından irin çıkıp, çıbanın başından aksa o kimsenin abdesti bozulur. Ama eğer, yaranın başından başka bir yere akmazsa abdesti bozulmaz.

Abdesti bozan akıntının tafsilâtında ihtilâf edilmiştir :

Bazıları: «Akıntı yaranın başından kendiliğinden akan şeye derler. Ama o şey yaranın üzerinde dursa ve aşağı inmesse bu durumda akıcı olmasına rağmen abdesti bozmaz.» dediler.

Bazıları da: O şeyin abdesti bozan akıcı şeylerden olması, o şeyin yaradan çıkıp, çıktığı yeri aşip geçerek abdeste ve gusülde ve hakiki necasetin giderilmesinde yıkanması vacip olan yere geçmesine sebebine bağlıdır. Yani, bir kan, baştan burna veya kulağa çıksa, eğer o kan, gusül esnasında yıkanması vacip olan burun deliklerinin ve kulak deliklerinin dışarısına tassa (tecavüz etse) abdesti bozar. Amma eğer, sadece burnun deliğine veya kulağın deliğine aksa ve fakat dışarı çıkmasa abdesti bozmaz.

Eğer bir kimse yaradan çıkan şeyi, yaranın başından, pamuk veya pamuk gibi bir şeyle siler,.sonra yine çıkınca yine siler ve bunu bir kaç kere tekrarlar veyahutda yaranın üzerine toprak veya bir başka şey ekip, çıkan şey buna geçmiş olursa, bu durumda yarayı hâli üzere terkedip sümeseydi veya üzerine bir şey ekmeseydi, çıkan şeyin yaranın dışına taşıp akma ihtimali olursa abdesti bozulur; bu ihtimal olmazsa abdest bozulmaz,

Bir kimse tükürse ve tükürüğünde kan görse, eğer tükürük kana galipse abdesti bozulmaz; eğer kan galipse bozulur. Eğer ikisi beraberse abdest almak ahvattır.

Bir kimse bir şeyi ısırır ve ısırıldığı şeyde de kan eseri görse veya kanı dişlerin hilallediği şeyin ucunda veyahutda mis-. vakte görse, abdesti bozulmaz.

Bâzi meşayih de bu hususu tafsil ederek, şöyle demişlerdir: Isırdığı veya ağızını hilallediği şeyde veya misvâkte kan gören kimse, elbisesinin yenini veya parmağını o yere koysa,, eğer bunlarda da kan eseri olursa, abdesti bozulur; görülmezse bozulmaz.

Hâvi isimli kitapta şöyle zikredilmiştir: Dişler arasından çıkan kanın hükmünün ne olduğu İbrahim Nehaî'den sorulduğu zaman, O şu cevabı vermiştir: «Eğer o kanın yeri belli ise, o. kan abdesti bozar ve necisdir. Eğer o kanın yeri belli değil ve tükürükle beraber çıkıyorsa, galip üzerine hükmolunur.»

İmâm Muhammed (R.A.)'den şöyle rivayet olunmuştur:

Bir kimsenin gözü ağrır ve gözünden devamlı yaş akarsa, o kimse her vakit için abdest alsın. Zira, akan o şeyin san su olması ihtimâli vardır. Böyle olunca da bu kimse sâhib-i özür olur.

Bu hükümde göz ağrısı ile başka yara ve ağrılar arasında fark yoktur. Ağrı sebebi ile çıkan her şey, gerek gözden, gerek kulaktan, gerek göbekten, gerek memeden ve gerekse diğer uzuvlardan çıkmış olsun, esahh olan kavil üzere o şey, sadid ve sarı yara suyu olduğu için, abdesti bozar.

Fakat, bu gibi sular ağrısız çıkarsa, abdesti Fetvalarda şöyle zikrolunmuştur: Bir kimsenin göz pınarından her zaman su akmakta olsa, bu kimse her vakit için abdest alır.

Onulmaz yarası olan; meselâ, idrarını tutamayan kimse. müstehâze olan kadın, her zaman burnundan T^an akan ve bunlara benzeyen kimseler, her namaz vaktinde abdest alıp, o abdest ile, o vaktin içinde farzlardan ve nafilelerden diledikleri namazı kılarlar. Fakat, bu vakit çıkınca, o kimselerin abdesti bozulur. Bir daha namaz kılmak için, tekrar abdest alırlar.

Müstehâze olan kadının, güneş doğduktan sonra aldığı abdest ile, öğle namazını kılması caizdir. Zira onun abdesti, öğlenin vakti çıkıncaya kadar durur.

İmâm-ı A'zam (R.A.) ve İmâm Muhammed (R.A.)'e göre, bu mesele şuna bina olunmuştur: Özür sâhiblerinin abdesti, sadece vaktin çıkması ile bozulur. İmâm Züfer (R.A.)'e göre ise, vaktin girmesi ile bozulur. İmâra Ebû Yûsuf (R.A.)'a göre ise, hem çıkması ile ve hem de girmesi ile bozulur.

Artık, bu meselede; sadece öğle vakti girmiş fakat ikinci olmamıştır. Bu durumda henüz vakit çıkmadığından İmâm Ebû Yûsuf (R.A.) ile İmâm Züfer (R.A.) katında müstehâze olan kadın ve benzerlerinin abdesti bozulmuş olur: İmâm-ı A'zam ve İmâm Muhammed (R.A.)'e göre ise, bozulmuş olmaz.

Özür sahibi olan kimsenin, mümkün olduğu kadar, necaseti azaltmak için, yarasını bağlaması lâzımdır.

Eğer bir kimsenin özüründen .elbisesine bir dirhem miktarından fazla (meselâ kan) bulaşsa, onu yıkaması lâzımdır. Amma, eğer yıkadığı zaman, namazı kılınca yine o miktarda bir şeyin elbisesine bulaşacağını yakinen veya zannı galip ile bilecek olsa, yıkaması lâzım değildir. Bu kavil, fetva için muhtardır. Bazıları ise, «o kimse her vakitte, onu bir defa yıkaması lâzımdır.» demişlerdir.

Özür sahibi olan kimse, yarasındaki kanı veya benzeri bir şeyi bir ilaçla veya bir başka usulle, çıkmaktan men etse, o kimse özür sahibi olmaktan çıkar. Zira; onun tam bir tehâretle namaz kılması mümkün olur.

Bu durumda, kan aldırın kimse sahib-i özür olmaz. Çünkü o; kanın akmasına mâni olabilirdi.

Hayızlı olan kadm, kürsüf ile kanın çıkmasına mâni olsa bile, hayızlı olmaktan çıkmaz. Zira, hayız sıfatı tekerrür edince, hayız halinin bekası kanın gerçekten çıkmasına bağlı değildir. Amma, özüre gelince, bunda abdestin bozulması, bozan şeyin gerçekten çıkmasına bağlıdır. Bu durumda ise, her vakit çıkması muhtemel olan kana mâni olunmuştur. Bu hâl, ise, kadim hayızlı olmaktan çıkarmaz.

Bir kimsenin bedeninde çiçek hastalığı çıkıp, ondan san su aksa ve bundan dolayı o kimse özür sahibi olsa, bir vakitte abdest aldıktan sonra, henüz su akmamış olan yaranın birinden san su aksa, abdesti bozulur. Zira, çiçek pek çok yaradan meydana gelmiştir ve hepsi bir tek yara hükmünde değildir.

Bir kimsenin bedeninin iki yerinde çıbanı olur ve biri deşilmiş bulunup her vakit akarsa, yara sahibi bu sebepten özür sahibi olur. Bu durumda o kimse, bir vakit abdest aldıktan sonra, henüz deşilip akmamakta olan çıbanı da deşilse, abdesti bozulur.

Bir kimsenin özür sahibi olması hâlinin devam etmesi, o kimsenin mübtelâ olduğu hadesten hâli olarak, abdest alıp namaz kılması, bir vaktin başlangıcından sonuna kadar mümkün olmaması demektir.

Nitekim bir kimsenin özür sahibi olmaktan çıkması, bir vaktin başlangıcından sonuna kadar, o hadesten hâli olmak üzere namaz kılmasının mümkün olması ile olur.

O halde, bir kimse anlatıldığı şekilde sahib-i özür olduğu sabit ve bu hâli devamlı olduktan sonra, yine anlatıldığı gibi özür sahibi olmaktan çıkınca, sonraki vakitlerden her hangi birinde, bir def a büe olsa, mübtelâ olduğu hades zuhur etse, o kimse özür sahibi olmakta bakî kalır.

Eğer özür sahibi olan kimsenin, mübtelâ olduğu hadesten kan ve benzeri şeylerden biri akmakken, mübtelâ olduğu o hadesten başka bir hades için abdest almış olsa, abdest aldıktan sonra, mübtelâ olduğu ilk özüründen kan veya benzeri şeyler den biri aksa, aldığı abdest bozulur; bir daha abdest alması lâzımdır. Zira, önce aldığı abdesti, mübtelâ olduğu özür için almayıp başka bir sebepten almıştı. Özür sahibinin bir vakit içinde bozulmayan abdesti ise, mübtelâ olduğu özür için almış olduğu abdesttir. Yoksa başka hades için alınan abdest değildir. Bu mesele, ahkanvî fıkıhda mezkûrdur.

Özür sahibi olan kimselerden, kan veya benzeri şeylerden her hangi biri, bir namaz vaktinin tamamı içinde kesilirse, o kimse, özür sahibi olmaktan çıkar.

Buna göre, bir kimse, vaktin başında özürlü kesilmiş iken, abdest alıp namaz kılsa, vaktin sonuna kadar bu kesilme devam etse, o kimse sıhhatli olup, kıldığı namaz sıhhatlilere mahsus taharetle olduğundan, kıldığı namazı îade etmez.

Keza, eğer bir kimse, vaktin başında akıntı var iken abdest alsaydı ya namaz kılsa, fakat bu akıntı sonradan kesilse ve bu hal vaktin sonuna kadar devam etse, yine kıldığı namazı iade etmez. Çünkü, bu kimse özürlü idi ve kıldığı namazı özürlülere mahsus taharetle kılmıştı.

Keza, eğer bir kimse, vaktin başında, özürlünün kesildiği bir sırada abdest alsaydı, fakat namazı akıntı var iken kılsa, özürlü namazın edasında mu'teber olduğundan ve eda vaktinde de bu özür bulunmakta olduğundan, yine namazı iade etmez.

Amma, eğer bir kimse, bir vakitte akıntı varken abdest alarak, namazını akıntı kesilmiş olarak kılsa, bu akıntının kesilmiş olma hâli, ikinci bir vakti de içine alarak devam etmiş olursa, önceki vakitte kılmış olduğu namazı iade eder. Çünkü o kimse, özürlü kesilmiş olduğu halde özürlüler gibi namaz kılmıştır. Kâfi'de de böyle zikredilmiştir.

Bir kinişe sümkürünce, burnundan bir parça pıhtılaşmış kan düşse, abdesti bozulmaz. Zira, uyuşmuş kan, tabii hararet sebebi ile kan hükmünden çıkmıştır. Kanın necis olması, onun akması ile değildir. Bu kanda ise, akma hâli olmadığından abdest bozulmaz.

Amma eğer, o kimsenin burnundan kan damlarsa - akma hali bulunduğu için abdesti bozulur.

Bir uzvu kene emip kan ile dolsa, o kene büyük olup, emdiği kan eğer çıkıp kendiliğinden akabilme ihtimali olacak miktarda ise abdesti bozar.

Eğer kene küçük olup, emdiği kan söylenen miktarda değilse, abdest bozulmaz.

Amma; bir sülük bir uzvu emip, tutsa ve düşüp yarılınca kendisinden kan akacak derecede emmiş olsa .sülüğün bu derece emmesi ile, o kimsenin abdesti bozulur.

Eğer sülük, yukarıda söylenildiği kadar emmezse, abdest bozulmaz.

e Kara sinek, sivri sinek, pire ve bunlara benziyen şeyler, bir uzvu emseler ve dolsalar abdest bozulmuş olmaz.

Akıcılık kuvveti olmayan az miktardaki kan ve ağız dolusu olmayan az bir miktardaki kusmuktan her biri abdesti bozucu hades olmadıkları için, Ebû Yûsuf (R. A.) 'a göre necis de değildirler. Kavli-i salih de budur.

Eğer bunlardan biri, bir elbisenin dörtte birinden daha fazla bir kısmına isabet etse bile, namazın caiz olmasına mâni değildir.

Bunlar, eğer az bir suyun içine düşmüş olsa, onu necis etmez. Çünkü; bunlar, necis olmuş olsaydı, abdesti bozardı.

Uyumak, abdesti bozar.

Uyuyan kimse, yanını yere koymuş, dirseklerine dayanmış, veyahut da başka bir şeye dayanmış bulunsa; eğer dayanmış olduğu şey alınca, o kimse düşecek durumda ise, o kimsenin uykusu, abdesti bozar.

Oturduğu yerde uyuyan ve eğilip meyillenerek, arkası yerden bazen ayrılıp, bazen ayrılmayan kimse hakkında, İmâm Hal-vânî: «Zahir bu ki, 'onun abdesti Dozulmaz.» demiştir.

Yine İmâm Halvânî: «Bir kimse yanını yere koyduğu halde uyuklamasının, abdesti bozup bozmadığı fıkıh kitaplarda zikrolunmamıştır. Lâkin, zahir olan, bu hâlin abdesti bozmamasıdır. Çünkü bu hal, tam bir uyku değildir; az bir uykudur.

Bu konuda, Dehhâk da şöyle demiştir : «Bir kimse, yanında söylenen sözlerin hepsini anlayamıyacak kadar uyumuşsa, o uyku hadestir; o kimsenin abdesti hozulur; Bu kimse; eğer söylenen sözlerin ekserisini anlayıp; bir veya iki harfle sehiv ve gaflete düşerse abdesti bozulmaz.»

Bir kimse, namaz içinde; ayakta veya oturmakta iken yahut da rükûda veya secdede olduğu hallerin birinde uyursa, abdesti bozulmaz.

Bir kimse, namaz dışında, secde edildiği şekilde uyuşsa, bu durumun abdesti, bozup bozmadığı hususunda ihtilâf vardır. Lâkin, zahiri mezhep, bu şekildeki uykunun abdesti bozmasıdır. Hulâsa'dâ: «Zahir mezhebe, bu şekildeki uykunun namazın içinde olması "ile dışında;olmasında fark yoktur.» denilmiştir.

Hidâye'de de, farkın olmadığı, sahih bulunmuştur.

Lâkin, bu hususta itimâd olunan kavil şudur: .Eğer o kimse, secdede sünnet olan şekil gibi durarak uyumuş ise. meselâ, karnını uyluldanndan ve dirseklerinin yanlanndan ayırmış olduğu halde uyumuş ise, hades olmaz; abdesti bozulmaz. Lâkin, secdede Sünnet olan şekilde durmayıp, buna uymayan bir şekilde uyu-muşsa, gerek namaz içinde gerek namaz dışında olsun, bu uyku hades olur; böyle uyuyan kimsenin, abdesti bozulur.

Bir kimse, namaz haricinde oturduğu halde uyuşa; bağdaş kurmuş' olsun veya başka bir şekilde otursun; veya oturağının iki yanını ökçeleri üzerine koymuş olarak uyusun, veyahut da karnım uyluklarının üzerine koyduğu halde uyusun, abdesti bozulmaz. Bu hususu, İmâm Muhamed (R.A.) Salâtil-Eser'de zikretmiştir.

Zehiyre'de şöyle zikrolunmuştur: «Bir kimse otururken veya oturağının yanlarını ökçeleri üzerine koymuş olup, yüzünün üstüne düşmüş gibi olduğu halde uyursa, Ebû Yûsuf (R.A.)'a göre, abdesti bozulur.» Esahh olan kavil de budur.

Eğer bir kimse, oturağını yere koyup, dizlerini dikip hazır bir vaziyette otururken uyuşa, yine abdesti bozulmaz.

Keza, bu durumda olan kimse, "başını dizlerine koyup uyumuş olsa, yine abdesti bozulmaz.

Keza, bir kimse oturağının yanlarını yere koyup, ayaklarını bi- taraftan çıkarmış olduğu halde uyuşa, abdesti bozulmaz.

Bir kimse abdesti bozulmayacak şekilde uyurken düşse, eğer yere düştükten sonra uyanırsa, abdesti bozulur. Eğer düşmeden önce uyanırsa, abdesti bozulmaz. Bu hususta fetva, İmâm-ı A'zam (R.A.)'dan rivayet edilen, şu kavil üzeredir «Eğer o kimsenin uyanması, gövdesi yere değdiği sırada, aradan hiç zaman geçmeden vâki' olmuşsa, abdesti bozulmaz.»

Bir kimse, çıplak bir binek hayvanı üzerinde uyuşa, eğer uyuması yokuş çıkarken veya düz bir yerde giderken olmuşsa, abdesti bozulmaz. Eğer yokuşu inerken uyumuşsa, abdesti bozulur.

Fakat, bu kimse semer veya eğer ile binmiş olduğu hayvanın üzerinde uyursa, hiç bir durumda abdesti bozulmaz.

Bayılmak ve mecnun olmak da abdesti bozar. Zira, bunlar az bile olsalar, yine uykudan ağırdırlar. Çünkü uyumakta olan kimse, uyandığı zaman uyanır. Ama onlar uyandırılmakla uyanmazlar.

Sarhoş olmak, abdesti bozar.

Abdesti bozan sarhoşluğun kavli-i sahih üzere haddi, yürürken zarurî olarak meyledip sallanmak ve gayri ihtiyarî hareketlerde bulunmaktır.

Rükû' ve sücûd ile kılman namazlarda kahkaha ile gülmek abdesti de, namazı da bozar. Gülen kimse, namazda olduğunu bilerek gülse veya bilmeden gülse, bunların ikisi de birdir-, aralarında bir fark yoktur.

Amma eğer bir kimse, cenaze namazında veya tilâvet secdesinde gülmüş olsa, abdesti bozulmaz.

Bir kimse, namaz içinde, abdesti bozulacak şekilde u: ken gülse, namazı fâsid olur, fakat abdesti bozulmaz. Bu mes' eleyi İmâm Muhammed (R.A.) Asi isimli eserde zikretmiştir. Hulâsa Sahibi de: «Muhtar olan kavil budur» demiştir. Muhit Sahibi ise : «Bu kimsenin abdesti ve namazı fâsid olur.» demiştir. Mûteahhirin alimlerinin umûmîsi de bu kaville amel etmişlerdir. Lâkin fetva için muhtar olan yine Hulâsa Sâhibi'nin kavlidir.

Eğer bir çocuk namazda kahkaha ile gülse, mükellef olmadığından dolayı, bu fiilinde cinayet mânası bulunmadığı için, abdesti bozulmaz.

Namaz içinde tebessüm etmenin, abdesti ve namazı bozmayacağına ittifak vardır.

Abdesti ve namazı bozan kahkahanın haddinde; esahh olan kavil, gülen kimsenin gülmesini, kendisinin veya yanında olan kimsenin iştirahidir. Gülerken dişlerin görünmesi ile görünmemesi arasında bir fark yoktur.

Tebessüm ise, kişinin kendisinin ve yanmdakinin duymadığı gülücüktür.

Fetâvâyî Hâkâniye'de ve diğer fetva kitaplarında şöyle zikrolunmuştur: «Tebessüm abdesti ve namazı ib'tal etmez. Ama gülmek namazı ifsâd eder. Çünkü, gülmek işitilen söz gibidir. Lâkin, gülmek abdesti ifsâd etmez; zira nâs, ancak kahkaha hakkında vârid olmuştur. Gülmek ise, kahkaha'dan daha aşağı derecededir.»

Gülmenin haddi: Gülüşün, gülen kimsenin kendisince işitilmesi ve fakat yanında onlar tarafından duyulmamasıdır.

Aşırı bir şekilde dokunmak abdesti bozar. İmâm-ı A'zam (R.A.) ve Ebû Yûsuf (R.A.)'a göre, gerek meni çıksın, gerek çıkmasın m re-i fahişe (aşın bir şekilde dokunmak) abdesti

Aşırı bir şekilde dokunmak demek, erkeğin karnının kadının karnına veya arkasına bitişip, âleti münteşir olduğu halde, kadının uzvuna arada bir hail (mâni, perde) olmaksızın bitişmesidir. Bu durumda niezinin çıkma ihtimâli galip olduğundan, galip sebep müsebbib makamına kaim olmuş olur ve bu hal abdesti bozar.

Zekere yapışmakla abdest bozulmaz.

Abdesti olan kimse, başını, sakalını, bıyığını tıraş etse yahut tırnağını kesse, abdesti bozulmaz.

Tıraş ettiği veya tırnağını kestığı yerleri meshetmesi yahut yıkaması da gerekmez.

Çünkü, yapılması gereken yerlere yapılmış olan mesh ve yıkanması gereken yerleri yıkamış olmak, bedeninin tümü için hükmi bir taharettir. Sadece yıkanan veya nshedilen yere mahsus değildir. İmdi, bu yerlerin ortadan kalkması ils, onlarla ilgili hükümler de' ortadan kalkmış olmaz.

Keza, eğer bir kimsenin bazı uzuvlarında kabarmış deri bulunur, bu'derinin üzeri yıkanmış veya meshedilmiş olup, bundan sonra da o deri soyulup kavlanmış veya bir kimse abdest-ten veya gusûlden sonra ayağından yahut bir başka uzvundan bir miktar deri soyarsa, bu derinin soyulması ile taharet batıl olmaz.

Bir kimse abdest almış olduğunu, abdestli bulunduğunu yakın derecesinde bilir, fakat abdestinin bozulup bozulmadığına şüphe ederse, o kimsenin abdest alması lâzım gelmez.

Bir kimse, abdestinin bozulduğunu yakın üzere bilir, fakat abdestinin bozulmasından sonra tekrar abdest alıp almadığında şüphe ederse, o kimsenin abdest alması lâzımdır:

Bir kimse abdest aldığı sırada, bazı uzuvlarını yıkayıp yıkamadığında şüphe etse, o uzuvlarını yıkaması lâzım değildir. Çünkü o kimsenin abdestinin tamamlanmış olması, o uzuvların da yıkamış olduğunu tercih ettirecek bir karinedir..

Keza bir kimse, abdest almak için oturduğunu bilir, fakat abdest alıp almadığında şüphe ederse, o şüphe sebebi ile, o kimsenin abdest alması lâzım deildir.

Bir kimse, kazâ-i hacet için oturduğunu bilir, fakat abdestini bozup bozmadığında şüphe ederse, o kimsenin abdest alması lâzımdır. Zira, oturması onun kazâ-i hacet etmesine ve abdestinin bozulmuş olmasına karinedir.

Bir kimse, abdest uzuvlarından birisini yıkamadığını bilir, fakat hangisini yıkamadığını unutursa, bu hususta Necmûl-u'n-Nevâzil'de : «O kimse, sol ayağını yıkasın.»' denilmiştir.

Bir kimse abdest aldıktan sonra, üzerinde bir yaşlık görür, fakat bu yaşlığın su mu, idrar mı olduğunu bilemezse, eğer bu, onun bütün işlerinde ilk defa meydana gelen bir vesvese ise, tekrar abdest alır. Eğer o zamana kadar bu hai çok defa vaki olmuşsa, ona iltifat etmeyip, tekrar abdest almaz.

Zira taharete yakîni bir bilgisi olup, bu yakini bilgiden sonra, şek hasıl olmuştur.

Yakin ise, şek ile zâîî olmaz. Bu durumda ,abdest alan kimsenin, vesveseyi kesmesi ve ondan kurtulması için. yaşlık olan yere su serpmesi veya

zekerini pamuk ile tıkaması lâîyk olur. [\[50\]](#)

Necaset

Necâset iki türlüdür:

1- Necâset-i Galiza,

2- Necâset-i Hafife.

Necâset-i Galiza : İnsanın pisliği, beveli (idrarı), seyelan edip akan kan, şarap (içki), köpeğin ve diğer yırtıcı hayvanların necaseti ve beveli, domuzun eti ve bütün eczası, eti yenmeyen hayvanlardan besmelesiz boğazlan ani arın eti, Necâset-i Galizadır.

Eğer, eti yenmeyen hayvanı, domuzdan başkasının hakikaten veya hükmen besmele çekilmiş olarak kesilmiş olsa, kesen de müslüman veya kitabî bulursa, bir kimse de bu hay" vanrı eti ile veya dıbâkatten önce derisi ile namaz kılsa, bu namazı caiz olur, denilmiştir. Lâkin, bu konuda sahih kavi, o hayvanın etinin kesilmekle temizlenmiş olmamasıdır.

Domuz ise ayn-i necisdir. Bunun içindir ki, o besmele ile bile kesilmiş olsa eti ve derisi taharet kabul etmez.

Tek tırnaklı ve çatal tırnaklı olan hayvanların hepsinin de pisliği (tersi) İmâm-ı A'zam (R.AJ'a göre necâset-i galiza'dır. İmâm Ebû Yûsuf (R.A)'a göre ise filden başkasının necaseti, necâset-i hafife'dir.

Günyetl'-Fukahâ isimli eserde şöyle zikredilmiştir «Hımarın (eşeğin) beveli, tavuk, kaz, ördek, toy ve bunlara benzeyen hayvanların pisliği, ittifakla necâset-i galizadır. Eti yenen hayvanların beveli necâset-i hafifedir. Bu İmâm-ı A'zam (R.A) ve İmâm Ebû Yûsuf (R.A)'a göre. İmâm Muhammed (R.A.)'e göre ise bunlar temizdir.

Kuşlardan eti yenmeyenlerin pisliği, Fakîh Ebû Câ'fer Hindivânî'nin İmâm-ı A'zam (R.A)'dan rivayet ettiğine göre, necaseti hafifedir. Fakat İmâm Ebû Yûsuf (R.A)'a göre ise bunlar temizdir.

Kerhi'den gelen bir rivayete göre ise, İmâm Muhammed (R. A.)'e göre bunlar necâset-i galiza, İmâm-ı A'zam (R.A) ile İmâm Ebû Yûsuf (R.A)'a göre de temizdir.

Şemsül-Eimme Serahsî. Mebsût isimli eserinde Kerhi'nin bu rivayetini tashih etmiştir.

Kâdîhân'm, Câmî'ül's-Sağîr'inde bulunan bir rivayete göre «eti yenmeyen kuşların necaseti İmâm-ı A'zam (R.A) Ue İmâm Ebû Yûsuf (R.A) katında necâset-i muhaffefe'dir, İmâm Muhammed (R.A) katında ise mugalleza'dır.» Kâdîhân'm bu naklini Hidâye sahibi.de tashih etmiştir, (doğru bulmuştur.

Kedinin beveli, zâhir-i mezhebde necâset-i galiza'dır. Fakat bu hususta İmâm Muhammed (R.AJ'in: «Bevletmeyi alışkanlık haline getirmiş olan kedinin beveli,- herkesin mübtelâ olduğu bir durum plduğundan ve bunda zaruret bulunduğu için ve ondan kaçınmak mümkün olmadığından temizdir» dediği rivayet edilmiştir.

Fakîh Ebû Ca'fer: «Kedinin beveli kabı pis eder. Ama elbiseyi pis etmez.» demiştir. Bu kavi hasendir. Zira, kapların üstünü örtmek veya onları kaplı bir yere koymak âdettir. Bunun içindir ki kablarda zaruret yoktur. Ama, elbiseler böyle değildir.

Eti yenen kuşların, tavuk, kaz, ördek ve bunlara benzeyen hayvanlardan başkasının pisliği meselâ güvercin, serçe ve benzerlerinin pisliği, Hanefî İmamlarına göre temizdir. Akar suya düşse eğer az ise, onu ifsâd etmez.

Keza, fare pisliği, zeytin yağının içine düşse, eğer az olur ve onun içinde tadı belli olmazsa onu ifsâd etmez. Çünkü, bu herkes için sözkonusu olan ve kurtulması mümkün olmayan bir belâdır.

Fetâvâyi Kâdîhânî'de : «Kedinin ve farenin beveli. en zahir rivayete göre pistir. Öyleyse, suyu ve elbiseyi ifsâd eder.» denilmiştir.

Fare pisliği, değirmende buğday ile beraber öğütülse, onun eseri unda açıkça görülmezse, zaruret olduğu için afvolunur.» dediğine göre, farenin idrarı, suyu ve elbiseyi ifsâd eder. Pisliğinin de ifsâd etmesi evlâdır. Zira su ile elbisede zaruret vardır fakat pislikte zaruret yoktur.

Bir fare buğdayın içine düşmüş olsa, unda onun eseri açık bir şekilde görülmedikçe, onu necis etmemesi, bu durumda şiddetli zaruret olmasındandır. Çoğu zaman fare buğday içine yuva yapar ve yavrular. Bundan kaçınmak mümkün olmadığı için, bu hal özür olarak kabul edilir.

Yukarıda geçmiş olan meselede alışkanlık haline gelmiş olan bevl'den erkek kedinin de bevelinin adem-i ifsâdı umum belvâ içindir.

Tavuk, su içine veya çorba içine yumurtlarsa, onu ifsâd etmez.

Keza, kuzu, anasından su içine doğsa, onun üzerinde bulunan yaşlık suyu ifsâd etmez. Çünkü, kuzu, mahallinde paktır ve o yaşlıkta pis değildir.

Keza, süt emen hayvanın midesinde bulunan ve süttten meydana gelen inf eha denilen şey ölü koyunun midesinden çıkarılırsa, İmâm-ı A'zam (R.A)a göre gerek pıhtılaşmış olsun, gerek cıvık bulunsun temizdir. İmâm Ebû Yûsuf (R.A)'a göre ise, bunun cıvığı pistir. Pıhtılaşmış da pistir, fakat bu yıkanmakla temiz olur.

İnfeha denilen şey, eğer temiz bir şekilde kesilmiş hayvandan çıkarılırsa; bunun temiz olduğunda ihtilâf yoktur..

Ölü hayvanın sütü hakkındaki ihtilâf da bunun gibidir. [\[51\]](#)

Mai Müsta'mel

İmâm-ı A'zam (R.A) 'dan, Hasan bin Ziyâd vasıtası ile gelen bir rivayete göre, mâi müstamel (kullanılmış su) necâset-i galiza'dır.

İmâm Ebû Yûsuf (R.A)a göre necâset-i hafife'dir.

İmâm Muhammed göre ise, kendisi temizdir fakat bir başka şeyi temizlemez.

Meşâyihin çoğunluğu, İmâm Muhammed'in kavli ile amel etmişlerdir ve «fetva da bu kavi üzerindedir.» demişlerdir. Zira, Resûlullah (Sallâllahu Teâlâ aleyhi ve sellem) den de O'nun ashabından da mâi müstamelden kaçınmak rivayet olunmamıştır. Onların mâi müstameli seferlerde ve bilhassa suyun bulunmadığı yerlerde yanlarında taşıdıkları rivayet olunmamıştır. Ayrıca sahabelerin birbirlerinin uzuvlarında kullandıkları mai

müstameli alıp, kullandıkları da rivayet olunmamıştır.

O halde, zikredilen bu şeyler, mâi müsta'melin, temizleyici olmadığına delâlet eder. Mâi müstamelin temizleyici olmamasında, onu önce kullanmış olan kimsenin abdestli olması ile, ab-destsiz bulunması arasında bir fark yoktur. Abdestsiz olanın durumu hakkında İmâm Züfref'nin ihtilâfı vardır, Mâi müsta'mel : Kendisi ile niyyet edilmeksizin bile olsa hades (abdestsiz olma hâli) giderilen veya ibâdet vechi üzere bedende kullanılmış olan sudur.

O halde su, bu iki şekilden biri ile kullanılmış olursa, İmânî-i A'zam (R.A.) ile İmâm Muhammerî (R.A.)'e göre, o su müsta'mel olur. İmâm Mnhammed (R.A.)'e göre' ise, müsta'mel, ancak ibâdet vechi üzere bedende kullanılmış olan sudur.

öyle ise, bir kimse abdestsiz olsa ve abdestsizliğini gidermek niyeti ile abdest alsa, abdest aldığı bu su, ittifakla mâi müsta'mel olur.

Ama, abdestsiz olan kimse, niyetsiz olarak veya başkasına öğretmek maksadı ile, veyahut serinlemek için abdest alsa veya gusletmiş olsa, o su kendisi ile hades giderildiği için İmâm-i A'zam (R.A.) ve imâm Ebü Yûsuf (R.A.)'a göre müstamel olur. İmânî Muhammet! (R.A.)'e göre ise Allah'a yakınlaşmak (kudret ibâdet) niyeti olmadığı için müsta'mel olmaz.

Bir kadın, elinde hades yok iken bir çanak veya çömlek yıkasa yahut elindeki kiri veya hamuru yıkasa, ittifakla Zira bu durumda ibâdet niyeti veya badesin giderilmesi hususlarından hiç biri yoktur.

Fetâvâyî Kâdîhân'da şöyle zikredilmiştir: «Abdestsiz veya cünüp olan bir kimse, avucu ile su almak için elini su kabının içine soksa -elinde de necaset bulunmasa, o su müstamel olmaz.»

Keza, bir kimse baidak çıkarmak için, elini dirseklerine kadar, büyük küp içine soksa, o küpteki su pis olmaz.

Keza, cünüp olan bir kimse, elini veya ayağını, kova aramak için kuyunun içine soksa, zaruret olduğu için o su, müstamel olmaz.

Fakat, cünüp olan kimse, elini veya ayağını kuyuya serinlemek için soksa,'bu durumda zaruret olmadığı için, o su müstamel olur.

Cünüp olan kimse, mazmazaya niyet etmeksizin ağzına su alsa, İmâm Muhammed (R.A.) 'e göre o su müsta'mel olmaz. İmâm Ebü Yûsuf (R.A.) ise: «O su temizleyici olarak- kalmaz.» demiştir. Kâdîhan s «Ebü Yûsuf (R.A.)un kavli şahindir.» demiştir,

Cünüp veya abdestsiz bulunan bir kimse, elini yıkamak maksadı ile su kabının içine soksa, sadece parmaklarını sokar fakat elinin ayasını sokmazsa, o su müstamel olmaz. Ama eğer elinin ayasını da sokmuşsa ,o su müsta'mel olur. Hülâsa Sahibi de böyle demiştir.

Yine Hülâsa'da şöyle zikrolunmuştur: «Temiz olan kimse, kurbet (Allah'a yakınlık - ibâdet) niyeti ile kuyuda gusül etse, kuyunun suyunu ifsâd eder."»

Temiz olan ve vücudunda .necaset bulunmayan bir kimse, kuyuya eğer kova aramak için atlasa ve kuyunun içinde bedenini oğmasa, bu hareketin suyu ifsâd etmediğinde ittifak vardır.

Keza, temiz olan bu kimse, kirini gidermek için kuyuda bedenini oğsa. yine suyu ifsâd etmez.

Abdestsiz olan bir kimse, abdest uzuvlarından başka bir yerini yıkasa, sahih kavil üzere o su müsta'mel olmaz.

Keza, temiz elbisenin veya temiz bir kabın yıkandığı su, müsta'mel olmaz.

Abdestsiz olan kimse, elini bir suya soksa, eli pis değilse, o su. ile abdest almak caizdir. Eğer elinin temiz olduğu şüpheli ise, o su ile abdest almamak raüstehabtır..Fakat, abdest alınmış olsa caizdir. Bu son mes'ele, çocuğun abdest almak "kastı olmadan elini suyu sokması halindedir.

Eğer çocuk, elini suya abdest almak niyeti ile sokar ve abdest alırsa, bu durumda müteahhirin ihtilâf etmiştir. Bu hususta muhtar olan kavil şudur: Eğer o çocuk âkil ise, o su müsta'mel olur. Zira elini, rnu'teber bir kurbet (ibâdet) niyeti ile sokmuştur.

Bir kimse cünüp olup guslederken, kullandığı su. su kabının içine sıçrasa, bu su, kabda olan suyu ifsâd etmez. Ancak bu su, su kabının içine akarsa ifsâd eder. Hamam kurnasının hükmü de böyledir.

İmâm Muhammed (R.A.) 'den muhtar olan kavil üzere, o gusül suyu, kabda bulunan suya gâlib olmadıkça, onu ifsâd etmez.

Mâi necis'den faydalanmak da caizdir. Meselâ, bu suyu çamur karmak, hayvan sulamak gibi şeylerde kullanmak caizdir.

Suyun ne zaman müstamel olacağı konusunda da ihtilâf vardır. Bazıları: «Gusülde bedenden, abdestte de uzuvdan ayrıldığı zaman müsta'mel olur.»

demişlerdir. Bazıları da: «Uzuv ve bedenden ayrılınca, bir yerde durup toplandığı zaman, müstamel olur.» demişlerdir. [\[52\]](#)

Dibâğatla Temizleme

Dibâğât olununca temiz olan her deriyi, giymek suretiyle, yere sererek veyahut üzerinde taşıyarak, namaz kılmak caizdir? Ancak, necesü'l-aynı olduğu için. domuz derisi ve kendisine ihtiramdan dolayı da insan derisinde de caiz değildir.

Eti yenilen veya yenilmeyen hayvanlardan herhangi biri, besmele ile boğazlanmış olursa, onun bütün cüzleri temiz olur. Domuz bu hükümden müstesnadır. Domuz hakkında, bu faslın başında tafsilatlı bilgi verilmişti.

İnsan derisinden bir tırnak miktarındaki bir şey, suya düşse, o suyu ifsâd eder.

Fetvâyî Hâniye'de şöyle zikrolunmuştur: «Artığı pis olan hayvanın eti ve derisi, kesilmiş olmakla pâk olmaz.» Bu hususta önceki faslında söz geçmiştir.

Bu hususta sahih kavil, bu hayvanın derisinin pâk olduğu, etinin ise pâk olmadığıdır.

İmâm Muhammed (R.A.)'e göre köpeğin, kurdun ve ayının derisi kesilmekle pâk olur.

Murdar ölmüş hayvanın, siniri, kemiği, boynuzu, yelesi, kılı, tırnağı paktır. Eğer üzerinde pislik ve yağlılık yoksa, fil derisi de debâğât ile pâk olur.

Diğer yırtıcı hayvanlar gibi... Filin kemiği de paktır. Onu satmak ve ondan faydalanmak caizdir. Ancak İmâm Muhammed (R.A.) 'e göre, caiz değildir. Zira, ona göre, fil de domuz gibi, necisüTayn'dir.

İmâm Muhammed (R.A.)'den şöyle lûvâyet edilmiştir Bir kadının ziyet için, boynuna takmış olduğu gerdanlıkta, arslan, tilki veya köpek dişi - bulunsa, kadının bununla namaz kılması caizdir.

Keza, insan dişi veya kemiği olsa, bunlar esahh olan kavil üzere pâk olduğu için, zâhir-i mezhebde, mutlaka onunla birlikte namaz kılmak caizdir.

Lâkin İmâm Muhammed (R.A.)den naklolunan bir rivayete göre, bu şey bir dirhem miktarından fazla olursa, onunla birlikte namaz kılmak, caiz değildir.

Şeyh İmâm İsbânketi'den şöyle rivayet edilmiştir : Dârül-harb'den çıkan sincap kürkünün pis yağ ile dibâğât olunduğu bilinir ise, onu üç kere

umadıkça, onunla namaz kılmak caiz olmaz. Eğer temiz bir şeyle dibâğât olduğu bilinir ise, onunla, yıkamadan namaz kılmak caiz olur. Eğer-temiz bir şeyle mi, yoksa pis bir şeyle mi dibâğât olduğu şüpheli olursa, efdal olan onu yıkamaktır. Fakat, yıkanmasa bile namaz caizdir. [53]

Dibâğatın Çeşitleri

Dibâğat iki türlüdür :

1 - Hakiki dibâğat,

2 - Hükmi dibâğat.

Hakiki dibâğat: Bir derinin, mazı, sap, tuz ve benzerleri gibi temiz bir şeyle dibâğât edilmesidir. Hakiki bığattan sonra, o şeye su isabet etmiş olsa, o şey tekrar pis. olmaz.

Hükmi dibâğat: Yaş derinin üzerine toprak ekerek veya deriyi toprağa gömerek, güneşe koyup, veya ziyâde kurutup, murdar kokusunu gidererek, onu fesâd hükmünden çıkarmakla

Fakat hükmi dibâğattan sonra, o deriye su isabet etse; yine murdar olup, olmayacağı hakkında İmâm-ı A'zam (R.A) 'dan iki ayrı rivayet vardır. İmâm-ı A'zam (R.A) rivayetin birinde: «O derinin rutubeti avdet etmekle, necaseti de avdet eder.» demiş, diğerinde ise: «O rutubet, evvelki pis rutubetten başkadır, deri pis olmaz.» demiştir..

Keza bir elbiseye meni btilaşa, sonra kuruyarak, oğulsa, daha sonra da ona su isabet etse, bu hususta da İmam-i A'zam (R.A.)'dan yukarıda zikredildiği gibi ilci rivayet vardır.

Keza bir yere pislik isabet ettikten sonra, o yer kurur, sonra ora yine su ile ıslanır veya bir kuyu pis olduktan sonra, suyu çekilip kurur, daha sonra da bu kuyuya yine su gelirse... bu mes'elelerin hepsinde, İmâm-i A'zam (RA) dan yukarıda zikredilmiş olan iki rivayet vardır. Lâkin, bu hususlarda

sahih kavi şudur: Bu durumlarda, meniden başkasının pisliği avdet etmez, ancak menininki avdet eder. [54]

Kuyuların Ahkâmı

Bir su kuyusu içine, necaset düştüğü zaman, o kuyunun suyu tükeninceye kadar çıkarılır. Bu kuyu, suyunu tamamen çıkarmakla, temiz olur.

Kuyunun suyu çıkarıldıktan sonra, başka bir su ile yıkamağa veya sünger ile silmeğe hacet yoktur.

Eğer bir kuyunun içine, bir fare veya bir serçe veyahut-da büyüklüğü bunlar kadar olan bir şey düşse ve ölse, bu şey saatinde çıkarılsa, o kuyudan 20 kova su çıkarmak vacip olur. Bu durumda 30 kova su çıkarmak ise müstehabtır.

Kova gayet büyük ve gayet küçük olmamalıdır. Orta olmalıdır. Mu'teber olan budur. Bu ise, normal büyüklükte, 1040 dirhem tahıl alan bir ölçek büyüklüğüdür.

Bir kuyuya, bir güvercin, bir tavuk, bir kedi veyahut da cüsse itibariyle bunlara yakın" bir şey düşüp ölse, düşüp ölen bu şey hemen çıkarılırsa, o kuyudan 40 kova su çıkarmak vacip olur. 50 kovaya varıncaya kadar çıkartmak ise, müstehabtır.

Bazıları, müstehab olmanın haddini «altmışa varıncaya kadar» şeklinde yazmışlardır; lâkin, Sâhib-i Hidâye «elliye varıncaya kadar» olması ezhâdır demiştir.

Bir kuyuya köpek, koyun veya insan düşüp ölse, kuyudan hemen çıkarılsalar, bu kuyunun, bütün suyunun çıkarılması lâzımdır. Zira, İbni Sirin'den rivayet olduğuna göre O :

Bir zenci zemzem kuyusuna düşüp öldü. Bunun üzerine, ibni Abbas Hazretlerinin emri üzerine, onu kuyudan çıkarttılar. Daha sonra da kuyuda bulunan bütün suyu çıkarttılar.» demiştir.

Keza, köpek veya domuz bir kuyuya düşüp ölse, yine kuyunun' bütün suyunu çıkarmak lâzımdır. Bunların ağızları suya dokunmamış olsalar bile, yine kuyunun suyu, tamamen çıkarılır.

Ama, köpek ve domuzdan başka bir hayvan, kuyuya düşüp ölmeden çıkarılsa, fakat ağızına su girmiş olsa, eğer bu hayvanın artığı temiz olur ve düştüğü sırada üzerinde necaset olduğu bilinmemekte ise o kuyunun suyu pis olmaz. Lâkin,,ihtiyaten o kuyunun suyu ile abdesi alınmaz. Çünkü, o hayvanın üzerinde, necaset bulunması ihtimâli vardır. Ayrıca, düşerken hades ihtimâli de vardır. Bununla beraber, bu su ile abdest alınmış olsa caizdir. Çünkü, asıl olan, bu hayvanın üzerinde necaset olmamasıdır.

Eğer, kuyuya düşen hayvanın "üzerinde, necaset bulunması gâîp ihtimal olursa, bu kuyunun suyu ile abdest almak, caiz olmaz.

Nitekim fare, kediden kaçarken kuyuya düşse, o kuyunun suyunu necis eder. Çünkü, kediden kaçan farenin korku ile bevetmesi galip ihtimaldir.

Kuyuya düşen ve o anda ağızına su giren hayvan, artığı necis olan hayvanlardan ise, o kuyunun bütün suyu çıkarılır. Artığı pis olan bu gibi hayvanların durumu hakkında ezliar olan kavi: Kuyunun bütün suyunun çıkarılmasının vacip olduğudur. Ağızına su girmiş olsa da, girmemiş bulunsa da hüküm aynıdır.

Eğer bu hayvan, artığı mekruh olan hayvanlardan ise, ihtiyaten o kuyudan 20 veya 30 kova su çıkarmak müstehabtır.

Eğer kuyuya düşen hayvan, artığı şüpheli hayvanlardan ise, bu sünenin zail olması için, o kuyunun bütün suyunun çıkarılmasının lâzım geldiği, İmâm Ebû Yûsuf (R.A.)'tan Fetcvâ'da rivayet olunmuştur. Bu hususta, Ebû Yûsuf (R.A.) 'a muhalefette bulunulduğuna dair bir şey de zikredilmiş .değildir.

Kuyuya düşen hayvan, şişe veya parçalanıp dağılsa, o kuyunun bütün suyu çıkarılır; Bu durumda, düşen hayvanın büyük veya küçük olması arasında bir fark yoktur. Ancak, bu durumda hayvan, akan kanı olan hayvanlardan olmalıdır.

Kuyuya, bir farenin sadece kuyruğu veya ölü bir hayvanın etinden bir parça düşse, düştükten sonra şişe veya dağılsa, yine kuyunun bütün suyunun çıkarılması lâzımdır. Çünkü, düşen bu şeyler pistir ve bütün kuyuya dağılmıştır.

Bir kuyuda, bir.fare ölüsü bulunca, fakat bunun ne zaman düştüğü bilinmese, o fare henüz şişip, dağılmış olmazsa, o kuyudan abdest alanlar, bir gün ve bir gece önceden beri kılmış oldukları namazları iade ederler. Ayrıca, bu bir gün bir gece içinde, o kuyunun suyu değmiş olan şeyleri, temiz

bir su ile tekrar yaka maları lâzımdır.

Kuyudaki, fare şişmiş veya dağılmışsa, o kuyudan abdest alanlar, üç gün üç geceden beri kılmış oldukları namazlarını iade ederler. Ayrıca, bu zaman içinde o kuyunun suyu ile yıkanmış olan veya bu suyun değmiş olduğu şeyleri temiz bir su ile tekrar yıkamaları lâzımdır.

Bu iki durumda da namazların iade edilmesi ve diğer şeylerin tekrar yıkanması, İmâm-ı A'zam (R.A.) 'a göredir.

İmâmeyn'e göre ?se, namazların iadesi de diğer şeylerin tekrar yıkanması da lâzım gelmez. Kuyuya düşen şeyin ne zaman düştüğü tahkik edilmedikçe, onun hangi saatte düşüp, ölmüş olduğu veya kuyunun dışında ölüp, şişmiş ve dağılmış olduktan sonra, rüzgâr veya bir başka sebeble kuyuya düşmüş olması ihtimâli vardır . İmâmeyn'in hükmü bu gerekçeye dayanmaktadır.

İmâm-ı A'zam (R.A.) 'ya göre ise, o şeyin kuyunun içinde bulunması, orada ölmüş olmasına açık bir delildir. Bunun içindir ki o şeyin kuyunun içinde öldüğüne hamlolunur. O şeyin şişmiş ve dağılmış olması da uzun zamana hamlolunur. Bu zaman da galibe i'tibar edilerek üç gün olarak takdir edilmiştir.

Deve veya koyun tersinden bir iki tanesi kuyuya düşse, lâkin parçalanıp dağılmadan çıkarılsa, o kuyunun suyu pis olmaz. Zira, sahralarda bulunan kuyuların kapağı olmayabilir. Onların çevresinde de hayvanların gezip, terslemesi çok vâki olur. Rüzgârın esmesi ile, bunlardan bir iki tanesinin kuyuya düşmesi, kaçınılmaz bir durumdur. Bu ise, affedilmiştir. Fakat, tunlar kuyunun suyunda çok miktarda bulunursa, bu affedilmez.

Eğer koyun veya devenin tersinden bir iki tanesi, onları sağarken, sütün içine düşse ve hemen çıkarılıp atılsa ve sütle bir eserleri kalmasa, o süt pis olmaz.

Fakat bunlar, sağürken değil de, bir başka zaman sütün içine düşmüş olsa, esahh olan kavle göre o süt necis olur.

İmâm Ebû Hanife (R.A.) 'dan rivayet edildiğine göre : Kurumuş olan koyun ve deve tersleri kuyuya düşmüş olsa, insanlar gördükleri zaman tiksinecekleri kadar çok olmazsa, o kuyunun suyunu ifsâd etmezler.

Fakat, bu «çok»luğun haddinde ihtilâf edilmiştir. Bazıları : «Her kova'da bir iki tane çıkarsa «çok» olur.» demişlerdir. İmâm Muhammed (R.A.)'da «Suyun yüzünün dörtte birini kaplarsa, çok olur.» demiştir. Bu hususta esahh olan kavi şudur : Bir kimse, onu gördüğü zaman, «çok» diyecek olursa, o çaktır ve suyu ifsâd eder.

Bunlar yaş olduğu, kuru olduğu veya kırılmış bulunduğu halde, kuyuya düştüğü zaman, onu ifsâd edip etmiyeceği huşu, sunda meşâyih arasında ihtilâf vardır. Bazıları : «Bunlar kuyuyu necis kılar.» diye fetva vermişlerdir. Bazıları ise, yaş, kuru, kırılmış veya bütün olmasının arasında bir fark görmemişlerdir. Hidâye Sahibi de, bunların hepsinde zaruret tahakkuk etmiş olduğu için bu son görüşü ihtiyar etmiştir.

Tek tırnaklı veya çatal tırnaklı olan hayvanların neces-lerimn hükmü de deve ve koyun pisliklerinin kırılmış olanlarının hükmü gibidir. Çünkü onlarda gevşeklik vardır ve aralarına su girer. Lâkin Meşâyihin ekserisi, bunlarda da zarurete i'tibar etmişlerdir.

Meselâ : Eğer kuyu, ovada bulunur ve bunlardan kaçınmak mümkün olmazsa, o suyun pis olmasına hükmetmezler.

Ama kuyu, evde bulunur ve bu gibi şeylerden kaçınmak mümkün olursa, bu durumda bu kuyuları el altında bulunan kap menzilesinde görüp, ona düşen az bir pisliğin dahi affedilmesini söylerler ve o kuyudaki suyun pis olduğuna hükmederler.

Tek tırnaklı hayvanların tersleri katı olduğu zaman, deve ve koyun pisliklerinin hükmündedir.

Eğer kuyuya güvercin ve serçe pisliği düşerse, bunlar suyu ifsâd etmez.

Amma, eğer kuyuya tavuk pisliği düşmüş olsa, bu, suyu ifsâd eder. Çünkü bu, necâset-i galizadır. Kaz, ördek gibi tavuğa benziyen şeylerin pisliği de, tavuk pisliği hükmündedir.

Yarasanın pisliği de bevli de suyu ifsâd etmez.

Keza, eti yenmeyen kuşların tersi temizdir.

Ama bazıları, İmâm-ı A'zam (R.A.)'dan ve imâm Ebû Yusuf (R.A.)'dan yırtıcı kuşların necisinin, necâset-i hafifeden olduğunu rivayet etmişlerdir. Bu iki imâm bunlara, diğer hafif necasetlerin hükmünü vermişler ve Yırtıcı kuşlar uçarken, havada tersleşeler ve elbiseye isabet etse, bu gayet çok olmadıkça, elbiseyi ifsâd etmez. Ama bu, suya düşerse, suyu ifsâd eder. Suyun, içine düşen de.az olursa, vasıflarından birini değiştirmedikçe çok miktardaki suyu, ifsâd etmez.

Bu şey kaplara düşerse, onları ifsâd eder. Zira onların bu şeylerden korunması mümkündür.

Bunlar., çok miktarlarda olmadıkça, kuyunun suyunu da ifsâd etmez. Zira, bu durumdan kaçınmak mümkün değildir.

Eğer koyun, sığır veya bunlardan başka eti yenen, hayvanlardan biri, su kuyusuna bevletse o kuyunun suyu pis olur.

Bir kuyuya bir damla kan veya bir damla şarap düşmüş olsa, bu kuyunun suyu tamamen çıkarılır.

Zehiye isimli kitapta : Cünüp bir kimse gusletmek için kuyudan bir kova su çekip başına dökse, bundan sonra bir kova daha su çekerken,

vücudundan kuyunun içine su damlasa.. kuyu pis olmaz. Çünkü, bu durumda bundan kaçınmak güçtür ve zaruret vardır. [\[55\]](#)

Kuyuya Giren Cenabet Kimsenin Ve Bu Kuyunun Durumu :

Cünüp veya abdestsiz olan bir kimse, bir kuyunun içine düşse veya kova aramak için girse, bu kimse gusle veya abdeste niyet de etmemişse, İmâm-ı A'zam (R.A.)'dan bir rivayete göre, hem su, hem de suya giren kimse pistir. Zira, o kimsenin suya ilk mülâki, olduğu anda su müsta'mel olur. Mâi müsta'mel ise, necis-tir: Bu durumda o kimsenin diğer uzuvlarına pis su ulaşmış olur ve uzuvlarından hades hâli zail olmaz. O kimse, cünüplük veya abdestsizlik hâli üzerine baki kalır.

Bir. rivayette de, «eğer o kimse, mazmaza ve istinşâk ederse cünüplükten çıkar; lâkin mâ-i müstamel kullandığı için, bu suyun pisliği ile yine pis olur.» denilmiştir. Bu rivayete göre, o kimsenin Kur'ân okuması caizdir.

Hidâys'de şöyle denilmiştir : «İmâm-ı A'zam (R.A.)'dan şöyle de.rivayet edilmiştir : «O kimse, bu durumda paktır... Zira, c su adam içinden ayrılmadan önce müsta'mel değildir. Yâni, o suya. bu durumda müsta'mel su hükmü verilmez.» Esahh olan kavi budur.

İmâm Ebû Yusuf (R.A.) demiştir ki : «Bu durumda, o kişi cünüptür. Fakat su temizdir.» Zira Ebû Yusuf (R.A.) uzvun temizliğinde o uzvun üzerine suyu dökmeyi veya dökme yerine geçebilecek bir şeyi şart koşturmuştur. Bu durumda da, bu şartlar bulunmadığı için, o su ile badesin-giderilmesi veya kurb.et (Allah'a , yakınlık - ibâdet) için kullanılabilecek hâli olmadığı için, o su olduğu gibi bakidir. Yani bu durumda ne adam temizlenmiş ve ne de su ' pislenmiş olur.

İmâm Muhammed (R.A) ise : «İkisi de temizdir. Adam su ile hadesten çıkmış, temiz olmuştur. Su ise, kendisi ile hadesten kurtulmak niyeti olmadığı ve bir kurbet (ibadeti) yerine getirilmediği için temizdir.» .

Nakledilen bu rivayetler, b kimsenin üzerinde veya elbisesinde hakiki bü necaset bulunmadığı zamanlar içindir.

Fakat, o.kimsenin elbisesinde veya üzerinde pislik varsa, veya o, kimse sudan başka bir şeyle istincâ etmişse (taharetlenmiş) o: su ittifakla pis olmuştur. [\[56\]](#)

Kuyuya Düşen Fareler

Eğer kuyuya birkaç fare düşse, İmâm Ebû Yûsuf (R.A)'ya göre, dörde varıncaya kadar düşmesi halinde, o kuyudan ,20 kova, su çıkartılması vaciptir. 30 kova. çıkarılması ise müstehabtır.

Eğer beş fare düşmüş olursa, dokuz fareye varıncaya kadar kırk veya elli kova su çıkarılması lâzımdır.

Fakat, bir kuyuya on fare düşerse, kuyunun bütün suyunun çıkarılması lâzımdır. Zira, on fare, köpek menzilesinde olur.

İmâm Muhammed (R.A)'dan şöyle rivayet olunmuştur : «Kuyuya iki fare düşer, lâkin bunların büyüklüğü tavuk kadar olursa, 40 kova su çıkarılır.

Bir kuyuya iki kedi düşerse, kuyunun, bütün suyu çekilir.» İmâm Muhammed (R.A) bu kavli, kıyasa Ebû Yûsuf (R.A.) kavlinde daha uygundur. Lâkin Ebû Yûsuf (R.A.) «beş olursa» demekten muradı, «fareler küçük olup. miktarda tavuk kadar olursa» demektir. Böyle olunca da,

[\[57\]](#)
hakikatte bu iki imâm arasında ihtilaf yoktur.

Kuyudan Su Çıkarma

Eğer, su kuyusu derin olur ve suyunu tamamen çıkarmak mümkün olmazsa, kuyuda ne kadar su bulunduğu takdir edilir ve o miktar su çıkarılır.

Bir kuyuda bulunan suyun miktarının takdir edilmesi hususunda meşâyih ihtilâf etmişlerdir : Bazıları : «O kuyudaki suyun eni, uzunluğu ve derinliği kadar bir kuyu kazıp, o kuyudan çektikleri su ile onu doldururlar.» demişlerdir.

Bazıları ise : «Suyun ahvâlini bilen iki kişinin, hükmü ile o kuyudan su çıkarırlar. Meselâ iki kişi dese ki : «O vakitte o kuyuda bin kova su var.»

«O Kuyudan bin kova su çıkarılır.» demişlerdir. Hidâye'de de böyle denilmiştir. Kâfiye'de de bu kavlin esahh olduğu nakledilmiştir.

İmâm Muîammed (R.A.) «O kuyudan 200 kovadan 300 kovaya varıncaya kadar su çekilir.» dediği de rivayet olunmuştur. İmâm Muhammed (R.A.) 'm böyle cevap vermesi, Bağdad kuyularında çok su bulunmasından dolayıdır.

İmâm-ı A'zam (R.A.) 'dan da : «Mezkûr kuyudan 100 kova su çıkartmak kâfidir.» şeklinde bir rivayet vardır. İmâm-ı A'zam (R.A.) 'm böyle buyurması, Küfe kuyularına göredir. Zira, onlarda su vardır Kâfiye'de de böyle zikredilmiştir.

Bu durumda, belde kuyularında, bu kavillerden, insanlara kolay olana itibâr olunur. Fakat, iki âdil kimsenin hükmüne itibar edip, onunla amel etmek ehvattır (İhtiyata daha uygundur.)

Bir kuyuya bir fare düşüp, o kuyudan 20 veya 30 kova su çekilince, kova ip, makara ve suyu çeken kimsenin eli temizlenmiş olur.

Keza, vacip olan miktardaki suyun çekilmiş olduğu yerde, zikredilmiş olan şeylerin .hepsi pâk olur.

Bütün suyunun çıkarılmasının vacip olduğu yerlerde de kova, yarısına kadar dolmayacak mertebeye varılınca, bütün su çıkmış hükmünde olup, kuyunun ve kuyuya tabî her şeyin temizlenmiş olduğuna hükmolunur. Bezzâzi böyle zikretmiştir.

Kâdîhân da : «O kuyunun suyu bir iki zira miktarı kalınca, suyun temiz ve temizleyici olduğuna hükmolunur.» demiştir.

Kâdîhân'ın kavli pek geniş ve müsamahalıdır; Bezzâzi'nin kavli ise ihtiyata daha uygundur.

Su çıkarılan, kova eğer yırtık ise, fakat onunla yarısından fazla su çıkıyorsa, o kova sağlam menzilesinde itibar olunur. Bunu da Bezzâzi zikretmiştir, [\[58\]](#)

Akar Kanı Olmayan Hayvanın Suyu Düşmesi

Akar kanı olmayan bir hayvan, -suyun veya başka bir şeyin içinde ölürse, suyu veya içinde ölmüş olduğu diğer şeyi murdar etmez. Meselâ; Sivri sinek, kara sinek, bütün çeşitleri ile arı, akrep, böcek, sülük ve haşerelerin küçüklerinden ne varsa... bunların hiçbirisi suyu tencis (pis) etmez.

Keza, su içinde yaşayan balık, su kurbağası, yengeç ve yılanı gibi hayvanlar, su içinde ölse veya öldükten sonra su içine düşse, bu suyu tencis (pis) etmez.

Fakat, sudan başka yiyecek ve içeceklerden birinin içine düşseler, bu durumda çeşitli tafsilât vardır; fakat, balıklar hilafsız olarak tencis (pis) etmezler.

Kurbağa, eğer üzüm şırası veya benzerinin içinde ölse, onu ifsâd edip etmiyecelinde müteahhirûn (fukaha) ihtilâf etmiştir.

Bunların çoğunluğu : Kurbağanın bu şeyi necis edeceği hükmüne varmışlardır. Kâfiye'de, kurbağanın o şeyi ifsâd etmediği nakledilmiştir. Bu kavil esahh olan kavildir.

Hidâye'de, kara kurbağası ile deniz kurbağası arasında fark olmadığı naklolunulmuştur.

Bazıları «Kara kurbağası ifsâd eder demişlerdir.

Su içinde yaşayan hayvan demek, meydana gelmesi ve mekânı su içinde olan hayvan demektir.

Buna göre, su kuşu, su içinde ölürse, kavli-i sahih üzere suyu ifsâd eder. Sudan başka şeyleri de -evlâ olan tarîk ile ifsâd eder.

İmâm İsbicâbî Şerhi'nde şöyle zikretmiştir : «Su içinde yaşayıp, eti yenmeyen hayvan, su içinde ölse, o suyu pis etmez. Lâkin, eğer öldüğü suyun içinde şişmiş veya dağılmış olursa, o suyu içmek mekruh olur. Çünkü, bu durumda yenmesi haram olan bir şey, suya karışmıştır ve o şeyi su ile yutmak ihtimali vardır.

Buna göre, kendisi ile birlikte, haram bir şeyi yeme ihtimali olan, herhangi bir şeyi yemek mekruhtur. Bu şeyin yenilmesinin mekruh olduğu kavli,

İmâm Muhammet! (R.A.)'dan da rivayet edilmiştir.

Tecnîs'de de şöyle zikredilmiştir : Eğer kara kurbağasının akan kanı olsa, bunun su içinde ölmesi o suyu ifsâd eder.

Keza akar kanı olmayan, kara yılanı bir su kabının içinde ölse, onu tencîs (pis) etmez. Fakat eğer akar kanı olursa, o suyu, tencîs pis) eder.

Eğer akar kanı olan büyük su yılanı bir su kabının içine düşüp ölse, sahih kavil üzere, o suyu tencîs (pis) eylemez. Zira onda bulunan kan hakikatte kan değildir. Çünkü, kanlı olan hayvan su içinde yaşamaz.

Büyük keles'in akan kanı olsa, onun su içinde ölmesi ile, o su fâsîd olur.

Parmakları arasında perde olan kurbağa, su kurbağası, parmakları arasında perde olmayan kurbağa da kara kurbağasıdır. Aralarındaki fark, bu perdededir. [\[59\]](#)

Hayvanların Artığı Sular

İnsanın artığı, ittifakla temizdir Müslümanın, kâfirin bütün hadeslerden temiz olanın, cünüp, hayızlı veya nifaslı bulunanın artıkları temizdir.

Lâkin, bir kimse şarap veya başka bir murdar şeyi içmekle ağızı pis olup, hemen bunların akabinde su içse, o kimsenin artığı murdar olur.

Ama, eğer tükürüğünü yutup, şarabın veya benzerinin eseri ağızından gittikten sonra su içse, onun artığı, İmâm-ı A'zam (R.A.) ile İmâm Ebû Yûsuf (R.A.)ya göre murdar olmaz-. Amma, İmâm Muhammed (R.A.) 'ya göre murdar olur.

Eti yenen hayvanın artığı da ittifakla temizdir.

Atın artığı hakkında, İmâm-ı A'zam tR.A.'dan dört rivayet vardır : Atın artığı, bir rivayette, necîstir; bir rivayette ise, şüphelidir; bir rivayette, mekruhtur ve bir rivayette de temizdir. Sahih olan ise, bunun temiz olduğudur.. Zira, atın yenmesinin mekruh olması, onun diğer hayvanlara göre üstün olmasındandır; yoksa onun murdar olmasından dolayı değildir. İmâmeyn'e göre ise, temiz olduğunda şüphe yoktur. Mûteahhirin'in hepsi de kerâhatsız temiz olduğunu tercih etmişlerdir.

Köpeğin, domuzun ve diğer vahşi hayvanların artıkları necîstin

Doğan; şahin, ve benzerleri gibj yırtıcı kuşların, evlerde yerleşmiş olan haşerelerin, bir yere kapatılmamış, başıboş dolaşan tavuğun, yılanın, akrebin, kelerin, kedinin ve benzerlerinin artıkları ise mekruhtur. Bunların artığı olan sudan başka su varken, bu su ile abdest almak mekruhtur. Bu suyu içmek de tenzihen mekruhtur. Tavuğun «mahpus olmayıp, başıboş dolaşmakla» kayıt altına alınmasının sebebi : Eğer tavuk bir mekânda mahpus olup, başı, ve suyu, hapsolunduğu yerden dışarda olur ve gagası ayaklarının altına ulaşmazsa, o tavuğun artığında kerâhat yoktur.

Şeyhül-İslâm da şöyle demiştir t «Tavuğun gagası, başkasının necasetine ulaşmaz lakat kendi ayakları altına ulaşmış olsa dahi, yine artığında kerahet yoktur. Zira tavuk kendi necasetini karıştırmaz.»

İmâm Ebû Yûsuf kedinin artığının mekruh olmadığı da nakledilmiştir. Fakat, kedi eğer fare yeyip. arkası sıra hemen, bir kaptan su o kapta kalan artığı pistir. Fakat, eğer bir saat geçtikten ve ağızını yaladıktan sonra içmişse, artığı mekruhtur.

Eşeğin ve katırın artığı şüphelidir. Artığının şüpheli olması için, katırın atasının eşek olması gerekir. Atası at olan katırın artığı ise, atın artığı gibidir. Keza; katırın anası inek olsa, kendisinin artığının hükmü, ineğin artığının hükmü gibidir.

Artığı şüpheli olan hayvan konusunda, bu şüphe hakkında ihtilâf vardır. Bazılarına göre, burada şüphe, o artığın temiz olup. olmamasında dır.

Bazılarına göre ise, şüphe o artığın temizleyici olup ohnamasındadır. İkinci kavil esahtır. [\[60\]](#)

Hayvanların Terleri

Her hayvanın teri, onun artığı ile mu'teberdir. Mesela: Artığı temiz olan hayvanın teri de temizdir. Artığı pis olan hayvanın teri de pistir. Artığı mekruh olanın teri de mekruhtur. Bir kimse elbisesi veya bedeni bu mekruh terle kirlenmiş olduğu halde namaz kılsa, mekruh olur. Diğer hallerde buna kıyas iledir.

İmânı A'zam (R.A.)'dan gelen meşhur bir rivayete gö Eşeğin, katırın teri şüphesiz temizdir.

Amma. bunlar bazı rivayetlerde necîs-i galiz'dir. Lâkin elbisede ve bedende buldukları zaman zaruret olduğu için affolunurlar.

Bazılarına göre ise, bunlar necâset-i hafifedir. Bunların temiz oldukları hakkındaki rivayet, meşhur bir rivayettir ve bu rivâyet sahihtir. [\[61\]](#)

Bazı Mes'eleler

Hanefî İmamlarından gelen zâhir-i rivâyetde, eşeğin artığı pistir. Nevâdir'de İmâm Muhammed (R.A.)m «eşeğin artığı temizdir, dediği rivayet olunmuştur.

Bizim mezhebimizde, bir bedene veya elbiseye, mekruh olan bir artık bulaşmış olsa, bu namazın caiz olmasına mâni' olmaz. Bulaşan bu şeyin, çok miktarda olması bile hakir olduğu için, namazın cevazına mâni' değildir. Fakat, mekruh olan bu şeyle namaz kılmakta mekruhtur. Mekruh olan bu şeyle abdest almanın, bunu, yiyip içmenin mekruh olduğu gibi...

Bir kimsenin bedenini veya elbisesini kedi yalamış olsa, o kimsenin yıkamadan onunla namaz kılmaması mekruhtur. Lâkin esahh olan, buradaki kerahetin, tenzihî kerâhat olduğudur. Nitekim İmâm Kerhî, bu kavli ihtiyar etmiştir. Bazıları ise, buradaki kerahetin, tahrirî kerahet olduğu kanaatinde bulunmuşlardır. İmâm Tahivî ise, bu kavli ihtiyar etmiştir.

Bedene veya elbiseye, şüpheli artıklardan biri bulaşmış ve bunun miktarı çok fazla bile olsa, namazın caiz olmasına mâni' olmaz.

B Bedene veya elbiseye eğer, necîs olan artıklardan biri bulaşır, bu şey de bir dirhem miktarından fazla olursa, namazın cevazına mâni' olur.

Necaset, dirhem, miktarı kadar veya ondan daha az olursa, namazın caiz olmasına mâni' olmaz. Fakat, dirhem miktarından az olanı dahi yıkamak uygundur.

Bir elbiseye veya bedene bir dirhem miktarından daha az necset-i galize bulaşır ve o kimse onu yıkamaz sonra bir miktar daha necaset bulaşır ve bu

ikisi bir dirhemi geçerse, bu durum, ittifakla namazın caiz olmasına mâni' olur.

Rivayet edilmiştir ki : İmâmı (R.Â.) Hazretleri, elbisesine isabet eden, bir damla kanı yıkamadıkça namaz kılmadı. Çünkü O. vera' sahibi (dinine bağlı, haramdan kaçınan) idi; şeriat edeplerini ve takvanın inceliklerini kemâl mertebesinde korurdu.

Dirhem miktarı demek, burada-el ayası kadar olan yer- demektir. Fakih Ebû Ca'fer Hindivânî dirhem meselesini genişleterek demiştir ki : Cürüm ve cesed sahibi olan, ölü eti insan pisliği gibi şeylerin miktarı, ağırlığı miskâie balığ olan, dirhem denilen ölçü birimi ile belirlenir... Cürüm olmayan şarap, idrar, akan kan ve benzerleri gibi ince necasetlerin miktarı ise, el ayası ile takdir olunur. Velhasıl, kesâf (yoğun-katı) olanlarda, necasetin kendi ağır mu'teberdir; ince Çakıcı) olanlarda ise, bulaştığı yerin miktarı (alanı, yüzeyi) mu'teberdir.

Bir elbiseye, pis bir yağ bulaşsa, bu yağ bulaştığı esnada dirhem miktarından az, fakat sonradan yayılıp dağılarak dirhem miktarından çok olsa, bu durumda bazıları, bu yağın bulaştığı ana itibâr edip. namazın cevazına mâni' olmaz demişlerdir. Bazıları ise, namaz vaktine i'tibâr ederek, namazın cevazına mâni' olur demişlerdir. Bu konuda, ikinci kaville amel olunur Çünkü, namaz vaktinde necasetin miktarı, dirhem miktarından ziyâde bulunmuştur.

Bu kimsenin, bu necis yağın dağılmasından önce kıldığı namaz, namazı kıldığı sırada, namazın caiz olmasına mâni olacak bir necaset olmadığı için, caiz olur.

Eğer, pis yağ bir deriye bulaşıp, derinin içine sirayet etse (deri o yağı emse); veya bir kimse, elini pis bir yağın içine sokar-, bir kadın, eline pis bir kma yakar, bir elbise pis bir boya ile boyanırsa, bütün bunlar, sonradan üç kere temiz su ile yıkanır, temizlenmiş olurlar.

Pis olan bu şeylerin, bulaşmış olduğu şeylerde, yıkandıktan sonra bir eserleri kalmış olsa bue zarar vermez. Derinin içine sirayet eden pis yağ afvedilmiştir.

Muhiyt'te şöyle zikrolunmuştur : «Pis bir şeyle boyanmış olan elbisenin, temizlenmesinde, suyun boyadan temizlenip, berrak akmasına kadar, o şeyi yıkamak şarttır. Sabun ve benzeri şeylerle yıkanması şart değildir.

Bu gibi şeylerden, elin veya elbisenin temizlenmesinde, yıkama suyunda, o şeyin renginden bir eserin kalmamış olmasına i'ti-bâr olunur.

Keza, Kâdhîhân : «Herhangi bir el pis kına ile kınalanmış olsa, yıkandığı zaman, kınanın rengi ile boyanmış bir su aktığı müddetçe, o el temiz olmuş sayılmaz.»

Pis olan yağın temizlenmesi konusunda, İmâm Ebû Yûsuf (R.A.)'dan şöyle bir rivayet vardır. «Pis yağı bir kabın içine koyup üzerine su dökmeli; yağ suyun üzerine çıktığı zaman yağı almalı, suyu da döküp atmalıdır. Bu iş, bu şekilde üç defa tekrarlanırsa, o yağın temizlenmiş olduğuna hükümlenir.» Fetva da İmâm Ebû Yûsuf'un bu kavli üzeredir.

Zahiyre'de şöyle zikredilmiştir : «Bir kimse ayağına yağ sürse, sonra abdest alıp ayaklarını yıkasa, fakat o yağ sebebi ile ayaklarına su geçmese, bu durumda o kimsenin abdesti caizdir. Zira, yıkamak konusunda farz olan, uzvun üzerine sadece suyu dökmektir.»

Astarı da bulunan bir elbisenin yüzüne, bir dirhemden az necaset bulaşsa, daha sonra da bu pislik elbisenin astarına nüfuz edip, bu iki yerin genişliği el ayasından (dirhemden) fazla olsa, bu durum İmâm Muhammed (R.A.) göre namazın caiz olmasına mâni' olur. İmâm Ebû Yûsuf (İt.A.) 'ya göre ise : Bu ikisi, bir elbise hükmünde olduğu için, mezkûr durum, namazın caiz olmasına mâni' olmaz.'

Bu hususta evlâ olan. pamuklu olanlarda İmâm Ebû Yûsuf (R.A.) 'un kavli ile amel etmek; pamuklu olmayanlarda ise, İmâm Muhammed (R.A.) 'nin kavli ile amel etmektir.

Eğer, pis ve yaş bir elbise, temiz olan kuru bir elbisenin içine durulup katlansa, o elbisenin yaşlığı, kuru elbisede görülse, fakat bu ıslaklık sıkılınca damlıyacak mertebede, olmasa, esah olan kavil, o kuru elbisenin pis olmadığıdır!

Buradaki pis elbiseden maksat, pis su ile kirlenmiş olan elbisedir. Necasetin kendisi ile kirlenmiş olan değildir.

Meselâ Bevl (idrar) ile kirlenmiş olan yaş elbise, kuru ve temiz elbisenin içine konur, ve bu kuru elbisede, yaşlık görülse, temiz olan bu elbise de pis olmuş olur.

Keza, pis su ile kirlenmiş olan şeyat; de koku ve renk değişikliği görülse, yine, sadece onun yaşlığının geçmesi ile bile, temiz elbise kirlenmiş olur.

Keza. temiz bir elbise, pis su ile ıslanmış olan bir yerin üzerine serilir, sadece rutubet görülüp ve fakat sıkıldığı zaman suyu damlamazsa, bu temiz elbise pislenmiş olmaz,

Keza, eğer bir kimse, pis olan bir yatak üzerinde uyur terler, teri ile de yatak ıslanır ve bu yaşlık o kimsenin bedenine bulaşırsa, bu durumda, onun bedeni pis olmuş olmaz.

Keza, bir kimse, ayaklarını yıkadıktan sonra, pis bir keçe üzerinde yürüse, bu kimsenin ayakları pis olmuş olmaz.

Keza, bir kimse, ayaklarını yıkadıktan sonra, pis olan yaş bir yer üzerinde yürüse, ayaklarının ıslaklığından, yerin üstünde izleri belli olsa ve fakat yerin ıslaklığı ayaklarda görülmese, o kimsenin ayakları pis olmuş olmaz. Çünkü, o kimsenin ayağında necasetin kendisi zahir olmamıştır, (görülmemiştir.) Fakat, eğer ayaklarının ıslaklığından yer çamur olur ve bu çamur o kimsenin ayaklarına bir dirhem miktarından daha fazla bulaşırsa, bu çamur o kimsenin namazının caiz olmasına mâni' olur.

Zahiyre'de şöyle zikrolunmuştur : «Bir kimsenin gözleri ağrıdan çapaklanmış olsa, abdest alırken suyu o çapağın altına ulaştırmak vaciptir. Bu vücûbiyet, çapağın altına su ulaştırmanın zarar vermemesi halindedir. Nitekim, sıhhatli bulunduğu zaman, göz pınarlarına suyu ulaştırmanın vacip olması gibi...»

Eğer bir kimse, kulağına yağ akıtırsa ve yağ o kimsenin dimağında bit giin eğlendikten sonra, yine kulağından çıksa, bu durum o kimsenin abdestini bozmaz. Zira, dimağ necaset mahalli değildir.

Keza, bu yağ o kimsenin burnundan çıkmış olsa, yine abdestini bozmaz.

Fakat, bu yağ o kimsenin ağızından çıkmış olsa, abdestini bozar. Zira ağızdan çıkan şey, mide'ye ulaştıktan sonra çıkar. Karın boşluğu (mide) ise necaset mahallidir. Bundan dolayı abdesti bozucu olur.

Eğer bir kimsenin kulağına, gusül ederken su kaçsa ve bu su, daha sonra burnundan çıksa, bu durum abdesti bozmaz. Keza, bu su yine kulağından çıkmış olsa bile abdesti bozmaz. Fakat bu su, ağızından çıkmış olsa abdesti bozar.

Aslında bu mes'elenin.yeri «abdesti bozan şeyler» bahsidir. Fakat abdesti bozan şey, necîs olduğu için, «necaset» bahsinde zikredilmesi uygun oldu. Bunun için de bu konu burada anlatıldı.

Asıl mevzudan olmamakla beraber, yeri gelmişken bir mes'eleyi de açıklayalım :

Bir yara iyileşip kabuk tutmuş, kabuk kabarmış ve kenarları yaranın etrafına bitişik olsa, sadece cerahat akan yer, yaraya bitişik olmasa, bu yaranın sahibi abdest alırken suyu kabuğun üstüne döker ve su yaraya ulaşmasa da, bu durumda bu /kimsenin abdesti caiz olur. Zira, abdest alan kimse, görünen yerleri yıkamakla me'durdur. Yara kabuğunun altı ise, bâtin (iç, görünmeyen) dir. ^H

Uyuyan kimsenin ağzından akan su, temizdir. Bu su gerek sadece ağzından çıkmakta olsun, gerek karın boşluğundan gelmekte olsun fark etmez.

Fakat, Muhiyt'ta şöyle zikrolunmuştur : «Eğer o su kuruduğu zaman renginden veya kokusundan bir eser kalırsa, pistir.»

Müyltekt'da ise : «O su karından gelmiş olursa, hecîstir.» denilmiştir. Bu kavil, Muhiyt'te zikrolunan kavle de uygundur. İhtiyata en uygun olan da budur. [62]

Necâset-i Hafife

Eti yenen hayvanın bevli (idrari) gibi, hafif necasetlerin namazın cevazına manil olması, bu şeyin pek çok olması ile takdir olunmuştur. :

O halde, selim tabiat sahibi olan kimselerin veya onunla mübtelâ olan kimsenin tabiatı, necâset-i hafifeyi fahiş bulur ve onu çok miktarda .bulaşmış addederse- bu necasetle namaz kılmak caiz olmaz.

İmâm Ebû Yûsuf (R.A.)'den ise: necâset-i hafifenin namaza mâni' olması hususunda, bulaştığı bedenine veya elbisenin dörtte birine i'tibâr olunacağı, rivayet olunmuştur. Bu durum İmâm-ı A'zam (R. A.) dan da rivayet edilmiştir.

Hidâye ve Kafi Sahibleri de bu kavli doğru bulmuşlardır. Çünkü bir çok hükümlerde bir şeyin dörtte biri, onun tamamı makamına kaim olur.

Dörtte bir i'tibannın nasıl olacağı hakkında, meşâyih arasında ihtilâf meydana gelmiştir.

Bazılarına göre, o necâset-i haîfe'nin bulaşmış olduğu elbisenin tamamının dörtte biri mu'teberdir. Bazılarına göre ise, bulaştığı yerin dörtte biri mu'teberdir.

Meselâ: Hafif necasetin bulaşmış olduğu yer .elbisenin eteği olursa, mu'teber olan eteğin dörtte biridir. Necasetin isabet ettiği yer, elbisenin yeni ise, yenin dörtte birine i'tibar olunur.

Bu konuda muhtar olan kavil, birinci kavildir. Yani kendisine necâset-i hafife isabet eden elbisem dörtte birine i'tibar olunur. Bu elbisenin büyük veya küçük olmasında bir fark yoktur; hepsi beraberdir. [63]

Namazın İkinci Şartı

Necasetten Taharet

Namaz kılmayı murad eden bir kimsenin, namaza başlamadan önce bedeninde, elbisesinde ve namaz kılacağı yerde bulunan, namazın caiz olmasına manî' olacak her türlü necaseti gidermesi farzdır.

Bu gibi necaseti, mutlak su ile gidermek caiz olduğu gibi, mukayyed su ile gidermek de caizdir. Ayrıca, akıcı ve temiz olan, kendisi ile necasetin giderilmesi mümkün bulunan sirke ve benzeri gibi her ne varsa, necasetin bu gibi şeylerle giderilmesi de caizdir. [64]

Yakmak Veya Toprağa Sürterek Temizlemek

Bazı durumlarda, necaseti ateşte yakmakla veya toprağa sürtmekle gidermek mümkündür. Meselâ : Kana bulanmış bıçak veya koyun başı, ateşe konulup üzerindeki kan yakılsa ve eseri de kaybolsa temizlenmiş olur.

Keza, kana bulanmış bıçak, toprağa sürmekle de temizlenmiş olur.

İmâm Muhammed (R.A.) : «Bir yolcunun eline necaset bulaşursa, onu toprağa silsin.» demiştir. Bu hükmün yolcuya mahsus olması, yolcunun yanında necaset giderecek akıcı şeylerden birinin bulunmamasının galip ihtimâl olmasından dolayıdır.

Bu söz ile İmâm Muhammet! (R.A.)'in kasdı, «o yolcu, elini yere sürerek, necaseti azaltsın», demektir. Yoksa, «necaseti giderecek bir şey var iken, sâdece yere sürmekle eli temizlenmiş olur, su bulunca bir daha yıkamasına hacet yoktur.» demek değildir.

Keza, meste ve benzei' olan na li ve çorap gibi şeylere tezek ve benzerleri gibi hacmi bulunan ve gözle görülen bir pislik bulaştığı zaman, o şey yere sürülürse, bu konuda İmâm Ebû Yûsuf (R.A.)'un; «O mest, toprağa veya kuma mübalağalı bir şekilde sürülürse, temizlenmiş olur.» dediği rivayet olunmuştur.

Bu konuda fetva Ebû Yûsuf (R.A.)'un kavli üzeredir. Muhit'de de böyle zikrolunmuştur.

İmâm-ı A'zam (R.A.) 'a göre ise, o mestin temiz olması, bulaşan necasetin kuru olması şartına bağlıdır.

İmâm Muhammed (R.A.) 'e göre ise, o şey yıkanmaktan başka hiç bir yolla temizlenmez.

Eğer, mest veya benzeri şeye isabet eden necasetin belli bir hacmi, şekli olmaz ve bulaştığı yer de gözle görülmezse. idrar, şarap ve benzerleri gibi onu yıkamak lazımdır; bunda ittifak vardır. Bu şey, yaş olsa da, kuru olsa da hüküm aynıdır.

Şeyh Muhammed bin Fadl'dan şöyle nakledilmiştir: «Naline ince bir necaset bulaşan kimse, toprakta veya kumda gezse ve nalinine topraktan veya kumdan biraz bulaşmış olsa ve bunlar kurusa, o kimse na'linini yere sürtüncü, İmâm-ı A'zam (R.A.)'a göre temizlenmiş olur.»

Keza, Ebû Ca'fer Hindvânî de bu kavli, İmâm-ı A'zam (R.A.)

dan yukarıdaki şekilde rivayet etmiştir. İmâm Serahsi de bunu tashih etmiştir.

İmâm Ebû Yûsuf (R.A.) 'tan da böyle rivayet edilmiştir. Lâkin İmâm Ebû Yûsuf, o şeyin kurumamasını şart.

Velhâsıl, bu hususta fetva için muhtar olan şudur: Mest ve benzeri şeyler, yere sürülmeyle temizlenmiş olur. Bunlara isabet eden necaset, ister kendiliğinden cisim ve şekil sahibi olsun, ister bir başka şeye hülûl ederek cisim ve şekil sahibi olmuş bulunsun; ister yaş, ister kuru olsun hepsi

birdir.

Bu cümleden olarak, bazen necasetin, tırnakla kazıyarak, demirle yontarak, değmiş olduğu yeri birbirine sürtüp olmakla da temizlenmesi caiz; olur. Kazıyarak ve yontarak temizlemek, mest ve benzeri şeylerde mümkün olur. Meselâ: Bir meste gözle görülen bir necaset bu-laşsa ve kurusa, İmâm-ı A'zam (R.A.) ve İmâm Ebû Yûsuf (R.A.) a göre, onu tırnakla veya bıçakla kazımakla temizlenmiş olur. Lâkin, bu durumda, o şeyde, necasetten eser kalmaması şarttır. Bir kimsenin bedenine, elbisesine veya namaz kıldığı yere, iğne başı kadar idrar damlaları sıçrasa, bu durum, sayılan şeyleri pis etme makamından muteber değildir. Fakat, eğer bu miktarda idrarın sıçramış olduğu şey, az bir suyun içine düşse, bazıları «bu suyu kirletmez»; bazıları ise «kirletir.» demişlerdir. Bu hususta, bundan korunmak mümkün olduğu ve zorluk bulunmadığı için, ikinci kavil daha sahihtir.

Bir kimse gusül ederken, gusül suyu, su kabının içine sıçrasa, eğer bu su, az olur ve kaptaki suya damladığı yer belli olmaz ve görülmezse, kaptaki suyu ifsâd etmez. Amma, eğer damladığı yer belli olur, görülürse, kaptaki suyu ifsâd eder.

Ölünün yıkandığı sudan, ölü yıkayanın üzerine sıçrayan suyun kaçınılması mümkün olmayan kadarı affedilmiştir. Münye'de, ovmanın necaseti giderici olduğu yazılıdır. [65]

Meni'nin Temizlenmesi

Herhangi bir elbiseye meni bulaşır ve kurursa, bu, ovmakla temizlenmiş olur.

Keza, meni bulaşan uzuv da oğmakla ve kazımakla temizlenmiş olur.

Meni bulaşan elbise, eğer iki kat olursa ,sahih olan kavle göre, o da ovmakla temizlenmiş olur. [66]

Yıkayarak Temizlemek

Keza, bu cümleden olmak üzere, yalamak sureti ile de necaseti gidermek caizdir. Nitekim, bir kimsenin eline şarap isabet etse de o kimse elini üç kere yalayıp tükürse, eli temizlenmiş olur. Tükürünce, ağzı da temizlenmiş olur.

Amma, bir elbiseye necaset bulaşsa, eğer bu şey görülen necasetlerden ise. onun temizlenmesi ancak giderilmiş olması ile mümkün olur. [67]

Yıkama Ve Sıkma Şekilleri

Eğer bu necaset, bir defa yıkamakla giderilebilirse, bir defa yıkamakla, o şey temiz olur. En sahih olan kavle göre, bu şeyin sonradan tekrar' yıkanmasına ihtiyaç yoktur.

Necaset, eğer görünmeyen necasetlerden olursa, temizlendiğine galip zan hasıl "oluncaya kadar, yıkanması lâzımdır.

Eğer. bu necasetin kokusu varsa, kokusu giderilinceye kadar, yıkanması gerektir. Fakat, bunun tamamen giderilmesi gayet güç olur ve-eseri mutlaka baki kalırsa, bu durum affedilmiştir. Bu mes'elede fetva, bu kavil üzeredir.

Bazılarına göre, görünmeyen necâset'in bulaşmış olduğu elbise, bir defa yıkamak ve mübalağalı bir şekilde sıkılmakla temizlenmiş olur. Lâkin âlimler, üç kere yıkamayı galip zan yerine kabul edip, ekseri kitaplarda üç defa yıkamayı zikretmişlerdir.

Pis olan şeyi her yıkayıştan sonra, zâhir-i ri'vâyet üzere sıkılmak şarttır. Son yıkayıştan, sıkmanın kâfi olduğu, îmâm Mu-hammed (R.A.İden rivayet edilmiştir. İmâra Ebû Yûsuf (R.A) dan sıkmanın şart olmadığı da rivayet edilmiştir. Lâkin sahih olan, zâhir-i rivayettir.

Bu konuda, galip zan üzere bir kaç mes'ele hakkında da netice çıkarılmıştırki bu mes'eleler, Muhiyy'te ve Timurtâş'ın Câmîus's-Sağîr'inde zikredilmiştir. [68]

Ebu Yûsuf (R.A.)'Dan Rivayet Edilen Mes'ele

İmâm Ebû Yûsuf (R. A.)'tan rivayet edilen mes'ele: «Cünüp olan bir kimse, hamamda peştemal kuşansa ve bütün vücuduna su dökerek cünüplükten çıksa; sonra peştemal üzerine de su dökse, bu durumda onu sıkmamış olsa bile, teştemal temiz olur. Çünkü, burada avret yerlerini örtme zarureti vardır.»

Müntekâ'da: «Bir kimsenin elbisesine idrar isabet etse de .elbiseyi bir akar su içine daldırıp, üzerinden bir müddet su geçtikten sonra çıkarıp sıkırsa. o elbise temizlenmiş olur.» denilmiştir. Bu kavil de, yukarıda geçen kavil gibi, Ebû Yûsuf dan zâhir-i rivayetin dışında bir rivayettir. şöyle zikir olunmuş tur Görünmeyen necasetin isabetinde, kişinin elbisesini üç kere yıkaması ve her defasında sıkılması lâzımdır." Asıl'da rivayet edilen bu kavil," zâhir-i rivâyete tir ve İmâm Ebû Yûsuf (R.A.) 'un da kavlidir.

Zâhir-i rivâyetenü dışında, İmâm Muhammed 'in: sinin görünmeyen necasetleri üç defa yıkaması ve üçüncü def; ada sıkılması kâfidir.» demiş olduğu da nakledilmiştir. Bu rivâyete Asıl'daki rivayetten başkadır.

Yıkadıktan sonra, sıkmanın şart olduğu; yerlerde, sıkarken biraz mübalağa etmek, yani sıkın kimsenin o elbiseyi! yettiği kadar sıkması, suyun damlamasının kesilmesi, yani kendisi bir daha sıkınca su damlamaz hâle gelmiş olması vaciptir. Pis elbiseyi sıkılmakta mu'teber olan ölçü. elbiseyi yıkayan kimsenin kuvvet ve takatidir.

Eğer, sahibi elbiseyi gücü yettiği kadar sıkarak ve ondan su damlamaz olur, fakat daha kuvvetli bir kimse sıkıldığında ondan su akıtmaya muktedir olursa, o elbisenin temiz olmasında, sahibinin sıkılmasına i'tibar olunur.

Sıkılması güç olan veya kişinin özüründen dolayı sıkılama yan şeylerin, sıkılmadan, temiz olduğuna hükmlenir. [69]

Ebü'l-Leysin Naklettiği Mes'ele

Ebu-Leys'in Fetevâ'smda zikredilen mes'ele: «Bezden astarı olan mestin içine, pis bir mâi girse, o mestin dışım yık yıy eli ile oğduktan sonra, içini de üç kere su ile doldurur ve boşaltır, fakat astarını sıkmak mümkün olmazsa, o mestin temiz' Olduğuna hükmolunur.»

Bir kimse istincâ ederken, ayaklan altına istincâ suyu asa, fakat ayaklarının altında o su birikip durmasa, o kimsenin ayaklarında mestleri bulunup, bu istincâ suyu da mestlerine isabet etse ve lâkin mestlerinde yırtık bulunmasa ve bu su içlerine girmese, o mestlerle o kimsenin namaz kılması caizdir. Ayağında sağlam mesti bulunan bir kimse- istincâ ederken, istincâ suyu ayakları altına akar, fakat birikmez ve mestlerinin içine bu su girmese, o mestlerle namaz kılması caizdir. Zira, istincâ'da son dökülen su .istincâ yerini temizler. Bu su ile de mest temiz olur.

Mülteka'da: «Eğer istincâ eden kimsenin mesti yırtık olup, istincâ suyu omm ayaklarına, ayak sargılarına veya çoraplarına isabet etse, bunun affedilmiş olmasını umarım ki, o kimsenin ayakları, ayak sargıları ve çorapları istincâ yerine tabî olarak hepsi temiz ola denilmiştir.

Kalın ve sık bir döşeme pislense de o, bir akar su içine koyup bir gün veya bir gece orada bekletüse, bu zaman içinde onun üzerinden su akar ve bu sayede pisliğin renginden ve kokusundan onda bir eser kalmazsa, sıkılmadan ve kurutulmadan o döşeme temiz olur.

Bir kimsenin elinde yaş bir necaset olsa, o kimse bakırdan bir ibriği kulpundan tutup eline su dökse, üç defa dökünce o kimsenin eli ve ibriğin kulpu temiz olur.

Üzerinde necaset kurumuş olan, kumaştan yapılmış hasır pis olur ve bu hasırın üzerindeki bu pislik oğularak hafifletilir ve. sonra kuruması beklenmeden ardarda üç defa yıkanır, bu hasırın temizliğine hükmolunur. Her yıkamasında onu kurutmaya hacet yoktur. Zira, yaş olunca necaseti içine çekmez.

Hasıra isabet eden necaset yaş iken, hemen üç kere yıkanır, hasır temiz olur. Bundan başka bir şey yapmaya ihtiyâç yoktur.

Hasır, eğer ham kamaştan veya kaba hasır olur ve buna necaset isabet ederse, bu hasırın lemiz olması için, onu üç kere yıkamak ve her defasında kurutmak lâzımdır. Hasırın kurutulması, onun damlaması kesilmeye kadar bir yere terk etmekle olur. Hasır bu şekilde kurursa temiz olur.

Muhyt'te : «Bunların kullanılmış olanlarını, temizlenmiş olduğuna galip zan hasıl oluncaya kadar yıkamak lâzımdır. Bununla beraber bunlarda, necasetin tadı, kokusu ve renginden eser kalmamış olması da şarttır. Eğer bu üç şeyden birinin eseri kalmış olursa, onun temizlenmiş olduğuna hükmolunmaz.» denilmiştir.

[70]

Meşâyih'in çoğunluğu da Muhit'teki bu kavli benimsemişlerdir.

Pis Su Verilmiş Demir Âletlerin Temizlenmesi

Demirden yapılmış olan âletlere, pis su ile su verilmiş olsa, ona üç defa temiz su ile su verilince İmâm Ebû Yûsuf (R.A.)'a' göre, bu âlet temiz olur. İmâm Muhammed (R.A.)'e göre temiz olmaz.

Buradaki ihtilâf, bir kimse namaz kılarken, yanında, yukarıda zikredilen bir şeyin bulunması ile ortaya çıkar.

Böyle bir bıçakla bir yiyecek kesilmiş olsa, kesilen bu şeyin kirlenmemiş olduğunda ihtilâf yoktur.

[71]

Muhyt'de İmâm Serahsî'den şöyle nakl edilmiş tur :

Pis Yerlerin Temizlenmesi

«Bir yere necaset isabet edip kuruyunca, eğer orada necaset görülmezse, o yer temiz olur. Amma, o yerin çabucak temizlenmesini isteyen kimsenin, takip etmesi gereken yol şudur: O yerin üzerine üç defa su döküp, her defasında temiz bir bez parçası ile orayı kurulaması gerekir.

O yere, necaset eseri görünmeyecek şekilde fazla miktarda su dökmekle de orası temizlenmiş olur.

O pis yerin üzerine temiz toprak döküp, altındaki necasetin kokusu zahir olmasa, o yer temiz olup, üzerinde namaz kılmak caiz olur.

Keza, yere bitişik olan ufak taşların üzerine necaset isabet etmiş, sonra kuruyup necasetin bütün eserleri zail olmuş bulunsa, bu taşlar da yer hükmündedir. Yani bu durumda temiz: lenmiş olur.

Keza, yerde bulunan yaş çimen, kuru ot ve diğer yerde biten ve kökü toprakta olan ne varsa onlar toprakta dururken üzerine isabet eder. necasetin, bütün eserleri gidince, bunların hepsi temiz olur. Üzerlerine güneş düşmüş olması ile, olmaması arasında fark yoktur. Zira, yere bitişik olan şeyin hükmü, ona isabet eden necasetin eserlerinin zail olması ile temizlenmiş olması, yer gibidir.

Muhammed bin Fadra : «Çimen biten bir yere, eşek bevl etmiş olsa, sonra o yere üç defa ufak taneli yağmur yağsa ve her defasında da üzerine güneş doğup o yeri kurutsa, o yer temizlenmiş olur.» dediği rivayet olunmuştur.

Fakat, bu kavi, kendisinden önceki -mutlak olan- kavle muhaliftir. Ulemânın hepsi önceki kavle uymuşlardır. Fetvâ'da bu kavi üzeredir.

Keza, yerde sabit kalmak üzere döşenmiş olan taş ve tuğlaya isabet eden necaset, kuruyup, eseri kaybolunca, onlar temiz olurlar.

Amma, eğer o taşlar veya tuğlalar, o yere, diğer bir yere nakledilmek ve yerleri değiştirilmek için konmuşsa, sadece kurumakla temiz olmazlar; mutlaka yıkanmaları lâzımdır.

Keza, kerpiç de yere düşmüş ve kirlenmiş olsa, kuruduktan sonra necasetin eseri zâii olmakla, üzerinde namaz kılmak caiz olur.

Fetâvâyı Kadîhân'ın bir başka yerinde, nakledilen taşların aralarında fark görülüyor ve bunlar cinslere göre taksim ediliyor ve Kâdîhân: «Eğer nakledilen veya yeri değiştirilen taş yumuşak ve necaseti içine çekiyorsa; kuruyup necasetin eseri kaybolunca, toprak gibi temizlenmiş olur

Eğer, mermer gibi katı olur ve necaseti içine çekmezse, onu

[72]

üç kere yıkayıp, her keresinde silerek veya damlaması kesilinceye kadar beklemek suretiyle kurutarak temizlemek mümkün olur.» demiştir.

Pis Çamurdan Yapılan Testi Nasıl Temizlenir?

Su dle toprak, bir yerde karışır ve bunlardan biri pis olursa, meydana gelen çamur da pis olur. En sahih kavil budur.

Pis çamurdan yapılmış bardak, çömlek gibi ne varsa, pişirildikten sonra, necaset eseri zahir olmazsa, bunlar pişirilmekle te-mişlenmiş olurlar.

[73]

Yanmakla Veya Tuz Hâline Gelmele Temizlenme

Eğer insan pisliği veya hayvan tersi yanıp kül olur veya eşek, köpek veya domuz, tuzlaya (tuz elde edilen göle) düşer ve orada balçık olursa (tuz hâline gelse), İmâm Muhammed (R.A.)'e göre hepsinin necisliği gidip, temiz olurlar. İmâm Ebû Yusuf (A. A)'a göre 'ise, temiz olmazlar. Fetva İmâm Muhammed (R.A.)'in kavli üzeredir. Çünkü, bu durumda şarabın tamamen değişip sirke olması gibi... o necasetin aynı, bütünüyle

[74]

İnsanın Üzerine Sıçrayan Pislik

Eşek suyun içine beviederken, bir kimsenin, elbisesine sıç-rasa, sıçrayan o şeyin idrar olduğuna yakın hasıl olmadıkça, namazın caiz olmasına mâni' değildir.

Keza, bir kimse su içine insan pisliği atar ve üzerine bir şey sıçrarsa, bu durumda, eğer sıçrayan şeyin isabet ettiği yerde, necaset eseri görülürse,- elbisesi pislenmiş olur. Necaset eseri görülmezse, elbisesi pislenmiş olmaz. Bu suyun, akar su olması ile durgun su olmasında bir fark yoktur. Muhtar olan kavil budur. Fakîh EbûT-Leys de bu kavli almıştır.

Fakat, Kâdihân, Fetâvâ'smda, eşeğin bevlinde akar su

ile durgun- su arasında fark görmüş ve: «Bir durgun suya eşek bevlettği zaman bir dirhemden daha çok sıçran ti, bir kimsenin elbisesine isabet ederse, o elbiseyi fesâd eder ve bu elbise ile namaz kılmak caiz olmaz.» demiştir.

Muhammed bin Fadl'dan, Ebûl'Leys'in akar su ve durgun su hakkında ihtiyar ettiği kavlin aksi nakledilmiştir. Bu konuda Muhammed bin Fadl: «Ayağında necaset olan bir at su içinde yürürse, sudan sıçrayan şey de atın üstündeki kimsenin .elbisesine isabet ederse, elbisesi pis olur ve o elbise ile namaz kılmak caiz olmaz.» demiştir. Bu hususta birinci kavil daha sahihtir. Zira ya-km şüphe ile zail olmaz.

Ebû Nasr Debûsî'ye : «Bir kimse binek hayvanını yıkarken, akan suyun veya terinin yıkayana isabet etmesi, ona bir zarar verir mi?» diye sormuşlar; Ebû Nasr, cevabında: «Zarar vermez» demiş; bunun üzerine yine «O hayvan eğer kendi bevlî-nüü veya tersinin üzerine yatıp yuvarlanmış olsa, bu takdirde zarar verir mi?» diye sormuşlar; şu cevabı vermiş: «Yatıp yuvarlandığı bevl veya ters kurumuş, dökülmüş ve böylece aynı gitmiş olur, o kimse de hayvanını bu durumda yıkamışsa zarar vermez.» buyurmuştur.

Zahıyre'de şöyle zikrolunmuştur: «İnsan pisliği ile kirlenmiş olan bir taş, akar suyun içine atılınca, su sıçrayıp bir kimsenin elbisesine bir dirhem miktarından fazla olarak isabet etse, Ebû Bekir er-Râzî: «O yeri yıkamak vacip olmaz. Fakat, orada necasetin rengi açıkça görülürse, yıkamak vacip olur.» demiştir. Nasr bin Yahya ise Mutlaka vacip olur.» demiştir. Bu hususta en sahih kavil, Ebû Bekir er-Râzî'nin kavlidir.

Bir kimse, kendi üzerinde bir dirhemden fazla insan kılı varken namaz kusa, bu namazı caizdir. Çünkü insanın kılı temizdir. Bu kavil sahihtir.

Kursağından bir şey çıkıp geviş getiren hayvanların, gevişlerinin (kursaklarından çıkarıp ağızlarında çiğnedikleri şeyin) hükmü. o. hayvanın işkembesinin hükmü gibidir. Yani, bu kursak, necaset mahalline'bitişik olduğu kusmuk gibi necis hükmündedir.

Her hayvanın ödü, idrarı gibidir.

İnsan derisinden bir tırnak büyüklüğünde bir şey, suya düşse, o suyu ifsâd eder ve onu kirletir. Zira, diriden ayrılan bir şey ölü gibidir. Fakat, düşen insan derisi, tırnak miktarından as ise affedilmiştir. Çünkü, az bir şeyin düşmesinden kaçınmak çok güçtü. Bu güçlüğü kaldırmak için affedilmiştir.

İnsanın dişleri konusunda ihtilâf vardır. Esahh olan ve zahir rivayet, dişlerin temiz olmasıdır.

Fetâvâyî Bakkâlî'de: «Bir yaraya, usulünce boğazlanmamış ve derisi dibâğ edilmemiş bir köpeğin derisinden bir parça yapıştılsa, eğer sadece o deri veya o deri ile başka bir necasetin toplamı, bir dirhem miktarından daha fazla ise, o deri ile kılınmış olan namazın iade edilmesi lâzımdır.»

Bir kimsenin yanında kedi, yılan veya artığı necis olmayan hayvanların herhangi biri var iken, namaz kılması caizdir.

Eğer, o hayvan o kimsenin üzerine kendiliğinden oturmuş ise, o hayvanın üzerinde necis olsa da. olmasa da namazı caizdir.

Amma eğer, o kimse, hayvanı kendisi üzerine almışsa ve bu durumda o' hayvanın üzerinde namaza mâni' bir necaset yoksa namazı yine caizdir.

Fakat, eğer hayvanın üzerinde namaza mâni' bir necaset varsa, o kimsenin namazı caiz değildir.

Nitekim, namaz kılan kimse, sakınmayıp, kendini korumaya kadir olmayan bir bebeği, namaz içinde, kendiliğinden yüklenmiş olsa, o bebeğin de elbisesinde veya bedeninde namaza mâni'.necaset bulunsa, bu kimsenin bu durumda kıldığı namaz caiz olmaz.

Fakat, kendisi sakınır, kendini korumaya kadir ve temiz olmayan bir çocuk, namaz içinde- namaz kılan kimsenin üzerine çıkarsa, o çocukla birlikte namaz caiz olur. Çünkü bu durumda o kimse çocuğu yüklenmiştir; pisliği değil..

Köpek, yavrusunu ve artığı pis olanlardan bunun gibi olanları yüklenmiş olarak namaz kılan kimsenin namazı, caiz değildir. Çünkü, o kimse, onun artığı olan necaseti yüklenmiş olmaktadır.

Fakat, bir köpek yavrusu, namaz kılan kimsenin üzerine kendiliğinden binmiş olsa, yani namaz kılan kimse köpek yavrusunu kendi isteği ile yüklenmiş olmasa, köpeğin necâsü'l-ayn olduğu rivayetine göre, o kimsenin namazı yine caiz olmaz. Çünkü, bu durumda o kimse, necaseti yüklenmiş olmaktadır.

Fakat, köpeğin necâsü'l-ayn olmadığıma dair olan sahih rivayet üzere, o kimsenin namazı caiz olur. Çünkü, bu kavle göre, namaz kılan kimse, necaseti yüklenmiş olmaz.

Bir kimsenin elini veya bedeninden bir başka yeri kedi yalarsa, o kimsenin kediyi yalamaktan men etmemesi mekruhtur.

Keza, kedinin yediği ve içtiği şeyden artanı yemek ve içmek mekruhtur.

Zahıyre'de şöyle zikrolunmuştur: «İstincâ yerinde dirhem miktarından fazla necaset olduğu zaman, üç taşla istincâ edip, su ile yıkaya.»

Fakîh Ebû'l-Leys, Fetâvâ'smda: «Her ne kadar su ile yıkamak efdal ise de, taş ile istincâ da kerâhatsız caizdir. Biz de bununla amel ederiz.»

demıştır.

Bir kimse, su ile istincâ ettikten sonra, istincâ yeri kurumadan önce, o kimseden yel çıksa, o yelin uğradığı yaş yerlerin necislenip necislenmediğinde, Meşâyih ihtilâf etmişlerdir. Bu hususta sahih kavi, o yerlerin necis olmadığıdır.

Keza, eğer yel necasete uğrayıp, ıslanmış bir elbiseye isabet etse, o elbise pis olmaz.

Yukarıdaki mes'elede, tekrar istincâ edileceği de rivayet edilmiştir. Zira, «yel çıkınca, istincâ vaktinde girmiş olan su da çıkar ve necisler» demişlerdir. Fakat bu konuda en sahih olan şudur : Suyun çıktığı tahakkuk etmedikçe, sadece zann ile istincâ iade olunmaz.

Keza, bir kimse ıslak don giydiği zaman, ondan yel çıksa, sahih kavi üzere, o don neçislenmiş olmaz.

Hela veya ahırın buharı yükselse ve donsa, sonra da eriyip damlasa ve herhangi bir kimsenin elbisesine veya bedenine isabet etse, o elbise ve o beden necislenmiş olur.

Lâkin, Fetâvâyî Kâdîhan'da ve diğerlerinde, buradaki necis-lenmenin kıyas olduğu zikredilmiştir.

Anıma bu hususta müstahsen olan, zaruret ve bundan kaçınılmasında, zorluk olduğu için, bu durumda o elbisenin veya bedenin hecisenmiş olmamasıdır.

Hamamın ve benzeri necaset yerlerinin buharları da yukarıda zikredilen gibidir.

Bir köpek, çamur içinde gezer ve onun gezdiği yerde bir insan gezerse, bu kimsenin ayakları necislenmiş olur.

Keza, bir köpek sulu bir kar üzerinde yürür ve onun izinde de bir kimse gezerse, yine ayakları pis olmuş olur.

Zikredilen bu mes'eleler, köpeğin necâsü'l-ayn olması halindedir. Fakat, en sahih olan, bunun hilafıdır.

Eğer köpek, bir kimsenin uzvunu, elbisesini ağız ile tutar, tuttuğu yerde eğer ağızından ıslaklık zahir olmazsa, o yer necislenmiş olmaz. Köpeğin bu yeri oynarken tutması ile, gazabla tutması arasında fark yoktur; ikisi birdir.

Eğer köpek, üzüm salkımının bir miktarını yese, onun ağızının değdiği yer üç defa yıkanır, kalan üzüm yenir. Bu salkım kuruduktan sonra da, böyle yapmakla temiz olur.

Köpek, bir yemek kabını yalasa yine üç defa yıkamakla hanefi imamlarına göre temiz olur.

Üzüm çiğnerken ayağı kanayan bir kimseden, şıranın içine kan aksa, eğer şıra henüz akmakta ise ve onda kanın eseri görülmezse, necislenmiş olmaz.

Bu kavil Ebû Hanîfe (R.A.) ile Ebû-Yûsuf Bu kavilden anlaşılan şudur: Ayaktan kan aktığı sırada, şıra akar bir vaziyette olmaz veya bu sırada kanın eseri görülürse necis olur ve temizlenmesi mümkün olmaz. Fakat, bu şıra şarap olur ve sonra değişip sirke olursa, muhtar olan, onun temiz

[75]

olduğudur.

Şarabın Sirke Haline Dönüşmesi

Hulâsa'da : «Şarap küpünün içine bir fare düştükten sonra, eğer şarap sirkeye dönüşmeden fare çıkartılmış olup, bundan sonra sirkeleşmişse, bu sirke temizdir.

Fakat, eğer şarabın içinde fare şişip dağıldıktan sonra çıkarılmış ve bundan sonra şarap sirkeye dönüşmüşse, bu sirke temiz've mubah olmaz.

Eğer fare şıra içine düşse ve bu şıra sonradan şaraba dönüş-se, daha sonra da bu şarap sirkeye dönüşse, kavli muhtar üzere, onun hükmü şarap içine düşen fare gibi değildir. Yani bu temizlenmez.

Keza, bir köpeğin düştüğü şıra, şarap olup, daha sonra da sirkeye dönüşmekle temiz olmaz.» denilmiştir.

Velhâsıl şıra, murdar olduktan sonra, şarap olup sonra şarabın, sirkeye dönüşmesi ile, temizlenmiş olmaz. [76]

Şüpheli Su İle Alman Abdest

Bir kimse, şüpheli veya mekruh bir su ile abdest alsa, sonra da kendisinde şüphe ve kerâhat bulunmayan bir su bulsa, bu su ile tekrar abdest alması vacip olmaz. Fakat.'kerâhatin gide-: rilmesi için bu durumda, tekrar abdest almak müstehabdır. [77]

Hangi Kan Pistir

Akan kandan ete yapışmış olan kan pistir. Fakat, ette kalan akıcı olmayan kan ve damar içinde kalmış olan kan necis değildir. Zira, ulemanın cumhurunun ihtiyarı, necis olan kanın, akıcı kan olduğudur. İmâm Ebû Yûsuf (R.A.)dan kanın, yenilmek hususunda affedilmiş, fakat elbisede affedilmemiş olduğu da rivayet edilmiştir.

Muhiyî Sahibi i «Bazı kitaplarda gördüm ki: Dalak veya yürek yarılır ve içinden akıcı olmayan kan çıkarsa, bu kan kirletici değildir.» demiştir.

Hulâsa'da da: «Karaciğer'd en çıkan kan, eğer başka bir uzuvdan gelip orda durmakta olan bir kan değilse, temizdir.

Keza, zayıf hayvan kesildiği zaman, içinden akıcı olmayan kan. çıksa, necis değildir.

Keza, mutlak elden çıkan, akıcı olmayan kan da necis .değildir.» denilmiştir. [78]

Şehidin Kanı

Mültekit'da «Şehid taşıyan kimse, şehid üzerinde ütlen namaz kusa ve şehidin üzerinde de kan bulunsa, namazı caizdir. Zira, şehidin kani, kendi üzerinde bulunduğu müddetçe temizdir. Bundan dolayıdır ki şehidin yıkanması, vacip değildir.

Fakat, şehidin kam, kendisinden ayrılmış olur ve kendi üzerinde bulunmazsa o da diğer kanlar gibi necis olur.» denilmiştir. [79]

Sırtında Pis Çocuk Bulunan Kadının Durumu

Yine Mültekit Sahibi, bir başka yerde = «Bir kadın sırtına, elbisesi necis olan bir bebeği yüklenmiş olduğu halde namaz kılsa, bu namaz caizdir. Bundan maksat, önceden geçmiş olduğu gibi kendiliğinden tutunup, kadının sırtına çıkan çocuktur. Yoksa kendiliğinden tutunup duramayan bebeği, üzerinde necaset bulunduğu halde yüklenmiş olsa, onun elbisesinde bulunan necis, namazın cevazına mâni'dir. Zira, kadının sırtında kendiliğinden duramayan bebek, cemad (taş gibi cansız) gibidir. Onu taşımak, bir kısmı necis olan bir emtiayı taşımak gibidir.» demiştir.

Bir kimse, murdar olan koyunun bağırsa-klctrjam fesadını giderip, ilaçla onu ıslah eylese, her hangi bir kimsenin üzerinde bağırsaklar bulunduğu halde namaz kılması caizdir. Çünkü bunlar, dibağat görmüş deri gibidir.

Keza, koyunun mesanesini İslah edip dibağlamak sureti ile içerisine süt veya yeğ koymak caizdir. Karnı da böyledir.

Kâcîhan : «Özerinde misk göbeği bulunan kimsenin, bununla namaz kılması caizdir. Çünkü o dibâgat görmüş ve fesadı giderilmiştir. Misk helâldir. Onu yemek ve ilâç içine koymak caizdir.» demiştir.

Bir kadın, kendisi ile ölü bir bebek bulunduğu halde namaz kılsa, eğer bu bebek doğum esnasında ses çıkartmamış ve doğduğu sırada hayat sahibi olduğu anlaşmamışsa, kadının namazı fâsiddir. Bu bebek, gerek yıkanmış olsun, gerek yıkanmamış olsun hüküm itibariyle aralarında fark yoktur, beraberdirler. Çünkü, o her halde necistir ve onunla birlikte namaz kılmaz. Bu durumdaki bebek için, cenaze namazı da kılmaz.

Bu ölü bebek, doğum esnasında ses çıkarmış ve yaşamakta olduğu anlaşılması, fakat çocuk henüz yıkanmamışsa, bu durumda, kadının namazı yine fâsîd'dir. Zira ölü, yıkanmadan önce temiz değildir.

Fakat, bu ölü bebeğin, doğum esnasında yaşamakta olduğu bilinir ve cenazesi yıkanmışsa, o kadının, bu bebekle kılmış olduğu namaz caizdir. Bu mes'ele Uyün'da zikredilmiştir.

Fakat, bu hüküm, müslüman ölüler hakkındadır. Zira kâfir, yıkanmakla temiz olmaz.

Bir kimsenin sırtında, bir kâfirin ölmüş çocuğu bulunduğu halde, namaz kılması caiz değildir.

Bir kimsenin yanında, sarısı kan olmuş bir yumurta bulunsa, bununla birlikte namaz kılması caizdir. Çünkü o kan, henüz madeninden ayrılmamıştır.

Fakat, bir kimsenin, içinde idrar bulunan bir şişeyi yük-ilenmiş olarak namaz kılması, caiz değildir. Çünkü, bu idrar, tabii yerinden ayrılmış bir necasettir. [\[80\]](#)

Pis Elbise İle Namaz Kılan Kimsenin Durumu

Bir kimse, pamuklu elbisesi ile namaz kıldıktan sonra, bunu çıkarır ve içinde ölmüş ve kurumuş bir fare bulursa, eğer o elbisede yırtık, sökük veya delik varsa, o elbise ile kıldığı üç gün üç gecelik namazı iade etmesi lâzımdır. Bu, imâm-ı A'zam kavlidir. İmâmeyn ise, buna muhaliftir.

Eğer bu elbisede yırtık, sökük veya delik bulunmaz veyahut da bunlardan biri, farenin bulunduğu yerden başka bir yerde bulunur ve fare ile bunların arasında bir yol olmazsa, o kimsenin bu elbise ile kıldığı bütün namazları iade etmesinin lazım olduğu hakkında ittifak vardır. Çünkü, bu durumda, o farenin elbisede dikilmeden önceden beri var olduğu anlaşılmaktadır.

Bir kimsenin bedeninde necaset bulunur, fakat bunu temizlemek için su veya necaseti giderici diğer akıcı şeylerden biri bulunmaz, veyahut da su bulunur, fakat kendisinin veya nafakası kendisinin üzerinde olan bir kimsenin, o anda veya gelecekte susuz kalmasından korkarsa, o necaseti gidermek kendisine vacip olmaz. O elbise ile namaz kılması, caiz olur.

Bir kimsenin elbisesinde necaset bulunur, setr-i avret edebilmek için o elbiseden başka bir şeyi de bulunmazsa, eğer o elbisenin temiz olan yeri dörtte birinden az ise, İmâm-ı A'zm (R.A.) 'a ve İmâm Ebû Yûsuf (R.A.) 'a göre, o kimse muhayyerdir; dilerse o elbise ile namazını kılar, dilerse çıplak kılar.

Eğer, o elbisenin dörtte biri temiz olur ve dörtte üçü bulunursa, namazını o elbise ile kılar; bu durumda, çıplak olarak kılması caiz değildir. [\[81\]](#)

Çıplak Olan Kimse, Namazı Nasıl Kılar

Bir kimse, elbisesi olmadığından veya elbisesinin necis bulunmasından dolayı, namazını çıplak olarak kılsa, bu namazı oturduğu yerde kılar, rükû ve sücûdunu imâ ile yapar. Sücûdu yaparken, rükû'a nisbeten biraz daha fazla eğilir. Nitekim, rükû' ve sücûddan âciz olan hasta kimseler de namazı imâ ile kılarlar.

Eğer çıplak namaz kılanlar, birçok kimse ise, namazlarını ayrı ayrı kılarlar. Cemaat hâlinde namaz kılarlarsa, İmâm olan kimse ortalarında durur.

Çıplak olarak namaz kılan kimsenin, ne şekilde oturacağı konusunda, ihtilâf edilmiştir. Bazıları: «Namazda oturduğu gibi oturur.» demişlerdir.

Zahîyre'de ise : «Ayaklarını kibleye doğru uzatarak oturur. Ellerini de avret mahallinden görünen kısmın üzerine koyar.» denilmiştir. Bu şekilde oturmak, bazı yerleri kapatmak mümkün olduğu için evlâdır.

Çıplak kimsenin, oturduğu yerde namaz kılması, gündüz, gece, boş bir evde, sahrada tekbaşına olduğu halde yâni bu durumların hepsinde de birdir. En sahih kâvil de budur.

Fakat ayakta kılınmış olması da kâfidir.

Ayakta kılarlarken de, rükû ve sücûdu yapması ile yapmaması arasında da bir fark yoktur.

Keza, oturduğu yerde kılan kimsenin de rükû' ve sücûd yapması caizdir. Fakat, bunlar içinde en efdali oturduğu yerde ve imâ ile kılmaktır.

[\[82\]](#)

Namaz Kılınan Yerin Temiz Olması

Bir kimsenin, pis bir şeyin üzerinde durup namaz kılması caiz değildir. Çünkü namazda .namaz kılman yerin temiz olması da şarttır. Lâkin burada kasıt, namazın caiz olmasına mâni' olacak miktarda necaset olmasıdır; bu miktardan az olursa namaz caiz olur.

Bir kimse, astarlı bir şey üzerinde namaz kusa ve o şeyin astarında namazın cevazına mâni' necaset bulunsa, bakılır, eğer o astarlı şeyin astan, dikilmiş ve pislik namaz kıla'n kimsenin ayağının altında olursa, bu "durumda namaz kılması caiz değildir. Çünkü, astarı dikilmiş olduğu için, bu şey bir elbise hükmünde d ir

Eğer, bu şeyin astarı yüzüne dikilmiş değilse, o kimsenin namazı caizdir. Çünkü, bu durumda, bu şey iki ayrı elbise hük? müridedir. Lâkin astarda bulunan necasetin renginin veya kokusunun eserinin, diğer katında belli olmamış olması şarttır. Yâni, astardaki necaset diğer katda belli olursa, astar dikilmemiş bile olsa, namaz yine caiz olmaz. Nitekim, pis bir yerin üzerine serilmiş olan bir şeyde .necasetin eserinin görülmesi halinde, o şeyin üzerinde namaz kılmanın caiz olmadığı gibi...

Bir kimse, namaza mâni' olacak bir necasetle pisenmiş olan bir şeyin üzerine secde etse, namazı fâsid olur. Daha sonra, temiz bir şey üzerinde secdeyi iade edip etmemesi de hükmü değiştirmez. Bu durumda namazın fâsid olması, İmam-ı A'zam (R.A.) ile İmâm Muhammed (R.A.)'e göredir. İmâm Ebû Yûsuf (R.A.) 'a göre ise : Eğer o kimse, pis bir şey üzerine secde ettiğini bilir ve temiz bir şey üzerine secdeyi iade ederse, namazı fâsid olmaz.

Bir kimsenin ayakları ve dizleri temiz bir yerde olur; alını ve burnu necis bir yerde bulunursa, İmâm-ı A'zam (R.A.)'ın: «O kimse, sadece burnu üzerine secde eder; Zira burnun değdiği yer, dirhem miktarından azdır.» dediği rivayet olunmuştur. .

İmâmeyn ise : «Alnında özür olmadıkça, secdelerde sadece burnun üzerine yetinmek caiz değildir.» demişlerdir. Kendisinden gelen bir başka rivayette İmâm A'zam (R.A.) da : «caiz değildir.» demiştir. .En sahih olan rivayet budur.

Eğer, secde eden kimsenin, burnunun değdiği yer necis olur, fakat diğer secde yerleri temiz olursa, bu durumda kıldığı namaz -ihtilafsız- caizdir. Zira, secdede sadece alnını yere koymakla yetinmek -ittifakla- caizdir. Sanki, sadece alnını yere koymuş, iakat burnunu koymamış gibi olur. Burnun değdiği yer ise, dirhem miktarından az olduğu için, burnun pis bir yere değmesi zarar vermez.

İmâm Serahî: «Necaset, eğer namaz kılan kimsenin ellerinin ve dizlerinin değdiği yerde bulunsa, o kimsenin namazı câizdir. Zira. secdede elleri ve dizleri yere koymak farz değildir; bilakis sünnettir.» demiştir.

Hanefi İmamlarına göre, ellerin ve dizlerin değdikleri yerin temiz olması şart değildir. Bununla beraber onların necaset üzerine konması, hiç konmaması gibi olduğu için bu hal namazı ifsâd etmez.

Uyun Sahibi «Ellerin ve dizlerin değdiği yerlerin necis olmasının namazın cevazına mâni olmayacağı "rivayeti şazz (kaide dışı) bir rivayettir. Esahb oları rivayet: Bu durumda namazın caiz olmamasıdır.» elemiştir.

Velhâsil, secde esnasında ellerini ve dizlerini yere koymak farz değildir. Lâkin, bunlardan birini, bir pislik üzerine koymak ta affedilmez. Necaset, namazın caiz olmasına mâni' olacak miktarda ise, bu durumda namaz caiz olmaz.

Eğer namaz kılân kimsenin, bir ayağının yeri necis olsa, ayağını o pis yere koymuşsa namazı caiz olmaz, fakat ayağını koymamışsa namazı caizdir. Zira, namaz kılarken ayağının birisini yere koymak farzdır; ikisini birden koymak farz değildir.

Namak kılan kimsenin ayaklarından her birinin altında, dirhem miktarından az necis bulunur, lâkin ikisi bir az-ada toplandığı zaman, bir dirhem miktarından fazla olursa, namazın cevazına mâni' olur. Nitekim, necaset, iki katlı olan bir elbisede bulunsa, fakat her bir katda dirhem miktarında az olsa, lâkin iki kattaki toplandığı zaman, birlikte bir dirhem miktarından fazla olsa ve o elbisede dikili bulunsa, bir kimsenin o elbiseyi giymesinin, taşımamasının veya ayakları altına almasının namazın cevazına mâni' olması gibi.

Temiz bir yerde namaza başlayıp, sonra ayaklarını pis bir şeyin üzerine nakleden ve burada bir miktar duran kimsenin namazı, eğer, namazın rükünlerinden birini edâ edebilecek kadar o necasetin üzerinde durmamışsa -ittifakla- caizdir.

Amma, eğer bir rükün edâ edilecek kadar, o pis şeyin üzerinde eğlenmişse İmâm Ebû Yûsuf (R.A.)'a göre, namazı caiz değildir. İmâm Muhammed (R.A.) ise: «Bu hal üzere, bir rükün edâ etmedikçe caizdir.» demiştir.

Keza, namaz kılan kimse, pabuçlarını taşımakta olsa, eğer bu pabuçların üzerinde namaza mâni olacak miktarda necaset varsa ve o kimse, bu pabuçlarla bir edâ rükün etmişse, namazı -ittifakla- fâsid olur. Eğer, o kimse, bir rükün edâ edecek kadar, o pabuçları taşımamışsa ittifakla namazı fâsid olmaz. Eğer, bir rükün edâ edecek kadar beklerse İmâm Ebû Yûsuf (R.A.)'a göre, namazı fâsid olur. İmâm Muhammed (R.A.) göre, bu durumda namazı fâsid olmaz.

Bütün bu hususlarda, muhtar olan İmâm Ebû Yûsuf (R.A.) un kavlidir. Çünkü, Ebû Yûsuf (R.A.) 'un kavli, ihtiyata daha uygundur.

Fetâvâ'yi Semerkandî'd e : «Namaz kılan bir kimsenin elbisesi, secde ettiği sırada, necis bir şeyin üzerine değerse, elbisenin değdiği necaset kuru olur ve ondan namaza mâni' olacak miktarda birikme ve bulaşma hasıl olmazsa, onun namazı caizdir.» denilmiştir.

İhtüâf-ı Ziifer isimli kitapta, İmâm Ebû Yûsuf (R.A.) un: «Bir kerpiç, tuğla veya taşın alt tarafında necaset bulunur ve bir üzerinde namaz kılmış olursa, namazı fâsid olmaz.» dediği rivayet olunmuştur.

Keza, bir tahtaya necaset bulaşır, bir kimse onu döndü-, rüp. temiz yüzünde namazın kılırsa, eğer o tahtanın kesilmesi mümkün olup, temiz yüzü ile necaseti yüzünün arasını testere ile biçmek mümkün olacak kadar kaim ise, o tahta üzerinde namaz kılmak caiz olur. Kalınlığı bu kadar olmazsa, üzerinde namaz kılmak da caiz olmaz.

Bir yere, kuru veya yaş necaset isabet eder, sonra bu necasetin üzeri çamur veya kireçle sıvanırsa, bunların üzerinde namaz kılmak caizdir.

Eğer, bu necasetin üzerine toprak dökülür fakat sıvanmazsa, bu durumda toprak az olup, altındaki necasetin kokusu belli olursa, onun üzerinde namaz kılmak caiz değildir.

Eğer toprak çok sık olur, alLmdaki necasetin kokusu da belli olmazsa, bu toprağın üzerinde namaz kılmak caiz olur.

Keza, bir elbise kuru necasetin üzerine serilip döşenmiş olsa, eğer o elbise ince olup, altında bulunan necaseti gösterirse veya o necasetin kokusu bulunduğu takdirde, o kokunun belli olma ihtimali bulunursa, o elbise üzerinde namaz kılmak caiz olmaz.

Üzerinde necaset bulunan bir keçeyi, namaz kılan kimse, .ters çevirip, necaset olmayan yüzünde namazını kılarca, bu caizdir. Fakat, keçe üzerinde kuman namazın caiz olmasının şartı, onun kalın olup, ortadan -tahtada olduğu gibi- bölünebilme-siîne bağlıdır.

İmâni Ebü Yûsuf (R.A.) ise, kaim bile olsa, kendisine necaset isabet eden keçedeki, necaset tarafında namaz kılmayı caiz görmemiştir. Lâkin, temiz tarafını, pis tarafı üzerine katlıyarak namaz kılmayı caiz görmüştür. Muhtar olan kavil de budur.

Bir kimse, seccadesini pis ve yaş olan bir yere sererek, namazını kılar veya pis ve yaş olan bir yere oturmuş olursa ve-yahud da, temiz ve kuru olan bir elbiseyi, pis olan yaş bir elbisenin içine katlıyarak, pis ıslaklık elbiseye veya seccadeye tesir ederse, eğer o elbise veya seccade, sıkıldığı zaman ondan bir şey damlıyacak derecede tesir etmişse, pisenmiş olur. Fakat tesiri bu derecede değilse, pisenmiş olmaz.

Şemsü'l-Eimme Halvânî: «Bir kimse, ıslak ve necis olan

şeyin üzerine elini koyduğu zaman, eğer eli ıslanıyorsa, bu derece yaş olan şeyin üzerine konan elbise veya seccade de pis olur. demiştir.

Şemsü'l-Eimme'nin bu kavli mânâ itibariyle birinci kavle

[83]

yakındır. Zira, elbise veya benzeri şeyler, sıkıldığı zaman suyu damlamadıkça, onun üzerine konan el de ıslanmaz.

Necasetten Taharetle İlgili Bazı Feri ' Meseleler:

Pis olan elbiseyi, üç kere yıkayıp, üçüncü defasında da damlası kesiiinceye kadar sıkınca, onu yıkayan kimsenin eli ve elinde kalan ıslaklıkta temizlenmiş olur.

Elin ve elbisenin üzerine temizlemek için tekrar su dökmek, şart değildir.

İmâm Ebü Yûsuf (R.A.) «O uzvun üzerine su dökmek veya bir akar suyu onun üzerinden geçirmediği, temizlenmiş olmaz. Bir kimse, murdar olan uzvunu, üç ayrı teknenin içine soksa, bu üç tekne de pis olur. Akar suda yıkamadıkça veya üzerine su dökmek temiz olmaz.» demiştir.

Bir kimse, pis bir şeyi, pis olan diğer bir şey ile yıkasa, meselâ kanı, koyunun idrarı ile yıkanmış olsa, bu durumda bazıları : «Önceki necasetin hükmü gider ve o şeyde ikinci necasetin hükmü sabit olur.» demişlerdir.

İmâm Serahsi'de : «En sahih olanı budur ki - İdrar ile temizlik olmaz» demiştir. Hidâye'nin ibaresinde de buna işaret vardır.

Bir kimse, bir elbisenin pisenmiş olan tarafını unutup, burayı araştırarak veya araştırmadan, elbisenin bir tarafını yıkamış olsa, sonra o yıkadığı yerin pisenmiş olan yer olmadığını anlayıp bilse, o elbise ile kılmış olduğu namazı iade eder.

Fetâvâyı Zâhiriyye'de : «Bir elbisenin pisenmiş tarafını unutan kimse, onun tamamını yıkasın.» denilmiştir. İhtiyata en uygun olan da budur.

Harmanda buğday dögerken, eşek buğdayın üzerine bevetse, sonra buğday karışsa ve içinden bir kısmı çıkarılsa ve "başka yere götürülse, giden buğdaylar da kalan buğdaylar da temizdir.

Bir hela kuyusunu, eninden ve derinliğinden necasetin ulaşmamış olduğu yere kadar kazınca, su kuyusu yapmak caiz olur.

Hela kuyusu ile, su kuyusu arasında bulunması gereken mesafe, muhtar olan necasetin eserlerinden olan renk, tat ve kokunun, su kuyusunda görünmemesini temin edecek uzaklıktır.

Bir kimse, abdest aldıktan sonra, daha önce pis ayağı ile gezmiş olan bir kimsenin gezdiği yerde yürüse, ayağını daha önce pis ayağı ile gezen kimsenin izine basmadıkça, temiz olan kimsenin necislenmiş olduğuna hükmolunmaz.

Yılanın derisi, dibâgat kabul etmediği için, onun bir dirhemden fazla miktarı, namazın caiz olmasına mânidir. Yılanın gömleği ise kavli-i Sahih üzere temizdir.

Devenin veya koyunun kıçısında bulunan arpayı, yıkadıktan sonra yemek caizdir.

Fakat, sığırın tersinde bulunan arpa yenmez. Zira, onda katılık olmadığı için, necaset arpanın içine nüfuz eder ve onu necis eder.

Bu sebeplerden de anlaşılmaktadır ki, ters katı olursa, ondan çıkan arpayı yıkayıp yemek caiz olur.

Çamurda gezen bir kimsenin ayağına cıvık balçık buîaş-sa, balçıkta, necaset eseri bulunmadıkça, bu çamuru yıkamadan ü kimsenin namaz kılması caiz olur. Esa-hh olan kavi] budur.

Zeytinyağı kabının içine, bir fare düşüp ölse, eğer o yağ donmuş ise, o farenin bulunduğu yerin çevresinden bir miktar oyup çıkarmak ve geri kalanını yemez caizdir.

Amma eğer, bu yağ erimiş ise, bütün yağ necis olur.

Pis yağ ile, mescidlerin dışında kalan yerlerin (kandillere konularak) aydınlatılması caizdir. Bu pis yağ, deri dibâğatın-da kullanmak da caizdir.

Meşâyihi bazıları: «Feseka Cfâsiklar sapıklar, günahkârlar) nın giyiş oldukları elbise ile, namaz kılmak mekruhtur.» demişlerdir.

Hidâye Sahibi, Tecnis'de: «Esa-hh olan kavil bunun mekruh olmamasıdır. Zira, zimmilerin elbiselerinde dahi don (şalvar)' dan başkası ile namaz kılmak mekruh değildir. Bununla beraber onlar şarap içmeyi helâl görmekte iken, elbiseleri ile namaz kılmak mekruh olmayınca, fesekânın elbisesi ile namaz kılmanın mekruh olmaması evlâdır.»

Daha çok parlamasını temin için, imalâtı sırasında idrar kullanılmış olan ipek kumaş ile, onu yıkayıp temizlemediği- namaz kılmak caiz değildir.

Bu kumaş şöyle temizlenir: Eğer bu ipek beyaz değilse, onun yıkanılan suda renk kalmayıp safi oluncaya kadar yıkamak lâzımdır. Eğer beyazsa, üç defa yıkayıp sıkımla temiz olur.

Bunun dışında, bir kumaş pis bir boya ile boyanmış olsa, onun hükmü de böyledir.

Kınye'de : «Domuz yağı ile dibâgat olunan sığır denilen deri, yıkanınca temiz olur. Çıkarılması mümkün olmayan eserinin, bu deride baki kalması zarar vermez.» denilmiştir.

Dibâgat görmüş olan derilerin hiç birine, hayvanın kesilmiş bulunan yerinin yıkanmaması, dibâgat esnasında necasetten sakınılmamış olması- pis toprak üzerine bırakılması, dibâgattan sonra yıkanmaması zarar vermez; yani bunların hepsi temizdir.

Bu gibi derilerden mest, pabuç, kitap kılıfı ve su kovası yapmak caizdir. Bu derilerin, yaş veya kuru olmaları ile de hüküm değişmez.

Et pişerken, çömlek içine koymama hâlinde iken, necaset düşse, bu et üç defa temiz su içinde kaynatılmakla temiz olur. Bazıları ise: «temiz olmaz» demişlerdir.

Kaynama halinin dışında, et .çömleğine bir necaset düşmüş olsa, o etin üç defa yıkanmakla temiz olacağında ihtilaf yoktur.

İçine necaset düşen, çorba ise, onda hayır kalmaz ve o çorba yenmez.

Çorbanın içine düşen necaset, şarap ise; üzerine sirke dökülür, iyice ekşi olunca temizlenmiş olur.

Buğday, eğer şarap içinde pişirilirse, bu hususta İmâm Ebü Yûsuf (R.A.) : «Üç kere temiz su içinde pişirilip, herbir def r asında da kurutulursa

temiz olur. Et de böyledir.» demiştir.

İmâm Ebû Hanîfe (R..A.) ise : «O buğday ebedî temiz olmaz.» demiştir. Tencis Sahibi de: «Fetva böyledir.» demiştir,

Eğer tavuğun içi temizlenmeden, onu kaynar su içine daldırıp bıraksalar, veya bir işkembeyi temizlemeden kaynar suya bıraksalar, bunlar ebediyen temiz olmazlar. Ancak, Ebû. Yûsuf (R.A.)'un et hakkında, önce geçen kavli üzere, temiz olur.

Eğer, tavuğu veya işkembeyi suyun içine bıraktıkları zaman, o su 'kaynama noktasına ulaşmamışsa veya kaynayıp tekrar sakinleştikten sonra atılıp, tekrar kaynamadan çıkırtmış ise, bunlar üç defa yıkamakla temizlenir.

Koyunun memesine, kendi necaseti ulaşır ve o koyunu bir--kimse yaş eli ile sağarsa, sağılan sütün pis olup olmadığı hususunda iki rivayet vardır. Yani, buna temiz diyenler de, pis diyenler de vardır.

Kınye'de : «Eti yenilsin yenilmesin, deniz hayvanlarını h'epsi, -hatta deniz domuzu bile temizdir.» denilmiştir.

Bir elbisenin ,bir döşemenin veya bir serginin bir tarafı pis iken. bir kimse, onun diğer tarafında namaz kusa, bu caizdir. Bu şeyin, bir tarafının hareket ettirilmesi ile, diğer tarafının da hareket etmesinin veya etmemesinin hüküm bakımından bir farkı yoktur. Kavl-i sahih de budur.

Fakat, bir tarafı necislenmiş bir elbiseyi giyerek bir kimsenin namaz kılması, caiz değildir.

Veya bir kimsenin, bir tarafı necis olan sergi veya döşemenin, temiz tarafını üzerine yüklenip .necis tarafını yere koymuş olarak, namaz kılması da caiz değildir..Bu hüküm, o şeyin bir tarafını hareket ettirince, diğer tarafının da hareket etmesi halindedir. Diğer taraf eğer hareket etmiyorsa, bu şekilde kıldığı namaz caizdir.

Binek hayvanının üzerinde namaz kılan kimsenin eğerinde veya üzengesinde namaza mâni' miktarda necaset bulursa, ulemâ'dan bir kısmı, bu durumda,namazın caiz olmadığı kanaatine varmışlardır.

Mebsût'da: «Ulemanın ekserisine göre caiz olur.» denilmiştir.

Bir kimsenin, ayakkabısı veya mestisi ile, bir necasetin üzerinde durup, namaz kılması caiz değildir.

Fakat, bunları necasetin üzerine kor ve bunların üzerine basarak namazını kılsa, bu caiz olur.

Keza, pabucunun altında pislik bulunan kimsenin, o pabucu giymiş olduğu halde namaz kılması caiz değildir. Lâkin, bunu ayağından çıkarıp, üzerine basarak namaz kılsa bu caizdir.

Keza, yerde olan necaseti, elbisesinin yeni Ue örtüp, bunun üzerine secde etse, caiz olmaz. Fakat, çıkarmış olduğu elbisesinin yeni ile örterse, caiz olur.

Çıplak olan bir kimse, bir ip.ek elbise, bir de namaza mâni' necasetle pisenmiş olan başka bir elbise bulur, fakat bu ikinci elbiseyi temizleyecek bir şey bulamazsa, o kimsenin, temiz olduğu için, ipek elbise ile namaz kılması caizdir. [\[84\]](#)

Namazın Üçüncü Şartı

Setr-İ Avret

Avret Mahalli Ne Demektir

Namazda, örtülmesi farz olan ve kendisine bakmanın caiz olmadığı avret yeri; erkekde, göbeğin altından dize kadar olan yerdir. Diz de avrettir.

Fakat muhtar olan bu avret, başkasına karşı örtün-mekür. Kişinin, kendi nefisine karşı örtmesi lâzım değildir.

Muhamed bin Şücâ', İmâm-ı A'zam (B.A.) ile İmâm Ebû Yûsuf (R.A.)'dan sarih kaville, onların : «Namaz kılan kimse, yakası açık olup, kendisinin avret yerini görürse, namazı fâsid olmaz » dediklerini rivayet etmiştir.

Kâdlhan da Fetâvâ'sında buna zâhib olmuştur (uymuşlardır)

Fakat, Meşâyihi bazıları, namaz kılan kimsenin kendisinden de setr-i avreti şart koşmuşlardır. Hatta onlar: «Eğer namaz kılan, kimsenin yakası açık olur, fakat sık olan sakalı yakasını kapayıp örterse, namazı caiz olur.» demişlerdir. Eğer sakalı seyrek olur, yakasını örtüp kapatmazsa ve yakadan bakılınca avret yeri görülürse, namazı fâsid olur.

Meşâyihi bazıları da, bu kavil üzere, fetva vermişlerdir.

Bir kimse, karanlık bir gecede, tamamı veya dörtte biri temiz elbisesi bulunduğu ve bu elbiseyi giymeye kudreti olduğu halde, bu elbiseyi giymeden, namaz kılsa, ittifakla bu namazı caiz olmaz. [\[85\]](#)

Hür Kadının Avret Mahalli:

Hür olan kadınların bütün vücudları avrettir. Ancak, yüzleri ve elleri namazda ve başkasının bakması durumunda avret değildir. Ayakları da avret değildir.

Lâkin, ayaklar hakkında Meşâyihi arasında, ihtilâf vâki olmuştur.

Muhyt'te: «Essah olan, onların avret olmamasıdır.» denilmiştir.

Ellerin avret olup olmaması konusunda, elin içi (tayası) ile dışı arasında bir fark yoktur. Muhtar olan kavil budur.

Kadının kolları, Hanefî İmamlarında zâhir-i rivâyette karnı gibi avrettir. Sahih olan kavilde budur.

Kadının başından aşağı salman saçı hakkında, Fâkih Ebû'l-Lays: «Eğer, o saçın dört bölüğünden bir bölümü açılmış olursa, o kadının namazı fâsid olur. Sahih kavil budur» demiştir.

Fetâvâyi Hâriye'de Kadının saçlarının, namazın ifsadına sebep olması için, onun kulaklarından yukarıda bulunan saçının açılması gerekir.» denilmiştir. Kâdhân da, bu kavle sahih demiştir.

Lâkin, Hidâye sâhibinin tashihi üzere, kadının aşağı salman saçları da avrettir.

Kadının, iki kulağından birinin dörtte birinin açılmış olması, namazın caiz olmasına mâni'dir.

Zeker üe husyelerin, tek bir uzuv olup olmadığı konusunda ihtilâf vardır. Bazıları: «Bunların toplamı tek bir uzuvdur.» demişler; bazıları da :

«Herbiri müstakil olarak birer uzuvdur. demişlerdir. Sahih olan kavil budur.

Eğer, zekerin dörtte biri açılrsa veya sadece husyenin dörtte biri açılrsa, bu durum namazın caiz olmasına mâni'dir.

Uylukla dizin beraberce bir uzuv olup olmadığında da ihtilâf vardır. Bazıları: «Her biri tek başına birer uzuvdurlar.» demişler; bazıları da: «Diz üe uyluk, bunların ikisi tek bir uzuvdur.» demişlerdir.

Hulâsa'da, ikinci kavil ihtiyar olunmuş, İbn-i Hümâm da bu kavli. Hidâye Şerhinde sahih görmüştür.

Buna göre, bir kimsenin iki dizi açık olup, uyluğu örtülü olduğu halde, namaz kılması caiz olur. Çünkü yalnız iki diz, uylukla birlikte dizlerin, dörtte biri miktarına ulaşmaz.

Keza, bir kadının topuğu inciğine tâbidir; müstakil bir uzuv değildir. Sâdece topuğun açılmış olması, namazın cevazına mâni değildir.

Bir kadın, baldırının dörtte biri açılmış olduğu halde namaz kusa, İmâm-ı A'zam (R.A.) ile İmâm Muhammed (R.A.)'e göre namazını iade etmesi gerekir. Fakat, eğer baldırının dörtte birinden azı açılmış ise, ittifakla namazını iade etmesi gerekmez. Zira, dörtte birden azı affedilmiş tir; fakat bundan fazlası affedilmez.

Bir şeyin dörtte biri, hükümlerin pek çoğunda, o şeyin küll (bütün) ü makamına kaim olduğu için, çoktur.

imâm Ebû Yûsuf (R.A.) : «Bir uzvun yarısından daha azının açılmış olması, namazın caiz olmasına manî' olmaz.» demiştir.

Bir şeyin yarısının açılmış olmasında, İmâm Ebû Yûsuf (R. A.) 'dan iki rivayet vardır. Bir rivayette, «Bu durum, namazın cevazına mâni' olur.» demiş; diğesinde ise : «mâni' olmaz.» demiştir.

Hür bir kadının, başından aşağı salınmış olan sacları, karnı, sırtı veya kadının ve erkeğin uyluğunun hükmü de, baldır hakkında zikredilen hüküm gibidir.

Mesela: Onlardan hangisinin dörtte biri açılmış olursa olsun, İmâmeyn'e göre, namazın cevazına mâni' olur. Ebû Yûsuf (R.A.) 'a göre ise, namazın cevazına mâni olmaz.

Avret-i galiza olan, ön ve arkanın hükmü de. baldır hakkında zikredilmiş olan ihtilâf üzeredir. Yâni: Bu ikisinden birinin dörtte biri açılmış olsa, bu durum İmâm-ı A'zam (R.A.) ile İmâm Muhammed (R.A.)'e göre, namazın cevazına manî' olur. İmâm Ebû Yûsuf 'ya göre ise, yarısı veya yarısından çoğu açılmış olmadıkça, namazın caiz olmasına mâni' olmaz.

Kadının memesi, eğer sarkmışsa göğüs düzlüğüne tâbidir. Bu durumda göğsün ve memelerin dörtte biri açılmadıkça, namazın cevazına mâni' değildir..

Kadının memesi, eğer gevşeyip sarkmışsa (yani kadın bü-lüğü çağma yaklaşmış veya bulûğa ermişse) o artık müstakil bir uzuv olur ve yalnız birinin dörtte birinin açılmış olması bile, namazın cevazına manî' olur.

Kadının kulaklarının her biri de, müstakil-bir uzuvdur.

Keza, kasık arası ile göbek arası da müstakil birer uzuvdurlar.

Kadının yan tarafı ise, karnına tâbi'dir.

Şemsül-Eimme Serahsî, Şerhinde : «Elbise eğer ince olur ve altındaki derinin rengi seçilip belli olursa, bu durumda setr-i avret hâsıl olmaz.» Zahir olan da budur.

Elbise eğer kalan olur, fakat uzva yapışıp onun şeklini alırsa, bu durumda, lâyük olan bu elbisenin namazın, cevazına manî' olmamasıdır. Çünkü, bu kumaşla setr-i avret hasıl olur.

Bir kimsenin üzerinde gömlekten başka bir şey olmayıp, onunla setr-i avret ederek namaz kusa, bu durumda, başka birisi gömleğin altından bakınca, avret yerini göreceği farz olursa, namazın caiz olmasına mâni' olmak hususunda ona (o faraziyye) i'tibâr olunmaz. Çünkü, bu durumda emredilmiş olan setr hasıl olmuştur.

Ziyâdât'da : «Eğer bir kadın, fazla yırtığı olmayan yeni bir elbise giymeye kadir iken, fazla yırtığı olan eski bir elbise ile namaz kusa. bu durumda o kadının saçlarından, uyluğundan ve

baldırlarından birer miktar yer açılıp, bunların hepsi toplandığı zaman, baldırının dörtte birine ulaşırsa, o kadının namazı caiz olmaz.» denilmiştir.

Ziyâdât Sahibi, bu mes'eleyi, açılmış olan bu a'zâların en küçük olan baldıra dayandırmıştır.

Ulemânın bazıları da, bu görüşü ihtiyar etmişler ve : «Müteferrik olan uzuvlardaki, açılmış yerlerin toplanmasında mu'teber olan şudur : Eğer, açılmış olan uzuvların toplamı, bu uzuvların en küçüğünün dörtte birine ulaşırsa, namaza mâni' olur.» demişlerdir.

Hatta, eğer kulağın dokuzda biri ve uyluğun dokuzda biri açılmış olsa, namazın caiz olmasına mâni olur. Zira, bu ikisinin toplamı, -önce geçmiş olduğu gibi- açılmış olan uzuvların en küçüğü olan kulağın dörtte birideğildir. Elbette bu toplam, kulağın dörtte birinden fazladır.

Lâkin, bu mes'eledede muhtar olan, cüzleri ile toplamaktır. Zikredilen, bu şekilde, kulağın ve uyluğun her birinin sekizde biri veya herbirinin dörtte birinin, üçte biri açılmış olmadıkça, namaza mâni' olmaz. Zira iki defa sekizde bir, bir defa 8 in dörtte biri eder ve iki defa dörtte birin üçte biri ile bir defa dörtte birin üçte ikisi yine sekizin dörtte biri olan 2, hatta daha fazla eder.

Bu durumda, bu iki uzuv açılma hususunda bir uzuv i'tibar olunur. Ve bir uzvun dörtte biri açılmış gibi. olur. Dörtte birin açılmış olması da namaza mânidir. [\[86\]](#)

Cariyenin Avret Mahalli

Cariyenin avret yeri, erkek gibi, göbek altından dizinin altına kadar olan yerdir. Cariyenin, karnı ve sırtı da avrettir. Bundan başka yeri, yani karnının üst tarafı ve buranın da üstü ile dizinin alt tarafı ve buranın da daha aşağısı. ittifakla avret değildir.

Zira, kalan bu uzuvlar hizmet, muhabbet ve zahmet yeri el-duğü için, zikredilen bu yerlerin câri'yede açılmasının bir zararı olmaz.

Müdebber, (Azadı, efendisinin ölümüne, bağlı olan c ye) ümm-ü veled (Efendisinden çocuk doğuran câriye) ve mü-kâte'be (Azad'ı için efendisi ile belli bir bedel üzerine anlaşmış olan câriye) olanlar da bu hükümde diğer cariyeler gibidir. Çünkü, bunların kölelikleri bu durumda da devam

etmektedir. [\[87\]](#)

Namaz Kılarken Azad Edilen Cârîye

Bu cariyelerden herhangi biri, başı açık olduğu halde namaz kılarken azâd olursa, bir rükün edâ etmeden açık olan uzvunu amel-i kalil (az hareket) ile örtse, namazı caiz olur.

Fakat, eğer amel-i kesir (çok hareket) ile örtse veya tam bir rükün edâ ettikten sonra -amel-i kesir ile- örtse, namazı caiz olmaz. Çünkü, bu durumda, hürriyetine kavuştuktan sonra. örtülmesi lazım gelen uzvunu örtmeyip, açık olarak namaz kıl-niş olur.

Bir kimsenin, namaz içinde, avret olan uzvu açılrsa, fakat o kimse, açılan uzvunu bekletmeden örtse, bu açılma o kimsenin namazını ifsâd etmez.

Fakat, bir uzvu açıldıktan sonra, bu vaziyette namazın rükünlerinden birini edâ etse, bu açılma o kimsenin namazını ifsâd

Eğer, uzvu açılmış olduğu halde bir rükün edâ etmez, fakat edâ edecek kadar eğlenip o uzvu örtmezse, İmâm Ebû Yûsuf (R.A.Î'a göre, namazı

fâsid olur; İmâm Muhammed (R.A) göre, fâsid olmaz. [\[88\]](#)

Namazda Durumu Değişen Kimseler

Keza, bir kimse namaz kılarken, kendi isteği olmaksızın, labalığm itmesinden dolayı, kadınların safına düşse veya imâmın Önüne geçse veyahud da üzerine necaset sıçrayıp onu çabucak atmış olsa, bu durumlarda bir rükün miktarı eğlenip kalırsa, İmâm Ebû Yûsuf (R.A.)'ya göre onun namazı fâsid olur.

İmâm Muhammed (R.A.) 'ya göre ise, o hal ile bir rükün edâ edilmedikçe namaz fâsid olmaz. Muhtar olan, Ebû Yûsuf (BA,) un kavlidir.

Fakat, zikredilen bu şeylerden herhangi biri, o kimsenin isteği ile meydana gelse, bu du.rumda, onun namazı, ittifakla fâsid. [\[89\]](#)

Tam Örtünmeye Yetecek Bir Şey Bulamayan Kimseler

Bir kimse, avret yerlerini tamamen örtecek bir şey bulamayıp- bir kısmını örtebilecek eşya bulsa, o şey az bile olsa, onu kullanmak vacip olur. Bu durumda, ilk önce en galiz olan yerleri örter. Meselâ; erkek önce önünü ve arkasını örter; sonra uyluğunu daha sonra da, dizini örter.

Kadın ise, uyluğundan sonra karnını ve sırtını, daha sonra da dizini örter. Bunlardan sonra ise, örtünebilecek bir şey bula büirse, diğer uzuvlarını örter. [\[90\]](#)

Setr-İ Avretle İlgili Muhtelif Mes'eleler

Örtünebilmek için eğer, ot veya benzeri şeyler bulunabilirse, onlarla da örtünmek vacip olur..

Kınye'de : «Çıplak bir kimse, çamurdan başka avret yerini örtecek bir şey bulamaz ve bu durumda, çamurun namazı tamamlayacak kadar üzerinde duracağını bilirse, o çamurla avret yerlerini sıvayarak, setr-i avret edip namazını kılar.

Nitekim, ağaç yaprağından başka bir şey bulamadığı zaman, bu yaprakları birbirine dikip, setr-i avret ederek, onunla namazını kılar.

Çıplak bir kimseye, arkadaşı, kendisi namazını kıldıktan sonra, elbisesini vermeyi vadetse,.vaktin geçmesinden korksa bile, çıplak kimse arkadaşını bekler.

İmâm-ı A'zam (R.A.)'dan : «O kimse, namaz vaktinin geçmesinden korkmadığı müddetçe, arkadaşını bekler.» şeklinde de bir rivayet vardır. Ebû Yûsuf (R.A.) 'un kavli de budur. Bu kavil, ezhar olan kavildir.

Eğer, bu çıplak kişiniirii avret yerini örtecek elbise bulma ümidi varsa, vaktin geçmesi korkusu galip oluncaya kadar namazı tehir eder.

Kınye'de Bir kız çocuğu, başı açık olduğu halde namaz kılmış olsa, o küçük kıza, namazı tekrar kılması (iade etmesi) emredilmez.» denilmiştir.

Fakat, bu küçük kız, avret: yerlerinden uyluğu, veya buna benzer bir yeri açık olduğu halde namaz kılmış olsa, kendisine bu namazı iade etmesi (tekrar kılması) emredilir,

Keza, bu küçük kız, abdestsiz namaz kılmış olsa, kendisine namazı iade etmesi emredilir.

Erkek hakkında müstehab olan, namazı üç elbise ile kılmasıdır :

1 - Gömlek (kamis),

2 - Peştemal (izâr)

3 - Sarık (imame).

Bir kimse, özü olmadan yalnız don ile veya yalnız peştemal (izâr) ile, namaz kılsa mekruhtur.

Hülâsa'da : «Bir kadın, denizden çıplak olarak çıkar yanında bulunan elbise ile, ayakta olduğu halde namaz kıldığı takdirde uyluğundan veya baldırından namazın caiz olmasına mân'i olacak kadar bir yer açık kalır, fakat oturarak kılması halinde buralar açılmayacak olursa, bu kadın; namazını o elbise ile ve oturduğu halde kılar.» denilmiştir.

Eğer o ,kadın, bedenini ve başının dörtte birini örtecek elbise bulur, fakat başını örtmeyi terk ederse, namazı caiz olmaz.

Fakat, eğer o elbise, kadının başının dörtte birinden daha azını örtecek kadarsa, o zaman başını Örtmeyi terk etmesi, o kadına (namazına) zarar vermez. [\[91\]](#)

Namazın Dördüncü Şartı

Kibleye Yönelmek

Namazın dördüncü şartı, Kibleye yönelmektir.

Kabe'nin huzurunda bulunan kimsenin, namaz kıldığı zaman, yüzünün Kabe'nin kendisine karşı olması farzdır. Hatta, Mekke şehrinde bulunan bir kimse, bir evin içinde namaz kılsa ve kendisi ile Kâ'be arasında duvar ve sair hailerden ne varsa izâle edilse bile, o kimsenin istikbâlinin Kabe'nin bir cüz'üne vâki' olması caizdir. Kâfi Sahibi de böyle demiştir.

Bir rivayette de : «Namaz kılan bir kimse ile, Kabe arasında, Kabe'yi görmeye engel olan bir şey (hâil, perde) bulursa, esahh olan kavil üzere o kimse gâib (o yerde hazır olmayan) gibidir.

Kabe'den gâib olan (Kabe'yi görecektir yerde bulunmayan) kimseye farz olan, sadece Kabe'nin bulunduğu tarafa dönmektir. Hidâye'de : «Bu kavil şahindir.» denilmiştir. Cür'cânî : «Gaib olan kimseye de, Kabe'nin kendisine doğruca yönelmek farzdır», demiştir.

Bu konudaki ihtilâfın meyvesi, Kabe'den gâib olan bir kimsenin, namaz kıldığı zaman, kâbe'ye niyyetin şart olup ol maması hususunda görülmektedir.

Şeyh İmâm Ebû Bekir Muhammed bin Hâmid'e göre -birinci kavli sahih itibâr etmiş olduğu için- Kabe'den gâib olan kimse, Kibleye yöneldiği zaman, Kabe'ye niyyet etmesi şart değildir.

Şeyh İmâm Ebû Bekir Muhammed bin Fadl'a göre ise, Cür'cânî'nin kavlini ihtiyar etmiş olduğu için Kâbe'ye niyyet etmek şarttır.

Bazı Meşâyih, muhakeme ederek şöyle demişlerdir : «Eğer namaz kılan kimse, namazını mihraba doğru kılsa, İbni Hâ-mid'in kavli ile amel olunur. Zira, mihrablar umumiyetle araştırılarak konulup yapıldığı için, niyyette bunlar kâfi olur.

Namaz kılan kimse, eğer namazını sahrada kılmakta ise, İbni Fadl'm kavli ile amel olunur. Çünkü sahrada, Kabe'nin bulunduğu yer hakkında, görüş birliğine varmak çok güçtür.

Doğu tarafında yaşayan kimselerin kiblesi, Hanefî İmamlarına göre batı cihetidir. Doğu beldelerinin halkı, herhangi bir tarafa meyletmeye ihtiyacı göstermeksizin, batı tarafına doğru namazlarını kılarlar.

Emâlî-i Fetâvâ'da : «Semerkant'ta kible çizgisi, güneşin kışın battığı yerle, yazın battığı yerin arasındadır. Burada, namaz kılan bir kimse, batı çizgisinin hâricinde bir yöne yönelirse, namazı sahih olmaz.» denilmiştir.

Semerkant, güneşin yazın doğduğu yerle, kışın doğduğu yerin arasında ve orta yerde bulunduğu için, oranın kiblesi batıdır.

Güneşin yazın doğduğu yere meyilli olan şehirlerin Kiblesi, güneşin kışın battığı yere meyillidir. Bunun aksi de böyledir. [\[92\]](#)

İstikbâl-İ Kible İle İlgili Bazı Feri Mes'eleler

Namaz kılan kimse, hasta olduğu için Kibleye dönmeye kadir olamaz; kendisini Kibleye döndürecek başka bir kimse de bulunmazsa veya sıhhatli olup. Kibleye dönmeye kudreti bulunur, fakat Kibleye dönmesi halinde, başka bir yönden bir düşmanın veya yırtıcı bir hayvanın gelip kendisine veya malına zarar vermesinden korkarsa, bu durumda hangi yöne dönmeye kadir olursa, o tarafa yönelerek namazını kılar.

Keza, bir kimse denizde bir tahta üzerinde olur ve Kibleye yönelmesi halinde de denizde batmaktan korkarsa, bu durum- f da bu kimseye de Kibleye dönmek lâzım değildir.

Binek hayvanından inip binmeye kudreti olmayan bir kimsenin, kendisini indirip bindirecek bir kimsesi de bulunmaz veya inmesi hâlinde düşmandan veya yırtıcı hayvandan korkarsa, o kimse farz namazını, hayvanın üstünde ve dönmeye kadir olduğu istikâmete dönerek kılar.

Bir kimse, yüzünü koyduğu zaman, yüzü batacak kadar çok olan bir çamur özünden dolayı, binek hayvanı üzerinde namaz kılınca, hayvanı üzerinde, Kibleye yönelerek namazını kılar. Bu kimse, arkadaşlarının ayrılıp gitmesinden ve kendisinin kalmasından korkmazsa, namazı hayvanını durdurarak kılar. Aksi halde, hayvanı yürürken namazını küar.

Hayvandan inmek veya benzeri diğer korkulardan dolayı, binili olarak farz namazın kılınmasının caiz olduğu yerde, uygun olan hayvanı durdurmaktır. Hayvanı durdurmak, arkadaşlarından ayrılma korkusunun olmaması şartına bağlıdır.

Çamur, kişinin yüzünün batıp gömüleceği miktarda o ' maz, sadece yerin ıslaklığından ibaret olursa, namazı kılmak için hayvandan inmek lâzımdır.

Bir kimse, eğer nafil bir namazı, hiç bir özü olmadan, binek hayvanı. üzerinde kılıyorsa, hayvanı hangi istikâmete gitmekte ise, o tarafa yönelip bu namazı kuması caizdir. Bu da. nafil namazın, şehir dışında kılınması şartına bağlıdır.

Şehir dahilinde böyle namaz, kılmak, İmâm-ı A'zam (R.A.)'a göre caiz değildir. İmâm Muhammed (R.A.)'ya göre, kerahetle caizdir. İmâm Ebû Yûsuf (R.A.)'ya göre de, mekruh olmaksızın caizdir.

Ne kadar çıkılınca, şehrin hârici olduğu konusunda da ihtilâf vardır. Bu hususta en sahih kavil: «Yolcunun dört rek'at namazları iki rek'at, olarak kılmaya başladığı yere geldiği zaman, bu noktadan şehir tarafında kalan yer, şehrin dâhili, aksi istikâmette kalan yer ise şehrin hâricidir.»

Bir kimse, nafil bir namazı kumaya şehir dışında başlamış olur, namaz tamamlanmadan önce şehre girerse, bu durumda bazı âlimler, namazını, binili olduğu halde tamamlar demiştir.

Fakat, âlimlerin çoğu: «Hayvanından iner ve namazını yerde tamamlar.» demişlerdir.

Binek hayvanı üzerinde nâfiye namaz küan kimsenin, namaza başladığı esnada, kibleye yönelmesi vacip değildir.

Eğer bir kimse, kiblenin ne tarafta olduğundan şüphe eder, yanında da. kiblenin istikâmetini sorabileceği, o yerin hallandan bir kimse olmazsa, gayret şarfedip, kiblenin emarelerinden olan şeylerle, hangi tarafın kible olduğu hususunda zann-ı galibi hasıl olursa, tekarri edip, o tarafa doğru namaz kılar. Te-karri, bir şeyin lâyük olanını araştırmak demektir. Kible hakkında şüphe eden kimsenin, böyle davranması gerektiğinde ittîfak vardır.

Zira. Ashab'dan bir cemâat, kiblenin ne tarafta olduğunda şübheye düştüler. Kible istikâmetini araştırdılar. Bu araştırmaları üzerine, muhtelif yönlere dönerek namaz kıldılar. Bunun üzerine Cenâb-ı Hak, Habîbine :

Onun için nereye (hangi yöne, semte) döner, yönelerseniz, Allah'ın cevhi (kiblesi) oradadır.» [\[93\]](#) kavli-i şerifini indirdi.

Kiblenin istikâmetinde şüphe edildiği zaman, şüphe eden kimsenin, yalnız kendi yanında olan veya çevresinde kendisine yakın bulunan kimseye

sorması, vaciptir. Yoksa, kibleyi sormak için insanları evinden çıkarmak veya kibleyi sormak için bir kimseyi aramak vacip değildir. Bir kimse, kible istikâmetinde şüphe eder, sonra bir tarafa yönelerek namaz kılsa, namazdan sonra da yanlış yere yöneldiğini anlarsa, kıldığı namazı iadesi (tekrar kılması) vacip olmaz.

Eğer, henüz namazda iken, hatasını bilirse, kibleye döner ve namazının kalan kısmını kibleye müteveccih olarak kılar.

Kible yönünden şüphenin, çölde, şehirde, karanlık bir gecede veya gündüz vaktinde meydana gelmiş olması arasında, bir fark yoktur.

Bir kimse, araştırarak kible istikâmetini bulur, fakat namazı o istikâmetin dışında bir yere dönerek kılsa, namaz kıldığı yön gerçekten kible olsa bile, İmâm-ı A'zam (R.A.) ve İmâm Muhammed (R.A.)'ya göre, kıldığı bu namazı iade etmesi gerekir.

Bir rivayette de, İmâm-ı A'zam «O kimsenin, kâfir olmasından korkulur.» demiştir. Zira, o kimseye farz olan, araştırması yönünde kılmaktır. Ve bu kimse, bu durumda farz olan tarafı terk etmiş olmaktadır. Bunun içindir ki, o kimsenin kâfir olmasından korkulur.»

İmâm Ebû Yûsuf (R.A.) ise : «O kimse, namazı iade etmez.» demiştir. Zîrâ, yine Önce kılmış olduğu tarafa iade etmiş olacağı için, bu iadesinde bir fayda yoktur.

Bir kimse şüpheye düştüğü zaman, araştırma yapmac namaz kusa, kıldığı namaz caiz olmaz. Çünkü, bu durumda farz olan araştırmayı terketmiştir, Şüpheye düşüp, araştırmadan namaza duran kimse, namaz arasında, kibleye doğru durmuş olduğunu anlasa, İmâm-ı A'zam (R.A.) ve İmâm Muhammed (R.A.) 'ya göre, namazını bozar ve yeniden kılar.

İmâm Ebû Yûsuf (R.A.)'a göre ise : «Önceden kılmakta olduğu namaza devam edip, onu tamamlar.»

Eğer, o kimse, kible istikâmetinde isabet etmiş olduğunu, namazdan çıktıktan sonra anlasa, ittifakla o kimsenin namazını iade etmesi gerekmez.

Kiblenin hangi yönde olduğunda şüphe eden kimsenin yanında kibleyi sorabileceği bir kimse varken, ona sormayıp, kible istikâmetini araştırarak namaz kılmış olsa; bu durumda, eğer kibleye isabet etmişse namaz: caizdir, kibleye isabet etmemişse, namazı caiz değildir.

Keza, a'mâ olan bir kimsenin,- yanında kible istikâmetini sorabileceği bir kimse varken, ondan sormadan, bir yöne dönerek namazını kılmış olsa, eğer kibleye isabet etmişse, namazı caiz olur; isabet etmemişse, namazı caiz olmaz;

Kible istikâmetinde şüphe eden kimsenin yanında o yerin asıl halkından bir kimse bulunur; namaz küan kimse o şahsa kible istikâmetini sorduğu halde, o, kible yönünü görmezse namaz kılan şahıs da, araştırarak, bir yöne doğru durup namazını küar, namazı bittikten sonra, onun dönmüş olduğu yönün kible tarafı olmadığını, d. yerin halkından olan kimse haber verirse, namaz kılan kimsenin, bu namazı iade etmesi gerekmez.

Kiblenin ne taraf olduğunda şüphe eden kimse, araştırarak bir yöne dönüp, namazın .bir rek'atini kıldıktan sonra, namaz içinde iken, ilk kible istikâmetinde de şüphe etse ve yine araştırarak, bir rek'ati de, başka bir yöne doğru kılsa, hatta, böylece dört rek'ati, araştırarak, dört ayn yöne dönüp kılmış olsa, bu namaz caiz olur.

Çünkü, yeni bir içtihad, o kimsenin kıldığı namaz, hakkında- önceki içtihadının hükmünü neshetmez; yani, önceki hükmü değiştirip, ortadan kaldırmaz.

Bu şekilde namaz kılmakta olan kimse, üçüncü veya dördüncü rek'atte, ilk rek'ati kıldığı yöne döner, yani o esnada kiblenin bu'inci rek'atte döndüğü istikâmet olduğuna; araştırarak kani olursa bu durum hakkında müteahhirin (sonra gelen âlimler) ihtilâf etmişlerdir. Bunlardan bazıları; o kimsenin namazını tamamlaması gerektiği kanaatine varmışlar; bazıları da: «Namazı yeniden kılar.» demişlerdir. Bu hususta, birinci kavil en uygun olanıdır.

Şimdiye kadar zikredilen mes'eleler, namaz kılan kimsenin, kiblenin yönünde şüphe etmesi şartına bağlıdır.

Bir kimse, sahrada şüpheye düşmeden ve dolayısı ile araştırmadan namaza başlar," sonra da kible istikâmetinde şüpheye düşerse, bu namazı caizdir; kiblenin doğru olmadığını, kesin bir şekilde bilmedikçe, bu namazı iade etmez.

Bu kimse, eğer namazdan çıktıktan sonra, kible konusundaki hatasını bilse veya büyük ihtimalle hatâ etmiş olduğu görüşünde bulunsun, o namazı iade etmesi lâzımdır.

Emâli-i Fetâvâ'da : «Namaz kılan kimse, Kible'nin Kabe olduğunu bilir, fakat namaza başlarken Kabe'ye niyyet etmezse, namazı caiz olur. Zira, namazda Kabe'ye niyyet şart değildir denilmiştir.

Hâniye'de de : «Eğer namaz kılan kimse, na'naza başladığı vakit, kiblenin mescidin mihrabı olduğuna niyyet ederse, namazı caiz olmaz. Çünkü, bu şekildeki niyyeti ile ,o kimse, kibleden yüz çevirmiş olur. Gerçi, kibleye niyyet riarnazm şartı değildir; fakat, kibleden yüz çevirmemek, bile bile başka tarafa dönmek, şarttır.» denilmiştir.

Bir kimse namaz kılarken, her hangi bir özürlü olmaksızın göğsünü kibleden döndürür, başka tarafa çevirirse, en sahih kavle göre, namazı ittifakla fâsid olur.

Fakat, -sadece yüzünü çevirirse, o kimsenin derhal kibleye dönmesi vaciptir. Sadece yüzünü kibleden başka tarafa döndürmekle, namaz fâsid olmaz. Fakat bu durum, en şiddetli kerâhatle mekruhtur.

Namaz kılan kimse, eğer hades vâki oldu zannı ile, abdest almak için, yönünü kibleden ayırır, mescidden çıkmadan hades vâki' olmadığı anlamayıp bilirse, İmâm-ı A'zam (R.A.)'a göre, namazı fâsid olmaz. Çünkü, o kimsenin, kibleden yüz çevirmesi, namazı" terk etmek maksadı ile değildir; bilakis, namazı islâh etmek maksadı ile, kibleden yüz çevirmiştir.

Namaz kılan bir kimse, hades vâki' olmadığını, eğer mescidden çıktıktan sonra anlayıp bilirse, ittifakla onun namazı fâsid olur.

Bu mes'elede, mescidden çıkmak ile çıkmamak arasında fark olması, İmâm olmayan kimse hakkındadır.

Namaz kılan bu kimse, eğer İmâm ise ve hades vâki' oldu zannı ile, yerine birini bırakarak ayrılmış, fakat henüz mescidden çıkmamışken abdestsiz olmadığını anlayıp bilmişse, bu İmâmın namazı, yine fâsid olur. Zira, yerine başkasını bırakmış olması, mescidden çıkmak gibi namaza münâfidir.

Namaz kılan kimse, namaza abdestsiz başladığını zannederek, sadece kibleden dönmüş olsa, namazı fâsid olur. Bu durumda, mescidden çıkmış olması şart değildir.

Keza, şeytânî ederek namaz kılmakta olan bir kimse, serap görür, bunu su zannederek kibleden döner, sonra gördüğü şeyin serap olduğunu bilir veya mestleri üzerine meshetmiş- olarak namaz kılmakta olan bir kimse, mesh müddetinin bitmiş olduğunu zannederek, kibleden döner,'sonra da mescidden çıkmadan müddetin tamam olmadığını bilip anlarsa, yine namazı fâsid olur. Zira, onun kibleden dönmesi, namazı bozmak kasdı iledir. Yoksa, namazı kıldığı yerden devam ederek bitirmek kasdı ile değildir. Hades vâki' oldu zannı ile, kibleden dönmek ise, bunun hilâfıdır.

Zikredilmiş olan bu mes'eleler de. mescidde namaz kılan kimseler hakkındadır.

Sahrada bulunup, cemaatle namaz kuan kimseler için, safların yerinin hükmü mescidin hükmü gibidir.

Sahrada namaz kılan kimse, hades vâki' oldu zannı ile, kiblede yüz çevirip, safları geçmeden abdestsiz olmadığını anlayıp bilirse, namazı fâsîd olmaz.

Bu kimse, eğer safları geçtikten sonra, abdestsiz olmadığını anlayıp bilirse, namazı fâsîd olur.

Söylenilen bu şekiller de, arka tarafa giden kimseler hakkında düşünülebilir.

Amma, eğer namaz kılan bu kimse, abdestsiz olduğu zannı ile, ön tarafa doğru gitmeye yönelirse, o kimsenin, imâmın önündeki sütreyi geçip geçmemiş olduğuna itibar edilir.

İmâmın önünde sütre varsa ve o Mmse sütreyi geçmişse, namazı fâsîd olur; sütreyi geçmemişse, namazı fâsîd olmaz.

Eğer, imâmın önünde sütre yoksa, bu durumda, bir Mmse arka tarafa gittiği zaman safları geçeceği miktarda ön tarafa gitmiş olsa, namazı fâsîd olur. Bu miktarda gitmezse, namazı fâsîd olmaz.

Eğer, sahrada namaz kılan kimse, namazı tek başına kılmakta ise, onun hades vâki' oldu zannı ile hareket etmesinin namazı ifsâd edip etmemesinde mu'teber olan, secde ettiği yer kadar gidip gitmemesidir.

Tahâvî Şerhi'nde: «Kabe, sadece arsanın ismidir. Hatta, eğer Kabe'nin duvarları başka bir yere konulmuş olsa, o duvarlara doğru namaz kılmak caiz olmaz.» denilmiştir-

Bir kimse, Kabe'nin içinde veya Kabe'nin üzerinde namaz kılsa bu caizdir. Fakat, sadece hatim'e doğru namaz kusa bu caiz değildir.

Gemide namaz kılan kimsenin kibleye yönelmesi, -buna kadir ise- lâzımdır. Gemi, kible istikâmetinden dönünce, namaz kılan kimsenin de, namaz içinde, kibleye dönmesi lâzımdır. Gemi ne tarafa yönelirse, o tarafa doğru namaz kılmak caiz olmaz.

Bir toplulukta bulunan insanlar, kibleyi araştırır ve bunlar kendi araştırmalarına göre ayrı ayrı yönlere durarak namaz kılsa, münferiden kılmış olmaları halinde, hepsinin namazı da caiz olur.

Fakat, bu insanlar, bu şekilde, cemâatle namaz knmışlarsa, imâma muhalif istikâmete dönerek kılanların namazı, caiz ol-, maz. İmâmm dönmüş olduğu tarafa yönelmiş olanların namazı ise, caiz olur. Fakat, bu durumda da imâmın, bu kimselerin arkasında olmaması gerekir.

Kiblede şüpheye düşüp, araştırarak, cemâatle namaz kılan bir topluluğun, bir kısmı mesbûk, (imâma birinci rek'atten sonra yetişen) bir kısmı da lâhik (namaz esnasında hadesten dolayı imâmdan bir müddet ayrılan) olsa, imâm . selâm verince, mesbûk ve lâhik geçen kısımları kaza için kalktıkları zaman, imâmla kıldıkları yönün kible olmadığı, onlara zahir olsa, mes bûkun -kaza edilecek namazda münferid olmasından dolayı- kible olduğu ortaya çıkan tarafa dönüp, namazını ıslah etmesi mümkün olur. Fakat lâhik için, bu mümkün olmaz. Zira lâhik, henüz muktedî'dir.

İmâmın arkasında bulunan muktediye, kiblenin başka bir taraf oldu şu zahir olsa, o tarafa dönmesi mümkün olmaz. Zira, eğer kendisi dönse imâma muhalefet etmiş olur; dönmezse de kendisine göre kible olmayan bir yöne doğru namazını tamamlaması gerekir. Bu, iki durumda, imâma uymuş olan Mmsenin namazını ifsâd eder. Keza bu durum, lâhikm da namazını ifsâd eder.

Bir kimse, mahallinde, kibleyi araştırarak namaza başlamış, bir başka kimse de, kibleyi araştırmadan, Önceki Mmseye iktida ederek namaz kusa, eğer imâm olan zât, kibleye isabet etmişse, ikisinin de namazı caiz olur.

Bu durumda, imâm kibleye isabet etmemişse, sadece imâmın namazı câiz olur.

A'mâ olan bir kimse, namazın bir rek'atini, kiblede başka bir yöne dönerek kılmış olur, bir başka kimse de gelip onu kibleye döndürür ve o a'mâya iktida ederse, eğer namaza başladığı sırada, kendisinden kibleyi sorabileceği bir kimse var iken, ama sormadan namaza başlamışsa, ikisinin namazı da caiz olmaz. Fakat eğer, a'mâ sorduktan sonra namaza başlamışsa, amâ'nın namazı caiz olur; kendisine uyan kimsenin namazı ise

caiz olmaz. [\[94\]](#)

Namazın Beşinci Şartı:

Vakit

Namazın dışındaki farzlarından, yani, namaz şartlarından beşincisi, vakittir. [\[95\]](#)

Sabah Namazının Vakti:

Sabah namazının vakti, ikinci fecrin doğması ile başlar. İkinci fecir; göğün doğu tarafında, etrafa dağılan ve gittikçe artan beyaz ışıktır. Buna, fecr-i sadık da denilir.

Fecr-i kâzib diye de isimlendirilen birinci fecir de, doğu tarafta görülen bir beyazlıktır. Fakat bu, göğün üst tarafına uzanmasına rağmen, ufukta enine doğru yayılmaz." Yani, ufuk çizgisi, enine doğru karanlık içindedir.

Birinci fecirle, yâni fecr-i kâzible, yatsının vakti çıkmaz ve sabah namazının vakti girmez. Zîrâ, bu vakit gece hükmündedir. Bundan dolayıdır ki, oruç tutacak kimsenin, bu vakitte, bir şey yemesi haram değildir.

Sabah namazının vaktinin sonu ise, güneşin doğmasından biraz önceye kadardır.

e Güneş doğduktan sonra, namaz kılmanın mubah olacağı vakit konusunda, âlimler arasında ihtilâf olmuştur.

Ebû Bekir Muhammed bin Fa-il: «İnsan, güneş yuvarlığına gözü kamaşmadan- bakabiliyorsa, bu durumda, güneş henüz doğmakta olduğu için, bu vakitte namaz kılmak mubah olmaz. Fakat, ne zaman ki, o insan güneş yuvarlığına bakınca gözü kamaşır ve bakmaya âciz olursa, o zaman namaz kılmak mubah olur.» demiştir.

İmâm Muhammed'in Kitabında: «Güneş' doğup, bir-iki mızrak boyu kadar yükselirse, o vakitte namaz kılmak mubah olur.» denilmiştir.

Bazıları ise : «Çenesini göğsüne dayayıp bakan kimse, eğer güneş yuvarlığını görmezse ,o zaman namaz kılmak helal olur; güneş yuvarlığını görürse, namaz kılmak helal chnaz.» demişlerdir. Bu kavi, daha hayırlı ve diğer kavillerden daha kolaydır. [\[96\]](#)

Öğle Namazının Vakti

Öğle namazının vakti, güneşin göğün orta noktasmdai ayrıldığı anda başlar. Öğle namazının vaktinin sonu ise, İmâm-ı A'zam (R.A.) a göre, bir şeyin gölgesi, zeval vaktindeki gölgesinden başka, iki misli olduğu zamandır.

İmâni Ebû Yûsuf (R.A.) ile İmâm Muhammed (R.A.) 'e göre ise, her şeyin gölgesinin, -zeval vaktindeki gölgesinden başka- bir misli kadar daha olduğu zaman öğle namazının vakti çıkmış

Bu ihtilâftan dolayı, Meşâyih ihtiyat edip : «Lâyık olan, kişinin ikinci namazını gölge iki misline ulaşmadıkça kılmaması, öğle namazını ise, gölge bir misline ulaşınca kadar te'hir etmemesidir.» demişlerdir. [\[97\]](#)

İkinci Namazının Vakti:

İkinci namazının vakti, yukarıdaki iki kavil gereğince, öğle namazının vaktinin çıktığı anda başlar.

Yani, İmâm-ı A'zam (R.A.) m kavline göre, her şeyin gölgesi -zevâl'deki gölgesinden başka- iki misli olduğu zaman, ikindinin vakti girmiş olur.

İmâmeyn'in..kavillerine göre ise bir şeyin gölgesi -zevaldeki gölgesinden başka- bir misli olduğu zaman, ikindinin vakti girmiş olur.

İkinci namazının vaktinin sonu, güneşin batmasından biraz önceye kadardır. [\[98\]](#)

Akşam Namazının Vakti:

Akşam namazının vakti, güneşin battığı zaman başlar. Akşam namazının vaktinin bitişi ise, batı ufkundaki şafağın kaybolmasından biraz öncedir." Burada, şafak» hususunda ihtilâf edilmiştir.

İmâm-ı A'zam (R.A.) 'a göre : Ufkun kenarında bulunan kızılıktan sonra, meydana gelen beyazlık «şafaktır.

İmâmeyn ise : «Şafak, bu kızılıktır. Kızılıktan sonra meydana gelen beyazlık değildir.» demişlerdir. [\[99\]](#)

Yatsı Namazının Vakti:

Yatsı namazının vakti, yukarıdaki kaviller üzere, şafağın kaybolması ile başlar. Yatsı namazının vaktinin bitişi ise : Kendisinden hemen sonra, ikinci fecrin doğduğu zaman parçasıdır.

Vitir Namazının Vakti :

Vitir namazının vakti, İmâm-i A'zam (R.A.) 'a göre, yatsı namazının vaktinin girmesi ile başlar. Fakat, namaz kılan kimse, yatsı namazını, vitir namazından önce kılmakla me'murdur. Hatta, vitir namazını, kasden yatsı namazından önce kılsa, bu sahih olmaz.

İmâmeyne göre ise, vitir namazının vakti, yatsı namazından sonradır.

O halde, eğer bir kimse, yatsı namazını kıldığı elbiseyi çıkarıp, vitir namazını başka bir elbise ile kılar, sonra da yatsıyı kıldığı elbisenin necis olduğu ortaya çıkarsa, İmâm-ı A'zam (R. A.)'a göre, o kimse, yatsı namazını iade eder, fakat, vitir namazını iade etmez. İmâmeyn'e göre ise, bu

kimse, hem yatsıyı, hem de vitiri iade eder. [\[100\]](#)

Vakit Teşekkül Etmeyen Yerlerde Namazı

Vakit, namazın edasının şartı olduğu gibi, vücûbunun da şartıdır. O halde, vakit girmedikçe, namaz da farz olmaz. :

Nitekim, Sadrü'd-dîn Bürhânü'l-eimnie zamanında, şöyle bir suâl sorulmuştur: «Biz, vilâyetimizde yatsının vaktini, bulamıyoruz. Bize, yatsı namazı farz olur mu?» G da cevabında: «Sizin üzerinize, yatsı namazı yoktur.» diye yazmıştır. Bahîrî'd-dîn Merğînânî de, böyle fetva vermiştir.

Bu fetva, Bulgar Vilâyetinde, Şemsül-eimme Halvânî'ye ulaştığı zaman, O : «Yatsı namazını, kaza olarak kılar.» diye fetva vermiştir.

Daha sonra bu fetva, Hârezm'de Şeyh-i Kebir Seyfî's-sünne el-Bakkâlî'ye ulaştı, O'da:«... o kimselere, yatsı namazının farz olmadığına» fetva verdi.

Bu fetva, İmâm Halvânî'ye ulaşınca, O Hârezm'e bir adam gönderdi. Bu adam, Hârezm Camiinde âlimlerin çoğunun yanında, Şeyh-i Kebîr'e : «Beş vakit namazdan bi: risini, iskât eden kimse hakkında ne dersiniz. Kâfir olur mu? diye sorunca, Şeyh-i Kebîr de, şu mukabil suâli sordu : «Dirsekleri ile birlikte elleri veya aşık kemikleri ile birlikte ayaklan kesilen kimse hakkında- ne dersin? Onun abdestinin farzı kaçtır?» Bu suâl karşısında, ilk suâli soran kimse Bu durumda, dördüncünün yeri olmadığı için, bu kimsenin abdestinin farzı üçtür.» cevabını vermiştir. Bunun üzerine el-Bakkâlî:

«Beş vakit de işte böyledir.» demiştir. Bu cevap, İmâm Halvânî'ye ulanınca, cevabı güzel bulmuş ve kendisi de Şeyh-i Kebir'e uymuştur.]]

Bununla beraber, bazı müdakkik fâkdhlere göre, bu gibi yerlerde yaşayan müslümanlar da, beş vakit namaz kılmakla mükelleftirler. Şöyle ki:

Müslümanların buldukları bu yerlerde, beş vakit namazdan herhangi birinin vakti teşekkül ve teayyün etmezse, buralarda yaşayan müslümanlar, buldukları yere en yakın olan ve kendisine namaz vakitleri tam bir şekilde teşekkül ve teayyün eden bir beldenin vakitlerine göre, kendi beldelerinde vakti teşekkül etmeyen namaz için bir vakit takdir ederek, o namazı kılarlar; veyahud da o namazı, kaza hâlinde kılarlar.

Aslında vakit, namazın bir şartı, bir alâmeti ve bir sebebidir; fakat,, namazın asıl sebebi, Cenâb-ı. Hakk'm kullarına devamlı ve pçşipeşine verdiği ni'metler ve Allâh-u Teâlâ'nın namaz kılmamızla ilgili,, hitab (emri) dir.

Namazın, günde beş vakit kılınacağına, Kur'ân âyetlerinin delâlet ve işareti olduğu gibi, bu husus Peygamber (S.A.V.) Efendimizin, namazın farz kılındığını beyân eden, mi'râc hadisinde ve beş vakit namazın vakitlerini açıklayan hadis-i şeriflerinde, gayet açık bir şekilde bildirilmiştir.

Peygamber (S.A.V) Efendimizin, deccal'le ilgili hadîs-i şerifleri de, vakit teşekkül etmeyen beldelerde yaşayan müslü-manların, namaz vakitlerini takdir ederek, ona göre namazlarını kılmalarının gerektiği hususunda, fukahâ tarafından delil olarak gösterilmektedir.

Ni'met-i İslâm'da: «...Bu gibi memleketlerde yaşayan müslümanlar için, ibâdet vakitlerinin takdir edilip, onlan da ibâdetin feyiz ve ni'metinden faydalandırmak mümkündür.» denilmektedir.

Kısaca, dünyanın her tarafındaki namazı kılmakla mükelleftirler. Müslümanlar, beş vakit

Bu hususta mufassal malûmat almak isteyenler, Nuru'l-İzâh Şerhi Merâki'l-Feliâh'a, Mehmed Zihni Efendi'nin Ni'met-i İslâm'ına, İbn-i Abidin'e, [\[101\]](#)
Büyük İslâm İlmihaline ve diğer Fıkıh ve İlmihâl kitaplarına bakabilirler.

Namaz Kılmanın Müstehâb Olduğu Vakitler

Sabah namazını, ışık iyice belirip, karanlığın açıldığı vakitte kılmak, müstehaptır. Şöyle ki: Bir kimse, attığı okun düştüğü yeri görece kadar, aydınlık olmalıdır. Bu hâle İSFÂB denir.

İsfâr haddini, şöyle de tarif etmişlerdir: Sabah namazını kılmaya, öyle bir zamanda başlamalıdır ki, bir kimse, sünnet olduğu şekilde, sabah namazını kıldıktan sonra, namazı abdestsiz kılmış olduğu belli olsa, abdest alıp, vakit çıkmadan, yine sünnete uygun şekilde, namazı iade etmesi mümkün olsun.

Sabah namazında isfarın müstehap olması, Hanefî imamlarına göre, sadece bir vakte mahsus olmayıp, bütün zamanlara şâmilidir. Ancak Müzdelife'de Kurban gününde, sabah namazında -ittifakla- müstehap olan tağlîs yâni acele etmektir. Bunun sebebi ise, Müzdelife'de vakfe namazını genişletmektir.

Yine Hanefî imamlarına göre, öğle namazını sıcak yaz günlerinde tebrid etmek, yâni serin vakte bırakmak; kış günlerinde ise takdim etmek, yâni erken kılmak müstehaptır.

İkinci namazını da, güneşin yüzünün değişmediği zamana kadar te'hir etmek, müstehaptır. Bu hususta, kursun değişmesine i'tibâr olunur; ışığın değişmesine değil... Zîrâ, ışığın değişmesi, zevalden sonra da meydana gelir. Güneşin yüzüne ba-, kıldığı zaman, göz bu bakışla şaşkına dönmezse, güneş değişmiş olur. Aksi takdirde, değişmiş olmaz, Kâfi isimli kitâbta da, böyle zikredilmiştir.

Bütün zamanlarda, akşam namazını, ta'cil etmek, yani vakit girince hemen kılmak, müstehaptır. Ancak, bulutlu günde acele etmek gerekmez.

İbni Ömer (R.A.) den rivayet edildiğine göre : O, bir gün akşam namazını yıldız görününceye kadar te'hir ettiği için, bir köle azâdetmiş. Bu rivayet, yıldız, görününceye kadar, akşam namazını te'hir etmenin, mekruh olduğuna delâlet eder.

Kmye'de şöyle mezkûrdur: «İmâm Muhammed (R.A.) 'in rivayetine göre, İmânî-ı A'zam (R.A.) : «Şafağın kaybolma vaktinden öncesine kadar, te'hir etmekle kerahet yoktur.» demiştir. Lâkin, en sahih kavi, bu durumun mekruh olduğudur. Ancak, yolculuk ve yemek üzerinde olmak gibi bazı sebep ve özürlerden dolayı, te'hir edilmiş olursa veya te'hir az olursa, mekruh olmaz.

Kıraati uzatmaktan dolayı meydana gelen te'hir hakkında, ihtilâf vardır.

Yatsı namazını, gecenin ilk üçte birinin bitmesinden önceye kadar te'hir etmek, müstehaptır. Gecenin ilk üçte birinden sonra, gece yarısına kadar te'hir etmek mubahtır. Gecenin yansından sonra, bir özrü bulunmadan, fecrin doğacağı vakte varıncaya kadar te'hir etmekse, mekruhtur.

Vitir namazında asıl olan şudur: Yattıktan sonra, uyanıp kalkacağına itimadı olmayan kimsenin, uyumadan önce, vitir namazını kılması, efdaldır.' Fakat, kalkacağına güveniyorsa, gecenin sonuna kadar te'hir etmesi, efdaldır.

Bulutlu olan günlerde, sabah, öğle ve akşam namazlarını te'hir etmek müstehâbtır. Buradaki te'hirden kUsıt, vaktin başında kılmaya acele etmemektir. Yoksa, vaktin sonunda, yeni bir vaktin girmiş olması şüphesine düşecek kadar fazla te'hir etmek, değildir.

Muhıy'te : «Bulutlu günde, akşam namazını te'hirden murad, güneşin battığının kesinlikle anlaşıldığı zamana kadar, bekîmektir.» denilmiştir.

Bulutlu günde, ikinci ve yatsı namazlarının her birini tecil etmek, yâni vakit girince hemen kılmak müstehabdır.

İkinciye kılmakta acele etmekten maksad, güneşin değişme halinin vâki olmadığını. kesin bilecek bir şekilde, acele etmektir.

Yatsının ta'çili ise, mu'tad olan vakte göre birazcık acele etmektir. Böylece, yağmur korkusundan dolayı, cemâatin azalması gibi bir durum, meydana gelsin. [\[102\]](#)

Namaz Kılmanın Mekruh Olduğu Vakitler

Namaz kılmanın mekruh olduğu, beş vakit vardır. Bu beş vaktin, üçünde hem farz namazlar, hem de nafil namazlar, mekruhtur.

Bu vakitler, farz namazın sıhhatine manidir. Çünkü, farz namazlar, kamil bir sebeple vacip olmuştur.

Bu üç vakitte, geçmiş namazların kazaları da kılınmaz.

Mekruh olmayan bir vakitte okunmuş bulunan secde âyetinden dolayı,, tilâvet secdesi yapmak, mekruh vakitte, hasırlanmış, olan cenazenin namazını kılmak; geçmiş vitir namazını kaza etmek....mekruh vakitlerde, bütün bunlar sahih değildir. Zira bunlar, kâmil oldukları halde vacip olmuşlardır; nakıs bir halde edâ edilmeleri doğru değildir..

Nâfüelerdeki kerahet, onların sıhhatine mâni' değildir, fakat, mekruh vakitlerde nafil namaz kılmak, tahrîmen mekruhtur. [\[103\]](#)

Farzların Ve Nafilelerin Mekruh Olduğu Vakitler

Hem farz namazların hem de nafilelerin kılınmasının mekruh olduğu üç vakit şunlardır :

1 - Güneşin doğduğu vakit,

2 - Güneşin Zeval noktasında bulunduğu vakit,

3 - Güneşin battığı vakit.

Ancak, namaz kılan kimsenin, o günün ikinci namazını gurup halinde kılması, mekruh değildir. Çünkü, henüz vaktin çıkmasına az bir zaman vardır. Bu sebeple, bu namazın vücûbu nakıstır. Gurup vaktinde edası da nakıs vacip olduğu için, bu namazın gurup vaktinde kılınması, kerahetsiz olarak

sahihdir.

İmâm Ebû Yûsuf (R.A.) 'dan gelen meşhur bir rivayete göre O, Cum'a günü zeval vaktinde nafîle namaz kılmayı kerahetsiz olarak caiz görmüştür.

Zikredilen bu üç vakitte, cenaze namazı ve tilâvet secdesi de caiz olmaz. Eğer, cenaze başka bir zaman hazırlanmış olur veya secdeye konu olan âyet mekruh olmayan bir vakitte okun-muşsa, cenaze namazı kılmabür ve bu tilâvet secdesi yapılabilir.

Bu mekruh vakitlerde sehiv secdesi yapılmaz. Çünkü, sec-de-i sehiv, namazın bir parçasıdır.

Bu üç mekruh vakitte, bir kimse kazaya kalmış farz namazı kılamaz. Eğer kılmış olursa, bir başka vakitte yine iade etmesi lâzım gelir.

Bu vakitlerden birinde secde âyeti okumuş olan kimse için sfdal olan, bu kimsenin okuduğu bu âyetin secdesini, okumuş olduğu mekruh vakitte yapmayıp, -mekruh olmayan- başka bir vakitte yapmaktır. Fakat bu secdeyi, âyeti okumuş olduğu vakitte veya başka bir mekruh vakitte yapmış olursa, Hanefî imâm-' larına göre bu da caizdir; sonradan iade etmesi lâzım gelmez.

Keza, yine bu üç mekruh vaktin birinde, cenaze hazırlanır ve namazı kılmırsa bu da sahihtir. Hatta, cenaze konusunda efdal olan namazını te'hîr etmeyip, hemen kılınması ve defnedilmesidir.

Cenaze, eğer mekruh olmayan bir vakitte hazırlanmışsa, mekruh yakit geçinceye kadar durup, namazını sonra mekruh olmayan vakitte- kılmak gerekir. [\[104\]](#)

Yalnız Nafîlelerin Mekruh Olduğu Vakıtlar

Yukarıdaki mes'eleler, mekruh olan beş vakitten üçü ile ilgili idi. Kalan iki mekruh vakitte ise, farz ve vacip zâtîhi mekruh değildir. Yâni, bu iki vakitte geçmiş namazların kazası, cenaze namazı ve tilâvet secdesi de mekruh olmaz. Fakat adanmış namaz, başlanmış olduğu için bitirilmesi lâzım gelen nafîle namaz ve iki rek'at tavaf namazı bu iki vakitte de mekruh olur. Çünkü bu namazlar vacip li zâtîhi değil, vacip li gayrihîdir.

Bu iki vakit şunlardır :

1 - Fecr-i sâdık'm doğmasından başlayıp, güneş doğuncaya kadar devam eden vakit.

Bu vakitte, sabah namazının sünnetinden başka bütün nafîleler mekruhtur.

2- İkinci namazından sonra, güneşin battığı zamana kadar olan vakittir. Güneş battıktan sonra da, akşam namazını kılmadan önce nafîle namaz kılmak mekruhtur. Çünkü bu durumda, kılmakta acele etmenin müstehab olduğu akşam namazım te'hîr etmek lâzım gelir.

Keza, cum'a günü hutbe okumak üzere imâm minbere çıktığı vakitte, nafîle namaz kılmak mekruhtur.

Fakat, cum'a vaktinin dışındaki vakitlerde, sâdece ikâmete başlanmış olmasından dolayı, nafîle kılmak' mekruh olmaz. Fakat, sabah namazından başka namazlarda imâmın namaza başlamasından sonra, nafîle ile meşgul olmak mekruhtur.

Sabah namazında ise, imâm namaza başladıktan sonra da sabah namazının sünnetini kılmak mekruh değildir. Fakat bu durumda, imâma ikinci rek'atta veya teşehhüd'de yetişeceğine kesin kanaati olması gerekir.

Bir kimsenin, imâmın namaza başlamasından sonra, kılmakta olduğu sünnetin kalan kısmım tamamlaması da mekruh değildir. Bu durumda, birinci rek'atte rükü'dan önce imâma yetişeceğine kesin kanâati olması gerekir. [\[105\]](#)

Cum'a Günü İmâm Hutbe Okurken Kılınan Namaz

Bir kimse, cum'a günü imam hutbeye çıkmadan önce, nafîle namaza başlamış, bundan sonra imâm hutbe okumak için minbere çıkmış olsa, o kimse başladığı namazı bozamaz. Fakat, kılmakta olduğu namaz, tahiyetü'l-mescid veya mutlak nafîle ise, iki rek'atı tamamlayınca selâm verir. Kılmakta olduğu bu namaz cum'anın sünneti ise, bu durumda bazıları : «Oııu da iki rek'atte bozar.» demişler; bazıları ise : «Dört rek'ate tamamlar.» demişlerdir.

Mergînânî bu ikinci kavli sahih görmüştür. Ayrıca Hüsâme'd-dîn Şehîd'in ihtiyar ettiği kavil de budur.

Fakat Nevâdir'de : «O kimse, henüz iki rek'at kılmış ise, selâm verip imâmı dinler. Eğer üçüncü rek'ate kalkmış, onu secde ile kaydetmişse, kıraati tahfîf ederek kısaca âyet veya sûreler okuyarak) ona dördüncü rek'ati de ekler ve selâm verir.

İmâm Serahsî ve İmâm Bakkalî de bu kavle meyletmiştir. Şeyh Kemâle'd-dîn tbn'il-Hüman da bu kavlin en uygun kavil olduğu kanâatine varmıştır.

Fakat Nevâdir'de : «o kimse üçüncü rek'ate kalktığı zaman, onu secde ile kaydetmesi» zikredilmemiştir. Bu hususta ihtilâf vâkî' olmuştur. Bazılarına göre : «oturmaya döner»; bazılarına göre ise : «kıraati kısa tutarak namazı tamamlar.» Bu ikinci kavil, en uygun olan kavildir.

Bu mes'elede, iki rek'atte selâm verilmesi durumunda da ihtilâf vardır. Bazıları : «iki rek'atte selâm vermiş olan kimseye bir şey lâzım gelmez.» demişler; bazıları ise : «o kimse kalan iki rek'ati kaza eder.» demişlerdir. Bu konuda, Ebû Bekir Muham-med bin Fadl ise : «Dört rek'ati de kaza

etmesi lâzımdır.» demiştir. [\[106\]](#)

Bayram Namazı Vaktinde Nafîle Namaz Kılmak

Nafîle namazları, bayram namazlarından önce, bayram hutbelerinin okunduğu sırada ve -sahih olan kavle göre- bayram hutbelerinden sonra da kılmak mekruhtur.

Keza, Kûsûf, İstiskâ ve Hacc hutbeleri esnasında da, sessizliği bozup, işitmeye engel.olabileceği için nafîle namaz kılmak mekruhtur. [\[107\]](#)

Mekruh Vakıtlarla İlgili Bâzi Mes'eleler

Bir kimse, her namazın mekruh olduğu üç vakitten birinde, nafîle bir namaza başlamışsa, onu bozarak mekruh olmayan bir vakitte kaza eder.

^Eğer kesmez de iki rek'ate tamamlarsa, kötü bir iş yapmış ve günahkâr olmuş olur. Çünkü, bu durumda nehye (yasaklamaya) muhalefet etmiş olur. Bununla beraber kıldığı namazı iade etmesi (tekrar kılması) gerekmez.

Nafilelerin kılınması mekruh olan iki vakitte, bir kimse nafile bir namaza başlasa ve sonra namazı bozsa veya bir sebeple namaz bozulmuş olsa, o namazı ikindiden sonra ve akşamdan önce veya fecrin doğmasından sonra, güneşin çıkmasından önce kaza etmiş olsa, bu mekruhtur. Fakat, bu vakitlerde kaza etmiş olsa da, bu, mekruh olmakla beraber sahihtir.

Fakat, bu namazı mekruh olan üç vakitten birinde kaza ederse bu sahih olmaz: Yani, bu namazın borcundan o kimse kurtulmuş olmaz.

Bir kimse sabah namazının sünnetini ifsâd etmiş olsa, sabah namazından sonra onu kaza 'etmez. Çünkü, başlanıp bozul-'muş olmasından dolayı kaza edilmesi gereken namazı, mezkûr iki vakitte kaza etmek mekruhtur.

Bu hususta, bazı meşâyihden nakledilerek Muhît'de zikrolu-nan şu mes'eleye iltifat olunmaz. Bu Meşâyih: Eğer bir kimse sabah namazında, sünneti kılınca farza yetişemeyeceğinden kork-sa, bu durumda en güzel olan : O kimse sünnete başlayıp iftitah tekbiri aldıktan sonra, farz niyeti ile bir daha tekbir alarak sünnetten çıkar. Bu durumda, farza başlamış olduğu için namazı ifsâd etmiş olmaz. Bil'akis bir amelden başka bir amele geçmiş olur.» demişlerdir. Bu amelin hiç bir fâidesi olmadığı için bu kavle i'tibâr edilmemiştir.

Çünkü, böyle yapmanın namazı ifsâd etmeyeceği kabul edilse bile, bu durumda'da sabah namazından sonra kaza etmenin mekruh olması bakîdir. O kimse, bu ameli, eğer güneşin yükselmesinden sonra kaza, etmek için yapmışsa, belki kerahetten kurtulur. Fakat her durumda, sünneti sünnet olduğu şekilde yerine getirmemiş olduğu için, çektiği bu zahmetin hiç bir faydası yoktur.

Bir kimse fecrin doğmasından evvel dört rekat namaza başlar, iki'rek'at kılınca fecir doğar ve sonra selâm vermeden kalkıp, fecir doğduktan sonra iki rek'ati daha kılsa, o kimsenin fecir doğduktan sonra kıldığı iki rek'at İmâm Ebû Yûsuf (R.A) ile İmâm Muhammed (R.A) 'e göre, sabah namazının sünnetinin yerine kâim olur. İmâm-ı A'zam (R.A) 'dan da zahir rivayet budur. Çünkü, sünneti mutlak namaz niyeti ile kılmak sahihdir.

Zehîyre'de : «Bir kimse, fecir doğmamış zannı ile iki rek'at namaz kılar, sonra kıldığı vakitte fecrin doğmuş olduğu ortaya çıkarsa, müteahhirine göre, o iki rek'at namaz sabah namazının sünneti yerine kâim olur. Fakat, eğer o iki rek'ati kıldığı vakitte fecrin doğup doğmadığında şüpheye düşer ve bu şüphesi devam ederse, o kimsenin kıldığı iki rek'at nafile namaz, sabah namazının yerine kâfi değildir.» denilmiştir.

Bir kimse sabah namazını kılariken, namaz esnasında güneş doğarsa, kıldığı sabah namazı fâsid olur. Bu hükümde ittifak vardır. Bu hükmün sebebi ise : Kâmil bir sebeple vacip olan bir ibâdete noksan arız olmasıdır.

Bir kimse ikindi namazını kılmakta iken güneş batsa, o kimsenin kıldığı ikindi namazı fâsid olmaz. Çünkü, bu durumda nakıs bir sebeple vacip olana, kemâl ânz olmaktadır. [\[108\]](#)

Namazın Altıncı Şartı :

N İ Y Y E T

İbadette .Niyet Ne Demektir?

Namazın altıncı şartı niyettir.

Niyet Bir şey ne için meşru' kılınmışsa, o işi o.kasıtla yapmaktır. Niyet bir azimdir. Kati bir irâdedir.- Kalbin bir şeye karar yermesi ve bir işi ne için yaptığını düşünmeksizin bilmesidir.

İbâdette niyet : İbâdetin ihlasla, Allah Teâlâ için yapılmasını kasetmektir. [\[109\]](#)

Nafile Namazlarda Niyet :

Nafile namaz kılmak isteyen kimsenin, yalnız namaza niyet etmesi kifayet eder. O nafile namazın, müekked sünnet veya başka bir nafile olduğunu belirtmek şart değildir.

Fakat, teravîh namazı hususunda mütekaddiminden bazıları ihtilâf etmişler ve şöyle demişlerdir : «Teravîh namazı sadece namaza niyet edilerek caiz olmaz. Esah olan budur. Teravîh olduğunu belirtmek lâzımdır.»

Müteahhirin'den bazıları ise «Teravîh olsun, diğer sünnetler olsun, bunların hepsi yalnız namaz niyeti ile kılınır.» demişlerdir. Hidâye Sahibi de bunu ihtiyar etmiştir.

Fakat, Münye Sahibi; mütekaddimîn'in kavlini ihtiyar etmiş ve : «Esah olan, terâvih'in sadece namaz'a niyyet ile caiz olmamasıdır.» demiş ve bundan sonra da : «Teravîhte uygun olan şudur : Ya, Teravîh diye veya vaktin sünnetine veyahut geceyi kâim etmeye niyet etmelidir. Sünnete uygun olması için, bu sünnetin kendisine niyet etmeli veya Rasûlullah' CSallallahü aleyhi ve sellemle uygunluk için namaza niyet etmelidir.»

demiştir. [\[110\]](#)

Vâcib ve Farz Namazlarda Niyet :

Vitir namazında, Cum'a namazında ve iki Bayram namazında niyyet ederken hangi namazı kıldığını belirtmek şarttır. Sadece «namaza niyyet» kifayet etmez.

Bütün farz ve vacip namazlarda da, hangi namazı kılıyorsa niyyetle onu belirtmek şarttır. Kılman vacip, bir adamadan dolayı vacip olsa veya başlanılmış bir nafilenin bozulmuş olmasından dolayı onu- kaza etmek için vacip olsa yahut bu vacip, bunların dışında bir vacip de olsa, bunların hepsinin niyyetinde j-'-(hangi namaz olduğunu belirtmek) şarttır. [\[111\]](#)

Cenaze Namazında Niyet :

Cenaze namazında, namaz kılan kimse : «Allah için namaza, meyyit için duâ'ya» diyerek niyyet eder. Zira, cenaze namazı, diğer namazlardan bu niyyetle ayrılır. [\[112\]](#)

Niyyetle İlgili Bazı Mes'eleler

Tek başına farz namaz kılmakta olan kimsenin, sadece «farz» a niyyet etmesi kâfi gelmez. Mutlaka, hangi farzı kıldığını belirtmesi, yâni öğlenin farzına veya ikindinin farzına diye niyyet etmesi gerekir; başkası caiz olmaz.

Bir kimse «vaktin farzına» diye niyyet etse, fakat hangi vakit olduğunu belirtmece; meselâ : Vakit öğle olup namaz kılan kimse öğlenin veya başka bir vaktin farzı diye be'irtmese ve henüz vakit de çıkmış olmasa, «vaktin farzına» şeklindeki niyyeti kifayet eder. Fakat bu şekildeki niyyet, cum'ada kifayet etmez. Çünkü, Hanefî İmamlarına göre, o vaktin farzı öğle namazıdır; cuma değildir.

Fakat, Kâdîhân'da : «Vaktin farzı diye niyyet eden kimsenin indinde, eğer vaktin farzının cum'a olduğu belli ise, bu şekildeki niyyet-cum'ada da caiz olur.» diye zikredilmiştir.

Namazda, rek'atlerin sayısına niyyet etmek. ittifakla şart değildir.

Bir kimse, farza ve nafilaya birlikte niyyet ederek namaz kusa, onun bu niyyetle kıldığı namaz, Ebû Yûsuf (R.A.)'a göre farz için caizdir. Zîrâ, farz kuvvetlidir ve zayıf olan nafilenin ona götürülmüş olması ona zahmet vermez. Fakat, İmâm Mu-hammed (R.A.)'e göre bu niyyetle kılman namaz, farz olarak da, nafîle olarak da caiz olmaz.

Bir kimse, eğer farza niyyet ederek namaza başlayıp, sonra o namazın nafîle olduğunu zannetse ve nafîle niyyeti ile o namazı kılıp, tamamlasa; o namaz, başta farz niyyeti ile başladığı namaz olur. Zira, namazın sonuna kadar niyyeti hatırda tutup, birlikte götürmek şart değildir.

Bir kimse, bir namaza nafîle niyyeti ile tekbir alıp başlasa; sonra farz niyyeti ile bir daha tekbir alsa, nafilaya niyyet etmiş olması bâtil olur ve o kimse farza başlamış bulunur.

Bir kimse, öğle namazının bir rek'atini kılmışken, sonra dönüp ikindi veya nafîle niyyeti ile iftitâh tekbiri alsa, o kimse öğle namazını bozmuş ve sonraki niyyeti ile tekbir aldığı namaza başlamış olur.

Keza, daha önce herhangi farza niyyet edip başlamış olan kimse, sonra nafilaya başlamaya niyyet ederek tekbir alsa, daha önce başlamış olduğu namazı bozmuş ve niyyet ettiği ikinci namaza başlamış olur.

Bir kimse, farz olan namazlardan birini tek başına kılmaya niyyet edip başlasa, sonra imâma uymaya niyyet etse ve tekbir alsa, münferiden kılmak üzere yaptığı niyyeti bozmuş ve imâma uyararak kılmaya başlamış olur..

Bir kimse, öğle namazının bir rek'atini kıldıktan sonra, ikinci rek'atte yine öğle namazına niyyet edip tekbir alsa, önceki niyyet ve tekbiri batıl olmayıp, öğle namazının kalan kısmını, ev-velki rek'at üzerine ikmâl eder.

Hatta, eğer o kimse mukîm olur; ikinci tekbîr-sebebi ile önce kıldığı birinci rek'atin bozulmuş olduğunu zannederek, ikinci tekbirden sonra, yeniden dört rek'at kılmaya niyyet etse. ikinci namazın üçüncü rek'ati olan, birinci namazın dördüncü rek'atin-de oturmasa, o kimsenin namazı fâsid olur. Zîrâ, farz olan ka'de-i ahireyi terk etmiş olur.

Bir kimse, iki farz namaza birlikte niyyet eder, fakat bu 'namazlardan birinin vakti girmemiş olursa; meselâ : Öğle vaktinde, o günün hem öğle vaktine, hem' de ikindi vaktine birlikte niyyet etmiş olsa, o niyyet sadece vakti girmiş olan namaz için geçerli olur.

Bir kimse, iki kaza namazına birlikte niyyet etse, bu niyyeti kazaya kalmış namazlardan birincisi için olur. Zira, birincisi önce geçmiş olduğu için tercih edilir.

Bir kimse eğer, hem kaza namazına ve hem de vakit namazına birlikte niyyet etse; meselâ : Öğle namazını geçirmiş olan bir kimse, ikindi vaktinde, hem geçmiş olan o öğle namazına ve hem de ikindi namazına birlikte niyyet etse, o niyyet -eğer vakitte genişlik varsa -geçmiş öğle namazı için olur.

Fakat, eğer vakitte genişlik yok ve o vakitte farz olan namazın vaktinin sonu ise, o niyyet, o vakit namazının olur. [\[113\]](#)

İmâma Uyan Kimsenin Niyyeti:

Kadınların, imâm olan kimseye uymasının sahih olması için, imamın kadınlara imâm olmaya niyyet etmiş olması şarttır.

Kadınların imâma uymalarının caiz olması için, imâm olan kimsenin, onlara imâm olduğunu özellikle zikretmesi veya kendisine tabî olanların hepsine imâm olduğunu zikretmesi lâzımdır.

İmâma uyan kimsenin de, imâma uymaya niyyet etmesi lâzımdır. Sadece «farza» niyyet etmesi veya belirterek «falan farza niyyet ettim» demesi, imâma uyanın sıhhati hususunda kâfi değildir.

Bilakis, imâma uyan kimse şu iki niyyete muhtaçtır :

1 - Namaza niyyet,

2 - İmâma uymaya niyyet:

Muktedî (imâma uyan kimse) eğer imâma uymaya niyyet eder, fakat hangi namazı kılacağını belirtmezse, Kâdîhân'm ihtiyar ettiği kâvil üzere, namazı caiz olmaz. Zira, imâma farzda uyulduğu gibi nafilada de uyulur. Belirtilmeden bu ikisinden hangisi olduğu belli olmaz.

Keza bir kimse : «Niyyet ettim imâmla birlikte namaz kılmaya» dese, bu da muhtar olan kavle göre caiz değildir.

Yine bir kimse : Niyyet ettim imâmın namazı gibi namaz kılmaya» diyerek imâma uymaya niyyet etmiş olsa, bu da kifayet etmez. Çünkü imâma uyanın sıhhati için, imâma uymaya niyyet etmiş olmak şarttır.

Bazıları : «Bu şekilde niyyet eden kimse, imâmın tekbirini bekler ve imâmdan sonra tekbir alırsa, imâmın kıldıracağı namaza o kimsenin bu şekilde başlaması sahih olur. Zira, beklemek niyyet yerine kâim olur ve o anda iktidâya niyyetin kalbde hazır olması şart değildir...» demişlerdir.

Eğer bir kimse, «imâmın namazına başlamaya» niyyet ettim dese, bu durum hakkında da meşayih ihtilâf etmiştir. Bazıları : «Bu niyyet, imâma

uymanın sıhhati için kâfi değildir.» demişlerdir. Fakat, Kâdîhân, esah olan kaviller üzere, bu niyetin kâfi geleceğine zâhip olmuştur. Zâhirüddiu de : «Layik olan O kimsenin iktidâyı da ekliyerek, «Niyet ettim imâmın namazına basmaya ve uydum imâma» demesidir. Bu şekilde niyet etmekle, tedbirli davranmış ve yukarıdaki bazı meşâyihi ihtilâfından ' kurtulmuş olur.

Keza, imâmın hangi namazda olduğunu bilmeyen, fakat imâmın namazına» diye niyyet eden ve ayrıca imânla uyduğunu da niyyetinde belirten kimsenin bu niyyeti caizdir.

Fakat, bir kimse bir namazı belirterek imâma uysa, lâkin imâm onun belirttiği namazdan başka bir namazı kıldırılmakta bulunsa, uyan kimsenin bu şekilde kıldığı namaz caiz değildir.

Bir kimse, cum'a namazını kılmaya niyyet eder fakat imâma uymaya niyyet etmezse bu caiz olur. Zira, cum'a namazı imâmsız kılınmadığı için cum'aya niyyet etmiş olması, imâma uymaya niyyet etmiş olmasını müstelzimdir.

Bir kimse imâma uymaya "niyyet eder, fakat o imâmın Zeyd veya Amr'den hangisi olduğunu kalben hatırlamazsa, onun niyyeti mutlak imâma niyyet üzere olduğu için sahih olur.

Keza, İmâmın Zeyd olduğunu zannederek, imâma uymaya niyyet etse; fakat o imâm Anır olsa. - niyyetinde kayıtlama olmadığı, için- o kimsenin niyyeti yine sahihtir.

Fakat o kimse, kayıt altına alarak : «Zeyd'e uymaya niyyet ettim.» der ve o imâm da Zeyd olmaz bilakis Amr olursa, bu niyyet sahih olmaz. Çünkü, bu durumda o kimsenin niyyeti, imâm olmayan bir şahısla kayıt altına alınmış olmaktadır.

Bu hususta efdal olan : Muktedinin imâma, imâmın «Al-lâh-u Ekber» demesinden sonra uymasındır. Böylece, o kimse, namaz kılan bir kimseye uymuş olur. Bu, imâmeyn'in kavlidir.

İmâm-ı A'zam 'ya.göre efdal olan ise : İmâma.uyan kimsenin tekbirinin, imâmın tekbirine bitişik derecede olmasıdır.

İmâma uyan kimse, imâmın, imamet yaparken durduğu yere varıp durduğu zaman, imâma uymaya niyyet etse, bu meşâyihi çoğunluğuna göre caiz olur.

Bir muktedî imâmın namaza başladığını zannederek, «imâmın namazına başlamaya» niyyet ecip tekbir alsa, fakat imâm henüz namaza başlamamış olsa, bu kimsenin «imâmın namazına başlamış olması» caiz olmaz. Çünkü bu durumda, henüz namaza başlamamış bir kimsenin

namazına başlamayı kasdetmiş olur. Bu ise caiz değildir. [114]

Hangi Namazı Kıldığını Bilmeyen Kimsenin Durumu :

Bir kimse nice zaman namaz kılar, fakat kıldığı namazların farz mı nafîle mi olduğunu bilmez ve bu namazları, insanların kıldığı namazları göreyerek ve o da onlar gibi yaparak kılmış olursa; eğer, kıldığı bütün namazları farzdır zannı ile kılmışsa bu caizdir ve o kimseden "farzlar sakıt olmuş olur..

Amma, o namazların içinde farz olduğunu bilmez veya bazısının farz ve bazısının sünnet olduğunu bilir, lâkin bunları birbirlerinden ayıramazsa, bunları farz niyyeti ile kılmamış olursa bu caiz değildir. O yılların hepsinde kılmış bulunduğu namazları kaza etmesi lâzımdır.

Bu kimse, bu namazların hepsini farz zannı ile kılmış ve kendisine herhangi bir kimse iktidâ etmişse, duruma bakılır : Eğer bu kimseye uyan kimse, kendisinden önce sünneti olmayan -akşam namazı gibi bir namazda iktida etmişse, iktidâ eden kimsenin namazı da sahih olur.

Fakat, kendisinden önce sünneti olan sabah veya öğle bir namaz iktida etmişse, muktedinin namazı sahih olmaz. [115]

Namazda Niyyetle İlgili Bazı Mes'eleler :

Eğer bükimse, meselâ : Öğle vaktinin devam etmekte olduğundan şüphe etse ve «vaktin zuhruna öğlesine» niyyet ey-lese, fakat vakit çıkmış olsa, onun bu niyyetle kılmış olduğu öğle namazı kavli-i sahih üzere caizdir. Bunu Kâdîhân, Fetâvâ'sında tasrih ettiği gibi, başkaları da tasrih etmiştir. Çünkü, eda niyyeti ile kaza niyyeti ile edanın caiz olduğunda ulemâ ittifak etmiştir.

Fakat, vaktin çıkmasından sonra «vaktin zuhru öğlesi» niyyeti ile kılman namaz, edâ niyyeti ile kazadan değildir. Zira, edâ niyyeti ile kaza, bir kimsenin vakti çıkmamış zannederek, o günün öğle namazına niyyet ettiği zaman olur. Bu durumda, eğer günün öğle namazına niyyet etmiş olsa ve vaktin .çıkmasını bilmese de, namazı hilâfsız caizdir.

Bir kimse, meselâ : Öğle namazını edâ veya kaza yolu ile kılar ve kıldığı o namazın salı gününün öğle namazı olduğunu zannedip o şekilde niyyet eder, fakat o namazın çarşamba gününün öğle namazı olduğu ortaya çıkarsa, o kimsenin mezkûr niyyetle kıldığı namaz caizdir. Zira, farzı belirtmek hasıl olduğu zaman, böyle vakti belirtmekte hata yapılmış olması zarar vermez.

Bir kimse, üzerine kazası lâzım olan namazlardan birine başlayıp, o namazın cumartesi gününün namazı olduğunu zan-netse, fakat o namazın pazar gününün namazı olduğu açıklık kazansa, o niyyetle kıldığı namaz sahih olmaz. Ve bu namaz, pazar gününün namazına da kâfi gelmez. Zira, bu niyyetle o kimse, vakitten evvel namaza niyyet etmiş olur.

Fakat, eğer zikredilen bu mes'elenin aksi vâk'i olsa, yani üzerine kazası lâzım olan namazlardan birine, pazar gününün namazı olmak üzere başlasa, fakat o namazın cumartesinin namazı olduğu açıklık kazansa, bu namaz şahindir. [116]

Niyyet Nasıl Olmalıdır :

Niyyette müstehab olan, kişinin kalbi ile kasdetmesi ve dili ile bunu söylemesidir. Meselâ : «Falan namazı kılmaya niyyet ettim.» demelidir.

Niyyet, sadece kalbden geçirmekle kalınsa ve dil ile söylenmemiş olsa, bu da -hilâfsız- caizdir.

Niyyet konusunda ihtiyata- en uygun olan durum : Niyye-tin, tekbire bitişik veya ona karışık olarak yapılmasıdır. Yani niyyet, tekbir alındığı

zaman, kalbde olmalıdır.

Nâtîfî : «Bir kimse, cemaatle farz namaz kılmayı isteyerek evinden çıkıp, l camie vardığı zaman, hemen tekbir alsın ve bu esnada kalbinde o namaza niyyet bulunmasa, eğer kendisine bir kimse «hangi namazı kılıyorsun?» diye sormuş olsa, düşünmeden cevâp vermeye kadir ise, o kimsenin namazı caizdir. Düşünmeden bu sorunun cevâbını veremezse o kimsenin namazı caiz olmaz.» demiştir. bundan anlaşılan şudur ki : Tekbir vaktinden önceki niyyetle le kılman namaz caizdir. Fakat bu durumda, niyyet ile tekbir arasını, namazdan olmayan bir amelin bölmemesi gerekir. Namaz için yürümek burada namazdan sayılır.

Tekbirden sonra yapılan niyyetle -zahir rivayette- namaz caiz olmaz.

Bu kavle İmâm Kerhî muhaliftir. Ona göre : Niyyeti te'hir caizdir. Te'hir hakkında onun görüşünü nakledenlerden bazıları, te'hirin semaya (...) kadar, bazıları teavvüze (...) kadar, bazıları rükû'a kadar, bazıları da başını rükû'dan kaldırmaya kadar caiz olduğunu söylediğini nakl etmişlerdir.

Bu son kâvil-ise uzaklığın son haddidir. [\[117\]](#)

İKİNCİ BÖLÜM

NAMAZIN RÜKÜNLERİ

(İÇİNDEKİ FARZLARI)

Bu bölümde :

1 - İFTİTÂH TEKBİRİ

2 - KİYAM

3 - KIRAAT

4 - RÜKÛ

5 - SÜCÛD

6 - KA'DE-İ AHİRE

NAMAZDAN KENDİ SUN'U (isteği, fiili) İLE ÇIKMAK

TA'DİL-İ ERKÂN

konuları bulunmaktadır. [\[118\]](#)

NAMAZIN İÇİNDEKİ FARZLARI (RÜKÜNLERİ)

Namazın Rükünleri :

Namazın içindeki farzları (= rükünleri) sekizdir. Bu farzlardan altısı Hanefî imamlarının üzerinde ittifak ettikleri farzlardır. İki farzda ise ittifak yoktur; ihtilâf vardır. Üzerinde ittifak edilmiş bulunan altı farz şunlardır :

1- İftitâh Tekbiri,

2- Kıyam,

3- Kirâat,

4- Rükû,

5- Sücûd,

6- Teşehhüd Miktarı Ka'de-i Âhire.

Bütün kitaplarda, iftitâh tekbirinin namazın rükünlerinden sayılması onun diğer rükünlere sımsıkı bağlı olmasından ve onlara bitişik bulunmasındandır. Yoksa, müstakil bir rükün değildir. Çünkü, iftitâh tekbiri Hanefî imamlarının ittifakı ile namazın şartlarından biridir.

Hatta bir kimse tekbîre, üzerinde necaset bulunarak veya avret yeri açılmış olarak veya kiblede sapmış olarak veya vakit girmeden evvel başlamış olsa ve tekbîrin sona ermesi ile birlikte necaseti atmış bulursa az ve kolay bir hareketle örtünse veya kibleye yönelse veya vakit girmiş olsa, bu durumda bu kimsenin tekbîri caiz ve namaza başlaması sahih olur.

Namazdan Kendi Sun'u ile Çıkmak, İmâm-ı A'zam (R.A) a göre farzdır. İmâmeyn'e göre ise, bu farz değildir.

Ta'dil-i Erkân ise, Hanefî İmamlarından İmâm Ebû Yûsuf (R.A) 'a göre farzdır. Ta'dil-i erkân: Uzuvarın hareketleri son buluncaya kadar her iki rükün arasında sakinlik hâsıl olması ve kişinin bundan gönül rahatlığı ile emin olmasıdır. İki rükün arasında durmanın en az miktarı ise bir teşbih miktarıdır.

İmâm Ebû Yûsuf (R.A) 'un bu husustaki delili, İbni Mes'ûd'un rivayet etmiş bulunduğu şu hadis-i şeriftir :

Peygamber Efendimiz

Namaz kılan kimsenin rükû' ve sücûdunda belini doğrultmadığı namaz kifayet etmez.» buyurmuştur.

Fakat bu hususta : «Bu delil zannîdir. Bunun içindir ki bununla farziyyet sabit olmaz.» diye İmâm Ebû Yûsuf (R.A) cevap vermişlerdir. Bu hadis-i şerifteki «kifayet etmez» kelimesinden murad, «kâmil cüzleri ile yerine getirmiş olmaz» demektir.

1- İftitâh Tekbiri : İftitâh tekbiri olmadan namaza girilmez. Bu hüküm üzerinde ümmet ittifak etmiştir.

«Allahu Ekber» demenin iftitâh tekbiri olduğunda ihtilâf yoktur.

«Allahu'l-Ekber» demek de Hanefî İmamlarına göre iftitâh tekbiri olur. Bu kavle, İmâm Mâlik ve İmâm Âhmed bin Han-bel muhaliftir.

«Allahu'l-Kebîr» veya «Allahu Kebîr» demek de Hanefî İmamlarına göre iftitâh tekbiri olur. Bu kavle de, İmâm Mâlik (R.A), İmâm Ahmed bin

Hanbeî (R.A) ve İmâm Şafîi (R.A) muhaliftir.

Bu dört lafzı bilen kimsenin, bunlardan birinin yerine başka bir lâfızla iftitâh tekbiri alması İmâm Ebû Yûsuf (R.A) a göre, caiz değildir.

İmâm Ebû Hanîfe (R.A) ve İmâm Muhammed (R.A) : «Eğer bir kimse tekbir yerine, «Allahu Celle» veya «Allahu A'zam» veya «Er-Rahmanu Ekber» veya «Lâ uâhe illallah» veya «Tebârekallah» dese veya zikredilen bu kelimelerden başka olan fakat Allah'ın isimlerinden bulunan lafızlarla ve kendisine hiç bir ortak bulunmayan Allah'ın sıfatlarından birini Meselâ : «Er-Rahman», «el-Hâlik», «er-Rezzâk», «Âlimü'l-ğâybî ve's-Şehâdeh», «Âlimü'l-Hafîyyât», «el-Kâdirü alâ külli şey», er-Rahimü li'l-ibâd.» lafızlarından herhangi birini tekbir yerine söylemiş olsa kâfîdir. Çünkü maksud olan ta'zim bunların herbiri ile hasıl olmaktadır.

Bir kimse, namaza «Allahümme» diye başlayıp, bu kelimeye başka bir şey ilâve etmeyerek sadece «Yâ Allah» dese, yine iftitânı sahihtir. Çünkü, bu durumda da Hak.Teâlâ'ya nida etmekle ta'zim ve tazarru' murad olunmaktadır ve tekbirden maksud olan ta'zim hasıl olmuş bulunmaktadır.

Eğer bir kimse, tekbire bedel olarak «Allâhümne'ğfirilâ» veya «Allahümmerzuknû» veya «Estağfirullah» veya «eüzübil-lah» veya «Lâ havle ve la kuvvete illâ billah» veya «Mâşâallah» lafızlarından birini söylemiş olsa, bunlarla namaza başlaması sahih olmaz. Zira, bu zikirlerden maksud sadece ta'zim değildir. Bu lafızlarda ya açıkça veya tâ'riz yolu ile kapalı olarak bir şeyler istemek vardır.

Keza, bir kimse tekbire, bedel olarak «Bismillah» dese, bu şekilde başlaması da sahih olmaz.

Keza, bir kimse Allahu Teâlâ'dan başkasının da vasfedil-diği, «er-Hahîm», «el-Hâkim» ve «el-Kerim» gibi isimlerle namaza başlamış olsa, bu da sahih olmaz. Fakat, bu isimlerden birini sadece Hakk Teâlâ'nın Yüce Zâtını anmak niyyeti ile söylerse sahih olur,

Kifâye'de : «Allah'ın isimlerinden her biri ile namaza başlanabilir. En açık ve en sahih olan kavil budur. İmâm Kerhî de bu şekilde zikretmiş ve İmâm Mürğînânî dahi bu kavil üzerine fetva vermiştir.» denilmiştir.

Namaz kılan kimser;eğer namaza başladığı sıraaa «Aiih dese ye Lafza-i Celâle hiçbir şey ilâve etmese, Hasan bin Ziyâd'ın İmânî A'zanı rivayetine göre, o kimse namaza başlamış olur. Fakat, zahir rivayette bu kimse namaza başlamış olmaz. Bu kavil, Hulâsa'da Tecrid'den naklen zikredilmiştir. Yine Tecrid'de İmânî Muhammed (R.A)'m bu hususta muhalefeti bulunduğu da zikredilmiştir.

Kâfiye'de-ise, bu kimsenin namaza başlamış olmasında İmâmeyn'in ittifak ettiğini beyan edip : «Allah diyen kimse namaza başlamış olur. Çünkü bu lafız, imâmeyn'e göre halis ta'zün ifâde eder.» denilmiştir.

Bir kimse «Allahü Ekbâr» dese, bu lafızla namaza başlamış olmaz. Bu lafzı namaz esnasında söylemiş olsa, namazı bozular. Bazıları : «ekbâr kelimesi keber kelimesinin çoğulu olur; bu ise davul manasına gelir, bu sebeple namazı bozar.» demişlerdir.

[119]

Bir kimse, iftitâh tekbirini söylediği esnada «ekber» yerine, «eğber» dese namaza başlamış olur.

Allah Lafzının Başındaki Elifi Uzatan Kimsenin Hâli

Bir kimse «Allah» Lafzının hemzesini uzatıp okusa, âlimlerin (...) çoğunluğuna göre bu durumun hükmü şudur: Eğer namaz esnasında böyle okumuşsa, namazı fâsid olur. Namazın başlangıcında bu şekilde okumuşsa, namaza başlamış olmaz. Kasden, bilerek ve inanarak böyle okumuşsa, kâfir olur. Çünkü böyle ' okumak istifham sorudur. Bu şekiîdeki bu suâl ise şübheyi gerektirir. Bu konudaki şüphe ise küfürdür. [120]

İmâma Uyan Kimsenin Tekbîri :

İmâma uymuş olan kimse, İmâmın «Allah» demesinden önce, Allah lafzını söyleyip bitirmiş olursa ezher rivayette namaza başlamış olma;. Bu durumda, «ekber» lafzını imâmdan sonra söylemiş olsa bile, yine namaza başlamış olmaz.

Eğer Allah lafzını, imâm ile birlikte veya ondan sonra söylemiş olsa; fakat ekber lafzını imâmın bitirmesinden önce söyleyip bitirmiş olsa, bu durumda -esahh olan- yine namaza başlamasının caiz olmamasıdır. Zira namaza başlamış olmak için -esahh olan kavil üzere- «Allahü ekber» lafzının tamamını söylemiş olmak gerekir. Yoksa, sadece «Allah» veya sadece «ekber» demekle namaza başlanmış olmaz..

Keza, imâm. rükû'da iken yetişen kimse, kıyam halinde Allah deyip, ekber demeden, imâm rükû'dan doğrusa, o kimsenin namaza başlaması sahih olmaz. Zira, namaza başlamak, tahrime (namaza başlarken «Allahü Ekber lafzı ile birlikte ilci elin baş parmaklarını kulak memelerine ' doğru kaldırmak) nin sadece kıyamda yapılması ile olur.

İmâma uyan kimse, iftitâh tekbîrini imâmdan önce alır--ittifakla- imâmın kıldığı namaza başlamış olmaz.

Keza, bazı rivayetlerde o kimse kendi namazına da başlamış olmaz. Fakat, bazıları: «Kendi namazına başlamış olur» demişlerdir. Asl'da İmâm Muhammed (R.A.)den de buna işaret vardır.

İmâmdan önce iftitâh tekbiri alan kimse, eğer imâ tekbirinden sonra ikinci bir tekbir almış ve bu ikinci tekbiri ile imâmın namazına başlamaya ve ona uymaya niyyet etmiş ise, imâmın namazına başlamış olur.

Kendi namazına başlamasının sahih olduğu kabul edilirse, bu durumda kendi namazını bozup kesmiş olur.

Bu hususta efdâl olan, imâma uyan kimsenin tekbirinin, imâmın tekbiri ile beraber olmasıdır. O kimsenin tekbiri imâmın tekbirinden sonra olmamalıdır. Çünkü, bu şekilde ibadete sür'at-li davranmak evladır. Bu meşakkatli bir durumdur; fakat meşak katin de sevabı çok olur. Böyle davranmanın efdal oluşu İmâm-A'zam 'a göredir.

İmâmeyn ise : «Efdal olan, imâma uyan kimsenin, imâmın tekbirinden sonra tekbir almasıdır. Çünkü bu durumda şüphe tamamen giderilmiş olur.» demişlerdir. İmâma uyan kimse, imâm fatihayı bitirinceye kadar ne zaman iftitâh tekbini almış olursa olsun, iftitâh tekbirinin sevabına yetişmiş olur.

İmâma uyan kimse, tekbîri imâmla birlikte mi, yoksa ondan önce veya sonra mı aldığı hususunda şüpheyi düşerse, o kimsenin galip zann ile hükmolunur. O kimsenin, durumda her hangi bir tarafa zann-ı galibi yoksa, şüpheyi düştüğü işlerde ihtimaller berabere ise, bu durumda namaza başlaması sahihtir. Lâkin şübhenin giderilmesi için, efdal olan o kimsenin bir daha tekbir almasıdır. [121]

Kıyam

Namazın içindeki f arzlarından (yani rükünlerinden) ikincisi kıyamdır.

Bir kimsenin kıyama kudreti var iken, farz bir namazı oturarak kılması caiz değildir Fakat, bu kimsenin nafile bir namazı .oturarak .kılması caizdir. Hasta bir- kimse, hakikaten veya hükmen kıyamdan âciz olursa, namazı oturduğu yerde kılıp, rükû' ve sücûd eder.

Kıyama kadir olan, fakat namazı ayakta kılması .hâlinde hastalığının artmasından veya geç iyi olmasından veyahut da şiddetli bir elemle müteallim olmaktan korkan kimse, hükmen kıyamdan âciz olmuş olur. Bu durumlarda, hasta olan bu kişinin farz namazları ve diğerlerini oturarak kılması caizdir.

Eğer kıyam (ayakta durmak) sebebi ile o kimseye bir nevi meşakkat arız olur, fakat bu durumda şiddetli bir şekilde acı duymazsa, o kimsenin kıyama terketmesi caiz olmaz.

Hasta olan kimsenin eğer bir müddet ayakta durmaya kudreti bulunursa, o kimse için kudreti mertebesinde kıyamda durması lâzım olur. Hatta o kimse eğer, iftitâh tekbiri alıp namaza başlayacak kadar ayakta durma gücüne sahipse, namaza ayakta başlar ve o namazı oturduğu halde tamamlar.

Eğer hasta, bir şeye dayanarak kıyama kadir olsa, meselâ : Asaya veya bir hizmetkâra dayanıp yaslanarak ayakta durması mümkün olsa, bu hususta İmâm Helvanî: «Ona o şekilde kıyam etmesi lâzım olur; sahih kavi budur.» demiştir. [\[122\]](#)

Hasta Olan Kimsenin Namazı:

Eğer hasta olan bir kimse, namazda rükû ve sücûdu yapmaya kadir olmasa, namazını oturduğu halde ve imâ ile kılar. Yani, başı ile işaret ederek kılar ve başını secde için rükû'dan biraz daha aşağı eğer. Bu durumdaki bir kimse, üzerine secde etmek için yüzüne herhangi bir şey kaldırmaz.

Zira, Resulullah (Sallallahü aleyhi ve sellem) bir hastayı ziyaret etti. O hastanın oturduğu yerde namaz kılmakta olduğunu ve yüzüne bir yastık kaldırıp onun üzerine secde ettiğini gördü. Resulullah Csallallahü Teâîa. aleyhi ve sellem) Efendimiz, o yastığı attı ve o hastaya hitaben şöyle buyurdu:

Eğer gücün yetiyorsa yere secde ederek namaz kıl. Yoksa, imâ ile kıl ve secdeni, rükûundan (başını! daha çok aşağı indirerek yap.)»

Bir hastanın secde ettiği şey yerde bulunur ve o şeyin bir yüksekliği olursa, namaz kılan kimsenin yüzüne yakın olan bu yükseklik üzerine secde etmesi caizdir. Ancak bu şekilde namaz kılan kimse, yerin sertliğini hissederse, namazı-rükû ve sücûdia kılınmış olur; hissetmezse imâ ile kılınmış namaz olur.

Yukarıda söylediğimiz birinci şekilde de yüzüne kaldırdığı şeyin üzerine secde ettiği zaman, secdesini rükû'undan daha aşağıya yapmışsa bu durumda sahihtir ve kıldığı namaz imâ üe kılınmış olur,...

Zahıyre'de: «Hasta olan kimse, eğer oturmaya kadir olmazsa, arkası üzerine yatar ve ayaklarını kibleye doğru uzatır. Rükû' ve sücûdu imâ ile yapar. Başı ile imâ etmesinin mümkün olması için, omuzlarının altına bir şey koyması lâzımdır.» denilmiştir.

Hasta olan bir kimse, bir şeye dayanarak oturmaya kadir olursa, öyle yapması lâzımdır; bu durumda yatması caiz olmaz.

Bu kimse, eğer sağ yanı üzerine yatıp, yüzünü kibleye döndürür ve bu durumda imâ yaparsa,, bu da caizdir. Fakat, sırtüstü yatmaya kudreti varsa, böyle yapması daha efdaldır.

Eğer hasta, başı ile imâyâ da hiç bir şekilde kadir olamazsa, kudretinin yeteceği zamana kadar namazı te'hir olunur.

Bu durumda olan kimsenin aklı başında ise, bir rivayete göre, o kimseden namaz tamamen sakıt olmaz. Kaza edebileceği zamana kadar namazı te'hir etmiş olur.

Bir rivayette de, aczi bir gün, bir geceden fazla devam ederse, aklı başında olsa bile, o hastadan namaz tamamen sakıt olur.

Bu hususta birinci rivayeti, Hidâye Sahibi ile Menâfîl Sahibi sahih görmüşlerdir.

İkinci rivayeti ise, Kâdîhân ile Muhit Sahibi sahih görmüş ve Şeyhül-İslâm ile Fahrül'-İslâm da bu kavli ihtiyar etmişlerdir.

İbrahim Halebi Hidâye Sahibinin tashihi en sahih olanıdır.» demiş ve bunun del'illerini Şerh-i Kebîr'de zikretmiştir.

Âciz olan hastanın, gözü ile, kalbi ile, kaşı ile irââ etmesi caiz olmaz. Ebû Yûsuf (R.A)'dan gelen bir rivayette ise, hasta olan kimsenin gözü ile veya kaşı ile imâ etmesi caizdir. İmâm Züfer ise, o kimsenin kalbi ile imâ etmesini de caiz görmüştür. [\[123\]](#)

Bayılan Kimsenin Durumu:

Bayılmış olan kimsenin hükmü, başı ile imâdan âciz olan kimse hakkındaki ikinci rivayet üzerine olan hüküm gibidir. Yâni, o kimsenin baygınlığı bir gün bir geceden az olursa, baygınlık zamanında geçen namazları, ayıldıktan sonra kaza eder.

Eğer bayılması bir gün bir geceden fazla olursa, o kimseden baygınlıkta geçen bütün namazlar sakıt olur; ayıldıktan sonra kaza etmesi lâzım gelmez. Bir gün bir geceden çok zamanın geçip geçmediğini tesbit

hususunda, İmâm-ı A'zam (R.A.)'a göre saate i'tibar edilir. İmâm Muhammed (R.A.)'e göre ise, namaz vakitlerine i'tibar edilir.

Meselâ: Eğer bayılma sebebi ile g-eçen namaz, beş vakitten fazla olursa, bayılan kimseden namaz sakıt olur. Aksi takdirde namaz sakıt olmaz.

Mebûs ve Zahîre'de, İmâm Muhammed 'in bu kavli sahih bulunmuştur. İhtiyata uygun olan da budur.

Bir kimse zeval vakti esnasında bayırsa ve baygınlığı ertesi günün zeval vaktinden sonrasına kadar devam etse, bu durumda öğle vakti çıkmadıkça, İmâm Muhammed (R.A.)'in ihtiyata uygun kavli uyarınca, o kimseden namaz sakıt olmaz.

Bayılan kimsenin, baygınlık müddeti içinde hiç ayılmamış olması şarttır. Fakat, bu kimse eğer ayılmışsa ve ayıldığı vakit biliniyorsa, meselâ O kimsenin baygınlık hâli sabah vaktinde hafifler ve bir miktar ayılırsa ve sonra yine baygınlık hali gelirse, ayılmış olması, kendisinden önceki baygınlıkla ilgili hükümleri iptal eder; çünkü bu şekildeki ayılma muteberdir.

Fakat ayılma vakti bilinmez, birden bire ayür ve hemen yine bayırsa bu ayılmaya i'tibar edilmez.

Bir kimse penç denilen bitkiyi yediği için bir gün bir geceden ziyâde aklı gitmiş bulursa, İmâm-ı A'zam (R.A.) 'a göre, o kimsenin bu şekilde geçen

namazların kaza etmesi lâzım gelir; İmâm Muhammed (R.A.)'e göre ise lâzım gelmez.

Kıyama İlgili Muhtelif Meseleler

Hasta olan bir kimse, kıyama kadir olur, fakat rükû'a ve sücûda kadir olamazsa, Hanefî İmamlarına göre. o kimsenin namazı ayakta kılması gerekmez. Bilakis oturduğu halde ve imâ ile kılması caizdir. Hatta, oturarak imâ ile kılması, ayakta imâ ile kılmasından ef daldır.

Zehîyre'de: «Eğer hasta, kıyama ve rükû'a kadir olsa, fakat sücûda kadir olamasa, ona kıyam lâzım gelmez. Onun oturarak ima ile kılması da caizdir .Oturarak imâ etmesi -secdeye daha yakın olduğu için efdaldır.» denilmiştir.

Zahidi: «Rükû' için ayakta, secde için oturduğu yerde imâ eder. Aksini yapması câz olmaz.» demiştir.

Bir kimsenin boğazında akıntılı bir yarası olur ve namazı rükû ve sücûd ile kıldığı zaman yarısından bir şey akarsa, o kimse, namazı rükû ve sücûd ile kılmaz, oturduğu yerde ve inâ ile kılar. Zîrâ, namazı imâ ile kılmak, hades ile kılmaktan ehvendir.

Şeyh-i fânî derecesinde çok yaşlı olan 'kimse, eğer ayakta namaz kıldığı zaman idrarı akar; oturduğu halde rükû ve sücûdu ile kıldığı zaman idrarı akmazsa, o kimse oturarak, rükû ve sücûdu yapar ve namazını kılar. Bu şekilden başkası o adam için caiz olmaz.

Keza, yarası olan bir kimse de ayakta kıldığı zaman yarası akarsa, oturduğu yerde rükû ve sücûdu yaptığı zaman yarası akmazsa, o kimse de oturduğu yerde rükû' ve sücûdunu ya-oarak namazını kılar.

Keza, bir kimse secde ettiği zaman idrarı akar veya yellenirse, o kimse namazı ayakta imâ ile kılar,

Fakat, ayakta kıldığı zaman idrarı, yarasının cerahati veya bunlara benzer diğer şeyleri akan bir kimse, eğer yatarak kıldığı takdirde bunlar akmazsa, bu durumda olan kimse, ayakta, rükû' ve sücûdu yaparak namazını kılar. Zira, özü olmayan kimsenin yatarak namaz kılması caiz değildir. Bu durumda ise, o kimsenin namazın rükûnlerini yerine, getirmesi tercih edilir. .

Nevâdir'de, ö kimsenin yanına yatarak kılabileceği hususu İmâm Muhammed (R.A) den zikrolunmuştur.

Eğer bir kimse, namazı ayakta kıldığı zaman kıraat bal kımından. zayıf kalacak, oturarak kıldığı zaman kıraate kadir olacak bir halde bulunsa, o kimse namazı oturarak ve kıraat ile kılar.

Kırâat'den zayıf olan kişiden murad, ayakta asla kıraate kadir olamayan pîr-i fânidir,

Kıyam esnasında bir miktar kıraat etmeye kudreti yeten kimsenin, ayakta kudreti yettiği kadar kıraat etmesi lâzımdır. Kalan kısmını ise oturarak 'kıraat eder.

Bir kimse, eğer tek başına namaz kıldığı zaman kıyama kadir olacak, fakat imâmla kıldığı zaman kıyama kadir olamayacak bir halde bulunsa, namaza ayakta ballar ve sonra oturur. Sonra rükû' vakti geldiği zaman eğer gücü yeterse kalkıp rükû' eder. Fakat buna gücü yetmezse, namazı tek başına kılar.

Bazıları ise, bu durumda: «imâmla kılar ve kıyama terk eder.» demişlerdir.

Hasta olan kimsenin namaz içinde oturma şekli, teşeh hü'd'de oturulduğu gibi olmalıdır. Eğer kadir ise namazın başından sonuna kadar öyle oturur. Fetva da bu kavil üzeredir.

İmâm Muhammed (R.A.)'in rivayetine göre, İmâm-ı A'zam (R.A.) : «istediği şekilde oturur.» demiştir.

Bazıları ise: «Teşehhüdün dışında, dilediği gibi oturur. Amma teşehhüdde diğer namazlarda oturduğu gibi oturur.» demişlerdir. Fakat zahir olan önceki kavildir.

Zarûret'hâlinde ise, gücü yettiği kadar ve gücü yettiği şekilde oturur.

Zehîyre'de: «Hamile bir kadının çocuğunun başı çıkmış olsa ve bu kadın namaz vaktinin geçmesinden korksa, gücü yeterse abdest alır, yetmezse teyemmüm eder, çocuğunun başını bir şey içine koyup muhafaza ederek o kadın namazını oturarak rükû, ve sücûd ile kılar. Eğer rükû' ve sücûda gücü yetmezse, namazını imâ ile kılar. Yâni, namazını gücü yettiği şekilde kılar ve onu geçirmez. Çünkü, çocuğun ekserisi çıkıp kan görünmedikçe, kadın nifaslı olmuş sayılmaz ve ondan namaz sakıt olmaz.

Bir kimsenin elleri ve ayakları kurumuş (yâni felç olmuş) ona abdest aldracak veya teyemmüm ettirecek bir kimse bulunmazsa, bu durumda o kimse yüzünü ve kollarını teyemmüm niyeti ile duvara sürüp namazını kılar. O kimsenin namazı terk etmesi caiz olmaz.

Abdeste veya teyemmüme her hangi bir şekilde gücü yeten kimse namazı te'hir etmez; vaktinde kılar.

Velhasıl, bir kimsenin herhangi bir şekilde imkânı olması halinde, namazı terk etmesine cevaz yoktur. Çünkü, namazın ter-kedilmesi elim azaba sebep olan büyük günahı gerektirir.

Cenâb-ı Hakk (Sübhânek ve teâlâ) Kur'an-ı Mecidinde, Hak yolda hidâyet üzere bulunanların kâmil bir korku ve ibâdete tam bir bağlılık ve tâatlerini beyân edip, «bu kimselere Rahmanın âyetleri okunsa, onlar ağlayarak düşüp secdeye kapanırlar.» diye medhettikten sonra, bu kimselerden sonra gelen yaramazların da kötü hallerini beyan ederek, «sonra arkalarından öyle bir nesil gelriiki, namazı bıraktılar, şehvetlerine uydular. İşte bunlar da azgınlıklarının cezasına uğrayacaklardır.» buyurmuştur. Alimlerden bir topluluk bu âyet, «O medhedilen taifeden sonra, onların yerine kalan o yaramaz kimseler namazı te'hir ettiler, vaktinde kılmadılar.» demektir, demişlerdir.

Sihhatli olan bir kimse, namazın bir miktarını ayakta durarak kılmışken, namaz esnasında kendisine bir hastalık arız olsa veya oturmasını mubah kılabacak başka bir özür meydana gelse, namazını oturduğu yerde ve gücü. yeterse rükû' ve sücûdu ile tamamlar. Rükû' ve sücûda gücü yetmezse, oturduğu yerde imâ ile namazını tamamlar.

Eğer oturarak kılmaya da gücü yetmezse, sırtının veya yanının üzerine yatarak imâ ile namazını tamamlar.

Bir kimse hastalık sebebi ile namazın ilk kısmını oturduğu yerde rükû' ve sücûd ile kılar ve namaz esnasında, hastalıktan kurtulup, ayağa kalkmaya kadir olursa, önce kılmış olduğu kısmın üzerine bina ederek kalan kısmı ayakta tamamlar. Bu İmâm Ebû Hânîfe (R.A.) ile İmâm Yûsuf (R.A.)'un görüşüdür. İmâm Muhammed (R.A.)'e göre ise bu kimse namazı yeniden kılar. Zira, İmâm Muhammed (R.A.)'e göre kâimin (ayakta duranın) , kaide (oturana) uyması caiz olmadığı gibi, kıyama (ayakta kılmayı) kuûd (oturma) üzerine bina etmek de caiz değildir. Fakat, İmâm-i A'zam (R.A.) ile İmâm Ebû Yûsuf (R.A.)'a göre bu ikisi de caizdir.

Hasta olan bir kimse, eğer namazın bir kısmını imâ ile' kılar,- sonra ayakta veya oturarak, rükû ve sücûd ile namaz kılmaya kadir olursa -ittifakla- o kimsenin namazını iade etme-. si lâzım gelir. Zira, namazı rükû' ve-sücûd ile kılmanın imâ ile kılana iktidâsı caiz olmadığı gibi, rükû ve sücûdu imâ

üzerine bina etmek de caiz olmaz.

Bir kimsenin hiç bir özrü olmadan, nafîle namazları oturarak kılması icmâ-ı ümmet ile caizdir. Fakat sabah namazının sünneti bundan müstesnadır. Sabah namazının sünnetini, özürsüz olarak oturduğu yerde kılmak sahih değildir.

Bazıları bu hükümden teravihi de istisna etmişlerdir; fakat esas olan, teravihi özürsüz olarak oturduğu yerde 'kılmının caiz olmasıdır. Lâkin oturarak kılmak mekruhtur.

Bir kimse, nafîle bir namaza ayakta başlasa ve yorulsa; bu kimsenin bir ağaca, duvara, bunlar gibi bir şeye dayanarak veya oturarak o namazı kılıp tamamlaması ittifakla ve kerâhai siz olarak caizdir. Çünkü, bu namazda yorulmak özürdür. Fakat, bir özrü olmadan dayanması ittifakla mekruhtur. Çünkü, dayanmakta edebe aykırılık ve kibirlenmeyi açığa vurma hali vardır.

Nafîle namaz kalan bu kimse, ayakta namaza başladıktan sonra, bir özrü olmadan otursa, İmâm-ı A'zam (R.A.)'a göre ve Hidâye Sahibinin ihtiyarı üzere, mekruh olarak caizdir.

Fakat, Fahrü'l-İslâm'm ihtiyarı üzere, bu namazın İmâm-ı A'zam (R.A.)'a göre caiz olmasında kerâhat yoktur. Esahh olan da budur.

İmâmeyn'e göre ise, bu şekil asla caiz değildir.

Bu ihtilaf, o kimsenin birinci rek'atte veya ikinci rek'atte oturduğu durumdadır.

Nafîle namaz kılan bu kimse, eğer ikinci iki rek'atte oturmuş olursa, İmâmeyn'e göre de öğlenin sünneti'ile cum'anm sünnetinden başkalarında caizdir; bu namazlai'da ise caiz değildir.

Eğer bir kimse, nafîle namaza oturduğu yerde başlar ve sonra ayağa kalkarsa, namazı bilittifâk caizdir. Zira, ayaktaküerin oturana uyararak kılması,

[125]

nafîle namazda ittifakla caizdir.

Binek Hayvanı Üzerinde Namaz Kılmak

e Şehir dışında olan bir kimsenin, binek hayvanı üzerinde imâ ile nafîle namaz kılması ittifakla caizdir. Hayvanın kıbleye dönmüş olması da şart değildir. Hayvanı hangi tarafa dönmüş olursa olsun caizdir.

Şehir içinde olunca da yine kerâhatsiz caiz olduğu İmâm Ebü Yûsuf (R.A.) tan rivayet edilmiştir. İmâm Muhammed (R.A.)'den ise, kerâhülle câiz olduğu rivayet edilmiştir.

İmâm-ı A'zam (R.A.)'a göre, bu kimsenin şehir içinde böyle namaz kılması asla caiz değildir.

Namaz kılan bu kimse, şehir. hâricinde hayvana binili iken namaza başladıktan sonra, hayvanından inse, namazın kalan kısmını önce kıldığı kısmın üzerine bina ederek, namazı rükû' ve sücüd ile tamamlar.

Eğer namazın bir kısmını inmiş olarak kılıp sonra- yine hayvanına binse, İmâm Züfer'e göre, her iki durumda da kıbleye

Farz namazı hayvan üzerinde kılmak ise, teyemmüm bölümünde zikredilen özürler sebebi ile caizdir.

Meselâ: Hayvandan inmesinden dolayı,-kendi hastalığının artmasından, düşmandan veya vahşi hayvandan korkar veyâhud etraf namaz kılan kimsenin yüzünün batacağı kadar çamur olur ve kuru yer bulunmazsa; veyâhud da hayvanı için vahşi hayvanlardan veya hırsızdan korkarsa, o kimsenin farz namazı hayvan üzerinde imâ ile kılması caizdir. Bu durumda kıbleye yönelmek de imkân şartına bağlıdır. Mümkünse kıbleye döner; değilse mümkün olduğu şekilde kılar.

Hayvana binili olan bir ihtiyar, hayvanından indiği zaman kendi başına binmeye kadir olmaz ve yardımcı da bulunmazsa veya bir kadının yanında mahremi bulunmaz ve kendisi de inip binmeye kadir olmazsa, bu durumda bu kadın ve ihtiyarın da farz namazı hayvan üzerinde kılması caizdir.

Keza, bir kimsenin hayvanı yavuz olur ve inince sahibini bindirme hususunda inat ederse, farz namazı hayvan üzerinde kılmak o kimseye de caiz olur.

Zikredilen bu özürler sebebi ve, farz namazı hayvan üzerinde kılan bir kimseden bu özürler kalkınca, bu namazı iadesi lâzım değildir.

Hayvan üzerinde namaz kılan kimse, kıldığı namazın rükû' ve sücüdünü imâ ile yapar ve secde için rükû'a nisbetle daha çok eğilerek imâ eder.

Hayvanın sırtına yüksekçe bir şey koyup, onun üzerine secde etse veya hayvanın eğeri üzerine secde etse, bu caiz olmaz. Yâni, secde etmemiş

[126]

olur. Bilakis imâ etmiş olur. Zira, hayvan üzerinde namaz kılmak imâ ile meşrudur.

Binek Üzerinde Namaz Kılmakla İlgili Bazı Fer'î Mes'eleler

Bir kimse kıbleye müteveccih olan hayvan üzerinde namaz kılarken, hayvanın yönü kible yönünden ayrılrsa, İmâm Halevânî «O kimsenin namazı caiz olmaz.» demiştir. Burada, İmâm Halevânî, «hayvanın kible istikâmetinden ayrılması bir rükün edâ edecek miktarda olursa» demek istemiştir. .

Bir kimse, hayvan dururken yükün bir kısmı üzerinde namaz kusa, eğer yükün altına destek olarak yere bitişik bir ağaç dikilmiş ise namazı caizdir. Durmakta olan arabanın üzerinde namaz kılmanın caiz olması gibi... İskemle ve sedir üzerinde namazın caiz olması gibi...

Fakat, eğer yükün altına ağaç konmamış veya yükü taşıyan hayvan durmamakta yürümekte ise, o namaz hayvan üstünde kılman namaz olur. Nitekim, araba yürürken üzerinde kılınan namaz, eğer farz ise özür olmaksızın caiz olmadığı gibi, o yükün şakkında (bir yarısında) da özürsüz namaz kılmak caiz değildir.

Vitir, adanmış namazlar, başlanılmış olduğu halde bozulmasından, dolayı kazası gereken namazlar gibi vacip namazlarla, cenaze namazı ve inili bulunduğu zaman okunmuş bulunan tilâvet secdesi. Bunların hepsi, bu hususta farz namazlar menzile-sindedir.

Tertib olunmuş sünnetler ise diğer nafîleler gibidir.

Fakat, sabah namazının sünnetinin, özürsüz olarak hayvan üzerinde kılınmasının caiz olmadığı da İmâm-ı A'zam (R.A.) dan rivayet edilmiştir.

[127]

Gemide Kılınan Namaz

Bir kimsenin, farz namazı gemide özrü olmadığı halde oturarak kılması İmâm-ı A'zam (R.A.) 'a göre caizdir. İmameyn'e göre ise özürsüz oturması caiz değildir.

Meselâ; ayakta durmaktan dolayı baş dönmesi meydana gelir veya ayakta, durmaya mâni olan başka bir özür bulunursa, İmameyn'e göre de oturarak kılması caiz olur.

Fakat, İmâm-ı A'zam (R.A.)'a göre de ayakta kılmak daha efdaldır:

0 Keza, eğer gemiden çıkıp yerde kılmak mümkün olursa, bu da daha efdaldır.

Bu ihtilâf, yürüyen gemide veya deniz ortasında bağlı olup şiddetli dalgaların tesiri ile sarsılan gemilerdedir.

Deniz ortasında bulunan ve şiddetli dalga ile sarsılmayan veya deniz kenarında bağlı olan gemi hakkında da bazılarına göre mezkûr ihtilâf caridir.

Fakat, ittifakla esalîh kavil, oturmaktır.

İzâh'da: «Eğer gemi deniz kenarında durmakta ve dibi yere değmekte ise, onun üzerinde namaz kılmak caizdir. Dibi yere değmediği takdirde, eğer o gemiden çıkmak mümkün ise, gemide namaz kılmak caiz olmaz.» denilmiştir.

Gemide namaz kılan kimsenin iftitah tekbiri esnasında kibleye yönelmesi lâzımdır. Zîrâ, gemi içinde bulunan kimse hakkında gemi ev gibidir.

Rükû' ve sucuda kadir olan kimsenin gemide imâ ile nafîle namaz kılması da caiz değildir. [\[128\]](#)

Kırâat

Kıraatin Şekli:

Namazın içindeki farzlarından (^rükünlerinden) üçüncüsü Kıraattir.

Kıraat : Kişinin kendi işiteceği kadar bir sesle, kelimeleri meydana getiren harfleri doğru bir şekilde telâffuz etmesidir.

Şayed, harfleri doğru telâffuz etse, fakat kendisi işitmösc (Hindİvanî ve Fadli'ye göre bu kıraat olmaz.

Bazıları ise doğru çıkardığı

Kendileri işitmese bile, harfleri mahreçlerinden zaman bu caiz bir kıraat olur.» demişlerdir. İmâm Kerhî'de bu kavli ihtiyar eylemiştir. Fakat Muht'at'da: -'Esah elan Hindivânî ve FadlVnin kavlidir,» denilmiştir.

Kâfiye'de Şomsü'l-eimme Halvânfnin şöyle dediği nakleuilmiştir «Esah olan budur ki, sadece harfleri mahreçlerinden doğru çıkarmak kifayet etmez. Okuyan kimsenin kendisinin ve yakınında olan kimsenin de işitmesi lâzımdır.»

Talâk, itâk istisna, kesilen hayvan için besmele çekmek, alışveriş, vacip olan tilâvet secdesi ve bunlara benzeyip nutka teallük eden her şey. bu iki şeyh indinde, konuşan kimse bunları kendisins ve yakınında bulunan kimseye işittirmedikçe, Kâfiye'de zikredildiği gibi caiz olmaz. [\[129\]](#)

Farz, Vacip ve Sünnet Olan Kıraatler:

Nafîle .namazların her rek:atinde kıraat farzdır.

Keza, vitrin her rek'atinde de kıraat farzdır. Çünkü, vitrin sünnete benzerliği vardır.

İki rek'atli farz namazların her rek'atinde kıraat farzdır. Sabah namazı ve cum'a namazı gibi...

Dört rek'atli veya üç rek'atli olan farz namazların, laâ-iettayin iki rek'atinde kıraat farzdır. Kıraat önceki iki rek'atte olabileceği gibi sonraki iki rek'atte de olabilir. Hatta, kıraatin birinci ile üçüncü rek'atte veya birinci ile dördüncü rek'atte veya ikinci ile üçüncü rek'atte veya ikinci ile dördüncü rek'atte olması arasında hiç bir fark yoktur. Bunların hepsi beraberdir.

Fakat efdâl olan, ilk -ki rek'atte kıraat etmektir. Sahih olan bu iki rek'atde kıraatin «âcip "olduğudur. Zira ilk iki rek'atde kasden kıraat terk edilirse, bu mekruh olur. Sehven kirâat terk-olunursa, sehiv secdesi lâzım gelir. Çünkü, kıraatin bu ilk iki rek'fite ta'yin edilmesi vaciptir.

Farz namazı kılan bir kimse, ilk iki rek'atte kirâat edince rek'atlerde muhayyerdir. Dilerse, onlarda da kirâat eder; erre teşbih eder; dilerse üç teşbih miktarı sukut eder. at tesbihden, teşbih de sükûtan efdaldır.

Son rek'atlerde sadece Fatiha kirâat etmek sünnettir. Bazıları ise buna, müstehabtır demişlerdir.

Hasan bin Ziyâ'dın İmâmı A'zam (R.A.)'dan rivayetine göre son rek'atlerde Fatiha okumak vaciptir. Fatihayı sehven terk ederse, sevih secdesi vacip olur. Bu kavli tbni Hümân, Hidâye Şerhinde tercih etmiştir. Buna göre teşbih veya sükût etmekle yetinmek mekrûhtir. [\[130\]](#)

Farz Olan Kıraatin Miktarı:

Kıraatin farz olan miktarı, kıraatin farz olduğu rek'atlerde, Kur'an'dan kısa bile olsa bir âyet okumaktır. Meselâ; Bu İmâm-ı A'zam (R.A.)'dan ezhar rivayette caizdir.

Yine İmâm-ı A'zam 'dan bir rivayete göre «İnsanların hitabına benzemeyip. Kur'an olduğu zahir olacak miktarda okumak lâzımdır.»

Bu rivayet üzere sümme nazara gibi kısa bir âyet kifayet etmez

tmameyn'e göre ise, kıraatte farz olan miktar üç kısa âyettir. Meselâ: «sümme nazara,» sümme abese ve besera) ve sümme edbera ve'stekbere.» gibi... Yeya üç kısa âyet miktarında, bir uzun âyet okumaktır.

Esrar isimli kitapta: «İmameyn'in kavli ihtiyata daha uygundur. Ayrıca İmameyn'in bu kavli imâm-ı A'zam (R.A.) 'dan da rivayet edilmiştir.» denilmiştir.

Kısa bir âyet okumakla, İmâm'ı A'zam (R.A.) kavli'nde namazın caiz olması üzere namaz kılan bir kimse, bir kelimeden ibaret olan kısa bir âyeti okusa, (meselâ: müdhâmmetâm" gibi) veya bir harften ibaret olan âyeti okusa (meselâ : sâd ve O nün gibi), bu okuduğu şeyin farz olarak kâfi olup olmadığına meşâyih ihtilâf etmiştir. Sahih olan ise bunun caiz olmadığıdır.

Namaz kılan kimse, eğer uzun âyetlerden olan âyete'l-kürsiyi veya âyetü'l-müdâyene'yi (bu âyet, Bakara sûresinin âyetidir ve tam bir sâhifedir.)

okusa, fakat bunları bir rek'atte bitirmeyip, bir kısmını bir rek'atte kalan kısmını ondan sonraki rek'atte okusa, bu durumda da bunların lamamı bütün bir âyet olduğu için meşâyih ihtilâf etmişlerdir.

Bazıları, bu durum, «caiz değildir» demişlerse de esahh olan, İmâm-ı A'zam (R.A.)'ın ve İmâmeyn'in kavilleri gereğince, bu durumun caiz olduğudur. Çünkü, bu âyetlerin yarısı, üç kısa âyetten daha uzundur.

Bir âyetten başka Kur'ân okumayı bilmeyen kimsenin, o âyeti tekrar etmesi, İmâm'ı A'zam (R.A.)'a göre caiz değildir. İmâmeyn'e göre ise, âyeti üç kerre tekrar etmesi lâzımdır.

Fakat, sadece bir âyeti okumaya gücü yeten kimsenin, o âyetin yarısını iki kerre veya daha ziyâde tekrar etmesi İmâm-ı A'zam (R.A.) 'a göre caiz olmaz.

0 Üç âyet okumaya gücü yeten kimse, eğer bir âyeti tekrar ederse İmâmeyn'e göre bu caiz olmaz. [\[131\]](#)

Rükû

Famazın içindeki farzlarından (yâni rükünlerinden) dördüncüsü rükû'dur.

Namazda farz kılınmış olan rükû', namaz kılan kimsenin belini bükerek, başını aşağıya tutmasıdır.

Eğer başını bir miktar aşağı tutar, fakat itidâl haddine varmazsa, bakılır: Eğer o kimsenin kâmil rükû'a yakınlığı, kıyama yakınlığından fazla ise, rükû' caizdir. Eğer kıyama yakınlığı fazla ise, rükû' caiz olmaz. O kimse kâim sayıldığı için rükû' etmiş sayılmaz.

Kıyama yakınlığı fazla olmak, belini bükmeden, sadece başını aşağı tutup, omuzlarını bir miktar eğmek hali demektir. [\[132\]](#)

İmâma Rükû'da Yetişen Kimse

Bir. kimse, imâma rükû'da iken yetişip tekbir alsa, fakat tekbîri kıyamdan ziyade rükû'a daha yakın olduğu zaman vâki' olsa, o kimsenin namazı, namaza başlaması sahih- olmadığı için fâsid olur. Zira, iftitâh tekbirinin sadece kıyamda iken vâki' olması şarttır.

Bir kimsenin sırtı kambur, kamburluğu da rükû haddine ulaşmış bulursa, o kimse namaz esnasında rükû' için başını biraz aşağı eğer. Kıyamdan rükû'a geçtiğinin belli ve sabit olması için böyle yapması gerekir.

Uyûnül-F'etâvâ'da : «İmâm, bir namazın bir rek'atinde secdenin birini yapmış iken, bir kimse o imâma önceki rekatte uyup, daha sonra eğilip rükû etse ve sonra iki secde yapsa, o kimsenin namazı, -imâma uyduktan sonra, tam. bir rek'ati tek başına kürmüş olduğu için fâsid olur.

İmâm rükû' edip, henüz birinci secdede iken, bir kimse yetişir tek' başına rükû' eder, fakat her iki. secdeyi de imâmla birlikte yaparsa namazı fâsid olmaz. Çünkü, o kimsenin tek başına kıldığı, kâmil bir rek'at sayılmaz..Bu rek'at o kimse için tam bir rek'at olarak da sayılmaz. İmâmın selâm vermesinden sonra, onu kaza etmesi lâzımdır.

İmâma uyan kimsenin imâmdan önce rükû' etmesi veya imâm başını kaldırmadan o kimsenin başını kaldırması hâlinde rükû'u caiz olmaz. Hatta, imâm rükû ettiği zaman, o kimse tekrar, rükû etmezse, namazı fâsid olur.

Eğer.o kimse henüz rükû'da iken, imâm ona yetişip, birlikte rükû' etseler, o rükû' kâfidir.

Bir kimse imâm rükûda iken yetişip iftitâh tekbirini alsa fakat imâm rükû'dan başını kaldırmaya kadar durup rükû et: meşe, o rek'atte imâma uymuş olmaz; o rek'ati geçirmiş olur.

Keza, tekbîrden sonra durmayıp rükû eder, fakat o kimse-, nin rükû'u, imâm başını rükû'dan kaldırıp kıyama yakın olma noktasında vâki' olsa, yine o rek'atte imâma uymuş olmaz.

İmâma rükû'da yetişen kimse, iki tekbîre muhtaç olmaz; ona bir tekbîr kifayet eder.

Bu tek tekbir ile rükû'a niyyet eder, fakat iftitâha niyyet etmese, caiz olur.

Buna göre o tekbir kıyam hâlinde vâki' olmuşsa, iftitâh tekbiri olmaya uygun olur ve rükû'a niyyet etmiş olması hükümsüz kalır.

Rükû'nun rükûr olmaya selâhiyeti konusunda, İmâmı A'zam (R.A.) ile İmâm Muhammet! (R.A.) 'e göre en aşağı derecede bile olsa ona rükû' ismi miktarda olması kâfidir. Yâni, üç teşbihli tamamen söylemek veya üç teşbihli tamamen söyleyecek kadar eğlenmek lâzım değildir.

Secdelerin, Sücûdun da rükûn olmaya elverişli olmasında bu iki imâma göre en. aşağı derece, ona secde ismi verilecek kadar olmasıdır. Bu kâfidir.

Bu miktar ise, sadece başını yere koymakla hasıl olur. [\[133\]](#)

Rükû Ve Sücuddaki Teşbihlerin Miktarı

Zâdü'l-Fukahâh'da ve başka kitaplarda şöyle zikredilmiştir: Rükû' ve sücûd teşbihlerinde, sünnetin yerine gelmesinin en aşağı derecesi üçtür; ortası beştir; ekmeli ise yedi defadır.

Namazı tek başına kılan kimse, üçden fazla olmak üzere beş veya yediden hangisini dilerse, o kadar teşbih eder.

İmâm olan kimse ise, teşbihleri üçten fazla tekrarlamaz. [\[134\]](#)

Sücûd

Namazın içindeki farzların (rükünlerin) beşincisi sücûddur

Namazda farz olan sücûd, namaz kılan kimsenin alnını yere veya yere bitişik olan bir şeyin üzerine koyması ile hasıl olur.

Secdenin kemâli ise, namaz kılan kimsenin, ahum, burnunu, ellerini, ayaklarını ve dizlerini yere koyması ile olur. Zira, Resûl-i Ekrem (Sallallahü Teâlâ aleyhi ve selleri) bir hadîs-i şe-riflerinde şöyle buyurmuşlardır:

Ben kâmil bir secdeyi yedi kemik üzerinde yapmakla «rolundum: Alın, iki el, iki diz, iki ayağın uçları... Bunların hepsini koyarak kâmil secde

etmekle emrolundum.»

Secdenin kemâlini açıklayan bu hadis-i şerifde burun dilmemiştir; zira, alınla burun kemiği birdir ve burun dahildir. Bunun içindir ki sadece alın zikredilmekle iktifa olunmuştur. [\[135\]](#)

Secdede Sadece Alnını Veya Sadece Burnunu Yere Koyan Kimsenin Durumu

Namaz kılan bir kimse, eğer alnını yere koyar, fakat burununu yere koymazsa onun secdesi -ittifakla- caiz olur. Fakat, özürsüz olarak alnını yere koymazsa, o secdesi mekruh olur.

Namaz kılan kimse, eğer sadece burnunu yere koyar, alnını yere koymazsa, keza yine bu secdesi caizdir. Fakat, özürsüz olması halinde bu da mekruhtur. Bu İmâm-ı A'zam (R.A.) 'm kavline göre.

Kıfayeti'l-Mecâlis'de zikredildiğine göre, İmâm-ı A'zam (R.A.): «Namaz kılan kimse secde ettiği zaman, sadece burnunun yumuşağını yere koysa, bu caiz olmaz. Burnun üzerine secde etmenin caiz olması, namaz kılan kimsenin burun kemiğini yere koyması ile mümkündür.» demiştir.

Namaz kılan kimse, eğer secde esnasında yanağını veya çenesini yere koysa, bu ittifakla caiz olmaz. Bu şekildeki secde, alın ve burun üzerinde secde etmeye mâni' özrü bile olsa, yine caiz değildir!

Alın ve burun üzerine secde etmeye mâni' özrü olduğu takdirde sücûdu imâ ile yapar.

Namaz kılan kimsenin sücûd da ellerini ve dizlerini yere oyması, Hanefî İmamlarına göre farz değil, sünnettir. [\[136\]](#)

Secdede Ayağın Yele Konulması

Namaz kılan kimse, secdede iki ayağını veya sadece bir ayağını olsun yere koymasa, onun secdesi caiz olmaz. Fakat sadece biri konmuş olsa caizdir. Nitekim, kıyamda iken, bir ayak üzerinde durup kılmanın caiz olması gibi...

Ayağı koymaktan maksat, ayak parmaklarını koymaktır.

Namaz kılan kimse, sadece ayağının bir parmağın veya parmaklarını koymadan bir ayağının üstünü ve diğer ayağının tamamını koymuş olsa sücûdu caiz olur. Aksi takdirde caiz olmaz.

Parmakları koymaktan murad ise, ayak parmaklarını secde

enasında kible tarafına çevirmektir. Bu durum, onlar üzerine dayanmak içindir. Zira, eğer böyle yapılmazsa, sadece ayağın üstü konulmuş olur; sadece ayağın üstü ise, mu'teber değildir. [\[137\]](#)

Nerelere Secde Edilebileceği

Namaz kılan kimse, eğer izdiham sebebi ile kendi uyluğu üzerine secde etse, bu caizdir. İzdiham sebebi ile uyluklar üzerine secde etmenin caiz olması İmâm-ı A'zam (R.A.)'m kavidir. Bu hususta İmâmeyn'den muhalefet de sâdir olmamıştır.

Keza, bir özür bulunur ve bu özür uyluğundan başka bir yere secde etmekten kendisini men ederse, kavli muhtar üzere yine uyluklar üzerine secde etmek caizdir. Fakat, bir özür bulunmazsa, muhtar olan kavil üzere, bu şekildeki secde caiz olmaz.

Namaz kılan kimse avucunu yere koyup, hiç bir özür olmadığı halde, onun üzerine secde etse, bu secdesi sahih olarak caizdir, fakat mekruhtur.

Namaz kılan kimse dizleri üzerine secde etse, bu durum gerek özür sebebi ile olsun ve gerekse özürsüz olsun, secde caiz olmaz. Yâni yapmış olduğu secdeye itibar olunmaz. Bu şekildeki secde, sadece imâ olur.

Zâhidî'de, Hasan bin Ziyâd'dan şöyle bir rivayet vardır: «Namaz kılan bir kimse, eğer özür sebebi ile uylukları veya dizleri üzerine secde etse, bu caizdir. Fakat, özür olmadan caiz değildir.»

Namaz kılan kimse, bir erkeğin sırtına secde etse, sırtına secde edilen erkek de, secde eden kimsenin kıldığı namazı kılmakta iken bu secde vâki' olmuş olursa, caizdir.

Fakat, secde eden kimsenin kıldığı namazı sırtına secde edilen erkek kılmıyorsa, bu secde caiz olmaz.

Zirâ zaruret, secde edenle, sırtına secde edilen kimsenin aynı namazı kılmaları hâlinde olur; aynı namazı kılmamaları halinde ise, bu şekilde secde edilmesi için bir zaruret yoktur.

"Bu şekilde secde etmenin caiz olması, izdiham özrüne mahsustur, izdiham olmadıkça, bu şekildeki secde de caiz olmaz.

Namaz kılan kimsenin secde ettiği yer, ayaklarının bulunduğu yerden, birbiri üzerine dikilmiş iki kerpicin yükseldiği kadar olursa, bu yerin üzerine secde etmek caizdir. Yükseklik bu kadardan daha fazla olursa, o takdirde secde etmek caiz değildir.

Burada ölçü olarak zikredilen kerpiç, Buhara kerpicidir. Bu kerpicin eni dörtte bir zira' yâni altı parmak. Bu durumda ikisi yere dikili olsa, bunların yüksekliği yanın zira,, yani on iki parmak eder. (Bu yükseklik, bu günkü ölçülerimize göre, yaklaşık olarak 37.8 santimetredir.)

Zâhidî'de : «Hasta olan bir kimse, eğer göğüs hizasından aşağıda bulunan bir seki üzerine secde etse, bu caizdir. Sağlam olan kimsenin de böyle yapmasının caiz olduğu gibi...

Namaz kılan kimse, sarıgının dolamına veya giydiği elbisenin fazla kısmına secde etse, sarıgının dolamını veya elbisesinin fazlasını temiz bir şey üzerine serip, öyle secde etmişse, bu secdesi Hanefî İmamlarına göre caizdir. Sarıgının dolamı üzerine secde etmenin sahih olması için, dolamın alma bitişik olması şarttır. Eğer alma bitişik olanın üzerine secde etmeyip, bilakis kafaya bitişik olan dolamın üzerine secde etmiş olsa, bu caiz değildir.

Sanki üzerine secde edildiği zaman, yerin sertliğini duyup hissetmek lâzımdır. Nitekim, pamuk ve pamuğa benzeyen şeylerin üzerine secde edildiği zaman da, yerin sertliğini duyup hissetmek lâzımdır.

Bununla beraber, bir özür yokken sarık üzerine secde etmek mekruhtur.

Namaz kılan kimse, eğer yenini-veya eteğini necis bir şey üzerine sermiş ve onun üzerine de secde etmiş olursa, esahh olan kavilde o kimsenin

secdesi caiz olmaz. Fakat bu şekilde yapmış olduğu secdeleri, temiz bir yerde iade ederse, ittifakla sahih olur.

Namaz kılan kimse, ellerini veya bir bez parçasını temiz bir şey üzerine koyarak onların üzerine secde etse, bu caizdir. Fakat, bu hususun mekruh olduğu söylenmiştir. Özürsüz olarak avuçlar üzerine secde etmek mekruhtur. Fakat, temiz bir bez parçası ve benzerleri üzerine secde etmekte, sahih kavil üzere ke-râhat yoktur. Elin de, elin konulduğu yerin de temiz olması lâzımdır.

Elden başka bir şey, necis bir şeyin üzerine serildiği zaman, altında bulunan necasetin kokusundan veya renginden bir şeyin ortaya çıkmasına mani oluyorsa, onun üzerine secde etmek caizdir. Aksi takdirde caiz değildir.

Elden başka bir şeyi, yere koyup sermiş olmak, eğer fazla sıcaklığı veya fazla soğuluğu gidermek için olursa, bu durum mekruh değildir.

Bu şeyi eğer toprağa mâni' olmak ve onu gidermek için sar-memiş, fakat elbisesine veya sarığına toprak değmesin diye mişse, bu da mekruh olmaz. Fakat, yüzüne veya alnına toprak bulaşmasın diye sermiş, lakin bu şeyi sermeden kılması halinde toprak kendisin» bir zarar vermeyecekse, bu durumda bir şey sererek secde etmesinde kerahet vardır.

Bir kimse namaza kaftan veya benzeri bir şey üzerinde kılacak olsa, omuz kısmı ayaklarının altına gelecek şekilde serer ve etek kısmının üzerine secde eder. Çünkü bu şekil tevâzûa daha yakın ve uygundur.

Namaz kılan kimse, kar üzerine secde eder, fakat o kan

sıkıştırmamış olur ve namaz kılanımsenin karın içine batar, onun hacmini ve katılığını duydu>. hissetmezse, o kimsenin secdesi caiz değildir.

Çünkü bu durumda kılan kimsenin alını yer veya yer üzerine bitişik bir şey üzerinde durmuş olmamaktadır.

Fakat kar sıkıştırılır ve sertliği duyulacak şekilde olursa, şekildeki kann üzerine secde etmek caizdir.

Keza, yere ot döşeyip üzerine secde etse, ot gerek kuru ve gerek yaş olsun, eğer o otu pekiştirip, üstüne secde ettiği zaman yerin sertliğini duyup hissedecek duruma getirmiş olursa, secdesi caiz olur. Aksi takdirde secde caiz olmaz.

Keza, saman üzerine, atılıp kabartılmış pamuk, yün ve ya bunlara benzer bir şey üzerine secde edince, basılıp yere doğru indirilince tamamen iner, alın istikrar bulur ve yerin sertliği hissedilirse, bu gibi şeylerin üzerine secde etmek caiz olur. Aksi takdirde caiz olmaz,

Namaz kılan kimsenin pirinç veya darı üzerine secde etmesi caiz değildir. Çünkü bunların bastırılarak, kâmil bir derecede alçaltılması mümkün değildir.

Buğday ve arpa üzerine secde etmek caizdir. Çünkü, bunlar cisimlerinde sertlik vardır ve taneleri birbirleri üzerinde durmaktadır.

Dan, atılmış pamuk, yün ve benzeri şeyler çuval içinde bulunurlar ve sıkışmış olup basmakla alçalmazlarsa, bunların üzerine secde etmek caizdir.

Namaz kılan kimsenin alnını küçük bir taş üzerine koyarak secde etmesi ,eğer alnının ekserisi yer üzerine konmuş olursa caiz olur; aksrtakirde caiz olmaz.

Namaz kılan kimse, secde ederken dizlerini yer üzerine koymasa, sahih kavil üzere, bu secdecaiz olur. [\[138\]](#)

Ka'de-İ Ahîre

Namazın içindeki farzlarından (= rükünlerinden) altıncısı Ka'de-i Ahire'dir.

Ka'de-i ahîre, namazın sonunda oturmak demektir. Bundan Önce, namazda bir defa daha oturulmuş olsa da olmasa da, sön oturuşa ka'de-i ahire denir.

Ka'de-i ahîrede farz olan miktar, teşehhüd okuyacak kadar oturmaktır. Teşehhüd miktarından kasıt, et-Tahiyyat'ı baştan sona kadar okumaktır.

[\[139\]](#)

Ka'de-İ Ahîhe'nin Farz Oluşu İle İlgili Mes'eleler

Ka'de-i ahîrenin farz olmasının semeresi şu bir kaç mes'ele de görülür.

1- Bir kimse, meselâ öğlenin farzını beş rekat kılıp, dördüncü rek'atde oturmaz ve beşinci rek'ati de secde ile bağlamış olursa, namazın farziyeti batı olmuş ve o namaz nafilaye dönüşmüş olur. Bu hüküm İmâmî A'zam (R.A.) ve İmâm Ebû Yûsuf (R.A.) 'a göre'dir. İmâm Muhammed (R.A.) fe göre ise, bu namazın aslı batıl olur ve namaz olmaktan çıkar.

Kez, akşam namazının üçüncü rek'atinde veya sabah namazının ikinci rek'atinde oturulmaz ve sonraki rek'at için kalkıp o da secde üe bağlanırsa, bu durumlardaki hüküm de yine yukarıdaki ihtilâf üzeredir.

2 - Seferi (yolcu) olan kimse, kaza namazında mukîm bir imâma uymuş olsa, bu iktıdası sahih olmaz. Zîrâ, birinci ka'de (oturuş) yolcu için farzdır; mukim'için ise farz değildir. Bu durumda, yolcunun mukîme uyması, farz kılanın nafîle kılana uyması gibi olur; bu ise caiz değildir.

Bu mes'elede, «yolcunun kaza namazında uyması» şeklindeki . kayıt şu sebepten dolaydır : Vakit namazında, yolcunun mukîme uyması caizdir. Çünkü, vakit namazında yolcunun mukime uyması halinde, o yolcunun namazı da dört rek'at olur. Vaktin dışında iktidâ etmiş olsa bu böyle olmaz.

3 - Namaz kılan bir kimse, namazın tamamlayıp teşehhüd miktarı oturduktan sonra, kendisine tilâvet secdesinin vacip olmuş bulunduğunu hatırlar ve dönüp tilâvet secdesini yaparsa, o ka'deye i'tibâr olunmaz. Hatta eğer, ' tilâvet secdesinden sonra, tekrar teşehhüd miktarınca oturmasa, farz olan ka'deyi yerine getirmiş olmadığı için namazı fâsid olur.

4- Namaz kılan kimse, kade-i ahîrenin tamamında, namazı bozulmayacak şekilde uyuşa, uyandığı zaman yine teşehhüd miktarında oturması o kimseye farzdır. Bu durumda eğer oturmazsa, namazı fâsid olur. Çünkü, uyku ile yapılan fiiller namaz sayılmaz. Muhtar olan kavil budur.

Nitekim, namaz kılan kimse, namaz içinde uyuyarak okumuş, uyuyarak ayakta durmuş, rükû 'etmiş veya secde etmiş olsa... bunların hiçbirisi mu'teber olmaz.

Namaz içinde, bazı.fiillerin uyku halinde vâki olması çok görülen mes'el elerdendir. Özellikle buhal, yaz. gecelerinde kılınan teravîh namazlarında çok vuku' bulur. Bu durumda gafil olanları uyarmak lâzımdır. [\[140\]](#)

Namazdan Kendi Sun'u İle Çıkmak:

Namazın içindeki farzlarının (rükünlerinin) yedincisi, namaz kılan kimsenin, namazdan kendi sun'u ile çıkmasıdır. Fakat, namazdan kendi sun'u ile çıkmak İmâm-ı A'zam (R.A.)'a göre farzdır; imâmeyn'e göre farz değildir.

Namaz kılan kimse teşehhüt miktarı oturduktan sonra, kasden abdestini bozsa veya konuşsa veyahut namaza aykırı bir iş yapsa, mesela: Yemek yese, su içse veya bunlar gibi namaza aykırı bir iş yapmış olsa, o kimsenin namazı ittifakla tamam olur.

Fakat o kimse, teşehhüd miktarınca" oturduktan sonra, kasdı olmadan abdesti bozulmuş olsa, İmâmeyn'e göre namazı yine tamamdır; Lâkin İmâra-ı A'zam (R.A.)'a göre, o kimsenin abdest alıp, selâm vererek namazdan kendi kasdı ile kendi fiili ile..' çıkması lâzımdır. Hatta, abdest alıp, namazdan [\[141\]](#) kendi fiili ile çıkmazsa, o kimsenin namazı bâtil olur. Çünkü asıl olan, namaz kılan kimsenin namazdan kendi fiili ile çıkmasıdır.

Namazdan Kendi Sun'u İle Çıkmakla İlgili

12 Mes'ele

Namazdan kendi sun'u ile çıkmanın imâm-ı A'zam (R.A.)'a göre farz olup, imâmeyn'e göre farz olmaması durumu üzerine birkaç mes'ele bina edilmiştir M, bunlara «On iki mes'ele» denir.

1- Teyemmüm ile namaz kılan kimse ,teşehhüd miktarı' oturduktan sonra, su görse ve onu kullanmaya kadir olsa,' imâm-ı A'zam (R.A.)'a göre namazı fâsid olur. Zîrâ, o kişi namazdan kendi sun'unun dışında bir şeyle çıkmış olur. Fakat, İmâmeyn'e göre bu kişinin namazı tamamdır.

Keza, teyemmüm ederek namaz kıldırmakta olan imâma uymuş, olan bir kimse, teşehhüd miktarınca oturduktan sonra su görse ve imâmın o suyu kullanmaya kadir olduğunu açık bir şe-kilde bilse, hüküm yine yukarıdaki ihtilâf üzeredir.

2- Mestleri üzerine meshetmiş olan kimse, teşehhüd miktarı oturduktan sonra, mesih müddeti bitmiş olsa, hüküm yine yukarıda zikredilen ihtilâf üzeredir.

3- Teşehhüd miktarınca oturmuş olan kimse, mestlerinin ikisini veya birisini az bir amel ile çıkarsa, yine o namazın batıl veya tamam olduğu hususu -yukarıdaki gibi- ihtilâflıdır.

Namaz kılan bir kimsenin yaptığı iş, onu dışarıdan gören kimsenin, namaz kılan kimseyi namaz dışında olduğunu zannettirecek kadar çok olmazsa, o işe amel-i yesir (az bir iş) denir. Namaz kılmadığım zannettirecek kadar çok olan işe ise, amel-i kesir (Çok.iş) denir.

Bu kimse, mestlerini amel-i kesir ile çıkarırsa, bu durumda zikredilen ihtilaf câri değildir. Çünkü bu durumda, o kimse namazdan kendi sun'u ile çıkmış olur.

4- Teşehhüd miktarı oturmuş olan musallî (namaz ki lan kimes) ümmî olsa (= okuma yazma bilmes), bu kadar oturduktan sonra, bir sûreyi zahmetsiz ve meşakkatsiz bir şekilde öğrense, bu durumda mes'ele yine yukarıdaki şekilde ihtilâflıdır.

Zahmetsiz ve meşakkatsiz bir şekilde öğrenmek, o sûreyi düşünüp hatniamakla veya yazılmış, olarak görüp onun o süre olduğunu anlayıp -hatırlamakla olur.

Ümmî olan kimse, o sûreyi, söylediğimiz şekillerin dışında bir yolla öğrenirşse, bu durumda yukarıdaki ihtilâf câri değildir. Çünkü, bu durumda o kişi namazdan kendi sun'u ile çıkmış olur.

5 - Namaz kılan kimse çıplak olur ve teşehhüd miktarı oturduktan sonra elbise bulur ve onü giymeye kadir olursa, bu durumda hüküm yine yukarıdaki ihtilâf üzeredir.

6 - imâ ile namaz kılmakta olan kimse, teşehhüd miktarı oturduktan sonra rükû' ve secde etmeye kadir olursa, bu durumda da zikredilen ihtilâf câridir.

7 - Namaz kılan kimse sahib-i tertîb olur, fakat kıldığı namazdan önce kendi üzerinde kaza edilmesi gereken bir namaz bulunduğunu, teşehhüd miktarı oturduktan sonra hatırlarsa, bu durum da yine mezkûr ihtilâf üzeredir.

8 - Yanında oturan kimse teşehhüd miktarı oturmuş olan ' fakat kendisi halen okumakta bulunan bir imâmın, bu sırada ab-desti bozulmuş olsa ve imâm yerine bir başkasını geçirmiş bulunsa, bu durumda da yukarıdaki ihtilâf vardır.

9 - Sabah namazını kılmakta olan bir kimse, teşehhüt miktarı oturduktan sonra güneş doğmuş olursa, hüküm yine yukarıdaki ihtilâf üzeredir.

10 - Cum'ayı kılmakta olan kimsenin, teşehhüd miktarı oturmasından sonra ikinci namazı vaktinin girmiş olması hâlinde de bu ihtilâf vardır.

11- Cebire (kırık veya yaralar üzerindeki sargı) üzerim meshetmiş olarak namaz kılan kimsenin sargısı, teşehhüt miktarı oturduktan sonra düşmüş olsa, bu durumda da mezkûr ihtilâl vardır.

12 - Namaz kılan kimse, sahib-i öZR olsa, teşehhüd miktar oturduktan sonra, bu öZRü kesilse ve kesilmesi devamlı olup namaz vaktini içine alsın, meselâ : Öğle namazında ka'de-i ahire-de teşehhüd miktarı oturduktan sonra öZRü kesilse ve ikinci vakti çıkıncaya kadar bu kesilmesi devam etse, bu durum da ihtilâflıdır. Yâni:

Bu mes'elelerin tamamında, bu durumda namaz kılmış olan kimselerin namazları imâm-ı A'zam (R.A.)'a göre fâsid olur. imâmeyn'e göre ise fâsid olmaz, tamam olur.

Bu mes'elelere şunları da ilâve etmişlerdir:

Namaz kılan kimse, necaseti giderecek hiç bir şey bulamadığı için namazı necasetle kusa, teşehhüd miktarı oturduktan sonra, necaseti gidermeye kadir olsa, bu durumda da yukarıdaki ihtilâf vardır.

Bir kimse geçmiş namazlardan birini kaza ederken, ka'de-i ahirede teşehhüd miktarı oturduktan sonra, mekruh olan üç vakitten biri girmiş olsa, yine bu mezkûr ihtilâf üzeredir.

Câriye olan bir kadın, başını örtmeden namaz kılarken, ka'de-i ahirede teşehhüd miktarı oturduktan sonra, azad olunmuş bulunsa, fakat başını örtmese, bu durum da yukarıda zikredilen ihtilâf üzeredir. [\[142\]](#)

Ta'dil-İ Erkân :

Namazın içindeki farzlardan (- rükünlerden) sekizincisi ta'di erkândır.

Ta'dil'i erkân'ın farz olması İmâm Ebû Yûsuf (R.A.)'a göredir. İmâm-ı A'zam ve İmâm Muhammed (R.A.)'e göre ise, ta'dü-i erkân farz değildir; vaciptir.

Rükû' ve sücûdda i'tidâli terk eden kimsenin durumu İmâm Muhammed (R.A.)'den sorulduğu zaman, O: «Korkarım, o Kimsenin namazı caiz olmaz.» demiştir. Buna benzer bir söz, İmâm-ı Azam (R.A.) 'dan da rivayet edilmiştir.

İmâm Serahsî'nin : «i'tidâli terk eden kimseye, i'tidal gerektir.» dediği rivayet edilmiştir. Bu ise; «Namazda ta'di'i terk eden kimseye, o namazı ta'dil üzere iade etmesi lâzım gelir.» demektir.

Meşâyih'den bazıları da: «İade lâzımdır.» demişler ve: »iade edildiği zaman, farz yerine sayılacak olan namazın ikinci defa kılınan namaz olduğunu» söylemişlerdir.

Fakat, muhtar olan ilk defa kılınmış olan namazdır. İkinci namaz ise, ilk namazda vacibin terk edilmesinden dolayı meydana gelen noksanı giderip düzeltmek içindir.

Keza, kerâhet-i tahrimiye ile kılınmış olan her namazı iade etmek vaciptir. Bu durumda da ilk kılınan namaz farz yerine sayılır; ikinci defa kılınan ise noksanı gidermiş olur. İbnti Hü-mân, Hidâye Şerhi'nde böyle demiştin

Rükû'dan sonra kavme, iki secde arasında celse ve kavme ile celsede uzuvların sakın olması İmâm Ebû Yûsuf (R.A.)'a göre farzdır. İmâm-ı A'zam (R.A.) ile İmâm Muhammed (R.A.) 'a göre ise, Hidâye'de şerh olunduğuna göre sünnettir.

Fakat, Hidâye Şerhi'nde İbn-i Hümân : «Layık olan, onların vacip olmasıdır.» demiştir.

Zira, Resûl-i Ekrem Csallallahü aleyhi ve seilem) bu iki şeye devam etmiş ve bir hadis-i şeriflerinde

Bir kimsenin, rükû' ve sücûdda namaz caiz olmaz.» buyurmuşlardır. sırtını doğru tutmadığı

Kâdîhân : «Namaz kılan kimse, rükû'a eğilir, fakat unutarak başını rükû'dan kaldırmadan inip secde ederse, İmâm-ı A'zam (R.A.) ile İmâm Muhammed (R.A.) 'e göre namazı caiz olur, fakat o kimsenin sehiv secdesi yapması lazım gelir.» demiştir. Kâdîhân'm bu sözü de, İbn-i Hüman'm sözüne delâlet eder.

e Krnye Sahibi: Kâdi Sadrü's-Şehid, Şerhinde bütün ta'-dil-i erkân hakkında şiddet gösterip demiş ki: İmâm-ı A'zam (R. A.) ile İmâm Muhammed (R.A.) 'e göre her rük'nü tamamlamak vaciptir. Fakat, İmâm Ebû Yûsuf (R.A.) ile İmâm Şafii (R.A.) ye göre ise farzdır. Bu durumda namaz kılan kimse rükû' ve sücûdde ve her ikisinin arasında bulunan kavme'de her uzvu mutmain oluncaya kadar bekler. Bu bekleme, İmâm-ı A'zam (R. ' A.î ile İmâm Muhammed'd (R.A.)'e göre vaciptir. Bir kimse bunu sehven terk etse, sehiv secdesi lâzım gelir.

Bunu kasden terk ederse, şiddetli bir kerâhatle mekruh olur. O namazı iade etmesi lâzım gelir. Cünüb olarak Kâ'be'yi tavaf edenin, bu tavafını iade etmesinin lâzım geldiği gibi...» demiştir.

Bu namazı iade edince de, yine mu'teber olan ilk kıldığı namazdır. İkinci namaz ise noksanı gidermek içindir. [\[143\]](#)

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

NAMAZIN VACİPLERİ

Bu bölümde :

1- NAMAZIN VACİPLERİ

2 - NAMAZIN SIFATI

[\[144\]](#)
konuları bulunmaktadır.

Namazın Vacipleri

Namazın bir takım vacipleri de vardır. Bunlara uyulması halinde farzlar ikmâl edilmiş ve noksanlıklar giderilmiş olur.

1- İlk iki rek'atin herbirinde fatiha okumak,

2- Namazda farz olan Kur'an kıraatinin ilk iki rek'ate tahsis edilmesi,

3- İlk iki rek'atte fatihayı birer kere okumak, tekrar etmemek. Namaz kılan kimse, kasden bir rek'atte birden fazla fatiha okursa mekruh olur. Fakat, sehven tekrar etmiş olursa, sehiv sec-clesi yapması vacip olur. Lâkin, son iki rek'atte fatihayı bir defa okumak vacip değildir. .Bu son iki rek'atte fatihayı sehven terk ederse, sehiv secdesi yapması vacip olmaz. Son iki rek'atte fâti-ha'yı kasden tekrar etmesi halinde de, cemâatin namazını uzatma veya bir önceki rek'ate nazaran o rek'atin daha uzun olmaması halinde, yine mekruh değildir. 'Aksi halde mekruhtur.

4 - Fâti'hâ'yı zammı sûreden önce okumak.

5- İlk iki rek'atte fâti'hâ'dan sonra tam bir sûre veya bir sûreye muâdil olmak üzere Kur'an âyetlerinden bir veya bir kaç âyet okumak; yani zammı sûre koşturmak.

6 - Cehren, yâni açıktan okunması gereken namazlarda, Kur'an'ı açıktan okumak.

7- İhfâ ile, yani gizli okunması gereken namazlarda, Kur'an'ı gizli okumak.

8- Vitir namazında kunut okumak.

9- Her iki ka'dede de teşehhüdde bulunmak, yâni et-tahiy-yât'ı okumak. Bunun, bu şekilde vacip olması zahir rivayettedir. Başka bir rivayette de, .et-tehiyyât'ı okumak ilk oturuşta sünnet, ikinci oturuşta vaciptir. Esahh olan kavil ise zâhîr rivayet olandır.

10 - Tilâvet secdesi: Secde-i tilâvet namaz dışında da vaciptir. Fakat secde âyeti namaz içinde okunduğu zaman, tilâvet secdesi namazın

vaciplerinden olur. Hatta namaz kılan kimse, sehven yerinde yapmamış olsa, bu durumda onun sehiv secdesi yapması da vacip olur.

11- Sehiv secdesi: Bu secde, namazda meydana gelen hataları düzeltmek için yapılır. Namazı noksandan kurtarıp tamamlamak için, sehiv secdesi vaciptir.

12 - Bayram namazlarının tekbirleri. Bundan kasıt^ bayram namazlarında ziyâde olan tekbîrlerdir. İftitâh tekbiri farzdır. Rükû ve sücûd tekbirleri ise sünnettir. Ancak bayram namazlarında ikinci rek'atin rükû' tekbiri vaciptir. Çünkü bu tekbir vacip olan ziyâde tekbîrlere bitişiktir.

13- Namaz kılan kimsenin, namaz içinde bir farzı tamamlayınca ondan sonraki farza geçerek, tertibe riâyet etmek.

Bir kimse bu vacibi ihlâl ederse, meselâ : Rükû'ı tamamladıktan sonra, secdeye intikâl etmeyip, bilakis unutarak ikinci defa rükû'a varsa veya iki değilde üç defa secde etse veya^ ikinci, üçüncü, dördüncü rek'atlere kalkmayı te'hir edip,-bir miktar oturduktan sonra kalksa, veyahud da bunlara benzer bir şey yapsa, yâni, iki farz arasında farz olmayan bir şey yapsa,'bu kimseye sehiv secdesi vacip olur.

14 - Namazın tamamında veya rek'atlerin herbirinde mükerrer olarak meşru kılınmış olan fiillerde tertibe riâyet.

Namazın, tamamında mükerrer olan ..şey rek'aüerdir. Rek'atlerin her birinde mükerrer olarak, meşru kılınmış olan şey ise, secdelerdir.

Namaz kılan kimse, ka'de-i ahîrede teşehhüd miktarı oturduktan sonra, fakat selâm vermeden önce veya selâm verdikten sonra, lâkin namaza aykırı olan bir şey yapmadan, namazın bitmesi için bir rek'atin daha kalmış olduğunu hatırlasa, o rek'ati kaza eder ve yine kaMeyi iade eder ve sehiv secdesi yapar.

Bir kimse, birinci rek'atte secdenin birini terk etmiş sa, bunu da ikinci rek'atte kaza eder; sıraya riâyet etmemiş olduğu için de, selâm verdikten sonra sehiv secdesi yapar.

Fakat, bir kimse namazda mükerrer olmayan bir şeyi, bir rek'atle terketmiş bulunsa, Meselâ: Rükû'u veya kıyâmı terketmiş bulunsa, bu şekilde kıldığı rek'ate itibâr olunmaz. O kimsenin bu rek'at yerine tam bir rek'at kılması lâzımdır..

15 - Namaz kılan kimsenin, namazdan «Selâm "lafzı ile çıkması.» vaciptir." [145]

Namaz Nasıl Kılınır

NAMAZA BAŞLAMAK: Niyyet, İftitâh Tekbiri ve Elleri Bağlama :

Bir kimse, namaza başlamak istediği zaman evvelâ niyyet eder. Ellerini kulak hizasına kaldırıp, irtitâh tekbiri alır.

Daha önce geçtiği gibi namaza niyyet ile başlamak şarttır. Yâni niyyet, namazın dışındaki farzlardan biridir. İftitâh tekbiri sırasında ellerini, usulünce -varsa- yenlerinden çıkarmak âdâbtır. Bu, namazın hiç bir yerinde farz değildir.

iftitâh tekbirinde ellerin yukarıya kaldırılması sünnettir. Efdal olan, elleri kaldırmaya başlarken, iftitâh tekbirini de söylemeye başlamak ve eller tam kalkacağı son noktaya varınca da tekbirin sonunu bitirmektir.

Hidâye'de şöyle zikrolunmuştur : «Namaz kılan kimse, ellerini önce kaldırıp, sonra tekbir alır." Fakat, ellerin Kaldırılması ile tekbir almanın birlikte yapılması . hususunu; Şeyhül-İslâm, Tuhfe Sahibi, Kâdihân ve diğerleri daha uygun görmüşlerdir.

Zahidi, Bakkâli'den naklederek şöyle demiştir: «Elleri kaldırmaya baslarken, tekbire başlamak ve ikisini birlikte tamamlamak, Hanefi İmamlarının hepsinin kavlidir.»

Bazıları da : «Önce tekbir alır, sonra ellerini kaldırır.» demişlerdir.

Namaz kılan kimse, tekbir alırken, hiç bir özü olmadan, dâima ellerini kaldırmayı terk ederse günahkâr olur. Fakat; bunu arada sırada terk ederse günahkâr olmaz.

Ellerini kaldırmakta sünnete uygun olan şekil şudur: Namaz kılan kimse ellerini kaldırıp, baş parmaklarını, kulaklarının yumuşağının hizasına getirmelidir.

Fetâvây-ı Kâdihân'da şöyle zikrolunmuştur : «Namaz kılan kimse, tekbîr esnasında baş parmaklarının ucunu, kulaklarının yumuşaklarına dokundurur.»

Namaz kılan kimse, ellerini yukarı kaldırdığı sırada, parmaklarını biraz birbirinden ayrıca tutar. Bu sırada ellerinin ayalarını kibleye karşı çevirir. Bazıları da: «Ellerinin ayalarını birbirine karşı tutar.» diye rivayet etmişlerdir.

Buraya kadar söylediğimiz hususlar, namaz kılan kimsenin . erkek olmasına göre idi.

Fakat kadına gelince, esahh olan kavle göre : Kadın gerek hür olsun, gerek câriye bulunsun, namaz kıldığı zaman, tekbir esnasında ellerini göğüsleri hizasına kaldırır. Bu durumda kadınların parmaklarının uçları, omuzlan hizasına çıkmalıdır.

Namazı bir imâma uymuş olarak kılan kimsenin almış olduğu iftitâh tekbiri, imâmın tekbirine mukârin olmalıdır. Yâni o kimse imâm tekbir alırken tekbîr almalıdır. Fakat İmâm Ebû Yûsuf (K.A.) ve İmâm Muhammed (R.A.)'e göre; imâma uyan kimse, iftitâh tekbirini, imâmın tekbirinden sonra alır. Aslında "bu ihtilâf ©fâaliyettedir, yoksa cevazda değildir. Yâni, her iki şekilde alınmış olan tekbîr de caizdir.

Namaz kılan kimse, iftitâh tekbirinden sonra, sağ elini sol elinin üzerine kor. Ve sağ eliyle, sol elinin bileğini tutar.

Namaz kılan erkek ellerini göbek altında bağlar. Ellerin nasıl bağlanacağını ve ne şekilde konacağını biraz daha açıklayalım :

Sağ elini sol elinin üzerine koyup, sağ elinin baş parmağı ile serçe parmağını, sol elinin bileği etrafında halka eder. Sağ elinin kalan üç parmağını da sol kolu üzerine yayıp uzatır.

Kadınlar ellerini, göğüslerinin üzerinde bağlarlar.

Erkek olsun, kadın olsun namaz kılan kimsenin bu şekilde bağlaması İmâm-ı A'zam (R.A.) ile İmâm Ebû Yûsuf (R.A.) a göre kendisinde sünnet olan bir zikir bulunan her kıyamda sünnettir. İmâm Muhammed (RA) 'e göre ise kendisinde Kur'-ân-ı Kerim kıraati bulunan kıyam'da sünnettir.

Bu durumda namaz kılan kimse senada ve kunutda (yani sübhâneke'yi ve kunut dualarını okurken)-ve cenaze namazında İmâm-ı A'zam (R.A.) ve İmâm Ebû Yûsuf (R.A.)'a göre 3'lerini bağlar. İmâm Muhammed (R.A.) e göre bu hallerde ellerini bağlamaz.

Rükûl ile sücûd arasındaki kıyamda ve iki bayram namaz-larındaki ziyâde tekbirlerinde, -ittifakla- eller bağlanmaz, salınır. [146]

Sübhâneke'yi Okumak:

Namaz kılan kimse, elini yukarıda ta'rif ettiğimiz şekilde bağladıktan sonra «sübhâneke»yi okur. Bu kimse, «sübhâneke»yi okurken «ve celi e senâük» lafzını da ilâve etmiş olsa, o kimse bundan men edilmez. Bu lafzı okumayıp sussa, kendisine bunu okuması emredilmez. Zîrâ meşhur olan hadîs-i şeriflerde zikro-lunmadığı için, evlâ olan cenaze namazından başka bir namazda, o lafzı terk edip okumamaktır.

İmâm Ebû Yûsuf (R.A.) 'a göre, namaz kılan kimse «süb-hâneke» den sonra veya önce şu dâayı okur:

«İnnî veccehtü vecchiye lillezî fetara-s-semâvâti ve'lard hanifen ve mâ ene.minel-müşrikim. Gul inne salâti ve nûsiki ve mehyâye ve memâtî lilâhi rabbil âlemine lâ şerike lehû ve bi zâlîke ümirtü ve ene evvelü'l-müslimîn.

Meali : «Ben yüzümü, gökleri ve yeri yoktan var eden Zat'a, O'na meylederek döndürdüm/yönelttim. Ve ben müşriklerden değilim. (Habîbim de ki Benim namazım ve benim ibâdetim, benim ölüm ve dirim âlemlerin Rabbi olan Allah'ındır. O'nun bir ortağı yoktur. Ve ben bununla emrolundum. Ve ben Müslümanların ilkiyim.»

Bir rivayette, bu duayı İmâm Ebû Yûsuf (R.A.) niyyetten önce okuduğu söylenmiştir. Yine Ebû Yûsuf (R.A.)'dan gelen bir başka rivayette de, O'nun bu duayı iftitâh tekbîrinden sonra okuduğu nakledilmiştir.

İmâm-ı A'zam (R.A.) ile İmâm Muhammed (R.A.)'e göre ise, namaz kılan kimse bu duayı okumak isterse ancak niyyetten önce okuyabilir. Bu duanın niyyetten sonra ve iftitâh tekbirinden önce okunmama s imn gerektiği hususunda ittifak vardır. Sahih olan kavi budur. Bu arada okunmamalıdır,ki, niyyet Üe iftitâh tekbîrinin arasına bir şey girmemiş olsun. [\[147\]](#)

Eûzü Besmele Çekmek

Namaz kılan kimse, iftitâh tekbîrinden sonra, teavvüz eder, yâni «eûzü billahi min eş-şeytânî'r-racını» der. Eûzü çekmenin yeri namazın başıdır. Namaz kılan kimse, namazın başlangıcında eûzü çekmeyi unuttur ve bunu fâti'hâ'yı okuduktan sonra hatırlarsa, eûzü çekmez. Bu husus, Hulâsa isimli kitapta da böyle zikredilmiştir. Bu durumdan anlaşılabilir : Bir kimse fâti'hâ'yı tamamlamadan önce «eûzü» çekmediğini hatırlarsa, lâyık olan eûzü çekip, iati-hâ'yı tekrar başından okumaktır.

İmâm Ebû. Yûsuf (R.A.)'ya göre ; «Eûzü», «sübhâneke» ye tâbi'dir. Yâni ondan sonra çekilir. «Sübhâneke» yi okuyan kimselerin «eûzü» çekmesi lâzımdır. Zira, «eûzü» çekmek, vesveseyi def etmek'için olduğundan, ona herkes muhtaçtır. Bu durumda İmâm Ebû Yûsuf (R.A.) 'ya göre, gerek imâma uyan kimse, gerek imâm ve gerekse tek başına namaz kılan kimse onu Cyânî eûzyü) okur. İki bayram namazında da, «sübhâneke»den sonra, ziyâde tekbirlerden önce, Ebû Yûsuf (R.A.)'ya-göre «eûzü» çekmek lâzımdır.

İmâm-ı A'zam (R.A.) ve İmâm Muhammed (R.A.)'ya göre, «eûzü» kıraate tâbi' olduğundan ve imâma uyan kimsenin de kıraat etmediğinden dolayı, onun «eûzü» çekmesi gerekmez. «Eûzü»- çekmek> bayram namazlarında ziyâde tekbirlerden sonracı bırakılır. Çünkü; bayram" namazlarının ilk rek'atlerinde'kı-râat, ziyade tekbirlerden sonradır. [\[148\]](#)

Mesbûk'un Durumu

İmâma-namazın başında değüde, arasında veya sonunda, meselâ : Bir, iki veya üç rek'at kılındıktan sonra veya. son rek'at-te hatta son ka'dede uyan kimseye mesbûk denir.

Mesbûk olan kimse, İmâm-ı A'zam (R.A.) ve İmâm Muhammed (R.A.)'ya göre, «eûzü» yü ancak imâmdan ayrıldıktan sonra ve yetişemediği rek'atleri tamamlamak için kalkınca çeker. Çünkü mesbûkun kıraatinin mahalli, imâmdan ayrılıp, yetişemediği rek'atleri tamamlamak için kalktığı zamandır.

İmâm Ebû Yûsuf (R.A.)'ya göre, mesbûk olan kimse «eû-zü»yü iki defa çeker. Yâni. mesbûk olan kimse, imâma o gizli okuduğu zaman yetişirse, «sübhâneke»yi okur ve «eûzü» yü. çeker. Daha sonra, yetişemediği, rek'atleri tamamlamak için kalkınca, yine «sübhâneke»yi okur ve «eûzü» yü çeker: Zîrâ, mesbûk yetişemediği rek'atleri (tek başına kılma) haline geçmiş olur. Bu kalkış (kıyam), başka bir tahrîme (iftitâh tekbîri) gibi Fakat, Kâdîhan'da, Hidâye Şerhi'nde, Kâfi'de ve diğer kitapların-ekserisinde muhtar olan, İmâm-ı A'zam (R.A.) ile İmâm Muhammed. (R.A.) kavlidir.:Çünkü, «eûzü» ,çekmenin kıraate başlamak için olduğu .:

«Haydi Kur'ân okuduğun (okumak istediğin) zaman Allah'a sığın» u âyet-i Vprîrteşi. ile sabittir.

Fakat, namaza başlayan kimse, açıktan kıraat edilen bir namazda, imâma açıktan okurken" yetişip uysar «sübhâneke»yi okumaz, sükût eder ve imâmın okuduğunu dinler.

Bâzıları da «sübhânekeyi, imâm Kur'ân kelimeleri arasında durup nefes aldıkça, birer [\[149\]](#) veya ikişer kelime okuyarak tamamlar. Bu şekilde, hem sünneti. yerine getirmiş, hem de kıraati dinleme emrine uymuş olur.» demişlerdir.

Fakîh Ebû Câ'fer Hindivânî'nin şöyle dediği rivayet olunmuştur «Eğer o kimse; imâma fatiha süresinde yetişirse, «sübhâneke»vi bilittifak okur. Fakat. Fâti'hâ'dan sonra zamm-ı süre okurken yetismisse, Ebû Yûsuf (R.A.)'a göre, bu durumda yine okur. İmâm Muhammed" (R.A.)'ya göre okumaz.» İmâm Câ'fer'in bu kavli, zahir kavle muhalif olduğu için, isabetli olmaktan.

Kıraati açıktan okunan bir-namâzda, imâma yetişip uyan bir kimse, imâmdan' çok 'uzakta bulunsa-ve imâmın sesini işitme seonun «Sübhâneke»yi okuyup; okumaması hususunda müteah-hirûri-(sonra gelen4âlimler) ihtilâf etmişlerdir. Nitekim, hutbe okunduğu1 sırada, imâmdâri-uzakta bulunan kimsenin, hutbeyi dinlemesinin vacib olup olmadığına da ihtilâf etmişlerdir.

Bu durumda esahh olan kavle göre, hutbe okunurken uzakta bulunan kimsenin, zikirle ve Kur'ân okumakla meşgul olmaması, hutbeyi dinlemesi vacibtir. Böyle olduğu gibi, açıktan kıraat edilen bir namazda, imâma uyan, fakat ondan uzakta. bulunduğu için sesini duyamayan kimsenin de «sübhâneke»yi okumaması ve imâmın dinlemesi gerekir.

İmâma rükû'da yetişen bir kimse araştırır, eğer «sübhâneke»yi okuduğu takdirde, rükû'un bir cüz'ünde imâma yetişeceği kanaatine varırsa, faziletine nail olmak için, «sübhâneke» yi ayakta okur, sonra rükû'a varır. »

«Sübhâneke'yü rükû'da okumak caiz değildir. onun okunma yeri kıyâm'dır.

Çünkü,

Fakat, eğer «sühbâneke»yi olduğu takdirde, imâma rükû'da yetişemeyeceği kanâatine varırsa, bu durumda «sühbâneke» okumayı terkeder, rükû'a varır ve imâma uyar. Çünkü, cemâatin faziletine birinci rek'atte yetişmek daha evlâdır.

imâma bilinci secdede yetişen kimse hakkındaki hüküm de böyledir. Yârri, «sühbâneke»yi okuduğu halde, o secdede imâma yetişeceği kanaatine varırsa, okur ve sonra secde eder. Aksi takdirde, «sühbâneke»yi terk ederek hemen secdeye varır. Böylece otek'atte de imâma iştirak etmiş ve cemâatin faziletine o rek'atte yetişmiş olur.

imâma rükû'dan sonra yetişmiş olan kimse, rükû'u terk eder ve hemen imâma uyar. Çünkü o rükû, onun namazından sayılmayacağı için, bu rükû'yapan kimse, namaz harici bir şeyle meşgul olmuş olur, böyle bir şeyi ise terk etmesi gerekir.

İmâma rükû'da yetişen kimse, rükû'un tamamında veya bir teşbih miktarında imâmla müştereken rükû'da kalmadıkça o rek'ate yetişmiş olmaz, Zahiye isimli kitapta şöyle denilmektedir «İmâma rükû'da yetişen kimse, rükû'a varıp, arkasını düzelttikten (sırtını yere paralel hale getirdikten) sonra, imâm rükû'dan kalkmış olsa, o kimse bu rek'atte imâma yetişmiş olur. Rükû'da teşbih getirmeye (sühbâne rabbiyel azim) demeye kadir olsa da olmasa da bu rek'ate yetişmiş olur.» Bu hususta en sahih olan kavil budur. Çünkü, şart olan rükû'nun bir cüz'ünde imâmla müşterek bulunabilmektir. Bu cüz'ün çok az olması bile kâfidir.

Bir kimsenin imâma ka'de-i u'lâ (birinci oturuş) da veya ka'de-i ahire (ikinci oturuş) de yetişmesi halinde bazıları: «Tekbir alır ve «sühbâneke»yi okumadan oturur.» bazıları da; «Önce «sühbâneke»yi okur, sonra oturur.» demişlerdir. Burada birinci kavil daha evlâdır. Çünkü bu durumda, namazda daha çok imâmla birlikte bulunma imkânı vardır.

«Eüzü», «sühbâneke»den sonra çekilir. Namaz kılan kimse, iftitâh tekbirini aldıktan sonra, «eüzü» çeker ve sübhanekeyi unutmuş olursa, tekrar dönüp «sühbâneke»yi okumaz.

İftitâh tekbirinden sonra kıraate başlar, «sühbâneke»yi ve «eüzü»yü ve «besmele» yi unutursa, bunların hiç birini iade etmez, yâni dönüp okumaz. Çünkü, bunların okunacakları yer geçmiştir. Bunları unutan kimseye sehiv secdesi de lâzım gelmez. Çünkü sehiv secdesi, vâcib olan bir şeyi terk

edince lâzım gelir. [\[150\]](#)

Besmele Çekmek :

Namaz kılan kimse «eüzü»den sonra «besmele» çeker. Yâni «Bismülâhirrahmânirrahim» der. Namaz kılan kimse, 'Kur'an okuduğu her rek'atin başında «besmele» çeker. İslâm âlimlerinin çoğu bu kavil üzerine amel etmişlerdir.

İmâm açıktan okuyarak kıldırıldığı namazlarda, «besmele»yi açıktan çekmez, sessiz olarak içinden okur. Sessiz kıraat ile kılman namazlarda da, «besmele»nin sessizce çekileceği aşikârdır.

İmâm-ı A'zam (R.A.) ve İmâm Ebû Yûsuf (R.A.)'ya göre,

Fâtihâ'dan sonra ve zammı sûreden önce «besmele» çekmek, açıktan okunan namazlarda da, gizlice okunan namazlarda da gerekmez. İmâm Muhamed (R.A.) 'ya göre ise, bu durumda gizlice okunarak kılman namazlarda «besmele» çekilir; açıktan okunarak kılman namazlarda

çekilmez. Böylece de, bir rek'atte, açıktan okuma hâli ile, gizlice okuma hali bir araya gelmemiş olur. [\[151\]](#)

Fâtihâ'yî Okumak

Namaz kılan kimse, «besmele»den sonra Fâtihâ'yî okur.

Fâtihâ'nın tamamlanmasından, yâni ve leddâilin» denilmesinden sonra, imâmın ve cemâatin gizlice «âmin» demesi sünnettir.

Bundan sonra, namaz kılan kimsenin bir sûre veya bir kısa süre miktârınca üç kısa âyet okuması (yani zamm-ı sûre koşması) vâcibtir.

Bu duruma göre, namaz- kılant kimse fâtihâ'dan sonra bir veya iki kısa âyet okumuş olsa, tâhrimen mekruh olma haddinden çıkmış olmaz. Çünkü bu durumda; vâcib olanı tam yerine getirmemiş olur.

Namaz kılan kimse, bir kısa sûre miktânca olmayan üç kısa âyet okursa, Veya bir kısa sûre miktarına ulaşmayan, fakat üç kısa âyet kadar olan bir yeva iki âyet okumuş olursa, mezkûr kerâhat haaainden çıkar. akat, sünnet olan kırâaat haddine de girmez. Bu durumdaki kuaaat, tenzihen mekruh

olur. Çünkü", vâcib olan kıraat ilk iki rekatte iatiha'dan sonra ,tam bir sûre veya üç. kısa âyet miktarına ulaşacak âyetleri okumaktır. [\[152\]](#)

Namaz İçinde Kur'an Okumanın Sünnet Olan Şekilleri

Namaz içinde Kür'a'n okumanın sünnet olan üç şekli vardır

1- Sefer esnasında; Korkudan. veya mühim ve acele bir şeyden dolayı zaruret hâlinde fatihayı ve istediği bir sûreyi veya hangi yemen mümkün olursa, bir sûre miktârınca' âyet okumak gerekir.

2- Yine sefer esnasında, fakat zaruret hâli yokken ve is-, tedigini yapabilecek bir halde iken. sabah namazında ve öğle namazında Fâtihâ'dan sonra Bürüc Sûresini veya mistarca bunun emsali bir sûreyi okur.

İkinci ve akşam namazlarında da, sabah ve öğle namazlarında okuduğundan daha az miktarda mesela, eş-Sems sûresi, eibi sûreleri okur. Akşam namazında ise gayet kısa.bir sûre, meselâ» Asr veya Kevser Sûresi gibi sûreleri okur.

3 - Hazerde olduğu halde, vaktin geçmesinden, korkarsa, namazı geçmiyecek miktarda Kur'an okur:

Eğer vaktin geçmesinden korkmazsa; sabah namazının iki rek'atlık tarzında, sünnet olan okuma üç mertebededir. En az merteberrKirkâyet, orta mertebe;::Ellilâ:altmış âyet, en iyi mertebease s-Altmıştan fazla olup, yüz âyete kadar okumaktır,(Resulü Ekrem (S.A.V.) Efendimizden böyle rivayet edilmiştir.

Hidâye'de de bu üç mertebe zikredilmiş. ve şöyle denilmiştir. Uzun okunmasını arzu eden cemâate namaz kıldırant kimse yüz âyet okumalı, bunu

arzu etmiyen cemaata namaz kıldınıyorsa kırk âyet okumalıdır. Bu hususta arzulu olanlarla olmayanların beraber bulunduğu cemâate imamlık eden kimse de elli'ilâ altmış âyet okumalıdır.»

Bazıları da şöyle demiştir : «Eğer geceler kısa ise kırk âyet; uzun ise yüz âyet; uzun ile kısa arasında ise elli ilâ altmış âyet arasında okumalıdır.» Bazıları ise şöyle demiştir : «Eğer mertebelerin, en az, orta veya yüksek olması hususunda mu'teber olan, okunan âyetlerin kısa, orta veya uzun olmasıdır. Yâni. âyetlerin uzun olanlarını birinci mertebede okuyup, kısa olanlarını en son mertebede ve orta olanlarını da orta mertebede okumalıdır.»

Vaktin geçmesinden korkusu olmayan kimse, öğle namazında da, sabah namazında öKudüğü kadar veya ondan biraz az okur. İkinci ve yatsı namazlarında da böyle yapar.

Kudûrî Sahibi de şöyle demiştir : «Namaz kılan kimse, saüah. namazının her.rek'atinde.. tıvâl-i mufassaldan bir sûre okur; Öğle, ikinci ve yatsı namazlarında da evsât-ı mufassaldan bir sûre okur. Akşam namazında ise, kısarri mufassaldan bir sûre okur.

Zira, Hazreti Ömer (radiyallahü Teâlâ anh), Ebû Mûsâ'l-Eş'arî (R.A.)'ye bir mektup göndererek-v «Akşam namazında kısâr-ı mufassal, yatsıda.evsât-ı mufassal,-sabah namazında da tıvâl-i mufassal oku.» diye tenbîh etmiştir.

Cumhurun kavline göre, tıvâl-i mufassal : Hucurât Sûresinden, Bürüc Sûresine kadar olan sûrelerdir. Evsât-ı mufassal : Bürüc Sûresinden lemyekûn Sûresine kadar olan sûrelerdir. Kısâr-ı mufassal islam yekûn sûresinden-Kur'an-ı Kerîm'in sonuna kadar bulunan sûrelerdir.

Zikrettiğimiz bu hükümlerin hepsinde de münferid, (namazı tek basmakılan) imâm gibidir. [\[153\]](#)

İmâmın Kırâat

İmâm olan kimsenin saban namazının birinci rek'atinde, ikinci rek'ate nisbetle daha uzun okuması -ittifakla- sünnettir.

Çünkü sabah namazının vakti, uyku ve gaflet vaktidir. Ve bazı kimselerin birinci rek'ate yetişmesini te'min için böyle yapmak uygun olur.

İkinci rek'ate nisbetle, birinci rek'atin uzatılmasının miktarı şudur : Sabah namazında okunması sünnet olan miktarın üçte ikisini birinci rek'atte, kalan üçte birini de ikinci rek'atte okumak gerekir.

Birinci rek'atte, ikinci rek'atte okunanın iki katının okunmasında ölçü eğer uzunluk ve kısalık bakımından âyetler birbirlerine yakın olursa-âyetlerdir. Yâni, bu durumda âyetlerin miktarına i'tibar olunur.

Fakat, eğer âyetler uzunluk veya kısalık bakımından birbirlerine yakın olmayıp, farklı bulunurlarsa, bu durumda kelimelerin veya harflerin miktarına i'tibar olunur.

Sabah namazının dışında kalan namazlarda, birinci rek'-ati uzatmak İmâm-ı A'zam (R.A.) ile İmâm Ebû Yûsuf (R.A.) ya göre sünnet değildir, hatta böyle yapmak mekruhtur. İmâm Muhammed (H.A.) ise : «Birinci rek'ate yetişmek hususunda yardım sağladığı için, sabah namazında olduğu gibi, bütün namazların ilk rek'atini uzatmak bana daha güzel, daha sevimli gelmektedir. Çünkü, sabah namazının vakti uyku ile iştigal vakti olduğu gibi, diğer vakitler de kisle yani çalışıp kazanmakla iştigal vaktidir. Bu vakitlerde de, birinci rek'atte uzun okuyarak, gecikenlerin yetişebilmesine yardımcı olmak lâzımdır.» demiştir.

İkinci rek'ati, birinci rek'atten daha çok uzatmak, ittifakla mekruhtur. Bu uzatmanın mekruh olması için, fazlalığın, üç âyet miktarı veya daha çok bir miktarda olması lâzımdır. Fakat bir veya iki âyet miktarı uzun olursa mekruh olmaz.

Zira, Resulü Ekrem (S.A.V) Efendimizin muavvizeteyn [\[154\]](#) ile namaz kıldırıldığı sabittir. Ve bunlardan ikinci sûre, birinci sûreden bir âyet uzundur.

Kınye isimli kitabta şöyle denilmiştir: «Herhangi bir kimse, birinci rek'atte Asır Sûresini okuyup, ikinci rek'atde de Hümeze Sûresini okusa, mekruh olur. Çünkü, birinci sûre üç âyettir; ikinci sûre ise dokuz âyettir. Bu durumda, ikinci rek'atteki fazlalık üç âyetten çok olduğu için mekruh olur.

Resulü Ekrem (S.A.V.) Efendimizin cum'a namazının birinci rek'atinde «sebbihisme R.abbike'l-a'la» sûresini okuyup, İkinci rek'atde de «hel etâke hadîsü'l-gâşiyeh» sûresini kıraat buyurdukları rivayetine, gelince Bu durumda da ikinci sûre birinci sûreden yedi âyet uzundur; fakat uzun sûrelerde vâk'i olan yedi âyet. kısa sûrelerdeki gibi değildir-, kolaydır. Mekruh olduğu beyân olunan birinci durumda, ikinci rek'atte okunan dokuz âyet, birinci rek'atte okunan üç âyetin iki katından fazladır. Hatta aralarındaki fazlalık farkı olan altı âyet bile ilk rek'atte okunan üç âyetin iki katıdır. Fakat ikinci durumda, ikinci rek'atte fazla olan yedi âyet, birinci rek'atte okunanın yarısından bile azdır.»

Kmye'de zikredilen bu kavilden anlaşılın şudur İkinci-rek'ati birinciye nisbeten uzatmanın mekruh olması, aradaki uzunluk farkının çok fazla olması şartına bağlıdır, yoksa bu hususta âyet sayısı geçerli değildir. [\[155\]](#)

Sünnet Ve Diğer Nafilelerde Kıraat

Sünnet veya diğer nafile namazları kılan kimseye gelince : Bu gibi namazlardan birini kılmakta olan kimse, iki rek'atide uzunluk bakımından birbirine müsavi kılar. Birinci rek'ati ikinci rek'ate nisbetle çok fazla uzatmaz.

Ancak, sünnet ve diğer nafile namazlarda bir rek'atte diğer rek'atten çok fazla okumak, Peygamber (S.A.V.) Efendimiz'-den rivayet edilmiş olur veya sahabe'nin böyle yaptığı bildirilmiş bulunursa, o rivayette veya haberde bildirildiği şekilde kılınır. [\[156\]](#)

Rükû

Namaz kılan kimse, kıraati bitirdikten sonra, tekbîr.getirerek rükû'a varır. Tekbire başladığı zaman, eğilmeye de başlar. Tam rükû'a varıp, başı sırtı ile birlikte yere paralel hale geldiği zaman tekbîri de tamamlanmış olur.

Meşâyh'in bazıları şöyle demişlerdir : «Namaz kılan bir kimse, kıraati rükû'a eğilirken tamamlasa, bu durumda eğer kıraat ettiği şeyden geriye

kalan bir harf veya bir kelime olursa, bunda bir beis yoktur. Fakat daha fazla olursa caiz değildir. Bu kavilden tekbirin rükû'a eğildikten sonra alınması lâzım gelir, fakat en sahih olan birinci kavildir. Çünkü Peygamber (S.A.V.) Efendimiz rükû'a eğildiği esnada tekbir alırdı.

Namaz kılan kimse, rükû'da ellerini dizlerine kor ve parmaklarını birbirinden iyice ayırır. Parmakların böyle çokça açılması sâdece rükû'da menduptur. Parmakların birbirine iyice bitleştirilmesi de sadece secdede menduptur. Bu iki durumun dışında, yâni iftitâh tekbirinde ellerini kaldırdığı zaman ve teşeh-hüdde (ettahiyâtü'yü okurken) ellerini dizlerinin üstüne koyduğu zaman, parmakları açmak veya bitiştirmek için .bir zorluk çekmeden âdet üzere (yâni normal hali ile) kor.

Bükû'da başını, sırtı ve arkası ile aynı hizada tutmalıdır. Yukarı Kaldırmamak veya aşağı eğmemektir.

Sünnet olan, rükû'da topukları birbirine bitleştirip, ayağının parmaklarını kibleye döndürmektir. Buraya kadar söylediğimiz hükümler erkekler hakkındadır.

Bu konuda kadınlar hakkındaki hüküm şudur : Kadınlar rükû'da bir miktar eğilirler, parmaklarını avırmazlar, bilakis birbirlerine bitleştirirler. Kollarını dizlerine Korlar/Dizlerini birDirin-deu ayır tutmazlar, bilakis bitleştirirler.

Kollarını, koltuklarından ayırmazlar ve dizlerini eğri tutarlar. Zira bu şekilde rükû' etmek kadının örtünmesi için en uygun şekildir. Zâhidî böyle zikretmiştir. [\[157\]](#)

Rükû'da Tesbîh

Namaz kılan kimse rükû'da üç kerre «Sübhâne Rabbiye'l-azim» der. Fakat, üç kerreden daha fazla tekrar etmesi efdaldır. Üçten fazla tekrar etmekte sünnet olan, tesbihatı tek olan bir sayıda bitirmektir. Fakat, namaz kılan kimse rükû'da sadece bir defa teşbih ederse veya teşbihi tamamen terkederse, bu durumda da teşbih etmek farz olmadığı için namazı caiz olur. Takat, bu namaz mekruh olur. Çünkü, bu durumda sünneti terketmiş olur. Keza, teşbihi sadece iki kerre söylemekte mekruhtur.

Ebü Mut'i Belhî'nin şöyle dediği rivayet edilmiştir «Rükû.1 ve sücüdüm teşbihi rükündür. Namaz kılan kimse;bu rükünü terk ederse, namazı caiz olmaz.» Fakat-bu kavil şazdır: (Zayıftır, kabul edilmemiştir.)

İmâm olan kimse için gereken, teşbihlerde ve diğerlerinde sünnet olan miktarı eda ettikten sonra, bunları: cemaata usanç verecek şekilde uztamamalıdır. Çünkü bu şekilde uzatmak, cemâatin nefretine sebep olabilir. Cemâati nefret ettirmek ise mekruhtur. Çünkü, bu durumda kişiyi cemâatin sevabından mahrum etmek vardır. Fakat, eğer imâmın teşbihleri fazla söylemesine cemâatin rızâsı olursa, bu durumda imâmın fazla tesbihâtta bulunması mekruh olmaz.

Fakat, cemâate usanç gelmesi sebebi ile, imâmın namaz içindeki kıraat ve teşbihleri sünnet olan miktardan daha az okuması uygun olmaz. [\[158\]](#)

İmâmın Sonradan Gelen Kimseyi Rükû'da Beklemesi

Eğer imâm, dışardan gelen bir kimse o rek'ate yetişsin diye rükû'u uzatırsa, bu davranışı tahrimen mekruhtur. Rükû'u .Allah (CC.) için değil" de namaza yetişecek kimse için uzatmış olmasından dolayı imâni çok büyük işle karşı karşıya ve onun durumundan korkular. Fakat,'böyle yapmakta maksadı, Âllah (C.C.) dan başkasına ibâdet etmek olmadığı için, o kimse kâfir olmaz.

Bazıları : «İmâm dışarıdan bir kimsenin geldiğinden habersiz olarak uzatırsa ve bu durumda uzatması cemâate ağırlık vermezse, beis yoktur. demişlerdir.

Keza, imâmın kıraati uzatması insanların o rek'ate yetişmesi için olursa, hüküm yine yukarıda tafsilen zikredildiği gibidir. Bü durumlarda en sahih olan; uzatmayı terk etmenin evlâ olduğudur.

Ancak, imâmın bir kimse geldiği sırada rükû'u uzatması, sadece Allah (C.C.) a tekarrüb (yakınlaşma) için olursa, bunda da bir beis yoktur.

Fakat bu gibi hallerin vukû'u gayet nâdir olduğundan ve du mes'ele riyaya dönüştürebileceği için, bu durumdan sakınmak; ka. çmmak lâzımdır.

Bazılara : «İmâmın,"bir kimsenin cemâate geldiğini:arı ca; teshinleri yavaş yavaş söyleyerek, ruicû'u uzatmalı, fakat teşbih adedini fazlalaştırmamalıdır.» demişlerse de, birinci kavildeki uzatmakla, bu kavüdeki uzatmak arasında bir fark olmadığından, bu kavle i'tibar olunmaz,

birinci kavle i'tibâr olunu) [\[159\]](#)

Rükû'dan Doğkuluş

Namaz kılan kimse rükû'u tamamladıktan sonra, başını kaldırır ve belini doğrultur. İmâm başını kaldırırken: «Semial-lla-hü limen hamideh» der. Muktedî (imâma uyararak namaz kılan) ise : «Allahümme Rabbena ve leke'l-haid» veya: «-Allahünme Rabbena Leke'l-hamd» veyahudda (Rabbena ve leke'Hamd) der.

Hanefi imamlarına göre, muktedî tesmi' etmez (Yani, Semial-llahü limen hamideh» demez.

Bir kimse tek başına namaz kılıyorsa, esahh olan kavil üzere, hem tesmi' eder (semiallahü limen hamideh der), hem de tehraid eder (yâni. Allahümme Rebbenâ ve lekelhamd der).

İmâm ise, tesmi'den (Semiallahü limen hamide) dedikten sonra, İmâm Ebü Yûsuf (R.A.) ve İmâm Muhammed göre tehmid eder. Rabbena leke'l-hamid) der. İmâm-ı A'zarn. (R.A.)'dan zahir rivayet üzere telimid etmez. Müteahhirinin ekserisi bu iki imâmın kavlim ihtiyar etmişlerdir.

Namaz kılan kimse başını rükû'dan kaldırıp doğrulunca, ellerini aşağı salıverir. Ulemânın ekserisininin kavli budur.

Cenaze namazının başından sonuna kadar ve diğer namazlarda «sübhâneke» yi okurken, vitir namazında kunut dualarını okuduğu sırada -âlimlerin ekserisininin ihtiyarı üzere- namaz kılan kimse sağ eli ile sol elini tutup göbeği altına kor.

Bayram tekbirlerinde, namaz kılan kimselerini salıverir. [\[160\]](#)

Secdeye Varış

Namaz kılan kimse, rükû'dan başını kaldırıp, uzuvlarının hareketi sükûn bulacak miktarda ayak .üzeri durduktan sonra, tekbir alarak secdeye varır. Secde için inmeye başladığı zaman tekbire de başlar ve inmeyi tamamlayınca tekbiri de tamamlar. Secde için yere eğilip inince, evvelâ dizlerini yere koyar. Sonra da yüzünü iki elleri arasında yere koyar. Kollarını yere yayıp, yapıştırmaz. Karnını uyluklarından uzak tutar. Zikrettiğimiz bu hususlar, erkekler hakkındadır.

Kadın secde ettiği zaman, yere yakm bir durumda secde eder; kanımı uyluklarına bitiştirir. [\[161\]](#)

Secdemde Tesbîh

Namaz kılan kimse, secdede üç kerre : «Sübhâne Rabbi-ye'l-a'lâ» der. Bu teşbihi üç defa tekrarlamak, sünneti tamamlamanın en aşağı seviyesidir. Fazla söylemesi daha efdaldir. Fazla söylediği zaman da teşbihi tek sayıda tamamlayıp bitirir. [\[162\]](#)

Secde İle İlgili Mes'eleler

Namaz kılan kimse, birinci secdeden başını tekbîr ile kaldırarak oturur. Ellerini dizlerinin üzerine koyar. Uzuvlarının hareketleri sakın olacak kadar oturup, yine tekbîr alarak bir daha secde eder.

Namaz içinde bir rükünden diğer bir rükne intikâl ederken tekbîr getirmek yâni «Allahü Ekber» demek; Hak Sübhâ-nehû ve teâlâ Hazretleri gayet ulu demektir. Aslında, Allahü Te-, âlâ'nın hakkı bu kadar kısa tekbîr ile edâ edilemez; O bundan münezzehtir. Hiç bir kimse O'na lâıyk olduğu ibâdeti yapamaz. Nitekim melekler : «Biz sana hakkiyle- ibâdet edemedik.» demişlerdir.

Namaz kılan kimse, eğer birinci secdeden kalkmak için başını bir miktar kaldırır, fakat kalkıp oturmadan ikinci secdeye varırsa, o kimsenin secdeye yakınlığı, oturmaya yakınlığından daha fazla ise, ikinci secdeyi yapmış olmaz. Mültekat'da : «Bu hareketi ikinci secdesi için de kâfidir» diye rivayet edilmiştir. Fakat birinci kavlin daha sahih olduğu, Hidâye'de ve Muhiyt'de zikredilmiştir. Zîrâ, henüz secdeye yakınken secde halinde sayılır. (Yâni birinci secdeden doğrulmuş olmaz-ki, ikinci secdeye varmış olsun).

Bazı âlimler de : «Namaz kılan kimse, birinci secdeden yel geçecek kadar başını kaldırmış olsa, ikinci secdesi de mu'teberdir.» demişlerdir. Kıyas yolu ile vardan hüküm de budur. Şey-hü'l-İslâm da bu kavli sahih görmüştür. Zahir olan da budur. Fakat birinci secdeden başı bu kadar kaldırmakla yetinmek, eri şiddetli kerâhatle mekruhtur. Zîrâ, bu davranış, Resûlullah (S.A.V.) Efendimizin hayatı boyunca devam ettiği bir şeye muhaliftir. [\[163\]](#)

İkinci Rek'ate Kalkış

Namaz kılan kimse, birinci rek'atte, ikinci secdeyi tamamladıktan sonra, ayaklarının ucuna dayanarak, Ayak üzeri kalkar. Secde ile kıyam arasında oturmaz. Kalkarken elleri., il e yere dayanmaz. Eğer bir özü varsa o zaman elleri ile yere dayanır.

Namaz kılan kimse, «sübhâneke» ve «eüzü»den başka birinci rek'atte ne yapmışsa onu ikinci rek'atte de yapar; ne kadar ökümüşsa, ikinci rek'atte de okur. Namaz kılan kimse, iftitâh tekbîrinden, vitirde kunut dualarından önce ve bayram namazı'ndaki ziyâde tekbirlerden başka, namazın hiç bir yerinde ellerini kaldırmaz.

Hacer-i Esved'i istilâm (selamlama) sırasında da, bu tek-birlerdeki gibi ellerini kaldırılması müstehâbdır.

Safa, Merve, Arafat, Müzdelife ve bunların dışında kalan bütün diğer yerlerde dua ederken ellerin içini göğe çevirmek de müstehâbdır. [\[164\]](#)

Namaz'da Ka'de (Oturuş)

Namaz kılan kimse ikinci rek'atde, ikinci secdeden başını kaldırınca, sol ayağını yere yayıp döşeyerek onun üzerine oturur. Sağ ayağını ise diker ve parmaklarını kible istikâmetine döndürür, Hanefî imamlarına göre, namaz kılan erkeğin ka'delerde (oturmalarda) sünnet olan oturuş şekli budur.

Namaz kılan kimse teşehhüdde otururken, ellerini dizlerinin üzerine koyar. Parmaklarını yayıp, birbirlerinden bir miktar, ayrı tutar. [\[165\]](#)

Tahîyyat

Sonra. «et-Tahîyyat»ı okur. Cet-Tahîyyat ve diğer dualar için kitabımızın Yedinci Bölümüne balanız.)

Namaz kılan kimsenin teşehhüd esnasında, işaret parmağını kaldırarak işaret edip etmemesi hususunda, Hanefî İmamlarına göre ihtilaf vardır. Hulasa'da ve Bezzaziye'de işaret edilmemesi sahih görülmüştür. Hîdâye Şerhi'nde ise, işaret sahih, görülmüştür. Keza, Mültekat-ve diğer bazı kitaplarda da işaret sahih görülmüştür.

Bu işaretin nasıl yapılacağına gelince : Şehâdet kelimesinin okunduğu sırada, sağ elinin baş parmağı ile orta parmağını halka gibi yapar. Serçe parmağı ile onun yanındaki parmağını da yumar.

Veya orta parmağından, serçe parmağına kadar üç parmağını :yumar. Baş parmağının ucunu, orta parmağının orta ekine (boğumuna, mafsalına) koyup, şehâdet parnağını nefî esnasında (yâni : «Lâ ilahe» derken) kaldırıp, isbât esnasında (yâni : «illallah» derken) koyar. Sağ eli ile sol elinin, aynı parmakları ile birlikte işaret etmesi mekruhtur.

Namaz kılan kimse birinci ka'deyi teşehhüd miktarından başka uzatmaz. Eğer sehven (Allâhümme; salli alâ seyyidinâ Muhammedin ve âlâ âli Muhammed) diyecek jkadar uzatırsa, bu durumda bazı âlimler : «sehiv secdesi vacip oltr.» demişlerdir..

Rivayet edildiğine göre İmâm-ı A'zam (R.A.) da : «Eğer teşehhüd'de bir harf bile ziyâde etmiş olsa, o kimseye sehiv secdesi vâcib olur.» demiştir. Meşâyihin ekserisi dle bu kavle uymuşlardır.

Hulasa'da : «Muhtar olan budur ki kılan kimse teşehhüd'de eğer ziyâde olarak «Allâhümme sallî alâ Muhammed» derse, ona sehiv secdesi vâcib olur.» denilmiştir.

Bu hususta birinci kavi, bütün, kavillerin en-sahihidir. Ekseriyetin görüşü de budur. «Ve alâ al-i Muhammed» deyinceye kadar zatırsa sehiv secdesi vâcib olur. [\[166\]](#)

Üçüncü Rek'ate Kalkış

Namaz kılan kimse, birinci ka'deden üçüncü rek'ate kalkarken elleri ile yere dayanmadan kalk'ar. Fakat,! dayanarak kalkmasında da bir beis yoktur. Lakin, thiyâr'da da mezkûr olduğu gibi, husus sahih hadisle açıklanmış olduğundan özürsüz olarak, elleri ile yere dayanmak mekruhtur. [\[167\]](#)

Farzların Üçüncü Ve Dördüncü Rekatlerinde Kıraat

Bir kimsenin kıldığı namaz, üç veya dört ifek'âü bir farz namaz olursa, ilk iki rek'atten sonraki rek'atlerde) muhayyerdir, pilerse Kur'ân okur, dilerse tesbihâtta bulunur ve dilerse sükût eder. Fakat efdâl olan kıraat etmektir (Kur'ân okumaktır.) Bu namazlarda, son iki rek'atte kıraat eden kimse, sâdece Fâtiha'y. okur. Buna başta bir şey ilâve etmez. Bu rek'atlerde sehven zamm-ı sûre okursa, Ebû Yûsuf (R.A.)'un kavline göre o kimseye sehiv secdesi vâcib olur. Çünkü böyle yapmakla o kimse rü-kû'u te'hir etmiş olmaktadır.

Fakat, İmâm-ı A'zam (R.A.) ve İmâm Muhammed (R.A.)

den zahir rivayete göre, o kimseye sehiv secdesi vacip olmaz. Çünkü, bu iki imamımıza göre, farzların son iki rek'atinde bir miktar kıraat meşrû'dur.

Bu rek'atlerde sadece fatihayı okumak ise sünnettir, vâcib değildir. [\[168\]](#)

Sünnetlerin; Üçüncü Ve Dördüncü Rek'atleri

Bir kimseni kıldığı namaz revâtib sünnetlerden'biri ise veya bunların dışımda bir nafîle namaz olursa, teşehhüdden kalktığı zaman, birinci Rek'atte başlamış olduğu şekilde, namaza başlar Yâni «sübhânel'te»yi okur ve «eûzü besmele çeker». Çünkü nafîlelerin her şefî (her iki rek'ati) müstakil'bir namazdır. Fakat, bu kimse tekbijr getirirken ellerini kaldırmaz.

Fakat bir kimsenin kıldığı namaz, öğlenin ilk sünneti veya cura'anın sünneti ise, bu namazlarda birinci ka'deden kalkınca «sübhâneke» okıjınmaz ve «eûzü» çekilmez. Çünkü bunların tamamı bir namazdı.

Hidâye Şerhi'nde, bu hususu açıklayan şârîh : «Öğle namazının ve cum'a namazının ük ka'desinde salevât duası okunmaz. Ve bu kâ'del erden üçüncü rek'atlere kalkıldığı zaman istiftâh edilmez. Tekbirle birlikte eller kaldırılmaz.» demiştir.

Kınye'de ine : «Namaz kılan kimse, eğer öğle namazının ilk sünnetinde, birinci ka'dede unutarak salavât getirirse, o kimseye sehiv secdesinin vâcib olup olmamasında iki kavi vardır. Yâni : Bu namazın pört rek1 atinin alâ haddin bir tek namaz olduğuna i'tibar edilince, o kimseye sehiv secdesi

vâcib olur. Her şe-fi'inin (her iki rek'atının)alâ haddihî bir namaz olduğuna itibar edilince sehiv secdesi vâcib olmaz.» denilmiştir. [\[169\]](#)

Son Ka'de

Namaz Müan erkek, ikinci ka'dede de birinci ka'dede oturduğu gibi otjurur.

Kadınlar, her iki ka'dede de, ayaklarını sağ tarafa doğru yatırır ve oturâğı üzerine oturur. [\[170\]](#)

Salavât Okumak

Namaz kılan kimse son ka'dede teşehhüd okuduktan sonra, Peygamber (S.A.V.) Efendimize salevât getirir. Salavât getirmek Hanefî İmamlarına ve cumhura göre, namazda sünnettir, İnsanın, ömründe bir defa Peygamber (S.A.V.) Efendimize salevât getirmesi ise farzdır.

İmâm Tahâvi : «Peygamber (S.A.V.) Efendimizin isminin her zikrolunmasında selavât getirmek vâcibdir.» demiştir. İmâm Kerhî : «Vâcib değildir.» demiştir. Fakat Tahâvi'nin kavli en sahih ve muhtar olan kavidir. Çünkü, Peygamber (S.A.V.) Efendimiz :

«Yanında zikredildiğim halde, Bana salevât getirmeyen kimsenin ağzı kapansın (helak olsun.) buyurmuştur.

Ve yine Peygamber (S.A.V.) Efendimiz şöyle buyurmuştur:

«Kimin yanında zikredilir s em, (o kimse) Bana Salevât getirsin.»

Bu hususta cidden pek çok hadis-i şerifler vardır.

Eğer bir mecliste Peygamber (S.A.V.) Efendimiz müker-re rolerek zikredilirse, bu hususta Kâfi'de ; «En sahih olan kavi üzere o mecliste bir kerre salât lâzım olur. Fakat mendûb olan şudur : Peygamber (S.A.V.) Efendimizin her zikredüşünde, salevât da tekrar edilir, denilmiştir.

Son ka'dede teşehhüdden (et-Tahiyyat'i okuduktan) sonra, okunması uygun olan Salevât şöyledir :

(= Allâhümme sallî alâ seyyidina Muhammedin ve âlâ âli seyyi-dinâ Muhammed. Kemâ salleyte âlâ İbrâhîme ve âlâ âh" İbrahîm. İnneke hamidü'm-mecîd.) [\[171\]](#)

Kısaca Mânâsı :

Ey Allah'ım! Efendimiz Muhammed'e rahmet et ve Efendimiz Muhammed'in âline (ev halkına) da rahmet et, İbrahim (A.S.) e ve İbrahim. (A.S.Î in âline rahmet ettiğin gibi... Şüphesiz ki, hamdedilmiş olan ve hamde lâyük olan yalnız Sen'sin ve gerçekten şan şeref sahibi olan da sâdece Sen'sin, (= Allâhümme bank âlâ seyyidinâ Muhammedin ve âlâ âli sey-yidinâ Mutiammed. Kemâ bârekte âlâ İbrâhime ve âlâ Ali İbrâhîm. Inneke hamidü'm-mecid.)

Ey Allah'ım! Efendimiz Muhammedî mübarek kü ve Efendimiz Muhammed'in âlini (ev halkını, evlatlarını ve yakınlarını) de mübarek kü. İbrahim (A.S.) i mübarek kıldığın gibi ve İbrahim (A.S.) 'in Alini mübarek kıldığın gibi...

Şüphesiz ki Sen, hamdedilmiş (ötülmüş) olansın ve haadit-dilmeye (öğütmeye) layık olansın. Ve yalnızca Sen, fan ve şeref sahibisin.

Namaz kılar kimse, Peygamber (S.A.V.) Efendimize »alevât getirdikten sonra, kendisine, eğer mü'min iseler anasına, babasına ve diğer kadın erkek bütün mü'minlere Allahü Teâlâ-dan mağfiret talep eder. Peygamber (S.A.V.) Efendimiz "den nakledilmiş bulunan dualarla duâ eder. Bu duaların bazıları şunlardır :

Okunuşu: Allâhümme'ğfirli mâ kaddemtü ve ma ahhartü ve mâ esrartü ve mâ a'lentü ve mâ eşref tüve mâ ente altmü bihi minni, ente'l-mukaddimü

ve entel-muahhrü [\[172\]](#) ilahe Ula «ate ve ente âlâ külli şey'in kadir.

Allâhümme innî zaiemtü nefsi zulmen kesiren ve lâ yağfirü'z zünûbe illâ ente, feğfirli mağfireten min indike ve'rhamni ihüke ente'l-gafüru'r-rahîm.

Ayrıca Kur'an lafızlarına benzeyen kelime ve cümlelerle de duâ eder. Bunların bir kısmı da zikredeceğimiz şu dualardır:

«Ey Rabbimiz, bize dünyada da iyi bir hal ver, âhirette de iyi bir hal ver ve bizi cehennem ateşinden koru»

«Ey Rabbimiz, bizi doğru yola ilettikten sonra kalblerimizi (Hakdan) saptırma. Bize kendi canibinden bir rahmet ver. Şüphesiz bağışı en çok olan Sensin.» [\[173\]](#)

Bunlar ve bunlara benzeyen diğer âyet-i kerimeler duâ kasdı ile okunurlarsa, bunlar Kur'an-ı Kerîm lafzına benzeyen duâ olmuş olur; bu âyetler duâ kasdı ile okununca Kur'an okunmuş olmaz. Hatta cünüp iken, hayız halinde bile bu âyetlerle duâ etmek caizdir. [\[174\]](#)

Teşehhüden Sonra Yapılamıyacak Dualar

Teşehhüden sonra, insanların sözlerine benzeyen, ve bir insanın diğer bir insandan isteyebileceği şeylerle duâ edilmez, Meselâ;

Allah'ım beni giydir .

Allah'ım beni filan kadınla evlendir.

Allah'ım bana mal ver. yeya bunlara benzer şeylerle duâ edilmez.

Hatta namaz kılan kimse, eğer böyle bir duayı namaz çitasında etmiş olsa, namazı fâsid olur. Fakat, böyle bir duayı son oturuştan sonra -ve selâm vermeden önce- etmiş olsa, namazı fâsid olmaz. Lâkin, vâcib olan selâmı terk edip namazdan selâmsız çıkmış olduğu için, namazı noksan olur.

Namaz kılan kimsenin «rızıklandır.» demesi, Hidâye'de İnsanların sözle duâ sayılmıştır. Kâfi'de de bu görüş edilmiştir.

Allah im beni sözlerine benzer bir sahih olarak kabuJ

Fakat, namaz kılan kimse son ka'deden sonra: Allah'ım beni hacla rızıklandır.» (yâni bana

hacca gitmeyi nasibet) dese, bu lafız insanların lafızlarına ben-ziyen lafızlardan olmadığından, namazı mekruh olmaz.

Bazı meşâyihin şöyle dediği rivayet olunmuştur: Namaz kılan kimse, Peygamber (S.A.V.) Efendimize selavât getirirken : «Muhammed'e rahmet et.» demez. Çünkü, böyle diyen kimse Peygamber (S.A.V.) Efendimiz'de kusur ve noksanlık vehmetmiş olur. Fakat meşâyihin ekserisi, namaz kılan kimsenin böyle duâ etmesinde sakınca olmadığı kanaatine varmışlardır. Zîrâ, Resûlullah (S.A.V.) Efendimiz'in şöyle buyurduğu rivayet olunmuştur:

Sizden biriniz namazda salevât getirirse, şöyle desin:

Okunuşu : Allâhümme salli âlâ Muhammedin ve âlâ âi-i Muhammed ve barik-âlâ Muhammed'in ve âlâ âl-i Muhammed. Ve'rham Muhammeden ve âl-i Muhammed. Kemâ salieyte ve bârekte ve rahimte ve terâhhamte âlâ İbrâhime ve âlâ âl-i İbrâ-him Inneke Hamidü'm-mecid.

İmam Restâğfenî: «Verham Muhammeden (=Muhammed-e rahmet et) demek: Muhammed ümmetine rahmet et demektir. Bu durumda kusur ve noksanlık ümmete râci' olur.» demiştir.

isamazda bu salâvatı okuduğu zaman, «ve rahimte» demesi gerekir, «ve terâhhamte» dememelidir. Eğer «ve rahimte» dedikten sonra, «ve terâhhamte» de dese bu caizdir. Fakat «ve terham-te» dese, bu hatâdır.» demiştir.

Saievât okunurken; «fi'l-âlemine Rabbena inneke Hami-dü'n-Mecid» denilmemelidir. Böyle denilmiş olması halinde de namaz mekruh olmaz.

Fakat: «fi'l-â'lemîn» in terki evlâdır. Çünkü, hadis-i şeriflerde bu şekilde vârid olmamıştır. [\[175\]](#)

Selâm Veriş

Namaz kılan kimse teşehhüden (et-Tahiyyât-ı okuduktan) sonra duaları da tamamlayınca, sağ tarafına selâm verir ve (es-Selâmü al ey küm ve rahmetullah)» der!

Namaz kılan kimse, namazdan çıkmak için verdiği selâmda, sağ tarafına selâm verirken de, sol tarafına selâm verirken de : «ve berekâtühü» demez;

Teşehhüd'ün içindeki selâmda ise : «es-Selâmâ aleyke ey-yuhe'n-nebiyyü ve rahmetullâhi ve berekâtüh» de\ Muhıyt'te de böyledir.

Bir imâma uymuş olarak namaz kılan kimse (muktedi), sağ tarafına selâm verirken söylemiş bulunduğu «...sizin üzerinize...» hitabı ile sağ tarafındaki meleklerle ve kendisi ile aynı cemâatte namaz kılan mü'minlere niyyet etmelidir. Sol tarafına selâm verirken de, sol tarafında bulunan meleklerle ve aynı cemâatte namaz kıldığı mü'minlere niyyet etmelidir. Birinci selâm ile mü'minlere selâm verip, duâ etmiş ve namazdan çıkmış

olur. İkinci selâm ise, selâm ve duasında cemâat olan insanlar arasında eşitlik sağlamak içindir.

Bazıları ikinci selâm için sünnettir demişler. Fakat bu selâm da, birinci selâm gibi vâcibdir. Sahih olan budur.

Namaz kılan kimse, namazdan sadece «selâm» lafzı ile çıkar. Namazdan çıkmış olmak için, selâmdan sonra bir başka lafzı beklemesine gerek yoktur.

Âlimlerin bâzıları i «Namaz kılan kimse, selâm verirken niyyetini umûmüştürmeyip, bilakis niyyetini ancak kendisini korumakla görevli Hat'aza Meleklerine tahsis etmelidir.» demişler.

Bazıları da: «Hafaza Meleklerine ve kendisi ile bulunan diğer bütün meleklerle niyyet eder. Zira, mü'minin yanında bulunan meleklerin sayıları hakkında muhtelif haber ve rivayetler vardır.

Mu'minlerin Yanlarında Bulunan Meleklerin Sayısı:

Bazıları: «Her mü'minin yanında beş melek vardır. Biri sağındadır, hasenatını (iyiliklerini) yazar. Biri solundadır, seyyi-âtını (kötülüklerini) yazar.

Biri önündedir, mü'minlere hayırları telkin eder. Biri arkasındadır, mekârihi (kötülükleri) defeder. Biri de nâsiyesindedir (akımdadır), mü'minin getirdiği selâvat-ı şerife'yi yazıp, bunları Hazret-i Resulü Ekrem (S.A.V.) Efendimize tebliğ eder.» demişlerdir.

Bazıları da : «Her mü'minin yanında altmış melek vardır.» demişlerdir.

Bazıları ise : «Her mü'minin yanında yüz altmış melek vardır.» demişlerdir.

Bazıları da: «... iki melek vardır.» demişlerdir.

Bu durumda, namaz kılan kimse, bu ihtilaflardan birini seçerek meleklerle sayı ta'yin etmemeli, bilakis kendisi ile beraber bulunan bütün meleklerle niyyet etmelidir.

Bir imâma uymuş olarak namaz kılan kimse (muktedi), selâmda imamına da niyyet eder. İmâm hangi tarafında ise, o tarafa selâm verirken imâma da niyyet eder. Eğer imâm, muktedi- nin ön taraf karşısında ise, İmâm Ebû Yûsuf (R.A.)'a göre, ona birinci selâmda niyyet eder.

Fakat, İmâm Muhammed (R.A.)'e ve İmâm-r Alam (R.A.) 'dan gelen bir rivayete göre, bu durumda muktedi her iki tarafa selâm verişinde de imâma niyyet eder.

İmâm ise, her iki tarafına selam verirken hem Hafaza Meleklerine hem de cemâatine niyyet eder. Sahih olan kavi budur.

...

[176]

Tek basma namaz kılan kimse ise, Hafaza Meleklerinden başkasına niyyet etmez.

Namaz Kılan Kimsenin Yerine Getirmesi Gereken Edebler

Aşağıda sayacağımız şeyler de, namaz İtilan kimsenin yerine getirmesi gereken güzel edeblerdir:

Namaz kılan kimsenin kıyam halinde iken bakacağı, son yer, secde ettiği yer olmalıdır. Bakışları bu haddenden öteye geçmemelidir. Rükû'da da ayaklarının üstüne bakmalıdır. Secdede ise, burnunun ucuna bakmalıdır. Kuûd halinde (otururken) dillerinin üstündeki elbiseye bakmalıdır.

Kıyamda iken, ayaklarının arasında dört parmaklık bir mesafe bulunmalıdır, imâm olan kimsenin ikinci selâmı, birinci selâmdan daha alçak bir sesle vermesi sünnettir. Çünkü, cehren kılman namaz-lardaki tekbir ve selâm gibi şeyler namazın bir rûknünden diğer bir rûküne geçildiğini bildirmek içindir. Bu durumda birinci selâma, namazın bittiğini bildirmek için ihtiyaç vardır. Bu hususta ikinci .selâma ihtiyaç yoktur.

İmâm olan kimse, namazı tamamlayınca muhayyerdir: Dilerse, kendisinin sol tarafına döner ve kıbleyi sağ tarafına alır; dilerse kendisinin sağ tarafına döner ve kıbleyi sol tarafına alır. Bu ikisi de caizdir. Fakat, evlâ olan birinci şekildir. İmâm dilerse, namazı tamamlayınca ihtiyaçlarını gidermek için çıkıp gider. Çünkü, yapacağı bir şey kalmamıştır. Namazı tamamladıktan sonra, imam dürse yüzünü cemaate döndürür. Fakat bu durumda, imâmın karşısında namaz kılan bir kimsenin bulunmaması şarttır. Eğer imamın karşısında namaz kılan bir kimse olursa, gerek birinci safta imâma yakın, gerekse diğer saflarda imama uzak olduğu halde, aralarında bir hâil bulunmasın, bu durumlarda imâm cemâate yüzünü dönmez; sağa veya sola dönüp, oturur. Çünkü, namaz kılan kimsenin yüzüne doğru dönmesi mekruhtur. İmâmın, yüzünü cemâate, sağa veya sola dönüp oturması mutlaklıktır. Yâni, cemâatin sayısının azlığı veya çokluğu ile bir alâkası yoktur.

Bazı sarihlerin: «Eğer cemâat on aded miktarı olursa, imâm onlara döner; daha az olursa dönmez.» demelerine iltifat edilmez. İmâm hakkında zikredilen bu mahayyer olma hâli, onun tamamladığı farz namazdan sonra, nafil bir namaz (sünnet) olmama şartına bağlıdır. Sabah ve ikinci namazları gibi... .

Hulasa Sahibi: «İmâm sabah ve ikinci gibi kendisinden sonra bir tatavvu' namaz bulunmayan bir namazı kılınca kıbleye yönelmiş olarak yerinde oturarak beklemesi mekruhtur. Fakat, eğer farz namazdan sonra tatavvu' (sünnet) var ise; «Allâhümme ente's selâm ve minke's-selâm tebârekte yâ Ze'l-Ce-lâli ve'l-İkrâm =' Ey Allah'ım! Selam Sen'sin, Sen bütün noksanlıklardan uzaksın, dünya ve âhir et selameti de ancak senin İnayetinle hasıl olur. Sen Mukaddesin, Ey Celâl ve İkrâm sahibi olan Rabbim.) diyecek kadar oturur ve sonra kalkar.

Eğer, farzı kıldıktan sonra, sünneti bu miktardan fazla te'hîr ederse, mekruh olur.

İmâm nafilayı kılmaya kalkınca, farzı kıldığı yerde durmayıp, yerini değiştirerek, ondan geride veya ileride bir yerde kılar. Çünkü, Peygamber (S.A.V) Efendimiz sünnetleri evinde kılardı.

Evine vardığı zaman kendisini meşgul edecek bir mâni' bulunmayan kimsenin, bütün nafileleri evinde kılması efdâldir.

Bazı meşâyih, imâmın farz namazdan sonra sağ tarafa dönmesi gerektiğini belirtmiş ve : «İmâm farzı kıldıktan sonra tatavvu'u mihrabın sol tarafında kılar.» demişlerdir. Mihrabın solu, namaz kılan kimsenin sağ tarafıdır.

Şemsü'l-eimme'tü-l-Halvânî «Zikredilen bu husus yâni, namaz kılan kimsenin kıldığı farz namazdan sonra, nafil bir namaz bulunması halinde, te'hîr etmeden onu kılmaya kalkması, o kimsenin farz namazdan sonra okumayı i'tiyâd hâline getirdiği bir virdinin bulunmaması şartına bağlıdır. Fakat, eğer o kimsenin farzdan sonra okuyacağı mu'tâd bir virdi varsa, o kimse farzı kıldığı yerden kalkıp ayak üzere durarak virdini okur... Veya mescidin her hangi bir tarafında oturarak mu'tâd virdini okur ve daha sonra nafilaye kalkıp, onu kılar.. Bu iki durum da sahabe (radiyallâhü anhüm) 'den rivayet edilmiştir.» demiştir.

Mes'elenin başında zikredilmiş olan, farzı edâ ettikten sonra, sünneti te'hîr etmenin mekruh olduğu, farzdan sonra sünneti te'hîr etmenin

mekrûhluğuna delildir. Şemsü'l-eimme'nin zikrettiği husus ise, sünneti te'hir etmenin kerâhatsiz olarak caiz olduğuna delildir. Bu iki kavil arasındaki ilgi ve fark şudur: Eğer kerâhatten murâd tenzihen mekruh olması ise, bu durumda nakledilen ilk kavil de Şemsü'l-eimme'nin kelâmına yakm olur. Çünkü, Şem-sü'l-eimme'den gelen meşhur rivayette : «Farz ile sünnet arasında virdleri okumakta beis yoktur.» denilmiştir. «Beis yoktur.» lafzı ise, evlâ olan şeyin -bu değil- başkası olduğuna delâlet eder. Bu durumda gerçi farz ile sünnet arasında vird okumakla iştigâl etmeyi bırakmak evlâdır; fakat namaz küan kimse farz ile sünnet arasında bir şey kıraat etmişse, onun üzerinden sünnet sakıt olmaz. Bazı âlimler : «Namaz kılan kimse eğer farzdan som'a konuşursa ondan sünnet sakıt olmaz. Fakat sevabı az olur demişlerdir. Bazıları da : «...sakıt olur.» demişlerse de birinci kavil evlâdır. Çünkü Hazreti iÂişe (radiyallâhü anhâVnin şöyle dediği rivayet olunmuştur.» «Resulü Ekrem sabah namazının iki rek'at sünnetini kıldığı vakitte eğer ben uyanık olursam, benimle konuşurdu. Yoksa, ben uyanık değilsem sabah namazına da'vet olununcaya (ezan okununcaya) kadar, mübarek yanları üzerine yatarlardı» Namaz kılan kimse, farzı kıldıktan sonra, eğer (son) sünneti vaktin sonuna kadar te'hir edecek olursa, bazıları: «Kıldığı bu namaz sünnet (yerine kâim) olmaz.» demişler; bazıları da : «kıldığı sünnettir.» demişlerdir. İmâma uyararak namaz kılan veya tek başına namaz kıl-makta olan kimse ise, dilerse, farz. namazı kıldığı yerde eğlenir, oturur. Tabîdir ki bu hüküm farzdan sonra bir tetavvu' olmaması halindedir. Fakat farzdan sonra tetavvu' varsa, kalkıp yine aynı "yerde tatavvu' kumaları caizdir. Lâkin en güzel olanı, tatavvu'u farzı kıldığı.yerden başka bir yerde kılmasıdır. Farzı kıldığı yerin önünde, arkasında, sağında veya solunda herhangi bir yerde tatavvu'u (sünneti) kılması caizdir.

Cemâatin farz namazdan sonra safları bozması, sonradan gelen kimselerin onların farz kıldığını sanmaması için müstehabdır. [\[177\]](#)

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

NAMAZIN SÜNNETLERİ

Bu bölümde :

1- Namazın Sünnetleri

Ezan, kamet

Beş vakit namazla kılman sünnet namazlar

Teravîh Namazı

Vitir Namazı [\[178\]](#)

2- Nafîle Namazlar

a - Kuşluk Namazı

b - Kûsûf Namazı

c - Husuf Namazı

d - tstiskâ Namazı

e - Şükür Namazı

f - Tahiyyetü'l-Mescid

g - Evvâbîn Namazı

h - İstihare Namazı

i - Teşbih Namazı

j - Hacet Namazı

k - Teheccüt Namazı

konuları bulunmaktadır. [\[179\]](#)

Namazın Sünnetleri

Kitabın aslında, vaciplerin açıklanmasından sonra namazda mekruh olan şeyler beyan edilmiş ve sünnetlerin açıklanması tehir edilmiştir. Fakat, ben şerefine binâen sünnetlerin zikredilmesini öne aldım.

Burada sünnet'ten murâd: Resûlullah (S.A.V.) Efendimizin namaz içindeki fiilleri (davranışları) ve kavilleri (sözleri) dir. Ayrıca namaz için yapılan şeylerin bazıları da sünnettir. Bu bölümde yirmi sünnet zikredilmiştir: [\[180\]](#)

1 - Ezan ve Kâmet

Cemâatle kılınan beş vakit namaz ve cum'a namazı için ezan, sünnet-i müekkededir. Bayram namazı gibi vâcib olan namazlar için ezan sünnet değildir. Ezan, nafîleler için de sünnet değildir. Meselâ, Kûsûf namazı cemâatle kılındığı zaman da ezan okumak sünnet değildir.

Cemâatte kılınan beş vakit namaz için ezanın sünnet olmasında, bu beş vakit namazın vaktinde kılınan namaz olması ile, geçmiş (kazaya kalmış) namaz olması arasında bir fark yoktur.

Bir kaç kişi, bir kaç kaza namazım bir meclisde, birbirinin ardısıra cemâatle kılarlarsa, ilk kıldıkları kaza namazı için ezan okurlar ve ikâmet getirirler. Diğer kaza namazları hususunda ise muhayyerdirler. Dilerlerse, bu kaza namazlarının her birisi için ezan okurlar ve ikâmet ederler;

dilerse bunlarda-ezan okumayarak- sadece ikâmetle yetinirler.

Bir şehirde bulunmasına rağmen, namazı evinde yalnız kılan kimse için ezan ve ikâmet müstehabtır. Bunları terketme-sinde de kerâhat yoktur. Çünkü, şehirde okunan ezan kifayet eder.

Misafir (yolcu) için de ezan ve ikâmet müstehabtır. Bu kimsenin sadece ikam et'le iktifa etmesinde de kerâhat yoktur. Fakat, yolcunun ezanı ve ikâmeti terk etmesi, -mescid'de erkek cemâatin ezanı ve akameti terk etmesi gibi- mekruhtur. Mescid-de cemâatle namaz kılınırken her ikisinin de getirilmesi uygun

Cemâat halinde namaz kılan kadınların, ezan ve ikâmet terketmeleri mekruh değildir.

Bir şehirde bulunan özür sahihlerinin, cum'a günü cemâati terk etmeleri mekruh değildir. Fakat bunların, cum'a günü ayrıca cemâat olup namaz kılmaları mekruh .olduğu için, ezan okumaları ve ikâmet getirmeleri de mekruhtur. [\[181\]](#)

Ezan Ve Kametin Şekli

Ezan herkesçe bilinmektedir. Ayrıca burada yazmaya gerek.yoktur, [kitabın sonundaki ilâve bölüme bakınız.]

Ezan okuyan kimse, sabah namazı için ezan okurken

«Hayya'p.le'l-felâh» dedikten sonra, iki kerre «es-Salâtü hayrüm'mmine'n-nevm» der.

Kamet de ezan gibidir. Bu, Hanefi İmamlarına göre. Diğer üç imâma göre ise ikâmet'in lafızları birer defa söylenir. Yalnız İmâm Şafî (R.A.) ve İmâm Ahmed b. Hanbel (R.A.) 'e göre : «Kad Kâmeti's-salâh» lafzı iki defa tekrarlanır. [\[182\]](#)

Kimler Müezzin Olmalı Ve Müezzinin Görevleri

Müezzin olan kimsenin, sünneti bilen muttaki bir kimse olması müstenabdır. Câhilin ve fa sık kimsenin ezanı mekruhtur.

rSabinin (bulûğa ermemiş çocuğun) ezanı, o çocuk âkil olsa bile bir rivayete göre mekruhtur. Fakat, zahir rivayette çocuk âkil olursa ezanı mekruh değildir.

Ezanda telkin mekruhtur. Telkin: Bir harfi okurken, onu caiz olmayan ^mertebeden çıkarmaya derler.

Ezan ve ikâmet esnasında müezzin kibleye döner; bunu terketmesi mekruhtur.

Müezzin, ezan,okurken ve ikâmet getirirken, (Hayya a'le-s-Salâh -) dediği zaman başını sağ tarafa, (Hayya a'le-l-Fe-lâh -) dediği zaman da başını sol tarafa döndürür.

Fakat, müezzin ezanı minarede okuduğunda, ayakları sabit durduğu halde yüzünü çevirmekle -maksat ve fâide hâsıl olmuyorsa, ezanı minarenin (şerefesinin) etrafında dolanarak okur.

Müezzin ezan okurken, parmaklarının kulaklarına koymazsa bu mekruh olmaz.

Ezan okurken ve ikâmet getirirken konuşmak mekruhtur. Eğer, bunların arasında konuşmuşsa, tekrar baştan başlayarak tamamlar.

Müezzinin, ezan okurken kendisine selâm veren kimselerin selâmını alması lâzım değildir.

Müezzin ezan okurken, aksıran kimseye söylemesi gereken duâ ifâdelerim söylemez.

Oturarak ezan okumak mekruhtur. Fakat, ezanı sadece kendisi için okumakta ise, bu durumda oturarak okuması mekruh değildir.

Bir hayvana binili olarak ezan okumak, zahir rivayete göre mekruhtur. Fakat, misafir (yolcu) için bu da mekruh değildir.

Misafir (yolcu) ikâmet getirmek için binitinden yere iner.

Fakat ezanı, hayvanının gitmekte olduğu istikâmete yönelerek okuması caizdir.

Cünüb olarak ezan okumak, bir rivayette mekruhtur.

Abdestsiz olarak ezan okumak, bir rivayette mekruh değildir.

Cünüb olarak okunmuş olan ezanın, iade edilip edilmemesinde iki rivayet vardır:

Gerçeğe en uygun olanı, bu durumda ezanın iade edilmesi ve ikâmetin iâcte olunmamasıdır. Çünkü ezanın tekrarı, cum'a gününde olduğu gibi meşru'dur. Fakat, ikâmetin tekrarı meşrû' değildir.

Meşhur olan kavle göre, abdestsiz ikâmet getirmek mekruh tur.

Kadının okndığı ezanın iade edilmesi (tekrar okunması) müstehabtır.

Sarhoşların, delilerin ve âkil olmayan çocukların okumu; buldukları ezanların iadesi ise vâcibtir.

Müezzin ezan okumakta veya ikâmet getirmekte ike ölürse, bu ezanı veva ikâmeti istinaf etmek (yani, baştan başlı yarak yemden okuyup tamamlamak) vaciptir.

Keza, müezzin ezan okumakta veya ikâmet getirmekl iken mecnûn olsa (yani delirse) veya bayılsa veyahud da abdesti bozulsa da ezanı veya ikâmeti bırakıp abdest almaya gitse veya unutup tutulsa ona kimse hatırlatmasa veyahud da dili tutulsa, bütün bu durumlarda o müezzinin veya bir başkası ezanı veya ikâmeti istinaf etmesi (baştan alıp tamamlaması) v; cibdir.

Müezzin ezan okurken takdim te'hir yapsa (yâni sor okunacak yeri önce, önce okunacak yeri sonra okusa) bu durum: da istinaf (baştan almak) gerekmez. Şaşırdığı yere dönerek tetib üzere okuyup tamamlar.

Kölenin, a'râbînin, veled-i zinanın okuduğu ezan mekruh değildir. Fakat, bunların dışındaki kimselerin ezan okuması evlâdır.

Ezan okurken ve ikâmet getirirken öksürmek "mekruhtur. Fakat, sesini elde etmek veya güzelleştirmek için., öksürül-müşse bu mekruh değildir.

Müezzin ezan veya ikâmet esnasında yürümez. Fakat «Kad kâmeti's-salâh» derken namaz kılacağı yere yürürse ve kendisi aynı zamanda imâm bulunuyorsa, bu yürümesinde, bir beis yoktur. Bazıları ise : «Bunda mutlak olarak, beis yoktur.» demişlerdir.

Müezzin ezanda, kelimelerin arasını açarak ve uzatarak okur, ikâmette ise, sür'atlice ve kelimeleri birbiri ardınca çabukça söyliyerek okur. Ezânde ve ikâmette zikredilen-bu hususa muhalefet etmek mekruhtur. Hatta, eğer ikâmeti ezan zannedilecek şekilde uzatarak okursa, bu durumda ikâmeti, baştan ve.usulüne uygun olarak yeniden getirir. En sahih olan kavil budur.

Müezzinin cemâati beklemesi uygun olur. Zayıf bir kimsenin acele ederek geleceğini bilen müezzinin, onu beklemesi doğru olur. Fakat, mahallenin reisi olan kimsenin gelmesini beklemesi doğru olmaz. Çünkü, bu son durumda hem riya, hem de halka ezâ vardır.

Bir kimsenin mekruhtur. bir vakitte iki mescidde ezan okuması

Müteahhirun, ezanda tesvîbi istihsân eylemiştir, (güzel görmüştür.) Tesvîb : Müezzinin namaz vaktini ezan ile ilâm etmesinden sonra, her topluluğun kendi aralarında yaygın olan bir yolla namaz vaktini bir daha duyurmak ve bildirmektir..

İmâm Ebû Yûsuf (R.A.) tesvîbi, umûmun işleri ile ziyâde işigal eden, kadı, müftü ve..emir (komutan, reis).gibi kimselere tahsis etmiştir. Yâni, tesvîbi bunlar için câiz görmüştür.

Müezzinin, ezan ile ikâmetin arasını biraz açması lâzımdır. Ezandan hemen sonra ikâmet getirmek mekruhtur. Ezanla .ikâmet arasındaki bekleme, akşam vaktinin dışınçta iki rek'at veya bir rek'at namaz kılacak miktarda olmalıdır. Ölçü olacak her bir rek'at ise, on iki âyet veya bunun emsali kadar okunabilecek rek'attır.

Akşam vaktinde bu ölçü, İmâm-ı A'zam (R.A.)'a göre, üç kısa âyet veya bir uzun âyet okunabilecek miktar,

Bazıları da: «Bu ara, üç adım yürüyecek miktardır.» demişlerdir.

İmâmeyn'e göre, akşam vaktinde ezanla ikâmetin arası hafif bir celse ile oturularak ayrılır. İmâmeyn'in bu kavilleri İmâm-ı A'zam (R.A.)'a göre de mekruh değildir. İmâm-ı, A'zam (R.A.)'ın kavli de imâmeyn göre mekruh değildir. Fakat söz efda liyettedir.

Vakit girmeden ezan okunmak caiz değildir. Fakat bunu, İmâm Ebû Yûsuf (R.A.) ve eimme-i selâse sabah namazında caiz görmüşlerdir.

Vakitten evvel ezan okununca, bu duyurunun vakti girmemiş ve ezandan beklenen-fayda sağlanmamış olduğu için, bu ezanın iade edilmesi (tekrar okunması) vâcibdir. [\[183\]](#)

Ezân'a İcabet

Ezanı dinleyen kimseye lâıyk olan, müezzine icabet etmesidir." Yani müezzinin her dediğini, dinleyen kimse de tekrar edip söylemelidir.

Ancak, müezzin «Hayya a'le's-salâh» ve. «Hayya a'le'l-Fe-lâh» -derken .dinleyen kimse «Lâ havle ve lâ kuvvete illâ billahî l-aliyyü'l-azim» der.

Müezzin sabah ezanında «es-Salâti hayrû'm-mine'n-nevm» dediği zaman işiten kimse «sadakta ve berertü» der.

Müezzine, zikredilen bu şekilde .icabet etmek, bazılarına göre vaciptir.

Bazıları ise : «Vâcib olan ayakla icabet etmektir, yâni cemâate gitmektir. Lisan ile icabet ise müstehabtır.» demişlerdir. En zahir olan kavil de budur.

Kamette icabet ise ittifakla müstehabtır.

Tecnis isimli kitabta : «Bzân okunurken konuşmak -ittifakla- mekruh değildir. Eğer bir kimse bir kaç ezanı peşpeşe işitirse, ilk işittiği ezana icabet eder. Bu ezan ister kendi mescidinin müezzini tarafından okunmuş olsun, ister başka mescidlel rin müezzinleri tarafından okunmuş bulunsun, fark yoktur.» denilmiştir.

Uyun «dli kitapta ise şöyle zikrolunmuşfoir: «Bir kimse Kur'an okurken ezan işitse, efdâl olan susup ezanı dinlemesi ve ona icabet etmesidir »

İmâm Restaerf eni; «Eğer o kimse, Kurân-ı Kerim'i bir mescidde okumakta ise, ezanı işitince Kur'an okumayı kesmez.»

Keza, bir kimse evinde Kur'an okumakta ise ve okunan ezan kendi mescidinin ezanı değilse yine Kur'an okumayı bırakmaz.

Ezanı işiten kimsenin, ezan bittikten sonra şu duayı okuması uygundur:

Okunuşu : (Allahümme Kabbe hâzihfd-da'vete't-tâmmeti ve's-salâti'l-kâimeti âti Muhanîmedenî'l-vesîlete ve'l-fazîlete ve'b'. ashü makâmen Mahmudendllezi ve'adtehü inneke lâ tuhlifü'l-mi'âd.)

MÂNÂSİ: «Ey Allah'ım!... Ey bu tam bir davet olan ezanın ve kılınmakta olan namazın Rabbü. Peygamber (S.A.V) Efendimiz Hz. Muhammed'e vesileyi, fazileti ve yüksek dereceyi ih? sân et. Ve O'nu kendisine va'd buyurmuş olduğun Makâm-ı Mah-mûd'e eriştir. Şüphe yok ki sen vâ'dinden dönmezsin.»

Bu duadaki vesile, cennette yüce bir makam; fazilet de yine yüksek bir makam; Makâm-ı Mahmûd ise, şefâat-i kübra makamı demektir.

Resûlullah (S.A.V.) Efendimiz : «Her kim ezan dinleyip, ezandan sonra zikrolunan bu duayı okursa, benim şefaetim o kimseye lâıyk ve vâcib

olur.» buyurmuştur. [\[184\]](#)

Namazın Diğer Sünnetleri

- 1- İftitâh tekbiri esnasında elleri tekbir ile. beraber kaldırmak.
- 2- Tekbîr esnasında parmaklarını zorla bitişirmeye veya ayırmaya çalışmayıp, onları kendi hâlinde bırakmak.
- 3- imâm olan kimsenin tekbirleri, tesmi' .(semi'allahü limen hamiden demeyi) ve selâmı yüksek sesle söylemesi.
- 4 - Sübhanekeyi okumak.
- 5- Eüzü çekmek.
- 6- Besmele çekmek.
- 7- Fatıha süresini okuyup bitirince «âmin» demek.
- 8 - Sübhâneke'yi sessiz okumak, eüzü ve besmeleyi sessiz çekmek ve sessiz olarak âmin demek.
- 9 - Sağ eli, sol elin üzerine koymak.
- 10 - Namaz kılan erkeğin ellerini göbeğinin altına, namaz kılan kadının ise ellerini göğsünün üzerine koyması.
- 11 - Namaz arasındaki tekbirleri getirmek. Keza, tesmi' ve temhidleri söylemek de sünnettir.
- 12 - Rükû'da dizlerini elleri ile tutmak. Bu esnada parmakların birbirlerinden ayrı tutulması da sünnettir.
- 13 - Rükû'daki teşbihleri söylemek.

14 - Secdelerdeki teşbihleri söylemek.

15 - Namaz kılan erkeğin her iki ka'dede sol ayağını döşeyip onun üzerine oturması ve sağ ayağını dikip onun parmaklarını kibleye döndürmesi.

16 - Namaz kılan kadının, her iki ka'dede de ayaklarını sağ tarafa çıkararak, onların üzerine oturması.

17 - Son oturuşta teşehhüdden (et-Tahiyat-ı okuduktan) sonra salevât duasını okumak,

18 - Namazın sonunda Kur'an lafızlarına benzeyen lafızla-la ve me'sûr dualarla duâ etmek.

19 - et-Tahiyat'da iki şehâdetin zikri esnasında, bazı rivayetlere göre, işaret parmağı ile işaret etmektir. Nitekim bu hususun «Namazın Sıhhati Bölümü»nde zikri geçmişti.

Bazıları: «Farz olan namazların sonraki iki rek'atlerinde fatiha okumak sünnettir,» demişlerdir. Zahir rivayet de böyledir. Bazıları buna «vâcib», bazıları ise «müstehab» demişlerdir.

Bazıları da : «Selâmdan selâm lafzı ile çıkmak sünnettir.» demişlerdir. Fakat sahih olan bunun vâcib' olduğudur. Bazı âlimler de : «Sağ tarafa selâm vermek vâcib, sol tarafa selâm vermek sünnettir.» demişlerdir. Bu hususta sahili olan : Her iki tarafa selâm vermek de vâcibdir.

Burada sünnet olarak zikredilenlerin dışında kalan, «Namazın Sıfatı Bölümü»nde sayılan; farz ve vâcib olmayan şeylerin ekserisi namazın edebleridir. [\[185\]](#)

Nafile Namazlar Beş Vakit Namazla Kılınan Sünnetler

Nevâül, nafile kelimesinin çoğuludur; nafileler demektir.

Nafile ise: Lügate ziyade, fazla demektir, istilanda ise, farz veya vacip olmayan ibâdete nafile denir.

Bu durumda nafile; sünnet, müstehab ve belli bir vakit olmayan tetayvu' ibâdetleri içine alır.

Sabah namazından önce iki rek'at sünnet vardır. Bu iki rek'at, müekked sünnetlerin en kuvvetli sidir.

Hatta İmâm-ı A'zam (R.A.) «Sabah namazının sünnetini, bir özrü olmadan oturduğu yerde kılmak caiz değildir.» demiştir.

Sabah namazından sonra, en kuvvetli olan sürüet, akşam namazından sonra kılınan iki rek'at sünnettir.

Bundan sonra ise, öğle namazından sonra olan sünnettir. Sonra yatsı namazından sonraki sünnettir. Sonra, öğle namazından önce olan sünnettir.

Fakat, en sahih olan kavil şudur: Öğle namazından önceki sünnet, sabah namazından sonra en çok te'kidli olan sünnettir. Geri kalanlar ise, zikrettiğimiz tertib üzere, sıralanırlar.

Öğle namazından önce kılınan sünnet dört sonra kılınan sünnet ise iki rek'attir.

İkindinin farzından önceki sünnet dört rek'attir. Fakat namaz kılan kimse, dilerse bunu iki rek'at olarak da kılabilir, bu da caizdir. İkindinin sünneti müstehabdır, müekked değildir.

Akşam namazından sonra kılınan sünnet, iki rek'attir.

Yatsıdan önceki sünnet ise, dört rek'attir. Bunu iki kılmak da caizdir. Bu dört rek'atlık sünnet de müstehabdır.

Ratsı namazından sonra da dört rek'at kılmak müstehab müstür.

Kezât Öğle namazının farzından sonra da dört rek'at kıl mak müstehabtır. Çünkü Peygamber (S.A.V) Efendimiz

«Kim öğle namazının farzından Önce dört rek'at.ve bu farzdan sonra da -yine- dört rek'at namazı kılmaya devam ederse, Allahu Teâlâ onu cehennem ateşine haram kılar.» buyurmuşlardır.

Öğle namazından sonra kılınacak bu dört rek'at namazı bir selâm. ile veya üçü selâm ile kılınması caizdir. Fakat bir selâmla kılınması, ittifakla daha efdaldır.

Yatsıdan sonraki dört rek'atında bir selâmla kılınması, İmâm-ı A'zam (R.A.) 'ya göre efdaldır. İmâmeyn'e göre ise, bu namazın iki selâmla kılınması aaha efdaldır.

Akşam namazından sonra-altı. rek'at namaz, kılma! tehabdır.

?akat, akşamdan sonraki altı rek'atü öğleden ve yatsıdan sonraki dörder rek'atın, bu namazlardan sonra bulunan sün-net-i müekkedelerle birlikte mi yoksa onlardan avrı olarak mı altı veya dörder rek'at oldukları konusunda ihtilâf edilmiştir. Zâ-hirolan; bunların müekked sünnetlerle dört veya altı rek'at olmasıdır,"

Güm'a namazından önce de sonra da dörder rekat sünnet vardır.

İnâm Ebû Yusuf: (R.A.) 'ya. göre, cum'adan sonra altı rekat sünnet vardır. Efdal olan, ihtilâfdan kurtulmak için dört rek'-ati kıldıktan sonra ayrıca

ikirek'at daha kılmaktır. [\[186\]](#)

Nâîle Namazlarla İlgili Bazı Feri Mes'eleler

Bir kimse, sabah namazının sünnetini veya diğer müev-sünâetlerden oirini terk ederse, bazıları : «Günahkâr olur.» olan günahkâr olmamasıdır. Fakat, o kimse sevabınllerecelennden mahrum olur. Ve müstehak olur.

bi ihtilaf, zikredilen sünnetlerin hakikâtlerini kabul edip onlara ifcanan kimseler hakkındadır; Fakat, herhangi bir kimse onlara inanan bu sünnetleri

hafife alarak, onları terk ederse Râfir olur. [\[187\]](#)

Kuşluk Namazı

Kuşluk namazının miktarı hakkında, ıki rekatten on iki rek'ate varıncaya kadar hadis-i şerifler rivayet olunmuştur. Bu durumda, kuşluk namazını on iki rek'at kılmak müstehabtır.

Ebû Zerr Cradiyallahü Teâlâ anh) 'den şöyle rivayet olunmuş Ebû Zerr (radiyallahü Teâlâ anh)

«Yâ Resûlallah, bana bir tavsiyede bulun. Ben de onu işiteyim ve onunla amel edeyim.» deyince, Peygamber (S.A.V.) Efendimiz :

Yâ Ebû Zerr, eğer kuşluk namazını iki rek'at kılırsan gafillerden olmazsın. Eğer dört rek'at kılırsan âbidlerden olursun. Eğer altı rek'at kılırsan, o gün sana günâh ulaşmaz. Eğer sekiz rek'at kılırsan kânitlerden (ibâdet vazifesini yerine getirenlerden) olursun. Eğer on revat kılırsan Hak Teâlâ sana cennette bir ev bina eder.» buyurmuşlardır.

Bir başka hadis-i şeriflerinde de Peygamber (S.A.V.) Efendimizin şöyle buyurduğu rivayet olunmuştur :

«Bir kimse kuşluk namazını on iki rek'at olarak kılırsa, AHahu Teâlâ, o kimseye cennette altından bir köşk bina eder.»

Kuşluk namazının vakti, güneşin yükselmeye başlamasından, zeval vaktinin öncesine kadardır. Kuşluk namazının muhtar olan vakti ise, gündüzün dörtte birinin geçmiş olduğu vakittir. [\[188\]](#)

Diğer Bâzi Mes'eleler

Gece Veya gündüz vakitlerinde kılman mutlak tetavvu'da efdal olan, bir ifti.tâh tekbiri ve bir selâm ile dört rek'at kılmaktır. Bu İmâm-ı A'zam (R.A.) 'ya göredir. İmâmeyn'e göre ise efdâl olan, gece namazında bir iftitâh tekbiri ile iki rek'at kılmaktır.

Gece kılman tetavvu'larda bir selâm ile sekiz rek'atten fazla, gündüz tetavvu'larında ise bir selâmda dört rek'atten fazla namaz kılmak Hanefî imamlarının ittifakı ite mekruttur.

Bir kimse nafîle bir namaza veya nafîle bir oruca başlayıp, sonra onlar bozsa, Hanefî İmamlarına ve İmâm Mâlik'e göre bunları kaza eder.

Bir kimse dört rek'at kılmak niyeti ile nafîle bir namaza başlar fakat henüz iki rek'atini tamamlamadan bu namazı bozarsa, sadece iki rek'ati kaza etmesi lâzımdır. Bu rivayet İmâm-ı A'zam (R.A.) ve İmâm Muhammed (R.A.) 'e göredir. İmâm Ebû Yûsuf (R.A.) 'dan gelen bir rivayette de, bu durumda dört rek'at kaza etmek lâzımdır.

Fakat bu durumda, ilk iki rek'ati tamamladıktan sonra namazı bozarsa, eğer üçüncü rek'ate kalkmadan bozmuşsa. İmânı A'zam (R.A.)'a göre bir şefe' (iki rek'at) kaza etmesi lâzımdır. Bu durumda İmâmeyn'e göre ise, hiç bir şey kaza etmesi lâzım gelmez.

Fakat namazı, üçüncü rek'ate kalktıktan sonra bozmuşsa, ittifakla bir şefe' (iki rek'at) kaza etmesi lâzım -gelir.

Zikredilen bu hüküm, yani dört rek'at niyeti ile başla diktan sonra, namazı bozarak, iki rek'atin kaza edilmesinin lâ-zıri gelmesi, revâtib olan sünnetlerin dışında kalan nafîleler hakkındadır. İkîndinin ve yatsının dört rek'atli sünnetleri gibi...

Revâtib sünnetlerden öğleden önceki dört rek'at, cum'a-dan önceki ve sonraki dör.derrek'at sünnetleri kılmaya başlayıp, sonra ilk iki rek'atte veya sonraki iki rek'atte, bu namazı bozsa, ittifakla yine dört rek'at olarak kaza etmesi lâzımdır. Çünkü bunların meşrûiyyeti, bir selâmlık dört rek'at kılmaktadır.

Bu sebeplerden dolayıdır ki, bu namazlarda birinci ka'de-de teşehhüdden sonra salavât duası okunmaz ve üçüncü rek'ate kalkınca da «sübhâneke» okunmaz. Çünkü, bunların dört rek'at-lerinin tamamı tek bir namazdır.

Bir kimse sünnet veya sünnet olmayan dört rek'atli bir nafîle namazı kılmaya başlayıp, birinci ka'deyi terk ederse, bu durumda İmâm Muhammed (R.A.) ve İmâm Zûfer (R.A.)'e göre, o namaz fâsid olur. Çünkü onlara göre, nafîlelerin her iki rek'ati bir namaz olduğu için, birinci ka'de nafîlelerde farz olur. O kimse de farzı terketmiş olur ve farzı terketmiş olduğu için de namazı fâsid olur.

Bu durumda, İmâm Muhammed (R.A.) ve İmâm Zûfer göre, o imse önceki iki rek'ati kaza eder; sonraki iki rek'ati kaza etmez. Çünkü, bunlar sahih olmuş olur.

İmânı A'zam (B.A.) ile İmâm Ebû Yûsuf (R.A.)'a göre ise, bu durumda o kimsenin namazı fâsid olmadığı için, hiç bir şeyi kaza etmesi lâzım gelmez.

Nafîle namazlarda, her iki rek'at tam bir namaz olduğu için, çok rek'atli nafîlelerde iki rek'ati ifsâd eden kimse, ancak o ifsâd ettiği iki rek'ati keza eder. Yoksa, o iki rek'atten önce veya sonra kılmış olduğu ve ifsâd, olmayanlardan hiç bir şeyi kaza

Ancak, bir kimse dört rek'at nafîle kılmaya niyet eder,-başlar ve ilk oturuştan önce namazı ifsâd ederse, İmâm Ebû.Yûsuf (R.A.)'a göre, dört rek'ati kaza etmesinin lâzım daha; önce zikrolunmuştu. [\[189\]](#)

Kıraatin Terkedilmiş Olduğu Nâfle Nâmazlaî

Sekizle lakablanan mes'eleye gelince': Bir kimse dört rek'atli bir nafîle kılsa, fakat onun tamamında veya bazı rek'atlerinde kıraati terketmiş olsa, bu durumda sekil şekil söz konusu olur.

Bu mes'ele hakkında Kanefî İmamları arasında bulunan , yine onların arasında, ihtilâf konusu olan bir ;kâideden dolayıdır.

İhtilâf konusu olan kaide şudur : Nafîlelerin iki rek'atinde kıraati terketraek, İmâm Muhammed iftitâh tekbirinin batıl olmasını icâb ettirir. Bu durumda Ö'na göre, kıraati terkeden o kimsenin ikinci iki rek'ate başlaması sahih;oünaz. Bu. durumda eğer ikinci şefe'i (yani imncfeikE rek'at) ifsact eclerse,' İmâm Muhammed (R.A.)'e göre, o kimseye kâza lâzımı olmaz.

Fakat İmâm Ebû Yûsuf (R.A.)'a göre, bu ktms; terk etmesi, if titâh tekbirinin bâtil olmasını icâ-b ettiKtnfzt Ancalü edâsmm fâsid olmasını icâb ettirir, Bunun için, ikinci refe'ate başlaması sahih olur. İkinci iki rek'ati ifsâd ederse, "ona-kâza lâzım olur.

Bu hususta İmâm-ı A'zam (R.A.) 'ra kavli ise : Eğer. bu tûnse

kıraati, o nafîle namazın iki rek'atinde de terk ederse, İmâm. Muhammed (R.A.) 'in kavli gibidir. Eğer, yalnız bir rek'atte kıraati terketmişse, Ebû Yûsuf (R.A.) kavli gibidir [\[190\]](#)

Nafilede Kıraati Terketmekten Doğan 15 Mes'ele

Bu mes'ele, Hidâye ve diğer kitaplarda sekiz şekil üzere zikir-oîunmuştur. Fakat, bu mes'ele on altı şekle baliğ olmuştur. Bu on altı şeklin sâdece birinde kaza lâzım olmaz. Kalan o beş şekli, imamlar arasında bulunan mezkûr kaide üzerine bina edilmiştir;

Kaza lâzım olmayan şekil, bütün rek'atierinde Kur1 nandır.

Kalan on beş şekil şunlardır :

- 1) Dört rek'atm, hepsinde kıraati terk ederse, iki rek'atirü kaza etmesi lâzım gelir. Fakat, İmâm Ebû Yûsuf (R.A.)'a göre,, döfdühü de kaza etmesi lâzım gelir.
- 2) Kıraati sadece birinci rek'atte terk ederse, dört rek'ati de kaza eder. İmâm Muhammed (R.A.)'e göre, iki rek'ati kaza eder.
- 3) Sâdece ikinci rek'atte kıraat ederse, hüküm ikinci şekildeki gibidir.
- 4) Kıraati sadece üçüncü rek'atte terk ederse, ittifakla-sadece iki rek'at kaza eder.
- 5) Kıraati sâdece dördüncü rek'atte terk ederse, keza yine ittifakla sâdece iki rek'at kaza eder.
- 6) Kıraati birinci ile ikinci rek'atte terk ederse, yine bilitti-fak ikirek'ati kaza eder.
- 7) Birinci ve üçüncü rek'atte terk ederse, dört rek'at kaza eder. İmâm Muhammed (R.A.) 'e göre ise, bu durumda iki rek'at kaza eder.
- 8) Birinci ve dördüncü rek'atte terk ederse, hüküm yedinci şekildeki gibidir
- 9) İkinci ile üçüncü rek'atte terk ederse, hüküm sekizinci şekildeki Ribidir.
- 10) İkinci ile dördüncü rek'atte terk ederse, keza hüküm dokuzuncu şekildeki, gibidir.
- 11) Üçüncü ile dördüncü rek'atte terk ederse, ittifakla iki rek'at kaza eder.
- 12) Birinci, ikinci ve üçüncü rek'atte terk ederse, iki rek'ati kaza eder. İmâm Ebû Yûsuf (R.A.) 'ya göre dört rek'ati kaza eder.
- 13) Birinci, ikinci ve aordüncü rek'atte terk ederse, keza hüküm on ikinci şekildeki gibidir.
- 14) Birinci, üçüncü ve. dördüncü rek'atte terk ederse, dört rek'ati kaza eder. İmâm Muhammed (R.A.)'e göre iki rek'ati kaza eder.
- 15) İkinci, üçüncü ve dördüncü rek'atte terk ederse, keza dört rek'ati kaza eder. İmâm Muhammed (R.A.) 'e göre ise iki rek'ati kaza eder. [\[191\]](#)

Nafile Namazlarla İlgili Diğer Mes'eleler

Bir kimse nafile bir namaza ayakta başlar sonra da hiç bir özrü olmadan oturursa, bu durum caiz olur; imâm-i A'zam (R.A.) 'a göre, o kimsenin namazı sahihtir. İmâmeyn ise, buna muhaliftir.

Bir kimse, nafile bir namaz kılmayı adanmış, fakat bu namazı ayakta veya oturarak kılacağını adadığı sırada belirtmemiş bulunsa, bu şekildeki mutlak bir iade ile nezretmiş bulunması kâmil bir namaza delâlet ettiği için, o namazı ayakta kılması lâzımdır.

Bu namazı oturarak kılsa, bazıları buna da «caizdir» demişlerdir.

Kâfi isimli kitapda : «Sahih olan şudur : Ayakta kılacağını açıkça belirtmiş olmadıkça, o kimsenin bu namazı ayakta kılması lâzım olmaz.» denilmiştir.

Namazda kıyamın uzun olması (uzun müddet ayakta durmak) rek'atlerin sayısının çok olmasından efdaldır. Zira, kıyamın uzun olması kıraatin çok olmasını gerektirir. Rükû'un ve sücû-dun çokluğu ise, zikrin ve teşbihin çok olmasını gerektirir. Kıraat de, diğer teşbih ve zikirlerden daha efdaldır.

[\[192\]](#)

Sabah Namazının Sünneti İle İlgili Bir Kaç Mes'ele

Sabah namazının sünnetinin kılınması esnasında^ aykırı davranılması mekruh olan müekked sünnet şudur : Bir kimse, cemâat farza başladıktan sonra, sabah namazının sünnetini, saf-fm arasında veya saf fin ardında arada bir hâil olmaksızın kılmamalıdır sıdır.

Efdâl olan, kişinin sabah namazının sünnetini evinde kılma-

Veya mescidin kapısında, namaz kılmak için hazır ve müsait bir yer varsa orada kılmak da efdaldır.

Eğer mescidin yazlık ve kışık bölümleri varsa, sabah nama zınm sünnetini kılacak kimsenin, cemâatin namaz kılmadığı bölümde bu sünneti kılması gerekir.

"Eğer mescid bir ise, cemâat ile kendisinin arasında hâil ola cak bir şeyin ardında kılması efdaldır.

Safim arkasında, arada bir hâil olmaksızın sabah namazının sünnetini kılmak mekruhtur. Bu namazı, saffin arasında kılma-nın mekrûhluğu daha fazladır

Fakat, cemâat sabah namazının farzını kılmaya banlamadan mescide varan kimse, sünneti dilediği yerde kılar.

Bu mes'elenin sabah namazının sünneti ile kaydedilmesinin sebebi şudur : Çünkü, sabah namazının sünnetinin dışındaki sünnetler, cemâat farza başlamış olunca eda olunmaz. Fakat, sabah namazının sünnetini cemâat farzı kılmaya başladıktan sonra da edâ etmek caizdir. Fakat, bu durumda o kimsenin sabah namazının sünnetini kılmaya başlaması için, imâma teşehhüdde bile olsa yetişeceğini bilmesi gerekir. Eğer bu sünnetle meşgul olunca, farzın asla hiç bir parçasında imâma yetişemeyeceğini bilirse, bu durumda sünneti terk eder. Hemen farza başlar ve imâma uyar. Farzdan sonra, kılmadığı sünneti kaza etmez. Çünkü, sabah namazının sâdece sünneti geçerse, onu güneşin' doğmasından önce kaza etmek caiz değildir. Çünkü, bu vakitte nafile kılmak mekruhtur. Bu sünnet, güneşin doğmasından sonra da kaza edilmez. Çünkü, vakti çıktıktan sonra nafileler kaza

edilmez. Kaza etmek farz ve vâcib namazlara mahsustur. [\[193\]](#)

Sabah Namazının Sünnetinin Kazası

Fakat, eğer sabah namazının sünneti farzı ile birlikte geçirilmiş, ve bu farz o gün zevalden önce kaza edilirse, sünneti de beraberce kaza edilir.

Eğer zevalden sonra kaza edilirse, yalnız farz kaza edilir; sünnet kaza edilmez.

İmâm Muhammed (R.A.) : «Sabah namazının sünneti yalnız başına geçmiş bile olsa, güneşin doğmasından sonra ve zevalden önce kaza edilmesi

bana daha sevimli gelir.» demiştir.

Sabah namazının sünnetinin dışında yalnız sünnetler geçmiş olsa, vakitten sonra kaza edilmeyeceğinde ihtilâf yoktur.

Keza, bunlar farz ile beraber olsa bile, sahih olan kavle göre, yine vakitten sonra kaza edilmezler.

Öğle namazının farzından önceki dört rek'at sünnet geçmiş olsa, sahih olan kavle göre, vakit içinde kaza olunur, Farzdan sonraki iki rek'at sünnetten önce kılınır. Bazıları ise : «Bu sünnetten sonra kılınır.» demişlerdir. Bu konunun tamamı, Şerh-i Kebîr'le anlatılmıştır. [\[194\]](#)

Sabah Namazının Sünnetinde Ne Okunmalı

Sabah namazının sünnetinde müstehab olan, tahfif üzere kılmaktır.

Sabah namazının sünnetinin ilk rek'atında, Fâtihâ ile «Kul ya ayyühe'l-kâfirün» ve ikinci rekatinde de fâtihâ ile ihîâs okumak, Peygamber (S.A.V) Efendimizden rivayet olunmuştur.

Sabah namazının sünnetinde efdâl olan, onu farzın kılın-; masının müstehab olduğu vakte yakın bir vakitte mi, yoksa fecrin ilk vaktinde mi kılmaktır? Bu hususta ihtilâf edilmiştir. Fakat sahih hadisler, ikinci kavli tercih etmektedir, [\[195\]](#)

Sünnetler Nerede Kılınmalı

Teravih ve tebiyyetü'l-mescidden başka olan sünnetlerin mescidde kılınması ahsendir. (çok güzeldir.) Fakat, bunların evde kılınması daha efdâldir. Çünkü. Resûlullah (S.A.V.) Efendimiz bütün sünnetleri ve vitri evinde kıları. Ve Peygamber (S.A.V.) Efendimiz : «Kişinin farzdan başka namazların evinde kılması, benim şu mescidimde kılmasından daha efdâldir.» buyurmuştur.

Meşayihin bazıları : «Akşam namazının sünnetinin mescidde kılınması mekruhtur.» demişlerdir.

Bazıları da, akşam namazının sünnetini mescidde kılmaya, diğerlerini de evde kılmayı daha ma'kul görmüşlerdir. Diğer bazıları da : «Nafilelerin mescidde kılınması güzeldir, fakat evde kılınması daha güzeldir.» demişlerdir.

Fakîh Ebû Ca'fer son kavil üzere fetva vermiş ve Eğer nafileyi mescidde kılmayıp, evine varınca meşguliyet sebebi ile terk edeceğinçten; korkarsa, mescidde kılması daha güzeldir. Eğer geçirmekten, Kırmazsa, evde kılmak daha efdâldir. [\[196\]](#)

Terâvîh Namazı

Sünnet-i müekkedenin biri de teravih namazıdır.

Teravih; tervihe'nin cemidir. Bu namazın her dört rek'atinin sonunda istirahat için oturmaya tervihe denir.

Teravih, sahih kavil üzere sünnet-i müekkededir. Zira, Hüle-fâ-i Râşidîn, teravih namazını devamlı kılmışlardır.

Resulü Ekrem (S.A.V) Efendimiz teravih namazını devamlı olarak'camide kılmayı terketmesinin özüünü beyan etmiştir.-Bunun.sebebi, ümmetine farz olmasından korkmasıdır. Peygamber (S.A.V) Efendimiz bir hadîs-i şeriflerinde :

«Benini sünnetime ve benden sonra da, hidâyete ermiş olan Hülefâ'i Râşidîn'in sünnetine devam ediniz.» buyurmuşlardır [\[197\]](#)

Teravih Namazını Cemâatle Kılmak

Teravih namazını cemâatle kılmak sünnettir.

'İmâm Ebû Yûsuf (R.A.)'un şöyle dediği-rivayet olunmuştur : «Bir kimsenin sünnetlerine riâyet ederek, teravihi tek başına evinde kıl.nası mümkün; olursa, evinde kılması efdâldir. Ancak, o kimse fakih ve kendisine uyulabilecek bir kimse olursa, o kimsenin teravihi mescidde kılması efdâldir.»

Bu hususta en sahili kavil, teravihte cemâatin efdâl olduğudur. Ulemânın cumhuru bu kavil üzeredir. Fakat, teravihte cemâatin sünnet .olması, kifâye yolu ile dir : Eğer bir mahallenin bütün ahâlisi mescidde cemâati terk edip, teravihi evlerinde kıl-salar, sünneti-terk etmiş ve yaramaz bir iş yapmış olurlar.

Fakat, eğer mescidde cemâatle teravih kılınır ve o mahallenin insanlarından biri teravihi evinde kılar, o kimse fazileti terk etmiş olur; sünneti terk etmiş olmaz.

Teravihi evde kılan .kimse, bu namazı evde cemâat olarak kılm,ış olsa, bu durumda cemâatin fazilet ve' sevabı hâsü olur, fakat bu kimse mesciddeki cemâatin faziletine nâü olamaz,. Orada İslâmın şiarı açıklanmış olduğu için, mescidin fazileti daha çoktur.

Farz namazlarda da böyledir. Yâni, evde bu namazlar cemâatle kıldığı zaman yirmi yedi derece daha çok cemâat sevabına nail olunur. Fakat mesciddeki cemâatin faziletine nail olunamaz. Velhasıl, cemâatle meşru' olan namazı mescidde kılmak efdâldir. [\[198\]](#)

Terâvîh Namazında Niyet

Teravih namazına niyyette ihtiyata daha uygun olan, teravihe niyyet etmek veya vaktin sünnetine niyyet etmek yahut geceyi ihya etmeye niyyet etmek veyahut da ramazanı ihya etmeye niyyet etmektir.

Mutlak sünnetin, nafîle niyyeti ile veya mutlak namaz niyyeti ile edâ edilip edilemeyeceği hususunda meşâyih arasında ihtilâf vâki olmasından dolayı, teravihte niyyet için ihtiyata uygun olan bu şekiller söylenmiştir.

Mütekaddiminden bazıları : «Mutlak sünnetin, nafîle veya mutlak namaz niyyeti ile kılınması caiz değildir.» demişlerdir. Bu kavil İmâm-ı A'zam (R.A.)'dan da mervîdir. Fakat müteahhrin alimlerinin ekserisi buna, «caizdir.» demişlerdir.

Meselâ : . Bir kimse, gece namazı niyyeti ile iki rek'at namaz kıldığı zaman: fecrin doğduğu anlaşılsa, o kimsenin mezkûr niyyet ile kılmış 'olduğu namaz, müteahhurinin' ekserisine göre, sabah namazının sünneti yerine geçer. İmâm Ebû Yûsuf (R.A.) la İmâm Muhammed (R.A.)'in kavilleri budur.

Eğer, mezkûr niyyetle iki rek'at namazı kıldığı zaman fecrin doğup doğmadığında şübhe etmiş olsa, kıldığı o iki rek'at, ittifakla sabah namazının sünneti yerine geçmez. Çünkü şek ile yakın sakıt olmaz.

Bir kimse teravihte mutlak namaza niyyet etse ve zikredilen sıfatlardan hiç birisini belirtmese, bu durumda meşayihin bazıları : «En sahih kaviil şudur : Bu niyyet ile teravih caiz olmaz.» demiştir. Kâdîhân dahi, Hidâye Sahibinin seçmiş olduğu görüşe muhalefet ederek, bu kavli ihtiyar etmiş ve «caiz olmaz.» demiştir. Bu konunun tafsilâtı «Niyyet» bahsinde geçmişti. Oraya müracaat edilebilir. [\[199\]](#)

Terâvîh'in Vakti

Teravihin vakti yatsıdan sonradır. Teravihin vitirden önce veya sonra kılınması arasında bir fark yoktur. Fakat, muhtar olan kavle göre yatsıdan önce kılınması caiz değildir.

Bazıları : «Yatsıdan önce olsa bile, teravihin vakti gecenin tamamıdır.» demişlerdir.

Bazıları da : «Teravihin vakti yatsı ile vitrin arasındır. Vitirden sonra caiz değildir.» demişlerdir.

Bu kaviller içinde en sahih olan birinci kavildir.

Teravih namazının vaktindeki ihtüafdan çıkan bazı Mes'-eleler :

Bir kimse yatsı namazını bir imâmla kılıp, sonra da teravihi başka bir imâmla kılsa ve önceki imâmın yatsı namazını ab-destsiz olarak kıldığını veya her hangi bir şekil ve sebeble namazı ifsâd etmiş olduğunu bilse, o-kimse yatsı namazını ve teravihi iade eder; yatsının sünnetini iade ettiği gibi...

Bu durumda teravih namazı ile birlikte vitir namazım da kıl-mışsa, İmâm-ı A'zam (R.A.) 'ya göre vitri iadesi lâzım gelmez. Çünkü İmâm-ı A'zam (R.A.) göre vitrin yatsıya bağlılığı yoktur. Yatsının önce kılınmasının lüzumu, tertibe riâyet edilmesinden dolayıdır!

Fakat İmâmeyn'e göre bu durumda, vitri de iade etmek lâzımdır. Çünkü onlara göre, vitir yatsıya tâbidir.

Teravih Namazının vitirden sonra kılınmasının caiz olup olmaması konusuna dayalı bazı mes'eleler :

Bir kimse teravih namazında imâma bir veya daha fazla tervîhe, (teravih namazının her dört rek'atından biri) yetişeme-miş olsa, Zâhîre isimli kitap bu husustaki, meşayihin ihtilâfım şöyle zikretmiştir : Bazıları : «O kimse imâm ile birlikte vitiri kıldıktan sonra, teravihin yetişemeyip, geçirmiş bulunduğu kısmım kaza eder.» demişlerdir.

Bazılar da «terketmiş bulunduğu teravihi kıldıktan sonra vitri kılar.» demişlerdir. Fakat, vitri te'hîr etmenin evlâ olduğunda şübhe' olmadığı gibi, teravihi tek başına kılmanın da evlâ olduğunda şübhe yoktur. Bu sebepten dolayı bu son kaville âmel etmek daha münâsibtir. [\[200\]](#)

Teravih Esnasında İstirahat :

Teravih arasındaki istirahatın miktarı, her iki tervîha arasında bir tervîha kadar oturmaktır.

Keza, son tervîha ile vitir arasında da o miktar oturmak müs-tchabtır. Burada oturmaktan maksat, beklemektir.

Bu durumda namaz kılan kimse muhayyerdır. Dilerse sessizce oturur; dilerse tehlille, teşbihle veya Kur'ân okumakla meşgul olur. Yahut da tek başına nafiile namaz kılar.

Bu durumda imâm olan kimse için efdâl olan, her iki rek'atte eşit miktarda Kur'an okuyarak, selâmların arasını müsavi etmek ve birinci rek'ati diğer rek'atlerden daha uzun etmemektir.

Eğer bir kimse, teravihin tamamını tek bir selâm ile kusa ve her iki rek'atte teşehhüd miktarı oturmuş olsa, İmâm-ı A'zam (R.A.) mezhebinde sahih kaviil üzere bu caiz olur O kimse, teravihi sünnet olan şekilde, on selâmla kılmış olur.

Bazılarına göre ise : Bu şekilde - yâni tamamını bir selâmla- kılmış bulunduğu namazın hepsi, ancak bir selâmla kılınması gereken miktarın yerine geçer. Buna göre, o kimse sünneti edâ etmiş olmaz. Teravihi bu şekilde kılmanın mekruh olduğu, Hıüâsa'da ve diğer bazı kitaplarda zikredilmiştir.

Fakat o kimse, teravihi her iki rek'atte teşehhüd miktarı oturmadan kılmışsa, İmâm-ı A'zam ve İmâm Ebû Yûsuf (R.A.) 'ya göre, o namaz ancak bir selâmla kılman miktarın yerine caiz olur. İmâm Muhammed (R.A.) göre ise, namazın yerine de caiz olmaz, bilakis bu şekilde kılınan namaz fâsîd olur. [\[201\]](#)

olur.

Teravihin Kaç Rekat Kılınmış Düşmek : Bulduğunda Şüpheyeye

Eğer imâm ve cemâat kılmış buldukları teravihin, dokuz selâmla onsekiz rekat mi, yoksa on selâmla yîrmd rek'at mi olduğu hususunda şübheye düşmüş olsalar, bu şübhenin hükmü hakkında meşâyih arasında ihtilaf vardır.

Bazıları : «Cemâatle iki rek'at namaz daha kılar.» demişlerdir.

Bazıları da : «Bu durumda, teravihe başka bir şey ilâve etmeden, hemen vitir namazını kılar.» demişlerdir.

Bu durumda yapılması sahih olan şey şudur : Münferid olarak Ctek başlarına) bir selâm ile iki rek'at namaz kılarlar ve bununla teravihi ikmâl ederler. Çünkü böyle yapmakla hem teravih yakînen ikmâl edilmiş olur ve hem de cemâatle, ziyade nafiile namaz kılmaktan kaçınılmış olur. [\[202\]](#)

Terâvîhde Kıraatin Miktarı

Mültekâ'da şöyle zikrolunmuştur İmâm teravihte, mâati yorup nefret ettirmeyecek miktarda kıraat eder.

Bazıları : «Akşam namazında okuduğu kadar okur.» demiş

Bazıları da «Yatsı namazında okuduğu kadar okur. Çünkü, teravih yatsıya tâbidir.» demişlerdir.

Fetâvâ'da bazılarında nakledilerek şöyle denilmiştir : Teravihin her rek'aünde otuz âyet okur. Tâ ki otuz gecede üç defa hatmedilmiş olsun.»

Bazüanda : «Her rek'atte on âyet okur.» demişlerdir. Sahih kavil budur. Çünkü bunda hem tahfif Ccemâat için hafiflik) vardır ve hem de böyle yapmakla sünnet olan bir kerre hatim hasıl olmuş olur.

Hidâye'de ve diğer bazı kitaplarda şöyle zikredilmiştir: «Teravinde sünnet olan hatimdir. Cemâatin tembelliğinden dolayı bunu terk etmek caiz değildir.»

Bir kimse kendi mahallesinin mescidinde imâm teravihi hatim ile kıldırmasa, o kimsenin mahallesinin mescidini terk ederek başka bir mescidde hatimle kıldırın imâmın arkasına gitmesi caizdir.

Alimlerden bazıları, teravihte hatmin ramazanın yirmi yedinci gecesinde tamamlanmasını müstehab görmüşlerdir.

Fakat, mezkûr gecede hatmin tamamlanmasından sonra, teravinde ihtilâf etmişlerdir. Bazıları : Ondan sonra, kalan gecelerde teravihi terk etmek mekruh olmaz. Çünkü onun meşru' kılınması hatim içindir ve bu durumda maksûd olmuştur.» derler.

Bazıları da : «Kalan gecelerde yine teravihi kılar ve bu günlerde nereyi isterse orayı okur.» demişlerdir.

Meşâyih'den Ebû Bekir İskâf e sormuşlar :

Teravihi hatimle kıldırın imâm, yatsı namazının farzında müstakil olarak mı okur, yoksa teravihte yapacağı 'hatmin bir kısmını farzda, bir kısmını da teravihte okusa bu da olur mu?

O, şu cevâbı verdi :

İmâm cemâate en hafif gelene meyleder.

Sonra yine sordular :

İmâm teravihte teşehhüdü (et-Tahiyyâtı) okuyup bitirdikten sonra, salevât duasını da okur mu, yoksa teşehhüd le mi yetinir?

Bu suâle de şu cevâbı verdi :

Eğer cemâate ağır gelmezse, teşehhüden sonra salevât ve istiğfârı da okur. Fakat, eğer cemâate ağır geleceğim bilirse, bunları okumaz.

İmâm terâvîhde her şefi'de (her iki rek'at m başında) süb-hâneke'yi okur.

Hidâye Şerhinde : «İmâm teravihte et-Tahiyyât'dan sonra selâvât duasını terk etmez.» denilmiştir.

Teravih namazında imâm hatâ edip, bir sûreyi veya bir âyeti terk ederek, ondan sonraki sûreyi veya âyeti okursa, bu durumda müstehab olan, terk etmiş olduğunu okuyup sonra da okumuş olduğunu yeniden okumasıdır. Böyle yapmakla tertibe riâyet etmiş olur. [\[203\]](#)

Terâvîh'de İmâm

Terâvîhde imamete güzel sesli olanı geçirmek uygun değildir. Bilakis uygun olan, doğru okuyan kimseyi imamete geçirmektir. Çünkü, imâm güzel sesli olduğu zaman huşu,' tedeb-bür ve tefekküre mâni' olur. Zira, güzel ses insanı meşgul eder.

Eğer imâm nağme yaparak okuyorsa, namaz kılan kimsenin o imâmın mescidini terk edip, imâmı nağme yapmayan bir mescide gitmesinde beis yoktur.

Keza bir kimsenin, imamından daha hafif okuyan bir imâmın mescidine gitmesinde de beis yoktur.

Bir kimse imâm olarak bir mescidde teravihi kıldırıktan sonra, aynı gece yine teravih namazını bir başka mescidde, bir başka imâma uyarak kılmasında mekrûhluk yoktur.

Nitekim, farz bir namazı imâm olarak kıldırılmış ve kılmış olan bir kimsenin, aynı namazı kıldırın bir imâma uyarak nafîle niyyeti ile kılmasında da mekrûhluk yoktur.

Zira, teravih namazından başka, bütün nafîle namazların cemâatle' kılınması mekruhtur. İmâmla kendisine uyan kimsenin nafîle namaz kılmasının mekruh olmaması tedâi tarîkıyledir. Yani üçten az olmaları halindedir. Nafileyi üçten fazla kimsenin ittifak üzere kılınmaları ise mekruh olur.

Eğer bir veya iki kişi nafîle kılan bir kimseye uy salar, bu mekruh olmaz. Üç kişinin uymasında ihtilâf vardır. Dört kişinin uyması ise ittifakla mekruh olur. Bu durum Kâfi'de ve diğerlerinde zikrolunmuştur.

Bir kimse, aynı mescidde, aynı gecede teravih namazı için iki defa imâm olsa veya aynı mescidde imâma uyarak aynı ge-ede iki defa teravih kılmış olsa, bu durum mekruhtur.

Bahsettiğimiz bu şeyleri ayrı iki mescidde yapmış olursa bu durumda ihtilâf vardır.

On yaşındaki bir çocuğun, terâvîhde bülûğa ermiş kimselere imamlık yapması bazılarına göre,caizdir. Bazı fıkîh kitab-larında ise bunun caiz olmadığı zikredilmiştir. Muhtar olan da budur. Şemsü'l-Eimme Serahsî de : «Sahih olan kavil budur. buna caizdir, denilmesi halinde kuvvetliyi zayıf üzerine bina etmek lâzım gelir. Çünkü bülûğa ermiş kimselerin kıldıkları nafîleler kuvvetlidir. Çünkü onun meşruluğu mülzemdir.' Çocuğun bu namazı kılması ise zarurî ve lâzım değildir. Bunun içindir ki küdiği nafîle zayıftır.» demiştir.

Bir kimse, teravihte dört rek'âtı bir selâmla kılmış olsa ve ilk iki rek'atin sonunda teşehhüd miktarı oturmasa, kılmış olduğu bu dört rek'at bir selâm verme yerine yânî iki rek'at yerine geçer. İmâm-ı A'zanı (R.A.) ve İmâm Ebû Yûsuf (R.A.)'a göre, muhtar ve sahih olan kavil de budur.

Fakat, bu durumda ilk iki rek'atin sonunda teşehhüd miktarı oturmuşsa, bu ittifakla dört rek'at olarak caiz olur.

Teravihte, birinci şefe'in başında imâm yanılarak bir rek'-at kılınca selâm vermiş olsa ve o şefe'i iade etmeden teravihin kalan kısmını kusa, bu durumdaki hüküm hakkında meşâyih arasında ihtilâf vakî' olmuştur.

Buhara şeyhleri: «O imâm, ancak noksan, kıldığı şefe'i kaza eder. Başkasını kaza etmez. Çünkü onun ifsâd olması, kendisinden sonrakilere te'sir etmez» demişlerdir.

Semerkand şeyhleri ise: «O imâm teravihin tamamını kaza eder. Çünkü, o imâm teravihin her şefe'inde sehven selâm vermiş olur. Böyle bir selâmla da namazın hürmetinden çıkmış olmaz. Bu' durumda her şefe'in başında oturmamış ve bilakis her şefe'in ortasında oturmuş olur.

demişlerdir.

Teravihle İlgili Bazı Mes'eleler

İmâm ve cemâat, vitir namazını kıldıktan sonra, teravihin bir teslimesinde (selâmla tamamlanan iki veya dört rek'atlık bölümlerinin birinde) sehiv ettiklerini hatırlasalar, bunların bu tes-Hmeyi cemâatle mi yoksa tek başlarına mı kılacakları hususunda meşâyih arasında ihtilâf vâki' olmuştur. Şeyh İmâm Ebû Bekir Muhammed b. el-Fadl: «Bu teslimeyi cemâatle kılmazlar. Çünkü, bu teslimenin kılınacağı yer (bölüm, zaman) geçmiştir.» demiştir.

İmâm Sadrüş Şehîd ise «O teslimi cemâatle kılınır demek caizdir.» demiştir.

Burada, «...demek caizdir» denilmesi, bu mes'ele hakkında imamlardan bir rivayet olmadığına işaret eder. Ve bu hususta Sadrüş-Şehîd'in kavli daha açıktır.

Bir kimsenin farzı imâmla birlikte kılmamış olması halinde, bazıları: «O kimse terâvihde ve vitirde imâma uymaz. Keza, teravihi imâmla birlikte kılmamış olsa, o kimse de vitirde imâma uymaz.» demişlerdir.

Bu hususta sahih kâvil, bu hallerin hepsinde de o kimsenin imâma uymasının caiz olduğudur.

Hatta bir kimse, mescide imâm farzı kılıp teravihe başladıktan sonra varsa, o kimse farzı kılar ve sonra teravihte imâma uyar.

Kinye isimli kitapta şöyle zikredilmiştir: «Bir topluluk farzda cemâati terk etmiş olsa, bunların teravihi cemâat olarak kılmaları doğru değildir. Çünkü teravih cemâate tâbi'dir.»

Muktedî (imâma uyararak namaz kılmakta olan kimse) otururken uyuyup, imâm selâm verdikten sonra uyanır ve teravihin ne kadarını geçirmiş olduğunu da bilmezse, bu durumda teşehhüdünü okur ve selâm verir. Teravihin kalan kısmı için de imâma uyar. Teravihin ne kadarını geçirmiş bulunduğunu bilmediği müddetçe de, ondan hiç bir şeyi kaza etmesi gerekmez.

Hiç bir özürlü olmayan bir kimsenin, teravihi oturarak kılmasına bazıları sahih değildir demişlerdir. Fakat, bu hususta sahih olan kâvil, bunun maa'l-kerâhe (mekruh olmakla birlikte) caiz olduğudur.

İmâm, teravihi oturduğu yerden kıldırırsa, cemâat ise bu namazı ayakta kusa, sahih kâvil bu durumun bütün imamlarımıza göre caiz olduğudur. Bazıları bu hususta, İmâm Muhammed (R.A.)'in muhalefetini rivayet etmişlerdir.

Muktedî olan kimse, teravihte otursa, fakat imâm rükûa varacağı zaman, kalkıp imâmla birlikte rükûa varsa, bu durum mekruh olur.

Bir kimsenin, kendisine uyku galip geldiği bir sırada, namaz kılması mekruhtur. Namazı, uykunun ağırlığını üzerinden atarak, uyanık bir halde kılmak gerekir.

Bir kimse, imâm teravih kıldırıyor zannederek, ona teravih niyeti ile uysa, sonra imâmın vitirde olduğu ortaya çıksa, o namazı imâmla birlikte tamamlar ve bu namaza bir rek'at daha ilâve eder. Onu ifsâd etmiş olsa da kendisine hiç" bir şey lazım gelmez. [\[205\]](#)

Vitir Namazı

Vitir namazı, Hanefî İmamlarına göre bir selâmla tamamlanan üç rek'attir.

Vitirin bütün rek'atlerinde, namaz kılan kimse, fâtiha â'-dan sonra zamm-ı sûre koşar. [\[206\]](#)

Vitirde Kıraat

Bu hususta müstehab olan, vitir namazının birinci rek'atinde .fatihadan sonra: «Sebbih' ismi Rabbikel-a'lâ»yı okumak; ikinci rek'atinde, fâtiha'dan sonra Kul yâ eyyühel-kâfirûn» u okumak ve üçüncü rek'atte de ihlası okumaktır.

Çünkü Peygamber (S.A.V.) Efendimizin vitir namazını bu şekilde kıldığı Hazreti Âişe Cradiyallahü Teâlâ anhâ) 'den rivayet olunmuştur. [\[207\]](#)

Kunut Duaları

Vitir namazını kılmakta olan kimse, üçüncü rek'atte rükû'dan önce kunut dualarını okur. Yılın her gününde böyle yapmak, İmâm Şafii (R.A.)'ye muhaliftir. Çünkü, İmâm Şafii (R.A.) ye göre kunût rükûdan sonradır. Ve yılın her gününde değildir. Ancak ramazanın ikinci yarısındadır.

Kunutta meşhur olan duâ ise şudur : [\[208\]](#)

Okunuşu:

Allâhümme İnnâ neste'ynüke ve nesteğfirüke ve nestehdik ve nü'minû bike ve netübü ileyk. ve nevetevekkelü aleyke ve nüsnî aleyke 1-hayre küllühü neşkürüke ve lâ nekfürük ve nehlaü ve netrukü men yefcürük. [\[209\]](#)

Okunuşu

Allâhümme iyyâke ne'büdü ve leke nusalli ve nescüdü ve ileyke nes'â ve nahfidü, nercû rahmeteke ve nehşâ azâbeke inne 'azâbeke bil-küffârî mülhık.

Namaz kılan kimsenin bu duaya, Hasan bin Ali Cradiya lahü Teâlâ anhümâ) 'nin şu duasını da ilâve etmesi müstehabtır

Allâhümme'hdini fimen hedeyste ve â'fîni fimen â'feyte ve te-vellîni fimen tevelleyte ve bârik li fimâ a'tayte ve kını şerre mâ kadayte feinneke takdî velâ yakdî aleyke innehû lâ yedüllü men vâleyte ve la yeuzzü men â'deyte tebârekte Rabbena ve teâleyte.

Kunut okuyan kimse dilerse öncekilere şunu da ilâve eder:

Ve sallallahü ale'n-nebiyyi ve âlihi ve sahbihi ve sellim. [\[210\]](#)

Kunut Dualarını Bilmeyenler

Kunûtu bilmeyen kimseler ise, şunu okumalıdır :

Rabbena âtina fi'd-dünyâ haseneten- ve fi'l-âhireti haseneten ve kına azâbe'n-nâr. [\[211\]](#)

Veya üç kere : «Allâhümme'ğfîrli der.

Bazıları: -O kimse, üç kere Yâ Rabbi desin» demişlerdir.

Hanefî imamlarına göre, vitirden başka hiçbir namazda kunut okunmaz.

İmâm Mâlik (R.A.) ile İmâm Şâfiî (R.A.)'ye göre, yılın her gününde sabah namazının farzında kunût okunur.

Bir fitne ve beliyye vukua geldiği sırada Hanefî imamlarına göre de sabah namazının farzında kunût okumanın caiz olduğu, İmâm Tahâvi'den nakledilmiştir. [\[212\]](#)

Vitrin Tek Başına Kılınması

Ramazanın hâricinde vitri cemâatle kılmak, maa'l-kerâhe (mekruh olmakla birlikte) caizdir.

Bazılarına göre, vitri ramazanda bile tek başına kılmak efdâldir, Fakat bu hususta sahih olan, vitrin ramazanda cemâatle kılınmasının efdâl olduğudur.

Fakat, vitir namazının ramazanda cemâatle kılınmasının sünnet olması, teravihin cemâatle kılınmasının sünnet olması gibi değil, bundan daha aşağıdır,

Mesbûk (imâma ilk rek'atte yetişememiş) olan kimse, imâma baştan beri uymuş olan kimsenin kunût okumasından dolayı, kunut okur. Sahih olan kavi budur.

Bu kimse, imâmla kunût okuduktan sonra, imâma yetişemediği rek'atleri tamamlamak için kalktığı zaman, tekrar kunût okumaz. Çünkü o, kunût mevziinde kesinlikle kunût okumuş bulunmaktadır. [\[213\]](#)

Vitirle İlgili Bazı Mes'eleler

Vitir namazı kılmakta olan bir kimse, üçüncü rek'atte mi yoksa ikinci rek'atte mi olduğu hususunda şübheye düşerse, bu kimse bulunduğu rek'atte kunût okur ve oturup namazı tamamlar. Sonra tekrar kalkar ve bir rek'at daha kılar. Bu rek'atte de kunût okur. Böylece iki defa kunût okumuş olur.

Birinci mes'eledede tekrar kunût okumaması, kunûtun mahallinde tekrar edilmesinin mekruh olmasından dolayıdır. Okunmuş olması hâlinde ise, kunût mahallinde tekrar edilmiş olur.

İkinci mes'eledede ise, okunan kunûtîardan ancak biri mahallinde bulunmuş olur ve diğeri de kesinlikle mahallinde bulunmamış olur. Ve dol ayısı ile, tekrar söz konusu değildir.

Zehiyre'de : «Eğer bir kimse, vitirde birinci rek'atte veya ikinci rek'atte sehven kunût okumuş olsa, üçüncü rek'atte tekrar Jui-nût okumaz.» denilmiştir.

Bu durumda, bu mes'ele, şüphe meselesine muhalif görünüyor. Fakat, bu iki mes'ele arasında şu fark vardır: Sehve-den. (unutan) kimse kunûtun mahalli olmak üzere -o rek'atte- kunûtu okumuştur. Bunun içindir ki, tekrar okumaz. Fakat şübheye düşen kimse -o rek'at- kunûtun mahallidir diye kunut okumamıştır. Bu sebeple de bir daha okuması lâzımdır.

Hulâsa'da da Sadrü's-Şehîd'in şöyle dediği nakledilmiştir : «Birinci veya ikinci rek'atte sehven kunût okuyan kimse, üçüncü rek'atte bir daha kunût okur.»

Bu hususta uygun olan kavi de Hulâsa da zikredilen kavildir

Namaz kılan kimsenin, kunûtun sonunda, Peygambe (S.A.V.) Efendimize salât-u selâm getirip getirmeyeceği husus da bazı kaviller vardır:

Fakîh Ebû'l-Leys: «Salât, duanın sünnetlerinden olduğu için, namaz kılan kimse vitirde salât getirir.» demiştir.

Bazı fetvalarda da : «Vitir namazı kılan kimsenin, kunûtu tamamladıktan sonra, salavât getirmesinde bir beis yoktur.» denilmiştir.

Burada «beis yoktur» demenin zahiri iser salevâtı terketmenin evlâ olmasını gerektirir.

Ebûl-Leys'in kelâmı ise, salevâtı getirmenin onu terketmekten daha evla olduğuna delâlet eder.

Bazıları da : «Eğer kunûtta salevât duasını okursa, teşehhüd-den sonra bu duayı tekrar okumaz.»

Keza bir kimse, unutarak birinci teşehhüdde salavât getirmişse, ikinci teşehhüdde getirmez.» demişlerdir. Bu kavi delilsiz olduğu için mu'teber değildir.

İmâm olan kimsenin kunûtu cehren (açıktan) veya ha-fiyyen (gizlice) okuması hususunda ihtilâf vardır.

Bu hususta sahih olan ve âlimlerin ekserisinin ihtiyar ettiği, hafiyyen (gizlice) okumasıdır.

Tek başına kılan ise, cebr ile mfâ arasında muhayyerdir. Fakat efdâl olanı yine ihfâ (sesi tutarak, kendi işiteceği şekilde okuması) dır.

İmâma uymuş olan kimse muhayyerdir: Dilerse kunût duâsını sessizce okur. -ki ekseriyetin ihtiyar etmiş olduğu da budur Dilerse âmin der ve dilerse sükût eder.

Muktedî (imâma uyan kimse), eğer kunûtu okur veya âmin derse, ittifakla bu durumda sesini, -başkalarını şaşırtmamak için- yükseltmez.

Bir kimse uykudan önce vitir namazını kılsa, sonra gece kalkıp namaz kılsa, bu namazı takiben tekrar vitir namazı kılmaz. Çünkü Peygamber (S.A.V.) Efendimiz:

«Bir gecede iki vitir namazı kılınmaz.» buyurmuşlardır.

Yine rivayet olduğuna göre, Peygamber (S.A.V.) Efendimiz vitirden sonra oturduğu yerde iki rek'at hafif bir namaz kılar. Fatihadan sonra bu rek'atlerin birincisinde : «İzâ zülziie-ti'l-ardu»yu ikincisinde ise : «Kul yâ eyyühe'l Kâfirûn»u okurdu. [\[214\]](#)

Diğer Nafile Namazlar

Küsûf Namazı: Güneş tutulduğu zaman kılınan nafile bir namazdır. Bu namazın cemâatle kılınmasının mekruh olmadığı hususunda ittifak vardır.

Küsûf Namazı şöyle kılınır: Cum'a hatibi olan bir imâm, ezan okumadan ve ikâmet getirilmeden cemâate iki rek'at namaz kıldırır.

Bu namazın her rek'atında, diğer namazlarda olduğu gibi, birer rükû ve ikişer defa da secde ederler.

Küsûf namazının her rek'atında Kur'ân-ı Kerim'in uzun sûrelerinden biri okunur. Bakara sûresi ve diğerleri gibi.

Küsûf namazında imâm hafiyen kıraat eder. (Sessizce okur.) Bu İmâm-ı A'zam (R.Â.)'m kavlidir. İmâmeyn'e göre ise, cehren (açıktan) okur.

Fakat, imâmı Muhammed (R.A.)'den imâm-ı A'zam (R.A.)'m kavli gibi bir kavil de rivayet edilmiştir.

Küsûf namazı kılınacağı sırada, bir Cum'a imâmı bulunamazsa, insanlar bu iki rek'atlık namazı evlerinde tek başlarına kılarlar.

Husuf Namazı: Ay tutulduğu zaman, mü'minlerin evlerinde tek başlarına kıldıkları bir namazdır.

Husuf namazı, Kusûf namazı gibi kılınır. Bunda da cehren veya hafiyen kıraat etmek caizdir.

İmâm-ı A'zam (R.A.)'a göre bu namazın camide cemâatle kılınması sünnet değildir; fakat caizdir,

Şiddetli rüzgâr, şiddetli karanlık, yer sarsıntısı, umumi hastalık ve bunlara benziyen hadiseler zuhur edince de, insanlar tek başlarına Kusûf ve Husuf namazları gibi iki rek'at namaz kılarlar ve Cenâb-ı Hakk'a dua ederler.

Eimme-i selâseye (İmâm Şâfi', İmâm Mâlik ve İmâm Ahmet bin Hanbel'e) göre, Kusûf namazının her rek'atında iki defa rükû edilir.

İstiskâ Namazı: İhtiyaç hissedilmesine rağmen, yağmurların kesilip yağmaması hâlinde kılınması sünnet olan bir namazdır.

İmâm-ı A'zam (R.A.)'a göre istiskâdan maksat, sadece duâ ve istiğfardır; bunda cemâatle namaz kılmak mesnûn değildir, fakat caizdir. İnsanlar dilerse tek başlarına namaz kılarlar.

İmâm Muhammed (R.A.)'e göre: İmâmın (veliyü'l-emr'in) veya naibinin, Cum'a namazı gibi iki rek'at namaz kıldırması, bu namazda cehren -veya bir rivayette de hafiyen- kıraatte bulunması sünnettir.

İmâm Ebü Yûsuf (R.A.)'un kavli de sahih olan rivayete göre, İmâm Muhammed (R.A.)'in kavli gibidir. Fakat bir rivayette de: «onun kavli İmâm-ı A'zam (R.A.)'m kavli gibidir.» denilmiştir.

İmâm Muhammed (R.A.)'e göre: Hatip istiskâ namazından sonra, bayram namazlarında olduğu gibi hutbe okur. İmâmı Ebü Yûsuf (R.A.)'tan meşhur olan haber de böyledir. Fakat, Ebü Yûsuf (R.A.)'dan gelen bir ba^ka rivayete göre de hatip bayram namazlarında olduğu gibi iki hutbe değil, bir tek hutbe okur.

Bu namazdan sonraki hutbede, hatip minbere çıkmaz, yerde durur. Bir yay'a veya bir kılıca veyahut da bir asaya dayanarak hutbelerini okur.

İmâm Muhammed (R.A.) 'e göre, hatip elbisesini ters çevirerek giyer. İmâm-ı A'zam (R.A.)'a göre ise, hatip elbisesini ters döndürmez. Ebü Yûsuf (R.A.)'dan ise, bu hususta muhtelif rivayetler vardır.

Ulemânın ittifakı üzere, istiskâ'ya (yağmur duasına) üç gün çıkması sünnettir. Yağmur duasına peşpeşe üç gün gidilir. Araziye çıkarken yaya gidilir. Eski elbiseler giyilerek, tezellül, tevazuu' ve huşu içinde, başlar öne eğilmiş olarak yağmur duasına çıkılır.

Yağmur duasına çıkmadan önce, günahlara tekrar tevbe edilir ve fakirlere sadakalar dağıtılır. Kişi günahlarını hatırlar... Yaptığı haksızlıklar varsa,

hakkı hak sahiblerine iade eder. Yağmur duasına, oruçlu olarak çıkmanın güzel olduğu da zikredilmiştir. [\[215\]](#)

Peygamber (S.A.V)Efendimizin Yağmur Duası

Yağmur duasına çıkılınca, müstehab olan Peygamber (S.A,V) Efendimiz'in yağmur dualarında etmiş bulunduğu şu duayı okumaktır:

Eskmâ ğaysen muĝisen henien merien ğadekan mücellilen siyhan âmmen tabekâ.

Allahümme!...

Fskine l-ĝayse ve lâ tec'alnâ mine'l-kâmtyn...

Allahümme!...

İnne bi'lübüâdi ve'l-ıbâdi ve'l-halkı mine'l-le'vâi ve'l-denki mâ lâ neşkû illâ ileyk.

Allahümme!...

Enbit lena'z-zera' ve edirre lena'd-dera' ve eskinâ miri bere-kâti's-semâi ve enbit lenâ min berekâti'l-arz.

Allahümme L..

İnnâ nestaĝfirüke inneke künte gaffara, fe ersili's-semâ aleynâ midrârâ. [\[216\]](#)

Meali:

«Ey Allah'ım!...

Bize yardım eden, içimize sinen, bol, fâideli, her tarafı kaplayan, her tarafa akıp giden, her tarafı sulayan umûmî bir yağ-mur ihsan buyur.

«Ey Allah'ım!...

Yağmurla susuzluğumuzu gider, bizi ümidlerini kesmiş kim selerden eyleme.

«Ey Allah'ım!...

Beldelerde, kullarda ve diğer yaratılmış şeylerde öyle bi güçlük, öyle bir darlık var ki, Senden başkasına arz edemeyiz.

«Ey Allah'ım!...

Bizim için ekinleri bitir ve bizim için memeleri sütle doldu Ve bizi göğün bereketleri ile sula ve bizim için arzın bereketle rinden (çeşitli mahsûller) yetiştir.

«Ey Allah'ım!...

Biz Sen'den mağfîret dileriz. Şüphesiz ki Sen, en çok mağfî ret edicisin. Artık bize semâdan bol bol yağmurlar yağdır.»

Mürginâdi'de Ebû Yûsuf (R.A.)'un şöyle dediği zikredilmiştir: «Duâ eden kimse dilerse ellerini kaldırıp açar; dilerse iki şe-hâdet parmağı ile işaret,eder.»

Müslümanlar yağmur duasına, çocuklarını ve ehli hayvanlarını da yanlarına alarak çıkarlar. Fakat, yanlarında kâfirleri bulundurmazlar. Onların yalnız yağmur duasına çıkmalarına da müsâade etmezler. [\[217\]](#)

Abdest Veya Gusulden Sonraki Şükür Namazı

Abdest alındıktan veya gusül yapıldıktan sonra, vakit müsait ise, henüz abdestin veya guslün ıslaklığı kurumadan, iki rek'at namaz kılmak mendubur.

Bu namaz, abdest veya gusül için bir şükranedir.

Kişi, abdest veya gusül gibi bir temizliğe erişebilmesi için, öncelikle, manen temiz bir inanca; maddeten de temiz bir suya muhtaçtır. Ayrıca, özürsüz ve sıhhatli bulunması da gerekir. Bunların her birisi ise Rabbimizin yüce ni'metlerindedir. Bu kadar ni'mete nail olmuş bulunan bir mü'minin Allahû Teâlâ'-ilm rızasına ermek ve bunca ni'metine şükretmek için iki rek'at namaz kılması ne güzel.

Fakat, abdestten veya gusülden sonra herhangi bir farz veya sünnet namaz kılınırsa, bu şükür vazifesi de yerine getirilmiş olur,

Tahiyetü'l-Mescid: İki rek'atlı müstehab bir namazdır. Muh-tasarü'l-Bahr isimli eserde şöyle zikrolunmuştur. «Mescide farz bir namazı kılmak veya imâma uymak niyyeti ile girmek, tahiy-yetü'l-mescid yerine geçer.»

Tahiyetü'l-mescid'i, mescide sadece ziyaret, ilim öğrenme veya öğretme gibi bir maksatla giren mü'minler kılar.

Bir günde bir kaç kere mescide girip çıkan kimsenin bir defa tahiyetü'l-mescid kılması kâfidir.

Bir mescide girdiği halde, meşguliyetinden veya mekruh bir vakitte bulunmuş olmaktan dolayı tahiyetül-mescidi kılmayan bir kimsenin

...

Sübhânallahi ve'lhamdülillahi ve lâ üâhe iUallâhü vallahü ek-ber» demesi de müstehab görülmüştür [\[218\]](#)

Evvabîn Namazı

Akşam namazının sünnetinden sonra kılman bir namazdır. Her iki rek'atte bir selâm verilerek ekseriyetle dört rek'atte tamamlanır.

Bu gibi namazları kılmaya başlayanların' bu ibâdetlere devam etmeleri, terk etmemeleri gerekir. Çünkü, bu. gibi ibâdetlerde miktar az olsa bile-devamlı olanlar daha makbul ve se-

İstihâre Namazı: Bir kimse, kendisi hakkında bir şeyin hayırlı olup olmadığına dair mânevi bir işarete nail olmak isteyince, iki rek'at nafîle namaz kılar. Bu namazın ilk rek'atmda fatiha'-dan sonra Kâfirûn Sûresini, ikinci rek'atmda dayine fatihadan sonra -İhlas sûresini okur.

Namazdan sonra da istihare duasını okur ve abdestii olarak kibleye yönelip yatar. Rüyada beyaz ve yeşil görmesi hayra, siyah ve kırmızı görmesi ise şerre alâmettir.

İstihare namazı yedi gece kılınır ve kalbe ilk doğan şeye itibâr edilir.

Câbir bin Abdullah (Radıyallahû Teâlâ anh) 'in şöyle dediği

rivayet olunmuştur:

Resulü Ekrem (S.A.V.) Efendimiz bize her işimizde istihare etmeyi emir ve ta'lim buyururdu. Kur'ân-ı Kerim'in surelerini öğrettiği gibi... Ve buyururdu ki:

Sizden biriniz bir işe niyyet ettiği zaman iki rek'at namaz kılsın, sonra şu duayı okusun : [\[219\]](#)

İstihare Duası:

Okunuşu:

Allâhümme!... İnnî estehîrûke bi ilmike ve estakdirûke bi kudretike ve es'elûke min fazlıke'l-azîm, fe inneke takdirû ve lâ akdirü ve ta'lemü ve lâ a'lem ve ente allâmül-ğuyûb.

Allâhümme!... in künte ta'lemü enne hâze'l-emre hayrûn li fi dinî ve meâşî ve akıbeti emri (ev kale: âcili emri ve âcüihî) fakdirhü 11 ve yessir hü li sümme' bârik-lî fihi. Ve in künte tale-mü enne hâze'l-emre şerrûn-H fi-dinî ve meâşî ve akıbeti emrî (ev kale : â'cili emri ve âcilihi) fasrûfhü annî

vasrifni anhü fak-dür Uye'l-hayre haysü kâne sümme ardını bihî. [\[220\]](#)

Manası:

Ey Allah'ım!... Sen bildiğin için, Sen'den hakkımda hayırlı olanı, bana bildirmeni dilerim. Ve herşeye kudretin yettiği için ben Sen'den kuvvet ve

takat isterim. Ve hayra ermeme Senin büyük fazıl ve kereminden niyaz eylerim. Çünkü Sen her şeye kadirsin. Ben ise kadir değilim. Ve Sen her şeyi bilirsın. Ben ise bilemem. Sen gayıblan da hakkı ile bilensin.

Ey Allah'ım!... Sen bilirsın, eğer bu iş, benim dinim, yaşayışım ve işimin akıbeti, dünyam, âhiretim hakkında hayırlı ise, bunu bana nasib ve müyesser eyle. Sonra bunda bana feyiz ve bereket vücûde getir. Ve eğer bu iş, benim dînim, hayatım, işlerimin akıbeti hakkında ve dünyevî ve uhrevî bakımdan benim için bir şer ise, bunu benden çevir, beni de bundan çevir. (Bu İşin olması için gönlümde bir meyil bırakma). Ve benim için, nerede olursa olsun hayrı nasip ve müyesser et. Sonra da beni takdir buyurduğun bu hayırla hoşnut buyur.»

Görüldüğü gibi iki yerde : «ve akıbeti emrimden sonra emrî ve âcilini» şeklinde de rivayet vardır.

Yine bu duada iki yerde «Enne hâzel-emr» ibaresi vardır, istihâre eden kimsenin isteği ne ise, bu ibarenin geçtiği yerde onu zikretmesi gerekir.

Meselâ, istihare eden kimse eğer sefer (yolculuk) murâd ediyorsa, duâ esnasında «Enne. hâzel-emre» yerine «Ene haze's-se-fere» demelidir. Bundan başka istedikleri de buna kıyas edilir.

İstihareyi üç veya yedi defa yapmalı. Sonra gönlüne düşen şeyi yapmalı, İnşallah hayırlısı olur.

Sefer Namazı. Nafdle namazlardan biri de iki rek'at sefer namazıdır. Bir müslüman yolculuğa çıkacağı zaman bu namazı kılınmalıdır.

Mut'in b. Mîkdâm'ın rivayet ettiğine göre Peygamber (S.A. V.) Efendimiz şöyle buyurmuştur:

«Bir kimse sefere (yolculuğa) çıkmayı istediği zaman, ehline (ev halkına) bırakacağı şeylerin en hayırlısı onların yanında kılacağı iki rek'at namazdır.»

Seferden, Dönünce Kılman Namaz: Nafile namazlardan biri de seferden (yolculuktan) dönünce kılınan iki rek'at namazdır.

Ka'b bin Mâlik'in rivayet ettiğine göre: Resulü Ekrem (S.A.V.) Efendimiz, seferden gündüz, kuşluk vaktinde dönerlerdi. Geldikleri zaman da önce mescid'e gider ve ilki rek'at namaz kılarlardı. Mescidde bir miktar otururlar, ondan sonra hâne-i seâdetlerine teşrif ederlerdi.

Teşbih Namazı: Nafile namazlardan biri de teşbih namazıdır. Bu, sevabı pek çok olan bir namazdır. Teşbih namazı her zaman kılınabilir. Hiç

olmazsa haftada veya ayda bir defa, bu da olmazsa ömürde bir defa kılınmalıdır. [\[221\]](#)

Tesbîh Namazının Kılınışı

Teşbih Namazı şöyle kılınır:

Allahu Teâlâ'nın rızâsı için nafile namaza niyyet edilir.

«Allahü Ekber» diyerek, iftitah tekbiri ile namaza başlanır.

Sübhâneke okunur.

Sübhânellahi ve'l-hamdü lillâhi ve lâ ilahe illallâhü ve'llahü ekber.» okunur.

Sonra eûzü - besmele çekilir, Fatiha ve bir. zamm-ı sûre okunur. Ve tekrar 10 kere «Sübhânellahi...» okunur.

Sonra rükûa varılır. Üç kerre «Sübhâne Rabbiye'l-azîm» denildikten sonra, yine 10 defa «Sübhâneliahi...» okunur. Ve rükû'dan «Semia'llahü limen hamiden - Rabbenâ ve lekel-hamd» denilerek kalkılır. Yine 10 defa «Sübhânellahi...» okunur.

Bundan sonra secdeye varılır. Secdede üç kere «Sübhâne Rabbiye'l-a'lâ dedikten sonra 10 defa «Sübhâneliahi...» okunur. Bu ilk secdeden «Allahü Ekber» denilerek kalkılır. Secdede (iki secde arasında otururken) 10 defa fiha «Sübhânellahi...» okunur. Tekbir alınarak ikinci secdeye varılır. Üç defa «Sübhâne Rabbiye'l-a'lâ» denildikten sonra yine 10 kerre «Sübhânell okunur.

Böylece bu birinci rek'atteki ziyâde teşbihlerin sayısı 75'e ulaşmış olur.

Daha sonra ikinci rek'ate kalkılır. Bu rek'atin başında da 15 kerre «Sübhânellâhi...» okunur. Sonra aynen birinci rek'at gibi bu rek'at de kılınır, tamamlanır ve ka'deye varılır. (Teşehhüde oturulur.) et-Tahiyyât ve Salevât-ı şerife okunur.

Bu iki rek'atteki. ziyâde teşbihlerin sayısı 150 olmuş olur. Sonra aynen birinci rek'at gibi üçüncü rek'at ve ikinci rek'at gibi de dördüncü rek'at kılınarak namaz tamamlanmış- olur.

Her rek'atte 75 «Sübhânellâhi...» okunmuş olduğuna göre, bu fazla teşbihlerin sayısı namazın tamamında "(dört rek'atte). 300'e ulaşmış olur. İbn-i Mübarek'e:

Teşbih namazı kılan kimse, bu namazda "sehvederse, yapacağı sehiv secdesinde onar onar teşbih eder mi? diye sorulmuş.

İbn-i Mübarek şu cevâbı vermiştir:

«Hayır o kimse teşbih getirmez. Çünkü bu namaz Hâcet Namazı: Nafilelerden biri de Hâcet Namazı'dır.

Abdullah bin Ebû Evfâ'dan rivayet edildiğine göre Resulullah (S.A.V) Efendimiz şöyle buyurmuştur:

Bir kimse, Hak Teâlâ'dan ve Âdem oğullarının birinden bir haceti 'olduğu zaman, güzel bir şekilde abdest alıp, iki rek'at namaz küsm. Sonra Aliahü

Teâlâ'ya hamd etsin ve Nebi (S.A.V.) ye salevât getirsin. [\[222\]](#)

Hâcet Duası

Daha sonra da şu duayı okusun; [\[223\]](#)

Okunuşu:

Lâ ilahe illallahü'l-Halimül-Kerîm Sübhânellâhi Rabbil-ar-şî'l-azîm Elhamdü lillâhi Rabbi'l-âiemîn Es'elûke mûcibâtî rah-metike ve azâimî mağfîretike ve'l-gânimete min külli birrin ve'sselâmete min külli ismin lâ tede' li zenben illâ ğafertehü ve lâ hemmen illâ ferectehü ve lâ hâceten leke fihârda illa kuzeytehâ yâ-Erhamü'r-Râhimîn.

Hâcet Namazının miktarı, bir kavle göre iki, bir kavle göre dört ve bir kavle göre de on iki rek'attir.

Hacet namazının birinci rek'atında fatihadan sonra üç kerre Âyetü'l-Kürsî, diğer üç rek'atında de, fâti'hâ'dan sonra sırası ile thlâs ve Muavvizeteyn Sûreleri okunur. Bu hususta hadis-i şerif vardır. [\[224\]](#)

Bir Başka Hacet Duası

Hacet Namazından sonra okunacak bir başka hacet duası da şudur: [\[225\]](#)

Okunuşu:

«Allâhümme!... İnni es'elüke tevfi'ka ehli'l-hüdâ ve a'mele ehli'l-yakin; ve münâsahate ehli't-tevbeti ve azme! ehli's-sabri ve cidde ehli'l-haşyeti ve talebe ehli'l-rağbeti ve teabbüde ehli'l-ve-ra'i ve ırfâne ehli'l-îmi hattâ ehâfûke. Ai'âhünirne!... İhni es'elüke menâfeten tahcüzünî an ma'siye tike hatta'mele bi-tââtike amelen ettehıkkı bihî nzâke ve hatta ünâsırıake bi't-tevbeti havfen minke ve hatta uhlisa leke'n-na-sıyHâ'te hubben leise ve hattâ etevvekkele aleyke fi'l-umûri hüsnü zannın bike sübhâne Hâîki'nnûr;» [\[226\]](#)

Meali:

«Ey Allah'ım!... Ben senden hidâyet ehlinin muvaffakiyetin^ yakın ehlinin amellerini, tevbe edenlerin hulûsunu, sabırlı kimselerin azmini, haşyet sâhiblerinin ciddiyetini, râğbet esh âbının niyazını, takva sâhiblerinin ibâdet (için gayretlerini ve ilnâv sâhiblerinin irfanını dilerim. Ey Allah'ım!... Ben Senden öyle bir havı ve haşyet (korkuya nâiliyet) isterim ki, bu korku beni Sana ma'siyette bulunmaktan men etsin. Ta ki Sana ibâdet hususunda öyle bir şey yapayım ki onunla Senin rızana nail olayım... Tâ ki, Senden korkumdan dolayı Sana tam bir ihlasla tevbe edeyim... Tâ ki, Sana olan sevgimden dolayı, Senin için hayırhahlığımı hâlis bir şekilde yapayım... Ve tâ ki, her işde Sana güzel zannımdan dolayı Yüce Zâtına karşı mütevekkil olayım... Ey nurun yaratıcısı, Seni tes-bîh ve takdis edeyim.»
Kuşluk Namazı: Nafile namazlardan biri de Kuşluk Namazıdır. Duhâ Namazı da denilen bu namaz hakkında daha önce bilgi verilmişti. Muhtar olan kavle göre, Kuşluk namazını gündüzün dörtte biri geçtikten sonra kılmak efdâldir. Kuşluk namazı iki, veya, dört veyahut da sekiz rek'at olarak kalınabilir.

Peygamber (S.A.V) Efendimiz, Kuşluk Namazını kılarlar ve Ashabına da tavsiye buyururlardı. [\[227\]](#)

Teheccüt Namazı = Gece Namazı

Yatsı namazını müteakip, henüz hiç uyumadan veya biraz uyuyup uyandıktan sonra kılman namaza Salât-ı Leyi (Gece Namazı) denir. Bu namaz, biraz uyuyup uyandıktan sonra kılı-nırsa Teheccüt Namazı adını alır.
Teheccüt namazı, Peygamber (S.A.V.) Efendimizin devamlı kıldığı bir namazdı. Bir hadis-i şeriflerinde :
«Her kim geceleyin uyanır ve eşini de uyandırır da, iki rek'at namaz kılsa, onlar Allahu Teâlâ'yı çok zikreden erkeklerden ve kadınlardan yazılırlar.» buyurmuşlardır.
Cenâb-ı Hak, Kur'ân-ı Kerim'inde :
Allah'ı çok zikreden erkeklerle, Allah'ı çok zikreden kadınlar için Allah mağfîret ve büyük mükâfat hazırlamıştır.»
[\[228\]](#) Buyurmuş olması ise bu namaza devam edenler için bir müjdedir.

Teheccüt namazı iki, dört, altı veya sekiz rek'at olarak kalınabilir. Her iki rek'atte bir selâm vermek efdâldir. [\[229\]](#)

Nafile Namazlarla İlgili Bazı Mes'eleler

Teravîh, Kûsûf ve îstiskâ namazlarından başka bütün nafile namazları tedâi vechi üzere cemâatle kılmak mekruhtur. Nitekim bu husus daha önce geçmişti.
Regâib, Berât ve Kadir gecesi namazlarını cemâatle kılmak mekruhtur. Bezzazı ve diğerleri bu hususu böyle açıklamışlardır. Ayrıca bu namazlar hakkındaki hadislerin mevzu' olduğunu ibnül-Cevzî ve diğerleri açıklamışlardır.
Muhtasarül-Bahr'de şöyle denilmiştir. «Bir kimse, nafile bir namaz kılmak istediği zaman, önce o namazı nezreder Cadar, sonra kılar.»
Bazıları da : «...nezretmeden kılar.» demişlerdir. Şerefü'l-Eimmetül-Mekkî ise : «Nafile bir namazı nezredip sonra kılmak, nezretmeden kılmaktan daha efdâldir.» demiştir. [\[230\]](#)

BEŞİNCİ BÖLÜM

NAMAZDA MEKRUH OLAN ve MEKRUH OLMAYAN ŞEYLER

Bu bölümde :

[\[231\]](#)

Namazda Mekruh Olan Ve Mekruh Olmayan Her Türlü Fiil, Hâl, Kıraat Ve Sair konuları bulunmaktadır.

Namazın Mekruhları

Bir kimsenin namaz kılariken ağzını veya b, .nunu herhangi bir şeyle örtmesi mekruhtur.

Bir kimseyi namazda esneme tutar ve buna manî olmaya gücü yetmezse, bu durumda ağzını dişi ile yeni ile sağ elinin içi veya dışı ile kapatması müstehabtır. Zira Peygamber (S.A.V.) Efendimiz şöyle buyurmuştur :

«Sizden biriniz, namaz kılmakta iken esnerse, o kimse gücü yettiği ölçüde ağzını yumsun Zira, eğer ağzım açarsa şeytan girer.»

Namaz içinde gerinmek de mekruhtur. Çünkü, bu gaflete ve tembelliğe delâlet eder.

Bir kimsenin sarığının bir kısmını, kadınların çenberleri gibi, bir ucunu dolayıp, bir ucunu dolamıyarak salıvermesi mekruhtur.

Bir kimsenin başının çevresini sarık dolayarak kapatıp, tepesini açık bırakması mekruhtur.

Bir kimsenin saçını tepesinde top bağlaması veya başının yanlarında bulunan saçlarını, kadınlar gibi yanlarda toplaması mekruhtur. Saçlarını ensesine toplayıp bağlaması da mekruhtur. Bu saydığımız şeylerin merkrûh olması, namaz kılan kimsenin, bunları namaza başlamadan yapması halindedir. Bunlardan herhangi biri, eğer namaz içinde yapılırsa, herbiri amel-i kesir olduğu için- namazı ifsâd eder.

Bu durumda, elleri yenlerine sokmuş olup, düğmelerini de iliklemiş olursa, üzerine kuşak bağlamamış olsa bile mekruh olmaz.

Namaz kılan kimsenin secdeye varırken ellerini dizlerinden önce yere koyması mekruhtur.

Secdeden doğrulurken, dizleri ellerden önce kaldırmak âa mekruhtur. Fakat bunları bir özürden dolayı yaparsa, mekruh olmaz.

Namaz kılan kimsenin secde ederken, horozun dâne toplaması gibi acele hareket etmesi mekruhtur. Çünkü, bu durumda vücûd azalarının sükûn bulması gereği terk edilmiş olur.

Namazdaki oturuş esnasında, elleri yere koyup, dizleri ve baldırları dikmek mekruhtur. .

Secde esnasında, kolları yere yayıp döşemek mekruhtur.

Rükû'a eğilirken ve rükû'dan doğrulurken almakta olduğu tekbirde ellerini kaldırmak melarûhtur. Fakat, sahih olan kavi üzere, bu hareketle namaz fasid olmaz. Çünkü bu, namaz cinsindedir. [\[232\]](#)

Namaz Kılan Kimsenin Elbisesi

Namaz kılan kimsenin elbisesini giymeyerek omuzlarına, başına veya boynuna koyması ve bir kısmını da kolları veya göğsü üzerine sarkıtması mekruhtur.

Bir kimse kaftan ile veya benzeri bir şeyle veyahut da yağmurlukla namaz kılarca, ellerini yenlerine sokması ve kaftanı kuşak ile bağlaması uygun olur. Ellerini yenlerine sokmadan kılmasına da bazıları «mekruh değildir.» demişler ve bu kavli Hulûsa Sahibi ve Bezzâzi ihtiyar etmişlerdir. Fakat, Kâdîhân ve diğerleri bu duruma «mekruhtur» demişlerdir. Ve sahih olan da

Fakîh Ebû Ca'fer Hindvânî'nin şöyle dediği nakledümiştir :

Bir kimse kaftan üzerine kuşak kuşanmadan namaz kılsa, isâet etmiş olur.» Burada mutlak zikredilmiş olduğuna göre, «ellerini yenlerine sokmuş olsa bile...» demektir. Fakat bu kavli «düğmelerini iliklememiş olduğu halde...» diye kayıtlamak daha uygun olur.

Fakat, bazı kaftanların koldan yukarı kısımlarında yarık bulunur. Namaz kılan kimse ellerini o yarıktan çıkarıp, yenlerini aşağı salıvererek kılarca mekruh olur.

Bu durumda eğer, yenini kuşağının altına sokmuş olursa, mekruh olma durumu ortadan kalkar.

Namaz içinde secde ederken, elbisesini amel-i kalil (- az hâre) ile önünden veya arkasından aşağı salmak veya toprak olmasın diye yukarı çekmek mekruhtur. Bu işleri, namaz dışında yaparak namaza başlamak, da mekruhtur. Nitekim yenleri ve eteği sığalı olarak namaza başlamasının mekruh olduğu gibi...

Kibir sahiplerinin kıyılarından olan her hangi bir şeyi namaz içinde yapmak mekruhtur. Çünkü namaz tevazu', tezellül ve huşu' makamıdır. Gururlanıp kibirlenmek ise buna aykırıdır.

Namazı sadece bir izar ile kılmak mekruh olduğu gibi, yalnız bir don veya şalvar ile kılmak da mekruhtur. Çünkü Peygamber (S.A.V.) Efendimiz : «Elbette, sizden biriniz, bir bölümü omuzunun üzerinde bulunmayan tek bir elbise ile namaz kılmasın.» buyurmuştur.

Fakat başka bir elbise bulamamak gibi bir özrü olan kimsenin, -farz olan setri sağlayan- tek bir elbise ile namaz kılması mekruh değildir. [\[233\]](#)

Başı Açık Namaz Kılmak

Bir kimsenin tembelliğinden veya ehemmiyet vermemesinden dolayı, başı açık olarak namaz kılması mekruhtur.

Fakat bir kimsenin huşu, tezellül maksadı ile başım açmasında bir beis yoktur. Yine'de evlâ olan, başı, örtterek namaz kılmaktır.

Kirden korunmayan iş elbiseleri ile namaz kılmak mekruhtur.

Namaz kılan erkeğin üç elbise ile namaz kılması müstehabtır : (v.s.)

1- İzâr (= Belden aşağı tutulunan peştemal veya şalvar

2 - Kamîsa (= Gömlek)

3 - îmâme (= Sarık)

Bir kimse, bez ağartıcı kimselerin yaptığı gibi- bütün bedenini tek bir elbise örtterek namaz kılmış olsa, bu kerâhatsiz olarak caizdir. Bu durumda

ancak, müstehab olan terkedilmiş olur.

Kadınlar için de, üç elbise ile namaz kılmak müstehabtır:

1- Kâmis (= Üste giyilen gömlek)

2- İzâr (Belden aşağı sarılan peş-temal veya benzeri birşey)

3- Miknaa (=Başa örtülen ve uçları çene altında bağlanan, baş örtüsü; bir de kına' vardır ki, bu miknaa'dan büyüktür. Bu da çene altında bağlandıktan sonra, kalan kısmı da arkada bağlanır. Hummâr denilen bir baş örtüsü daha vardır ki, bu önce bahsettiğimiz baş örtülerinin ikisinden de büyüktür. Bununla baş örtüldükten sonra kalan kısmı göğüsler üzerine veya sürt tarafına salıverilir. [\[234\]](#)

Mekruh Hareketler

Namaz kılan kimsenin rükû' esnasında, başını yukarı kaldırması veya aşağı eğmesi mekruhtur. Çünkü, bu durumda rükûda sünnet olan duruşa muhalefet edilmiş olur.

Namaz kılan kimsenin, namaz içinde vücudu veya elbise si ile oynaması mekruhtur.

Namaz içinde parmakları çıtlatmak mekruhtur. Bâzıları buna, Lût Kavminin işidir demişlerdir. Bu durumda parmakları, namaz dışında çıtlatmak da mekruhtur.

Namaz içinde parmakları birbirlerine geçirmek de mekruhtur. Çünkü Peygamber (S.A.V.) Efendimiz, mescid içinde böyle yapmayı yasaklamıştır. Namaz içinde yasaklanmış olması ise, daha önce gelir.

Namaz içinde elini böğrüne koymak mekruhtur.

Secde yerindeki ufak taşları eli ile düzeltmek mekruhtur. Fakat, bunların yükseklik ve alçaklık farkları fazla olur ve bu sebeple secdede alınm değmesi farz olan miktan yere değip durmadığı için secde etmek mümkün olmazsa, bu durumda bu taşları bir veya iki defa elleri ile düzeltmesi caizdir. Bu husustaki iki rivayetten en zahir olanı, taşları elleri ile bir defa düzeltmek ve bunu fazlaştırmamaktır. Çünkü Peygamber (S.A.V.) Efendimiz:

«Namaz larken secde yerindeki taşları sığayıp silerek düzeltme. Fakat eğer, onları sığayıp silerek düzeltmedikçe secde etmek mümkün olmaz ve onları düzeltmek lâzım olursa, bir defa düzelt.» buyurmuştur.

Namaz kılan kimsenin, namaz esnasında bağdaş kurma: ;ı mekruhtur. Bu hal bir özürden dolayı olursa mekruh değildir. Sahih olan kavle göre, "namaz dışında bağdaş kurmak mekruh değildir. Çünkü, Rasûlullah (S.A.V.) Efendimiz'in ashâb-ı kirâmı ile otururken bağdaş kurduğu rivayet edilmiştir. Fakat iki diz üzerine oturmak, -tevâzû'a yakın olduğu için daha evlâdır.

Namaz kılan kimsenin gözlerini yumması mekruhtur.

Namaz kılan kimsenin yüzünü çevirerek, sağa sola bakması mekruhtur. Eğer göğsünü kıbleden çevirirse, namaz fâsif olur. Sadece göz ucu ile bakması ise mekruh değildir,

Namaz kılan kimsenin, sarıgının kenan üzerine secde etmesi mekruhtur. Bu mes'ele secde bahsinde geçmişti. [\[235\]](#)

Öksürür Gibi Yapmak

Namaz kılan kimsenin zaruret olmaksızın, kasden tenah-nuh etmesi, yâni öksürmesi, öksürür gibi etmesi mekruhtur. Eğer böyle yaptığı sırada sadece bir ses çıkarır; bu sesin brr harfi olmazsa veya bu sesle birlikte yalnız bir harf meydana gelirse, bu durum mekruhtur. Fakat, bu ses esnasında iki veya daha ziyade harf meydana gelirse, bu takdirde namazı fâsid olur.

Namaz kılan kimse, eğer öksürmeye mecbur kalır veya öksürür gibi yapması da ziyade zaruret sebebi ile olursa, meselâ balgam kendisinin okumasına mâm olur veya imâm olan kimsenin açıktan okumasını engellerse bu durumda mekruh olmaz. Fakat, bu durumda güzel olan, edebe riâyet için, namaz kılan kimsenin gücü yettiği müddetçe öksürüğü gidermesidir. Ama eğer, onu gidermekten dolayı bir zarar meydana gelir veya

öksürüğü gidermekten dolayı kalbine meşguliyet gelirse, bu durumda evlâ olan öksürüğü gidermeye çalışmamaktır. [\[236\]](#)

Namazda İşaretle Selâm Almak

Namaz kılan kimsenin, eli ile veya başı ile işaret ederek selâm alması mekruhtur. Dili ile selâm alırsa namazı fâsid olur.

Namaz kılan kimse, selâm kasdı ile müsâfaha ederse yine namazı fâsid olur

Hâsılı, namaz kılan kimsenin selâm alması hâlinde na-mazmm mekruh olması, "selâmı manen alması şartına bağlıdır. Selâmı hakikaten alırsa namazı fâsid olur.

Namaz kılan kimsenin, bir çocuğu veya kendisini meşgul eden herhangi bir şeyi üzerine alıp yüklenmesi mekruhtur.

Şiddetli bir nefesle boğazından balgam çıkartmak, -özür olmaksızın- mekruhtur. Bu husustaki tafsilât tenahnuh'ta olduğu gibidir.

Namaz kılan kimsenin ağzına, okumasına mâni' olmayacak miktarda altın veya gümüş para, inci ve benzerleri gibi şeyleri alması faydasız bir meşguliyet olduğu için mekruhtur.

Fakat eğer o şeyler kendisini, harfleri edâ etmekten alıkor ve namazın caiz olacağı miktarda Kur'an okuyamazsa, bu durumda o kimsenin namazı fâsid olur: [\[237\]](#)

Üfleme

Namaz içinde üflemek mekruhtur. Burada sadece mekruh olur denilebilmesi için, bu üfleme esnasında iki veya daha fazla harfin belli olabileceği

bir sesin işitilmemesi gerekir.

Bu durumda, eğer iki veya daha çok harfi içine alan bir ses işitilirse, namaz fâsid olur. Böyle bir ses meydana gelmesine rağmen, bu ses işitümezse, yine namaz mekruh olur. [\[238\]](#)

Bir Şey Yemek

Bir kimsenin namaz esnasında, dişleri arasından çıkan nohut miktarından az olan bir şeyi yutması mekruhtur. Fakat eğer bu şey söylediğimiz miktardan fazla olursa, namazı fâsid olur, O şeyin nohut miktarında olması hâlinde de, sahih olan kavle göre yine namazı fâsid olur. [\[239\]](#)

[\[1\]](#) Anktebût Süresi, âyet : 45

[\[2\]](#) Meâric Süresi, âyet : 34, 35

[\[3\]](#) Bakara Süresi, âyet : 110

[\[4\]](#) Bakara Süresi, âyet : 110

[\[5\]](#) Bakara Süresi, âyet : 277

[\[6\]](#) Halebi İbrahim Efendi, Halebi-i Sağır, Akçağ Yayınları: 17-19.

[\[7\]](#) Halebi İbrahim Efendi, Halebi-i Sağır, Akçağ Yayınları: 19-21.

[\[8\]](#) Halebi İbrahim Efendi, Halebi-i Sağır, Akçağ Yayınları: 21-32.

[\[9\]](#) Halebi İbrahim Efendi, Halebi-i Sağır, Akçağ Yayınları: 33-34.

[\[10\]](#) Halebi İbrahim Efendi, Halebi-i Sağır, Akçağ Yayınları: 35.

[\[11\]](#) Halebi İbrahim Efendi, Halebi-i Sağır, Akçağ Yayınları: 35-36.

[\[12\]](#) Halebi İbrahim Efendi, Halebi-i Sağır, Akçağ Yayınları: 36-37.

[\[13\]](#) Halebi İbrahim Efendi, Halebi-i Sağır, Akçağ Yayınları: 37-39.

[\[14\]](#) Halebi İbrahim Efendi, Halebi-i Sağır, Akçağ Yayınları: 39-43.

[\[15\]](#) Halebi İbrahim Efendi, Halebi-i Sağır, Akçağ Yayınları: 43.

[\[16\]](#) Halebi İbrahim Efendi, Halebi-i Sağır, Akçağ Yayınları: 43.

[\[17\]](#) Halebi İbrahim Efendi, Halebi-i Sağır, Akçağ Yayınları: 44-46.

[\[18\]](#) Halebi İbrahim Efendi, Halebi-i Sağır, Akçağ Yayınları: 46-49.

[\[19\]](#) Halebi İbrahim Efendi, Halebi-i Sağır, Akçağ Yayınları: 49-52.

[\[20\]](#) ilaç: idhal, girdirme, içeri sokma.

[\[21\]](#) Mâide sûresi, âyet: 6

[\[22\]](#) Müştehat: Erkeklik hissini tahrik edecek hale gelmiş ama baliğa olmamış kız

[\[23\]](#) Halebi İbrahim Efendi, Halebi-i Sağır, Akçağ Yayınları: 52-53.

[\[24\]](#) Halebi İbrahim Efendi, Halebi-i Sağır, Akçağ Yayınları: 53-55.

[\[25\]](#) Zira' = Bu günkü ölçülerle 75 cm. ile 90 cm. arasında değişen bir uzunluk ölçüsü.

[\[26\]](#) Halebi İbrahim Efendi, Halebi-i Sağır, Akçağ Yayınları: 56-57.

[\[27\]](#) Halebi İbrahim Efendi, Halebi-i Sağır, Akçağ Yayınları: 57-58.

[\[28\]](#) Halebi İbrahim Efendi, Halebi-i Sağır, Akçağ Yayınları: 58-59.

[\[29\]](#) Halebi İbrahim Efendi, Halebi-i Sağır, Akçağ Yayınları: 59.

[\[30\]](#) Bakara Süresi, âyet; 201

[\[31\]](#) Bakara Süresi, âyet; 156

[\[32\]](#) Halebi İbrahim Efendi, Halebi-i Sağır, Akçağ Yayınları: 59-61.

[\[33\]](#) Vakıa Süresi, âyet; 79

- [34] Halebi İbrahim Efendi, Halebi-i Sağır, Akçağ Yayınları: 61-62.
- [35] Halebi İbrahim Efendi, Halebi-i Sağır, Akçağ Yayınları: 62-63.
- [36] Halebi İbrahim Efendi, Halebi-i Sağır, Akçağ Yayınları: 63-64.
- [37] Halebi İbrahim Efendi, Halebi-i Sağır, Akçağ Yayınları: 64.
- [38] Halebi İbrahim Efendi, Halebi-i Sağır, Akçağ Yayınları: 64-65.
- [39] Halebi İbrahim Efendi, Halebi-i Sağır, Akçağ Yayınları: 65-66.
- [40] Halebi İbrahim Efendi, Halebi-i Sağır, Akçağ Yayınları: 67-73.
- [41] Halebi İbrahim Efendi, Halebi-i Sağır, Akçağ Yayınları: 73-76.
- [42] Halebi İbrahim Efendi, Halebi-i Sağır, Akçağ Yayınları: 76-77.
- [43] Halebi İbrahim Efendi, Halebi-i Sağır, Akçağ Yayınları: 78-81.
- [44] Halebi İbrahim Efendi, Halebi-i Sağır, Akçağ Yayınları: 81-85.
- [45] Halebi İbrahim Efendi, Halebi-i Sağır, Akçağ Yayınları: 85.
- [46] Halebi İbrahim Efendi, Halebi-i Sağır, Akçağ Yayınları: 85-91.
- [47] Halebi İbrahim Efendi, Halebi-i Sağır, Akçağ Yayınları: 91-93.
- [48] Halebi İbrahim Efendi, Halebi-i Sağır, Akçağ Yayınları: 93-98.
- [49] Halebi İbrahim Efendi, Halebi-i Sağır, Akçağ Yayınları: 98-102.
- [50] Halebi İbrahim Efendi, Halebi-i Sağır, Akçağ Yayınları: 102-115.
- [51] Halebi İbrahim Efendi, Halebi-i Sağır, Akçağ Yayınları: 115-117.
- [52] Halebi İbrahim Efendi, Halebi-i Sağır, Akçağ Yayınları: 117-120.
- [53] Halebi İbrahim Efendi, Halebi-i Sağır, Akçağ Yayınları: 120-121.
- [54] Halebi İbrahim Efendi, Halebi-i Sağır, Akçağ Yayınları: 121-122.
- [55] Halebi İbrahim Efendi, Halebi-i Sağır, Akçağ Yayınları: 122-126.
- [56] Halebi İbrahim Efendi, Halebi-i Sağır, Akçağ Yayınları: 126-127.
- [57] Halebi İbrahim Efendi, Halebi-i Sağır, Akçağ Yayınları: 127.
- [58] Halebi İbrahim Efendi, Halebi-i Sağır, Akçağ Yayınları: 128-129.
- [59] Halebi İbrahim Efendi, Halebi-i Sağır, Akçağ Yayınları: 129-130.
- [60] Halebi İbrahim Efendi, Halebi-i Sağır, Akçağ Yayınları: 130-131.
- [61] Halebi İbrahim Efendi, Halebi-i Sağır, Akçağ Yayınları: 131-132.
- [62] Halebi İbrahim Efendi, Halebi-i Sağır, Akçağ Yayınları: 132-136.
- [63] Halebi İbrahim Efendi, Halebi-i Sağır, Akçağ Yayınları: 136-137.
- [64] Halebi İbrahim Efendi, Halebi-i Sağır, Akçağ Yayınları: 137.
- [65] Halebi İbrahim Efendi, Halebi-i Sağır, Akçağ Yayınları: 137-139.
- [66] Halebi İbrahim Efendi, Halebi-i Sağır, Akçağ Yayınları: 139.
- [67] Halebi İbrahim Efendi, Halebi-i Sağır, Akçağ Yayınları: 139-140.
- [68] Halebi İbrahim Efendi, Halebi-i Sağır, Akçağ Yayınları: 140.
- [69] Halebi İbrahim Efendi, Halebi-i Sağır, Akçağ Yayınları: 140-141.
- [70] Halebi İbrahim Efendi, Halebi-i Sağır, Akçağ Yayınları: 141-142.
- [71] Halebi İbrahim Efendi, Halebi-i Sağır, Akçağ Yayınları: 143.
- [72] Halebi İbrahim Efendi, Halebi-i Sağır, Akçağ Yayınları: 143-144.
- [73] Halebi İbrahim Efendi, Halebi-i Sağır, Akçağ Yayınları: 144.
- [74] Halebi İbrahim Efendi, Halebi-i Sağır, Akçağ Yayınları: 144.
- [75] Halebi İbrahim Efendi, Halebi-i Sağır, Akçağ Yayınları: 145-148.

- [76] Halebi İbrahim Efendi, Halebi-i Sağır, Akçağ Yayınları: 149.
- [77] Halebi İbrahim Efendi, Halebi-i Sağır, Akçağ Yayınları: 149.
- [78] Halebi İbrahim Efendi, Halebi-i Sağır, Akçağ Yayınları: 149.
- [79] Halebi İbrahim Efendi, Halebi-i Sağır, Akçağ Yayınları: 150.
- [80] Halebi İbrahim Efendi, Halebi-i Sağır, Akçağ Yayınları: 150-151.
- [81] Halebi İbrahim Efendi, Halebi-i Sağır, Akçağ Yayınları: 151-152.
- [82] Halebi İbrahim Efendi, Halebi-i Sağır, Akçağ Yayınları: 152.
- [83] Halebi İbrahim Efendi, Halebi-i Sağır, Akçağ Yayınları: 152-156.
- [84] Halebi İbrahim Efendi, Halebi-i Sağır, Akçağ Yayınları: 156-160.
- [85] Halebi İbrahim Efendi, Halebi-i Sağır, Akçağ Yayınları: 160-161.
- [86] Halebi İbrahim Efendi, Halebi-i Sağır, Akçağ Yayınları: 161-164.
- [87] Halebi İbrahim Efendi, Halebi-i Sağır, Akçağ Yayınları: 164-165.
- [88] Halebi İbrahim Efendi, Halebi-i Sağır, Akçağ Yayınları: 165.
- [89] Halebi İbrahim Efendi, Halebi-i Sağır, Akçağ Yayınları: 165.
- [90] Halebi İbrahim Efendi, Halebi-i Sağır, Akçağ Yayınları: 166.
- [91] Halebi İbrahim Efendi, Halebi-i Sağır, Akçağ Yayınları: 166-167.
- [92] Halebi İbrahim Efendi, Halebi-i Sağır, Akçağ Yayınları: 167-168.
- [93] Bakara Süresi, âyet : 115
- [94] Halebi İbrahim Efendi, Halebi-i Sağır, Akçağ Yayınları: 168-175.
- [95] Halebi İbrahim Efendi, Halebi-i Sağır, Akçağ Yayınları: 176.
- [96] Halebi İbrahim Efendi, Halebi-i Sağır, Akçağ Yayınları: 176.
- [97] Halebi İbrahim Efendi, Halebi-i Sağır, Akçağ Yayınları: 177.
- [98] Halebi İbrahim Efendi, Halebi-i Sağır, Akçağ Yayınları: 177.
- [99] Halebi İbrahim Efendi, Halebi-i Sağır, Akçağ Yayınları: 177.
- [100] Halebi İbrahim Efendi, Halebi-i Sağır, Akçağ Yayınları: 178.
- [101] Halebi İbrahim Efendi, Halebi-i Sağır, Akçağ Yayınları: 178-180.
- [102] Halebi İbrahim Efendi, Halebi-i Sağır, Akçağ Yayınları: 180-181.
- [103] Halebi İbrahim Efendi, Halebi-i Sağır, Akçağ Yayınları: 181-182.
- [104] Halebi İbrahim Efendi, Halebi-i Sağır, Akçağ Yayınları: 182-183.
- [105] Halebi İbrahim Efendi, Halebi-i Sağır, Akçağ Yayınları: 183-184.
- [106] Halebi İbrahim Efendi, Halebi-i Sağır, Akçağ Yayınları: 184.
- [107] Halebi İbrahim Efendi, Halebi-i Sağır, Akçağ Yayınları: 185.
- [108] Halebi İbrahim Efendi, Halebi-i Sağır, Akçağ Yayınları: 185-186.
- [109] Halebi İbrahim Efendi, Halebi-i Sağır, Akçağ Yayınları: 186-187.
- [110] Halebi İbrahim Efendi, Halebi-i Sağır, Akçağ Yayınları: 187.
- [111] Halebi İbrahim Efendi, Halebi-i Sağır, Akçağ Yayınları: 187.
- [112] Halebi İbrahim Efendi, Halebi-i Sağır, Akçağ Yayınları: 187.
- [113] Halebi İbrahim Efendi, Halebi-i Sağır, Akçağ Yayınları: 188-189.
- [114] Halebi İbrahim Efendi, Halebi-i Sağır, Akçağ Yayınları: 190-192.
- [115] Halebi İbrahim Efendi, Halebi-i Sağır, Akçağ Yayınları: 192.
- [116] Halebi İbrahim Efendi, Halebi-i Sağır, Akçağ Yayınları: 192-193.
- [117] Halebi İbrahim Efendi, Halebi-i Sağır, Akçağ Yayınları: 193-194.

- [118] Halebi İbrahim Efendi, Halebî-i Sağîr, Akçağ Yayınları: 195.
- [119] Halebi İbrahim Efendi, Halebî-i Sağîr, Akçağ Yayınları: 195-198.
- [120] Halebi İbrahim Efendi, Halebî-i Sağîr, Akçağ Yayınları: 198.
- [121] Halebi İbrahim Efendi, Halebî-i Sağîr, Akçağ Yayınları: 198-199.
- [122] Halebi İbrahim Efendi, Halebî-i Sağîr, Akçağ Yayınları: 200.
- [123] Halebi İbrahim Efendi, Halebî-i Sağîr, Akçağ Yayınları: 200-202.
- [124] Halebi İbrahim Efendi, Halebî-i Sağîr, Akçağ Yayınları: 202.
- [125] Halebi İbrahim Efendi, Halebî-i Sağîr, Akçağ Yayınları: 203-206.
- [126] Halebi İbrahim Efendi, Halebî-i Sağîr, Akçağ Yayınları: 207-208.
- [127] Halebi İbrahim Efendi, Halebî-i Sağîr, Akçağ Yayınları: 208.
- [128] Halebi İbrahim Efendi, Halebî-i Sağîr, Akçağ Yayınları: 209.
- [129] Halebi İbrahim Efendi, Halebî-i Sağîr, Akçağ Yayınları: 209-210.
- [130] Halebi İbrahim Efendi, Halebî-i Sağîr, Akçağ Yayınları: 210-211.
- [131] Halebi İbrahim Efendi, Halebî-i Sağîr, Akçağ Yayınları: 211-212.
- [132] Halebi İbrahim Efendi, Halebî-i Sağîr, Akçağ Yayınları: 212.
- [133] Halebi İbrahim Efendi, Halebî-i Sağîr, Akçağ Yayınları: 212-214.
- [134] Halebi İbrahim Efendi, Halebî-i Sağîr, Akçağ Yayınları: 214.
- [135] Halebi İbrahim Efendi, Halebî-i Sağîr, Akçağ Yayınları: 214.
- [136] Halebi İbrahim Efendi, Halebî-i Sağîr, Akçağ Yayınları: 215.
- [137] Halebi İbrahim Efendi, Halebî-i Sağîr, Akçağ Yayınları: 215-216.
- [138] Halebi İbrahim Efendi, Halebî-i Sağîr, Akçağ Yayınları: 216-219.
- [139] Halebi İbrahim Efendi, Halebî-i Sağîr, Akçağ Yayınları: 219.
- [140] Halebi İbrahim Efendi, Halebî-i Sağîr, Akçağ Yayınları: 219-220.
- [141] Halebi İbrahim Efendi, Halebî-i Sağîr, Akçağ Yayınları: 220-221.
- [142] Halebi İbrahim Efendi, Halebî-i Sağîr, Akçağ Yayınları: 221-223.
- [143] Halebi İbrahim Efendi, Halebî-i Sağîr, Akçağ Yayınları: 223-224.
- [144] Halebi İbrahim Efendi, Halebî-i Sağîr, Akçağ Yayınları: 225.
- [145] Halebi İbrahim Efendi, Halebî-i Sağîr, Akçağ Yayınları: 225-227.
- [146] Halebi İbrahim Efendi, Halebî-i Sağîr, Akçağ Yayınları: 227-229.
- [147] Halebi İbrahim Efendi, Halebî-i Sağîr, Akçağ Yayınları: 229-230.
- [148] Halebi İbrahim Efendi, Halebî-i Sağîr, Akçağ Yayınları: 230.
- [149] Nahl Sûresi âyet -, 98
- [150] Halebi İbrahim Efendi, Halebî-i Sağîr, Akçağ Yayınları: 230-233.
- [151] Halebi İbrahim Efendi, Halebî-i Sağîr, Akçağ Yayınları: 233.
- [152] Halebi İbrahim Efendi, Halebî-i Sağîr, Akçağ Yayınları: 233-234.
- [153] Halebi İbrahim Efendi, Halebî-i Sağîr, Akçağ Yayınları: 234-235.
- [154] Muavvizeteyn Felak ve Nâs Sûrelerinin ikisine birlikte verilen isimdir.
- [155] Halebi İbrahim Efendi, Halebî-i Sağîr, Akçağ Yayınları: 235-237.
- [156] Halebi İbrahim Efendi, Halebî-i Sağîr, Akçağ Yayınları: 237.
- [157] Halebi İbrahim Efendi, Halebî-i Sağîr, Akçağ Yayınları: 237-238.
- [158] Halebi İbrahim Efendi, Halebî-i Sağîr, Akçağ Yayınları: 238-239.
- [159] Halebi İbrahim Efendi, Halebî-i Sağîr, Akçağ Yayınları: 239.

- [160] Halebi İbrahim Efendi, Halebî-i Sağîr, Akçağ Yayınları: 240.
- [161] Halebi İbrahim Efendi, Halebî-i Sağîr, Akçağ Yayınları: 240.
- [162] Halebi İbrahim Efendi, Halebî-i Sağîr, Akçağ Yayınları: 241.
- [163] Halebi İbrahim Efendi, Halebî-i Sağîr, Akçağ Yayınları: 241.
- [164] Halebi İbrahim Efendi, Halebî-i Sağîr, Akçağ Yayınları: 242.
- [165] Halebi İbrahim Efendi, Halebî-i Sağîr, Akçağ Yayınları: 242.
- [166] Halebi İbrahim Efendi, Halebî-i Sağîr, Akçağ Yayınları: 242-243.
- [167] Halebi İbrahim Efendi, Halebî-i Sağîr, Akçağ Yayınları: 243.
- [168] Halebi İbrahim Efendi, Halebî-i Sağîr, Akçağ Yayınları: 243-244.
- [169] Halebi İbrahim Efendi, Halebî-i Sağîr, Akçağ Yayınları: 244.
- [170] Halebi İbrahim Efendi, Halebî-i Sağîr, Akçağ Yayınları: 244.
- [171] Halebi İbrahim Efendi, Halebî-i Sağîr, Akçağ Yayınları: 245-246.
- [172] Bakara Süresi, &yet : 201
- [173] Al-i'Imrân Süresi âyet: 8
- [174] Halebi İbrahim Efendi, Halebî-i Sağîr, Akçağ Yayınları: 246-247.
- [175] Halebi İbrahim Efendi, Halebî-i Sağîr, Akçağ Yayınları: 247-248.
- [176] Halebi İbrahim Efendi, Halebî-i Sağîr, Akçağ Yayınları: 249-250.
- [177] Halebi İbrahim Efendi, Halebî-i Sağîr, Akçağ Yayınları: 250-253.
- [178] Halebi İbrahim Efendi, Halebî-i Sağîr, Akçağ Yayınları: 254.
- [179] Halebi İbrahim Efendi, Halebî-i Sağîr, Akçağ Yayınları: 254.
- [180] Halebi İbrahim Efendi, Halebî-i Sağîr, Akçağ Yayınları: 254.
- [181] Halebi İbrahim Efendi, Halebî-i Sağîr, Akçağ Yayınları: 255.
- [182] Halebi İbrahim Efendi, Halebî-i Sağîr, Akçağ Yayınları: 255-256.
- [183] Halebi İbrahim Efendi, Halebî-i Sağîr, Akçağ Yayınları: 256-259.
- [184] Halebi İbrahim Efendi, Halebî-i Sağîr, Akçağ Yayınları: 259-260.
- [185] Halebi İbrahim Efendi, Halebî-i Sağîr, Akçağ Yayınları: 260-262.
- [186] Halebi İbrahim Efendi, Halebî-i Sağîr, Akçağ Yayınları: 262-263.
- [187] Halebi İbrahim Efendi, Halebî-i Sağîr, Akçağ Yayınları: 263.
- [188] Halebi İbrahim Efendi, Halebî-i Sağîr, Akçağ Yayınları: 264.
- [189] Halebi İbrahim Efendi, Halebî-i Sağîr, Akçağ Yayınları: 264-266.
- [190] Halebi İbrahim Efendi, Halebî-i Sağîr, Akçağ Yayınları: 266.
- [191] Halebi İbrahim Efendi, Halebî-i Sağîr, Akçağ Yayınları: 267-268.
- [192] Halebi İbrahim Efendi, Halebî-i Sağîr, Akçağ Yayınları: 268.
- [193] Halebi İbrahim Efendi, Halebî-i Sağîr, Akçağ Yayınları: 268-269.
- [194] Halebi İbrahim Efendi, Halebî-i Sağîr, Akçağ Yayınları: 269-270.
- [195] Halebi İbrahim Efendi, Halebî-i Sağîr, Akçağ Yayınları: 270.
- [196] Halebi İbrahim Efendi, Halebî-i Sağîr, Akçağ Yayınları: 270-271.
- [197] Halebi İbrahim Efendi, Halebî-i Sağîr, Akçağ Yayınları: 271.
- [198] Halebi İbrahim Efendi, Halebî-i Sağîr, Akçağ Yayınları: 271-272.
- [199] Halebi İbrahim Efendi, Halebî-i Sağîr, Akçağ Yayınları: 272.
- [200] Halebi İbrahim Efendi, Halebî-i Sağîr, Akçağ Yayınları: 273.
- [201] Halebi İbrahim Efendi, Halebî-i Sağîr, Akçağ Yayınları: 274.

- [202] Halebi İbrahim Efendi, Halebî-i Saġîr, Akçaġ Yayınları: 274-275.
- [203] Halebi İbrahim Efendi, Halebî-i Saġîr, Akçaġ Yayınları: 275-276.
- [204] Halebi İbrahim Efendi, Halebî-i Saġîr, Akçaġ Yayınları: 276-278.
- [205] Halebi İbrahim Efendi, Halebî-i Saġîr, Akçaġ Yayınları: 278-279.
- [206] Halebi İbrahim Efendi, Halebî-i Saġîr, Akçaġ Yayınları: 279.
- [207] Halebi İbrahim Efendi, Halebî-i Saġîr, Akçaġ Yayınları: 279-280.
- [208] Halebi İbrahim Efendi, Halebî-i Saġîr, Akçaġ Yayınları: 280.
- [209] Halebi İbrahim Efendi, Halebî-i Saġîr, Akçaġ Yayınları: 280.
- [210] Halebi İbrahim Efendi, Halebî-i Saġîr, Akçaġ Yayınları: 280-281.
- [211] Bakara Sûresi, âyet: 201
- [212] Halebi İbrahim Efendi, Halebî-i Saġîr, Akçaġ Yayınları: 281-282.
- [213] Halebi İbrahim Efendi, Halebî-i Saġîr, Akçaġ Yayınları: 282.
- [214] Halebi İbrahim Efendi, Halebî-i Saġîr, Akçaġ Yayınları: 282-284.
- [215] Halebi İbrahim Efendi, Halebî-i Saġîr, Akçaġ Yayınları: 284-285.
- [216] Halebi İbrahim Efendi, Halebî-i Saġîr, Akçaġ Yayınları: 286-287.
- [217] Halebi İbrahim Efendi, Halebî-i Saġîr, Akçaġ Yayınları: 287.
- [218] Halebi İbrahim Efendi, Halebî-i Saġîr, Akçaġ Yayınları: 287-288.
- [219] Halebi İbrahim Efendi, Halebî-i Saġîr, Akçaġ Yayınları: 288-289.
- [220] Halebi İbrahim Efendi, Halebî-i Saġîr, Akçaġ Yayınları: 289.
- [221] Halebi İbrahim Efendi, Halebî-i Saġîr, Akçaġ Yayınları: 290-291.
- [222] Halebi İbrahim Efendi, Halebî-i Saġîr, Akçaġ Yayınları: 291-292.
- [223] Halebi İbrahim Efendi, Halebî-i Saġîr, Akçaġ Yayınları: 292.
- [224] Halebi İbrahim Efendi, Halebî-i Saġîr, Akçaġ Yayınları: 292-293.
- [225] Halebi İbrahim Efendi, Halebî-i Saġîr, Akçaġ Yayınları: 293.
- [226] Halebi İbrahim Efendi, Halebî-i Saġîr, Akçaġ Yayınları: 293.
- [227] Halebi İbrahim Efendi, Halebî-i Saġîr, Akçaġ Yayınları: 294.
- [228] Ahzâb Sûresi, âyet : 35
- [229] Halebi İbrahim Efendi, Halebî-i Saġîr, Akçaġ Yayınları: 294-295.
- [230] Halebi İbrahim Efendi, Halebî-i Saġîr, Akçaġ Yayınları: 295.
- [231] Halebi İbrahim Efendi, Halebî-i Saġîr, Akçaġ Yayınları: 296.
- [232] Halebi İbrahim Efendi, Halebî-i Saġîr, Akçaġ Yayınları: 296-297.
- [233] Halebi İbrahim Efendi, Halebî-i Saġîr, Akçaġ Yayınları: 297-298.
- [234] Halebi İbrahim Efendi, Halebî-i Saġîr, Akçaġ Yayınları: 298-299.
- [235] Halebi İbrahim Efendi, Halebî-i Saġîr, Akçaġ Yayınları: 299-300.
- [236] Halebi İbrahim Efendi, Halebî-i Saġîr, Akçaġ Yayınları: 300.
- [237] Halebi İbrahim Efendi, Halebî-i Saġîr, Akçaġ Yayınları: 301.
- [238] Halebi İbrahim Efendi, Halebî-i Saġîr, Akçaġ Yayınları: 301.
- [239] Halebi İbrahim Efendi, Halebî-i Saġîr, Akçaġ Yayınları: 301.

[Kıraatde Mekruhlar](#)
[Okuduğu Miktarı Parmakla Saymak](#)
[Namazda Bir Şeye Dayanmak](#)
[Namazda Yürümek](#)
[Namazda Bit, Pire Öldürmek](#)
[Namazda Acele Davranmak](#)
[Mekruh Kıraatler](#)
[Bir Şey Giyip Çıkarmak](#)
[Güzel Koku Koklamak](#)
[Tükürmek](#)
[Yelpazelenmek](#)
[Ellerin Durumu](#)
[İntikâlleedeki Zikirler](#)
[Terini Silmek](#)
[Namazda Bazı Dualar](#)
[Resimli Seccadelerde Namaz Kılmak](#)
[Minder, Keçe Ve Benzerleri Üzerinde Namaz](#)
[İmâmın Duracağı Yer](#)
[Son Safta Tek Başına Namaz Kılmak](#)
[Namaz Kılmanın Mekruh Olduğu Yerler](#)
[Bir Sûreyi Okurken Başka Bir Sûreye Geçmek](#)
[İmamlık Yapmanın Mekruh Olması Hâli](#)
[İmâmın Okurken Tutulması](#)
[Kölenin, A'râbînin, Âmâ'nın, Ve Veled-İ Zinanın İmamlığı](#)
[Bayram Namazından Önce Nafile Namaz](#)
[Abdesti Daralmış Olarak Namaz Kılmak](#)
[Kendisine Dönülerek Namaz Kılmanın Mekruh Olduğu Yerler](#)
[Namaz Kılan Kimsenin Önünden Geçmek](#)
[Namaz Kılanın Önüne Sütür Dikmesi](#)
[Yemek Hazırken Namaz Kılmak](#)
[Namazda İmâmdan Önce Hareket Etmek](#)
[Fırın, Ocak Ve Benzerlerine Karşı Namaz Kılmak](#)
[El Ve Ayak Parmaklarının Kiblede Ayrılmaması](#)
[Mescide Koşarak Gitmek](#)
[Namazın Kesilmesi Halleri](#)

ALTINCI BÖLÜM

NAMAZI İFSÂD EDEN (BOZAN) ŞEYLER

[Namazı İfsâd Eden \(Bozan\) Şeyler Namaz İçinde Konuşmak](#)
[Namaz İçinde İlmek «Âh» Etmek](#)
[Aksıran Kimsenin «Elhamdü'lillâh» Demesi](#)
[Tutulan İmâmı Açmak](#)
[Namaz İçinde Bir Şey Yemek](#)
[Amel-İ Kesir - Amel-İ Kalîl](#)
[Namazda Bebek Emzirmek](#)
[Namaz Kılan Kimsenin İteklenmesi](#)
[Namazda Selâm Almak](#)
[Namazda Bir Şey Giymek Veya Çıkarmak](#)
[Namaz Kılan Kimsenin Başkasına Vurması](#)
[Hayvan Üzerinde Namaz Kılan Kimsenin Hareketleri](#)
[Namaz Kılan Kimsenin İşaretle Cevâp Vermesi](#)
[Namaz Kılan Kimsenin Yazı Yazması](#)
[Namaz Kılan Kimsenin Müezzine İcabet Etmesi](#)
[N A.Maz İçinde Ta'zim Ve Salevât Getirmek](#)
[Namaz Kılan Kimsenin Gönünden Geçirdikleri](#)
[Namaz Kılan Kimsenin Selâm Alması](#)
[Namaz Kılan Kimsenin Bir Emir Üzerine Hareket Etmesi](#)
[Namaz İçinde Duâ](#)
[Namaz İçinde Yazı Okumak](#)
[Amazda Kur'ân'ı Yüzünden Okumak](#)
[Namaz İçinde Taş Ve Ok Atmak](#)

[Namazda Kaşınmak](#)
[Namazda Bit Öldürmek](#)
[Yüksek Sesle Okuyarak İzin Vermek](#)
[Namaz Kılan Kimseyi, Eşinin Öpmesi](#)
[Namaz Kılan Kimsenin Vesveseye Düşmesi](#)
[Sehven Selâm Vermek](#)
[Namazda Yürümek](#)
[Namazda Sakız Çiğnemek Ve Bir Şey Yemek](#)
[Namazı Bozup Bozmayan Şeyler Hakkında Feri Mes'eleler](#)
[Namaz Kılarken Abdestin Bozulması](#)
[Namaz Kıldırırken İmâmın Abdesti Bozulursa](#)
[Sehiv Secdesi Gerektirmeyen Haller](#)
[Sehiv Secdesi Ne Zaman Vâcib Olur](#)
[Sehiv Secdesinin Vacip Olmasının Altı Sebebi](#)
[Vâcibin Vasfını Değiştirmek](#)
[Açıktan Okunacak Namazda Gizli, Gizli Okunacak Namazda Açıktan Okumak](#)
[Namazlarda Teşehhüdü Unutmak Veya Fazla Rek'atlere Kalkmak](#)
[Birinci Ka'dede Teşehhüdden Fazla Okumak](#)
[Son İki Rek'atte Bir Şey Okumamak](#)
[Kunut Dualarını Sehven Terketmek](#)
[Kıyamda Fatihayı Veya- Süreyi Sehven Terketmek](#)
[Dört Rek'atlı Bir Namazda Sehven İki Rek'atte Selâm Vermek](#)
[Namazda Beşinci Rek'ate Kalkmak](#)
[İmâmın Sehiv Secdesi](#)
[İftitâh Tekbirinde Şüpheye Düşmek](#)
[Hangi Namazı Kıldığında Şüpheye Düşmek](#)
[Mesbûk'un Sehvi](#)
[İki Rek'ati Geçiren Mesbûk](#)
[Mesbûk'la Münferid Arasındaki Dört Fark](#)
[Mesbûkla İlgili Bazı Mes'eleler](#)
[Lâhik'la İlgili Bazı Mes'eleler](#)
[Kaç Rek'at Kıldığını Bilmeyen Kimse](#)
[Sehiv Secdesi Nasıl Yapılır](#)
[Sehiv Secdeleri İle İlgili Bazı Mes'eleler](#)

ZELLE-I KARİ (NAMAZ İÇİNDE KUR'ÂN OKURKEN YANILMA)

[Kur'an'da Bulunmayan Bir Lafız Gibi Okumak](#)
[Benzeri Kur'an'da Bulunan Fakat Manası Uygun Olmayan Okuyuşlar](#)
[Bir Harf Yerine Başka Bir Harf Okumak](#)
[Kelimeyi Bölmek](#)
[Durulmaması-Gereken Yerde Durmak](#)
[Bir Harfi Başka Bir Kelimeye Bitiştirmek](#)
[İyyâke Kelimesinde Durmak](#)
[Bir Harf Yerine Başka Bir Harf Okumak](#)
[Dilinde Rekaket Olan Kimse](#)
[Harekeyi Değiştirerek Okumak](#)
[Bir Harf Ekleyerek Okumak](#)
[Bir Harf Noksanlaştırarak Okumak](#)
[Sad İle Sin Harflerini Birbirleri Yerine Okumak](#)
[Bir Harf Yerine Başka Bir Harf Okumak](#)
[Bir Lafız, Başka Bir Lafız Yerine Okumak](#)
[Harekeyi Değiştirerek Okumak](#)
[Bir Kelime Yerine Bir Başka Kelimeyi Okumak](#)
[Bir Kelime Yerine Başka Bir Kelimeyi Okumak:](#)
[Şeddesiz Harfi Şeddeli, Şeddeli Harfi Şeddesiz Okumak;](#)
[Tenbih \(Yanlı Okuyuştan Meydana Gelen Neseb Değişikliği\)](#)
[Bir Harf Yerine Başka Bir Harf Okumak](#)
[Zelletü'l-Kari İle İlgili Bazı Mes'eleler](#)
[Ayete Bir Kelime Ekliyerek Okumak.](#)
[Namazda Mekruh Olan Ve Mekruli Olmayan Kıraatler](#)
[Namaz Dışında Kur'an Okumak Ezberlemek :](#)

[Kaç Günde Bir Kur'ân Hatmetmeli](#)
[Kur'an Okumanın Mekruh Olduğu Yerler](#)
[kur'ân okumakla ilgili bazı mes'eleler](#)
[Kur'an Okurken Nağme Yapmak](#)
[Mushaflar Nasıl Olmalıdır](#)
[Tilâvet Secdesi Nedir?](#)
[Secde Âyetleri Hangileridir?](#)
[Tilâvet Secdesi İle İlgili Mes'eleler](#)
[Tilâvet Secdesi Nasıl Yapılır?](#)
[Tekrar Tekrar Okunan Secde Âyeti](#)
[Binili İken Secde Âyeti Okumak](#)
[Secde Âyetinin Namaz İçinde Tekrarlanması](#)
[Peygamber \(S.A.V.\) Efendimize Selevât Getirmek](#)
[Tilâvet Secdesi İle İlgili Bazı Mes'eleler](#)
[Namazı Cemâatle Kılmak Ve İmamet](#)
[Cemâatle Namaz Kılmamayı Mubah Kılan Özgürler](#)
[Kimin İmâm Olması Daha Uygun](#)
[Fâsık Ve Bid'atçinin İmamlığı](#)
[İmamlığa Geçirilmesi Mekruh Olanlar](#)
[İmâm Olarak Kimlere Uymak Caizdir Ve Kimlere Uymak Caiz Değildir](#)
[İmâm Nerede Durmalıdır](#)
[Saf Tutarken Dikkat Edilecek Hususlar](#)
[Namazda Erkek Kadın Aynı Hizada Bulunması](#)
[Kadınla Erkeğin Aynı Hizada Bulunmasının Namazı Bozmasının On Şartı](#)
[İmâma Uymanın Sahih Olmasının Şartları](#)
[Muktedirin İmâma Uyması Ve Uymaması Şartları](#)
[İmâm Terketse Bile Cemâatin Yapması Gereken Şeyler](#)
[Geçmiş Namazların Kazası](#)
[Kazaya Kalan Namazlar İki Çeşittir](#)
[Hangi Namazı Terkettiğini Bilmeyen Kimse](#)
[Bir Namazda Bir Secdeyi Tehkeden Kimse](#)
[Yatsıdan Sonra, Sabahdan Önce Bülûğa Ebe Çocuk](#)
[Hastalar Kazaya Kalan Namazlarını Nasıl Kılarlar](#)
[Namazı Kılıp.Kılmadığını Bilmeyen Kimse](#)
[Iskat-I Salât](#)
[Misafir \(Yolcu\) Namazı](#)
[Yolcular Hakkındaki Bazı Hükümler](#)
[Seferle İlgili Bazı Hükümler](#)
[Misafirin Mukîme İktidast](#)
[Vatan Kaç Kısmıdır](#)
[Konuda Bazı Mes'eleler](#)
[Cum'a Namazı](#)
[Cum'a Namazının Vücübunun Şartları](#)
[Cum'anın Edasının Şartları](#)
[Şehrin Ta'rîfi](#)
[Bir Şehirde Birden Çok Yerde Cum'a Kılmak](#)
[Velıyyul - Emr](#)
[Cum'anın Vakti](#)
[Hutbenin Şabtı](#)
[Hutbenin Rüknu](#)
[Hutbenin Vâcibleri](#)
[Hatibin Uyması Gereken Şeyler](#)
[Cum'a Cemâati](#)
[Cum'a İçin İzin](#)
[Cum'a İle İlgili Bazı Mes'eleler .](#)
[Hutbeyi Sessizce Dinlemek](#)
[Cum'a İle İlgili Çeşitli Mes'eleler](#)
[Bayram Namazı](#)
[Bayram Namazının Kılınışı](#)
[Bayram Hutbesi](#)

[Bayram Namazları İlf, İlgili Feri Mes'eleler](#)
[Teşriyk Tekbirleri](#)
[Cenazeler Ölmek Üzere Olan Kimseye Karşı Vazifeler](#)
[Ölen Kimseye Karşı Vazifeler](#)
[Ölünün, Yıkanması](#)
[Ölünün Kefenlenmesi](#)
[Ölü Nasıl Kefenlenir](#)
[Cenaze Namazı](#)
[Cenaze Namazını Kim Kıldırmalı](#)
[Cenaze Namazı Nasıl Kılınır?](#)
[Cenaze Namazında Nasıl Saf Tutulur](#)
[Cenaze Namazı İle İlgili Muhtelif Mes'eleler](#)
[Cenazenin Taşınması](#)
[Kabir Nasıl Olmalıdır](#)
[Ölü Kabre Nasıl Konur](#)
[Şehidleb](#)
[Şehidin Hükümü](#)
[Cenaze Hakkında Müteferrik Mes'eleler](#)
[Birden Çok Cenaze İçin Bir Namaz](#)
[Mü'min Cenazeleri İle Müşrik Cenazeleri Karışırsa](#)
[Kim Olduğu Bilinmeyen Ölü](#)
[Cenaze Ne Zaman Defnedilmeli](#)
[Cenazenin Peşinde Yürümek](#)
[Cenazede Ücretle Yaptırılabilir Ve Yaptırılmayacak İşler](#)
[Ölü Nerede Defnedilmelidir](#)
[Ölü Kabirden Çıkarılır Mî?](#)
[Çeşitli Mes'eleler](#)
[Kabir Ziyareti](#)
[Çeşitli Mes'eleler](#)
[Ta'ziyede Bulunmak](#)
[Mezarla İlgili Bazı Mes'eleler](#)
[Mescidlerle İlgili Hükümler: Pis Koku İle Mescide Girmek](#)
[Mescidde Yapılması Yasak Olan Şeyler](#)
[Hangi Mescid Daha Faziletlidir](#)
[Kisinin Kendi Mahallesinin Mescidinde İsamaz; Kıtması](#)
[Mescidden Çıkmanın Doğru Olmadığı Haller](#)
[Namaz Gâhla:](#)
[Finâ-İ Mescid](#)
[İçerisinde Mescîd Bulunan Ev](#)
[Mescidin Mumu](#)
[BİR MESCİDDE VE AYNI VAKİTTE CEMÂATIN TEKRARLANMASI](#)
[Gasbedilmiş Olan Bir Yerde Yaptırılan Mescid](#)
[Dar Gelen Mescidi Genişletmek](#)
[Mescid Yaptıran Kimselerin Bazı Hakları](#)
[Mescide Yapılan Hizmetlerden Hangisi Efdâldir](#)
[Mescidin Kapısını Kitlemek](#)
[Mescidi Süslemek](#)

[NAMAZLA İLGİLİ MUHTELİF MES'ELELER](#)

[Ka'be'nin İçinde Namaz Kılmak](#)
[Kaç Çeşit Secde Vardır](#)
[Şükür Secdesi Nasıl Yapılır](#)
[Secde Hakkında Uydurulan Şeyler](#)
[Döşeme Ve Döşek Üzerinde Namaz Kılmak](#)
[Başkasının Evinde Namaz Kılmak](#)
[Namazla İlgili Çeşitli Mes'eleler](#)
[Namazda Kıraatle İlgili Bazı Mes'eleler](#)
[Dişi Ağrıyan Kimsenin Ne Şekilde Namaz Kılacağı](#)
[Fatihayı Okuyup Okumadığı Hususunda Şüpheye Düşen Kimse](#)
[Namazla İlgili Çeşitli Meseleler](#)
[İmâm Abdestsiz Namaz Kıldırıldığını Hatırlarsa](#)

[Yine Çeşitli Mes'eleler](#)
[Nağme Yapan İmâmın Arkasında Kılınan Namaz](#)
[Çeşitli Meseleler](#)
[Kul Hakkına Bedel Olarak Namazların Sevabından Alınacağı](#)
[Kunut Tekbîrini Terk Eden Kimse](#)
[Kaza Namazları İle Meşgul Olmak](#)
[Tilavet Secdesi İle İlgili Bazı Meseleler](#)
[Cemaate Yetişebilmek İçin Bir Çare](#)
[Namazla İlgili Bazı Nezirler](#)
[Çocuğu Namaza Başlatmak](#)

YEDİNCİ BÖLÜM

NAMAZ SÛRELERİ ve NAMAZ DUALARI

[Dikkat!.](#)

FATİHA SÛRESİ

[Okunuşu:](#)

[Meali:](#)

[Açıklaması:](#)

AYETE'L-KÛRSİ

[Okunuşu](#)

[Meali :](#)

[Açıklaması :](#)

ÂMENE'R-RESULÛ

[Okunuşu](#)

[Meali :](#)

[Açıklaması :](#)

SABAH NAMAZINDAN SONRA OKUNAN AYET HÛVALLAHÛLLEZİ

[Okunuşu](#)

[Açıklaması :](#)

el-ASR SÛRESİ

[Okunuşu :](#)

[Meali :](#)

[Açıklaması :](#)

HUMEZE SURESİ

[Okunuşu :](#)

[Meali:](#)

[Açıklaması :](#)

FİL SÛRESİ

[Okunuşu :](#)

[Meali :](#)

[Açıklaması :](#)

KUREYŞ SÛRE

[Okunuşu](#)

[Meâlî :](#)

[Açıklaması :](#)

MÂÛN SÛRESİ

[Okunuşu :](#)

[Meali :](#)

[Açıklaması](#)

KEVSER SÛRESİ

[Okunuşu:](#)

[Meali](#)

[Açıklaması :](#)

KÂFİRÜN SURESİ

[Okunuşu :](#)

[Meâlî](#)

[Açıklaması](#)

NASR SÛRESİ

[Okunuşu:](#)

[Meâlî:](#)

[Açıklaması:](#)

[TEBBET SÛRESİ](#)

[Okunuşu](#)

[Meali:](#)

[Açıklaması:](#)

[İHLÂS SÛRESİ](#)

[Okunuşu:](#)

[Meali :](#)

[Açıklaması:](#)

[FELAK SURES](#)

[Okunuşu:](#)

[Meali:](#)

[Açıklaması:](#)

[NÂS SÛRESİ](#)

[Okunuşu :](#)

[Meali](#)

[Açıklaması:](#)

[EZAN](#)

[KAMET](#)

[SÛBHANEKE](#)

[Kısaca Manası:](#)

[ET-TAHİYYAT](#)

[Kısaca Manası:](#)

[Allâhumme Salli](#)

[Kısaca Manası:](#)

[Allâhümme Barik](#)

[Kısaca Manâsı:](#)

[ALLÂHÛMME RABBENA](#)

[Okunuşu:](#)

[Kısaca Manâsı:](#)

[KUNUT DUALARI](#)

[Okunuşu](#)

[Kısaca Manâları:](#)

Kıraatde Mekruhlar

Besmele»yi, «amin»,ı «subhâneke»yı ve «eüzü»yü açıktan söylemek mekruhtur. Çünkü, bunların açıktan söylenmesinde sünnete muhalefet vardır.

Kıraati rükûda tamamlamak mekruhtur. Çünkü rükû,kıraat yeri değildir. [\[1\]](#)

Okuduğu Miktarı Parmakla Saymak

imaz kılan kimsenin, namaz esnasında okuduğu âyetleri, sûreleri ve getirdiği teşbihleri parmaklan ile sayması, İmâm-ı A'zam (R.A) 'a göre mekruhtur. İmâm Ebû Yûsuf (R.A.) ile İmânî Muhammed (R.A.) 'e göre ise, bunda beis yoktur.

Yine Meşâyih bu hususta ihtilâf etmişlerdir. Bazıları: «Nafîle namazlarda saymanın mekruh olmadığına ihtilâf yoktur.» demişlerdir. Bazıları da: «İhtilâf nafîle namazlardadır. Fakat, farz namazlarda saymanın mekruh olduğunda ihtilâf yoktur.» demişlerdir.

Fakîh Ebû Ca'fer Hindvânî: «Bu ihtilâf, farz namazlarda da nafîle namazlarda da câridir,» demiştir.

Fetâvâyî Hâkânîyye'de : «Parmaklar mesnûn olduğu şekilde konmuş bulunurken, onların başlarını yumarak sayılırsa mekruh olmaz.» denilmiştir.

Yine Hâkânîyye'nin bir ba^ka yerinde : «Namaz kılan kimse, eğer tesbîh namazında olduğu gibi teşbihleri sayınaya ihtiyaç hissederse, bu durumda onları sâdece kalbinde saklar, parmakları ile saymaz» denilmiştir. [\[2\]](#)

Namazda BİR Şeye Dayanmak

Bir kimsenin namaz esnasında, duvara veya bir asaya özürsüz olduğu halde dayanması mekruhtur. Bir özrünün bulunması halinde dayanmasının mekruh olmadığı, Kıyam bahsinde geçmişti. [\[3\]](#)

Namazda Yürümek

Namaz esnasında, özürsüz olarak bir kaç adım yürümek mekruhtur. Fakat, bir özürden dolayı yürünürse mekruh olmaz.

Nitekim, namazda iken abdesti bozulmuş olan kimse abdest almak için yürürse veya Serahsî'nin kavline göre, namaz kılan kimse yılan veya akrep öldürmek için yürürse, mekruh olmaz.

Namazda yürümenin sadece mekruh olması, namaz kılan kimsenin her adımda veya iki adımda bir, biraz durup sonra tekrar yürütmesi şartına bağlıdır. Fakat, bu kimse hiç durmadan peşpeşe üç adım yürür ve kendisinin bir özrü de bulunmazsa, namazı fâsid olur. Bu durumda eğer bir özrü varsa, namazı fâsid olmadığı gibi, mekruh bile olmaz. Eğer bir özrü bulunmaz ve ardı ardına üç adım yürürse, namazı fâsid olur. Özrü var ise, namazı mekruh olur; fâsid olmaz.

Namazda sağa sola eğilmek de, abes olduğu ve huşû'a aykırı bulunduğu için- mekruhtur. [4]

Namazda Bit, Pire Öldürmek

Namazda, kehle veya pire tutup öldürmek veya gömmek mekruhtur.

Bu hususta Hulâsâ'da Hanefî imamları arasında ihtilâf olduğu bildirilmiş ve şöyle denilmiştir : İmâm-ı A'zam (R.A.) : «Namaz kılan kimse, namaz içinde kehle öldürmez; bilâkis onu çakıl taşlarının altına gömer.» dedi.

İmâm Muhammed (R.A.) : «Onun öldürülmesi, bence gömülmesinden daha uygundur; fakat ikisinde de beis.yoktur.» demiştir.

İmâm Ebû Yûsuf (R.A.) ise: «öldürülmesi de, gömülmesi mekruhtur.», demiştir.

Bu mes'eledede kehlenin namaz kılan kimseyi ısırması hâlinde, İmâm Muhammed (R.A.) 'in kavli ile amel etmek evlâdır. Çünkü, kehlenin tekra ısırması, namaz kılan kimsenin huşu'-unu dağıtacağı için, onu gidermek daha evlâdır.

Bu mes'eîede İraâm-ı A'zam (R.A.)'m ve İmâm Ebû Yûsuf (R.A.) 'un kavilleri ile amel, kehle veya pirenin namazı kılan kimseyi ısırarak özrü olmaması halindedir. (Isırır, onlara göre de öldürülür veya gömülür.)

Namaz içinde yılan veya akrebi öldürmekte bir beis yoktur. Çünkü, Peygamber (S.A.V.) Efendimiz :

bi'ne iki siyahı öldürünüz: Yılan ve akrep» buyurmuştur.

Meşâyihi'nin bazıları: «Namaz içinde yılan veya akrep öldürmekte bir beis olmaması, namaz küan kimsenin (peş peşe üç adımdan) çok yürümeye ve ardarda üç defadan fazla varmaya ihtiyaç duyulmaması şartına bağlıdır.

Fakat, namaz kılan kimse eğer bunları öldürmek için, peşpt-şe üç adımdan fazla yürümeye veya ard arda üç defadan fazla vurmaya ihtiyaç hissederse, bu durumda namazı fâsid olur. Ni-tekim, namaz kılariken doğuşen kimsenin namazı da fâsid olur. Çünkü, bunlar amel-i kesirdir. (=çok hareket) Bu tafsilâtı, İmâm Serahsî Mabsût'unda zikredilmiştir. Sonra yine, İmâm Serahsî şöyle demiştir : «Ezhar olan şudur : Onları öldürmeye ruhsat olduğu için, bu mes'eledede tafsilât (ihtilâf) yoktur. Nitekim, abdest bozulduğu zaman yürümeye ruhsat olduğu gibi... Zikretmiş olduğumuz hadis-i şerifin mutlak olması da bunu te'yîd eder.

Fakat bu konuda sahih olan kavi, namazın fâsid olmasıdır. Lâkin, onları öldürmek için namazı bozmak mubahtır. Nitekim, zulme uğrayan bir kimseye yardım için veya bir kimseyi helak olacağı bir sebepten kurtarmak için veyahut da kıymeti bir dirheme ulaşan bir şeyin kaybolmaması

için, namazı bozmana oluşu gibi... [5]

Namazda Acele Davranmak

Rükû' ve sücûdda, vücûd azalarının sükûn bulmasını terk edip, çok acele davranmak mekruhtur. Çünkü, bu durumda vâcib terk edilmiş olur.

Keza, ayakta durma ve oturma esnasında da vücûd azâalarının 'sükûn bulmasını terk etmek de mekruhtur. Tftnv bu durumda da bir rivayete göre vacibi terk, bir rivayette ise müek-ked sünneti terk vardır ve her ikisini de terk etmek mekruhtur. [6]

Mekruh Kıraatlar

Başka bir sûreyi okumaya kadir olduğu halde, farz namazların iki rek'atında aynı sûreyi tekrar edip okumak veya bir rek'atte aynı sûreyi iki defa okumak mekruhtur.

Fakat, o sûreden başka bir sûreyi okumaya kadir olmayan bir kimsenin, aynı sûreyi ikinci rek'atte okuması -bu durumda zaruret bulunduğu için mekruh değildir.

Birinci durumda kıraatin mekruh olması, tekrarın kasden yapılmış olması halindedir. Tekrar, kasıdsız olarak meydana gelirse mekruh olmaz. Nitekim, birinci rek'atte «Kul eüzü bi Rab bi'n-nâs» okuyan kimsenin, bu sûreyi ikinci rek'atte de tekrar etmesi mekruh olmaz

Nafîle namazların bir rek'atında aynı sûreyi tekrar okumak ve bir sûreyi iki rek'atte tekrar etmek mekruh değildir.

Nafîle namazların her seferinde, (her iki rek'atlık bölümünde) , birinci rek'atte ikinci rek'atten daha uzun okumak mekruhtur. Fakat, bu şekilde uzunca okumak, Hazreti Peygamber (S.A.V.) Efendimizden kavlen veya fiilen rivayet edilmiş bulunursa, bu takdirde mekruh olmaz. Nitekim Resulü Ekrem (S.A.V.) Efendimizin, vitrin birinci rek'atında «Sebbihî'sme Rabbike'l-a'lâ» yi ikinci rek'atında «Kul yâ eyyühel-kâfirûn» ve üçüncü rek'atında de «Kul hüvellâhû ehad» okuduğu rivayet olunmuştur.

Farz ve nafîle namazların hepsinde, ikinci rek'atte birinci rek'atten daha uzun okumak mekruhtur. Bazılarına göre, bu durumda da nafîleler mekruh olmaz. Bu hususta sahih olan kavi, birinci kavildir.

Nafîle namazlarda üçüncü rek'atte, kendisinin önceki rek'atten daha uzun okumak mekruh olmaz. Çünkü, üçüncü rek'atle başka bir şefe (müstakil bir bölüme) başlanmış olmaktadır. [7]

Bir Şey Giyip Çıkarmak

Namaz kılan kimsenin gömleğini, sarığını veya bunl benzer bir şevini namaz içinde amel-i yesir (amel-i kalil) ile çıkarması veya giymesi mekruhtur. Bu işleri amel-i kesir ile yapmış olursa, namazı fâsid olur. [8]

Güzel Koku Koklamak

Namaz içinde kasden güzel koku koklamak mekruhtur. Fakat bu güzel koku, kasıt olmadan bir kimsenin burnuna girerse mekruh olmaz. [9]

Tükürmek

Namaz içinde tükürmek mekruhtur.

Namaz kılmakta olan bir kimsenin, mecbur olmadan, şiddetli bir nefesle, balgamı genzinden veya göğsünden boğazına çekmesi ve tükürüp atması mekruhtur. Fakat, öksürmekle veya zaruri bir tenahnuh ile boğazına gelen balgamı atmaya mecburiyeti olursa, -namazı mescidde değil de bir arazide kılıyorsa- onu sol ayağının altına atması mekruh değildir. Mescidde ise, balgamı elbisesinin ucuna -mendile- alması evlâdır. [10]

Yelpazelenmek

Namaz kılmakta olan kimsenin, elbisesinin ucu ile veya yelpaze ile bir veya iki defa yelpazelenmesi mekruhtur. Eğer, peşpeşe üç defa yelpazelenirse, namazı fasid olur. Çünkü, 'bu amel-i kesirdir. [11]

Ellerin Durumu

Kıyam, rükû', sücûd ve teşehhüde elleri, -Namazın nasıl kılınacağı bölümünde bildirilen- konulması sünnet olan yerlere koymamak mekruhtur. Fakat, elleri sünnet olan yerlere koymamak bir özürden dolayı olursa, mekruh olmaz. [12]

İntikâledeki Zikirler

Namaz kılan kimsenin, kıyam hâlinin dışında, meselâ, rükûda ve sücûdda teşbihleri terk etmesi veya üçden az teşbih getirmesi mekruhtur. Çünkü, bu durumların hepsinde sünnete muhalefet vardır.

İntikâller esnasında meşru' olan zikirleri, intikaller tamamlandıktan sonra söylemek mekruhtur: Rükû'a varırken alınması gereken tekbiri, rükû'a vardıktan sonra almak; «Semi'allahü li-men hamiden» demeyi de tamamen doğrulduktan sonraya bırakmak gibi... Bunlar ve benzerlerinin hepsi mekruhtur. Çünkü, bunların hepsinde sünnete muhalefet vardır. Sünnet olan ise: İntikallere başlarken zikre de başlamak, intikallerin tamamlandığı sırada zikri de tamamlayıp sona erdirmektir.

İntikallerin zikirlerini, intikaller tamamladıktan sonra söylemekte iki kerahet vardır:

1 - Zikir yerinde, zikri terk etmenin mekrûhluğu;

2 - Zikir yeri olmayan bir yerde, zikir lâfzını söylemenin mekrûhluğu... [13]

Terini Silmek

Bir kimsenin namaz kıldığı esnada veya teşehhüde oturduğu zaman, selâm vermeden önce, alnındaki teri veya toprağı silmesi mekruhtur. Çünkü, bu fâidesi olmayan bir iştir. Fakat, eğer onu sümekte namaz kılan kimse için bir fâide meydana gelirse, Meselâ: Eğer teri silmemesi halinde, gözüne gidip kendisine elem verecek olursa, kalbin meşguliyetini gidermek gibi bir fâidesi bulunacağı için, onu silmek mekruh değildir. Çünkü, Peygamber (S.A.V.) Efendimiz namaz kıldığı zaman alnını sağ eli ile siler ve sonra:

Eşhedü en lâ 'ilahe illallahü'r - Rahmanü'r.Rahîmi Allalüümme izheb anni'l-hemme ve'l-hüzne.» derdi. [14]

Namazda Bazı Dualar

Tek başına nâfile namaz kılmakta olan bir kimsenin, namazda iken Cehennem'in zikredilmesi hâlinde, ondan Allah (C. C.)'a sığınarak . «Allâhümme ecirnâ mine'n-nâr» demesinde bdr beis yoktur.

Cennetten ve ni'metlerin her nev'inde bahseden rahmet âyetleri zikrolununca da, Allâhu Teâlâ'dan onları dilemek ve ta-leb etmekte de bir beis yoktur.

Affu, mağfîret ve bunların benzerlerinin zikredilmesi hâlinde de, Allahu Teâlâ'dan bunları dilemek ve talep etmekte de bir be^ is yoktur.

Fakat, bir kimsenin farz bir namazı kılarken bunları yapması mekruhtur,

İmâm veya imâma uymuş olan kimse (muktedî), farz veya teravih gibi cemâatle kılınması meşru' olan nâfile bir namazda, yukarıda geçen şeylerin hiçbirisini asla yapamaz.

Oturarak veya ayakta olduğu halde konuşan bir kimsenin, arkasına durarak namaz kılmakta -namaz kılan kimse koluşmasından dolayı hataya düşeceğinden korkmazsa yoktur. bir beis

Bir kimsenin yüzüne karşı namaz kılmak mekruhtur. Ancak, bu iki kimse arasında bir üçüncü şahıs bulunur ve bu şahsın sırtı namaz kılan

kimsenin yüzüne doğru olursa, bu durumda namaz kılmak mekruh olmaz. Çünkü, bu durumda, kerâhatin sebebi olan «surete ibâdet benzerliği» ortadan kalkmış olur.

Bir kimsenin, mushafa veya asılı duran kılıca karşı namaz kılmasında bir beis yoktur. Çünkü, bunlara hiç bir kimse ibâdet etmemiştir. [15]

Resimli Seccadelerde Namaz Kılmak

Üzerinde zirûh suretleri C = canlı resimleri) bulunan yaygı, sergi veya kilimlerin üstünde namaz kılınır, fakat secdeler 'tam suretin üzerine gelmezse/bu durumda namaz kılmakta beis yoktur. Bazıları da : «Suret üzerine secde etmese bile, öyle birşeyin üzerinde namaz kılmak mekruhtur.» demişlerdir. Bu durumda, böyle bir şey üzerinde namaz kılmayı terk etmek evlâdır.

Fakat, bir kimsenin zirûh olmayan bir şeyin suretinin üzerinde namaz kılması, suretin üzerine secde etse bile -ittifaklemekruh değildir.

Namaz kılan kimsenin başının üstünde, -tavanda veya önünde ve yakın bir yerde suret bulunur veya namaz kılan kimsenin tam karşısında -uzak bile olsa- duvar veya başka bir şey üzerinde resmedilmiş bir suret bulunsa veya bu resim.yere konmuş veya bir yere asılmış olsa, bu durumda namaz kılmak mekruhtur.

Fakat, eğer suret namaz kılan kimsenin arkasında bulunursa namazı mekruh olmaz. Çünkü, suret arkada bulununca, namaz kılan kimsenin ona ta'zim etmesi ile ilgili bir alâmet bulunmaz. Bu durumda, namaz kılan kimsenin o surete belki ihaneti ve saygısızlığı söz konusu olabilir.

Söylediğimiz bu hükümler, suretin büyük olması ve başının kesilmemiş bulunması şartına bağlıdır.

Fakat, eğer şüret küçük olur, namaz kılan kimse ayakta dururken, yerde bulunan suretin uzuvlarının tafsilâtı kendisine zahir olmazsa, yani bu durumda resmedilmiş olan şeyin uzuvlarını açıkça göremezse veya o suretin başı kesülmüş veya başı örtülmüş veya imha edilmiş olursa, o resmin namaz kılan kimsenin önünde veya üstünde veya herhangi bir yerde bulunması halinde kılman namaz mekruh olmaz.

Suretin yüzünü mahvetmek, başımkesmek gibidir. Ellerini ve ayaklarını kesmek ise, başını kesmek hükmünde değildir.

Hulâsa'da : «Yastıkta veya döşemede bir suret bulunursa, onları kullanmakta beis yoktur. Eğer suret, -onunla namaz kılmıyorsa izârda veya perdede bulunursa, bunları kullanmak mekruhtur. Suretin, namaz kılan kimsenin elinde veya yüzüğünde bulunmasında bir beis yoktur.»

denilmiştir. [16]

Minder, Keçe Ve Benzerleri Üzerinde Namaz

İçi dolu minder üzerinde, keçe ve diğer döşemelikler üzerinde namaz kılmakta, -eğer bu döşemeler ince olur ve onların üzerine secde eden kimse yerin hacmini sertliğini duyarsa- bir beis yoktur.

Fakat, namazı arada hiç bir şey olmadan yer üzerinde kılmak veya yerde biten bir şey üzerinde kılmak efdâldir. Çünkü; bu durum tevâzû'a daha yakındır.

Ayrıca, böyle yapmakta İmâm Mâlik'e muhalefet etmekten çıkmış olmakta vardır. Çünkü, O'na göre yer cinsinden olmayan bir şey üzerine secde etmek mekruhtur. [17]

İmâmın Duracağı Yer

İmâmın kıyam yerinin -ayakta durduğu yerin-mescidde, yani mihrabın dışında bulunmasında ve secdesinin de tak'da yani mihrabda olmasında bir beis yoktur.

Fakat, imâmın ayaklarının da mihrabda bulunması ve namazı böyle kılması mekruhtur. Çünkü, böyle yapmakta özel bir mekân ile imâmı imtiyazlı kılmak bakımından ehl-i kitaba benzemek vardır.

Sadece imâmın cemâatin tamamından daha yüksek bir yere durarak namaz kılması mekruhtur" Fakat.-cemâatin bir kısmının imâmı aynı yükseklikte bulunması halinde namaz mekruh olmaz.

imâmın cemâatten daha alçak bir yerde durarak namaz kıldırması hususunda meşâyih' ihtilâf etmişlerdir.

İmâm Tahâvî : «Bu hal, ehl-i kitaba benzerlik söz konusu olmadığı için mekruh değildir. Çünkü, onlar önderlerine yüksek bir mekân tahsis ederler. Söylenilen durumda ise, imâm aşağı bir yerde bulunduğu için onlara benzetmek lâzım gelmez.» demiştir.

Zâhir-i rivayete göre ise, bu durum da mekruhtur. Çünkü bu halde imâmı tahkir (hakir görme, aşağılama) vardır.

İmâmın ne kadar yüksekte durması hâlinde namazın mekruh olacağı hususunda ihtilâf edilmiştir. Bu miktara bazıları : «ayakta durma miktarıdır.», bazıları : «imâmın imtiyazlı sayılacağı miktarıdır.» ve bazıları da : «bir zira' (kulaç) miktarıdır.» demişlerdir ki, i'timâd bu son kavledir.

[18]

Son Safta Tek Başına Namaz Kılmak

İmâma uymuş olan bir kimsenin, safın ardında tek başına durarak namaz kılması mekruhtur. Fakat önündeki safda aralık (yer) bulunmaması hâlinde, saffin arkasında yalnız durması mekruh değildir.

Bu hususta muhtar olan şudur : O kimse safda aralık bir yer bulduğu takdirde, imâm rükû'a varıncaya kadar bekler, eğer yanına başka bir kimse daha gelirse, onunla birlikte arkada saf olur. Aksi takdirde yalnız durması, safda olanlardan bir kimseyi yanına çekmesinden evlâdır. Çünkü zamanımızda cehalet gâlibdir; o kimse ne için çekildiğini bilmez; bu hal, belki o kimsenin namazını bozmasına yol açar.

Tek başına nama7. kılmakta olan bir kimsenin, bir imâma uymuş olan mukteddlerin meydana getirdiği saflar arasında durup namaz kılarak, onlara

kıyam, kuûd, rükû' ve sücûdda muhalefet etmesi mekruhtur. [19]

Namaz Kılmanın Mekruh Olduğu Yerler

Umûmun geçeceği yolda namaz kılmak mekruhtur.

Çünkü, Peygamber (S.A.V.) Efendimiz şu yedi yerde namaz kılmayı yasaklamıştır :

1 - Mezbelede,

2 - Salhanede,

3 - Kabristanda,

4 - Yol ortasında,

5 - Hamamda, Gusül edilen yerde,

6 - Ka'benin üstünde,

7 - Develerin su içtikten sonra, suyun kenarında çöküp durdukları yerde.

Bir kimsenin, sahrada önünden başka bir kimsenin geçmesi korkusunun bulunmasına rağmen, Önüne sütre koymadan namaz kılması da mekruhtur.

Kâdîhân'da : «Bir kimse hamamda bir yeri yıkar ve o yerde suret de bulunmazsa, orada namaz kılmakta beis yoktur. Fakat, evlâ olan. kılmamaktır.

Ancak zaruret vaktinde olursa, meselâ : Vaktin, geçmesi ve benzeri bir zaruret bulunursa o yerde namaz kılmakta bir beis yoktur.» denilmiştir.

Hamamcının oturduğu yerde namaz kılmak hakkında da yine Kâdîhân : «bunda bir beis yoktur. Çünkü orada necaset bulunmaz» demiştir.

Keza yine Kâdîhan : «Eğer kabristanda namaz için hazırlanmış bir yer bulunur ve orada kabir de olmazsa, kabristanın bu bölümünde namaz

kılmakta bir beis yoktur. denilmiştir. [\[20\]](#)

Bir Süreyi Okurken Başka Bir Süreye Geçmek

Namaz kılan kimsenin bir sûreden bir veya iki kelime okuduktan sonra, hiç bir özrü olmadan o sûreyi bırakıp, bir başka sûreden okumaya başlaması mekruhtur.

Keza, aynı sûrenin başka bir âyetine geçerek,, ilk okuduğu âyetle sonra geçmiş olduğu âyet arasında ki bazı âyetleri oku-mayıp bırakması da mekruhtur.

Fakat, kıraatin sünnetleri tamamlanmadan, tutulur ve okuduğu âyetin devamını bulamazsa, bu durumda aynı sûrenin bir başka âyetine veya bir başka sûreye geçmesi mekruh değildir.

Bu şekilde bir başka âyete veya bir başka sûreye geçmenin mekruh olması, bunun kasden yapılmış olması şartına bağlıdır.

Bir kimse, eğer kasdı olmaksızın bir başka âyete veya bir başka sûreye geçer ve bunu sonradan hatırlarsa, önceki âyete dönmesi uygun olur. Fakat,

önceki âyete dönmese bile, bunu kasden yapmadığı için mekruh olmaz. [\[21\]](#)

İmamlık Yapmanın Mekruh Olması Hâli

İmâmda, kerâhate sebep olan bir haslet bulunmasından dolayı, cemâat imâmı kerih görür, ondan hoşlanmazlar ve onun imamlık yapmasını istemezlerse, veya cemâat arasında imamlığa o kimseden daha lâıyk birisi var ise, o kimsenin imamlık yapması mekruhtur.

Fakat, imâmda kerâhati mucip olan bir haslet bulunmaz, cemâat onu meşru' olmayan bir şekilde- kerih görürse ve sebepsiz yere ondan hoşlanmazlarsa, o kimsenin imamlık yapması mekruh olmaz.

İmâm olan kimsenin, kıraati ve diğer zikirleri sünnet olan haddenden daha uzun okuyarak cemâate ağırlık vermesi mekruhtur.

İmâm olan kimsenin, rükû' ve sücûd teşbihlerinde ve ta-hiyyatı okumakta sünneti tamamlamayacak şekilde acele etmesi de mekruhtur. [\[22\]](#)

İmâmın Okurken Tutulması

Kıraat esnasında tutulan bir imâmın, sünnetin yerine geleceği miktarda okumuş ise rükû'a varmaması, bu miktar okumamış ise başka bir âyete geçmemesi, yani bu vaziyette cemâatin kendisini açmasını beklemesi mekruhtur

İmâm olan kimseye. Kur'an-ı Kerim'den kendisine kolay gelen yeri okuması, hıfzını tamamlayıp sağlamlaştırmadığı yeri okumaması vâcibtir. Tâ ki, tutulup cemâati zorlamış olmasın.

kendisini açmaya

İmâm olan kimsenin, tutulduğu zaman başka bir â geçmesi veya kâfi miktarda kıraat etmişse rükû'a varması uygundur.

Kâfi olan miktar hususunda ihtilâf vardır. Bazıları : «Kâfi olan miktar, sünnet olan miktardır.» demişler; bazıları da «Kâfi olan miktar kendisi ile namazın caiz olduğu miktardır.» demişlerdir. Bazıları ise : «Kâfi olan miktar, vâcib olan miktardır.» demişlerdir.

Namaz kılan bir kimsenin, sonunda sünnet kılınacak olan bir farzı kılıp selâm verdikten sonra, namaz kıldığı yerde çok oyalanıp oturması mekruhtur.

Bu durumda : «Allahümme ente's-selâmı ve minke's-selâm te-bârekte yâ zel-celâli ve'l-ikrâm» diyecek kadar oturup, ondan sonra kalkılarak sünneti

kılmalıdır. [\[23\]](#)

Kölenin, A'râbînin, Âmâ'nın, Ve Veled-İ Zinanın İmamlığı

Bir kimsenin, kölesini imamlığa geçirmesi mekruhtur. Çünkü, kölenin cahil olması ve namazla ilgili mes'eleleri bilmemesi gâlib bir ihtimaldir. Fakat, kölenin bilgili olduğu bilinirse onu imamlığa geçirmek mekruh değildir.

A'râbi (çölde yaşayan .arap)'yi imamete geçirmek de mekruhtur. Çünkü, cehalet onlarda da yaygındır.

Â'mâ olan bir kimseyi imamete geçirmek de mekruhtur. Çünkü, onların necasetten gereği gibi kaçınmaları mümkün olmadığı gibi, kible yönünü de hakkı ile ta'yin edemezler.

Fâsık bir kimseyi imamete geçirmek mekruhtur. Çünkü, fâsıklar, dini işlerde -lüzum olmadığı yerde de- aşırı kolaylaştırırlar, ta'viz verirler ve dini emirleri kollamazlar.

Veled-i zinayı imamete geçirmek mekruhtur. Çünkü, bunların da câhil olmaları gâlib bir ihtimâldir. Fakat, bunların da, köle ve a'râbi gibi câhil olmadıkları ortaya çıkarsa, imamlığa geçirilmeleri mekruh olmaz.

İmamete geçirilmeleri mekruh olan bu kimseler, kendileri imamlığa geçmiş olsalar, arâlarında namaz kılmak maalkerâ-he (mekruh olmakla birlikte) caizdir, fâsid değildir. tur. [24]

Bayram Namazından Önce Nafile Namaz

Bayram namazından önce nafile namaz kılmak mekruh-

Bayram namazı kılınmış olan namazgâhda veya mescid-de bayram namazından sonra nafile namaz kılmak mekruhtur.

Fakat, bir kimsenin mahallesinin mescidinde veya evinde, bayram namazından sonra nafile namaz kılması mekruh değildir. [25]

Abdesti Daralmış Olarak Namaz Kılmak

Bir kimsenin, büyük veya küçük- abdest bozmaya ihtiyacı var iken, namaza başlaması mekruhtur.

Eğer, bevl veya kazâi hacet ihtiyacı var iken namaza başlayan kimseye, bu hali meşguliyet veriyor ve namazdaki huşû'una mâni' oluyorsa, vakitte de genişlik var ise, o kimsenin namazını bozup, kazâ-ı hacetten sonra abdest alarak, namazını kamil bir şekilde eda etmesi gereklidir.

Eğer vakitte genişlik yoksa, namazı kesmez ve o sıkışık hâli ile, maal kerâhe (mekruh olmakla beraber) namazını kılar,

Vakitte genişlik bulunmasına ve durumunun namazdaki huşû'una mâni' olmasına rağmen, namazını kesmeyip kılan kimsenin bu namazı iade etmesi lâzım gelmez; kılmış olduğu namaz kifayet eder. Fakat o kimse, isâet etmiş ve günahkâr olmuş olur. Çünkü, bu namazı kerâhat-i tahrimiye ile edâ etmiş olur:

Namaz başladıktan sonra bevl veya büyük abdesti ge-ien kimse, vakitte genişlik olması hâlinde namazını keser. Fakat, namazını kesmezse, kıldığı namaz, -isâetle birlikte- kâfidir. [26]

Kendisine Dönülerek Namaz Kılmanın Mekruh Olduğu Yerler

Mescidin kiblesi, helaya, hamama veyahud da kabre doğru olur ve namaz kılan kimse ile bu yerler arasında duvar veya başka bir hâil bulunmazsa, bu yerlere yönelerek namaz kılmak mekruhtur. Fakat, arada bir hâil bulunursa mekruh olmaz.

Evde, hamama doğru namaz kılmakta bir beis yoktur Çünkü, mescidde hamama doğru namaz kılmanın mekruh olması, mescide ihtiram içindir. Yoksa, bu durumda namazın necaset yanında kılınmış olacağından değildir. Çünkü, arada bulunan hamamın duvarı namazı necasetin yanında kılmaya hâildir.

Necaset, namaz kılan kimsenin önünde olsa ve o kimse evinde evde bile bulunsa- necasete karşı namaz kılmak mekruhtur. [27]

Namaz Kılan Kimsenin Önünden Geçmek

Namaz kılan kimsenin önünden geçmek mekruhtur Çünkü, Peygamber (S.A.V.) Efendimiz şöyle buyurmuştur :

«Namaz kılan kimsenin önünden geçen kişi, kendisine ne lâzım geldiğini bilseydi, elbette kendisi için kırk yıl durup (beklemesi) namaz kılan kimsenin Önünden geçmesinden haya hayırlı olurdu. (Ve bir rivâyette de : kırk mevsim) şeklinde varid olmuştur.

Namaz kılan kimsenin önünden geçmenin mekruh olması, o kimsenin önüne dikilmiş bir sütre veya direk, ağaç, insan, hayvan veya başka bir hâilin bulunmaması şartına bağlıdır.

Eğer, namaz kılan kimsenin önünde saydığımız şeylerden biri bulunursa, hâilin ötesinden geçmek mekruh değildir.

1. Bir hâil bulunmadığı zaman, namaz kılan kimsenin önünden geçmenin mekruh olması, secde edilen yerden geçilmiş olması halindedir. Esahh olan kavil budur.

Nihâye'de : «Bu hususta esahh kavil şudur : Eğer namaz kılan, kimse, namazı huşu1 içinde kılıp, meselâ : Kıyam halinde iken, secde edeceği yere bakar ve nazarı geçen kimseye dokunmayacak yerden geçmesinde kerâhat olmaz» denilmiştir.

İmâm Serâhsî'nin ihtiyar ettiği önceki kavildir. Nihâye'deki kavil ise, Fahrül-İslâm'm ihtiyar ettiği kavildir.

Bir kimse seki üzerinde namaz kılmakta iken, önünden geçen kimsenin uzuvları, namaz kılan kimsenin uzuvlarının hizasına gelirse mekruh olur.

Zikredilen bütün bu tafsilât, yâni namaz kılan kimse ile önünden geçen kimsenin aralarında hâil bulunmadığı zaman, geçmenin mekruh olması, sahrada namaz kılan kimse hakkındadır.

Fakat, bir kimse mescidde namaz kılsa ve bu mescid küçük olsa, o kimsenin önünden geçmek mutlaka mekruhtur.

Fakat, mescid büyük ise onda ihtilâf vardır. Bazıları : «Büyük mescid de küçük mescid gibidir. Bunda da namaz kılan kimse ile kible duvarı arasından geçilmez.» demişlerdir.

Bazıları ise : «Büyük mescid, sahra gibidir. Orada namaz kılan kimsenin secde ettiği yerin ötesinden geçmek caizdir.» demişlerdir.

Bazıları ise : «Elli zira' (kulaç) miktarı kadar yerin ötesinden geçmek caizdir.» demişlerdir.

Bazıları da : «Birinci saf ile kible duvarı arasındaki mesafe kadar .bir yerin ötesinden geçmek caizdir.» demişlerdir.

Bu hususta İbni Hümân, mescid ile mescidin dışındaki yerlerin arasını tahsil ederek (= iUm öğrenmek) Nüiâye'de mezkûr olanı tercih etmiştir. [\[28\]](#)

Namaz Kılanın Önüne Sütire Dikmesi

Sahrada namaz kılan kimsenin, serçe parmak kalınlığında, bir zirâJ (kulaç) uzunluğunda ağaçtan bir sütire dikmesi, kendisinin de bu sütreye yakın durması uygun olur. O sütreyi, iki kaşından birinin karşısına dikmeli iki kaşm ortasına rastlayan yere dikmemelidir.

Sütire olacak ağacı önüne bıraksa, fakat yere' dikmese . veya sadece bir çizgi çizse, bazıları : «Bunlar sütire yerine geçer ve kâfi gelir.» demişler; bazıları da : «... bunlar kifayet etmez.» demişlerdir.

Caizdir diyenler arasında da çizginin keyfiyetinde ihtilâf vâki' olmuştur; bazıları : «Mirab gibi çizgi çizer, demişler; bazıları da : «Sağ tarafından sol tarafına doğru çizer.» demişlerdir.

Ağaç parçasının (asâ'nm) yere nasıl bırakılacağı hakkında Kifâye'de şöyle denilmiştir:- «Namaz kılan kimse asayı, önüne uzunluğuna koymalı, enine koymamalıdır. Zira, uzunluğuna koymak yere dikmek gibi olur.»

Bir kimse, namaz kılan kimsenin secde ettiği yerden veya namaz kılan kimse ile sütire arasından geçerken, namaz kılan kimsenin o kimseyi sadece işaretle veya teşbihle uzaklaştırması caizdir. Fakat, ikisi ile birlikte onu uzaklaştırmaya çalışmamalıdır.

Sütrenin sadece imâmın önünde bulunması, bütün cemâate kifayet eder.

Namaz kılan kimsenin önünden, hiç kimsenin geçmesi ihtimâlinin bulunmadığı yerlerde sütreyi terk etmek caizdir.

Kmye'de : «Bir kimse son safda dursa ve kendisi ile diğer safların arasında boş bir yer bulursa, başka bir kimse de ilerideki saffâ ulaşmak için onun önünden geçse, bu caizdir. Çünkü, önceki kişi, ilerideki saflara varmamakla kendi nefesine hürmet etmemiş bulunmaktadır. Bu durumda başkasının da kendisine hürmet etmesi lâzım olmaz ve önünden geçen kimse günahkâr olmaz» denilmiştir.

Bir kimsenin, namaz kılariken gözlerini göğe dikmesi mekruhtur. [\[29\]](#)

Yemek Hazırken Namaz Kılmak

Yemek hazır iken, onu yemeden namaz kılmak niekrûhtur. [\[30\]](#)

Namazda İmâmdan Önce Hareket Etmek

Namazda başını imâmdan Önce kaldırmak veya ondan önce yere koymak mekruhtur. [\[31\]](#)

Fırın, Ocak Ve Benzerlerine Karşı Namaz Kılmak

Bir kimsenin önünde yanan bir fırın veya ocak başı denilen bir yerde yanmakta olan bir ateş bulunduğu halde, ateşe karşı namaz kılması mekruhtur.

Fakat, namaz kılan kimsenin önünde, mum, lamba veya kandil bulursa, bunlara karşı namaz kılmak mekruh değildir.

Fetâvâyi Vülûcîyye'de : «Lambaya karşı namaz kılmamak evlâdır» denilmiştir. [\[32\]](#)

El Ve Ayak Parmaklarının Kibleden Ayrılması

Namaz kılan kimsenin secde esnasında, ellerinin ve larının parmaklarının, kible istikâmetinden başka tarafa çevirmesi mekruhtur.

Keza, vacibe ve sünnete muhalif ne varsa, hepsi de mekruhtur. [\[33\]](#)

Mescide Koşarak Gitmek

Hazânetü'l-Fıkûi'da : Namaz kılmak için mescide koşarak acele ile gitmek de nehyedilmiştir ve böyle yapmak mekruhtur.» denilmiştir.

İftitâh tekberi sırasında, ellerini kulaklarından- yukarı kaldırmak mekruh olduğu gibi, yine iftitâh tekberi sırasında, ellerini omuz hizasından daha aşağı kaldırmak da mekruhtur.

Selâm vermeden önce sehiv secdesi yapmak mekruhtur. BAŞKASININ YERİNDE İZİNSİZ NAMAZ KILMAK

İzin almadan başkasının yerinde namaz kılmak mekruhtur. Bazıları : «O toprak bir müslümana ait bulunur ve ekilmiş de olmazsa, orada izin almadan namaz kılmak mekruh olmaz.»

Demişlerdir.

Yolda veya bir başkasının toprağında namaz kılma mecburiyetinde kalan bir kimsenin, eğer o toprak ekili bulunur veya bir kâfire ait olursa- namazını yolda kılması evlâdır. Aksi takdirde o arazide kılması evlâ olur. [\[34\]](#)

Namazın Kesilmesi Halleri

Bir kimse namazda iken, kendisini ebeveyninden birisi ça~ ğırsa, çağırana icabet etmesi vacip değildir. Fakat, mühim bir iş için kendisinden imdâd istemiş olsalar, namazını keser ve o mühim işi görür.

Nitekim başka bir kimsenin, yüksek bir yerden düşmesinden veya suya düşüp boğulmasından veya ateşe düşüp yanmasından korktuğu zaman - bunlara mâni' olmak için veyahud da kendisinin veya bir başkasının, kıymeti en az bir dirhem edecek bir şeyini çalınmaktan kurtarmak için, namazı kesip, o mühim işi halletmesine ruhsat vardır. [\[35\]](#)

ALTINCI BÖLÜM

NAMAZI İFSÂD EDEN (BOZAN) ŞEYLEH

Bu bölümde :

1- SEHİV SECDESİ

2- ZELLE-İ KÂRÎ

a) Namazda Mekruh olan ve Mekruh Olmayan Kıraatler.

b) Namaz Dışında Kur'an Okumak.

c) Secde-i Tilâvet ve İmamet Konuları.

3 - MUKTEDİNİN İMÂMA TÂBÎ OLMASI.

4 - GEÇMİŞ NAMAZLARIN KAZASI.

5 - SEFERİNİN (YOLCUNUN) NAMAZI

6 - CUM'A NAMAZI

7 - BAYRAM NAMAZI

8 - CENAZELER

9 - MESCİDLERLE İLGİLİ HÜKÜMLER

10 - NAMAZLA İLGİLİ ÇEŞİTLİ HÜKÜMLER konuları bulunmaktadır [\[36\]](#)

Namazı İfsâd Eden (Bozan) Şeyler Namaz İçinde Konuşmak

Namaz kılan kimse, namaz içinde sehven veya unutarak veyahud da kasden insanlar arasında söylenen sözlerden bir söz söylese, namazı fâsid olur. Söylediği sözün en az iki harf miktarında olması, namazın ifsadına kâfidir.

Kelâmın namazı ifsâd etmesi, o sözün söyleyen kimse tarafından işitilmesi ve harflerin doğru çıkartılıp telaffuz edilmesi şartına bağlıdır,

Bir kimse, namazda uyuyarak konuşsa veya gülse, namazı fâsid, olur. Bu.mesfelenin tafsilâtı, Abdesti Bozan Şeyler bölümünde geçmiştir. Oraya müracaat edilsin. [\[37\]](#)

Namaz İçinde İnlmek «Âh» Etmek

Bir kimse, namaz kılariken inleyip «âh» dese veya teevvüh edip «eyvah» dese veya «oh» dese veya «Âh...» dese veyahud da namaz içinde yüksek sesle ağlasa, eğer o kimsenin inlemesi, ağlaması uhrevi işlerle ilgili ise, Cennet'in Cehennem'in veya bunlara benziyen şeylerin zikredilmesi sebebi ile olursa, o kimsenin namazı fâsid olmaz. Çünkü bu haller, bu hususta rahmet ve af dilemek için duâ etmek yerine geçmektedir ve namazı ifsâd et- Fakat, mezkûr şeyler namaz kılan kimseden, bedeninde bulunan bir ağrıdan dolayı veya ehli ve malı ile ilgili olarak kendisine isabet eden bir musibetten dolayı sâdır olmuş olursa, o kimsenin namazı fâsid olur. Çünkü, bu- durumda mezkûr şeyler şikâyet yerine geçer ve insanların sözlerinden sayılırlar. Bunun için de namazı ifsâd ederler.

Fakat, İmâm Muhanımed (R.A.) : «Bir kimsede şiddetli bir ağrı bulunur ve ona sabredemediğinden zikri geçen şeylerden biri onun ağzından çıkarsa, namazı fâsid olmaz.» demiştir.

İmâm-ı A'zam. (R.A.) ve İmâm Muihammed tR.A.) ya göre ve Ebû Yûsuf (R-AJ 'dan gelen zahir rivayete nazaran : Mezkûr şeylerin âhret işleri için söylenmesi hâlinde namazı ifsâd etmeyip; ağrı veya musibet için söylenmesi hâlinde namazı ifsâd etmesinden konuşan kimsenin «A» demesi ile «Oh» demesi aral smda bir fark yoktur.

İmâm Ebû Yûsuf (R.A.)'dan gelen son rivayet de şöyledir : Konuşan kimsenin sözü, sadece iki harften meydana gelir ve o iki harften biri veya ikisi de ziyâde harflerden bulunursa, o kimsenin namazı fâsid olmaz.

Ziyâde harfleridir.

Meselâ, namaz kılan kimse eğer «Ah» veya «Uf» veya «Tûf» dese, bu durumda «Ah» demesi iki harfdir ve ikisi de ziyâde harflerdendir, «uf» ve «tûf» demesi de şeddetsiz olarak iki harflidir ve bu harflerden yalnız biri ziyâde harflerdendir ve namazı ifsâd etmezler.

Fakat, eğer namaz kılan kimsenin söylediği kelime gerek ziyâde harflerden olsun ve gerekse diğer harflerden meydana gelmiş bulunsun üç harfli olur veya ziyâde harflerin dışındaki harflerden iki harfli bir kelime olursa -ittifakla- namazı fâsid olur.

Mülteka'da:- «Namaz kılan bir kimseyi yılan sokar ve o da. «Bismiihirrahmânirrahim» derse, namazı fâsid olur. İmâm Ebû Yûsuf (R.A.) 'ya göre ise, namazı fâsid olmaz.» denilmiştir.

İmâm Muhanımed (R.A.): «Eğer hastanın ağrısı şiddetlendiği zaman, sabredemeyip : «Bismülâhirrahmânirrahim» des namazı fâsid olmaz»

demiştir.

İmâm Ebû Yûsuf [R.A.]dan da böyle bir kavil rivayet olu muştur.

Nitekim bir kimse, namaz içinde geçirir veya aksır ve onun sesi yükselerek o sestem harfler meydana gelirse, namazı -ittifakla- fâsîd olmadığı gibi, bu mes'elede kaçınmak müm kün olmadığından af olunur.

Zehiyre'de : «Hasta olan kimse, kendisine arız olan elemlerden dolayı namaz içinde «Yâ Rab» veya «Bismillah» dese, yine İmâm Ebû Yûsuf (R.A.) kavline göre, o kimsenin namazı fâsîd olmaz; İmâm-ı A'zam (R.A.) ile İmâm Muhammed (R.A.) 'ya göre ise, fâsîd olur» denilmiştir.

Namaz kılan kimse, kendisine «Tanrı bir midir?» diye suâl eden kimseye, cevap vermek için «Lâ Uâhe illallah» dese veya kendisine sevinçli veya üzüntülü bir haber veyahud da şaşılacak bir haber getirilse o kimse bu haberler karşısında, sevinçli habere cevap için «el-hamdü hilali» veya üzüntülü habere cevap için «lâ havle velâ kuvvete ülä bülah» dese, veyahud da şaşılacak habere cevap olarak «SÜbnânellah» dese, yine İmâm-ı A'zam ile İmâm Muhammed (R.A.)'yagöre namazı fâsîc olur-, İmâm Ebû Yûsuf (R.A.) 'ya göre ise, namazı fâsîd olmaz.

İmâm Ebû Yûsuf (R.A.) : «Zikredilen bu kelimeler, zikruil olduğu için namazı ifsâd etmezler.» demiştir.

İmâm-ı A'zam (R.A.) ile İmâm Muhammed (R.A.) ise: «B kelimeler cevap oldukları için insanların konuşmaları gibidirler ve namazı ifsâd ederler.» demişlerdir. [38]

Aksıran Kimsenin «Elhamdü'llâh» Demesi

Namaz kılan kimse aksırıp akabinde «el-hamdü lülâh» dese, namazı fâsîd oîmaz.

İmâm-ı A'zam (H.A.) 'in şöyle dediği rivayet olunmuştur. «Namaz kılan kimsenin aksırmasını müteakip «el-hamdü lillah» demesi ile. namazının fâsîd olmaması, gönülden hamdedip, dudaklarını hareket ettirmemesi halindedir. Eğer iki dudağını hareket ettirirse, namazı fâsîd olur.»

Fakat, evvelki kavil zahirdir.

Namaz içinde aksıran kimsenin, askırdıktan sonra sükût etmesi uygun olur. Bazıları : «Gönlünden hamd eder.» demişlerdir.

Eğer bir başka kişi aksırmca, namaz kılan kimse «el-hamdü lillah» dese, böyle demekte de maksadı aksıran kimseye hamd etmeyi hatırlatmak olsa, sahih olan kavle göre o kimsenin namazı fâsîd olmaz.

Fakat, eğer namaz kılan kimse, aksıran kimseye «yerha-mükallah» dese namazı fâsîd olur.

Ve eğer namaz kılan kimse, namaz içinde aksırsa, bir başka kimse de kendisine' «yerhamükallah» deyince, aksıran kimse, de «âmin» dese, namazı fâsîd olur. Çünkü, âmin demesi o kimseye cevâp vermek olduğu için, insanların kelâmından sayılır.

Eğer namaz esnasında aksıran kimsenin yanında, namaz kılan bir başka kimse bulunur ve namaz kılmayan kimsenin «yerhamükallah» demesi üzerine, namaz kılan kimselerin ikisi de âmin deseler, aksıran kimsenin namazı fâsîd olur. Çünkü, onun âmin demesi «yerhamükallah» diyene cevap vermektir. Diğerinin namazı ise fâsîd olmaz. Çünkü, onun âmin demesi cevap yerinde değildir. Bu mes'ele Kâdihân'm fetvalarında da zikrolunmuştur. [39]

zikrolunmuştur.

Tutulan İmâmı Açmak

Namaz kılan kimse, kendi uymuş olduğu imamından başkasını açsa yani kıraat esnasında tutulmuş olunca, ona okuduğu âyeti hatırlıtsa, namazı fâsîd olur. Bu kimsenin namazının fâsîd olması, onun -imamından başkasını açmayı kasetmesi şartına bağlıdır.

Fakat, o kimse eğer kıraati kasetse, fakat bir başkasını açmayı kasetmese, lâkin böyle bir şey kasetmeksizin açma di meydana gelse, namazı fâsîd olmaz.

Namaz kılan kimsenin, kıraat esnasında tutulan imamını açması hususunda, bazıları: «Eğer imam, kendisi ile namazın caiz olacağı miktarda kıraat eylemiş ise, açan kimsenin namazı fâsîd olur. Eğer imâm da, o kimsenin açtığı yerden alıp okursa, hepsinin de namazı fâsîd olur.» demişlerdir. Bu hususta kıyâs

Fakat, esahh olan kavil şudur: Açan kimsenin ve imâmın namazları fâsîd olmaz. Müstahsen olan da bu kavildir.

Eğer imâm bir âyeti, okurken, diğer bir âyete intikâl etse, bu geçişinden sonra, muktedi olan bir kimse, kendisine önce -atlamış olduğu- âyeti açsa, imâm da o kimsenin açtığı yerden alıp okusa, meşayihin umûmisi namazın fâsîd olmayacağına zâhib olmuşlardır. Sahih olan kavilde budur.

Fakat bu hususta evlâ olan şudur: İmâm tutulduğu veya başka bir âyete intikal ettiği zaman,, muktedinin onu açmak için acele etmemesi, imâmın da eğer namaz caiz olacak miktarda okumuşsa cemâati kendisini açmaya zorlamaması, bilâkis -hemen- rûkû'a varması uygundur.

Aksi takdirde, başka bir âyete intikal etmelidir.

Eğer imâm kıraat esnasında tutulduğu zaman, kendisini namaz kılanların dışında bir kimse açsa ve imâm da onun açmış okduğu yerden alıp okusa,

bu bir öğrenme olduğundan ve öğrenme de amel-i kesir bulunduğundan namazı fâsîd olur. [40]

Namaz İçinde Bir Şey Yemek

Namaz kılan bir kimse, kasden veya unutarak namaz içinde bir şey yer veya bir şey içerse, namazı, fâsîd olur. Çünkü, namaz içinde bir şey yiyip içmek amel-i kesirdir. Ve unutarak yiyip içmenin namazda özür olarak kabul edilmemesi, ise, durum ve şekil itibariyle namazın hatırlatıcı olmasındandır. Durum ve şekil itibariyle oruçta sürekli hatırlatıcılık vasfı olmadığı için, oruçlu kimsenin unutarak yiyip içmesi özür sayılır.

Namaz kılmakta olan kimsenin yediği şeyin, -dışarıdan ağzına aldığı bir şey olması ve dişleri arasından çıkan bir şey olmaması hâlinde az veya çok olması arasında bir fark yoktur; yâni azı da çoğu da namazı bozar.

Hatta, dışarıdan ağzına aldığı bir susam tanesini yutmuş olsa bile namazı bozulur.

Dişleri arasında bulunan bir şeyi yutmak hususundaki tafsilât ise «Namazın Mekruhları» bölümünde geçmiştir. Oraya bakınız. [41]

Amel-İ Kesir - Amel-İ Kalil

Namaz amellerinden olmayan ve namazı ıslâh etmek maksadı ile yapılmayan amel-i kesir, namazı bozar.

Amel-i kesir: Namaz kılan bir kimseyi, başka bir kimse, bir iş yaparken. görür ve yaptığı işten dolayı onu namaz kılmıyor sanır veya namaz kılmadığı hususunda kesin kanaate varır ya bu hususta şüpheye düşmezse, namaz kılan kimsenin yapmakta olduğu bu işe amel-i kesir (çok iş) denir. Amel-i Kalil: Namaz kılan kimsenin yaptığı işi gören kimse, o kimsenin namaz kılmakta olup olmadığı hususunda şüpheye düşerse, bu durumda namaz kılan kimsenin yaptığı iş amel-i ka-lîl (= az bir iş) dir ve namazı bozmaz.

Bazıları: «Örf ve âdet olarak iki elle yapılan işlere amel-i kesir denir. Ve bunlar namazı bozar. Hatta namaz kılan kimse, bu işi bir eli ile yapmış olsa bile namazı bozulur.

Fakat, örf ve âdet olarak bir elle yapılan işler de amel-i ka-lildir. Amel-i kalil, - tekrar tekrar yapılmadıkça namazı ifsâd etmez.

Bazı alimler: «Amel-i kalil, iki elle yapılmış olsa bile namazı bozmaz.» demişlerdir.

Fakat, bu kavil sadece, elle yapılan işlere mahsustur. Önceki kavil ise umûmidir ve muhtardır.

Namaz kılan kimse, bir kabtan yağ alarak veya bir elinde bulunan yağı diğer eline alarak başını veya sakalını yağlamış olsa, namazı bozulur.

Keza, namaz kılan kimse, sürme çekinse veya bir kap içinde bulunan gül suyunu alıp herhangi bir uzvuna dökse veya sürse, namazı bozulur..

Fakat yağ ve benzeri şeyler, namaz kılan kimsenin elinde bulunur ve onu diğer eline almadan başına veya diğer bir uzvuna sürerse, namazı bozulmuş olmaz. Çünkü, bu amel-i kalildir. [\[42\]](#)

Namazda Bebek Emzirmek

Bir kadın, namaz kılariken çocuğu kucığına alıp emzirse o kadının namazı bozulur. Çünkü, bu amel-i kesirdir.

Namaz kılmakta olan bir kadının memesini çocuk emse, eğer çocuğun emmesi ile ağzına süt gelirse, kadının namazı fâsid olur. Çünkü, bu tam bir emzirmedir ve amel-i kesirdir. Amel-i kesirin namazı bozmasında da, bu işin meydana gelmesini namaz kılan kimsenin istemiş olması şart değildir. Namaz kılan kimsenin dileyip istemesi ile olmayan amel-i kesir de namazı bozar.

Namaz kılmakta olan bir kadının memesini bir çocuk emer, fakat memeden süt çıkmazsa, kadının namazı bozulmuş olmaz.

Fakat, memeden süt çıkmaması halinde bile, çocuğun kadının memesini üç defa emmiş olması durumunda, kadının namazının fâsid olacağını

Kadîhân ve diğerleri zikretmişlerdir. [\[43\]](#)

Namaz Kılan Kimsenin İteklenmesi

Meselâ : Bir kimseyi namaz, kılmakta iken iterek bir başka yere götürseler, eğer o kimse başkalarının itmesi sebebi ile, kendi ihtiyarı olmaksızın bir kaç adım yürümüşse, namazı bozulur.

Keza, bir kimse namaz kılmakta iken, başka bir kimse onu hayvanına bindirir veya onu namaz kıldığı mekândan ayırır ve bu sebeple namaz kılan kimse de kendi isteği ve ihtiyarı olmaksızın bir kaç adım yürümüş olursa, namazı bozulmuş olur. [\[44\]](#)

Namazda Selam Almak

Bir kimse, selâm almak kasdı ile, bir başka kimse ile müsâfaha ederse tel sıkışırsa, o kimsenin namazı bozulur.

Fakat, selâm almak kasdı olmaksızın müsâfaha etmişse, namazı fâsid olmaz. [\[45\]](#)

Namazda Bir Şey Giymek Veya Çıkarmak

Namaz kılan kimse, başından sarığını veya kavuğunu alıp yere koysa veya bunları yerden alıp başına koysa; gömleğini çıkarsa veya elbise giyse, eğer bu işlerden herhangi birini sadece bir eli yapmış -bunları iki eli beraber yapmış olmasa- veya bir eli ile yapmış olmasına rağmen, bunları birbiri ardından tekrar tekrar yapmış bulunmaz, yâni amel-i kesir halinde yapmış olmazsa, namazı fâsid olmaz.

Fakat, bunları bir özü bulunmaksızın yapmak: mekruhtur.

Lâkin, eğer sarığını başına koyması soğuktan veya sıcaktan zarar görmek korkusundan dolayı olursa, bu mekruh değildir.

Bir kimsenin, namazda kendisine necaset isabet etmiş olan elbisesini veya sarığını çıkartması mekruh değildir. Fakat, bu çıkartma işinin amel-i kalil ile yapılmış olması şarttır.

Namaz esnasında elbise giymeye gelince, bu hususta fetva kitaplarında: «...Giymek amel-i kalil ile mümkün olmadığından, sahih kavil onun namazı bozucu olduğudur.» denilmiştir.

Bir kadının namaz içinde mahremesini (baş örtüsünü) örtünmesi de amel-i kalil ile mümkün olmayacağından, bunu yapan kadının namazı da fâsid olur.

Bir kimsenin sarığının kıvrımı, namaz içinde bozulmuş olsa, onu bir eli ile bir veya iki defada düzeltirse, o kimsenin namazı bozulmuş olmaz.

Fetâvâyı Hüccet'de «Bir kimsenin sangı veya kavuğu namaz içinde düşse, onu amel-i kalil ile kaldırıp başına koyarak namaz kılmaması, başı açık olarak kumasından efdâldir.

Fakat, eğer çözülmüş olan sarığı sarmak veya düşen sarığı kaldırıp tekrar basma koymak amel-i kesir gerektiriyorsa, bunu yapan kimsenin namazı fâsid olur.» denilmiştir. [\[46\]](#)

Namaz Kılan Kimsenin Başkasına Vurması

Namaz kılan kimse, bir başka kimseye bir eli ile hiç bir âlet olmaksızın, veya kamçı ve benzeri gibi bir şeyle vurmuş olsa, Mu-hıyt ve diğer kitaplarda zikredildiğtne göre; o kimsenin namazı bozulur. Çünkü, bu vuruş ya hasımlık veya terbiye etme veyahut da şakalaşma sebebi iledir ve -bunların hepsi de- amel-i kesirdir. [\[47\]](#)

Hayvan Üzerinde Namaz Kılan Kimsenin Hareketleri

Zehıyre isimli kitapta: «Binek hayvanı üzerinde namas kılan kimse, hayvanını yürütmek için ona vursa, namazı fâsid olur.» Burada zikredilen vuruş -İnsana vurmada olduğu gibi -bir defa vurmayı da içine alır.» denilmiştir.

Fakat, Meşâyih'iu bazıları: «Eğer namaz kılan o kimse, hayvanına bir defa veya iki defa vurursa namazı fâsid olmaz. Fakat, o kimse bir rek'at içinde, ard arda hayvanına üç defa vurursa namazı fâsid olur.» demişlerdir.

Bu kavil esahhtır. Çünkü, zikredilen bu vuruş amel-i kalildir ve peşpeşe tekrarlanınadıkça namazı bozamaz.

Fakat, yukarıda geçtiği gibi insana vurmak, hayvana vurmanın hilâfmadır. Yani, -hüküm bakımından-onun gibi değildir. Çünkü, insana vurmak, ya talim (öğretmek) veya ı'lâm (bildirmek) menzilesindedir. Bundan dolayıdır ki, amel-i kesirden sayılır ve namazı ifsâd eder.

Binek hayvanı üzerinde namaz kılan kimse, eğer kamçı ile hayvanına işaret ederek onu yürümeye teşvik edip özendirse, sonra da hayvanına vursa, namazı fâsid olur. Çünkü, bu durumda, hem talim (öğretme) ve hem de vurma vardır ki, bu hâl amel-i kesirdir.

Binek hayvanı üzerinde namaz kılan kimse, bir rek'at içinde hayvanını yürütmek için ayağının birini, bir veya iki kere hareket ettirse namazı bozulmuş olmaz. Fakat, eğer iki ayağını birlikte hareket ettirirse, iki eli ile yaptığı bir işten dolayı namazının bozulmuş olması gibi- namazı bozulur,

Meşâyih'ten bazıları: «Namaz kılan bu.kimse, eğer iki ayağını hafif bir hareketle hareket ettirir ve onu gören kimse, bu hareketi, üzerinde düşünmeden anlayamazsa ve ardarda bu hareketi tekrarlamazsa namazı hâsid olmaz.» demişlerdir. [\[48\]](#)

Namaz Kılan Kimsenin İşaretle Cevâp Vermesi

Bir kimse, namaz kılmakta olan bir cemâatin yanına va-np «ne kadar kıldınız?» diye sorarsa; bu suâl üzerine cemaatle birlikte namaz kılmakta olan bir kimse, iki rek'at kıldıklarını iki parmağı ile, üç rek'at kıldıklarını üç parmağı ile veya daha çok kıldıklarını daha çok parmağı ile işaret etse ve böylece suâl sahibine cevap vermiş olsa: Hazreti Ebû Bekir (Radıyallahu Teâlâ anh) den gelen rivayetlere göre bu kimsenin namazı -yapmış olduğu işaret amel-i kalil olduğu için- bozulmuş olmaz. [\[49\]](#)

Namaz Kılan Kimsenin Yazı Yazması

Namaz kılmakta olan bir kimse, namaz içinde bazı harfleri, yazı belli olan bir şey üzerine yazsa, o yazı üç kelimedenden az ise, amel-i kalil olduğu için- o kimsenin namazı fâsid olmaz.

Keza, bu kimse yazıyı harflerin belli olmadığı bir şey üzerine yazsa, meselâ: Havaya veya yaş olmayan, kuru olan bir elbise üzerine veyahut bir taş üzerine parmağı ile yazsa, yaptığı bu iş amel-i kesir olmazsa, namazı bozulmuş olmaz; ancak bu mekruhtur.

Fakat, harfleri belli olması ve yazı yazanı gören bir kimsenin onun namazda olmadığını zannetmesi halinde, bu yazı da üç kelime veya daha çok bir miktarda olursa, o kimsenin namazı bozulmuş olur. [\[50\]](#)

Namaz Kılan Kimsenin Müezzine İcabet Etmesi

Mültekat'da : «Namaz kılan bir kimse, eğer namaz içinde iken müezzine icabet eder ve onun dediklerini icabet kastı ile tekrarlarsa, İmâm-ı A'zam (R.A.) ve İmâm Muhammed (R.A.)'e göre, namazı fâsid olur. İmâm Ebû Yûsuf (R.A.) 'a göre ise, bu kimsenin namazı fâsid olmaz.» denilmiştir.

Fetâvâyı Hâkâniyye'de de «Bir kimse, eğer namaz kılmakta iken ezan okur ve onunla namaz vaktinin girmiş olduğunu bildirirse, İmâm-ı A'zam (R.A.)'a göre, o kimsenin namazı fâsid olur. İmâm Ebû Yûsuf (R.A.)'a göre ise, o kimse; «Hayya-le's-salâh» ve «Hayya ale'l-lelâh» demedikçe, namazı fâsid olmaz.

İmâm-ı A'zam (R.A.) 'a göre, bu kimsenin namazının fâsid olmasının sebebi : Vakti bildirmesinden dolayı, ezanın insanların kelâmından olmasıdır. İmâm Ebû Yûsuf (R.A.)'a göre, bu kimsenin namazının bo-zulmamasının sebebi ise : Ezan bir zikir olduğu için namazda yapılan fiillere aykırı değildir. Fakat, «Hayyaale's salah» ve «Hayya ale'l-feiâh" demekle, Ebû Yûsuf (R.A.)'a göre de namazın

fâsid olması, bu kelimelerin hitap olmalarından dolayı, insanların kelâmı olması sebebi iledir, denilmiştir. [\[51\]](#)

N A.Maz İçinde Ta'zim Ve Salevât Getirmek

Namaz kılan,kimse Allah ismini işitince «Colle Celâlû-hû» dese veya ta'zim ifâde eden lafızlardan bunun gibi birisini söylese veyahud da Peygamber (S.A.V.) Efendimizin ismini işitip : «Sallallahü Teâlâ aleyhi ve sellem» dese ve bunları söylerken de icabet etmeyi kasdetmiş olsa, o kimsenin namazı fâsid olur.

Ancak bunları söylerken cevap kasdı ile söylemez, fakat sadece Allahü Teâlâ'yı sema kasdı ile veya Peygamber (S.A.V.) Efendimize duâ kasdı ile söylerse, -semâ ve salât-ü selâm namaza aykırı olmadığı için- o kimsenin namazı bozulmuş olmaz. [52]

Namaz Kılan Kimsenin Gönlünden Geçirdikleri

Namaz kılmakta olan bir kimse, gönlünden bir şiir veya bir hitabe tertîb ve nazm eder, fakat bunları dili ile söylemezse, bu kimsenin namazı fâsid olmaz. Fakat bu kimse, huşû'u terk edip, kalbini namazdan başka bir şeyle meşgul ettiği için, çok yaramaz bir iş yapmış olur. Özellikle, ibâdet cinsinden olmayan " bir şeyle kalbi meşgul etmek, pek ziyâde yaramazlıktır. [53]

Namaz Kılan Kimsenin Selâm Alması

Namaz kılan kimse, selâm veren bir kimsenin selâmını eli veya başı ile işaret ederek alır, veya bir kimse kendisinden bir şey isteyince, namaz kılan kimse «evet» veya «hayır» ifâdele-, rinden birisinin yerine başı ile veya gözü ile veyahut da kaşı ile işaret ederse, -bu amel-i kalil olduğu için- bu kimsenin namazı bozulmuş olmaz.

İmâm Halvânî, Ahkâmül-Kur'ân isimli eserinde: «Namaz kılan kimseye, birisi bir şey söylediği zaman, namaz kılan kimsenin o kimseye başı ile cevap vermesinde bir beis yoktur.» demiştir. [54]

Namaz Kılan Kimsenin Bir Emir Üzerine Hareket Etmesi

namaz kılan kimseye, başka bir kimse «ileri git» diye emretse ve o da bu emir üzerine bir miktar ileri gitse; veya safın arasına bir kimse girince, namaz kılan kimse yeni gelen kimsenin yerini genişletmek için, durduğu yerden bir miktar uzaklaşsa, bu kimsenin namazı fâsid olur. Çünkü, bu durumda Allah (C.C.)'in emrinden başka bir emre uymuş olmaktadır.

Kendisine böyle bir emir verilmiş olan musallî (namaz kılan kimse) nin, yapması uygun olan davranış şudur: O kimsenin emrinden sonra, bir miktar durup, sonra (kendisinden yapılması istenilen) o işi, kendi re'yi. ile yapmalıdır. Böyle yaparsa namazı iasid olmaz. [55]

Namaz İçinde Duâ

usallî, namaz içinde, «Allahümme ekrimni - Allah'ım bana ikram et.» veya «Allahümme en'im aleyhe = Ey Allah'ım bana ni'met ver.» veya «Allahümme eslin emri = Ey Allah'ım işimi ıslâh et.» veya «Allahümme'rızk ni'l-âriyete Ey Allah'ım beni afiyetle rızıklandır.» veya «Allahümme'ğfirlî ve ii-vâlideyye ve-lil mü'minîne ve-l-mü'minât Ey Allah'ım beni, babamı - anamı, mü'min erkekleri.ve mü'min kadınları affet.» dese namazı bozulmaz.

Keza, eğer Allahümme'ğfirlî ve li-valideyye Ey Allah'ım, anamı babamı affet-» veya «Allahümme'ğfir li'l-mü'minine ve-l-mü'minât Ey Allah'ım mü'min erkekleri ve mü'min kadınları affet.» üese, yine namazı fâsid olmaz.

Bu hususta asıl kaide şudur: Namazda insanlardan istenilmesi muhal olan bir şey ile duâ etmek, namazı bozmaz.

Bunun için Hidâye'de: «Allahümme'rzuknî Ey Allah'ım beni rızıklandır.» demek, insanlardan talep edilmesi muhal olan şeylerden değildir. Namaz kılan bir kimse, eğer bunu namaz içinde söylerse namazı fâsid olur.» denilmiştir. Fakat, bu hususta ezhar olan ise şudur Kendisinden sonra, mal veya benzeri bir şey zikredilmedikçe, sadece «Allâhümme'r zuknî» demekle, namaz fâsid olmaz.

Namaz, kılan kimsenin, namaz içinde «Allahümme'ğfirlî Hahî - Ey Allah'ım kardeşimi affeyle.» demesinin hükmü hakkında, müteahlurin (sonra gelen âlimler) in ihtilâfları vardır. Ez-hâr olan ise, bunun namazı ifsâd etmediğidir.

Bir kimse namaz esnasında «Allahümme'ğfir. li-a'mmi (veya li-hâli) Ey Allah'ım amcam Cveya dayımı) affet.» derse veya bunlara benzer bir şey söylerse, ittifakla namazı fâsid olur. Çünkü, böyle bir şey Kur'an-ı K.erîm'de de Peygamber (S.A.V) Efendimizden nakledilen hadis-i şeriflerde de yoktur.

Fakat, eğer bir müsalli (namaz kılan kimse) «Allahümme merzıkni rü'yetike Ey Allahım, beni seni görmekle rızıklandır.» veya «Allahümme'rzükni cenneteke Ey Allah'ım beni beytini haccetmekle rızıklandır.» dese, namazı fâsid olmaz. Çünkü, bunlar halktan istenebilecek şeylerden değildir.

Namaz kılan bir kimse, eğer «AÜahümmie'rzuknî dâbe-ten - Ey Allah'ım beni bir binek hayvanı ile rızıklandır.» veya Allâhümmier'zükni kermen = Ey Allah'ım beni bağ ile rızüdan-dır.» veya «Allahümme'rzukni zevcen = Ey Allah'ım beni bir hanım, ile rızıklandır.» veya «Allahümme'kdı deyni = Allah'ım borcumu öde.» derse, namazı fâsid olur. Çünkü, bunları İnsanlardan istemek de mümkündür. [56]

Namaz İçinde Yazı Okumak

Namaz kılan kimse, bir kitaba veya yazılı bir kağıda bakar"ve onda yazılmış bulunan şeyi, anlarsa, eğer yazılı bulunan şeyi anlamak kasdı ile bakmamışsa, ittifakla namazı fâsid olmaz, eğer anlamak kasdı ile bakmışsa, o kimsenin namazının fâsid olacağını Mültekat Sahibi zikretmiştir; İmâm Muhammed (R.A.) 'den de bu şekilde bir rivayet vardır.

Fakat, Encâs isimli kitapta İmâm Ebû Yûsuf (R-A.)'tan rivâ--yet edilerek, o kimsenin namazının, bozulmayacağı zikredilmiştir.

Bu hususta sahih kavil şudur : Bu durumda da namaz, -ittifakla- fâsid olmaz. Hidâye ve Kâfi'de de böyle zikredilmiştir. [57]

Amazda Kur'ân'ı Yüzünden Okumak

Namaz kılan kimse, Kur'ân'ı mushaftan veya mürabdan okusa, îniâm-ı A'zam (R.A.) 'a göre namazı fâsid olur. İmâm Ebû Yûsuf (R.A.) ve İmâm Muhammed (R.A.) bu kavle muhaliftir. Onlara göre bu kimsenin namazı hâsid olmaz; ancak bu durumda ehl-i kitaba benzeme bulunduğu için, namaz mekruh olur.

İmâm-ı A'zam CR.A.) 'a göre, bu durumda namazın fâsid olmasının sebebi şudur: Bu durumda ya sayfaları çevirme veya -bakarak- öğrenme vardır. Bunların her birisi de amel-i kesirdir. Amel-i kesir olunca da namaz fâsid olur. İmâm-ı A'zam (R.A.) kavline göre. bu hususta az okumak ile çok okumak arasında bir fark yoktur.

Fakat, bazıları da: «...Fatıha miktarınca okumadıkça namaz fâsid olmaz.» demişlerdir.

Bazıları da: «Bir âyet okumadıkça namaz fâsid olmaz,» demişlerdir. Bu kavi, diğer bütün kavillerden ezhardır.

Bu şekildeki okumanın namazı ifsâd etmesi, namaz kılan kimsenin mushaftan veya mihrabdan okumuş olduğu âyetleri ezbere bilmemesi şartına bağlıdır.

Fakat, eğer onların birinden okumuş olduğu âyetleri ezbere bilmekte ise, -öğrenme olmadığı için ittifakla- namazı fâsid olmaz. [\[58\]](#)

Namaz İçinde Taş Ve Ok Atmak

Namaz kılan kimse, eğer yerden eline taş alır ve onu kuşa veya başka bir şeye atarsa, namazı fâsid olur. Çünkü, bu bir amel-i kesirdir.

Fakat, eğer taş namaz kılan kimsenin yanında bulunur ve onu kuşa veya bir başka şeye atarsa, fâsid olmaz. Çünkü, bu bir amel-i kailidir. Lâkin, bu durumda da isâet etmiş olur. Çünkü, namaz esnasında(namazdan başka.bir işle meşgul olmuş olmaktadır.

Namaz kılan kimse, yanında bulunmakta olan taşı bir insana atmış olsa, uygun olan: O kimsenin namazının fâsid olmasıdır. Nitekim, bir insana kamçı ile veya eli ile vuran bir kimsenin namazının fâsid olması gibi... Çünkü, bu durumda hasımlık bulunduğu için, amel-i kesir olur.

Ecnâs'da : «Namaz kılan bir kimse, parmaklarının ucu ile bir taş atsa, namazı fâsid olmaz. Keza, bu vaziyette iki taş da atsa, amel-i kalî olduğu için yine namazı fâsid olmaz.

Fakat, eğer bu durumda bir ok atsa, namazı fâsid olur. Çünkü, bu.bir amel-i kesirdir. [\[59\]](#)

Namazda Kaşınmak

Namaz kılan bir kimse, vücûdunu bir kerre veya peş peşe iki kerre kaşısa namazı bozulmaz. Çünkü, .bu bir amel-i kalil-dir. Fakat, o kimsenin namazı mekruh olur.

Keza, bir kimse vücûdunu defalarca kaşısa, fakat, bu kaşımaları peş peşe yapmasa, yani bu kaşımalar bir rûkûn içinde ardarda yapılmış olmasa, yine namazı fâsid olmaz.

Fakat, bir kimse vücûdunu birbiri ardından defalarca kaşısa, namazı fâsid olur. Çünkü, bu amel-i kesirdir.

Bu şekilde kaşımının namazı ifsâd etmesi, her defada kaşındığı yerden elini kaldırıp, ondan sonra yine koymakla olur.

Fakat, her defada elini kaldırmadan, defalarca ve peşpeşe kaşısa, bunların hepsi-tek bir kaşıma olduğu için namazı ifsâd eylemez. Hulâsa'da da böyle zikredilmiştir. [\[60\]](#)

Namazda Bit Öldürmek

Ecnâs isimli kitapta şöyle zikredilmiştir: Namaz kılan bir kimse, bir biti birkaç hareketle öldürür veya bir kaç biti birer birer öldürürse, eğer her hareket arası bir rûkûn edâ edecek kadar yok ise, namazı fâsid olmaz, fakat bunu terk etmek efdâldir. [\[61\]](#)

Yüksek Sesle Okuyarak İzin Vermek

Eğer bir kimse, musallinin namaz kıldığı eve girmek için: namaz kılan kimseden izin ister veya musalliye nida ederse, namaz kılan kimse de kendisinin namazda olduğunu ona bildirmek için, Kur'ân'ı yüksek sesle okur veya o kimseye bildirmek kasdı ile «Elhamdülillah» veya «Allahu Ekber» der veyahud da tesbîh eyleser, namazı fâsid olmaz. [\[62\]](#)

Namaz Kılan Kimseyi, Eşinin Öpmesi

Namaz kılan bir kimseyi hanımı öper ve hanımının öpmesinden dolayı namaz kılan kimsede şehvet hasü olmazsa, o kimsenin namazı tamamdır. Namaz kılan bir kadını kocası, -şehvetli veya şehvetsiz olarak- Öpmüş olsa, kadının namazı fâsid olur.

Hulâsa Sahibi, bu mes'elede, aradaki farka işaret ederek şöyle demiştir: «Kocanın öpmesi cima' mânâsıdır". Yani: Koca cimâ'da fâü olduğu için, onun cimâ'ı teşvik eden bu gibi şeyleri yapması, nerde ise cimâ'dır. Bu durumda eğer hanımına cimâ'ı etmiş olsa idi, kadının namazı fâsid olacaktı. Keza, hanımını öpmesi de mutlaka kadının namazını bozar. Çünkü, öpmek ci-mâ'a teşvik edici duygu ve hallerdendir.

Keza, kocanın hanımına şehvetle dokunması da kadının namazını ifsâd eder.

Fakat 'kadın cimâ'da fail olmadığı için, onun cimâ'ı teşvik eden halleri yapması, kocaya şehvet arız olmadıkça cima' mânâsına gelmez.

[\[63\]](#)

Namaz kılan bir kimse, talâk-ı ricî ile boyadığı hamı-minm fercine şehvetle baksa, ona rüçû etmiş olur. Fakat, muhtar olan kavle göre, namazı fâsid olmaz. [64]

Namaz Kılan Kimsenin Vesveseye Düşmesi

Namaz kılan bir kimseye şeytan vesvese verse, o da: «Lâ havle ve lâ kuvveLe illâ billahi'l-aliyyi'l-azîm» dese, eğer bu vesvese, âhret işlerinden bir iş için olursa, namazı fâsid olmaz. Fakat, eğer bu vesvese dünya işlerinden bir iş içinse, öyle demesi namazını ifsâd eder. [65]

Sehven Selâm Vermek

Namaz kılan kimse, sehvederek bir kimseye selâm vermeyi murad edip, «es-selâm» dedikten sonra kendisinin namazda olduğunu hatırlar sükût eder ve «aleyküm» demezse, yine de namazı fâsid olur. Çünkü, mezkûr «es-selâm» lâfzı hitap kasdı ile telâffuz edilmiş olduğundan ve bu da insanların kelâmından bulunduğundan, namazı bozar. [66]

Namazda Yürümek

Zehyre'de şöyle denilmiştir: Namaz içinde yürüyen kimse, yürüme esnasında kibleye yönelmiş ve yönünü kibleden ayırmadan yürür, yürümesi de birbiri ardından adım atarak,- üç adımdan fazla değilse, o kimsenin namazı fâsid olmaz.

Bu kimsenin mescidde namaz kılması hâlinde, o kimsenin yürüyerek mescidden dışarı çıkmaması, namazın bozulmaması. Fakat, bu kimse eğer sahrada namaz kılmakta ise, yürümesinin namazı bozmaması için, önünde saflar var ise, bu safları geçmemesi şartına bağlıdır. Fakat, eğer önünde saflar yoksa, yürümenin namazı ifsâd etmemesi, secde edilen yeri geçmeme şartına bağlıdır. Bu hususun tefsîlâtı şudur Namaz kılan bir kimse, namaz içinde kible tarafına yürür fakat bir saf miktarı yürüdüktan sonra durup, bir rükün edâ edecek kadar eğlendikten sonra, yine diğer bir saf miktancca yürüyüp yine durursa, bu şekilde pek çok saf miktancca yürümüş olsa bile namazı bozulmuş olmaz.

Ancak, bu kimse mescidde bulunduğunda böylece durup yürüyerek mescidden çıkar veya sahrada olduğu takdirde, yürüyerek safları geçerse, bu takdirde namazı fâsid olur.

Ve eğer bâr defada iki safı geçse, yine namazı fâsid olur. Önünde hiç bir saf bulunmadığı halde, secde yerini geçince de namazı fâsid olur. Zikredilen bu tefsîlât namaz kılan erkek hakkındadır. Kadın hakkında ise, Ebû Ali Nesefî'ye göre, evi mescid gibidir. Başka-lanna göre ise, kadın hakkında evi sahra gibidir.

Bazı Meşâyih'e göre ise : «Namaz kılan kimse, durduğu yerde veya safdan yürüyüp, Önünde bulunan gaflardan kendisine en yalan olan safdaki aralığa varsa, namazı fâsid olmaz. Fakat, o safdan daha ileride bulunan safdaki aralığa varsa, namazı fâsid olur.» Bu, kendisine en yakın olmayan safı, bir defada yürümüş olsa bile, namazı fâsid olur demektir. [67]

Namazda Sakız Çiğnemek Ve Bir Şey Yemek

Musallî, namaz içinde sakız veya helilec çiğnese, sadece peşpeşe üç defa çiğnemekle namazı fâsid olur; yutması şart değildir.

Fakat çiğnemeyip sadece ağzında tutması ile, ondan az bir şey namaz kılan kimsenin boğazına gitse, namazı fâsid olmaz. Fakat, eğer namaz kılan kimsenin ağzında şeker veya benzeri gibi ağızda eriyen bir şey bulunur ve namaz kılan kimse onun eriyen parçalarını yutarsa, namazı fâsid olur. Zira, adı geçen bu şeyin yenilmesi zikredilen şekilde olduğundan, o kimse namaz içinde yemek yemiştir. Namaz kılan kimse, namazdan önce yemiştir olduğu yemekten dişleri arasında kalmış olan bir parçayı namaz içinde yutarsa, eğer yuttuğu o şey nohuttan büyük ise o kimsenin namazı bozulur. Keza, bu şey nohut kadar olsa, yine namazı bozulur.

Fakat, bu şey eğer nohuttan küçük olursa, namazı ve orucu bozmaz. Bu mes'ele daha önce «Namazın Mekruhları» bölümünde geçmişti. Bir kimse namazdan önce helva yiyip, onun tatlılığı ağzında durmakta iken, namaza başlasa ve namaz içinde halâvetli tük-rüğünü yutarsa, o kimsenin namazı bozulmaz. [68]

Namazı Bozup Bozmayan Şeyler Hakkında Ferî Mes'eleler

Namaz içinde üfleyen kimsenin, bu üflemesi -başkaları tarafından- işitilmezse, namazı bozulmaz. Fakat, mekruh olur.

Bu üflemenin işitilmesi halinde, bundan hece harfleri meydana gelirse, -meselâ : üf, tûf gibi- namazı fâsid olur. Namaz kılan kimse, namaz içinde öksürür ve bu öksürmesi esnasında harfler meydana gelirse, (meselâ: Emheb veya benzeri gibi bir şey söylese) namazı fâsid olmaz. Çünkü, öksürmek isteğin dışında meydana gelen bir şeydir.

Bir kimse namaz kılarken geydrse ve bu esnada bazı harfler hâsıl olsa, eğer geyirmeyi gidermek mümkün olmamış ve isteğinin dışında geyirmişse, namazı fâsid olmaz.

Eğer kendi isteği ile geyirmiş ve bu esnada harfler meydana gelmişse, namazı fâsid olur..

Musallî (namaz kılan kimse), namaz içinde esner ye bu esneden bazı harfler meydana gelirse, bu durumda namazı fâsid olmaz.

Bir kimse kapıya vurduğu zaman, musallî, namaz için

de : «ve men dahalehû kâne âminen» «kim girdiyse, emin oldu. der ve bununla, o kimsenin içeri girmesine izin vermeyi murâ ederse, namazı fâsid

olur.

Namaz kılan bir kimseye: «Nereden geldin?» diye soru sa ve o da ve bi'rinnuattaletin ve krın meşid = Muattal bir kuyudan ve muhkem b"lr köşkten» dese; veya namaz kılan kimseye : «Senin malların nedir?» diye soru-

lunca, oda vel-hayle vel-biğale ve hamir At, katır ve eşek...» dese; bunlarla suâl sahibine cevap vermeyi murad ederse, namazı fâsid olur.

Namaz kılan kimsenin lisanında «ne'am = evet» lafzı cereyan ederse, eğer bu kimsenin namaz dışında ve evet lafzını çokça kullanmak âdeti ise, bu insanların kelâmından olduğu için namazı fâsid olur. Aksi takdirde namazı fâsid olmaz; çünkü bu durumda «ne'am = evet» lafzı, Kur'an-ı Kerim'den sayılır.

Namaz kılan kimse eğer «ne'am = evet» manâsına fars-çadaki «Âri = evet» kelimesini kullansa, hükmün yine yukarıdaki tafsilât üzere olduğu fetvalarda zikredilmiştir.

Musallî, namazda İncil'den v-eya Tevrât'dan okusa, eğer okumuş olduğu şey zikir değilse namazı fâsid olur.

Musallî, namaz içinde şiir okusa, bu şiirin içinde zikir bulunsa bile namazı fâsid olur.

Namaz kılmakta olan kimse, dişleri arasından çıkan kanı yutsa, yuttuğu o kan ağız dolusu olmadıkça namazı fâsid olmaz.

Keza musallî, (namaz kılan kimse) ağız dolusundan az kusup, o kusuntu ağızına gelip, sonra içine geri döndüğünde, onu. içine göndermeyip tutmaya gücü yetmezse, namazı fâsid olmaz.

Bir kimse, namaz içinde ridâsım giyer veya bir el ile taşınabilen hafif bir yükü namaz içinde yüklenir veya bir bebeği veya bir elbiseyi omuzuna alarak onunla namaz kılsa, yine namazı fâsid olmaz.

Bir kimse, namaz içinde bir binek hayvanına binse, namazı fâsid olur. Fakat, namaz esnasında binek hayvanından .inen kimsenin namazı fâsid olmaz.

Bir kimse, namaz esnasında mestini giymiş olsa, namazı fâsid olur. Ancak, mesti geniş olur ve onu bir el ile giymek mümkün olursa, namazı fâsid olmaz. Mesti çıkarmak da böyledir.

Musallî, namaz içinde binek hayvanına gem vursa veya onu eğerlese veyahud da onun eğerini çıkartsa, namazı fâsid olur.

Namaz kılan kimse namaz içinde binek hayvanının gemini tutar veya onun gemini çıkarırsa, namazı fâsid olmaz.

Musallî, eğer namaz içinde izârım veya donunu bağlarsa namazı fâsid olur. Fakat, eğer donunu namaz içinde çıkarırsa namazı fâsid olmaz. [\[69\]](#)

Namaz Kılarken Abdestin Bozulması

Namaz kılan kimsenin bedeninden, namaz içinde, abdest almayı gerektirecek semavî bir hades çıksa, durmadan çabukça gidip, -abdest için lüzumlu olmayan hiç bir şeyle meşgul olmadan- hemen abdest alır. Bundan sonra, Hanefî imamlarına göre, namazının kalan kısmını, önceki kılmış olduğu kısmının üzerine bina ederek tamamlar. Fakat, bu esnada namaza aykırı olan bir şeyin kendisine ânz olmaması şarttır. Meselâ: O kimsenin, o esnada konuşmuş olması, namazın kalan kısmını, önce kıldığı kısmın üzerine bina etmesine münâfidir.

Bu durumda abdest alarak, namazı küncaya kadar hiç bir söz söylemez ise, o namazı hades (abdestsizlik) vâki' olduğu yerden başlayıp kılmak caizdir. Fakat, istinaf etmek yönü o namazı yine baştan başlayıp kılmak efdâldir.

Bazıları: «îmânî ve muktedî (imâma uymuş olan kimse) hakkında evlâ olan, cemâatin faziletini elde edebilmek için, kalan kısmı önce kılman kısmın üzerine bina etmektir. Fakat, başka bir cemâat ile istinaf (baştan başlayarak kılmak) mümkün olursa, bu durumda onların da baştan başlayarak kılmaları efdâi olur.» demişlerdir.

Namaz içinde hades vâki' olduğu için, abdest almaya giden münferid (tek başına namaz kılan kimse), eğer dilerse, mümkün olduğu takdirde namazını abdest aldığı yerde tamamlar. Eğer orada tamamlaması mümkün olmazsa, oraya en yakın bir yerde tamamlar. Eğer dilerse, hades vâki' olan yere gelip evvelce kıldığı yerde tamamlar.

Fakat, muktedînin (imâma uymuş olan kimsenin), abdest aldıktan sonra, eğer imâm henüz namazdan çıkmamışsa, elbette yine önce kıldığı yere gelip orada tamamlanması lâzımdır. Hatta bu durumda, kendisi ile imâmın arasında iktidânım (imâma uymanın) sıhhatine mâni' bulunan bir yerde kılması sahih değildir.

Fakat, eğer o muktedî, abdest alıp gelinceye kadar imâm namazdan çıkmış ise, o da münferid (tek başına namaz kılan kim-, se) gibi namazını istediği yerde kılabilir.

Bu mes'eledede imâmın hükmü, muktedînin hükmü gibic Çünkü, imâm olan kimseye namaz içinde hades vâki' olur ve yerine bir başka kimseyi bırakırsa, bu imâm, kendi yerine bıraktığı kimseye muktedî olur.

İmâm olan kimseye namaz içinde hades vâki' olunca, başka bir kimseyi yerine halife kılması ittifakla caizdir. Çünkü, Hazreti Ömer (Radiyallahü Teâî anh)'dan rivayet edildiğine göre : O namaza girdi; sonra yanındaki bir adamın elini tuttu (onu yerine geçirdi; ve namazdan çıktı. Hazreti Ömer (Radiyallahü Teâlâ anh) daha sonra şöyle, dedi: «Namaza girip tekbir aldığım zaman, bir şeyden şübheye düştüm. Elimle dokundum ve bir ıslaklık buldum.»

Namaz kıldığı esnada kendisine hades vâki' olan (abdes-ti bozulan) bir kimsenin, namazının kalan kısmını önce kıldığı kısım üzerine bina etmesinin caiz olması, o kimsenin hades vâki' olduktan sonra, derhâl abdest tedârikine gitmesi şartına bağlıdır.

Fakat, eğer namaz kılan bu kimse, abdesti bozulduktan sonra aynı yerde bir rükün eda edecek kadar durursa, sahih olan kavle göre, namazı fâsid olur.

Fakat, abdesti uyku ile bozulur ve bir zaman geçtikten sonra uyanırsa, bu durum abdest aldıktan sonra, namazın kalan kısmının, önce kılınmış olan kısmı üzerine bina edilmesine mâni' olmaz.

Eğer o kimse, abdest almaya giderken veya gelirken Kur'ân okusa, sahih kavle göre kılmış olduğu namaz fâsid olduğu için, bu durum, kılınacak kısmın önceki kısma bina edilmesine aykırıdır.

Ve eğer abdeste giderken veya gelirken sâdece zikretse, sahih olan kavle göre bu, namaza bir zarar "vermez.

Eğer, rükû'da iken abdesti bozulan kimse, başını rükûdan «Semiâllahü limen hamiden» diyerek kaldırmış olsa, o kimsenin namazı fâsid olur.

Keza, secdede iken abdesti bozulan kimse, başını secdeden tekbir-getirerek kaldırırsa, bu tekbiri, gerek tamamlamak niyyeti ile olsun, gerekse o niyyetle olmasın- namazı fâsîd olur.

Fakat, eğer o tekbir ile abdest almaya gitmeyi kasetmiş olursa, bununla namazı bozulmuş olmaz.

Abdest, kahkaha sebebi ile veya baş yarığından veyahut başka yerlerden kan akmasından veya kendi mekûlesinin veya başkasının ısırdığı yerden kan akması dolayısıyla bozulmuş olursa, o kimse abdest alınca, o namaza başından başlayarak kılar. Çünkü, bunlardan hiç birisi semavi hades değildir.

Namaz kılan kimsenin, namaz esnasında abdesti bozul-mayıp, namaz içinde, namaza mâni' olacak bir necaset isabet eylese, gidip o necaseti yıkadıktan sonra namazı istinaf eder, yani baştan başlayarak yeniden kılar. Sonraki kısmı,, önceki kısım önceki kısıma üzerine bina etmez. Ebû Yûsuf (R.A.) bu kavle muhaliftir.

Eğer necaset, namaz kılan kimsenin kendisinde meydana gelen hadesten dolayı isabet etmişse, bu durumda namazının kalan kısmını önceki kısmına ittifakla bina eder.

Fakat, namaz kılan kimseye, başka bir kimsenin abdes-tinin bozulmuş olmasından dolayı, (namaz kılan kimseye) necâ set isabet etmişse, bu durumda yine,"namazının kalan" kısmını, önceki kısmına bina etmez.

Keza, namaz kılan kimsenü? bir yerinde çıban çıkar ve onu sıkmasından dolayı akan kan sebebi ile vâki' olan hades için abdest aldığı zaman, yine namazının kalan kısmını önce kılmış olduğu kısmına bina etmez. O namazı baştan başlayarak kılar.

Eğer, o çıbanın üzerinde bulunan cerahatin akmasına mâni' olan şey, bir kimse tarafından düşürülmek sizin kendiliğinden düşmüş olur ve bu sebeple o çıbandan bir şey akarsa ve bundan dolayı meydana gelen hades için abdest aldıktan sonra, bu kimsenin namazının kalan kısmını, önce kıldığı kısmı üzerine bina edip edemeyeceği hususunda ihtilâf vardır.

Bazıları, o hadesin meydana gelmesinde kulun yaptığı bir şey olmadığından, o kimsenin namazın kalan kısmını, önce kılmış olduğu kısım üzerine bina edebileceğini söylemişlerdir.

Bazıları da,, bu mes'elede mezkûr ihtilâf üzere hareket edilmesi gerektiğini söylemişlerdir.

Eğer hades, musallinin aksırmasından dolayı meydana gelmişse yine bina edilip edilemeyeceğinde ihtilâf edilmiştir. Fakat, bu hususta ezhar olan : Aksırmanın semavî olmasından dolayı, namazının kalan kısmını önce kıldığı kısım üzerine bina etmesinin caiz olduğudur.

Eğer hades, namaz kılan kimsenin öksürür gibi yapması sebebi ile meydana gelmiş olursa, bu durumda ezhar olan kavil bina etmenin caiz olmadığıdır.

Bir kadının kürsüfû, ıslanarak kendiliğinden düşse, o ka dm abdest aldıktan sonra, ittifakla bina eder. Fakat, o şey kadının hareketi sebebi ile düşerse, bu mes'elede yine yukarıdaki ihtilâf vardır.

Eğer hades, namaz kılan kimsenin, bedeninden hasıl olmaz ve meselâ : Bayılma veya cinnet getirme gibi bir sebepten dana gelmiş olursa, abdest aldıktan sonra, bina etmez.

Keza hades, eğer ihtilâm gibi gusûl icâb ettiren bir şey olsa yine bina etmez.

Namaz içinde abdesti bozulan bir kimse, abdest alırke zarurî olmayan fiil öle iştigal etse, -meselâ hadesten sonra abdeste kifayet edecek kadar su bulup, onu kullanmaya kadir iken o suyu geçip, ondan uzak bir yere giderek orada abdest alsın- yine bina etmesi caiz olmaz, istinaf eder.

Sahih olan kavle göre, o kimsenin abdest azalarını üçer kere yıkaması ve abdestin diğer sünnetlerini de tamama ile yerine getirmesi caizdir.

Bu kimsenin abdest alması için havuzda bir yer bulunur, fakat o kimse abdesti bu yerde almayıp, diğer bir yere geçer ve abdestini orada alırsa, eğer o yere geçmesi -meselâ : birinci yerin dar olması gibi bir özürden dolayı ise, bu abdest ile kılacağı namazı, önce kılmış olduğu kısmın üzerine bina etmesi caizdir. Aksi takdirde caiz olmaz.

Namaz içinde abdesti bozulan bu kimse, abdest almak için havuza gitmeye niyyet eder, fakat kendisine bu havuzdan daha yakın bir yerde su olursa, eğer bu su ile havuzun arası iki saf miktarı kadar var ise, o havuza gitmekle namazı fâsîd olmaz. Fakat aradaki mesafe daha fazla ise, o kimsenin oraya varması ile namazı fâsîd olur.

Fakat namaz kılan bir kimsenin âdeti havuzdan abdest almak olur ve hadesten sonra havuzla bulunduğu yer arasında su bulunduğunu unutarak havuza giderse, burada aldığı abdesten sonra, namazın kalan kısmını önce kıldığı kısma bina etmesi caizdir.

Eğer havuz uzak olup, ondan daha yakın bir yerde busu kuyusu bulunursa, o kimse bilinen âdeti üzere havuzdan abdest alıp namazını bina eder. Su kuyusunu terk eder; zira kuyudan su çekmek muhtar olan kavle göre, binaya mâni'dir.

Namaz esnasında kendisine hades vâki' olan kimseye, -abdest almak üzere- yerinden ayrıldıktan sonra, konuşma ve benzeri gibi namaza aykırı olan bir şey ânz olsa veya avret mahalli açılrsa, bina etmesi yani namaza kaldığı yerden devam etmesi caiz olmaz.

Kadın, başını meshetmek için veya kollarını yıkamak için açsa, sahîh olan kavle göre bu kadın namaza kaldığı yerden devam edemez:

Keza, erkek veya kadın istincâ için avret yerlerini açmış olsalar, bunlar zahir-i mezhebde namazlarına kaldıkları yerden devam edemezler.

Bazıları : «Kadının avret yerini açmasında bir mecburiyet varsa, onun açıldıktan sonra, bina etmesi caizdir.» demişlerdir.

Namaz kılarken abdesti bozulmuş olan kimsenin, abdest almak için çıkarken eğilerek ve burnunu tutarak gitmesi sünnettir. Ta ki, görenler sû-i zann etmeyip, burnu kanamı? zannetsinler.

Namaz esnasında imâma hades vâki' olduğu zaman, yerine birini hâlife bırakmasının yolu şudur : İmâmıh yapmaya lâîk olan bir kimseyi, kendisinin yerine geçirmek üzere, elinden veya elbisesinden tutarak çeker veya yerine geçmesi için ona işaret eder. Fakat, yerine geçirme işini

[70]
konuşarak yapmaz.

Namaz Kıldırırken İmâmın Abdesti Bozulursa

Bu imâm namazı mescidde kıldırılmakta ise, yerine geçireceği kimseyi mescidden çıkmadan geçirir, eğer namazı sahrada kudurmakta ise yerine geçireceği kimseyi safları geçmeden geçirir.

Kger bu imâm, yerine kimseyi geçirmeden mescidden çıka; veya sahrada safları geçerse, cemâatin namazı bâtil olur.

Bu durumda, imâmın namazının bâtil olup olmaması hususunda iki rivayet, vardır. Fakat bu rivayetlerin ezheri, imâmın namazının bâtil

olmamasıdır. Çünkü, İmâm kendi hâlinde mün-ferîd Ctek başına namaz kılan kimse) gibidir.

Namaz kıldırılmakta olan imâma hades vâki' olunca, yerine bırakacağı kimsenin imamlık yapmaya sâlih olması şarttır.

İmâmın yerine bırakacağı kimsenin mesbûk (imâ sonradan uyumu olan kimse) olması da caizdir.

Eğer imâm ile birlikte namaz kılan sadece bii tek kimse bulunur ve başka bir kimse olmazsa, bu kimse de imamlık yapmaya sâlih ise, ta'yin etmeksizin-o kimse imâmın yerine geçmiş olur.

Fakat, eğer o kimse çocuk veya kadın olduğu için imamlık yapmaya sâlih değilse, bu mes'elede ihtilâf vardır.

Bazıları : «Yine o kimse imamete ta'yin edilmiş olur. Fakat, imamlığa sâlih olmadığı için. o kimsenin ve imâmın namazı fâsid olur. demişlerdir.

Fakat, esahh olan kâvil, o kimsenin imamlığa ta'yin edilmiş olmamasıdır.

Bu durumda n kimsenin namazı fâsid olur, fakat imâmın namazı fâsid olmaz,

Namaz kılmakta olan kimsenin abdesti rûkû veya secde içinde bozulmuş olursa, gidip abdest aldıktan sonra, kaldığı yerden namaza devam etmeye başladığı sırada, o rûkû'u veya secdeyi yine iade eder. Çünkü, müsallinin namazda bir rûkünden diğer bir rûkne abdestli olarak intikal etmesi şarttır. Bu şart miktarı bulunmadığından, içinde hades vâki' olan rûknü iade etmesi gerekir. İade etmemesi hâlinde namazı caiz olmaz.

Rûkû' veya sücûdda iken, bir secdeyi yapmadığı hatırına gelse, unutmış olduğu secdeyi yaptıktan sonra, içinde bulunduğu rûkû'u veya, secdeyi iade etmesi vâcib olmaz. Fakat, bunu iade etmek müstehabtır.

Bu hususta, İmâm Ebû Yûsuf (R.A.) 'dan rûkû'un iade edilmesinin lâzım geldiği rivayet edilmiştir. Çünkü, ona göre kavme (yani rûkû'dan doğrulamak) farzdır. [\[71\]](#)

Sehiv Secdesi Gerektirmeyen Haller

kavle göre, sehiv secdeleri vâcibdir. Bazıları da : -Sehiv secdeleri sünnettir.» demişlerdir. Sehiv secdelerinin vâcib olması için t

- 1 - Namazın vâcib elerinden birinin terkedilmiş olması;
- 2 - Bir vacibin, yerinde edâ edilmeyip tehir edilmiş olması;
- 3 - Bir rûknün yerinde yapılmayıp te'hir edilmiş olması gerekir.

Namazın sünnet veya müstehablanm terkedilmesi ile sehiv secdeleri vâcib olmaz. Meselâ :

- 1 - Eûzüyü,
- 2 - Besmeleyi,
- 3 - Sübâneke'yi,
- 4 - Fatihâ'mn sonunda âmîn demeyi,
- 5 - İntikal tekbirlerini ve
- 6 - Teşbihleri terketmekle sehiv secdeleri vâcib olmaz.

Namazın farzlarını terketmekle de sehiv secdeleri vâcib

Çünkü, eğer namaz kılan kimse, farzlardan birini terk eder ve bu farzı tedârik edip iade etmezse, bu farzın terk edilmiş olması namazı bozar. Bu namaz, sehiv secdeleri ile tamamlanmış olamaz. [\[72\]](#)

Sehiv Secdesi Ne Zaman Vâcib Olur

Namazın vâciblerinden birini terk etmekle sehiv secdele-leri vâcib olur. Meselâ :

- 1 - Vitir namazında kunut dualarını okumayı unutmak,
- 2 - İki ka'denin birinde teşehhüdü terle etmek,
- 3 - Bayram namazlarındaki tekbirleri terk etmek,
- 4 - İmâm olan kimsenin gizli okunacak yerde açıktan okuması veya açıktan okunacak yerde gizli okuması gibi hallerde, sehiv secdeleri vâcib olur. Fakat, münferid tnamazı tek başına kılmakta) olan kimseye açıktan okuması gereken yerde gizlice okumasından dolayı sehiv secdeleri vâcib olmaz. Çünkü, münferid muhayyerdir; dilerse açıktan okunması gereken yerde açıktan okur, dilerse gizlice okur. Keza, münferid gizli okunması gereken yerde açıktan okusa, zâhir-i rivayette o kimseye sehiv secdeleri vacip olmaz; fakat nevâdir-i rivayette vâcib olur. İbn-i Hümân da buna meyletmiştir. Çünkü, münferide gizli okumak vacip olduğu için, o kimse vâcipi terk etmiş olur. Bazılar da : «Münferid (tek başına namaz kılan kimse) eğer gizli okunması gereken yerde, imâmın açıktan okuması gibi açıktan okursa o kimseye sehiv secdeleri vacip olur. Fakat, eğer kendi işiteceği kadar açıktan okursa, o kimseye sehiv secdeleri vacip olmaz.» demişlerdir. [\[73\]](#)

Sehiv Secdesinin Vacip Olmasının Altı Sebebi

Zehiyre'de beyan edildiğine göre, sehiv secdeleri şu altı se-beble vacip olur ;

- 1- Bir rûknün takdimi : Namaz kılan kimse, kıraat etmeden önce rûkû'a varır veya rûkû'dan önce secdeye giderse, yapmış bulunduğu bir rûkû ve sücûd bir şey yerine geçmez. Namaz kılmakta olan bu kimsenin, dönüp namazını tamamlaması lâzımdır. Birinci durumda kıraati edâ ettikten sonra, yine rû- kû'u iade etmesi ve ikinci durumda da rûkû'u edâ ettikten sonra, yine sücûdu iade etmesi farzdır. Fakat, namazın rûknlerinden olan rûkû'u ve sücûdu bu iki durumda takdim etmiş olduğu one almış bulunduğu için, namaz kılan bu kimseye sehiv secdeleri vacip olur.
- 2 - Bir rûknün te'hiri : Namaz kılan bir kimse, eğer yanüa-rak namazın bel kemiği olan (namazın farzlarından olan) secdeyi, terk eylese, yani namazın bir rek'atinin bir secdesini terk etmiş olsa ve henüz namazını tamamlamadan önce o secdeyi ha-tırlasa onu kaza eder, fakat o rûknü mahallinden te'hir etmiş olduğu (sonraya bıraktığı) için, kendisine sehiv secdeleri vâcib olur.

Veya, ikinci rek'ate kalkmayı te'hir eylese yani birinci rek'a-tin ikinci secdesinden sonra bir miktar oturup, İkinci rek'ate sonra kalksa yine bir rüknü mahallinden te'hir etmiş olduğu ifln, kendisine sehiv secdesi vacip olur.

3 - Bir rüknü tekrar etmek i Namaz kılan kimse sehven rükû'u iki defa yapsa veya üç defa secde etse, o kimseye sehiv secdeleri vacip olur. [74]

Vâcibin Vasfını Değiştirmek

4 - Vacibi bir sıfattan diğer bir sığata tağıyir etmek ı Namaz kılan bir kimse, gizli okunması gereken namazda, sehven açıktan okursa; veya imâm, açıktan okuması gereken namazde, sehven gizli okursa, sehiv secdeleri vacip olur.

5 - Vacibi terk etmek : Meselâ i Namaz kılan kimse, sehven, farz namazlarda birinci ka'deyi, vitir namazında kunut dualarını, bayram namazlarında ziyâde tekbirleri veya namazın vaciplerinden bunlar gibi bir şeyi terk ederse, sehiv secdeleri vacip olur.

6 - Her namaza izafe edilen bir sünneti terk etmek : Meselâ: Birinci rek'atte teşehhüdü okumayı terk etmek gibi... Teşehhud'e «namazın teşehhüdü» denir; «Ka'denin teşehhüdü» denmez,

Fakat bir çeşit sünnet daha vardır ki, bu her namaza tZA-fa edilmez, Meselâ: «Rükû'un tesbih'i» «secdenin teşbihi» denilir; «namazın teşbihi» denilmez ve bu teşbihlerin terk edilmesi sehiv secdesine sebep olmaz.

Teşehhüdü terk etmekle, namazın sünnetini terkatmiş. olmaktan dolayı sehiv secdesinin vacip olması, birinci teşehhüdün sünnet olduğu rivayeti üzeredir.

Fakat meşâyihiin bazıısı : «Birinci ka'dede teşehhüd vâcibtir.» demişlerdir. Muhakkiklerin katıldığı zahir rivayet de budur. Bu durumda, bu rivayet üzere, sehven birinci ka'dede teşehhüdün terkedilmesi ile lâzım gelen sehiv secdeleri, bir vacibin terk edilmesi sebebi ile vacip olan sücüd secdeleri kabîlindedir.

Şimdiye kadar söylenilen şeyler, sehiv secdeleri hakkında söylenmiş olan sözlerin mecmû'udur.

Bazıları: «Zikredilen bu şeylerin hepsi vacibi terke ra'ci'dlr.» demişlerdir.

Bu durumda, sehiv secdelerinin vâcib olması, bir şey sebebi ile olur. Meselâ : Namazın rükünlerinden her birini yerinde yapmak vacib olduğundan, herhangi bir rüknü takdim, veya te'hir eden kimse, vacibi terk etmiş olur.

Namaz içinde bir rüknün tekrar edilmesi üe de, ond sonraki rükün te'hir edümiş olur. Bu durumda da yine vâcib olan intikalleri tehir etmiş olur.

Diğer kalanlar ise açıktır ve bu kıyas üzere hepsi bir şeye râci olmuş olur. [75]

Açıktan Okunacak Namazda Gizli, Gizli Okunacak Namazda Açıktan Okumak

Namaz küan bir kimse, gizli okunacak bir namazda, namaz caiz olacak miktardaki kıraati sehven açıktan okur veya açıktan okunması gereken bir namazda, sehven, mezkûr miktar kadar gizli okursa, sahih kavü üzere, bu miktar ve o kimseye sehiv secdeleri vacip olur.

Eğer, açıktan okuması veya gizli okuması mezkûr miktar üzere olmazsa, o kimseye sehiv secdeleri vacip olmaz.

Zahir rivayette, bu mes'eledede açıktan okumakla gizli okumak arasında fark yoktur.

Fakat, nevâdir rivayette aralarında fark olduğu bildirilmiş ve «Namaz kılan kimse eğer gizli okunacak namazda, sehven açıktan okursa, bu okuyuşu gerek az olsun, gerek çok olsun, o kimseye sehiv secdeleri vacip olur.» denilmiştir.

Bir kimse açıktan okunacak bir namazda gizli okursa, bu durumda şu tafsilat, vardır :

Eğer bütün fâtihâ sûresini veya ekserisini gizli okur veyahut bir sûreden üç kısa âyeti veya bir uzun âyeti gizli okursa, yine sehiv secdeleri.vâcib olur.

Fakat, eğer kısa bir âyeti gizli okursa yine İmâm-ı A'zam (R.A.)'ya göre sehiv secdeleri vaciptir. İmâm Yûsuf (R.A.) ve İmâm Muhammed (R.A.) 'ya göre ise, vacip değildir.

• Buna göre, nevâdirde gizli okumayı, açık okumaktan farklı görmenin sebebi şudur: Akşam ve yatsı namazları gibi açıktan okunarak kılman bazı namazlarda, gizli okumak meşru' olduğu için, açıktan okunacak yerde, gizli okumak daha hafiftir. Bunun içindir ki çok olmakla sınırlandırılmıştır.

Fakat, gizli okunarak kılınması gereken namazlarda, açıktan okuma asla meşru' olmadığından, bunda az veya çok olması müsavidir ve sadece - açıktan okumuş olmakla sehiv secdeleri vacip olur. [76]

Namazlarda Teşehhüdü Unutmak Veya Fazla Rek'atlere Kalkmak

Günyetül-Fukahâ'da : «Namaz kılan kimse, dört rek'atli bir namazda, sehven beşinci rek'ate kalkar veya üçüncü rek'at-te başını secdeden kaldırdıktan sonra oturur veya akşam namazında ikinci rek'atte oturmayıp üçüncü rek'ate kalkar veya sabah namazında üçüncü rek'ate kalkar veya bütün namazlarda birinci rek'atten secdeden başını kaldırıncaya oturursa; saydığımız bu durumlarda kıyama kalkıldığı zamanlarda, sadece kıyam etmiş olması ile sehiv secdeleri vacip olduğu gibi kuûd durumlarında da sadece oturmuş olmakla sehiv secdeleri vacip olur. Çünkü, kıyam durumunda vacip olan teşehhüdü veya vacip olan selâmı te'hir etmiş olacağı gibi, kuûd durumunda da kıyam rüknünü te'hir etmiş olur.» denilmiştir.

Namaz kılan kimse, sehven üçüncü rek'ate kalkmaya başlasa, eğer kuûda (oturma durumuna) yakınsa, oturur. Bu durumda kendisine sehiv secdelerinin vücûbiyyeti konusunda me-şâyih arasında ihtilâf vardır. Fakat, esah olan kâvil, bu durumda sehiv secdelerinin vacip olmayacağıdır. Çünkü, bu fiil kıyam sayılmaz; bilakis kuûddur ve o kimse kâid menzilesindedir.

Bu hükümdede birinci ka'de ile ikinci ka'de arasında bir fark yoktur.

Namaz kılan bu kimsenin kuûda daha yakın olması hali, dizlerini henüz yerden kaldırmamış olduğu zamandır. Muhiyt Sahibi de böyle zikretmiştir. Fakat, esah olan Bedre'd-din el-Kerderî'nin zikretmiş olduğu şu kavildir : «Namaz kılan kimsenin eğer alt yarısı doğrulmuş ise kıyama daha yakın

olur; aksi takdirde kuûda daha yakın olur.»

Namaz kılan bu kimse, eğer kıyama daha yakın ise, oturmaz-, hemen kalkıp, namazını kılmaya devam eder. Fakat, o kimse birinci ka'deyi terk etmiş olduğu için kendisine sehiv secdele ' vacip olur.

Zikrettiğimiz bu tafsilat İmâm Yûsuf (R.A.) 'dan rivayet edilmiştir ve Buhârâ Meşâyihî de bunu ihtiyar etmişlerdir.

Fakat zahiri rivayette, namaz kılan bu kimse ayak üzeri kalkıp doğrulmadıkça, kuûda avdet eder; fakat ayak üzeri kalkıp doğrulmuş olursa kuûda avdet etmez. Şeyh Kemâleddin İbni'l-Hümâm : «Esah olan kavil budur.» demiştir.

Peygamber (S.A.V.) Efendimizin şu hadis-i şerifleri de bunu te'yid etmektedir :

«İmâm iki rek'atte kıyama kalktığı zaman eğer ayakta düz olmadan önce hatırlarsa otursun, eğer ayakta düz hale gelmişse oturmasın ve sehiv için iki secde yapsın.»

Namaz kılan bir kimse, kıyama daha yakın olduktan sonra, eğer yine kuûda avdet ederse, bazıları : «O kimsenin namazı fâsid olur.» demişlerdir. Fakat, o kimsenin namazı; esahh olan kavil üzere fâsid olmaz.

Ve eğer kalkıp doğrulduktan sonra, kuûda avdet ederse esahh olan kavilde p kimsenin namazı fâsid olur. Çünkü, birinci kâ'de farz olmadığı halde namaz kılan bu kimse başlamış bulunduğu farz olan kıyama, onun için (birinci ka'de için) terk etmekle, -tam bir cinayet vaki olmuş olacağından- o kimsenin namazı fâsid olur.

Kınye'de şöyle zikrolunmuştur : «Eğer imâm birinci ka'-deden kalktıktan sonra, kuûda avdet eyiese, kendisi ile birlikte cemâat avdet etmez. Bazıları ise : «cemaatte imâmla birlikte avdet eder.» demişlerdir.

Kınye'de zikredilen bu kavil, namazın bu kuûd ile fâsid olmayacağı ifâde eder.

Yine Kınye'de «Eğer muktedî (imâma xıymuş olan kimse), birinci ka'dede teşehhüdü unutup kalksa ve kalktıktan sonra hatırlarsa o muktedî kuûda avdet edip, teşehhüd'ü okur. Çünkü, imâma mütâbaat lâzımdır.» denilmiştir.

Nitekim, bir kinse imâma birinci ka'dede yetişip, onunla birlikte oturduğu zaman, sonradan uyumuş (mesbûk) olan bu kimse, teşehhüde başlamadan imâm kalksa, mesbûk olan bu kişi de imâmın teşehhüdüne tabî olarak teşehhüdü okur ve ondan sonra kalkar.

Fakat, imâm ve münferîd (tek başına namaz kılan kimse) bunun hilafıdır. Yani, bunlar birinci ka'dede teşehhüdü unutup, ayağa kalktıktan sonra hatırlasalar, teşehhüde avdet etmezler.

Namaz kılan kimse, eğer önceki iki rek'atin birisinde, sehven fâtiâ sûresini peşpeşe tekrar etmiş olsa, veya rükû'da veyâhud da sücûdda veya teşehhüd yerinde fâtiâ sûresini okumuş olsa, kendisine rehiv secdeleri vacip olur. Çünkü, birinci durumda vacip olan-zamm-ı sûreyi te'hir etmiş olur.

Namaz kılan bu kimse, eğer fâtiâ'yı okumuş ondan sonrada zamm-ı sûreyi okumuş bulunsa ve ondan sonra da yine fâtiâ'yı okumuş olsa, kendisine sehiv secdeleri vacip olmaz.

Keza, Fâtiâ sûresini okuyup, yalnız bir harfini okumamış olsa ve bu fâtiâ'yı tekrar okusa (iade etse) yine kendisine sehiv secdeleri vâcib olmaz. Hulâsa'da da böyle zikredilmiştir.

Namaz kılan kimse, eğer fâtiâ sûresini son iki tekrattan birinde iki defa tekrar etse veya bu rek'atlerin birinde fâtiâ'-dan sonra zamm-ı sûre okusa, Veya fâtiâ okumadan sâdece sûre okusa veya son ka'dede iki defa ettahiyat'ı okusa veya kıyamda, rükû'da, secdede teşehhüd etse (et-tahiyât-ı okusa), bu durumlarda, muhtar olan kimseye sehiv secdelerinin lazım olmadığıdır. Çünkü, bu durumlarda vacibin tekredilmesi hâli yoktur. Zîrâ, yalnız fâtiâ'nın son iki rek'atte vâcib olma yolu ile ta'yin edilmiş olması söz konusu değildir. Kıyam, rükû' ve sücûd ise sena mahallidir. Teşehhüd dahi sena olduğu için, mahallinde vâki' olmuş olur.

Bazıları : «Eğer kıyamda Fâtiâ 'yi okuduktan sonra, teşehhüd eylese (et-Taniyyat'ı okusa), o kimsenin sehiv secdelerini yapması lâzım gelir.» demişlerdir. Bu kavli, İmâm Sürûcî tashih etmiştir. (Sahih görmüştür, doğrulamıştır.)

[77]

Bazılar da : «Eğer rükû'da veya secdede teşehhüd eylese, kendisine sehiv secdeleri lâzım gelir.» demişlerdir.

Birinci Ka'dede Teşehhüdden Fazla Okumak

Namaz kılan kimse eğer birinci ka'dede, sehven teşehhüd-dein sonra ona ilâve olarak Allahümme salli ala Muhammedin ve ala âli Muhammed) dese, kendisine -ittifakla- sehiv secdeleri vâcib olur. Çünkü, bu durumda farzı te'hir etmiş olmaktadır.

İmâm-ı A'zam 'nm şöyle dediği rivayet olunmuştur «Namaz kılan bu kimse; bir harf bile ziyâde etmiş olsa, kendisi-ne sehiv secdeleri vâcib olur.»

İmâm Ebû Yûsuf (R.A.)'la İmâm Muhammed (R.A.)'den de şöyle rivayet olunmuştur. «Namaz kılan bu kimse eğer i «Alla-. hümmе salli ala Muhammed» dese, kendisine sehiv secdeleri vacip olmaz. Fakat, eğer : «ve alâ ali Muhammed»'e kadar dese, kendisine sehiv secdeleri vacip olur.»

Bu hususun tafsilâtı şehhüd» bahsinde geçmiştir. [78]

Son İki Rek'atte Bir Şey Okumamak

Namaz kılan kimse, sonraki iki rek'atte kasden sükû ederse (bir şey okumazsa) isâet etmiş olur. Yâni, yaramaz bir iş yapmış olur. Sonraki iki rek'atte fâtiâ'nın okunmasının vacip olmasından dolayı, o kimseye sehiv secdeleri vâcib olur.

İmâm Ebû Yûsuf (R.A.) «O kimseye sehiv secdeleri vâcib değildir.» demiştir. Çünkü, ona göre, sonraki iki rek'atte Fâtiâ okumak vâcib değildir. Bu hususun tafsilâtı da «Kıraat» bahsinde geçmiştir.

Namaz kılan kimse eğer ikinci ka'dede teşehhüdden sonra bir şey okusa, kendisine sehiv secdesi vâcib olmaz. Çünkü, teşehhüd duâ ve semâ mahallidir. Kur'ân-ı Kerim de bunları içine almakta olduğundan, burada okunmuş olmasından dolayı, sehiv secdesi gerekmez. [79]

Kunut Dualarını Sehven Terketmek

Namaz kılan bir kimse', kunut dualarını sehven terk etmiş olduğunu rükû'dan sonra hatırlamış olsa, kunut dualarını okumak için kıyama avdet etmez. Okunması gereken yer geçmiş olduğu için, kunut dualarını, rükû'dan başını kaldırıncı da okumaz.

Fakat, henüz rükû'a inerken hatırlarsa, o kimsenin kunut dualarını okumak için kıyama avdet etmesi hususunda iki rivayet vardır :

Bazıları : «Avdet edip, kunut dualarını okur.» demişlerdir. Fakat, esah olan avdet etmemektir.

kimse, Kunut dualarını rükû'da da okumaz.

Bu kimse hakkında İmâm Nâtîkî: «O kimse kıyama avdet etse de, etmese de sehiv secdelerini yapar» demiştir.

Hulâsa'da da : «O kimse avdet etse de etmese de, Kunut dualarını okusa da okumasa da, onun üzerine sehiv secdesi lâzım gelir.» denilmiştir. [\[80\]](#)

Kıyamda Fatihayı Veya- Sûreyi Sehven Terketmek

Fakat, eğer namaz kılan kimse, kıyamda Fâtihâ'yı veya sûreyi terk ettiğini, rükû'da hatırlamış olsa, kıyama avdet eder, unutmuş olduğu şeyleri- okur ve tekrar rükûl eder.

Bu durumda, eğer rükû'u iade etmezse, namazı fâsid olur. Çünkü, kıyama avdet etmiş olduğu için, birinci rükû-'u sayılmaz. Bundan dolayı da tekrar rükû' etmezse, o namazda rükû'u terk etmiş olur.

Namaz kılan bu kimse, kıyama avdet edince, kıraat etmemiş olsa, birinci rükû'un sayılıp, tekrar rükû' etmesine hacet olduğu ve olmadığı şeklinde iki rivayet vardır. [\[81\]](#)

Dört Rek'atli Bir Namazda Sehven İki Rek'atte Selâm Vermek

Bir kimse, öğle namazında tamamladım zannı ile iki rek'-atte selâm verip, sonra iki rek'at kılmış olduğunu hatırlarsa, namazını tamamlar ve sehiv secdesini yapar. Çünkü bu durumda, selâmı sehven vermiş olmaktadır.

Namaz kılan bu kimse, kıldığı namazı cum'a veya sabah namazı zannederek iki rek'atte selâm vermiş olsa, bu namazı baştan başlayarak yeniden kılar.

Çünkü, bu durumda, iki rek'at kıldığını vakinen bilerek selâm vermiş olduğundan, selâmı kasden vâkî, olmuş olur ve bu selâm ise onun namazını bozar. [\[82\]](#)

Namazda Beşinci Rek'ate Kalkmak

Namaz kılan kimse, eğer dört rek'atli namazlarda, ka'dede sehvederek beşinci rek'ate kalkar ve beşinci rek'atte bunu secdeye varmadan hatırlarsa, kuûda (oturmaya) avdet eder; teşehhüd eder ve selâm verir'. Bundan sonra da son ka'deyi te'hîr etmiş olmasından dolayı, sehiv secdelerini yapar.

Namaz kılan bu kimse, eğer beşinci rek'ati secde ile bağlamış olursa, İmâm-ı A'zam (R.A.) ile İmâm Ebû Yûsuf (R.A.)'ya göre, o kimsenin farzı bâtil olur ve kıldığı namaz nafilere dönüşür. İmâm Muhammed (R.A.) 'ya göre ise, o namaz tamamen batıl olmuş olur ve farz yerine de nafile yerine de geçmez

Esah olan kavil üzere, İmâm-ı A'zam (R.A.) ve İmâm Ebû Yûsuf (R.A.)'ya göre, namaz, kılan bu kimse, kılmış bulunduğu beşinci rek'ate altıncı bir rek'ati daha ekler. Böylece altı rek'atli bir nafile namaz kılmış olur. ki, böyle yapması mendub tür. Fakat, altıncı rek'ati eMemese.de bir şey lâzım gelmez.

Namaz kılan bu kimsenin, kıldığı farzın batıl olması, İmâm Ebû Yûsuf (R.A.) 'ya göre, beşinci rek'atte secde için. sâdece başını yere koymakla hâsıl olur. Çünkü, Ebû Yûsuf (R.A.)'ya göre secdenin tamam olması, namaz kılan kimsenin başını yere koyması iledir.

Fakat, İmâm Muhammed (R.A.) 'ya göre secdenin tamamlanması, başın yerden kaldırılması ile olduğundan. namaz kılan bu kimsenin farzının bâtil olması, başını beşinci rek'atin secdesinden kaldırması iledir.

Bu mes'eledede ihtilâfa düşülmüş olmasının fâidesi şudur : Namaz kılan bu kimse, eğer başını secdeden kaldırmadan, abdesti bozulmuş olsa, abdest alır ve teşehhüd eder. İmâm Muhammed (R.A.) 'ya göre, o kimsenin kıldığı farz sahih olur.

İmâm Ebû Yûsuf (R.A.)'ya göre ise, o kimsenin farzı sahih olmaz, fakat nafilere dönüşmüş olur.

Bu mes'eledede muhtar olan, İmâm Muhammed (R.A.) 'm kavlidir.

Namaz kılan bu kimsenin namazı nafilere dönüştükten sonra, bazı meşâyihin kavline göre, sehiv secdelerini yapar. Fakat, esah olan kavil, sehiv secdelerini yapmamaktır.

Namaz kılan kimse, dördüncü rek'atte oturup, sonra selâm vermeden önce beşinci rek'atte sehven kalkmış olsa, bu rek'-at için secdeye varmadan önce, kuûda avdet edâp (tekrar oturup) selâm verebilir. Sehvetmiş olduğu için de sehiv secdelerini yapar. Kuûda avdet etmeyip; o kimsenin ayakta selâm vermesi, -mutlak namazda ayakta selâm vermek meşru' olmadığı için- caiz değildir.

Namaz kılan bu kimse, eğer beşinci rek'atte secde etmişse, farzı tamam olur. Ve fakat o -beşinci- rek'ate bir rek'at bir rek'at daha ekler. -Farz için alınmış olan iftitâh tekberi ile nafile namaz kılanın sahih olmasına binâen kıldığı o iki rek'at nafile olur.

Namaz kılan bu kimsenin sehiv secdesi yapması müstahsendir.

Kıldığı bu son iki rek'atin, öğle namazının veya yatsı namazının sünneti yerine geçip geçmeyeceği konusunda İhtilâf vardır. Bazıları, geçer demişlerdir. Fakat, esah olan kavil bu iki rek'atın, mezkûr sünnetlerin yerine geçmeyeceğidir.

Akşam namazında, sehven dördüncü rek'ate, sabah namazında da sehven üçüncü rek'ate kalkmak hakkındaki söz ve hüküm de dört rek'atli namazlarda, beşinci rek'ate kalkmak hakkındaki söz ve hüküm gibidir.

Namaz kılan bu kimsenin, öğle ve akşam ve yatsı namazlarında, -bu şekilde- ilâve yapmasının caiz olduğu hususunda aykırı bir söz yoktur. Çünkü,

bu namazlardan sonra nafil kılmak mekruh değildir.

Fakat sabah ve ikinci namazlarında, o kimsenin -bu namazlara- bir rek'at bile eklemesi hususunda ihtilâf vardır

Bazıları : «Ancak ikinci namazında, birinci şekilde zammedebilir.» demişlerdir. Yani, ilâveleri ile bu namazı altı rek'ate tamamlar...

Bazıları ise, hiç bir kayıt koymadan, bu namazlarda da. bu durumda, diğer rek'atleri «ekliyebilir.» demişlerdir. Muhtar olan da bu ikinci kavildir.

Çünkü, sabah ve ikinci namazlarından sonra, nafil kılmanın yasaklanmış olması, nafil kılmaya kasden başlanmış olması halindedir. Yoksa bu nehiy kasit olmaksızın vâki olan nafileler hakkında değildir.

Keza, bir kimse gecenin sonunda, nafil bir namaza başlayıp, bir rek'at kaldığı zaman fecir doğmuş olsa, evlâ olan o kimsenin o namazı tamamlayıp, ayrıca sabah namazının sünnetini kılmasıdır. Çünkü o kimse, fecirden sonra sabah namazının sünnetinden başka fazla bir şeyle kasden

nafil namaz kılmamış olur. [83]

İmâmın Sehiv Secdesi

İmâm olan kimse namazda sehvederse, sehiv secdesini yapması kendisi için asaleten vâcib olur. Cemâat için de ona tâbi olduklarından dolayı, sehiv secdesi yapmaları icâb eder,

Fakat, imâm sehiv secdesini terk ederse, cemâat de sehiv secdelerini yapmaz.

İmâma uymuş olan bir kimsenin sehvetmesi hâlinde, kendisine de uymuş olduğu imâma da sehiv secdelerini yapmak vacip olmaz.

Namaz kılan kimse, selâmda sehveder yani namazdan çıktım zannı ile, bir rükün edâ edecek kadar veya daha fazla bir miktarda, son ka'deyi uzatır ve daha sonra da henüz namazdan çıkmamış olduğunu yakinen bilirse, hemen- selâm verir. Ve fakat, bir vacibi te'hir etmiş olduğu için, sehiv secdelerini de yapar.

Eğer, kendisine sehiv secdelerini yapmak lâzım gelen bu kimse, namazı kesmek niyyeti ile selâm verse, yani o selâmı verdikten sonra sehviden dolayı secde etmeye niyyeti bulunmasa, bilakis secde etmemeye niyyetli bulunsa, fakat selâm verdikten sonra, sehiv secdesi yapmış olduğu zahir olsa, eğer selâmdan sonra konuşmamış ve yönünü kiblede çevirmemişse secdeleri caizdir, Velhası o kimseye namaza aykırı olan bir şey ânz

olmadıkça, sadece sehiv secdelerini yapmamaya niyyet etmiş olması, bu secdelerin vacip olmasına mâni olmaz. [84]

İftitâh Tekbirinde Şüpheye Düşmek

Namaz kılan bir kimse, eğer iftitan., tekbirini aldım mı, almadım, mı diye sühoe ederek, bu hususta düşünür ve bu düşünmesi bir rükün edâ edecek miktarda uzun olursa, sonra da tekbir almış olduğuna bilgi ve kanâati nasıl olur veya tekbir-almadığı hususunda, gâlib bir zanna vararak bu tekbrî iâo^e etiketlenir. sonra, daha Önce tekbir almış olduğunu hatırlarsa, bu kimsenin üzerine sehiv secdelerini yapmak vâcib olur. Çünkü, bu durumda,

düşünmesi sebebi ile,,farz olan kıraati te'hir etmiş olmaktadır. [85]

Hangi Namazı Kıldığında Şüpheye Düşmek

Keza, namaz kılan kimse, meselâ : Öğle namazında mı, ikinci namazında mı olduğu hususunda veya üç rek'at mi, dört rek'at mi kıldığı hususunda şüpheye düşse veyahut Fâtihâ'yı bitirdikten sonra, hangi sûreyi okuyacağı hususunda düşünse; bu durumlarda eğer düşünmesi uzun olursa, o kimseye sehiv secdeleri vacip olur.

Düşünme hakkındaki hükümde asıl olan şudur : Düşünme eğer namaz kılan kimsenin, namazın bir rükününü veya bir vacibini edâ etmesine mâni' olursa, o kimseye sehiv secdeleri vâcib olur. Zira, o rükünü veya o vacibi yerinde yapmak vacip olduğundan, bu mâni' oluş vacibin terk edilmesini gerektirmiş olur.

Eğer düşünme, namaz kılan bu kimsenin, bir rükün veya bir vâcib edâ etmesine mâni' olmazsa, meselâ : Namaz kılan bu kimse, rükünleri edâ ederek düşünse, o kimsenin sehiv secdelerini yapması lâzım gelmez.

Meşâhiyden bazıları : «Düşünme, namaz kılan o kimseyi eğer kırâatden veya tesbîhden men ederse, o" kimsenin 'üzerine sehiv secdeleri vâcib olur. Aksi takdirde vâcib olmaz.» demişlerdir.

Bu durumda, bu kavil üzere düşünme, meselâ : Eğer namaz esnasında rükû' etmekte olan Dır Kimseyi ruku' tesoihierinden ankorsa, o kimseye sehiv secdeleri vacip olur. Fakat, birinci kavle göre bu kimseye sehiv secdeleri lâzım gelmez, üsahh olan Kavil de bu birinci kavildir. [86]

Mesbûk'un Sehvi

Eğer mesbûk (imâma sonradan uymuş olan kimse) seh-vedip, imâmın birinci selâmı ile diğer muktedüer gibi selâm verse, o kimse üzerine sehiv secdeleri vacip olmaz. Çünkü, o mesbûk, henüz muktedî" (imâma uymuş olan kişi) dir. Muktedinin sehviden dolayı da'sehiv secdeleri icâb etmez.

Eğer bu mesbûk, imâm selâm verdikten sonra selâm mis. olursa, o kimse üzerine sehiv secdeleri vâcib olur. Çünkü bî selâm,, o kimsenin münferid (tek başına namaz kılan) olmasından sonra vâki' olmuştur.

Bu mes'ele hakkında Muhiyt sahibi : «Eğer sehvetmiş olan mesbûk, birinci selâm esnasında imâmın selâmına bitişik bir şekilde selâm verirse, henüz muktedî olduğu için, o kimse üzerine sehiv secdeleri vâcib olmaz. Fakat, eğer imâmın selâmından sonra selâm" verirse, bu durumda mesbûk, münferid olmuş olacağından, onun tek başına kılarken sehvetmiş olmasından dolayı sehiv secdeleri gerektiği için-, bu şekilde sonradan vermiş olduğu selâmdan dolayı, kendisinin sehiv secdelerini yapması icâb eder.» demiştir. Burada Muhiyt sahibi «bitişik bir -şekilde» demekle, imâmın selâmı ile muktedinin selâmının görçek-ten beraber olmasını murâd etmiştir. Fakat, bunun vukû'u nâdir bir şey olması sebebi ile ilk anlatılırken «selâmın akîbinde» şeklinde anlatılmıştır.

Buna göre, mesbûk olan kimse, birinci selâmla gerek imâmın selâmı ile birlikte ve gerek imâmın selâmının akibinde selâm, verse, bu selâmdan dolayı sehiv secdeleri icâp etmez. Çünkü, bu durumda tek başına iken selâm vermiş olmamaktadır.

Hasılı kelâm mesbûk'un münferid olması, imâmın iki selâmından da sonradır.

Mültekat'da zikredilen şu husus da bu hükmü te'yid eder: «Sehven, imâm ile birlikte selâm veren mesbûk, -teşrik günlerinde alınması gereken - teşrik tekbirlerini de onunla alırsa, o kimse üzerine sehiv secdeleri vâcib olur. Teşrik tekbirleri her üd selâmdan da sonra alınacağından, o kimseye sehiv secdelerinin vâcib olmasının teşrik tekbirlerine bağlı olması, o kimsenin münferid olmasının her iki selâmdan sonra olduğuna delâlet eder.»

Mesbûk kimse, sehiv secdelerinde de imamına uyar. İmâmın sehvi; o kimsenin iktidâsmdan (imâma uymasından) önce meydana gelmiş olsa bile, yine ona uyar. Zira, mesbûk imâma uymayı iltizâm etmiş olduğundan, kendisine imâmın bütün fiillerini yapmak lâzım gelir:

İmâm olan kimse, eğer kendi üzerine sehiv secdeleri vâ-cib oldu zannı ile secde eder, mesbûk da -bu secdelerde de ona tâbi olmuş olursa, daha sonra da imâmın üzerine sehiv secdelerinin vâcib olmadığı anlaşılırsa, bir rivayette o mesbûk'un namazı fâsid olmaz. Sadrî's-şehîd de buna göre amel etmiştir. Bir rivayette ise, onun namazı fâsid olur. Bu rivayet daha uygundur. Çünkü, bu durumda, mesbûk olan o kimse imâma, tek başına namaz kılmaması gereken yerde uymuş olur.

Mesbûk olan kimse, eğer imâmın selâm vermesinden önce kazaya kalkmış, kıraat ve rûkû, eylemiş, fakat henüz secde etmemiş bulunur ve bu esnada imâm sehvindenden dolayı secde etmiş olursa, mesbûk olan o kimse de bu secdelerde imâma uyar. Kendisinin yapmış bulunduğu kıyam, kıraat ve rûkû'l mu'teber değildir. Zira, onun infıradı (tek basma namaz kılmaya başlaması) henüz kesinlik kazanmadığından, imamına tâbd' olması lâzım gelir.

Bu durumda, imâmla beraber bu sehiv secdelerini yerine getirmeden önce yapmış bulunduğu kıyam, kıraat ve rûkû'u iade etmesi lâzım gelir.

Hatta, eğer onları iade etmeyip, onların üzerine namazın kalan kısmını tamamlamış olsa, namazı fâsid olur.

Bu durumda, mesbûk olan kimse, sehiv secdelerinde imamına uymamış olsa, namazı fâsid olmaz. Fakat, bu kimsenin namazı bitirdikten sonra, yine bu sehiv secdelerini yapması gerekir.

Eğer bu mesbûk, kalkmış bulunduğu bu rek'ati sücûd ile bağlamış olsa, imâmı sehiv secdesini yaptığı sırada ona uymaz. Fakat, namazı bitirdikten sonra bu secdeleri yapar. Bu durumda eğer imamına uyarsa, namaza fâsid olur.

Eğer imâm sehiv secdelerini yaptığı zaman, mesbûk olan kimse ona uymazsa, namazı tamamladıktan sonra o secdeleri yapması müstahs endir.

Eğer mesbûk imâmdan ayrıldıktan sonra, kendi başına imâma yetişemediği bölümü kaza ederken sehvetse, bu sehvindenden dolayı da sehiv secdeleri lâzım gelir. Çünkü, bu sehiv onun infıradı Ctek başına namaz kuması) hâlinde meydana gelmiştir.

Eğer mesbûk, imâmın sehvindenden dolayı, imâmla birlikte secde etmez ve sonra da yetişemediği rek'atleri kaza ederken kendisi de sehvederse, o iki sehiv için- dört secde yapması gerekmez iki secde kendisine kifayet eder. Çünkü, sehivin tekrarı ile, secdelerin de tekrar edilmesi gerekmez.

Mesbûk olan kimsenin, imâmın selâm vermesinden önce yetişemediği rek'atleri kaza etmek için kalkması, kerâhat-i tah-rimiyye ile mekruhtur.

Ancak mesbûkun, imâmın selâm vermesinden önce kalk- ması, namazını fâsid olmaktan korumak için olursa, o zaman mekruh olmaz; bilakis mubah olur.

Meselâ Mesbûk. imâmın selâm vermesini beklediği takdirde, sabah namazında, kendi namazı tamam olmadan güneşin doğmasından korkarsâ;

Bu bekleme sebebi ile mestinin mesih müddetinin geçmesinden korkarsâ;

Cum'ayı kılariken ikinci namazının vaktinin girmesinden korkarsâ;

Özürlü olur ve bu bekleme sebebi ile vaktin çıkmasından veya abdestinin bozulmasından korkarsâ;

Bekleme sebebi ile önünden insanların geçmesinden ve kendisini kıbleden saptırarak namazını ifsâd etmelerinden korkarsâ;

Ve bunlara benzer şeylerle namazının bozulmasından korkarsâ, mesbûkun bu durumlarda imamının teşehhüd miktarı oturmasından sonra, fakat selâm vermesinden önce kalkması mekruh değildir.

Fakat, imamının teşehhüd miktarı oturmasından önce, mesbûkun ayağa kalkması asla caiz değildir.

Buna göre, eğer-mesbûk, imamının teşehhüd miktarı oturmasından evvel, namazın yetişemediği kısmını kaza etmeye kalkarsa, bu durumda mes'ele bir kaç vücûh üzere olur. O vecihle-rin dayanağı -. Mesbûk olan kimsenin, imamını teşehhüd miktarı oturmasından önce, eda etmiş oldu&u kıyam, kıraat, rûkû' ve sücûdunun mu'teber olmaması ve onun icaza ettiği kıraatin de namazın evveline ait olmasıdır.

Meselâ: Mesbûkun âmâma yetişmeyip geçirdiği kısım bir rek'at olabilir; iki rek'at olabilir; üç rek'at olabilir ve hatta dört rek'at olabilir. Yani mesbûk imâma son ka'dede yetişmiş olabilir.

Eğer mesbûkun yetişeneyip geçirmiş olduğu, bir. rek'at olursa; bakılır : imâmı teşehhüdden fariğ olduktan sonraKi kıraati, kendisi ile namazın caiz olacağı miktarda olursa, o kimsenin namazı caiz olur.

Eğer imâmın teşehhüd miktarı oturmasından sonra, o mes-bûkun kn-âati, kendisi ile namazın caiz olacağı miktarda değilse, o kimsenin namazı fâsid olur ve ondan önceki kıraatine itibar edilmez.

Bu,durumda, imâmın teşehhüd miktarı oturmayı tamamlamasından önce, o mesbûkun kıyam ve kıraatine i'tibâr olunmadığından, böylece o mesbûk farz olan kıraati terk etmiş olduğu için, onun namazı fâsid olur. [\[87\]](#)

İki Rek'ati Geçiren Mesbûk

Mesbûkun yetişmeyip geçirdiği kısım iki rek at olursa, bunun hükmü de bir rek'ate yetişemeyip geçirmiş olan kimse hakkındaki hüküm gibidir.

Çünkü, geçirmiş olduğu- o iki rek'atte de kıraat kendisinin üzerine farzdır. Onlardan sonra, imamın ferağından sonra namazın caiz olacağı miktarda kıraat mümkün olmadığından ve yine farzı eda etmemesi sebebi ile namazı fâsid olur.

Fakat eğer, mesbûkun yetişmeyip geçirmiş bulunduğu kısım iki rek'atten fazla olursa, bu durumda mesbûk, imamını teşehhüd miktarı oturmasından önce kazaya kalktığı zaman, onun, imâmının teşehhüd miktarı oturmasından sonra olan kıraati kendisi ile namazın caiz olacağı miktarda olmasa da namazı fâsid olmaz. Çünkü, bu durumda, o mesbûkun kılmakta olduğu namazdan, kıraati tedârik etmesi mümkün olacak inik-'

tarda, kalan kısım vardır ve bu kalan kısımda, daha sonra bu kıraati tedârik etmek mümkündür.

Hatta, eğer o mesbûk, geçmiş' kısımları kaza ederken, iki rek'atten sonra da kendisi üe namazın caiz olacağı miktarda oku-mayıp, bilakis imâmın teşehhüd miktarı oturmasından önce kıraat eylediği iktifa ederek, o hal üzerine gitse onun namazı yine fâsid olur.

Mesbûk : İmâma namazın başında değil de, o, bir, iki veya üç rek'at kıldıktan sonra veya son ka'dede uyararak namaza başlamış olan kimsedir.

Lâhık : Namazın başında imâma uyduğu halde, sonradan kendisine namaz esnasında, namazı ifsâd eden bir şeyin arız olması ile, abdest almak için namazdan ayrılan ve o namazın bir kısmını veya tamamını imâmla birlikte kılamayan kimsedir.

[88]

Müdrük : Namazın başından sonuna kadar, fasılasız olarak imâma tamamen uyan ve namazın bütün rek'atlerini imâmla birlikte kılan kimsedir.

Mesbûk'la Münferid Arasındaki Dört Fark

Mesbûk olan kimse, kaza eylediği rek'atlerde münferid (tek başına namaz kılan kimse) hükmündedir.

Ancak, şu dört mes'eledede mesbûk, münferid gibi değildir İS

1- Bir kimsenin, mesbûk olan kimseye iktidâ etmesi caiz değildir. Halbuki münferide iktidâ caizdir.

Fakat, aynı rek'atta imâma uyumuş olan iki-mesbûktan birisi, namazın ne miktarının kaza edilmesi lâzım geldiğini unutup, diğer mesbûka iktidâ etmeksizin, onun fitlerini mülâhaza ederek namazını kılsa, bu namazı sahîh olur.

2- Mesbûk eğer, istinaf (yeniden başlama) niyeti ile tekbir alsa, önceki niyetle ba-şlamış olduğu namazı kesmiş ve yeniden bir namaza başlamış olur.;

Fakat, münferid olan kimse sadece yeniden başlama niyeti ile tekbir almakla, yeniden namaza başlamış olmaz. Yâni, bu durumda, önceki niyeti üe başlamış olduğu namazı iptal etmiş olmaz. Ancak, kılmakta olduğu namazdan başka, diğer bir namaz için niyet etmiş olursa, o zaman -diğer bir namaza- yeniden başlamış ve önceki niyeti ile kılmakta olduğu namazı iptal etmiş olur.

3- Mesbûk olan kimse, imamının selâm vermesinden önce kalkar ve bundan sonra da imâmı sehiv secdeleri yaparsa, bü kimse kalkmış bulunduğu rek'ati secde ile bağlamamış olduğu müddetçe, imamına uyararak o da sehiv secdelerini yapar.

Fakat, münferid (namazı tek başına kılan) kimseye, başkasının sehvetmesinden dolayı, sehiv secdeleri lâzım gelmez.

Mesbûk olan kimsenin ittifakla teşrik tekbirlerini alması vâcibdir.

Fakat, İmâm-ı A'zam (R.A.) 'ya göre münferid (namazı tek başına kılan) kimseye, teşrik tekbirleri vâcib değildir.

Mesbûk olan kimse, kendisinin yetişemediği kısımları kaza etmeye kalkmasının sahîh olduğu yerde kalkar, noksanlarını kaza ettikten sonra ve imâmın selâm vermesinden önce namazını tamamlayıp, selâm vermekte yine imâma uyarsa, bazı alimlere göre bu durumda namazı fâsid olur.

[89]

Fakat, bu hususta fetva namazın fâsid olmayacağı üzeredir.

Mesbûkla İlgili Bazı Mes'eleler

Mesbûk, -namazını tamamlamak üzere- kalkmış bulunduğu rek'ati, secde ile bağlamadan önce, imâmı tilâvet secdesini hatırlar ve bu secdeyi yaparsa, o mesbûk, bu secdede de imamına uyar. Mesbûk, bu durumda, eğer imamına uymazsa, namazı fâsid olur.

Fakat, eğer bu mesbûk, kalkmış bulunduğu rek'ati secde ile bağlamış bulursa, bu tilâvet secdelerinde imâma uymaz. Bu durumda imâma uyarsa namazı fâsid olur.

Bazıları «uymaması hâlinde namazı fâsid olur.» demişlerdir. Fakat, bu durumda esahh olan, namazın fâsid olmadığıdır.

Mesbûk olan bu kimsenin kalkmasından sonra, kalkmış bulunduğu o rek'ati secde ile bağlamadan, imâmı geçirmiş bulunduğu selbi secdeyi (namazın rükünlerinden olan secdelerden birini) hatırlar ve bu secdeyi yaparsa, o mesbûk secdede imamına gerek -uyumuş ve gerek uymamış olsun, kendisinin namazı fâsid olur.

Mesbûk olan kimse, imâmla birlikte akşam namazından bir rek'ati kılmaya yetişmiş olsa, yetişemeyip geçirmiş bulunduğu iki rek'atte. Fatiha ile birlikte süre de okur. Kuûdu (oturuşu) o iki rek'atin birincisinde yapar. Çünkü mesbûk, kıraat hakkında namazının baş kısmını kaza etmekte, kuûd (oturuş) hakkında da namazının son kısmını kaza etmektedir. Fakat sehve-dip, o iki rek'atin birincisinde kuûd etmese, kendisine sehiv secdesi lâzım gelmez. Çünkü, o rek'at bir yönden namazın birinci rek'ati olmaktadır.

Eğer mesbûk, dört rek'atli namazların sadece bir rek'atı-ne yetişmiş olsa, kazaya kalktığı zaman birinci rek'ati Fâtihâ ve zamm-ı süre ile kılıp oturur. Bu kuûddan sonra kıldığı rek'ati de fâtihâ ve zamm-ı süre ile kılar. Ondandır kuûd etmiyerek -kalktıktan sonraki- üçüncü rek'ati sâdece fâtihâ ile kılar.

İmâmın, kıraati önceki iki rek'atte terk edip, son iki rek'atte kaza etmiş olduğu durumda, mesbûk imâma son iki rek'atte yetişmiş olsa, kaza ettiği lek'atlerde de o mesbûkun üzerine kıraat farz olur. Çünkü imâmın kıraati, yeri olan önceki iki rek'atte iltihâk etmiş olmakla, ikinci iki rek'at kıraattan hâli kalmış olmaktadır. İmdi geçmiş olan kırâti kaza etmek kendisine lâzım gelir.

Bazıları : «Mesbûk olan bir kimse, teşehhüdü imamının selâm vermesinden önce okuyup bitirirse, yine başından başlıya rak teşehhüdü tekrar eder.» demişlerdir.

Bazıları da demişlerdir.

Bazıları ise Bazıları da

«Bu durumda kelime-i şehâdeti tekrar eder.»

«Sükût eder.» demişlerdir.

«Salevâtı ve duayı okur.» demişlerdir.

Fakat, bu hususta esahh olan kavil şudur: Bu kimse teşehhüdü ağır ağır okumalıdır. Ta ki, imâmı selâm verdiği zaman, kendisi de teşehhüdü tamamlayıp bitirmiş olsun.

Fakat, muktedi (imâma uymuş) olan kimse, imamının tamamlamasından önce, kendisi teşehhüd'ü bitirmiş olursa, bu kimsenin sükût edip

bekliyeceği hususunda ihtilâf yoktur.

Açıktan okunarak kılman namazlarda, mesbûk plan kimse, yetişmeyip geçirdiği kısımları kaza etmek için kalkmadıkça semâyı (sübhâneke'yi) okumaz. Sahih olan kavil budur.

İmâm sehven beşinci rek'ate kalktığı zaman, mesbûk olan kimse de ona uysa, eğer bu imâm dördüncü rek'atte kuûd etmiş ise (oturmuşsa) mesbûkun namazı mücerred kalkmış olması ile fâsîd olur. Eğer imâm dördüncü rek'atte oturmamışsa, bu mesbûkun namazı, beşinci rek'ati -imâm ile birlikte- secde ile bağlamadıkça fâsîd olmaz. [\[90\]](#)

Lâhık'la İlgili Bazı Mes'eleler

Lâhık olan kimsenin -namaz esnasında- imâma bir müddet uymamasının sebebi vakit olur ki, tu da -bazen- uyumakla, veya abdestinin bozulmasından dolayı abdest almakla meşgul olması ile veya rükûl ve sücûd edecek bir yer bulamıya-cak kadar izdiham ve zahmet bulunması ile olabilir.

Bu durumda bu sebeplerden herhangi biri ile, -imâma uyarak kılmakta olduğu namazdan bir kısmını geçirmiş olan lâhık hakkındaki hüküm şudur : O lâhık, -mesbûkun aksine- önce geçirmiş olduğu o kısmı kaza edip, sonra eğer henüz imâmı namazı bitirmemişse, imâma tâbi olur. Namazın geçirmiş bulunduğu kısmını kaza ederken, lâhık kıraat eylemez. Bu durumda, imâmın namazını bitirmiş olmasından sonra kaza etmekte olsa bile, lâhık kıraat eylemez. Çünkü, lâhık olan kimse, hükmen imâmın ardındadır. Bundan dolayı, geçirdiği kısmı kaza ederken, kıraat etmez.

Lâhık, kaza ederken sehvetmiş olsa, hükmen imâmın ardında bulunmasından dolayı, sehiv secdelerini yapmaz.

Lâhık kaza namazını tamamlamadan, imâmı sehiv secdeleri yapsa, bu lâhık imâmı ile bu sehiv secdelerini yapmaz..Ancak, namazını tamamladıktan sonra bu secdeleri yapar.

Eğer Lâhık ve imâmı misafir Cyolcu) olur, fakat lâhık namaz esnasında- ikâmete (mukîm olmaya) niyyet ederse, -bu niyyeti ile- o lâhıkın namazı dört rek'ate dönüşmüş olmaz.

Sayıdığımız bu durumların hepsinde, mesbûk lahika muhaliftir. [\[91\]](#)

Kaç Rek'at Kıldığını Bilmeyen Kimse

Fetevâyî Hâkâniyye'de : «Bir kimse namaz kılarken üç rek'at mi veya dört rek'at mi kıldığını bilemese, eğer bu sehvi o kimsenin ilk sehvi ise, o kimse bu namazı yeniden kılar.» denilmiştir.

Fakat, «ilk sehvi ise» denilmesinde ihtilâf edilmiştir. Bazıları: «Kıldığı namazda ilk sehvi ise...» demişlerdir.

Bazıları ise : «O şeyde rükûnde- vâki' olan ilk sehvi işe...»

demişlerdir. Bazıları da: «Bulûğa ermesinden sonra ilk sehvi ise...» demişlerdir.

H Bu hususta

meşâyihin ekserisinin amel etmiş oldukları ise şudur: Bu sehiv, o kimsenin ömründe vâki olan ilk sehvi ise bu namazı yeniden kılar.

Fakat, o kimsede bu şekilde şüpheler çok kere meydana gelmekte ise, o kimse amele en uygun olanını araştırır.

Meselâ : Eğer o kimsenin kıldığı namaz iki rek'atlı namazlardan ise ve araştırması bir rek'at kılmış olduğu kanâatini verirse, .o kıldığı rek'ate bir rek'at daha ilâve ederek namazını tamamlar ve sonra sehiv secdelerini yapar,

Eğer, bu namazda, o kimsenin araştırması, iki rek'at kılmış olduğu zarınım kuvvetlendirir ve iki rek'at kılmış olduğu kanâatine varırsa, bu durumda -usulünce- kuûd edip (oturup), te-şehhüd ederek selâm verir ve yine secdelerini yapar.

Fakat eğer, o kimse araştırması sonucu hiç bir kanâate varamasa, şüphe ettiği şeylerden az olanı tutar ve' onunla amel ederek namazını tamamlar.

Meselâ : Eğer .o kimse, sabah namazını kılarken, bir rek'at yahut iki rek'at mi kıldığını hususunda şüpheyne düşse, güya kendisini bir rek'at kılmış farz eder, fakat bu rek'atin sonunda ihtiyaten kuûd eder, oturur.) Çünkü, iki rek'at kılmış olması ihtimâli vardır..

Zehîyre Sahibi: «Dört rek'atlı bir namaz kılan kimse, şüpheyne düşüp, kıldığını rek'atin birinci rek'at mi veya ikinci rek'at mi olduğunu bilmese, her rek'at sonunda kuûd eder (oturur.) demiştir.

Yâni, eğer o kimse araştırması sonunda bir kanâate sahip olmazsa, o kimse, şüpheyne düşmüş bulunduğu rek'ati birinci rek'at farzeder. Fakat, rek'atin ikinci rek'at olması ihtimâli de bulunduğu için, bu /rek'atten. sonra kuûd eder (oturur.) Sonra bir rek'at daha kılar ve yine kuûd eder. Bu rek'at ona göre., ikinci rek'at olarak kabul edildiği için... Sonra bir rek'at daha kılıp yine kuûd eder; çünkü bunun dördüncü rek'at olma ihtimali vardır.

Sonra, bir rek'at daha kılıp yine kuûd eder. Çünkü, bu rek'at o kimsenin namazının sonu olmaktadır.

Hasılı o kimse, bütün rek'atlerde ihtiyat ile amel eder.

Fetevâyî Fazliyye'de : «Namaz kılan bir kimse, bir rek'ati tamamlayıp ayağa kalktığı zaman, kıyam halinde iken, kılıp tamamladığı rek'atin ikinci rek'at mi, üçüncü rek'at mi olduğu hususunda şüphe edip hangi rek'ati tamamlamış olduğunu bilmese, sahili kavil üzere o kimse hiç bir rek'atte kuûd eylemez. (oturmaz.) Çünkü, eğer o rek'at üçüncü rek'atse, onda kuûd olmadığı, zahirdir. Eğer bu rek'at ikinci rek'at ise, hangi rek'atte olduğunda tereddüt eden bu kimsenin kıldığını namaz da akşam namazı veya vitir namazı olduğu takdirde o kimse, kuûda avdet eder. (oturur.) Ve teşehhüd eder. Çünkü, o rek'atin üçüncü rek'at olma ihtimâli vardır. Bu namazlarda da üçüncü rek'atte kuûd etmek (oturmak), farz olduğu için eder ve sonra kalkıp bir rek'at daha kılar. Çünkü, bu rek'atin ikinci rek'at olması ihtimâli de vardır.

Fakat, eğer o kimsenin kıldığını namaz bu iki namazın dışında bir namaz ise, kıldığını rek'atin ikinci rek'at olması durumunda birinci ka'de (oturuş) yi yapmadan ayağa kalkmış olmakla kuûda (oturmaya) avdet etmez.

Eğer namaz kılan kimse, sabah namazında, kâim olduğu halde şüphe etse ve kâim olduğu (ayakta durduğu) rek'atin ikinci veya üçüncü rek'at olduğunu bilmese veyahut da akşam namazında ve vitir namazında şüpheyne düşüp, kâim olduğu rek'atin üçüncü veya dördüncü rek'at olduğunu bilmese veya dört rek'atlı namazlarda şüpheyne düşüp, kâim olduğu rek'atin dördüncü veya beşinci rek'at olduğunu bilmese, o kimse kuûd eder. (oturur.) ve sonra kalkıp bir rek'at daha kılar.

Keza, bu şüpheyne rükû'da düşmüş olsa veya rükû'dan sonra fakat, o rek'ati secde ile bağlamadan önce bu şüpheyne düşse, yine kuûda avdet edip,

teşehhüdü okur. Undan sonra kalkıp bir rek'at daha kılar.

Fakat, o kimse bu şüpheye birinci secdede başını kaldırmadan düşmüş olsa, İmâm Muhammed (R.A.)'in kavli üzere, o kimseye namazını islâh etmek mümkün olur. Çünkü, onun kâim olduğu rek'at eğer zaide (fazla) değil ise, o namazı tamamlamak, o kimse üzerine lâzım olur. Ve eğer zâid (fazla) ise, İmâm Mu-hammed (R.A.)'e göre namaz fâsid olmaz. Çünkü, o kimse birinci secdede şüpheye düştüğünden o secde ortadan kalkar ve ona i'tibâr olunmaz. Nitekim, birinci secdede, namaz kılan kimseye hades vâki' olduğu (abdesti bozulduğu) zaman, o secdenin orta dan kalkması gibi...

Buna göre, o kimse, bu durumda, kendisine şüphe gelen birinci secdeyi bırakıp, kuûda (oturmaya) avdet eder.. Teşehhüd-de bulunur, sonra bir rek'at daha kılar.

Eğer bu şahsın, mezkûr şüphesi, onun başını birinci secdeden kaldırmasından sonra arız olursa, o kimsenin namazı ittifakla batıl olur. Çünkü, o rek'atin zâid (fazla) olmak ihtimâli bulunduğundan, o kimse son ka'deyi terk etmiş olmaktadır. Bir rüknü terk etmiş olduğu için de namazı bâtil olur. Musallî (namaz kılan kimse) eğer sehvederek, birinci veya ikinci rek'atte fatiha'dan önce sûreye başlamış olsa, o kimsenin sehiv secdelerini yapması vâcib olur. Çünkü, o kimse bu durumda, vâcib olan fâti'hâ'yı te'hîr etmiş olmaktadır.

Eğer başladığı sûreden bir harf bile okumuş olsa yine sehiv secdelerinin vâcib olduğu Hâmiyye'de de zikredilmiştir. Bu mes'elede az bir miktarın bile affedilmemiş olması, burada seh-vetmenin gâlib olmamasından (sık sık) vuku' bulmamasından) dolaydır.

Fakat, açıktan okunacak yerde gizli okumak, gizli okunacak yerde açıktan okumak, hususundaki sehiv gâlib olduğundan dolayı, bu mes'elede az bir miktar affolunmuştur.

Buna göre yukarıda zikredilen durumda, sehveden bu kimse, fâti'hâ'ya dönüp onu kıraat eder (okur.) Sonra da sûreyi okur.

Keza, eğer o kimse, Fâti'hâ Sûresini, başladığı sûreyi bitirdikten sonra hatırlarsa veya bunu rukû'da hatırlamış olursa, yine dönüp, tertib üzere önce fâti'hâ'yı bundan sonra da sûreyi okur. [\[92\]](#)

Sehiv Secdesi Nasıl Yapılır

Sehiv secdesi, namaz kılan kimse tarafından, selâm verdikten sonra, iki defa secde edilerek yapılır.

İmâm Şafii (R.A.) ve İmâm Ahmed bin Hanbel göre sehiv secdeleri selâmdan önce yapılır.

İmâm Mâlik (R.A.) 'e göre ise, sehiv ziyade etmekle olmuşsa, bu secdeler selâmdan sonfa ve eğer sehiv bir noksandan dolayı ise, bu secdeler selâmdan önce yapılır.

İmâm Mâlik (R.A.)'den rivayet edilmiş olan bu husus, imâm Ahmed bin Hanbel (R.A.)den de rivayet edilmiştir.

Sehiv secdeleri hususunda imamlar arasında vâki' olan bu ihtilâf onun efdaiyyeti hakkındadır.

Hatta, sehveden kimse, eğer selâmdan önce sehiv secdelerini yapmış olsa, zahir rivayet üzere, Hanefi imamlarına göre de bu kâfi gelir.

Bu hususta yine ihtilâf hasıl olmuş ye bazıları: «Sehiv secdeleri birinci selâmdan sonra yapılır.» demişlerdir. Cumhuriyetin kavli de budur. Bu kavil Şeyhü'l-islâm ve Fahrü'l-islâm'm da ihtiyar ettiği kavildir.

Bazıları da: Sehiv secdeleri iki selâmdan da sonra yapılır.» demişlerdir. Bu kavil ise, Şemsül-einme ve Fahrü l-islâm'ın kardeşi Sadrü'f-islâm'm ihtiyar ettikleri kavildir. Hidâye sahibi de bu kavlin sahih olduğuna hükmetmiştir. Keza, Zahiriyye'de ve Yenâbî'de de bu kavil sahih görülmüştür.

Sehiv secdelerini yapan kimse, bu iki secdeden sonra, teşehhüd eder ye yine selâm verir. Çünkü, Resûlullah (S.A.V.) Efendimizin böyle yaptığı rivayet edilmiştir.

Tahâvî'nin ihtiyar (seçip kabûi) ettiği göre, sehiv secdelerini yapan kimse, bu secdelerin ka'desinde (oturuşunda) namazların ka'desinde olduğu gibi- Peygamber (S A.V.) Efendimize Salevât getirir ve me'sûr duaları okur.

İmâm Kerhî: Sehiv secdelerinin ka'desinde Salevâtı ve me'sûr duaları okur.» demiştir. Hidâye Sahibi de bu kavlin sahih olduğuna hükmetmiştir. [\[93\]](#)

Sehiv Secdeleri İle İlgili Bazı Mes'eleler

Bir kimse, nafil olarak iki rek'at namaz kılar ve bu namazda sehvetmiş olduğu için sehiv secdelerini yapmış olursa; bu kimse kılmış bulunduğu bu namazın tahrimesi üzerine (ifti-tâh.tekbiri ile 3iki rek'at namaz daha bina etmemelidir. Çünkü, bu durumda, o kimsenin yapmış olduğu sehiv secdeleri, zarûret-sdz olarak namazın ortasında kalmış olur.

Ancak, o kimse, kılmış olduğu iki rek'atin tahrimesine Cifti-tâh tekbirine), iki rek'at daha bina etmiş olsa, namazı fâsid olmaz. Fakat, sahih olan kavle göre böyle yapan kimse, sehiv secdelerini iade eder.

Misafir (yolcu) olan kimse, öğle namazını iki rek'at olarak kıldıktan ve bu iki rek'atteki sehvinden dolayı, sehiv secdelerini yaptıktan sonra, ikâmete (mukîm olmaya) niyyet aylese, o kimse namazını tashihe muhtaç olduğu için, yaptığı sehiv secdeleri batıl olur ve o kimse namazını dört rek'ate- tamamlar.

Musallî, namazın sonunda teşehhüdü unutup sslâm ve rir ve sonra hatırlayıp teşehhüdü okumaya başlar, fakat tamamlamadan yine selâm verirse, İmâm Ebû Yûsuf (R.A.)'a göre, o kimsenin namazı fasid olur. İmâm Muhammed (R.A.)'e göre ise, fâsid olmaz. Fetva ise, İmâm Muhammed (R.A.)'in kavli üzeredir.

Zikredeğimiz şu mesele de yine bu ihtilâf üzeredir: Eğer bir kimse, fâti'hâ'yı veya sûreyi unutup, rukû'a varınca hatırlayıp, sonra onu kıraat için döner fakat kıraati tamamlamadan secde ederse, bazıları: «O kimsenin namazı fâsid olur.» demişlerdir. Lâkin evlâ olan fâsid olmadığıdır.

Namaz kılan kimse, eğer gizli okunacak yerde açıktan ckur veya açıktan okunacak yerde gizli okumuş olu ve bu durumu fâti'hâ'mn bir kısmında hatırlamış olursa, açıktan okunması gereken namazda fâti'hâ'yı bir rek'atte açıktan. okunanla gizli okunan bir arada toplanmış olmaması için- iade eder. (tekrar açıktan-okur).

Namaz kılan kimse, birinci rek'atte kıraat etmiş olduğu sûreden sonraki sûreyi okumayı murad etse de, -burada denildiği gibi- ondan bir önceki

süreyi okumuş olsa, kendisine sehiv secdeleri vacip olmaz.

Kendisine sehiv secdeleri vâcib olan kimsenin selâm vermiş olması, o kimseyi namazdan, mevkuf bir çıkışla çıkarmış olur. Bu hüküm, İmâm-ı A'zam (R.A.) ile İmâm Muhammed (R. A.)'e göredir,

Bu durumda, o kimse eğer sehiv secdelerini yaparsa tekrar namaza dönmüş olur; bu secdeleri yapmazsa, namaza dönmüş olmaz.

İmâm Muhammedi (R.A.) 'e göre ise, kendisine sehiv secdeleri vacip olan kimseyi, selâm vermiş olması asla namazdan çıkarmaz.

Şu mes'ele zikrettiğimiz bu ihtilâf üzerine bina kılınmıştır : Bu kimse, selâm verdikten sonra, kendisine başka bir kimse iktidâ etmiş (ona uyararak ardında namaz kılmış) olsa, İmâm Mu-hamraed (R.A.)'e göre, o kimsenin iktidâsı mutlaka sahihtir.

İmâm-ı A'zam (R.A.) ile İmâm Ebû Yûsuf (R.A.)'a göre ise, eğer o kimse sehiv secdelerini yaparsa, kendisine iktidâ etmek sahih olur, eğer bu secdeleri yapmazsa ona uymak sahih olmaz.

Kendisine sehiv secdeleri vacip olan kimse, eğer misafir (yolcu) olur ve selâm verdikten sonra ikâmete t mukîm) olmaya niyyet ederse, o kimsenin namazı mutlaka dört.rek'âte dönüşmüş olur.

Fakat, İmâm-ı A'zam (R.A.) ve İmâm Ebû Yûsuf (R.A.)'a göre, o kimse eğer sehiv için secde ederse namaz dört rek'a-te dönüşmüş olur. Fakat, eğer secde etmezse, namazı dört rek'ate dönüşmüş olmaz.

Eğer, o kimse selâmdan sonra kahkaha ile gülerse, İmâm Muhammed (R.A.)e göre, abdesti bozular. İmâm-ı A'zam (R.A.) ile İmâm Ebû Yûsuf (R.A.) 'a göre ise, bu durumda abdesti bozulmaz. [\[94\]](#)

ZELLE-I KARİ (NAMAZ İÇİNDE KUR'ÂN OKURKEN YANILMA)

Kur'an'da Bulunmayan Bir Lafız Gibi Okumak

Namaz içinde meydana gelen zelle ve hata hususunda asıl ve kaide şudur: Okunmuş bulunan lafız gibi bir lafız, eğer Kur'an-ı Kerim'de bulunmazsa ve bu lafzın manâsı da Kur'ân lafzının manâsından uzak olursa ve o lafız ile, Kur'ân lafzının manâsı fahiş bir değişiklikle değişmiş bulunursa, o kadar ki bu iki manâ arasında bir münâsebet bile olmasa, bu durumda, namaz kılan kimsenin namazı fâsîd olur.

Meselâ. hâze'l-ğurâb yerine hâze'l-ğubâr okumak böyledir ve namazı bozar.

Okunan şeyin benzeri Kur'ân'da bulunmaz ve onun hiç bir .manâsı olmazsa -ki bu durumda, o lafzın manâsının Kur'ân'ın manâsına uzak olup olmadığına da hükmedilemez bu durumda da namaz bozular.

Meselâ: yevme tüble's-serâir yerine yevme tüble's-serâil şeklinde okumak gibi... [\[95\]](#)

Benzeri Kur'an'da Bulunan Fakat Manası Uygun Olmayan Okuyuşlar

Okunmuş bulunan lafız gibi bir lafız Kur'ân'da bulunsa ve fakat, okunan lafzın manâsı, murad edilen lafzın manâsından uzak olursa; ancak murad olunan o lafzın manâsı, lafzın yeni şekilde okunması ile fahiş bir şekilde değişmiş olmazsa, o kimsenin namazı İmâm-ı A'zam ile İmâm Muhammed'e göre bozular. İhtiyata uygun olan da budur.

Bazı meşâyih de: «Umûm belva olduğu için, o kimsenin namazı bozulmaz» demişlerdir, İmâm Ebû Yûsuf'un kavli de böyledir.

Eğer okunmuş bulunan lafzın benzeri Kur'ân'da bulunmaz ve fakat bu lafızla, Kur'ân lafzının manâsı değişmiş olmazsa, kavvâmiyn yerine kayyâmiyn okumak gibi- bu durumda da yukarıdaki gibi yine ihtilaf vardır.

İmâm Ebû Yûsuf'a göre, o kimsenin namazı fâsîd olur.

İmâm-ı A'zam ile İmâm Muhammed'e göre ise, o kimsenin namazı fâsîd olmaz.

Buna göre, manânın fazla bir şekilde değişmiş olmaması halinde, namazın bozulmaması için mu'teber olan, İmâm Ebû Yûsuf'a göre, Kur'ân'da o lafzın mislinin bulunmasıdır; İmâm-ı A'zam ve İmâm Muhammed'e göre ise, bu iki lafzın manâ bakımından uygunluklarıdır.

Mutekaddimin imamlarının bu husustaki kaideleri, zikretmiş olduğumuz bu kaidelerdir.

Muhammed bin Mukâtil, Muhammed bin Selâm, İsmâii bin Zâhidî, Ebû Bekir bin Saîdî'î-Belhî, Hindvânî, İbni'l-Fadl ve Halvânî gibi müteahhirîn âlimleri ise şu kaide üzerinde ittifak etmişlerdir: Kâriin (Kur'ân okuyan kimsenin) hatası 'rabda (kelimelerin sonlarındaki harflerin nasıl hareketlenip nasıl okunacağı hususunda) olursa, namaz asla fâsîd olmaz.

Hatta, eğer hata ile okuduğu 'rabın doğru olduğuna- i'fikad etmek küfür bile olsa, yine namazın fâsîd olmayacağını Kâdihân tasrîh etmiştir. Çünkü insanların ekserisinin 'rab şekillerini birbirinden ayıramadıklarından dolayı bu husustaki hatâ afvedilmiştir.

Bu hususta müteahhirîn'in kavli daha geniştir ve fakat mutekaddimîn kelâmı ihtiyata daha uygundur.

Çünkü, namaz kılan kimse, -doğruluğuna- inanılması küfür olan okuyuş şeklini kasden yapmış olsa, bu durumda onun kâfir olması tahakkuk etmiş olurdu. Küfür olan şey ise kıraat olmaz.

İbn-i Hümâm'ın dediğine göre, o kimse kâfirlerle konuşmuş olacağından namazı fâsîd olur. Çünkü, namaz kılan kimse, namaz esnasında insanların .sözlerinden, küfür olmayana bile söylese namazı bozular; nerde kaldı ki küfür olanı konuşmakla namazı bozulmaya Zelle-i kârî (namazda Kur'ân okuyan kimselerin hatâsı) meselelerinden, mutekaddimîn veya müteahhirîn imamlarından nakledilmiş bulunmayan mes'eieler, onların zikretmiş oldukları bazı mes'elelere kıyâs edilemezler.

Ancak, lügat ilminde, arapça İlimlerinde, meâ.vîde ve bunlar gibi tefsîr ilminin muhtaç olduğu şeylerde tam bir ilimle kıyâs olunur; tâ ki, bu konularda kâmil bir ilim sahibi olan kimse, mutekaddiraîn'in kavli üzere, hangi şeye inanmanın küfür olduğunu, -okuma esnasında yapılan- hangi değişikliğin fahiş olup, hangisinin fahiş olmadığını, hangi lafzın manâsının uzak olduğunu veya uzak olmadığını bilsin.

Ayrıca müteahhirîn'in kavline göre, harflerin mahreçlerini bilip, mahreç bakımından birbirine yakın olan harflerle yakın olmayan harfleri temyiz edebilsin. [\[96\]](#)

Bir Harf Yerine Başka Bir Harf Okumak

Kârî (namazda Kur'ân okuyan kimse), bir harf yerine diğer bir harfi -bedel olarak- okursa, bu durumda kaide şudur:

Eğer o iki harf arasında mahreç yakınlığı bulunursa meselâ: (kaf) ile (kâf) gibi... Veya o harflerin ikisi de, bir mahredden çıkmakta ise, meselâ: u- (sîn) ile Bu durumlarda o kimsenin namazı fası i olmaz.

Bu hususta Muhyt'ta lüzumlu bir kayıt daha zikredilmiştir ki, bu kayıt da şudur: O iki harften herhangi birinin diğerine tebdil edilmesinin caiz olması da mu'teberdir. Meselâ: (cim), (ş!n) ve (ye). Bu üç harf aynı mahredden iken bunlardan birinin diğerinin yerine tebdî edilmesi (bedel olarak o harfin yerine okunması) caiz olmadığından, namaz kılan kimsenin, onlardan birini diğerinin yerine bedel olarak okuması, namazs bozar.

Bir kârî, 3 (zel) yerine, (zı) yi okusa, meselâ: (telezzü'l-a'yün) yerine, (telazzu'l-a'yün) okuması gibi... (mimmâ zeree) yerine (mimmâ zaree) okuması gibi.

Veyâhud.dad) yerine (zı) okuması veya bunun tersini yaparak (zı) yerine (dad) okuması, me'selâ: (mağdûb) yerinet (mağzûb) ve Jife (zafer) yerine (dafer) okuması gibi...

Bu durumlarda, o kimsenin namazı fâsid olur (bozulur). İmamların büyüklerinin kavilleri de bu şekildedir. Çünkü bu değişiklik, bir harfe bedel olarak başka bir harfin okunmuş bulunduğu lafızların, bazılarında değişiklik fahiş olmakta ve bazılarında da -bu değişiklikten dolayı- hiç bir manâ bulunmamaktır. (zı) İle, i (zel), ikisi bir mahredden olmaına rağmen, (zı) (zel)'e bedel olarak okunması caiz değildir.

Bu mes'eSede, Muhammed ibn Seime'den namazın.fâsid olmayacağı rivayet olunmuştur. Zira, acemler (arab olmayanlar) bu harflerin birbirinden ayırd edemeyeceklerinden, bu gibi değişikliklerin olacağından çok sık meydana gelmesinden dolayı, afvolunacağına zâhib olmuştur.

Kâdî İmâm Şehîd Muhsin: «Birbirine bedel olarak bu harflerin okunması hususunda -kendisine suâl sorulan- müftinin, cevâb olarak şöyle demesi en güzel olanıdır: Bir harfi diğerine bedel olarak okuma, okuyan kimsenin lisânında cereyan ederse ve o kârî, bu harflerden bazısını diğer bazısından ayırd edemezse ve o kelimeyi lâıık olduğu veçhile edâ ettiğini zannetmekte ise, o kimsenin namazı fâsid olmaz (bozulmaz),»

Bu mes'eledde, Kâdî Muhsin'in zikretmiş olduğu kavile benzer kaviller, Muhammed bin Mukâtil'den ve Şeyhü'l-islâm İsmâîl ez-Zâhid'den de rivayet edilmiştir.

Fetâvâyi Hüccce'de: «Bu ibdâl'in meydana geldiği namazın fâkihler hakkında iadesiyle ve avam hakkında da caiz olmuş olması ile fetva verilir.» denilmiş olmasının manâsı, Şeyh Muhsin'in sözünün manâsı gibidir.

. Zehiyre'de zikrolunan da yukarıdaki kavi! gibidir, Zehiyre'de şöyle denilmiştir: «Herhangi bir harf arasında, mahreç beraberliği ve mahreç yakınlığı olmasa ve fakat bu iki harften birini diğeri yerine okumakta umûm-i belvâ bulunsa, meselâ: tedlîl) yerine (dad) yerine 3 (zel) (fi tezlîl) okumak gibi...

Ve, i (zei) yerine (ze) veya tdad) yerine (zt) okumak gibi... Bazı meşâyihe göre bu durumlarda, o kimsenin namazı fâsid ofmaz. i (zel),(ze) ve (dad) harflerinin ibdâl (birbirinin yerine okunması) hakkında Kâdlhân'in zikretmiş olduğu mes'elelerin -alınıp- bu kitabta da zikredilmesi münasib görüldü.

Namaz kılan kimse eğer, d ad) yerine. (zı) ile (ve'i-a' diyâti Zabhan) diye okursa namazı fâsid olur. (liyeğryza bihümül-küffâr) kavli şerifinde, (zt) yerine (dad) eğiıdaiveya i (zel) ile(iyeğryze) şeklinde okursa namazı fâsid olmaz. (haDrâ) kavlinde, (Dad) yerine i (dâl) ile (hadrâ) şeklinde veya (Dad) yerine J (zel) ile (hazrâ) şeklinde okursa namazı fâsid olur. (ğayri'l-mağdûbi)'de,(Dad) ye'rine (Zı) (ğayri'l-mağZûbi) şeklinde veya (Dad) yerin (zel) İle (ğayri'l-mağzûbi) şeklinde okusa namazı fâsid olur. v" (ve leDDâllîh) (zı) ile İcjuâilSfj (ve leZZâliîn) şeklinde veya ; (dal) (ve leddâllîn) şeklinde okursa namazı fâsid olmaz.

Fakat i (zel) ile İjüüJISfj (ve lezzâllîn) şeklinde okursa namazı fâsid olur. (Tal'uhâhedîmün)'de (Dad) yerine i (Taruhâ-hezîmün) şeklinde veya (Zı) ile (Tafuhâ heZiymün) şeklinde okursa namazı fâsid olur.

bi-Zallâmin lil'abld) de Ji (Zı) yerine İ (zel) ile (bi-zellâmin lil-'abld) şeklinde okusa namazı fâsid olur.

(mûtû bi-ğayZıküm)'de (Zı) yerinefDad) mûtû bi-ğayDıküm) şeklinde okusa namazı fâsid olmaz."

İkii İLi(feZZan ğalyZa'!-Kalb)'de iki (zı)'nın her birinin yerine (feddan ğalıDa'l-Kalb) şeklinde okusa namazı fâsid olur. (ve cækümü'n-nezîr)'de, (zel) yerine (Zı)ile cækümü'n-naZıyr) şeklinde okusa, namazı fâsid olmaz.

(ve hüve mekZûmün)'de^(Dad) ilelaki hüve mekDû-mün) şeklinde veya i (dâl) (ve hüve mekdümün) şeklinde okusa, namazı fâsid olur.

(nâDıretün ilâ rabbihâ nâZıretün)'de, birinci kelimedde yerine (Zı) ile, son kelimedde de Ji (Zı) yerine (Dad) ile (nâZıretün ilâ rabbihâ nâDıratün) şeklinde okusa, namazı fâsid olmaz. (feterDâ)'da, (Dad) yerine u (Zı) ile (feterZâ) şeklinde okusa, namazı fâsid olur. (zülliîet KuTûîihâ tezlîlen)'de i (zel)yerine (Dad) ile Sulau (Dullilol KuTûfihâ teDlîlen) şeklinde okusa, namazı fâsid olur. Fakat eğer i (zel) yerine (Zı) ile clife (Zulîİlet kuTûfihâ teZlîlen) şeklinde okusa, namazı fâsid olmaz.

(fe-Zallet a'nakuhüm)'de (Zı) yerine (Dad(fe-Dallet a'nakuhüm) şeklinde veya (Zı) yerine ; (zel) ile (îe-zeiîet a'nakuhüm) şeklinde okusa, namazı fâsid olmaz. . (ve zellelnâhâ lehüm)'de, i (zel) yerine (Dad) "e (ve Dallelnâhâ lehüm) şeklinde okusa, namazı fâsid olur.

Fakat, eğer (Zel) yerine (ve Zallelnâhâ lehüm) seklinde okusa, namazı fâsid olmaz. (fteDlîlin)'de (Dad)yerine teZîlîh) şeklinde okusa, namazı fâsid olmaz.

Fakat, eğer (Dad) yerine ile okusa, namazı fâsid olur. (İn. yettebi'üne ille'Z-Zanne ve inne'Z-ZanneJ'de .fi (Zı) yerine (' yettebi'üne ille'DDanne ve inne'D-Danne) şeklinde okusa, namazı fâsid olur.

(ezâ'û bihl)'de, (zel)" yerine (Dad)ie (eDâû bihl) şeklinde okusa, namazı fâsid olmaz. (men yüDlîli'ilahü)'det (Dad) yerine (Zı) ile şeklinde okusa, namazı fâsid olmaz. (feraDe'aleyke'l-Kur'âne)'de, (Dad) yerine (feraZa aleyke'l-kur'âne) şeklinde okusa, namazı fâsid (zel) ile (fi teZHLin) şeklinde (Zı) ile

olur. (zel) ile fâsid olur. '(Dad) ile olur. (le ceml'un hâzirün)'da. (zel) yerine (Dad) ile (le cemVun hâDırün) şeklinde okusa, namazı fâsid olmaz.

(eizâ Dale'nâ)'da (Dad) yerine (Zı) ile, Ui (eizâ Zalelnâ) şeklinde okusa; namazı fâsid olmaz. (feraDe fihinne'l-haccej'de, (Dad) yerineflhinne'l-hacce) şeklinde (Dad) yerine (feraze flhinneM-hacce) şeklinde okusa, namazı (ve zerû Zâhire'l-ismi)'de (zel) yerine (Zı) ile Zarû Zâhire'l-ismi) şeklinde veya (zel) yerine (ve Darû Zâhire'l-ismi) şeklinde okusa, namazı fâsid fyece'alûlillahi mimmâzere)'de (zel) yerine (Dad) (ve ce'aiû üüahi mimmâ Daree) şeklinde veya (zel) yerine (ve ce'alû lillahi mimmâ Zaree) şeklinde okusa, namazı fâsid olur. (ve telezzû'l a'yünü)'de '(ze0 yerine (ve teleDDü'i-a'yünü) şeklinde veya (zei) yerine (Zı) (ve teleZZü'l-a'yünü) şeklinde okusa, namazı fâsid olur [\[97\]](#)

Kelimeyi Bölmek

Namaz kılan kimsenin bir kelimeyi okurken bazı harflerini söyledikten sonra nefesini kesmesi hakkındaki hükme gelince: Meseiâ: (el-hamdü lillah) demek istese de, (ei) deyince nefesi kesüse veya bu durumda okuyacağı şeyin kalan kısmını unutsa, sonra da hatırlayarak (hamdü lillah) dese veyahud da hatırlayama-yıp, kalan kısmını terk ederek, diğer bir kelimeyi okumaya geçse, Şeyhü'l-İslâm Şemsü'l-eimmeti'l-Halvâm bu gibi durumlarda «namaz fâsid olur» şeklinde fetva vermiştir. Fakat, meşâyihiin ekserisi: «Nefesin kesilmesi ve unutmak umûm-i belvâ Dİduğı için, bu durumda namaz fâsid oimaz» demişlerdir. Bu sebeblerin muktezâsi üzere, eğer namaz kılan kimse, zikredilen bu jeyleri, kasden yapmışsa, onun namazının fâsid olduğunu söylemek daha jygundur. Bazı meşâyih de, bu hususu tafsilatı ile ele alarak: «O kelimeye bakılır; eğer o kelimenin tamamını zikretmek namazı ifsâd ederse, bir kısmını zikretmiş olmak da namazı ifsâd eder (bozar). Aksi takdirde bu durumda namaz bozulmuş olmaz. Kâdihân bu kavil için: «Sahih olan budur» demiştir. Ayrıca Kâdihân: «Namaz kılan kimse, eğer (Hattâ meTla'i'!-feci)'i okumayı murad eder ve (el-fec) deyince nefesi kesilir ve bu durumda rükû' ederse, o kimsenin namazı fâsid olmaz» demiştir. Meşâyihiin bazıları da: «Bu hususta isim iie fiil arasında fark var, bu durumda, bir İsimde nefesin -okumanın- kesilmesi vuku' bulmuşsa, namaz fâsid olmaz. Fakat, bu hal bir fiilde meydana gelmişse, namaz bozulmuş olur. Meselâ: (yeşkürûn) demeyi murad etse ve (yeş...) deyip, bu kelimenin kalan kısmını terk etse; o kimsenin namazı fâsid olur. Çünkü isimde bulunan (lam) zâiddir. (kelimenin aslından değildir, faz-ladfr). Bundan dolayı (elhamd)'in (el)'ini okuyup, kalan kısmını terkeden kimse, bir kelimeyi kesmiş olduğundan, o kimsenin namazı fâsid olmaz.» demişlerdir. Bu kavlin doğru olması ve kendisi ile amel edilmesi için namaz kıtan kimsenin, bu isimde de yalnız (elif-lâm)'ı kesmiş, yâni sadece, harf-i ta'riî olan bu (elif-lâm)'ı, başına gelmiş olduğu isimden ayırmış olması gerekir. Fakat, (elif-lâm)'e başka bir harf daha ilâve ederse, meseiâ: (el-feci) kelimesinden gül (el-fec) kadarını veya (elhamd) kelimesinden (el-h) kadarını okuduğı, zaman bu fark doğru olmaz. Bu mes'elede meşâyihiin bazıları da: «Eğer zikredilen bu bir kısmı okunan kelimelerin bir manâsi bulunur ve bu manâ ile Kur'an'ın manâsi fahiş bir değişiklikle değişmiş, olfnazsa, o kelime ile namaz fâsid oimaz. Fakat, eğer o kelimenin sahih bir manâsi olmaz; bilakis Kur'an'ın manâsını fahiş bir değişiklikle değiştirirse, o kelime İie namaz fâsid olur.» demişlerdir. Bu mes'elede evlâ' olan, nefesin kesilmesinde ve unutmada umûmun kavli ile ame! etmektir.

Bunun kasden yapılması hâlinde ise, Kâdlhân'ın sahih,gördüğü kaville ve tafsilâtını verdiğimiz diğer kavillerle amel olunur. [\[98\]](#)

Durulmaması-Gereken Yerde Durmak

Durulmaması gereken yerde durmak, başlanmaması gereken yerden başlamış olmak namazın fâsid olmasını gerektirmez. Böyle yapmak, alimlerin ekserisine göre, nefesin kesilmesi ve unutmak sebebi ile umûm-i belvâ olup, avam ve acem (arap .olmayanın manâyı bilmemelerinden dolayı, bu hususta temyiz (nerede durup, nerede başlayacağını bilip ayırt etmek) mümkün değildir. Bazı âlimlere göre, durulması gereken yerden başka bir yerde durmakla veya başlanmaması gereken yerden başka bir yerden başlamakla, manâ fahiş bir şekilde değişirse namaz fâsid olur. Meselâ: Namaz kılan kimse (İâ ilahe) deyip dursa, daha sonra da (illâ hü) diye başlamış olsa, (velekadve'ssayne'liezleüü'l-kitâbemin kabliküm) deyip dursa, daha sonra da' ve iyyâküm eni'ttekullah)'ı okuyarak başlasa, Veya, (yührocüne'r-resûl) deyip dursa ve sonrada iyyâküm en tü'minû billahi rabbive rabbeküm) diye başlamış olsa, Veya, (ve kâleti'l-yehûd) diye dursa ve sonra (Uzeyri nübnüllâh) diye başlamış olsa, Veya, diye dursa ve sonra (yeduiahi mağlû-ietüm) diye başlamış olsa, Veya, keferel'lezine kâlû) diye dursa ve sonra (inne'l!âhe hüve'l-mesihü'öhü meryem) diye başlasa, Veya. (inne'llahe sâlisü selâsetin) diye başlamış olsa; Zikretmiş olduğumuz bu yerlerde veya bunlara benzeyen diğer yerlerde durmuş ve başlamış olsa, sahih olsn kavle göre, bunların hiç biri ile namaz fâsid olmaz. Çünkü bunlarda umum belvâ vardır. [\[99\]](#)

Bir Harfi Başka Bir Kelimeye Bitiştirmek

Namaz kılan kimse, eğer bir kelimenin sonundaki harfi diğer kelimenin başına bitişirse, meselâ:

Veya. zikrettiğimiz bu misallerde ve bunlara benzer bir şekilde, başka yerlerde bir kelimenin son harfini, diğer kelimenin baş harfine bitişirmiş olan kimsenin namazı, alimlerin ekserisinin kavillerine göre fâsîd olmaz.

Hatta Kâdîhân: «Namaz kılan kimse, zikredilen bu şeyleri kasden yapmış oisa bile, yine namazı fâsîd olmaz.» demiştir.

Tehzîb Şerkinde de: «Sahih olan kavil budur.» denilmiştir.

Çünkü, bir kelimeyi diğer bir kelimeye vaslederken (okuma esnasında bir kelimededen diğer kelimeye geçerken) birinci kelimenin sonu ikinci kelimenin başına, zarurî olarak bitişir. [\[100\]](#)

İyyâke Kelimesinde Durmak

Fetâvâyî Hucce'de: «Namaz kılan bir kimse, Fâtîhâ sûresinden (iyyâke na'büdü ve iyyâke neste'ıyn) âyetini okurken (iyyâke) üzerine durup sonradan (na'büdü) demesi uygun değildir. Belki, evlâ ve esahl oian:

(iyyâke na'büdü ve iyyâke neste'ıyn} âyetini vasi ü; (durmadan) okumaktır.» denilmiştir.

Bazı şeyhlerin kavillerine göre. {İyyâke} üzerinde duran ve sonra (na'büdü) yü okuyan bu kimsenin namazı fasid olur.

Ancak zahir olan, bu durumda namazın fâsîd olacağına hükmedenin muradı şudur: Eğer o kimse (iyyâ) veya benzeri üzerine sükût ederse namazı fâsîd olur, demektir. Aksi takdirde, bu durumda namazın bozulacağını vehmetmek âlime değil gafile büe uygun olmaz.

Bazı meşayih, bu hususun tafsilatına inerek: «Eğer anlatıldığı şekilde kıraat eden kimse, Kur'ân'ın keyfiyyetini bilir ve fakat onun lisânında bu - anlatılan şekildeki- kıraat cereyan ederse, mesela: (iyyâke na'büdü) kırâtinde (kaf)'ın birinci kelimededen olup, ikinci kelimededen olmadığını bilirse, o kimsenin namazı fâsîd olmaz.

Fakat, onun itikadında Kur'ân-ı Kerîm, okuduğu gibi olursa (yani okuduğu gibi olduğuna inanırsa), meselâ: (kef)'in ikinci kelimededen olduğuna inanır ve bu itikatla okursa, o kimsenin namazı fâsîd olur.

Zira, o kimsenin irâdesine bakılırsa, -inancına İtibar edilirse- onun okuduğu Kur'ân-ı Kerîm'den (yani onun bir parçası olarak) sayılmaz.» demişlerdir. Bu hususta sahih olan, alimlerin ekseriyetinin kavlidir. [\[101\]](#)

Bir Harf Yerine Başka Bir Harf Okumak

(ha) yerine

(he) ile

Mültakat'da: «namaz kılan kimse, eğer (el-hemdü lillahi) şeklinde okursa, . Veya (kaf) yerine (kef) ile "(kül hüveliâhü ehad) şeklinde okursa,

Bu kimsenin, -okuduğu- bu şekillerden başka, doğru bir şekilde okumaya gücü yetmezse, kıldığı namaz caizdir, fâsîd olmaz.

Keza, bu kimse (el-Hamdü lillâhi) şeklinde okusa, yine namazı fâsîd olmaz.

Namaz kılan kimse, eğer; (zel) yenne(dai) ile, (kul eûzü) yü, (Kuieûdü) şeklinde okusa.

Veya (fe sâe sabâhu'l-jnünzerîne) lafzında (en-münzerîne)yi (zei) esreli okuyarak (el-münzirine) şeklinde okusa,

Bu kimsenin namazı fâsîd olmaz. Çünkü, (eûdü), (ercü'u) manâsındadır. (be) ise (ifâ) manâsına gelmekte olduğundan, bu söztün (ercü'u i!grabbiil-felak)(felak'fn Rab-bine dönerim), demek olur.

(fesâe sabâhu'l-münzirîne) şeklinde okunması hâlinde de, bu kelâmın manâsı: Resullerin, sabahla beraber, kendilerini yalanlayan kavmin üzerine dahil olmaları... demek olur.

Keza, namaz kılan kimse, eğer s (dal) ile (yeûdüne biricâ-lin) şeklinde okusa. Veya, (fenzur keyfe kâne âkıbetü'münzerine)yi (zel)'i esreli okuyarak fenzur keyfe kâne âkıbetü'l -münzirîn) şeklinde kıraat etse, bu durumda: Peygamberlere, kafirlere karşı yardım görmelerine bak... demek olur ki,

yine o kimsenin namazı fâsîd olmaz. [\[102\]](#)

Dilinde Rekâket Olan Kimse

Elseğ: Diiinde rekâket, kekemelik, tutukluk bulunan kimse), (Rab) yerine (Lam) ile LJ (leb).dese, bu kimsenin namazı fâsîd olmaz. ye dönüştüren veyahutta, mutlak olarak bir harfi diğer bir harfe dönüştüren kimsedir.

Elseğ diiinde rekâket bulunan) .kimse hakkındaki hükümde muhtar oian şudur:

Böyle bir rekâketi'bulunan kimsenin, dilini düzeltmesi için Hâimâ gayret sarfetmesi vâcibdir. Bu hususta gayret sarfetmeyi terk ederse ma'zur olmaz {özürlü sayılmaz).

Fakat bütün,gayretini sarfetmesine rağmen, dilini düzeitemezse ve o kimse, telaffuz edemediği harfin bulunmadığı bir âyet de bulunmazsa, kendi hakkında kılmış olduğu namaz caiz olur.

Fakat,dilinde böyle rekâket bulunan bu- kimsenin başkalarına imâm olması caiz olmaz. Çünkü, bu kimse, söyleyemediği harfi söyleyebilen kimse-karşısında ümml mesabesindedir.

Bu kimsenin, kendisinin telaffuz edemediği harfi telaffuz edebifen bir kimseye iktidası (ona uyararak namaz kılması) mümkün olursa, tek başına namaz kılması caiz olmaz.

Bu kimse, içinde telaffuz edemediği harfin bulunmadığı bir âyet bulursa, namazda o âyeti okuması gerekir. Böyle bir durumda, bulduğu bu âyeti

okumayıp, belkisi telaffuz etmekten âciz olduğu.âyeti okursa, o kimsenin namazı caiz olmaz.

. Çünkü, telaffuzdan âciz olduğu harf ile kıldığı namazın caiz olması zaruretten dolaydır. Tam okuyabileceği âyet bulununca bu zaruret ortadan kalkmış olur. Zaruret ortadan kalkmış olunca da, telaffuz edemediği harflerin bulunduğu âyeti okuması iie namazı fâsid olmuş olur.

Bu hüküm elseğ (dilinde rekâket olan, kekeme kimse), ve yukarıda zikredildiği gibi- durum itibariyle ona benzeyen kimseler hakkındaki kavillerin en sahihidir. [\[103\]](#)

Harekeyi Değiştirerek Okumak

(ve izi'tbelâ İbrâhime Rabbühü)kav[-i şerifinde (mim)i ötre ile ve (be)'yi de üstünle okuyarak Hj (ve izi'tbelâ İbrâhlümü Rabbühü) şeklinde kırââi eden kimsenin, Veya, (el-Hâ!ıku'i - Bâriü'l - Müsavvirü) lafz-t şerifinde, j (vav)ı üstünlü olarak okuyup "(el- Hâliku'l - Bâriü'l -Müsavverü) şeklinde telaffuz eden kimsenin,

Veya, (ve hüve yüt'imü ve lâ yüt'amü) lafzında (ayın)ı birincide üstünlü, ikincide de esreji olarak (ve hüve yüt'amu ve la yüt'imü) şeklinde kıraat eden Kimsenin namazının fâsid olmayacağı İmâm-ı A'zam'dan rivayet edilmiştir.

. Bu durumda namazın fasid olmaması .' (ibtelâ) murad manâsına olacağından ve (hüve) zamiri ile de Allah (C.C.)'dan başkası kastedilmesi ve (musavver) kelimesi de (bâri)nin mefulü olması şartına bağlanmıştır. Fakat bu tevcih, (musavver) lafzının merfu olmaması (sonunun ötreli okunmaması) şartına bağlıdır. Bu kelime eğer (vav) in üstünü ve sonunun merful kılınması İte {musavver linde okunursa namazı ifsâd eder

)bozar). (müsavverü) [\[104\]](#)

Bir Harf Ekleyerek Okumak

Namazda Kur'ân okumakta olan kimse, eğer bir harf ziyâde ederse ve bu bir harfi eklemesi ile manâ değişmiş olmazsa, bu kimsenin namazı ittifakla fâsid olmaz. Meselâ:

(ve'mür bi'l-mağrûfi ve'nhe ani'l-münkeri) lafzını YheVdfin sonra bir (elif) ziyâde ederek (ve'mür bi'l-mağrûfi ve'nâ anil-münkeri) şeklinde okusa,

(ve men ya'siüahe ve resûinhu ve yeteadde hudûdehü yüdihlühü naran) iafzı şerifini, bir cemi' (çoğul) e (mim)i ekliyerek (ve men ya'sillahe ve resûlehu ve yeteadde hudûdehü yüdihl -hum nâren) şeklinde okusa namazı fâsid olmaz. bir harf eklemekle manâ değişirse, o şekilde okuyan kimsenin namazı fâsid olur. Meselâ:

(ve'l-Kur'âni'l-hakîm. inneke lemîne'l-mürselin) âyet-i kerimelirinin arasına bir (vav) ilâve ederek, (veM-Kur'âni'l-hakîmi ve İneke lemîneM-mürselin) şeklinde okursa

Keza, Mtinne sa'yeküm leşettâ) âyet-i kerimesinin başına. (vav) ekliyerek (ve inne sa'yeküm ieşetta) şeklinde

Ve bunlara benzeyen diğer yerlerde, bu âyetlerde olduğu gibi, kasem'ü, (yeminin) cevâbını, kasem gibi, onun yerine- okumakla, böyle yapanın namazının fâsid olacağına zâhib olmuşlardır.

Fakat, buradaki değişiklik fahiş bir değişik olmadığından, namazın fâsid olmaması daha uygundur. [\[105\]](#)

Bir Harf Noksanlaştırarak Okumak

Namaz kılan kimse, eğer Kur'ân-ı Kerîmin lafzından bir harf noksanlaştırır (yâni bir harf eksik okursa) ve bu harf kelimenin aslından olurda, noksan okunması sebebi ile kelime bozulur ve manâsı değişirse, İmâm-ı A'zam ile İmâm Muhammed'e göre bu kimsenin namazı fâsid olur. Meselâ: Bu kimsenin namazı -zikredildiği gibi- İmâm-ı A'zam ile İmâm Muham-med'e göre fâsid olur.

Keza, noksan okunan harf kelimenin.aslından olmasa ve fakaî bu harfin noksan okunması, okuyan kimseyi inanılması küfür olan bir şeye götürse, bu harfin noksan okunması ile yine namaz fâsid olur. Meselâ: (ve mâ halaka'z-zekere ve'i-ünsâ) âyet-i kerîmesindeki ilk (vav)'ı noksan okursa, İmâm-ı A'zam ve İmâm Muhammed'e göre yine o kimsenin namazı fâsid olur.

Fakat, harfi noksanlaştırmak eğer kısaltma şeklinde olursa, meselâ: (yâ mâlik)'de £ (kef)j kısaltmak maksadı ile kaldırılmış olur da, bu kelimeyi (yâ mâli) şeklinde okursa, bu kimsenin namazı ittifakla fâsid olmaz.

Keza,bu harf, kelimenin aslından olmazsa, meselâ: Âiilpt (el-vâkı'ab) kelimesini (he)siz (el-vâkı'a) şeklinde okursa,

Veya, okunmayan bu harf kelimenin aslından olur ve fakat onun noksan-laştırması ile o kelimenin manâsı değişmezse, meselâ: (ts'âfâ ceddü rabbenâ) kavlini, (te'âfe oeddü rsbbenâ) şeklinde, (ieâlâ) kelimesinin sonundaki (ye) şeklinde yazılan (elif)'i noksan (da!) siz olarak (leknâ) şeklinde ('alna) şeklinde

Fî'nin «Zelletü'l-Kârl.

laştırarak okursa, yine o kimsenin namazı fâsid olmaz. . şeyh Hüsâmeddin Eb] Sa'tydi'bnî Es'ad en-Nese isimli kitabında: «Namaz kılan kimse, eğer (Allahüs'samede (sad) yerine (sin) ile kıraat ederek, bu-kelimeyi «îi (Aüahü's-samed) şeklinde okursa, onun namazı fâsid olmaz.» denilmiştir.

şeyh İmâm Necmeddin Ebû Hafı Ömer en-Neseff'nin ihtiyarı da budur.

Bu durumda namazın fâsid olmayacağı hakkındaki hüküm, daha önce zikredilmış olan bazı müteahhırın alimlerinin ihtiyar etmiş oldukları kavillere dayanmaktadır. Keza. bu hüküm mütekaddim âlimlerin kavillerine de dayanmaktadır.

Çünkü. (Allahüs's-samed) okunması hâlinde de, (es-samed) kelimesinin manâsı, yücelik ve büyüklük demek olduğuna göre bu manâ sahihidir ve böyle okunmakla namaz bozulmuş olmaz. [\[106\]](#)

Sad İle Sin Harflerini Birbirleri Yerine Okumak

Muhakkak ki,(sad), (sin) ve (ze)'nin üçü de bir mahrecendir. Çok saman olur ki, bunların biri diğerlerinin yerine bedel olarak okunur.

BuradKâdhân'ın.mütekaddimin'in kavli üzere bina edip zikretmiş olduğu hususu söyliyeyim:

Namaz kılan

kimse eğer (izâ câe nasrullahi) lafzını (sin) (izât câe-nesrullahi) şeklinde okursa,

Veya.(ve ye'ûka ve nesran)'daki (srn)i (sad) ile kıraat ederek (veye'ukavenasran) şeklinde okursa, 0 kimsenin namazı fasid oimaz.

Şemsül'eimme Serahsi'yegöre (es-samed) kelimesini (sin) İle (es-semed) şeklinde okursa, namazı fâsid olmaz

(sad) iie (eSaııyr) (esâııyr) kelimesini, şeklinde okursa, namazı bozulmaz. (hâsien ve nüve hasır)i. (sad) ile, (hâsien ve nüve hasıyr) şeklinde okusa, namazı bozulmaz.

f'uaiiSr (1e'nflşâme) (sad) yerine (sin) ile, (le'nfisâme) şeklinde okusa namazı fâsid olur.-

(fehel 'aseytüm)ü, (sin) yerine (fehel 'asaytüm) şeklinde okursa namazı fâsid olmaz. Keza, (fein 'asavke) (sad) yerine öü (fein 'asevke) şeklinde okusa, namazı bozulmaz.

(ül-nâniyne hasıymen) lafzını(sad) yerine (sin) ile Hâiniynehasİmen) şeklinde okusa namazı fâsid olur. sad) ile (sin) ile (sadednâküm)ü, u (sad) yerine (sedednâküm) şeklinde okusa namazı fâsid olur.

(tesTalüne) yi, (sad) yerine (tes Talûnfî^ şeklinde okumakla namaz fâsid oimaz. (bi semenin bahsin)i, (sin) yerine (sin) ile, [\[107\]](#)

Bir Harf Yerine Başka Bir Harf Okumak

Namaz kılan kimsenin

(hattâ) lafzının (ha)sını (ayın)la değiştirerek ('atta) şeklinde okusa namazı fâsid olmaz. Çünkü bu kelimenin

('atta) şeklinde okunması hâlinde de bu bir lügattir. semi'allahü limen hamideh) yerine (nun)u (lam) ile değiştirerek » semi'ailahü limel hamideh) demekle, bu iki harfin mahreçleri birbirine yakın olduğu için namazın fasid olmayacağı umulur. Bu hususda zahir olan, bu hükmün elseğ (dilinde rekâket olan) hakkındaki hüküm oduğu gibidir.

(yedü'ul-yetîm) lafzını a (dal)'ı sakın kılarak yed'u'l-yetîm) şeklinde veya ç (ayın)'ın şeddesini terk ederek (yed'u'!-yetîm) şeklinde okumakla namaz fâsid olmaz, denilmiştir. Fakat, burada da dikkat etmek gerekir.

Bu durumda Kâdhân, a (dal)'ın sakın (harekesiz) okunması hâlinde, namazın fâsid olacağına hükmetmiştir. Şedde'nin terk edilmesinde manâ değişmiş olmayacağından, namazın fâsid olmayacağına hükmetmiştir. [\[108\]](#)

Bir Lafzı, Başka Bir Lafız Yerine Okumak

Namaz kılan kimse, eğer (innellezîne âmenü ve 'amilü's-sâlihâti) lafzını okuduktan sonra, tam bir duruşla durmuş olsa ve daha sonra da (üiâike eshâbü'i-' cehim) dese veya!(ü!âikehüm şerrü'l-beriyeyh) dese ki bura . da, doğrusu âiü!'(ülâike eshâbü'l-cenneh) demektir.ve sonra da (ve'llezîne keferü ve kezzebü bi âyatînâ) diyerek dursa ülâlke eshâbü'!-cenneti:hümfiha hâlidûn)deyip, Allahu Teâlamrı bu iki. firkadan (cennet ehli ve cehennem ehli olan firkalardan) birine ait olan hükmünü onun zıddı olan hükümle değiştirmek ve bunların birini diğerine bedel kılmakla veya zikredilen bu âyetlerin benzerini okumakla namaz fâsid olmaz. Çünkü, yukarıki iki misalde de söylediğimiz şekilde durduktan sonra, okunursa, ikinci kısımlar, kelâmın başlangıcı oiur ve önceki kısımlarla birleşmez. Bu durumda da, bu firkalardan birinin hükmü, zıddı ile değiştirilmiş olmaz.

Fakat, namazda bu gibi âyetleri okuyan kimse vakfetmez (durmaz) ve bilakis vaslederse (geçerek okursa), meşâyihin âmmesi: «Hak Teâiâ'nm haberine muhalif bir şeyle ha.er vermiş olduğu için o kimsenin namazı fâsid olur.» demişlerdir.

Hatta, eğer kıraat ettiği gibi itikâd ederse, (okuduğunun manâca da doğru olduğuna inanırsa) kâfir olur.

Abdullah bin el-Mübârek, Ebî Hafsel-Keblr ei-Buhâri, Muhammed bin Mükâtil ve Mervezller'den bir cemâatin: «Bu şekilde okuyan kimsenin namazı fâsid olmaz. Çünkü, bu durumda dilin geçmesi zarureti vardır.» dedikleri rivayet olunmuştur. Keza, Ebû Mansur Mâturid] de böyle fetva

vermiştir. Fakat, iân: «Önceki kavil esahtır.» demiştir. [\[109\]](#)

Harekeyi Değiştirerek Okumak

(enne'llâheberiün mine'i-müşrikîneveresülühü) lafzında resul kelimesinin (iam)ını esreîf okumak, müteahhirine. göre namazı ifsâd etmez.

Fakat, Kâdhân, mütekaddimin'e göre -bunun namazı ifsad edeceğini zikretmiştir. Çünkü esreli okunduğu halde, manan?n doğru ofduğuna -i'tikâd etmek küfür olur.

Lâkin. Keşşafıta (Lam) harfinin esreli okunması ile (resûlihî) şeklinde de kıraat vardır. Bu durumda kelimesindeki esreli'okunma hâii, kasev veya civar için olabilir.» denilmiş

Buna göre böyle okunmakla namazın fâsid olması, esreli okunmanın (müşrikîn)'e affedilmesine bağlıdır.

Namaz kılan kimse (innâ künnâ münziriyne) lafzında : (ze)'i üstünlü okusa yani (İnnâ künnâ münzerin)

dese, mütekaddirmn'in.kavli üzere namazı fâsid olur. (ve enle hayrül'- münzilln) lafzın

(ze)yi üstünlü kılarak, (ve ente hayrül'-münzelîn) şeklinde okusa namaz mütekaddimin'e göre fâsid oiur. Müteahhirine göre fâsid olmaz. . Veya (nahnü halaknâ) kelimesini (kaf)'ın

üstünlü okunması ile (nahnü halakanâ) şeklinde okusa yine bu kimsenin namazı mütekaddimin'e göre fâsid olur. müteahhirine göre fasid olmaz.

Keza (vekaddernâ) lafzını (re)nin üstün okunması ile (ve kadderênâ) şeklinde okusa, mütekaddimin'e gör namazı fasid olur; müteahhinn'e göre fâsid olmaz. .

.Keza, (ve ce'ainâ) lafzını (lam)'ın üstün okunması (ve ce'alenâ) şeklinde okusa, namazı mütekaddimin'e göre

fasid olur, müteahhirl'n'e göre fasid olmaz. (ve enzelhâ)'nın ve (enzeîenâ) şeklinde okunması.halinde hüküm böyledir.

Veya (ve men yağfirü'z-zünübe illallâhü) veya (ve mâ ye'lemü te'vilehü illallahü) lafızlarında 586 (he)leri üstünlü olarak okursa yine mütekaddirün'un kavline göre namazı fasid olur; müteahhirl'n'in kavline göre ise namazı fasid olmaz.

Veya, (ve lâ yeğurrenekün billah'il-ğerürü) lafzının sonundaki ötrell-588 (re) yi eşrefi okursa, yine mütekaddimîn'e göre o kimsenin namazı fasid olur; müteahhirl'n'e göre fasid olmaz.

Feievâyî Kâdlhân'da: «Namaz Kılan kimse (Yedü'ül-Yetim) eğer ; (dal)i sakın okuyarak, (yed'ul-yetim) şeklinde okumuş olsa, bu durumda manası, kasdediien mananın aksi olduğu için, namazı fasid olur.» denilmiştir.

Yine, Fetevâyî Kâdlhân'da: «Namaz kılan kimse. Yedhu-lüne) kelimesini (dal) yerine o getirerek (Yethulüne) şeklinde okusa namazı fasid olur.» denilmiştir. [\[110\]](#)

Bir Kelime Yerine Bir Başka Kelimeyi Okumak

(İnnâce'ainâ) yerine (nahnü halaknâ fi e'nâkîhim eglâlen) dese; veya na'büdü) lafzında şeddeyi terk ederek (tyâke na'büdü) şeklinde okusa, müteahhirl'n'e göre bu kimsenin namazı fasid olmaz. Bu hususun tafsilatını şu iki fasılda görelim: [\[111\]](#)

Bir Kelime Yerine Başka Bir Kelimeyi Okumak:

(onuda asıl olan kaide: Başka bir kelime yerine okunmuş bulunan kelimenin, esas kelime ile mana yönünden .yakınlığı varsa ve bu kelimenin misli de Kur'an-ı Kerim'de mevcûd ise, bu şekiide değişik kelime okunmuş bulunan kimsenin namazı fasid olmaz.

Mesela: (e!-hakîam) yerine (el-âlîm) veya (el-basıyr) yerine (el-habîr) kelimelerini okumak gibi..

Fakat, bu iki kelimenin manaları birbirleriyle yakın olmazsa, ancak, bir kelimenin yerine okunmuş olan kelime Kur'an-ı Kerim'de bulunsa, bu durumda İmam-i A'zam ile'fmâm Muhâmmed'e göre yine bu kimsenin namazı fasid olmaz.

İmam Ebû Yusuf dan bu hususda namazın caiz olacağı veya olmayacağı şeklinde iki rivayet vardır.

Bu ikinci duruma misal (evvâhü) yerine

Fakat, bu iki kelimenin manaları birbirlerine yakın oimasa, ancak, bir kelimenin yerine okunan diğer kelime Kur'an-ı Kerimde bulunmakta oısa. bu kimsenin namazı imam-i A'zam ve İmam Muhammed'in kavillerine kıyasla fasid olur. İmam Ebû Yusuf'un kavline göre ise fasid olmaz.

Misâl: (Nusibet) yerine (süthât) demek veya bunun aksini yapmak, yani (süthât) yerine (nüsibet) demek gibi...

Veya, (rüfi.'at) yerine' (hülîkat) demek veya bunun aksini yapmak gibi...

Bu durumda eğer, bir kelimenin yerine okunan kelimenin misli Kur'an-ı Kerimde yoksa ve fakat -böyie okunup, bu okunuşun ve bu durumdaki mana-ntn doğruluğuna inanmak küfür olan bir kelime değilse bile, o kimsenin namazı ittifakla fasid olur. demek veya bunun gibi başka değişiklikler yapmak gibi...

Fakat, bir kelimenin yerine okunan kelimenin misli Kur'an-ı Kerimde bulunur, ancak -böyle okunup, bu okunuşun ve bu okunuştaki mananın doğruluğuna- inanmak küfür olan kelimelerden olursa, ve namaz kılan kimse o kelimeyi durmadan okumuşsa, namazı yine meşâyihin umumuna göre fasid olur.

Bazı meşâyih de: İmam Ebu Yusuf'un kavline kıyas ile onun namazı fasid otmaz» demişlerdir. Fakat sahih olan kavi: O kimsenin namazının ittifaklaıasi olduğudur. [\[112\]](#)

Şeddesiz Harfi Şeddeli, Şeddeli Harfi Şeddesiz Okumak:

Bu durumda da asıl olan kaide şudur:

Şeddeli bir harfi şeddesiz okumakla (tahfif etmekle) eğer mana değişmiş olmazsa, namaz fasid olmaz.

Mesela: Namaz kılan kimsenin (ve kuîlû taktîlen) şeklinde veya (veyes'elüneKeanî's-sa'atî)yi(ve yes'elüneke an sa'atî) şeklinde (sin)i şeddesiz okuması gibi.. Görüldüğü gibi burada ve kelimelerindeki şedde terk edilmiş olmaktadır.

Keza (yüdrîkkümü'l-mevtü)yi yüdrîkürnü'l-meytü) veya (ve râvedükü ileyk)i (ve râdühü İleyk) okumakla da namaz fasid olmaz.

Fakat eğer tahfif ite {şeddesiz okumaktan dolayı) mana değişirse, meşâyihin umumuna göre, o kimsenin namazı fasid olur.

Ebu Ali Neseî: «Namazda şeddeli okumayı terk eden kimsenin namazı fasid olmaz. Ancak:

(Rabbi'l-âlemiîn)de şeddeyi terk ederek (rabi't-âlemîn şeklinde okumakla ve (iyâyake na'büdü)de şeddeyi terk ederek (iyâyake na'büdü şeklinde okumakla, o kimsenin namazı fasid olur.» demiştir.

Ebû Ali'nin bu kavlından, yukarıdaki tafsilatın mütekaddimîn'İN kavli üzere olduğu anlaşılmıştır. İhiyata en uygun olanda mütekaddimîn'i, kavlidir. . Şeddeli olmayı şeddeli okumanın hükmü de, yukarıda zikredilen ihtilaflar ve bildirilen tafsilat üzere- aksimin (yani şeddeliyi şeddesiz okumasının) hükmü gibidir.

Namaz kılan kimse (efe'ayînâ) lafzını, şedde ile efe'ayyeynâ şeklinde okusa namazı fasid olmaz.

(ihdina's-sırâta) lafzında, (sad)ın şeddesini kaldırarak ve lâm-ı ta'rifi ortaya çıkararak şeklinde okusa, yine namazı fasid olmaz. Çünkü bu durumda mana değişikliği olmamaktadır.

(mâ veöJe ake) lafzındaki şeddeyi kaldırarak (ma' vede'ake) şeklinde okumuş olsa yine namazı fasid [\[113\]](#)

Tenbih (YanlıŞ Okuyuştan Meydana Gelen Neseb Değişikliği)

kelimenin yerine diğer bir kelimeyi okumakla, neseb değişikliği ae olabilir. Böyle bir değişiklikte namaz kılan kimse, eğer: (İ'sâ bin lukman) şeklinde okusa namaz fasid olur. Çünkü İsa (a.s.)'ı bir babaya nisbet etmiş olur. O'nun bir babasının olduğuna İnanmak da küfürdür.

fMusâ bin Meryem) okusa/namazı fasid olmaz. Çünkü Musa {a.s.} nın annesinin adının Meryem olmadığına kafi bir delil! yoktur.

Musâ bin İsa) okusa, İmam.Ebü Yusuf'un kavline göre namazı fasid olmaz. Meşayihin umumisi de buna göre amel etmişlerdir.

(Musâ bin Lukman) okusa yine Ebu Yusuf'un kavline göre namazı fasid olmaz.

(İsa bin Sâre) okusa, namazı fasid olur. (Meryem binti Gıylan) okusa, namazı yine fasid olur. Bu, Tenbih'de zikredilenlerin hepsi bundan önce bir kelimeyi diğer bir kelime yerine okumak hakkında zikri geçen ası! kaideden tahrir olunmuştur, (çıkartılmıştır.) [\[114\]](#)

Bir Harf Yerine Başka Bir Harf Okumak

(İllâ ma'dturirüm) lafzını (dad) yerine (ze) ile (illâ me'zTurirtüm) şeklinde okusa, dad yerine (İllâ me'zTurirtürn) şeklinde okusa namazı fasid olur. Fakat eğer bu lafzı yerine (te) ile (illâ.ma'dtürirtüm) şeklinde okusa, namazı fasid olmaz.

Namaz kılan kimse, eğer (illâmen hatife'l-hatfete) lafzını, (Ti) iann yerine (te) koyarak.(illâ men hatife'l-hatfete) şeklinde okusa, namazı fasid olur. Çünkü ,-bu değişiklikle meydana gelmiş olan yeni kelimenin "manası yoktur

(Da!) harflerinin birini diğerinin yerine, bedel olarak okumak- hakkında kâdlhân'ın zikretmiş olduğu bazı mes'eleleri, bu kitabda bildirelim: (et-tehiyyatü) yerine (eT-Tahıyyâtü) veya (dal) ile o

Ebü Ali Nesebi'ye göre namazı fâsid olmaz. (Kunût) dan müştak olan kelimeleri, oyi (kunût) dan müştak olan kelimenin yerine okusa veya bunun aksini yapsa namazı fasid olur. (Ve 'aneti'l-vücu) yerine (ve anedi'l-vücu) dese namazı fasid olur.

(le entüm eşeddü rahbetep) lafzının sonundaki (te) (Ts) ile değiştirerek (le entüm eşeddü rahbeTan) şeklinde okusa, namazı fasid olmaz.

(es-sırat dese, namazı fâsid olmaz, (beteren) dese, namazı fâsid olmaz,dese, namazı fâsid olmaz. (emternâ aleyhim) [\[115\]](#)

Zelletü'l-Kari İle İlgili Bazi Mes'eleler

Namaz kılan kimse, bir kelimenin bazı harflerini diğer bazı harflerine

takdim eise, (yani, bir harfi kendisinden önceki harften evvel okusa) meselâ: (ke'asfin) yerine (ke'afsin) veya (husrin) yerine (sürhin) dese, bu durum eğer manâyı değiştirirse, o kimsenin namazı fâsid olur.

Namaz kılan kimse, bir âyeti okurken, bu âyetin içinden bir kelimeyi terk etse (okumasa), bu durumda manâ değişmezse namazı fâsid olmaz.

Meselâ: Ç (ve mâ tedrlnefsün mâzâteksibü) âyetini okurken (zâ) yi terk etmek veya

(ve leinni'ttebe'te ehvâehüm mimba'di.mâ câske mine'l-'iimi)'yi okurken 782 (min) lafzını terketmek, veya (ve cezâü seyyie-tin seyyietün mislühâ)'yi okurken ikinci (seyyiefyi terketmek gibi hallerde namaz kılan bu kimsenin namazı fâsid olmaz.

Fakat, eğer bir kelimenin terk edilmesi sebebi ile -âyetin- manâsı değişmiş olursa, bu kimsenin namazı umûma göre fâsid olur.

Meselâ: terkelmek veya (fernâiehümlâyü'minûn)'u okurken V (lâ) lafzını

(ve izâ kurie 'aleyhimü'l-Kur'âne lâ yescüdüne)'yi okurken yine V (lâ) lafzını terk etmek gibi durumlarda, o kimsenin namazı fâsid olur.

Meşayihin bazıları: «Bu kimsenin namazı fâsid olmaz» demişlerse deT esas olan kavil önceki kavildir. [\[116\]](#)

Ayete Bir Kelime Ekliyerek Okumak.

Namaz kılan kimse, bir âyeti okurken, ona bir kelime ziyade ederek

(ekliyerek) okusa.

Eklediği bu kelime Kur'an-ı Kerim'de bulunur ve bu kelimenin ilâve edilmesi ile manâ değişmezse, namazı fâsid olmaz.

Meselâ:

(lâ te'büdüne illa'llahe ve bi'l-vâlideyni ihsânen ve birren ve zi'î-kurbâ) şeklinde okuyup, âyet-i kerimeye (ve birren) kelimesini eklemek gibi

(inne'llahe kâne ğaifüren rahimen 'atimen) şeklinde okuyup, âyet-i kerimeye, fallmen) kelimesini eklemek gibi...

Fakat, eklediği bu kelime Kur'an-ı Kerim'de bulunması kelimenin eklenmesi ile âyet-i kerimenin manâsı değişirse, . mesefâ: en, bu

(Men âmene billahi ve'l-yevmi'l-âhîri ve 'amile sâlihan ve kefere felehüm ecruh.üm) şeklinde okuyarak âyet-i kerimeye (ve kefere) kelimesini eklemek gibi. Veya,

(ve emmâ men'bahile ve'steğnâ ve âmene ve kezzebe bi'l-hüsnâ) şeklinde okuyarak âyet-i kerimeye v«ij (ve âmene) lafzını eklemek gibi...

Ve i'tikâd edenin kâfir olacağı şeylerden -yukarıda zikredilenlerin benzeri- olan bir şekilde kıraat etmesi hâlinde o kimsenin namazı fâsid olur. .:

Keza, ilâve edilen kelime Kur'an-ı Kerim'de bulunmaz ve bu kelimenin ilâve edilmesi ile manâ da bozulursa, yine namaz fâsid olur.

İlâve edilen kelime Kur'an-ı Kerim'de bulunmaz ve iakat bu kelimenin ilâve edilmesi ile manâ bozulmazsa, bu kimsenin namazı fâsid olmaz.

Meselâ:

(min semerihî izâ esmere ve'stehsade) şeklinde okuyarak (ve'siehsede) kelimesini eklemesi gibi..

Yahud (fihimâ fâkîhetün ve tüffâhun ve rummâ-nün) şeklinde okuyarak, (ve tüffâhun) kelimesini eklemiş olmak.

Burada zikredilenlerin hepsi Kâdîhân'ın Fetvalarından alınmıştır.. [\[117\]](#)

Namazda Mekruh Olan Ve Mekrûf Olmayan Kıraatler

Namaz kılan kimsenin, namaz esnasında Kur'ân-ı Kerîmi toplanıp "bir araya-getirilmiş olduğu şekilde kıraat etmesinde yâni, başından tertib üzere başlayıp, her kıldığı namazda bir miktarını okuyarak, arada okumadığı âyet ve sûreler bırakmadan- hatmesinde ve sonra yeniden Kur'ân-ı Kerîm'in başından başlamasında bir beis yoktur..

Zikredilen bu husus; ashâb-ı kirâm'ın fiili ile bilinmektedir.

Ayrıca, bu şekilde yapmakla, Kur'ân-ı Kerîm'in bir kısmını terketmekten de kaçınılmış olmaktadır.

Fakat, müstehâb olan, namaz kılan kimsenin, namaz esnasında mufassal olan sûreleri okumasıdır.

Efdal olan ise, namaz kılan kimsenin, her rek'atte bir sûrenin tamamını okumasıdır.

Namaz kılan kimse, bir sûrenin bir kısmını bir rek'atte, lan kısmını da diğer bir rek'atte okumuş olsa, bazıları? : «bu mekruhtur.» demişlerdir. Fakat, esahh olan, böyle yapmanın mekruh olmadığıdır.

Namaz kılan bir kimse, bir sûrenin sonunu ikiye bölüp birini, iki rek'atten birinde okumayı düşünse, hangisini okuyacağı hususunda mütereddid olsa, onlardan hangisi uzun ise o kısmı okuması efdaldır.

Namaz kılan kimse, uzun bir ayet veya üç kısa âyeti okumak arasında tereddüd etse, bu hususta sahih olan kavil şudur: Eğer, o üç âyet, kısa bir süre miktarına balığ olursa onu okuması efdaldır.

Namaz kılan kimse, eğer bir rek'atte bir sûrenin sonunu okumuş olsa, bazıları «O kimsenin, ikinci rek'atte, diğer bir sûrenin sonunu okuması mekruh olur.» demişlerdir. Ancak, mekruh olmamasının esah olduğunu Kâdîhân tasrîh etmiştir.

Keza, eğer namaz kılan kimse birinci rek'atte bir sûrenin ortasından veya başından okuyup, ikinci rek'atte de diğer bir sûrenin ortasından veya evvelinden okusa veyahud da kısa bir süre okusa, esahh olan bunun mekruh olmadığıdır. Fakat, .zaruret ohnadan, böyle bir şey yapmamak evlâdır.

Zikredilen bu durumdan dolayı, namaz kılan kimsenin bir süre içinde, bir âyetten diğer bir âyete intikâl etmesi, bu iki âyet arasında iki veya daha çok âyet bulunursa, mekruh değildir. Fakat, evlâ olan, zarûretsiz olarak bunu yapmamaktır!.

Eğer namaz kılan kimse, her rek'atte bir süre okur, fakat iki sûrenin arasındb, -sadece- bir süreyi -okumayıp- terk etmiş olursa, bu mehrûktur.

Ancak, terkedilen bu süre, birinci rek'atte okunmuş olan süreden uzun olur ve onu okumakla, ikinci rek'ati birinci rek'ate göre çok miktarda uzatmış olmak lâzım gelirse, bu durumda okunacak iki süre arasında bir süreyi terk etmek mekruh değildir.

Eğer namaz kılan bu kimse, iki süre arasında, üç süreyi -okumadan- terk ederse, bu durum mekruh olmaz.

Keza, okuduğu bu iki sûrenin arasında, okumadan- iki süreyi terketmek de, sahih olan kayîe göre mekruh değildir.

Namaz kılan kimsenin bir rek'atte iki süreyi -okuyarak- birleştirmesi mekruh değildir. Fakat evlâ olan, bunu farz namazlarda yapmamaktır. Yapsa bile mekruh olmaz.

Ancak, bir rek'atte birleştirdiği bu iki süre arasında bir veya daha çok süreyi terk ederse, bu durumda, o kimsenin bir rek'atte iki süreyi birleştirmesi mekruh olur.

Eğer namaz kılan kimse, bir rek'atte, bir âyetten diğer bir âyete intikâl ederse, (geçerse) bu mekruh olur.

O iki âyet arasında, pek çok âyetler bulunsa bile, zaruret olmadan yine bu şekildeki intikâl mekruhtur.

Eğer namaz kılan kimse, mezkûr intikali (bir âyetten diğer bir âyete geçişi) sehven yapar ve sonra bu durumu hatırlarsa, âyetlerin tertibine riâyet için, geri döner.

Eğer namaz kılan kimse, bir âyeti nafil bir namazda tekrar tekrar okursa, mekruh olmaz.

Fakat, bu tekrarı farz namazda ve kendi isteği ile yapmış ve okuyabileceği diğer âyetlerde Varsa, mekruh olur.

Farz bir namazda, bir âyetin tekrar edilmesi, --başka âyetler bilmemek gibi- bir özürden veya unuttundan dolayı meydana gelmiş olursa, mekruh olmaz. Bu mes'ele Muhiyt'de d3 böyle zikredilmiştir.

Eğer namaz kılan kimse, ikinci rek'atte birinci rek'atte okuduğundan yukarıda bulunan' bir âyeti veya süreyi okumuş olsa, bu durum mekruh olur.

Ancak bunu kasden yapmamış olması hâlinde mekruh olmaz.

Meşâyihin bazıları da: «Bu şekilde okumak, nafil namazlarda mekruh olmaz» demişlerdir.

Meşâyihden Ali bin Ahmed'den soruldu i

Bir kimse öğle namazının birinci rek'atında Felak Sûresini okuyup, ikinci rek'aünde de (= Kul hüve'llahü ehad), okumaya başlayıp E=A]lahu's-samed) kavline gelince, (Kul u'ûzu bi rabbinnâsH okumasının lâzım geldiği hatırıma gelse, o kim senin ne yapması gerekir?

Bu suâle Şeyh Ali bin Ahmed şu cevabı verdi:

O kamse ihlâs sûresini (=Kul hüve'lîhü ehad)ı okuyup tamamlar.

Hulâsa'da şöyle zikredilmiştir ; «Eğer namaz küan kimse, bir süreye başlar, fakat o kimsenixi maksadı başka bir türeyi okumak olursa, başlamış bulunduğu süreden bir âyet veya iki âyet okuyunca, bu sureyi okumayı bırakıp, önce okumayı mu-râd etmiş olduğu süreyi okumaya başlarsa bu mekruh olur.

Eğer namaz kılan kimse, birinci rek'atte (- kul e'ûzü. rabbi'n-nâs) ı okumuş olsa, ikinci rek'atte de yine onu okuması uygun olur.

Bezzazı, bu durumdan bahsederken : «Bu süreyi tekrarlamak Kur'ân'ı aşağıdan yukarıya doğru okumaktan ehvendir. demiş

Fetevâyi Vülvüciyye'de «Namazda Kur'ân-ı hatmeden kimse, birinci rek'atte Muavvezeteyn (Kul eûzü bi rabbi'i-felak .z Hal e'ûzü bir rabbi'n-nâs'i) bitirmiş olunca, rükû ve-sonra da sücüd edip, ikinci rek'ate kalkar, ikinci rek'atte de Fatiha Sûresini ve Bakare Sûresinden bir miktar okur.» denilmiştir.

Fetevâyi Hüccet'de de : «Namazda Kur'ân şu üç vecihle okunur. Farzlarda, teenni, teressül ve her bir harfîni tedebbür (tefekür) ederek okumaktır.

Teravihte, imânî olanların teenni ile sür'at arasında okumaları gerekir.

Gece nafile namaz kılariken, anlaşılacak şekilde okuduktan sonra, sür'atüce okumak da caizdir.» denilmiştir.

Yedi rivayetin her biri ile kıraat etmek caizdir. Fakat, acîb (= tuhaf) kıraatleri ve garîb (=bambaşka) rivayetleri namazda okumamak daha evlâdır. Çünkü, bazı sefihler bunlara gülerek ve istihfaf ederek günâha girerler.

Buna göre, avam indinde Ebû Ca'fer, Hamza, Kisâî ve İbnî Âmir kıraatlerini okumamalıdır ki, sefihlerin gülüp ishihfâf ederek dinden çıkmalarına sebep olunmasın.

Bu rivayetlerin hepsi de sahihtir ve güzeldir. Fakat Hanefî meşâyihî Ebû Amr ve Hafs'm Asım'dan rivayet ettikleri kıraati ihtiyar etmişlerdir. [118]

Namaz Dışında Kur'an Okumak Ezberlemek :

Namazın caiz olacağı miktarda Kur'an ezberlemek, her mükellefin üzerine farzdır.

Fâtihâ'yı Şerife'yi ve bir de başka sûreyi ezberlemek ise vâcibtir.

Kur'an-ı Kerim'in tamamını ezberlemek ise farz-ı kifâ-yedir ve sünnet-i ayn'dır. tSünnet-i ayn'a revâtib de denilir ki bunlar farzlara tâbi' olan sünnetlerdir). Sünneti ayn ise, nafile namazlardan efdâidir.

Kur'an-ı Kerim'i mushaUan okumak efdâidir. Çünkü bu durumda hem Kur'an okuma ibâdeti ve hem de Kur'an'a bakma ibâdeti, bir arada toplanmış olmaktadır.

Kur'an-ı Kerim'i okurken, abdestli olmak, kıbleye yönelmek, en güzel elbiseleri giymek, eûzü - besmele çekerek okumak müstehabtır.

Kur'an okurken, bir defa'e'üzü çekmek müstehabtır.

Kur'an okumayı bir dünya işi iie kesmedikçe, tekrar e'üzü çekmek lâzım değildir. okuyan kimse, kendisine selâm veren bir kimsenin selâmını alsa veya müezzine icabet etse (onunla birlikte ezan lafızlarını tekrarıasa). veya teşbih ve tehlü eylese e'üzüyü iadesi (tekrar e'üzü çekmesi) lâzım olmaz.

Zikrettiğimiz bu hususlar, Fetâvâyî Rücet'de de bu şekilde zikredilmiştir.

Kur'an okuyan kimse Tevbe Sûresinin başında besmele çekmez.

Bazıları: «Kur'an okuyan kimse Tevbe Sûresini okuyarak başlarsa besmele çeker. Fakat, Tevbe Sûresine, Enfâl Sûresinden geçmiş olursa besmele çekmez.» demişlerdir.

Bu mes'eîeyi de-Nevâzil Sahibi zikretmiştir. [119]

Kaç Günde Bîr Kur'ân Hatmetmeli

«Her kırk günde, bir hatim etmek evlâdır.» demişlerdir.

Bazıları da: «Kur'an okuyan kimsenin yılda iki defa Kur'an'ı hatmetmesi gerekir.» demişlerdir.

Bazıları ise Kur'an okuyan (okumasını bilen) kimse, eğer Kur'an'm hakkını edâ etmek isterse, her hafta bir hatim . yapsın.» demişlerdir.

Bazıları da : «Kur'an okuyan kimss, her ay bir hatim in-dırsın» demişlerdir.

Ebû İsmet de bu son kaville fetva vermiştir.

İbni Mübarek, «Kur'an okuyan kimsenin, yaz günlerinde gündüzün başlangıcında, kış günlerinde ise gecenin başlangıcında hatim yapması benim kalbime daha hoş gelir. demiştir.

Kur'an-ı Kerim'i üç günden daha az bir zamanda hatmetmek Tâtehab değildir.

Kur'an-ı hatmeden kimsenin, İhlâs Sûresini üç defa okumasını meşâyih'in bazıı güzel görmemiştir.

Fakat, Ehû.l-Leys : «Kur'an-ı hatmetmek esnasında, İhlâs Sûresini üç kere tekrar etmeyi ehl-i Kur'an ye şehirlerin imamları istihsân etmiş (güzel görmüş) olduklarından, tekrar edilmesinde bir beis yoktur. Ancak, Kur'an hatmi, fa.rz namazlarda olur ise bu durumda İhlâs Sûresini bir defadan fazla okumaz».

[120]

Kur'an Okumanın Mekruh Olduğu Yerler

Kur'an okuyan kimsenin, ayaklarını bitişirmek şartı üe yanı üzerine yatariken okumasında bir beis yoktur.

Yürürken veya bir şey yaparken Kur'an okumak, eğer yürümek ve o iş Kur'an okuyan kimsenin kalbini meşgul etmezse mekruh değildir. Aksi takdirde mekruhtur,

İmâm Bakkâî'den sormuşlar:

«Namaz kılmanın mekruh olduğu vakitlerde. Kur'an oku-lak mı efdâldir, yoksa Peygamber (S.A.V.) Efendimiz'e salevât getirmek mi? Yoksa dua ve teşbihle meşgul olmak mı daha efdâldir?»

İmâm BakltâJî şu cevâbı vermiştir :

O vakitte Peygamber (S.A.V.) Efendimize salevât getirmek, dua ve teşbihle meşgul olmak, Kur'an okumaktan efdâldir.»

Hamamda Kur'an okumak eğer orada avret mahalli açık bir kimse yoksa ve Kur'an-ı Kerim'in okunduğu yer necasetten tâbir ise (temiz ise) caizdir. Açıktan veya gizli okunması arasında -hüküm bakımından- bir fark yoktur.

Fakat eğer, orada avret mahalli açık olan birisi bulunur ve Kur'an okunan yer de temiz olmazsa, bu durumda da. bir kimsenin içinden Kur'an okumasında bir beis yoktur. Ancak, bû durumda açıktan okuması mekruhtur.

Keza, Kur'an-ı Kerim'i salhanede (hayvan kesilen yerde). gusülhânedede ve pislik yerlerinde okumak mekruhtur.

İmâxn-ı A'zam (R.A.)'a göre, kabirlerin yanında Kur'an okumak da mekruhtur. İmâm Muhammed (R.A.) 'e göre ise bu mekruh değildir.

Meşâyih-i fukahâ, İmâm Muhammed (R.A.)'in kavliyle amel etmişlerdir. [121]

kur'ân okumakla ilgili bazı mes'eleler

Bir kimse fıkıh ilminden bir şey yazarken, bir başka kimse de onun yanında Kur'ân. okusa, fakat Fıkıh kitabını yazmakla iştigâl eden kimsenin, bu meşguliyetinden dolayı dinlemesi mümkün olmasa, bu durumda Kur'ân okuyan kimse günahkâr olur Çünkü bu kimse, insanların işleri ile meşgul oklukları bir Sde arktan okumakla, Kur'an. Kerim'i ibtizâl etmi olmaktadır.

Buna göre, bir kimse, nisanlar uyurken, gece çatı arasindj açıktan Kur'ân okusa, günahkâr olur.

Hulûsa'da da böyle zikredilmiştir.

Ancak zikredilen bu kavi, nazardan hâli değildir.

Bir çocuk evde Kur'ân okurken, âue efradı bir işle meşgul olmalarından dolayı dinleyemeseler, eğer onlar o işe, çocuğun okumaya başlamasından önce başlamış iseler, dinlemeyi terket-mede ma'zûr olurlar. Aksi takdirde mazur olmazlar.

Kur'ân-ı Kerim okunduğu sırada, fıkıh okumanın hükmü de yukarıdaki tafsilat üzeredir.

Mektebte bir kişi yüksek sesle Kur'ân okumakta ise, mektebin yakınından geçen kimselere, o kimsenin okuduğu Kur'ân-ı dinlemek vâcib olur.

Ancak, mektebde çok sayıda Kur'ân okuyan bulunur ve bu durumda dinlemeye hâlel gelirse, mektebin yakınından geçen kimselerin dinlemesi vâcib olmaz.

Bir topluluğun, hep birlikte, bir ağızdan Kur'ân okumaları, bu durum dinlemeyi ve susmayı terketmeyi gerektirdiği için mekruhtur.

Bazıları: «Bu şekilde okumakta bir beis yoktur.» demişlerdir.

Naklettiğimiz bu hükümlerin tamamı Kmye'de zikredilmiştir.

Bu husustaki asıl kaide şudur : Kur'ân-ı Kerim okunduğu zaman onu dinlemek farz-ı kifâyedir.

Kur'ân okuyan kimsenin, Kur'ân'a dtirâm etmesi vâcibtir. Sokaklarda ve insanların dünya, işleri ile iştigal ettikleri yerlerde Kur'ân okuyarak, O'na hürmeti zayı' etmemelidir. Eğer bu yerlerde Kur'ân okuyup, Kur'ân'a hürmeti zayı' ederse, bu durumda ancak okuyan günahkâr olur, meşguliyeti olan kimseler-se günahkâr olmazlar. Çünkü, muhtaç buldukları maişet se-beblerini terk etmek onlar için zordur.

kimse, fıkıh öğretmekle veya onu tekrar etmekle meşgul olan bir kimsenin yanında Kur'ân okusa, günahkâr olur.

Ders okunan yerlerde Kur'an okumakla, insanların iştigal ettikleri yerlerde Kur'ân okumak arasında fark vardır.

İnsanların işlerine başlamalarından önce, Kur'ân okumaya başlamak halinde de günâhın sadece okuyan kimsenin üzerine olması, insanların o yerlerden maişetlerini temin sebebi ile geçme durumunda olmaları ve oralarda Kur'ân okunması hâlinde halkın geçmesinde zorluk bulunacağından dolaydır. Fakat, eğer ders okumaya daha önce başlanmışsa, ders okunan yerlerde böyle bir durum yoktur.

Fakat, eğer Kur'ân okumaya, dersten önce başlanmışsa, bu durumda günâh sonra başlayana olur.

Kur'ân okumakta olan kimsenin, hürmet göstermeye lâyük bir kimsenin gelmesinden dolayı ayağa kalkmasının mekruh olmadığı Kmye'de zikredilmiştir.

Kur'ân-ı Kerim'i dinlemek, okumaktan efdâidir. Çünkü, dinlemek farzdır ve farz nafileden efdâidir.

Meşgul kimselerin yanında okumamak ve riya ihtimâli bulunmamak şar tiyle, Kur'ân-ı Kerim'i açıktan okumak efdâidir.

Bir kadının, Kur'ân okumayı bir başka kadından öğrenmesi, mahremi olmayan bir a'mâdan öğrenmesinden efdâidir.

Bazıları: «Katiyim, mahremi olmayan bir a'mâdan Kur'ân öğrenmesi, kadının sesinin de avret olmasından dolayı, mekruhtur.» demişlerdir.

Kâfire Kur'ân-ı Kerim ve fıkıh öğretmekte bir beis yoktur. Çünkü, onun ihtida etmesi umulabilir.

Fakat, İmâm Muhamed (R.A.) 'e göre, Kur'ân öğrenen o kâfirin gusletmedikçe, mustaha el sürmesi (dokunması) caiz değildir. İmâm Ebû Yûsuf (R.A.)'a göre ise, kafirin Kur'ân-ı Kerim'e dokunması hiçbir zaman ve hiçbir halde caiz değildir.

Bir kimse Kur'ân-ı Kerim'i öğrenir, sonra unutursa günahkâr olur. Bu hususta «unutmak" tan murad, Kur'ân-ı yüzünden okuyamamak demektir.

[122]

Kur'an Okurken Nağme Yapmak

Bir kimse Kur'ân okurken lahn (nağme) yaparsa, dinleyen kimse üzerine, okuyanı doğruya dönmeye da'vet etmek vâ-cib olur.

Fakat, nağme yapan kimsenin, bundan dolayı, kendisine düşmanlık, ve kin beslemeyeceğine yakinen kanaat getirirse, onu doğruya da'vet eder. Aksi takdirde bunu terk eder.

Meşâyihin âmmesine göre, Kur'an okurken terci' (başa dönüp tekrar okumak) ve telhyn (nağme fapmak) mekruhtur. Çünkü bu şekildeki okumak, fâsıkların işlerine benzemektedir.

Nağme yaparak okumanın sadece mekruh olidttı, Kur'ân harflerinin değişmemesi şartına bağlıdır. Fakat, yapılan nağme Kur'ân harflerini değiştirirse, bu şekilde okumak ihtilafsız haramdır. [123]

Mushaflar Nasıl Olmalıdır

Mushaflar' çok küçük ebadda yapmak mekruhtur. Çok ince kalemle mushaf yazmak da mekruhtur.

Yere döşenen şey üzerine, duvarlara ve mihrablara Kur'ân. yazmak müstahsen (güzel) değildir.

Mushafı süslemekte, harekelemekte, noktalamakta ve onu onar âyettik bölümlere ayırmakta bir beis yoktur. .

Bir mushaf, okunması mümkün olmayan bir hale gelirse, onu temiz bir bez içine koyup, temiz bir yere defnetmek gerekir. Eskimiş bu mushafi, Kur'an ciltlemekte kullanmak caiz değildir,

Âlimlerin bazıları, Hadis kitaplarının kâğıtlarının Mushaf ciltlenmesinde ve Fıkıh kitaplarının ciltlenmesinde kullanılmasını caiz görmüşlerdir.

Fakat, Nahiv kitaplarının ciltlenmesinde bunların kullanılmasını da caiz görmemişlerdir.

Korumak kasdı olmaksızın, Mustafa dayanmak (ona yaslanmak, yastık gibi kullanmak) mekruhtur. Ancak, onu korumak için, mushafa dayanmak caizdir, içinde Mustaf bulunan çuvalın üzerine binmenin zaruret olunca caiz olması gibi... [\[124\]](#)

Tilâvet Secdesi Nedir?

Kur'ân okuyan bir kimse, on dört yerde bulunan, secde âyetlerinden birini okursa, iftitâh tekbiri, hâriç, namazın diğer şartları ile, iki tekbir arasında bir secde etmesi, Hanefî İmamlarına göre vâcibtir. [\[125\]](#)

Secde Âyetleri Hangileridir?

Secde âyetleri Kur'ân-ı Kerim'de şu on dört yerdedir .

- 1- A'râf Sûresi, 206. âyet
- 2 - Ra'd Sûresi, 15. âyet
- 3 - Nahl Sûresi, 50. âyet
- 4- İsrâ Sûresi, 107. âyet
- 5 - Meryem Sûresi, 58. âyet
- 6 - Hacc Sûresi, 18. âyet
- 7- Furkân Sûresi 60. âyet;
- 8 - Nemi Sûresi, 25. âyet
- 9 - Secde Sûresi, 15. âyet
- 10 - Sad Sûresi, 24.âyet
- 11 - Fussilet Sûresi, 37. âyet
- 12 - Necm Sûresi, 62. âyet
- 13 - İnşikak Sûresi, 21. âyet
- 14- Alak Sûresi, 19. âyet [\[126\]](#)

Tilâvet Secdesi İle İlgili Mes'eleler

Tilâvet Secdesinde el kaldırmak, teşehhüd ve selâm yok-tur.

Tilâvet Secdesi okuyana ve dinleyene vâcibtir. Dinleyen kimse, dinlemeyi kasdetmiş olsa da, olmasa da kendisine tilâvet secdesi vâcib olur. İmâma uyan kimse, secde âyetini, imamdan işitmese bile, imâmın o âyeti okumuş olmasından dolayı, kendisine de tilâvet secdesi vâcib olur. Tilâvet secdesini eğer imâm yapmazsa, imâma uyan kimse secde âyetini imâmdan işitmiş olsa bile, kendisi tâbi' olduğu için, bu secdeyi yapmaz.

İmâma uymuş olan kimse, secde âyeti okumuş olsa, ken-lisine ve aynı namaz kılmakta olan ve kendisini işiten kimselere,

İmâm-ı A'zam (R.A.)'a ve İmâm Ebû Yûsuf (R.A.)'a göre tilâvet secdesi vacip olur.

İmâm Muhammet! (R.A.)'e göre ise, bu kimse ile aynı namazı kılan kimseler, ilâvet secdesini namazı bitirdikten sonra yaparlar.

Secde âyetini okuyan kimse ile birlikte namaz kılmakta olmayan, fakat bu kimsenin okuduğu secde âyetini işiten kimselere tilâvet secdesi ittifakla vacip olur.

Namaz kılmakta olan kimse, namaz kılmakta olmayan bir kimsenin okumuş bulunduğu secde âyetini işitse, tilâvet secdesini namazdan sonra yapar. Bu secdeyi namaz içinde yapmaz.

Şayet, bu secdeyi namaz içinde yaparsa, tilâvet secdesi kendisinden sakıt olmaz. Ancak, bu kimsenin namazı da fâsid olmaz.

Secde âyetini, hayızlıdan, nifashdan, kâfirden, çocuktan ve mecnundan (deliden) işitmiş olan kimselere de tilâvet secdesi vâcib olur.

Keza, secde âyetini uyuyan kimseden işiten kimseye de sahih olan kavle göre, tilâvet secdesi vâcib olur.

Secde âyetini, kuştan veya sadâdan işitmekle, tilâvet secdesi vâcib olmaz.

Secde âyetini hecelemeyle, heceleyen kimseye ve onu dinleyenlere tilâvet secdesi vâcib olmaz.

Keza, secde âyetini yazmakla ve okumaksızın sadece ona bakmakla tilâvet secdesi vâcib olmaz.

Secde âyetini (bir hayvana veya bir vâsıtaya) binili olarak okuyan ve binüi olarak dinleyen kimsenin tilâvet secdesini imâ ile yapması caizdir.

Binili olmadığı bir durumda, secde âyetini okuyan veya dinleyen bir kimsenin tilâvet secdesini binili olarak, imâ yolu ile edâ etmesi caiz olmaz.

Ancak, binili olarak, farz namazı kılmamasını mubah kılan bir özürlü olan kimsenin, bu secdeyi binili olarak yapması caiz olur;

Bir kimse secde yapmaya kadir iken, secde âyetini okur fakat secdeyi yapmaz, sonra da hastalık veya başka bir sebeple bu secdeyi yapmaktan âciz olursa, o kimsenin bu tilâvet secdesini imâ ile yapması caizdir. Sıhhatine kavuştuktan veya -secdeye mâni olan- özürlüden kurtulduktan sonra, o kimsenin bu secdeyi iadesi (tekrar yapması) lâzım gelmez. Nitekim, mezkûr sebbelerden dolayı imâ ile kılan namazların-bu sebebîer ortadan

kalkınca- iade edilmediği gibi... [\[127\]](#)

Tilâvet Secdesi Nasıl Yapılır?

Tilâvet secdesi yapmak isteyen kimsenin, ayağa kalkması, kıyam hâlinde secdeye varması ve secdeden başını kaldırınca da tekrar kıyam etmesi . (ayağa kalkması) müstehabtır.

Tilâvet secdesini yaparken, secde âyetini okumuş olan şahsın öne geçmesi, dinlemiş olanların da o kimsenin arkasında saf tutmaları müstehabtır.

Dinlemiş olanların, başlarını secdeden, okuyan kimseden önce kaldırmamaları da müstehabtır.

Fakat, dinleyenler okuyana muhalefet edip, okuyan kimsenin arkasında saf olmayıp, kendi buldukları yerlerde secde etseler; bunlardan bir kısmı da okuyandan önce secde etmiş ve secdeden başını ondan önce kaldırmış olsa; bütün bu durumlar mekruh olmaz.

Okuyan kimsenin secdesinin fâsid olduğu zahir (açık, ortada) olsa bile, dinleyenlerin secdeleri fâsid olmaz.

Dinleyenlerin secdeye hazır olmamaları hâinde, Kur'ân okuyan kimsenin secde âyetini gizli (sessiz) okuması müstehâbdır.

Dinleyenlerin secdeye hazır olmaları hâlinde ise, açıktan okunması müstehabtır.

Tilâvet secdesi ale'l-fevr (hemen yapılması gereken bir

şekilde) vâcib olmaz. Hattâ, üzerine tilâvet secdesi vâcib olan bir kimse, bir sene veya daha-uzun bir zaman sonra bu secdeyi yapsa, yaptığı secde edâ olarak makbul olur; kaza olmaz.

Fakat, tilâvet secdesini bir zaruret olmadan te'hir etmek mekruhtur.

Tilâvet secdesi için niyyet şarttır. Fakat, ta'yin etmek şa değildir,

Bir kimsenin üzerine müteaddid tilâvet secdeleri vâcib olsa, bu kimse bu secdelerin sayısı kadar secde eder. Fakat, yaptığı secdenin hangi âyete ait olduğunu ta'yin etmez.

Namazı dbtâl eden, konuşma, kahkaha ve abdest'in bozulması gibi şeyler, tilâvet secdesi yapan kimseden de sâdır olsa; eğer bu hal, secde eden kimsede, başım yerden kaldırmadan önce meydana gelmişse, İmâm Muhammed (R.A.)'den rivayet edilen sahih kavil üzere, tilâvet secdesini ibtâl eder. Bu hükme Ebû Yûsuf (R.A.) muhaliftir.

Bir kimse, secde âyetini namaz kılan kimseden işitse ve sonra, henüz o kimse tilâvet secdesini yapmadan mezkûr şahıs da ona iktidâ etse (onu imâm ittihaz edip, uyarak arkasında namaz kılmaya başlasa), namaz kılan kimse tilâvet secdesi yapınca iktidâ eden kimsenin de tilâvet secdesini yapması gerekir.

Eğer bu kimse, namaz kılan kimseye, o kimse tilâvet secdesini yaptıktan sonra iktidâ ederse, şayed o kimse rükû'da iken yetişip kendisine uymuşsa, bu kimseden tilâvet secdesi sakıt olur. Fakat, eğer bu halde yetişip kendisine uymamışsa, namazdan sonra tilâvet secdesini yapar.

Nitekim, bir kimse, namaz kılan bir kimseden secde âyetini işitmiş olsa, kendisine de tilâvet secdesini yapmak vâcib olur. Dolayısı ile, adı geçen şahsa da, tilâvet secdesi namazdan sonra vâcib olur.

Namaz içinde vâcib olan her tilâvet secdesini, namaz içinde edâ etmek gerekir. Çünkü, tilâvet secdesi, namaz içinde ale'l-fevr vâcibtir. Yâni derhal edâ edilmesi gerekir. Bu secde eğer namaz içinde edâ edilmezse, hiç bir zaman kaza da edilmez.

Bir kimse, namaz içinde secde âyeti okusa ve rükû' etse, bu rükû' ile tilâvet secdesine niyyet etmiş olsa da, olmasa da, bundan sonra secde etmekle, o kimseden tilâvet secdesi; secde âyetinden sonra üç âyetten fazla okumamışsa sakıt olur. Fakat, secde âyetinden sonra üç âyet"okuyup, ondan sonra rükû' etmişse, bu durumda ihtilâf vardır.

Fakat üç âyetten fazla okumuşsa, tilâvet secdesi, namaz için yapmış olduğu rükûl ve sücûdla kendisinden sakıt olmaz. Bu durumda, namaz içinde, tilâvet için kasden secde etmesi lâzımdır.

Bu secde namaz içinde edâ edilmezse, namaz hâricinde hiç bir zaman kaza edilmez.

Secde âyeti arabça olarak okunduğu halde, işiten kimse bu âyetin secde âyeti olduğunu anlamasa, fakat kendisine bu âyetin secde âyeti olduğu haber verilse, bu durumda o kimseye tilâvet secdesi, ittifakla vâcibtir.

Fakat, bu âyet (in mânası) farsça olarak okunsa, işiten kimse de bunun secde âyeti olduğunu anlamasa, lâkin kendisine bu âyetin secde âyeti olduğu haber verilse, bu durumda İmâm-ı A'zam (R.A.İ) 'y& göre, o kimseye tilâvet secdesi vâcib olur. İmâm Ebû Yûsuf (R.A.) ve İmâm Muhammed (R.A.İ) bunu muhaliftir.

Secde âyetini işitmeyen kimseye, bu kimse Kur'ân okunan bir meclisde bulunsa bile, kendisine tilâvet secdesi vâcib olmaz.

Tilâvet secdesi yapan kimse, esahh olan kavil üzere, na-az için yaptığı secdede okuduğu teşbihleri okur.

Bazıları: «Tilâvet secdesi yapan kimse sübhâne rabbînâ in kâne va'dü rabbînâ 3 e mefulâ) âyetini okur." demişlerdir.

Müteahhirin'in bazıları da bu kavli ihtiyar etmişlerdir.

Bazıları da«Tilâvet secdesinin farz namaz içinde bulunmaması halinde, zikredilen bu teşbih söylenir.» demişlerdir. [\[128\]](#)

Tekrar Tekrar Okunan Secde Âyeti

Bir kimse, bir secde âyetini bir meclisde tekrar tekrar okursa, o kimsenin bir defa tilâvet secdesi yapması kâfidir.

Bu kimse, dilerse bütün okumasını bitirdikten sonra, tilâvet secdesini yapar. Dilerse, bir miktar okuduktan sonra tilâvet secdesini yapar.

Fakat, bir kimse bir secde âyetini ayrı meclislerde okursa veya bir meclisde ayrı ayrı secde âyetlerini okumuş bulunursa, bunların sayısınca, tilâvet secdesini tekrar eder.

Meclislerin değişmesi iki çeşittir :

1- Hakikî değişildik : Bir kimse secde âyetini sahra veya sahra hükmünde olan bir yerde okumuşsa, bu yerden üç adını veya daha fazla miktarda intikâl etmesi ile meydana gelen değişikliklerdir.

2- Hükmi değişiklik : Bir kimsenin secde âyetini okuduktan sonra, tilâvet secdesinden başka bir işe başlaması ile meydana gelen değişikliklerdir. Meselâ Secde âyetini okuyan kimse, okuduğu yerden ayrılmadan üç lokma yemek yese veya üç yudum su içse veyâhud da üç kelime konuşması ile meclis, hükmen değişmiş olur.

Meclisde hakikî birlik zahirdir,

Meclisde hükmi birlik ise, örfen'bir tek mekân sayılan bir şeyin (yerin) bölümleri arasında olur. Meselâ : Mescid, ev ve dükkân gibi... Koza, sahra ve benzeri yerlerde üç adımdan az yürümele mekân değişmiş olmaz-, bu durumda da mekân yine hükmen bir tek mekândır,

Buna göre, hakikaten veya hükmen meclisde birlik mevcut olursa, secde âyetinin tekrar tekrar okunması hâlinde, bir defa secde etmek kifayet eder. Aksi takdirde, bir secde kâfi gelmez. Meselâ Secde âyetini okuyan kimse, bir adım veya iki adım yürürse yahud bir lokma veya iki lokma yemek yese yahud bir yudum veya iki yudum su içse yahud evin veya mescidin bir köşesinden diğer bir köşesine intikâl etse yahud kendisine verilen selâma cevap verse yahud aksıran kimseye hayır duada bulunsun; sonra secde âyetini tekrar okusa, bu durumda kendisine bir secde kifayet eder. Fakat, bez çözmekle yahud harmanda ekin döğmek için yürüyerek secde âyetini okuduğu yerden başka yere intikâl etmiş olmakla, yahud ağaç üzerinde iken bir daldan diğer bir dala intikal etmekle yahud imli olmak halinden binili olmak hâline geçmekle ye bu durumlarda da secde âyetini tekrar etrae halinde, bu kimseye bir secde kifayet eylemez. zâ, üç kelime konuşsa, yahud üç yudum su içse yahud nikâh akdi yapsa, yahud alış veriş ve benzeri bir iş yapsa ve bunlardan sonra da secde âyetini tekrar okusa, yine bir tilâvet secdesi kifayet etmez. Secde âyetini okuyan kimse, yukarıda saydığımız şeylerin hiç biri ile iştigâl etmese ve sadece aynı mecliste oturmayı uzatmış olsa, sonra da secde âyetini tekrar okusa, kendisine secdeyi tekrar etmek vâcib olmaz. [\[129\]](#)

Binili İken Secde Âyeti Okumak

Secde âyetini okuyan kimse, binili olur ve hayvanı yürürken secde âyetini tekrar okursa, eğer bu tekrar edişi esnasında, namaz içinde değilse, tilâvet secdesini tekrar etmesi de vâcib olur. Fakat eğer bu tekrarı sırasında, namaz kılmakta ise, tilâvet secdesini tekrar etmesi vâcib olmaz. [\[130\]](#)

Secde Âyetinin Namaz İçinde Tekrarlanması

Namaz içinde secde ayetinin tekrar edilmesi, halinde, bir rek'atte tekrar edilmesi ile birden çok rek'at içinde tekrar edilmesi arasında, İmâm Ebû Yûsuf (R.A.)dan rivayet edilen esahh kavil üzere, bir fark yoktur.

İmâm Muhammed (R.A.)'ya göre ise, secde âyetini okuyan bu kimse bunu. ayrı ayrı rek'atlerde tekrar etmişse, tilâvet secdesini tekrar etmesi de vacip olur.

Eğer dinleyenin meclisi değişir, fakat okuyan kimsenin meclisi değişmezse, dinleyen kimsenin tilâvet secdesini tekrar etmesi, ittifakla vacip olur. Eğer okuyan kimsenin meclis değişir, fakat dinleyen kimsenin meclisi değişmezse, bazılarına göre, dinleyen kimseye de tilâvet secdelerini tekrar etmek vâcib olur. Bazılarına göre ise; tilâvet secdelerini tekrar etmek vâcib olmaz.

Bu mes'elede Kâfi Sahibi, dinleyen kimseye de, tilâvet secdelerinin tekrar edilmesinin vâcib olduğunu sahih görmüştür.

Hidâye'de ve Fetâvâyî Kâdîhân'da. bu durumda, dinleyen cimseye, tilâvet secdelerini tekrar etmenin vâcib olmayacağı sahih görülmüştür. Fetva da bu kavil üzeredir. [\[131\]](#)

Peygamber (S.A.V.) Efendimize Selevât Getirmek

Hazret-i Resûl-i Ekrem Sallalâhü Teâlâ aleyhi ve sellem'-in ism-i şerifi zikrolunduğu zaman, Ona salevât getirmenin vâcib olması, esahh olan kavil üzere, meclisin değişmemesi hâlinde, selevâtın tekrar edilmesinin vâcib olmamasındaki hüküm tilâvet secdesinin hükmü gibidir.

Ancak, Peygamber (S.A.V.) Efendimiz anıldığı zaman, aynı meclisde, salevâtı tekrar etmek mendûbtur; fakat, aynı meclisde okumanın tekrar edilmesi ile, tilâvet secdesinin tekrar edilmesi mendûb değildir.

İkisinin arasındaki fark şudur : Peygamber (S.A.V.) Efendimizi ismi zikredilmiş olmasa bile, sadece O'na saievât getirmekle, müstaküen yakınlık ve ibâdet hasıl olmuş olur.

Fakat, secde âyeti okunmadan, tilâvet secdesi yapmak, müs takilen kurb (yakınlık) olmaz. [\[132\]](#)

Tilâvet Secdesi İle İlgili Bazı Mes'eleler

Bir kimse, secde âyetini namaz haricinde okur, tilâvet, secdesini yapmaz, henüz meclisi değişmeden- namaza başlayıp o secde âyetini namazda da okur ve tilâvet secdesi yaparsa; yaptığı bu secde her iki tilâveti için de kifayet eder.

Fakat, birinci tilâveti için secde ettikten sonra namaza başlar ve namazda da aynı âyeti tekrar etmiş olursa, önce yapmış olduğu tilâvet secdesi, her ikisine kifayet etmez. Bilâkis namazda okumuş olmasından dolayı, kendisine bir tilâvet secdesi daha vâcib olur.

O kimse, birinci ve ikinci tilâveti için secde etmeden namazı tamamlasa, ondan secdelerin ikisi de sakit olur.

Nevâdir'de «Birinci secde sakit olmaz.» denilmiştir. Fakat, esahh olan kavil ilk kavildir.

Bir kimse, secde âyetini namaz içinde okuyup tilâvet secdesini de yapsa, selâmdan sonra o âyeti yine okursa, bazıları : «Birinci secde kâfi gelmez. O kimsenin ikinci bir secde yapması vâcib olur." demişlerdir.

Bazıları da «Birinci secde kifayet eder.» demişlerdir.

Bazıları ise : «Eğer o kimse, selâmdan sonra, konuşmadan, secde âyetim okumuşsa, birinci secde kifayet eder. Fakat eğer konuştuğundan sonra secde âyetini okumuşsa, birinci secde kifayet etmez.» demişlerdir.

Eğer bir kimse, namaz içinde secde âyetini okur, fakat tilâvet secdesini yapmaz, selâm verir ve sonra yine bu âyeti okursa, bu durumda bir secde kifayet eder; -namaz içinde yapması gereken- bilinci secde, o kimseden sâkit olur.

Bir kimse bir mekanda (yerde) secde âyeti okusa ve sonra yine aynı yerde, başkalarından da bu âyeti işitmiş olsa, işittiği kimseler ne kadar çok olursa olsun, zahir rivayet üzere o kimseye bir secde kifayet eder. Bu kimsenin namaz içinde olması ile namaz dışında olması arasında da bir fark yoktur.

Mesbûk (imâma iki rek'atte yetişememiş, sonradan uymuş olan kimse) imâmla birlikte tilâvet secdesini yapsa ve daha sonra yetişemediği rek'atleri kılarken secde âyetini kendisi de okusa, İmâm Ebû Yûsuf (R.A.)'un kavline göre, o kimse bir daha tilâvet secdesi yapmaz. İmâm Muhammed (R.A.) bu kavle muhaliftir.

Fakat, eğer o kimse imâmla birlikte secde etmemişse, ittifakla secde etmesi gerekir.

Bdr kimse, namaz içinde secde âyeti okur ve bu âyetten sonra da bir şey okumazsa, bu kimse muhayyerdir; dilerse o namazın rükû'unda veya sücûdunda tilâvet secdesine niyet eder, dilerse tilâvet için ayrıca bir secde yapar.

Fakat, eğer o kimse secde âyetinden sonra, üç âyetten fazla Kur'an okumuşsa, secde âyetinden dolayı, müstakilen bir secde yapması lâzım gelir. Bu durumda da, o kimsenin tilâvet için müstakilen secde ettikten sonra, kalkıp, Kur'ân-ı Kerim'den bir miktar okuyup, sonra rükû' etmesi gerekir.

Bu durumda,

Kalkıp, bir miktar Kur'ân-ı Kerim okumadan rükû'a varmak mekruhtur.

Bu kimse okuduğu secde .âyetinin sürenin sonunda bulunması hâlinde, diğer bir süreden bir kaç âyet okur.

Eğer, secde âyetinden sonra, aynı süreden iki veya üç âyet kalmış olursa Secde ve inşikâk sürelerinde olduğu gibi yine aynı şekilde, bu süreye başka bir süreyi bitiştirmek uygun olur.

Ancak, bu süre tamamlandıktan sonra, başka bir süreden okumamak yani bu âyetlerle iktifa edip, bunları okuduktan sonra rükû'a varmak da mekruh değildir.

İmâm olan kimsenin, gizli okunan namazlarda secde âyeti okuması mekruhtur.

Keza,.Cuma Namazında ve Bayram Namazlarında secde âyeti okuması da mekruhtur.

Fakat, bu durumlarda, secde âyeti sürenin sonunda bulunur ve tilâvet secdesini namazın rükû'u veya sücûdu ile edâ etmek mümkün olursa, bu namazlarda secde âyetini okumak mekruh olmaz.

Bu halde de" imâmın rükû'da tilâvet secdesine niyyet etmemesi uygun olur, ki tilâvet secdesi, imâmın secde etmesi ile bütün cemâat namına edâ edilmiş olsun.

Bir kimsenin, bir süreyi okuyup, onda bulunan secde âyetini terk etmesi mekruhtur. Çünkü, böyle yapmak, secde etmekten kaçmaya benzer.

Fakat, sadece secde âyetini okuyup sürenin diğer kısımlarını okumamak mekruh değildir.

«Ancak, müstehab olan secde âyeti ile birlikte bir kaç âyet daha okumaktır. Herşeyin en iyisini, en doğrusunu bilen Allahû Teâlâ'dır. [\[133\]](#)

Namazı Cemâatle Kılmak Ve İmamet

Cemâat ile namaz kılmak sünnet-i müekkededir.

Bazıları ': «Cemâat ile namaz kılmak vâcibdir.» demişlerdir. [\[134\]](#)

Cemâatle Namaz Kılmamayı Mubah Kılan Özürler

Bir kimsenin cemâatle namaz kılmaktan geri kalmasını mubah kılan özürler şunlardır.

- 1- Teyemmümü mubah kılan bir hastalığı olmak,
- 2 - Eli veya ayağı çapraz kesik olmak veya meflüc (felçli) bulunmak.
- 3- Şiddetli yağmur.
- 4 - Çamur
- 5 - Şiddetli soğuk.
- 6 - Sahih kaviil üzere - şiddetli karanlık. 't-Sultandan gizlenmek.
- 8 - Borçlu olan kimsenin alacaklısından gizlenmesi.
- 9 - Yürümeye gücü yetmemek.
- 10- Âma olmak.

Bu saydıklarımızın hepsi, cemâatten geri kalmayı mubah kılan özürlerdendir. [\[135\]](#)

Kimin İmâm Olması Daha Uygundur

İnsanlar arasında imamete evlâ olan sünneti en iyi bilendir.

Eğer ilimde eşit iseler, Kur'ân-ı Kerim'i en iyi okuyanın imamlık yapması evlâdır.

Eğer, bu iki hususta da müsavi iseler, haramlardan en çok sakınanın imamlık yapması evlâdır.

Yukarıda saydığımız üç vasıfta da müsavi iseler, yaşça] büyük olanın imamlık yapması evlâdır.

Zikredilen bu dört vasıfta da eşit olurlarsa, güzel ahlâklı olup, hilm, yumuşak başlı ve haya sahibi olanın imamlık yapması evlâdır.

Saydığımız bu beş vasıfta da eşit olunması halinde ilâveten hangi vasfi taşıyanın imamlık' yapmasının evlâ olduğu hususunda ihtilâf edilmiştir.

Bazıları : »Yüzü güzel olanın imâm olması evlâdır.« demişlerdir.

Bâzıları ise : «Nesebce yüksek olanın imâm olması evlâdır.» demişlerdir.

Saydığımız bu şeylerin hepsinde müsavi olurlarsa, aralarında kur'a atılır, hangisinin ismi zahir olursa, o kimsenin imamlık yapması evlâ olur. [\[136\]](#)

Fâsık Ve Bid'atçinin İmamlığı

Fâsik olan kimseyi imamete-geçirmek kerâhat-i tahrimiy-ye ile (harama yakın bir şekilde) mekruhtur.

'İmâm Mâlik (E.A.)ya göre, o kimsenin imamlığa geçülmesi caiz değildir. İmâm Ahmet (R.A.)'den de bu şekilde rivayet edilmiştir.

Keza, bid'atçının imamete geçirilmesi hususunda da yukarıdaki ihtilaf vardır.

Bid'atçı diye, ehl-i sünnet ve'l-cemâatin i'tikâd eyledikleri niü aksine i'tikâd eden kimseye denir.

Hanefi İmamlarına göre, bid'atçıye iktidânım (ona uyup namaz kılmanın) maa'l-kerâhe (mekruh olmakla beraber) caiz olması, o kimsenin inandığı şeyin küfre müeddi sebep) olmaması şartına bağlıdır. Bid'atçının i'tikâd ettiği şey küfre müeddi olursa, ona iktidâ caiz değildir.

Meselâ :

Gulât-ı revâfızdan (râfizyilerin aşırılarından) Hazreti Âişe Cradiyallahü Teâlâ antâ) ye iftira edenler.

Hazreti Ebü Bokir-iVSiddiyk (R.A.'nm halifeliğini veya O'nun salâbi olduğunu inkâr edenler...

Şeyhayne (yani Hazreti Ebü Bekir (R-A-Ha Hazreti Ömer m.A.)'ya küfredenler... gibi.

Zikredilen bu kimselerin hiç birisine iktidâ etmek caiz değildir.

Cehmiyye fırkasından olanlara, Kaderiyye fırkasından olanlara, Müşebbihe fıkrasından olanlara, Şefaati inkâr edenlere; Rü'yeti, Kabir azabını,

Kirâmen kâtibini. inkâr edenlere iktidâ etmek de caiz değildükat, Hazreti Ali (R.A.) yi daha üstün gören, lâkin şeyhayne (Hz, Ebü Bekir (R.A.) le

Hz. Ömer (R.A.) e söğmeyen kimseye iktidâ etmek maa'l-kerâhe (mekruh olmakla birlikte) caizdir.

Keza, «Allahu Teâlâ, -bildiğimiz- cisimler gibi olmayan bir cisimdir.» diyenlere veya :

«Allahu Teâlâ, Celâi ve Azameti ile görünmez» diyenlere, iktidâ etmek de maa'l-kerâhe caizdir.

Böyle diyenler hakkında İmâm Ebü Yûsuf un :

«Doğruyu söylemiş olsa bile, böyle diyen ilm-i kelâma düşmüş olan- kimseye iktidâ etmek caiz değildir.» dediği rivayet olunmuştun :

Bu beyanda âlimler ihtilâf etmişlerdir. Bazıları : «Burada zikredilen «kimseden murad, kelâm ilminin inceliklerinde mü-' nazara eden kimsedir.» demişlerdir.

[137]

Bazıları da: «Kelâmda, münazara esnasında hasmının hataya düşmesini isteyen kimsedir.» demişlerdir.

İmamlığa Geçirilmesi Mekruh Olanlar

Kölenin (hür olmayan kimsenin), A'râbînin (şehirli olmayan, çölde yaşayan kimsenin),

Veled-i zinanın (= nesebi gayr-i sahili olan kimsenin) ve A'mânım imamlığa, geçirilmesi mekruhtur.

Ancak, bunları imamlığa geçirmenin mekruh olması, fâ-sıkı imamlığa geçirmenin mekruh olmasından daha hafiftir.

Muhıy't'da: «A'mânım imâm olmasında bir beis yoktur. Fakat, gören kimsenin imamlığı daha evlâdır.» denilmiştir.

Kölenin, a'râbînin ve veled-i zinanın İmamlığa geçirilmesinin mekruh olması, cahilliğin bu gib'i kimseler arasında yaygın olmasından dolayıdır.

Eğer bunların âlâm olduğu bilirse, kölenin, a'râbînin ve veled-i zinanın imamlığa geçirilmesinde mekrûhluk yoktur.

Şafii ve benzerine iktidâ etmek, eğer o kimsede, muk-tedînin görüşüne göre namazı fâsid eden bir şey tahakkuk etmese- caizdir.

[138]

Fakat, bu hususun caiz olması konusunda ihtilâf edi Bazıları, maa'l-kerâhe caiz görmüş; bazıları ise, kerahatsiz olarak caiz görmüşlerdir.

İmâm Olarak Kimlere Uymak Caizdir Ve Kimlere Uymak Caiz Değildir

Erkeğin kadına uyması caiz değildir.

Sahili olan kavil üzere, çocuğa uymak da câiz-değildi

Akıllı kimsenin, ma'tûha (bunamış kimseye), Kur'ân okumasını bÜejnin, ümmiye, .

Ümmînin, dilsiz,

Avret mahalli örtülü olanın, avret mahalli açık olana, imâ ile kılabilenin, imâ edemiyene,

Ayakta imâ edebilenin, yanı veya sırtı üzere yatarak imâ edebilene.

Temiz bir kimsenin, özür sahibi bir kimseye,

Bir özür ile özür sahibi olan kimsenin, başka bir özür ile özür sahibi olan kimseye, iktidâ etmesi caiz değildir.

Fakat, iki kimsenin de özürleri aynı ise, birinin diğerine ikti dâ etmesi caiz olur.

Farz kılan kimsenin, nafîle kılan kimseye iktidâsı sahih değildir.

Bir farzı kılariken iktidâ edecek olan kimsenin, kendi kılacağı farzın dıñndabir farz kılmakta olan kimseye iktidâ etmesi sahih olmaz.

Nafîle kılacak olan kimsenin, farz kılmakta olan kimsi iktidâ etmesi caizdir.

Nezretmiş (adamış) olan bir kimsenin, nezretmiş. olan bir başka kimseye İktidâ etmesi sahih olmaz.

Ancak, iktidâ eden kimse, imâmın adamasından sonra, ;«felanın nezretmiş olduğu, mendûb namazı, ona iktidâ, ederek birlikte kılmayı nezrettim (adadım).» derse, bu durumda, iktidâ etmesi sahih olur.

Hâlifin (yem'in eden kimsenin), diğer bir hâlife iktidâ etmesi caizdir,

Hâlifin (yemin eden kimsenin), nezretmiş olan kimseye iktidâ etmesi de caizdir. Fakat, nezretmiş olan kimsenin, hâlife iktidâ etmesi caiz değildir.

İki rek'at tavaf namazı kılan kimseler, nâzir (adamış) hükmünde olup, bu kimselerden birinin diğerine iktidâ etmesi sahih olmaz.

İki kişi nafîle bir namaza müştereken başlamış ve yine birlikte bu namazı dfsâd etmiş olsalar bu kimselerin bu namazı kaza etmeleri lâzım olduğundan, bu namazı kaza ederken, bu iki kişiden birinin diğerine iktidâ etmesi sahih olur.

Fakat, bu iki kişi, mezkûr namaza müştereken başlamış ve beraberce ifsâd etmiş omazlarsa, biri diğerinden önce başlamış veya önce ifsâd etmiş bulunursa, birinin diğerine iktidâsı sahih olmaz.

Bu iki kişiden birinin nâzdr'e (adamış bulunan kimseye) iktidâ etmesi de sahih olmaz.

Öğle namazını kılan iki kişiden her biri, diğerine imâm olmaya'niyyet etse, bu iki kişindn namazları sahih olur.

Fakat bu iki kişiden her biri diğerine iktidâ (uymaya) etmeye niyyet etmiş olsa, namazları fâsid olur.

Öğleden sonraki sünneti kılmakta olan bir kimsenin, Öğleden önceki sünneti kılan kimseye iktidâ etmesi caizdir.

Keza, yatsının sünnetini kılan kimsenin, teravih kılana iktidâ etmesi caizdir.

Keza, Muhammed bin Fadl'a göre vitir namazının vâcib olduğuna inanan kimsenin, vitir namazının sünnet olduğuna inanan kimseye iktidâ etmesi caizdir. Fakat, evlâ olan bunun câdz olmadığıdır.

Gâsilin (yıkayarak abdest almış olan kimsenin), mâsihe meshederek abdest almış olan kimseye) iktidâsı.caizdir.

Abdest almış olan kimsenin, teyemmüm etmiş olan kimseye iktidâsı caizdir.

Namazı ayakta lalan kimsenin, oturarak kılan, kimseye iktidâ etmesi caizdir.

Bu son iki kavle, İmâm Muhammed (R.A.) muhaliftir.

Ayakta kılan kimsenin, kamburluğu rûku' derecesine varan bir kambura iktidâ etmesi de yukarıdakd ihtilâf üzeredir.

Fakat o kimsenin kamburluğu rûkû' haddine ulaşmazsa, sahih olan kavle göre, ittifakla, ayakta kılanın bu kimseye iktidâ etmesi caizdir.

Hünsâyî müşkilin, kadınlara imameti caizdir.

Kadının, kadına imameti caizdir. Fakat, aralarında erkek bulunmadan, sadece kadınlardan meydana gelen bir topluluğun, cemâat olarak namaz kılmaları mekruhtur.

Kadınlara cemâat olup namaz kılmaları hâlinde, imâm olan kadının, diğerlerinin önüne geçmesi mekruhtur. İmâm olan kadının ortalarda durması gerektir. Nitekim, çıplak olan bir kimsenin, çıplak olan kimselere imamlık yapması hâlinde, onların ortalarında durması gibi, imâm olan kadın da diğer kadınların ortasında durur.

Dilsizin, ümmîye iktidâsı caizdir ve fakat ümmînin dilsiz iktidâsı caiz değildir.

Dilsizin ümmî ile hükmü, ümmînin Kur'ân'ı güzel okuyanla hükmü gibidir.

Muhıyt'te : «Kur'ân'ı güzel okuyan kimse, mescidin kapısında bulunur veya civarında olursa, ümmî de mescidin içinde bulunur ve her ikisi de namazı yalnız kılarlarsa, ümmînin namazı ihtilafsız caizdir.» denilmiştir.

Keza, Kur'ân'ı güzel okuyan İtimse, ümmînin kıldığı namazdan başka bir namaz kılarken, ümmînin münferiden (tek başına) namaz kılmaması caizdir.

Ö ümmînin, Kur'ân'ı güzel okuyan kimsenin namazını bitirmesini beklemesi, bil-ittifak (ittifakla) lâzım değildir.

Fakat, güzel Kur'ân okuyan kimse, bir köşede namaz kılıp ümmî de başka bir köşede kusa, ikisinin kıldığı namaz da aynı namaz olsa, bu durumda, Ebû Hâzim'in İmâm A'zam (R.A) dan naklettiği kavle göre, bu namaz caiz omaz. Başka bir rivayette de «caiz olduğu» nakledilmiştir.

Birinci kaviş şu asıl üzere bina edilmiştir

Eğer Kur'ân'ı güzel okuyan bir kimse ile bir ümmî, başka bir ümmîye iktidâ etmiş olsa, imâm-i A'zam (R.A.) a göre bunların hepsinin namazı fâsid olur.

Fakat, bu durumda, İmâm Ebû Yûsuf (R.A.) a ve İmâm Mu-hamraed (R.A.) e göre, sadece güzel Kur'ân okuyanın namazı fâsid olur. [\[139\]](#)

İmâm Nerede Durmalıdır

İmâma uymuş olan kimsenin, imâmının önüne geçmesi caiz değildir. Bu hükme, İmâm Mâlik (R.A.) muhaliftir.

Bu mes'eledde mu'teber olan, ayakların durmakta olduğu yerdir.

Hatta, eğer imâma uymuş olan kimse, imâmdan daha uzun boylu olsa ve bu sebepten dolayı secdesi, imâmın secde ettiği yerden daha ileriye vâki' olsa, fakat ayağı imâmının ayağından daha ileride bulunmasa, bu kimsenin namazı caizdir.

Ayakta da mu'teber olan öççedir.

Hatta, eğer muktedînin (İmâma uymuş olan kimsenin) topuğu imâmının topuğundan ileride olmasa, fakat muktedînin ayağının uzun olmasından dolayı, parmakları imâmının parmaklarından ileride bulunsa, bu kimsenin namazı caiz olur.

Bir kimse, yalnız bir şahsa imam olsa, onu sağ tarafına durdurur.

Bir kimse, iki kişiye imâm olsa, onlardan ileride durur ve namazı öyle kıldırır.

İmâm Muhammed (R.A) in : «İmâma, yalnız bir kişi iktida ederse, o kimse -ayak- parmaklarını imâmın öççesi hizasına getirmesi gerekir.» dediği rivayet olunmuştur.

İmâm Ebû Yûsuf (R.A.) un da : «imam, iki şahısla birlikte namaz kıldığı zaman, onların ortasında durur.» dediği rivayet olunmuştur.

İmâma, yalnız bir kişi iktida ettiği zaman, imâmın ardında veya, solunda durması mekruh olur. Bazıları da «Mekruh olmaz. » demişlerdir.

Buna göre, iki kişinin ortasında durmak mekruh olmaz. Fakat ikiden çok kişilerin ortasında durmak mekruhtur. [\[140\]](#)

Saf Tutarken Dikkat Edilecek Hususlar

Bir cemâatte önce erkekler saf tutarlar.

Sonra çocuklar ve daha sonra da kadınlar saf tutar.

Hünsâyî müşkil, kadınların safının önünde durur,

Erkekler ile çocukların safları arasındaki tertib sünnettir; farz değildir ve sahih kaviş de budur.

Fakat, erkekler ü Kadınlar arasındaki tertib, Hanefî imamlarına göre farzdır. [\[141\]](#)

Namazda Erkekle Kadının Aynı Hizada Bulunması

Hatta, eğer bir kadın veya müşteha bir kız çocuğu, namazda bir erkekle beraber (bir hizada) veya bir rükün edâ edecek kadar erkekten önde durur ve ikisinin de namazı mutlak bir namaz olursa, iftitâh tekbirinde ve edada ikisinin namazı da müşterek bulunur ve aralarında bir hâil (perde) bulunmaksızın mekânları ve yönleri de aynı olur ve imâmda kadına imamlık yapmaya niyyet etmiş bulunursa, o erkeğin namazı fâsid olur [\[142\]](#)

Kadınla Erkeğin Aynı Hizada Bulunmasının Namazı Bozmasının On Şartı

Fâkihlerin zikrettiklerine göre, kadının erkekle aynı hizada bulunmasının namazı bozmasının on şartı vardır :

1-Kadının hâliğa (bulûğa ermiş) olması veya kız çocuğunun müştehat bulunması.

Kız çocuğunun müştehat olması, mutlak olarak dokuz yaşında olması, ile olur, Yahud sekiz yaşında veya yedi yaşında olmasına rağmen semiz ve gösterişli olan kız çocukları da müştehat sayılır. Fakat, böyle olmazsa, sadece yedi veya sekiz yaşında bulunmakla, kız çocuğu müştehat sayılmaz. Bu durumdaki kız çocuklarının, erkeklerle aynı hizada bulunması ile erkeğin namazı fâsid olmaz.

Bu mes'elede, kadının mahrem veya gayr-d mahrem olması arasında bir fark yoktur.

2- Erkeklerle aynı hizada bulunan kadının veya müştehat olan kız çocuğunun, namazı düşünebilen bir halde bulunması gerekir. Bu durumda, bu kadının namazın ne olduğunu akledemi-yen bir mecnûne olması halinde, sadece cemâate, uymuş olmasından dolayı namaz fâsid olmaz.

3- Aynı hizada bulunma hâli. İmâm Muhammed (R.A.) e göre bir rükünü eda edebilecek bir miktarda devam etmelidir. İmâm Ebû Yûsuf tR.A.) 'a göre ise, aynı hizada bulunan kadınla bir rükün edâ etmek şarttır.

4 - Bu namazın mutlak bir namaz olması yâni rükû'u ve sücûdu bulunan bir namaz olması şarttır.

Bu durumda, cenaze namazında ve tilâvet secdesini de, kadınla aynı hizada bulunmak, bunların sıhhatine mâni' değildir.

5- Namazın, tahrîme Ciftitâh tekbiri i'tibâriyle erkekle onun hizasında bulunan kadın arasında müşterek olması lâzımdır.

Bu ise, kadının, hizasında bulunduğu erkeğin iftitâh tekbirine, kendi iftitâh tekbirini bina edip ona iktidâ etmesi ile veya o. erkekle birlikte iftitâh tekbirlerini bir üçüncü şahsın iftitâh tekbirine bina edip ona iktida etmiş olmaları ile vâki' olur.

Buna göre, kadın ve erkeğin tek başlarına kıldıkları bir namazda veya birinin, diğerinin uyduğu imâma uymadan kıldıkları namazda, kadının erkekle aynı hizada bulunması namazı ifsâd etmez.

6 - O,namaz, edâ i'tibâriyle erkek ile kadın arasında müşterek olmalıdır. ,

Bu ise, erkeğin kadma imâm olması veya onların edâ ettikleri namazda ikisinin, iki muktedî gibi bir imamlarının bulunması veya imâm namazı bitirdikten sonra, iki lâhık gibi takdire bir imamlarının olması ile olur.

Eğer ikisi de mesbûk olup (bir veya birkaç rek'at kıldıktan sonra imâma uyup) imâmın selâm vermesinden sonra, ye-tişemeyip geçirdikleri rek'atleri kılarken, aralarında bir hizada bulunma hâli meydana gelse, bu durumdan dolayı namaz fâsid olmaz. Çünkü mesbûk, tek başına kıldığı rek'atlerde münferid sayılır.

7 - Erkek ile kadının mekâmı bir olmalıdır.

Hatta, eğer bunlardan biri, bir adam boyu yüksekliğinde bir seki üzerinde olsa, diğeri de yer üzerinde bulunsa; bu durumdaki aynı hizada bulunma hâli namazı.ifsâd etmez.

8 - Erkek üe kadının cihetleri (yönleri) bir olmalıdır. Eğer bunlardan ikisinin de yönü birbirinden ayrı olursa, ki

bu ancak her ikisinin de Ka'be-i Mukerremün içinde, başka yönlere yönelmiş olarak ve bir imâma uyararak namaz kılmaları hâlinde olur- bu durumda aynı hizada bulunmak namazı ifsâd etmez.

9 - Kadınla erkeğin arasında hâü (perde) olmamalıdır.: Hatta, eğer ikisinin, arasında direk veya benzeri bir şey hâü (perde) bulunsa, bu durumdaki aynı hizada bulunma hâli namazı ifsâd etmez.

İkisinin arasında, bir insan sığacak kadar bir boşluğun bulunması da hâü gibidir.

10- İmâm olan zâtın, kadınlara imamlığa da niyyet etmiş olması gerekir. İmâm, kadınlara da imamlığa niyyet etmezse, kadınların ona iktidâ etmesi sahih olmayacağından, bu durumdaki kadınlarla bir hizada bulunmak namazı ifsâd etmez.

Âlimlerden bazıları «Tüysüz kimsenin aynı hizada bulunması kadının aynı hizada bulunması gibi namazı ifsâd eder.» demişlerdir; fakat bu kavil sahih değildir. [\[143\]](#)

İmâma Uymanın Sahih Olmasının Şartları

İmâma uymanın sahih olması için, imâmın ve muktedinin mekânlarının hükmen bir olması şarttır.

Bu durumda, ikisinin arasında, uzunluğu bir adam boyundan kısa olan ve eni iki saf arasından fazla olmayan bir duvar bulunsa, bu duvar, iktidâyâ (imâma uymaya) mâni olmaz.

Eğer,. duvar anlatıldığı şeküde olmaz, fakat bu duvarda . bir kapı veya imâma ulaşmayı mümkün kılacak bir delik bulunur ve bunlar da açık olursa, yine imâma iktidâyâ mâni' değildir.

Eğer kapı kapalı bulunur veya delik geçmek mümkün olmayacak şeküde küçük olur veya bu delik demir parmaklıklarla kapatılmış olursa, bu durumda eğer muktedîye imâmın hâli karışık görünmez, bilakis muktedî imamını görür veya sesini işitirse, İmâm Halvâni'nin ihtiyarına göre, yine iktidâyâ mâni' olmaz. Muhiyt Sahibi de, bu kavlin sahih olduğu hükmüne varmıştır.

Eğer, İmâmı muktedî arasında bulunan duvar, bahsettiğimiz duvara muhalif olursa, yani eni ve boyu daha fazla olur ve üzerinde bir delik bulunmazsa, bu durum iktidâyâ mâni' olur.

Eğer, imâm ile muktedî arasında bir duvar bulunmaz, fakat yine ikisinin arasında veya muktedî ile diğeri bir muktedinin önünde olan saf arasında

uzaklık bulunur ve bu uzaklık bir saf mümkün olacak miktarda olmaz ve aradan bir araba geçemezse, bu uzaklık mutlak iktidâya mâni' olmaz. Bu uzaklık, araya bir saf daha duracak kadar olur, fakat bu durum mescid içinde vâki' olursa yine iktidâya manii olmaz. Fakat, bu durum mescidin dışında vâki' olursa, iktidâ'ya mâni' olur.

Ancak, bu geniŞ~ uzaklıkta, üç kişi saf tutup durmuş ise", yine bu uzaklık iktidâya mâni1 değildir. Çünkü, üç kiiji kâmil saf olmaktadır ve onların arkalarında, Önlerinde olanlara ittisali, ittifakla mu'teberdir.

Fakat, eğer o aralıkta sadece bir kişi kâim olmuş ise, o kimse ile önündeki safa ittisal ittifakla hasıl olmaz.

Keza, iki kişinin hükmü de; İmâm-ı A'zam (R.A.) ve İmâm Muhammed (R.A.) 'ya göre böyledir.

Fakat, İmâm Ebû Yûsuf (R.A.)'a göre iki kişi, kendileri ile önceki safa iittisâl hâsıl olmasında ve onlar ile hüküm cum'ada imamet mün'akid olmakda ve kadınla aynı hizada bulunmanın hükmünde, üç kişi gibidir.

Alimler : «Eğer mescid gayet büyük olursa, meselâ : Üç mescidi içine alan Beyli Mukaddes mescidi gibi- muktedi olan kimse, safların ittisali olmaksızın, mescidin uzak bir yerinde kılmış olsa, namazı caiz olmaz.» demişlerdir.

Eğei, bir kimse mescidin çatısından (damından) imâma iktidâ etse, bu durumun tafsilâtı, duvarın ötesinden iktidâ eden kimse hakkındaki tafsilât gibidir.

Keza, minarenden iktidâ-eden hakkındaki tafsilât da böyledir.

Eğer, bir kimse mescide bitişik olan evinin duvarından imâma iktidâ etse, eğer imâmın hâli ona gizli değilse, iktidâsı caizdir.

Fakat, eğer evinin çatısında (damında) durup, imâma iktidâ etse, imâmın hâli ona gizli olmasa bile, iktidâ etmesi caiz değildir.

Eğer bir kimse, mescidin dışındaki bir seki üzerine durup imâma iktidâ etse, saflar birbirlerine muttasıl olarak oraya kadar gelir ise, bu kimsenin iktidâsı ciâz olur. Aksi takdirde caiz olmaz.

Camide veya cami dışında, imâm ile muktedî arasında bir ırmak bulunursa, eğer bu ırmak küçük ise, iktidâya mâni' olmaz. Fakat, eğer bu ırmak büyük ise, iktidâya mâni'dir. Büyük ırmakla, küçük ırmak arasındaki sahih fark şudur : Bir nehirde kayığın yüzmesi mümkün olmazsa, o küçük nehirdir. Kendisinde kayığın yüzmesi mümkün olan nehir ise, büyük nehirdir.

Bayram namazı kılınan musalla, hüküm bakımından mescid gibidir. [\[144\]](#)

Muktedînin İmâma Uyması Ve Uymaması Şartları

Muktedinin, namazın fiili erkânında imamına mütâbea tin (uymasının) lüzumunda ihtilâf yoktur.

Fakat, kavli rükûn olan kırâatde, Hanefi İmamlarına göre, mütâbeat etmeyip, bilakis onu dinler ve sükût eder. Bu hükümde, imâmın açıktan okuması ile gizli okuması arasında bir fark yoktur.

Kırâatden başka zikirlerde de, muktedi imânıma mütâbeat eder. Bu hususta imâmın yaptığını, muktedi de yapar.

Namazın rükûnlerinde, muktedî'nin imamına uymasının lâzım olduğuna şunlar bina edilir :

Muktedi, eğer rükû'da veya sücûdda başını imâmdan evvel kaldırır, tekrar avdet eder. Bu durumda, o kimse iki rükû veya iki secde yapmış olmaz.

Eğer, imâm başını rükû'dan veya sücûddan, muktedî üç defa teşbih etmeden önce kaldırır, sahih olan kavle, göre, o muktedi tesbîhi tamamlamadan, imâma mütâbeat edip, (= tabi olup) başını kaldırır.

Fakat eğer imam, üçüncü rek'ate muktedî teşehhüdü tamamlamadan önce kalkarsa, "bu durumda muktedî teşehhüdü tamamlayıp sonra kalkar.

Fakat, tamamlamadan Önce, imâm mütâbeat ederek kalkarsa, buda caiz olur.

Keza, eğer imâm son oturuşta, muktedînin teşehhüdü tamamlamasından önce selâm verse, muktedî teşehhüdü tamamlayıp, sonra selâm verir teşehhüdü tamamlamadan önce selâm vermesi de caizdir.

Fakat, eğer muktedî selavât ve duayı me'sûreyi.(Hz. Mu-hammed'le sahabelerden naklolunan tesirli duâ) okumadan imâm selâm verse, muktedi imâma mütâbeat edip selâm verir. Çünkü, selavât sünnet, teşehhüd ise vâcibdir. Bu durumda, vacibi terk etmek caiz olduğuna göre, sünneti terketmek ise bundan dah& evlâdır.

Keza, imâm ka'deyi tamamladıktan, sonra, muktedînin teşehhüdü tamamlamasından önce, konuşarak namazdan çıkmış olsa, muktedî teşehhüdü tamamlayıp, daha sonra selâm verir.

Fakat, eğer imâm bu durumda, kasden abdestini bozsa, muktedî teşehhüdü tamamlamaz. Bilakis bu durumda, teşehhüdü okumanın mümkün olacağı kadar oturmuş ise, namazı sahih olur. Ancak bu kadar oturmamışsa, namazı sahih olmaz.

Eğer, vitirde muktedî Kunût Duasını tamamlamadan, imâm rükû'a varsa, bu durumda muktedî Kunut Duasının bir kısmını okumuş ise, imâma mütâbeat eder. Fakat, eğer henüz muktedî Kunut Duasının bir rniktarını okumadan, imâm rükû'a varmış ise, İmâmla birlikte rükû' fevt olmayacak (geçmiyecek) kadar bu muktedî Kunut Duasından biraz okuyup, sonra rükû'a varır.

Nazm-ı Zenderûsî'de : «Bir İmâm şu beş şeyi namazda yapmayıp terk etse, cemâat de onu terk eder, yapmaz:

- 1- Kunût Duaları,
- 2- Bayram namazlanndaki tekbirler,
- 3- Birinci Ka'de,
- 4- Tilâvet secdesi,
- 5- Sehv secdeleri.

Şu dört şeyi imâm yapmış olsa bile, cemâat ona mütâbeat etmez :

- 1- Eğer imâm fazladan bir secde yapmış olsa, cemâat ona mütâbeat etmez.
- 2- Eğer imâm, bayram namazlanndaki tekbirleri, sahabe kavillerinden daha fazla getirirse ve muktedîler o tekbirleri kendisinden işitmiş olsalar, bu durumda da muktedîler imâma mütâ)eat etmezler.
- 3- Üğer imâm, cenaze namazında dörtten fazla tekbîr alırsa, fazla olan tekbirde, muktedî imâma mütâbeat eylemez.
- 4- Eğer imâm, sehvedip beşinci rek'ate kalksa, bu imâm dördüncü rek'atde oturmuş ise, muktedî onu oturarak bekler, kıyamda ona mütâbeat etmez.

Bu durumda imâm eğer yine (oturmaya) avdet etmiş olursa, teşehhüdü iade etmeyip selâm verir. Muktedî de onunla birlikte selâm verir. Fakat, eğer imâm kalkmış olduğu beşinci rek'ati, secde ile bağlamış ise, muktedî onu beklemeyip, bilâkis kendisi selâm verir. Eğer imâm dördüncü rek'atte oturmamışsa ve beşinci rek'ati secde ile bağlamadan, kuûda (oturuşa) avdet ederse, muktedî de kendisine mütâbeat eder. Fakat, eğer imâm bu durumda beşinci rek'ati secde ile bağlamış ise, cümlesinin namazı fâsid olur ve muktedinin teşehhüdü ve selâmi fâide vermez. [145]

İmâm Terketse Bile Cemâatin Yapması Gereken Şeyler

Şu dokuz şeyi, bir imâm namazda yapmamış olsa, bun lan cemâat terk etmeyip yapar:

- 1- İftitâh tekbiri esnasında ellerini kaldırmak,
- 2- İmâm fatihâ'yı okumakta olduğu müddetçe, semâyı Csübhâneke'yü okumak, Fakat, eğer imâm Fâtihâ'dan sonra, sûre okumaya başlamış ise, İmâm Muhammed (R.A.)'e göre bu durumda da semâ (süb-hâneke) okumaz. Bu kavle, Ebû Yûsuf (R.A.) muhaliftir.
- 3- Rükûl tekbîri,
- 4- Sücûd tekbiri,
- 5- Rükûl' ve sücûddaki teşbihler,
- 6- Tesm" (= Rükû'dan doğrulurken : «Semiâllahü limer hamiden» demek.)
- 7- Teşehhüdü Cet-Tahiyât'ı) okumak,
- 8- Selâm vermek.
- 9- Teşrik tekbîrlerini getirmek. [146]

Geçmiş Namazların Kazası

Bir kimse beş vakit namazdan birisini terk eylese, o namazı, o kimsenin kaza etmesi lâzımdır. O kimsenin, bu namazı gerek musK.it olmayan Cfarziyeti düşürmeyen) bir özürden dolayı, gerekse bir özürlü olmadan terk etmiş olması arasında bir fark yoktur. Ve elbette, o namazı kaza etmesi gerekir.

O kimse, kazaya kalmış bir namazı, vakit namazının üzerine takdim eder. (Yani kaza namazını, vakit namazından evvel kılar).

Çünkü, kazaya kalmış namaz ile vakit namazları arasında ve geçmiş namazlar arasında tertib, Hanefî İmamlarına göre şarttır. İmâm Şâfi (R.A.)'i bu hükme muhaliftir.

Fakat bu tertib, unutmak, vaktin daralması ve kaza namazlarının çok olması sebebi ile sâkit olur (düşer).

Tertibin şart olmasına göre, eğer bir kimse, kendi üzerinde geçmiş bir namazın kazasının bulunduğunu hatırladığı halde, bir vaktin farzını kılarsa, o kimsenin kıldığı farz, imâm-ı A'zam Ebû Hanîfe (R.A.)'ye göre, mevkuf bir fesâd ile fâsid olur.

İmâm Ebû Yûsuf (R.A.) ile İmâna Muhammed (R.A.)'e göre ise, bu namaz kat'î bir fesâd ile fâsid olur.

İmâm-ı A'zam (R.A.)'a göre mevkuf bir fesâd ile fâsid olmasının mânası şudur : Eğer o kimse, bu geçmiş namazı kaza etmez ve bunu hatırlamakta olduğu halde altı vakit namaz kılarsa, kıldığı bu namazların cümlesi sahih olur.

Bu durumun misâli şudur ; Bir kimse sabah namazını geçirdiği zaman, o kimse geçirdiği bu namazı hatırlamakta olduğu halde, öğle namazını, ikinci namazını, akşam namazını, yatsı namazını ve ikinci günde sabah namazını kusa, İmâm-ı A'zam (R. A)'a göre, onun kıldığı, saydığımız bu beş vakit namaz, mevkuf bir fesâd ile fâsid olur.

Eğer o kimse, geçirmiş olduğu bu namazı kaza etmeden, ikinci-günün öğle namazını da.kılmış olsa, o öğle namazı ve ondan önce kılmış olduğu beş vakit namazın hepsi sahih olur.

Fakat, eğer ikinci günün öğle namazını kılmadan, geçmiş amazını kaza eylese, o kimsenin kılmış olduğu beş vakit günün namazın fesada uğraması, artık tekarrür (karar bulmuş sabit olmuş) etmiş olur.

Alimlerin : «Bir namaz vardır ki, beş vakit, namazı sahih haie getirir ve yine bir namaz vardır ki, beş vakit namazı ifsad eder.» demelerinin'mânâsı işte budur.

Öyle ise, beş vakit namazı sahih hale getiren, bu durumda ikinci günün-geçmiş namazın kazasından önce, edâ edilen Öğle namazıdır

Beş. vakit namazı ifsâd eden de, bu durumda ikin öğle namazından önce, kaza edilen geçmiş namazdır.

Geçmiş namazı, namaz kılmakta iken hatırlamak, bu hüküm de, onu namazın başında hatırlamak gibidir.

Fakat, eğer geçmiş namazı unutma hâli, musallinin (namaz kılan kimsenin) kıldığı namazda selâm verinceye kadar devam ederse, unutma sebebi ile tertîb sakıt ve o kimsenin kıldığı namaz sahih olur.

Vaktin daralması ile, tertibin sakıt olması da şöyle olur. O vaktin kalan kısmının, geçmiş namazın kazası ile o vaktin namazını kılacak kadar geniş olmaması ve o kimse o vakitten önceki geçmiş namazını, kılmakla meşgul olması hâlinde, o vaktin namazını tamamlamadan vakit çıkacak olması durumunda, vaktin darlığı, tertibin sakıt olmasını gerektirir ve vakit namazı burada kazaya kalan namaza takdim edilir (önce kılınır.)

Eğer, kazaya kalmış bir kaç namaz bulunur ve bulunulan vaktin, vakit namazını kılmaya genişliği, kazaya kalmış olan o namazlardan bir kısmını kılmaya -ancak- müsait olursa, vaktin genişliği bunların hepsini kılmaya müsait olmazsa) bu durumda, kılmaya vaktin müsait olduğu- kadarı, o vaktin namazından önce kılınır.

Hatta bir kimse, yatsı namazı ile vitir'i terk ettiği zaman, eğer fecrin tulû'una kadar, -ancak- beş rek'at kılmaya müsait genişlikte bir vakit kalmış olsa, imâm-ı A'zam (R.A.)'a göre, o kimse önce vitri kaza eder ve sonra da sabah namazını kılar.

Bu durumda mu'teber olan, vaktin hakîkaten geniş olmasıdır. Yoksa, bu hususda galip zann mu'teber değildir.

Hatta, eğer üzerine yatsı namazının kazası lâzım gelen bir kimse, sabah namazı vaktinde, vaktin daraldığı zannederek, yatsı namazından önce sabah namazını kılsa halbuki bu sırada vakitte genişlik de bulunsa, o kimse güneş doğuncaya kadar, sabah namazını tekrar tekrar kılsa bile bu kimsenin kıldığı bu namazlardan, farz olan namazı, güneşin doğuşuna bitişik olan namazdır. Bu namazdan Önce kılmış olduğu namazlar ise nâfue olur.

Bazıları da : «O kimse, bu durumda, sabah namazından sonra yatsı namazını kaza etmeye başlar. Eğer bu namazı tamamlamadan güneş doğarsa, o kimsenin kıldığı sabah namazı salih olur. Aksi takdirde salih olmaz», demişlerdir. Zahidi Şerhi'nde de böyle zikredilmiştir.

Eğer, dar bir zamanda, bir kimse kazaya kalmış namazı vakit namazından önce kılsa, bu salâhtır, fakat bu kimse günahkâr olur.

Vaktin daralmasından murad, asıl vaktin daralmasıdır. Yoksa müstehab olan vaktin daralması değildir.

Hatta, eğer bir kimse, kendi üzerinde öğle namazının kazası olduğunu ikinci vaktinde hatırlarsa, fakat onun kazası ile meşgul olması hâlinde, ikinci namazının mekruh olan vakte kalacağını bilse, Hasan bin Ziyâd'a göre, o kimseden tertîb sakıt olur, bizim katımızda ise, o kimseden tertib sakıt olmaz.

Bir rivayette, İmâm-ı Muhammed (R.A.) 'in Hasan bin Ziyâd'a muvafakat ettiği de nakledilmiştir.

Eğer bu durumda, müstehab olan vaktin genişliği öğle namazının tamamını kılmaya müsait olmasa, daha az bir zaman kalmış olsa- tertib, ittifakla sakıt olur. Ve o kimse ikindiye kılar; öğleyi de güneşin batmasından sonraya teder eder.

Eğer bir kimse, öğle namazını kılmadığını hatırlamakta olduğu halde, güneşin kızardığı vakitte ikinci namazını kılmaya başlasa, sonra bu namazı tamamlamadan önce, güneş batsa, o kimse ikinci namazını tamamlar.

İbn-i Ebân'dan, o kimsenin ikinci namazını keseceği şeklinde de bir rivayet vardır.

İ'tibar,, iftitâh vaktindedir.

Hatta, eğer bir kimse, geçmiş namazı hatırlamakta olduğu halde vaktin başında, o vaktin namazını kılmaya iftitâh etse ve namazı uzatsa ve bu uzatmadan dolayı vakit daralsa veya çıkmış olsa, bu kimsenin kıldığı bu namaz sahih olmaz.

İmâm Zahidi «Üzerinde kaza namazı olan kimse, tertibe riâyet eder. Eğer namaza âid fiilleri ve kıraati kısaltarak vakit namazını tahfif ederse, kendisi ile namazın caiz olacağı en az miktar üzerine iktisâr eder ve yine geçmiş namaz ile vakit namazı arasındaki tertibi gözetir.» demiştir.

Geçmiş namazların çokluğunun tertibi iskât etmesi (düşürmesi) , geçmiş namazların altıya ulaşmış olması ve altıncının da vaktinin geçmesi ile olur.

İmâm Muhammed (R.A.) e göre, altıncı namazın vaktinin girmesi mu'teberdir. Fakat, sahih olan kavil birinci kavildir. [\[147\]](#)

Kazaya Kalan Namazlar İki Çeşittir

Vaktinde kılınmayıp kazaya kalmış olan namazlar iki kısımdır :

1-Kadîme : Eskiden kazaya kalmış olan namazlar.

2- Hadise : Kazaya kalmış olan yeni namazlar.

Kazaya kalmış yeni namazlar (fevâit-i hadise) çok olduğu zaman, ittifakla tertibi iskât ederler.

Fevâit-i kadîmenin (eskiden kazaya kalmış olan namazların) tertibi iskât etmesi hususunda ihtilâf vardır.

Nitekim, bir kimse bir aylık namazı terk edip kılmaz, sonra nadim olup, vaktinde kılmadığı bu namazları kaza etmeden yine vakit namazlarını kılmaya başlar ve vakit namazlarından birini daha terk etse ve bu fâite-i hadiseyi (kazaya kalmış bu yeni namazı) hatırında bulundurduğu halde, bir vakit namazını daha kılsa, âlimlerden bazıları o kimsenin kıldığı vakit namazını caiz görmezler. Bu durumda onlar, mezkûr fevâit-i kadîmeyi (eskiden kazaya kalmış olan namazları) bir şey saymazlar ve tertibin sakıt olmasında onlara i'tibâr etmezler. Bilakis, fâite-i hadisenin (kazaya kalmış yeni namazın) azlığı sebebi ile, tertibi sakıt etmeyeceğine i'tibar ekmişlerdir.

Fakat, âlimlerin ekserisi, bu kimsenin kıldığı vakit namazını caiz görmüşlerdir. Fetva da- ekseriyetin bu kavli üzeredir.

Vaktinde kılınmayıp kazaya bıraktığı pek çok namazı olan bir kimse, onların bir kısmını kaza etse ve onların çoğunluğu bitmiş olsa, bazı kimselere göre bu kimse tertibe döner.

Fakat, muhtar olan, bu kimsenin tertibe avdet etraimeidir

Meselâ : Eğer bir kimse, bir aylık namazı terk etmiş ve bunları kaza etmeye başlamış bulunsa, kaza edeceği altı vakitten az kalmış iken ve bunlar hatırında bulunduğu halde, bir vakit namazı kusa, bazılarına göre o kimsenin kıldığı vakit namazı caiz olmaz.

Fakat, kaza namazlarını çokluktan azlığa düşürmekte tertibin dönmemesinin muhtar olmasından dolayı, esahh olan bu namazın caiz olmasıdır.

durumda, bir kimse bütün geçmiş, namazlarını kaza etmedikçe sâhib-i tertîb olmaz. [\[148\]](#)

Hangi Namazı Terkettiğini Bilmeyen Kimse

Bir kimse, bir gün bir gecelik namazlardan birini terk etse ve terk ettiği namazın hangi namaz olduğunu unutsa, araştırması sonunda da, hangi namaz olduğunu anlayamasa, o kimse, bir gün bir gecelik namazı iade eder. (Yeniden kılar) Tâ ki, kılmaması gereken namazı kılmış olsun.,.

Eğer iki günlük namazdan iki namazı terk etmiş ve onların hangi namaz olduklarını unutmuş bulunsa, o kimse iki günlük namazı iade eder.

Keza, eğer üç günlük namazdan, üç namaz veya dört günlük namazdan dört namaz terk etse ve bunların hangi namaz olduklarını unutsa, yine

hüküm zikredilen hüküm gibidir. [\[149\]](#)

Bir Namazda Bir Secdeyi Tehkeden Kimse

Ulemâdan Amr bin Ebi Amr şöyle demiştir: -İmâm Muhammed (R.A.) den sordum :

Bir kimse, bir namazın bir secdesini terk edip, onun hangi namazın secdesi olduğunu unutsa, o kimsenin ne yapması gerekir?

İmâm Muhammed, cevaben

O kimse beş vakit namaz iade eder, dedi.

Yine kendisine sordum :

Eğer bir kimse, beş günde beş vakit namaz terk etse, fa kat fangi namazlar olduğunu unutsa, ne yapmak lâzımdır?

İmâm Muhammed, cevap olarak:

Beş günlük namazı iade eder, dedi.» [\[150\]](#)

Yatsıdan Sonra, Sabahdan Önce Bülûğa Ebe Çocuk

Bir çocuk, yatsıyı kıldıktan sonra ve fecrin aydınlanmasından önce, bulûğa (erginlik çağına) ermiş olsa, bu çocuğun kılmış olduğu yatsı namazını iade etmesi (yeniden kılması) lâzımdır.

Bu mes'ele, Muhammed bin Hasan'ın vâkiasıdır. Durum îm'âm-ı A'zam (R.A.)'a sordu. İmâm-ı A'zam (R.A.)'da mezkûr cevabı verince, Muhammed bin Hasan yatsı namazını kaza eyledi. [\[151\]](#)

Hastalar Kazaya Kalan Namazlarını Nasıl Kılarlar

Bir kimse, sıhhatli iken geçirmiş olduğu namazını, hasta iken kaza etse, bu durumda teyemmüm, oturarak kılmak veya imâ hallerinden hangisine güccii yeterse, o şekilde kaza eder.

Sıhhatine kavuştuktan sonra-bu kimsenin kıldığı bu namazları iade etmesi lâzım gelmez.

Kişinin vaktinde kılmadığı namazları, evinde kaza etme-si evlâdır. Çünkü, böylece günahlarını örtmüştür. [\[152\]](#)

Namazı Kılıp.Kılmadığını Bilmeyen Kimse

Bir kimse namazı, kıldım mı kılmadım mı diye şüpheye düşerse, eğer o kimsenin şüphesi vakit içinde vâki' olmuş ise, o kimse o namazı kılar. Eğer vaktin çıkmasından sonra, şüpheye düşerse, o kimseye bir şey lâzım gelmez.

Üzerine pek çok namazın kazası lâzım olan kimse, ölümü sırasında namazlarının kefareti için, muayyen bir miktar mal vasiyyet eylese, bu vasiyyetin, malının üçde birinden yerine getirilmesi lâzımdır.

Her bir vakit namaz için, sadaka-i fitr için verilmesi gereken şey miktarı, .bir şey verilir..

Vitir için de yine, bir sadaka-i fitr miktarı bir şey verilir. Her bir günün orucu için de bu miktar verilir.

Eğer bu şahıs malından bir şey vasiyyet etmez, fakat varisleri (nin tamamı veya bir kısmı) onun namına teberru' ederlerse, bu da caizdir. [\[153\]](#)

İskat-I Salât

Eğer bir şahsın kazaya bıraktığı veya kdamayıp geçirdiği namazlar çok olur ve iskât-ı salât için vasiyyet ettiği buğday az olursa, vitir ile beraber bir gün bir gecelik namaz için meselâ üç sal [\[154\]](#) buğdayı bir fakire verip, sonra o fakir de bu buğdayı, o şahsın vârisine verir. Devamlı olarak bu buğdayı vâris fakire, fakir de vârise verir... Bu verip almaya, kalmış namazları istiâb edinceye kadar, -kaç defa gerekiyorsa o kadar- devam edilir.^ Keffaret-i salâtı bir defada bir fakire vermek caizdir.

Fakat, yemin, zihâr ve oruç kefaretlarını, bir defada bir fakire vermek caiz değildir.

Bir kimsenin, kalmış namazları için, hastalık halinde fidye vermesi caiz olmaz. Tatarhâniyye'de de böyle zikredilmiştir.

Bir kimse, eğer kılmış olduğu namazları kaza etmeyi istese, eğer bu namazlarda bulunan bir noksandan dolayı kaza ederse, bu güzeldir. Aksi takdirde, bazılarına göre onları kaza etmek mekruhtur.

Bazılarına göre de, kaza olarak kılman bu namazlar nafîle bir namaz olduğu için, bunları sabah namazından ve üdndi namazından sonra kılmak mekruhtur. Bu vakitlerin dışında kılmak ise mekruh değildir. [\[155\]](#)

Misafir (Yolcu) Namazı

Haneî âlimlerine göre, seferin en az müddeti, orta bir yürüyüşle, senenin en kısa günlerinde üç günlük mesafedir.

Orta bir yürüyüşte i'tibâr edilen, karada, düz yerde yaya yürüyüş ve deve yürüyüşüdür; dağda da, ona uygun olan bir şekilde yürümektir. Denizde ise, rüzgârın mu'tedil esmesidir.

İmâm Ebû Yûsuf (RA.)'dan gelen bir rivayette de. seferin eh az müddeti, iki gün ve üçüncü günün ekserisi olarak nakledilmiştir.

Hidâye sahibinin tashih ettiğine (sahih bulunduğu) göre, sefer müddetinde fersaha itibar olunmaz.

Fakat, İmâm Mürğînânî ve meşayihin ekserisi, seferin müddetini fersah ile takdir etmişlerdir.

Lâkin, bu mesafenin kaç fersah olduğunda ihtilâf etmişlerdir. Bazıları: «Yirmibir fersah- demiş; bazıları da: «On sekiz fersah» demişlerdir.

İmâm Mürğînânî, ikinci kavil hakkında: «Fetva bu kavil üzerinedir.» demiştir.

İmâm 'Attabî de Câmî'u'l-Fikih'da, yine İkinci kavil hakkında «Muhtar olan budur.» demiştir.

Kişinin misafir (yolcu) olması, onun bir yere gitmesi ile olur. Ki misafir (yolcu) olabilmesi için. kendisi ile o yerin arasında,-mezkûr mesafe bulunması ve o kişinin, o yere gitmek niyeti ile, bulunduğu şehrin veya köyün evlerini geçmiş olması gerekir.

Buna göre, o kişi, çıktığı yerin şenliğinden ayrılmadıkça, misafir (yolcu) olmaz.

Hatta, eğer o kimsenin çıktığı yönde, şehirden (veya köyden) ayrı bir mahalle bulursa ve bu mahalle eskiden şehre bitişik bir durumda bulunmuş olsa, o kimse bu mahalleyi geçmedikçe misafir (yolcu) olmaz.

Finâ-i mısır (şehrin kenarında olan yer) ile şehrin arasındaki gülüvve denilen ve dört yüz adımdan az olan yerler bulunur ve şehirle buralar arasında ekili yerler de bulunursa, misafir (yolcu) olmak hususunda., onu da geçmek gerektiğine i'tibâr olunur.

[156]

Fakat, finâ-i mısır hakkında mezkûr ihtilâf bulunursa, onu geçmiş olmaya i'tibâr olunmaz.

Yolcular Hakkındaki Bazı Hükümler

Misafirler hakkında, mukîmlere muhalif olan pek çok hükümler vardır. Meselâ r

Ramazân ayında gündüz yiyip içmenin mübâh olması, gibi... Mesih müddetinin üç güne kadar uzatılması, gibi...

Cum'a ve bayram namazları ile kurban kesmenin vâcib olmasının, sakıt olması, gibi...

Dört rek'atlı olan namazlarda farzı iki rek'at olarak kı-altmak, Hanefî imamlarına göre, misafir için lâzımdır.

Hatta, bu namazı, eğer misafir (yolcu) olan kimse, ta-amlarsa, bu durum mekruh olur.

Fakat, tamamlamış olması hâlinde, gerekli tafsilât şöyledir -'Eğer ikinci rek'atde teşehhüd miktarı oturmuşsa, namazı sahih olur. Sonra kılman iki rek'at ise, nafil olur. Fakat, böyle apmış olan kimse, isâette bulunmuş olur. Çünkü, bu durumda selâmı te'hîr etmiş ve nafilleyi farzın iftitâh tekbîrine bina etmiş olmaktadır.

Fakat, bu kimse ikinci rek'atte oturmamışsa, onun kıldığı farz bâtlı olur; yâni farzı edâ etmiş olmaz. Çünkü bu durumda da fai"zı terk etmiş olmaktadır. Nitekim, sabah namazlarında ve Cum'a namazlarında ka'denin (oturuşun) terk edilmesi ile de farz bâtlı olup, edâ edilmiş olmamaktadır.

[157]

Keza, eğer misafir (yoîcu) olan kimse, ilk iki rek'atten birinde kıraati terk etse, yine farzı edâ etmiş olmaz.

Seferle İlgili Bazı Hükümler

Misafir (yolcu) olan kimse, vatanına dönmedikçe yahud vatanı olmayan bir şehir veya köyde on beş gün ikâmete niyyet etmedikçe, sefer hükmü ile amel etmekten hâli olmaz.

Yolcunun dönüp vatanına girmesi hâlinde, ikâmete niyyet etmesi şart değildir.

Eğer misafir (yolcu), vatanının dışında bir yerde, on beş günden daha az bir müddet oturmaya niyyet ederse, o kimseden sefer hükmü zail olmaz.

Yâni, o kimse hakkında, sefer hükümleri devam eder.

Keza, eğer iki yerde -meselâ : Mekke ve Mina'da beş gün oturmaya niyyet eylese, yine o kimseden sefer hükmü zail olmaz. Ancak, o kimse -devamlı- bu iki yerden birinde gecelerse, bu durumda, bu iki yerde ikâmete niyyet ederse, kendisinden sefer hükmü zail olur.

Eğer, misafir (yolcu) bir yerde «yarın kalkarım» diyerek, senelerce durmuş olsa, Hanefî imamlarına göre, bu kimse mukim olmaz ve kendisinden sefer hükümleri kalkmaz.

Fetevâi Gıyâsiyye'de : «Herhangi bir misafir (yolcu) bir şehre girip, ne zaman maksadı hâsıl olursa, o şehirden o zaman çıkmaya niyyet ederse, o kimse mukîm olmaz. Ancak, o kimsenin maksadının, on beş günden az bir zamanda hasıl olmayacağı bilinirse, o kimse, mezkûr şehirde ikâmete niyyet etmese bile mukim olur.» denilmiştir.

Askerin, dârü'l-harbde ikâmete niyyet etmesi sahih olmaz'. Fakat, eğer asker dârü'l-harbe emân ile girmişse, ikâmete niyyet etmesi sahih olur.

Sahrada ikâmete niyyet etmek sahih olmaz.

Fakat, eğer bu niyyeti çadır ehlinden olanlar yapım, yerde, ikâmet müddetince kendilerine yetecek kadar'su ve ot bulunmakta ise, bu kimselerin niyyetleri sahih olur. Bu kimseler o yerde mukim olurlar.

Bu kimseler, o yerden ayrılp, başka bir yere gitmeye niyyet ettikleri zaman, eğer kalktıkları yer ile varacakları yerin arası, sefer mesafesi kadar olursa, bu kimseler yine misafir (yolcu) olurlar. Aksı takdirde misafir (yolcu) olmazlar.

Herhangi, bir kâfir, dârü'l-harbde İslâm'a gelirse, ikâmeti üzere bakî kalır. Ona sefer hükmü arız olmaz.

Eğer o kimse, kâfirlerden korkup, niyyetsiz olarak üç günlük bir yere sefer irâdesi ile kaçmış olsa, sahih kavil üzere misafir olur.

Seferde ve ikâmette (yolcu veya mukim olmakta), met-bû'un (kenasına tâbi olunan kimsenin) niyyetine itibâr edilir. Tâbi'dn (birine tâbi' olan kimsenin) niyyetine i'tibar olunmaz.

Meselâ: Askerin değil, onunla birlikte bulunan haufenin veya komutanın niyyetine i'tibâr edilir.

Karısı ile birlikte bulunan kocanın niyyeti mu'teberdir. likte bulunan efendinin niyyeti mu'teberdir.

işçi ile birlikte bulunan iş verenin niyyeti mu'teberdir.

Talebesi ile birlikte bulunan üstadın niyyeti mu'teberdir.

Yâni, Komutan ile birlikte bulunan asker, rızkını gerek mezkûr komutandan alıyor, gerekse rızkını beytül'mâl'den te'-min etmekte bulunsun veyahut da askerleri bu komutanın yanına sultan ta'yin etmiş olsun, bu durumlar arasında bir fark yoktur. Sahih olan kavil üzere, komutanın niyyethie i'tibâr olunur.

Fakat, nafil olarak cihâd eden kimse hakkında i'tibâr .kendi niyyetindedir.

Bir kimse, başka bir kimseyi zulüm ve baskı ile sürüp götürse, fakat götürülen kimse nereye götürüldüğünü bilmese ve götürülen kimseye sorduğu zaman, o da haber vermese, o götürülen kimse üç güne kadar namazını tamam olarak kılar. Üç günden sonra da, kasreder.. (Yâni dört rek'atlı farzları iki rek'at olarak kılar).

Keza, tâbi' olan' her kimse, metbû'unun (tâbi' olduğu kimsenin) niyyetini bümese ye sorduğu zaman, o kimse niyyetini bildircene, tâbi' olan o kimsenin, ikâmet veya sefer hallerinden hangisi üzere bulunmakta idiyse, o asıl üzere amel etmesi uygundur. Yani bulunduğu durumun aksi ortaya çıkıncaya kadar, kendi asıl durumu ne idiyse o duruma göre amel etmelidir.

Herhangi bir sebepten dolayı, suâl sormanın sakıncalı olması, suâl sorulduğu zaman, cevâp alınmaması menzilesindedir. Herhangi bir misafir (yolcu) borçlu olur ve alacaklısı kendisini hapsederse, borçlu olan bu yolcunun eğer eli de dar ise ve ikâmete niyyet etmezse, namazı kasreder. (Yani dört rek'atlı farzları iki rek'at olarak kılar). Keza, borçlu olan bu kimsenin eli geniş olur: ve borcunu ödemeye niyyet eder veya niyyet etmezse, yine namazı kasreder. Fakat, eğer borcunu ödememeye niyyet ederse, namazını tamam kılar. Çünkü, bu niyyeti ikâmete niyyet menzilesindedir. Muhiyt'te de böyle zikredilmiştir.

Fakat, İmâm Ebû Yûsuf (B.A.) «Eli dar olan ve hapsedilmiş bulunan borçlu, namazını tamam kılar. Keza, eli geniş olsa bile yine namazını tamam kılar. Ancak borcunu ödemeye' azmetmiş ise, eli geniş olan kimse, o vakit namazı kasreder.» demiştir.

Biri mukim ve biri misafir olan iki ortağın, müştereken bir köleleri bulursa, eğer onlar o köleyi gün nöbeti ile çalıştırmakta iseler, o köle mukîmin nöbetinde namazlarını tamam kılar; misafirin nöbetinde ise kasreder.

Eğer, mezkûr ortakların bu köleyi çalıştırmaları, söylenen şekil üzere değilse, o köleye namaz kıldığı zaman, iki rek'atte oturması farzdır. Ve o kölenin bu durumda namazını tamam kılması ihtiyata daha uygundur.

Buna göre, o kölenin gerek vaktin içinde ve gerekse vaktin dışında, mukime iktidâ etmesi caiz değildir.

Herhangi bir halife, sefere niyyet etmeden vilâyetlerini dolaşip gezerse, diğer insanlar gibi, namazını tamam kılar. Eğer kendi vilâyetinde, sefer mesafesi kasdederse, sahih kabil üzere, halife namazı kasreder. Çünkü, Nebiyyi Ekrem (Sallallahü Tea-lâ Aleyhi ve Sellemî Efendimiz ve Hülefâyi Râşidin, Medine'den Mekke'ye gittikleri zaman,, namazlarını kasretmişlerdir.

Herhangi bir kâfir, sefer müddeti kasdederek, yerinden çıkırsa ve yolda İslâm'a gelse, bu durumda da onun maksadı olan yere üç günden az bir mesafe kalmış olsa, bu kimse namazı kas-reylemez; tamam küar.

Keza, çocuk da babası ile birlikte sefer mesâfesini kasdederek çıkırsa ve yolda bulûğa erse, yine bu durumda varacakları yere üç günden az bir mesafe kalmış olsa, bu kimse namazını "kasretmez; yani tamam kılar.

Kâfirin müslüman olmasında, muhtar olan, onun namazı kasretmesidir. Çocuk ise, onun hilâfınadır. Bazı âlimler de «Onların ikisi de kasreder.» demişlerdir. .

Sefer mesâfesini kasdederek çıkan hayızlı kadın, temizlendiği vakitte, varmak (İstediği yere üç günden az bir mesafe kalmış olursa, bu kadın, sahih kabil üzere namazını tamam kılar.

Bir namazın vakti baki oldukça, henüz o namaz edilmemiş olursa, kulun hâlinin değişmesi sebebi ile, o namazın da bir sıfattan'bir başka sığata değişmesi kabildir.

Fakat, vakti çıkmış olan namaz, kişinin o sırada bulunduğu hal i'tiban ile -namaz- hangi sıfatta ise, o sıfat üzere kalır. Ve o sıfat üzere, kişinin zimmetinde karar kılmış olur.

Namazın, bulunduğu sıfat üzere kişinin üzerinde karar kılması hususunda, Hanefî imâmlannca mu'teber olan vaktin sonudur. Yanî vaktin sonunda (=Allahu Ekber) diyecek kadar bir zamanın kalmış olması, bü husus için mu'teberdir.

Bu zaman zarfında, misafir ikâmete niyyet etse, onun namazı iki rek'atten, dört rek'ate mütesrayvir olmuş (değişmiş) olur [\[158\]](#)

Misafirin Mukîme İktidast

Keza, iktidâ tamam olmak şartıyla, misafirin mukîme ik-tidâsı ile yine misafirin namazı iki rek'atten dört rek'ate dönüşmüş olur.

Binâenaleyh, eğer misafir mukîme vakit içinde iktida eylese, bu sahih olur ve misafirin namazı tamamlaması lâzım gelir.

Fakat, vakit haricinde, misafir mukîme iktidâ eylese, bu sahih olmaz. Çünkü, o namazın onun zimmetinde iki rek'at olması mütekarrir olmuştur. Ve bu durum iktidâ etmiş olması ile müte-gayyir (değişmiş) olmaz.

Buna göre, vakit haricinde misafirin mukime iktidâ etmesinde, ka'de hakkında farz kılanın nafîle kılana iktidâ etmesi lâ: zım gelir. Bu ise sahih olmadığından, o dahi sahih olmaz.

Eğer, misafir,vakit içinde mukîme iktida etse, fakat sonra onun namazı fâsid olsa, iktidâ zail olmuş olduğu için, o kimse namazı iki rek'at kılar.

Mukîmin vakit içinde veya vakit dışında misafire iktidâ etmesi sahih olur.

Misafir iki rek'ati kıldıktan sonra, ona iktidâ eden mukîm kalkıp, namazını sahih' kabil üzere- kıraat etmeden tamamlar. Bazıları: «Kıraat ederek tamamlar.» demişlerdir.

Misafir imâm olunca, iki rek'atte selâm verdiği zaman, cemâate hitap ederek: «Namazınızı tamamlayınız. Biz misafir bir topluluğuz.» veya «...Ben f isafirim.» demesi müstehaptır.

Bir kimse, mukîm olarak geçirmiş olduğu namazı, misafir olduğu zaman kaza ederse, dört rek'at kılar.

Eğer misafir iken geçirmiş olduğu namazı, mukîm olduğu halde kaza ederse, iki rek'at kılar. [\[159\]](#)

Vatan Kaç Kısmıdır

Vatan üç çeşittir :

1-Vatan-ı aslî,

2-Vatan-ı ikâmet,

3-Vatan-ı sefer.

Vatan-ı aslî: .Kışının doğduğu veya evlenmiş bulunduğu yerdir. Ki kişi orada yaşayıp geçinmek ve oradan ayrılmamak niyyetindedir.

Babası ve anası kişinin doğduğu yerden başka bir yerde bu lunsu, kendisi de bulûğa ermiş olduğu halde, bu beldede evlenmemiş olsa, o belde bu kişinin vatanı olmaz.

Mebsût'da «Vatan-i' aslî, kişânin kendisinde doğup büyüdüğü yerdir. Veya, kişinin kendisini vatan edindiği veyahud da kendisinde evlendiği

yerdir.» denilmiştir.

Mebsût Sahibi'nin: «...veya, kişinin kendisini vatan edindiği...» sözü, «kişinin orada durmaya azmetmiş olduğunu ve orada evlenmiş olsa da, olmasa da, oradan çıkmak niyyetinde olmadığı» ifade etmektedir.

Bir misafir, bir şehirde evlenmiş olsa, fakat orada ikâmete niyyet etmese, bazıları: «Bu kimse, bu şehirde mukim olmaz.» demişler; bazı-âlimler de: «...mukîm olur.» demişlerdir. Evceh olanda budur.

Eğer, bir kişinin iki beldede hanımı bulursa, o kişi bu beldelerin hangisine girerse, girsin, mukîm olur.

Eğer, o kimsenin bu beldelerin birinde bulunan- ha vefat etse, fakat o kimsenin orada evi ve gelir getiren malları kalsa, o beldenin o kimseye vatan olarak baki olup olmayacağı hususunda ihtilâf vardır.

Bazı kimseler : «O belde, o kimseye vatan olmakta baki kalmaz, demişlerdir.

Bazıları ise : «... vatan olmakta baki kalır.» demişlerdir.

Vatan-ı ikâmet : Kişinin kendisinde doğmadığı, hanımının bulunmadığı, fakat on beş gün veya daha fazla orada ikâmet etmeye niyyet ettiği yerdir.

Vatan-ı sefer : Kişinin kendisinde on beş günden az oturmaya niyyet ettiği yerdir. Vatan-ı sefer'e, vatan-ı süknâ ismi de verilir. Fâkihler, onun vatan oluşuna i'tibar etmezler. [\[160\]](#)

Konuda Bazı Mes'eleler

Vatan-ı aslî, bir başka yeri aslî vatan edinmekle, aslî vatan olmaktan çıkmış olur.

Hatta, eğer bir kimsenin bir vatan-ı aslîsi olsa ve o kimse buradan ayrılıp, bir başka yeri vatan tutsa, önceki yer vatan olmaktan çıkar.

Bu kimse, sonradan buraya gelip girmiş olsa, ikâmete niyyet etmedikçe, namazı tamam kılması lâzım gelmez.

Vatan-ı aslî, vatan-ı ikâmet ile ve-vatan-ı sefer ile, aslî vatan olmaktan çıkmaz.

Vatan-ı ikâmet ise, diğer bir vatan-ı ikâmet ile ikâmet vatanı olmaktan çıkmaz. Bu iki ikâmet vatanı arasında, sefer mesafesi olmasa bile, ikinci ikâmet vatanı ilk ikâmet vatanını ikâmet vatanı olmaktan çıkarır. «

Vatan-ı ikâmet, vatan-ı sefer ile de, ikâmet vatanı olmaktan çıkar,

Vatan-ı ikâmet, yeni bir ikâmet vatanı edinilmemiş olsa bile, sadece sefere (yolculuğa) çıkmış olmakla, vatan-ı ikâmet olmaktan çıkar.

Vatan-ı aslî sabittir; bunun için sefer (yolculuk) ittifaqla şart değildir.

Zahir rivayete göre, vatan-ı ikâmet de sabittir; bunun için de sefer şart değildir. Fakat, İmâm Muhammed (R.A.)'den, vatan-ı ikâmetin sabit olması için, seferin şart olduğu da rivayet edilmiştir.

Hatta, eğer bir kimse şehirden sefer niyyeti ile çıkıp, bir köye ulaşıncaya, orada on beş gün oturmaya niyyet eylese, İmâm Muhammed (R.A.)'s'e göre, o köy o kimse için vatan-ı ikâmet olmaz.

Keza, eğer bir kimse sefer kasdı ile çıkıp, sefer müddeti kadar gitmeden bir köyde ikâmet etse, yine İmâm Muhammed (R.A.)'e göre, o köy o kimse için vatan-ı ikâmet olmaz.

Fakat, zahir rivayet üzere, bu iki durumda da, o köy vatan-ı ikâmet olur.

Misafirin (yolcunun) sünnetleri terk etmesine ruhsat vardır. Bazıları: «Sünnetlerin terkedilmesi konusunda misafirler için ruhsat yoktur.»- demişlerdir.

Bu hususta en âdil olan Hîndî vâni'nin şu kavlidir: «Misafirin inme ve konaklama halinde, namazların sünnetlerini kılması efdâldır. Fakat, seyir halinde, sabah namazının sünnetinden başka sünnetleri terk etmek efdâldır.»

Seferde olan ruhsat hakkında, asî olan misafir ile mutî' (= itaat edici) olan misafir arasında, Hanefî İmamlarına göre bir fark yoktur.

Arafat'da öğle ile ikindiden başka ve Müzdelife'de akşam ile yatsıdan başka, bir vakitte iki namazın arasını cem' etmek (bir vakitte iki namaz kılmak) Hanefî İmamlarına göre, caiz değildir.

Fakat, diğer üç mezhebin imamlarına göre, Öğle ile ikindinin arasını ve akşam ile yatsının arasını, seferde veya yağmur, yağması özründen dolayı, bir vakitte cem' etmek caizdir. Ve bu cem'in de takdimî veya te'hîri arasında bir fark yoktur.

Meselâ : Sonraki namazı, önceki namazın vaktinde veya önceki namazı sonraki namazın vaktinde kılmak caizdir. Hepsinin de delilleri, Haiebi'nin Şerfr-i Kebîr'inde zikredilmiştir. [\[161\]](#)

Cum'a Namazı

Cum'anın şartlarını kendisinde toplayan kimsenin Cum namazını kılması farz-ı ayındır.

Cum'a namazının vâcib (farz) olması için, diğer namazların vücûbuna (farz olmasına) şart olan, îslâm, akıl, bulûğ, ha-yızdan ve nifastan tomiz olmak gibi şartların üzerine, ilâve edilen bazı şartlar daha- vardır.

Cuma'nın edası için de, diğer namazların edasının şartları olan, temizlikten ve diğerlerinden fazla olarak, bazı şartlar vardır [\[162\]](#)

Cum'a Namazının Vücûbunun Şartları

Cum'a namazının vücûbu (farz olması) için altı şart vardır.-

1- Erkek olmak. Cum'a namazı kadınlara vâcib (farz) değildir.

2- Mukîm olmak. Misafire (yolcuya) Cum'a namazı vâcib (farz) değildir.

3- Hür olmak. Köleye Cum'a namazı vâcib (farz) değildir. Eğer efendisi, kölesine Cum'a namazını kılması için izin verirse, bazıları : «Ona Cum'a kılmak vâcib (farz) olur.» demişlerdir.

Bazıları da «O köle muhayyerdur; dilerse Cum'a namazını kılar, dilerse kılmaz. demişlerdir.

[\[163\]](#)

Mükâteb köleye, Cum'a namazı vâcibtir (farzdır).

Keza, mu'tak'ül-ba'z ' (= bir kısmı azad olunmuş) olan köleye de Cum'a namazı vâcibtir (farzdır.)

Fakat, kendisine ticâret yapması için izin verilmiş olan köleye, Cum'a namazı vâcib (farz) değildir.

Bazı âlimler : «Müste'cirin (bir kimsenin emeğini kiralayıp onu çalıştıran kimsenin) âcirini (emeğini kiraladığı kimseyi) Cum'a kılmaktan men etmesi caizdir.» demişlerdir.

Ve fakat, esahh olan, müste'cirin âcirini Cum'a kılmaktan men, etmesinin caiz olmadığıdır.

Cami uzak olduğu takdirde, o âcirin, Cum'a ile meşgul olduğu vaktin ücreti, ücretinden düşülür.

Eğer cami yakın ise, o âcirin ücretinden bir şey düşmez; ta'-yin edilmiş bulunan ücretin-tamamına müstahak olur.

4- Sıhhatli olmak. Buna göre, hasta olan kimse, Cum'aya gitmekle hastalığının artmasından veya zor iyileşmesinden kor-karsa, o hastaya Cum'a vâcib olmaz, (farz olmaz.)

Yürümekten ve hareket etmekten zayıf düşen, çok yaşlı kimseler de, hastalar gibidir.

5- Gözlerin salim olması. Buna göre, a'rtâ olan kimseye Cum'a namazı İmâm-ı A'zam (R.AJ'a göre mutlaka farz değildir.

Fakat, İmâm Ebû Yûsuf (R.A.) ve İmâm Muhammed (R.A.) göre, eğer o a'ma kendisini .yeden (yani elinden tutup onu câmi'e götüren) bir kimse bulunursa, o a'mâya Cum'a namazı farz olur.

6- Ayakların salim olması. KÖtürüm olan ve iki ayağı kesilmiş bulunan kimseye Cum'a namazı farz olmaz.

Kendisini camiye götürecek bir kimse bulunsa bile; bu kimseye Cum'a namazı farz olmaz.

Hastaya bakan, onu tedavi eden kimse de hasta gibidir. Eğer onun câmi'e gitmesi ile hastanın ziyana uğrama ihtimâli olursa, esahh kavil üzere, o hastaya bakıp tedavi eden kimseye de Cum'a namazı farz değildir.

Buna göre hastayı tedavi etmek de, Cum'a ve cemâ'atten geri kalmayı mubah kılan Özürlendendir.

Keza, zâlimden veya benzerlerinden korkmak; yağmur, kar, çamur ve emsali gibi şeylerin hepsi Cum'a ve cemââttan geri durmayı mübâh kılar.

Zikredilen bu altı şart kendisinde bulunmayan kimseye Cum'a namazı farz olmaz.

Fakat, bu kimseler Cum'aya hazır bulunurlar ve Cum'a namazını kılarlarsa, bu namaz onlara vaktin farzı için kâfi olur.

Nitekim, fakir bir kimse haccetse, ondan farz sakıt olur. Daha sonra zengin olursa, kendisine tekrar hacc farz olmaz. [\[164\]](#)

Cum'anın Edasının Şartları

Cumanın edasının şartları da altıdır :

1- Cumi'nin şehir veya şehir hükmünde olan bir yerde kılınması gerekir.

Hanefi İmamlarına göre, şehir veya şehir hükmünde olmayan yerlerde cum'a kılmak sahih olmaz. [\[165\]](#)

Şehrin Ta'rifi

Şehrin ta'rifinde ihtilâf vardır.

Sahih olan kavil. Hidâye Sahibi'nin söylediği şu sözdür : «Şehir, kendisinde hadleri ikâme eden bir emrin ve hükümleri yerine getiren bir kâdî'nin bulunduğu yerdir.»

Burada, hadleri ikâme etmenin, kudret olduğu Tunfetül'-Fu-kahâ'da açıklanmıştır.

Bu yerin, mahallelerinin, sokaklarının, çarşılarının .ve büyük köylerinin bulunmasının gerektiğini, yine Tuhfe sahibi açıklamıştır.

Fakat emir ve kâdî'nin şanı, hükümleri yerine getirmek ve hadleri ikâme etmek olması gâlib olduğundan, onların bulunduğu beldelerin çarşılarının, sokaklarının vs büyük köylerinin bulunması zarurî olduğundan dolayı, Hidâye Sahibi bunları tasrih etmemiştir.

Cum'a namazını edâ etmek için, mescid ve cami şart Buna göre, Cum'a namazı, finâî mısır'da da caizdir.

Finâ-î mısır : Şehre bitişik olan ve şehrin maslahatları için hazırlanmış bulunan yerdir.

Meselâ : At meydanı, ok meydanı, asker toplanan yer, ölüleri defnetmek, cenaze namazı kılmak ve benzeri şeyler için alıkonulup şehre bitişik olan yerler, finâ-î mısır'dır.

Cum'ayı hacc mevsiminde, Halife'ntn veya Hicaz emirinin yâni Mekke Valisinin mevcut olması şartı ile Mina'da kılmak, caizdir. Fakat bu rne.s'elede, yine İmâm Muhammed (R.A.)'in 'muhalefeti vardır.

Fakat, eğer orada Hicaz emiri mevcut olmaz, fakat ancak mevsimin emiri olan emürü'l-hüccâc mevcut ise, "orada Cum'a kılınması, bilittifak caiz olmaz.

Mina'da ittifakla bayram namazı da kılınmaz. Çünkü orada hacılar sâdece hacla ilgili işlerle meşgul olurlar ve başka bir şeyle uğraşmazlar.

Şehirde Cum'a namazını kılmak, imkm-ı A'zam (R.A.)'dan zahir rivayete göre, sadece bir yerde caiz olur; bir şehirde birden çok yerde Cum'a kılınması caiz olmaz. I

Ve yine İmâm A'zam (R.A.)'dan, İmâm Muhammed 'in kavli gibi, şehirde, müteaddid yerlerde Cum'a kılmanın caiz olduğu da rivayet edilmiştir. Alimlerin bazıları, bu kavlin sahih olduğuna hükmetmişlerdir.

imâm Ebû Yûsuf (R.A.) 'dan, bir şehirde ancak iki yerde Cum'a kılmanın caiz olduğu ve bu iki yerin arasında ve-bu iki yeri birbirinden ayıran bir nehii bulunmadıkça oralarda Cum'a kılmanın caiz olmadığı rivayet edilmiştir.

Müteaddid yerlerde Cum'a kılmanın caiz olmadığı kavline göre, eğer bir şehirde cum'a namazı, birkaç yerde kılınmış olsa, bu durumda ihtilâf edilmiştir. Bazılarına göre, sahih olan Önce bitirilmiş olan cum'adır. Fakat, esahh olan kavil şudur ki Hangisi evvel iftitah etmişse, onun kıldığı cum'a sahihtir.

Buna göre, eğer bir şehirde, müteaddid yerlerde cum'a kılınanların hepsi beraber (yani aynı zamanda) kılınmış olsa veya hangisinin önce kılınmış

olduğunda şüphe edilse, cümlesinin namazı fâsîd olur. [\[166\]](#)

Bir Şehirde Birden Çok Yerde Cum'a Kılmak

Cum'anm müteaddid yerde kılınması hususunda ve şehir kelimesinin açıklanmasında ihtilâf edilmiş olduğu için, âlimler şöyle demişlerdir : Cum'anm caiz olup olmadığı hususunda ihtilâf edilmiş olan yerde yapılması uygun olan şudur : Cum'anm farzından sonra, ahir zuhur niyeti ile dört rek'at namaz kılınmalıdır. Ta ki, eğer bir kimsenin kıldığı Cum'a sahih olursa, mezkûr niyet ile kıldığı dört rek'at namaz, o kimsenin zimmetinde kalmış öğle namazı var ise, onun yerine kâim olur. Üzerinde -kazaya kalmış- böyle bir -namaz- zimmeti yoksa, bu durumda kıldığı dört rek'at namaz, nafil olur.

O dört rek'at namaza şöyle niyet etmek gerekir : «Vaktine yetişip, henüz benden sakıt olmayan, âhir zuhuru kılmaya niyet ettim.» demelidir. Evlâ olan : Cum'anm farzından sonra, cum'anm sünnetini kılıp, sonra mezkûr niyetle dört rek'at daha kılmaktır. Sonra da vaktin sünneti diye iki rek'at daha kılmalıdır. Ta ki, eğer kıldığı cum'a sahih olursa, onun sünnetini lâyük olduğu şekil üzere edâ eylemiş olsun. Ve eğer kıldığı cum'a sahih olmamışsa, öğle namazını sünnetleri ile kılmış bulunsun.

Üzerinde kazaya kalmış öğle namazı bulunmayan kimsenin, âhir zuhur niyeti ile kılmış olduğu dört. rek'atin her birinde fâti'hâ'dan sonra, bir sûre okuması uygun olur.

Çünkü, eğer kıldığı dört rek'at, öğlenin farzı yerine olursa, o sûreler namazına zarar vermez. Bu namaz, eğer nafil olursa, onun bütün rek'atlarında, fâti'hâ'dan sonra sûre okumak vacibtir.

Şehrin etrafında sakin olan kimsenin kendisi ile şehir arasında, bir aralık bir meydan bulunmasa, bilâkis binalar bitişik olursa, o kimsenin üzerine cum'a namazını kılmak farzdır.

Fakat, eğer o kimse ile şehir arasında, mezraalar, mer'a-lar veya bir boşluk bulunursa, o yerde şehirden ses de işitilse bile, o kimsenin üzerine, Cum'a kılmak farz olmaz.

İmâm Muhâmmed (R.A.)'den, ses işatüdiği zaman, mn farz olacağı da rivayet edilmiştir. .

Eğer cum'a gününde, bir köylü şehire girip, orada cum'a vaktine kadar kalmaya niyeti bulunursa, o kimsenin cum'ayı kılması lâzım olur.

Fakat, eğer o kimse Gum'a vaktine girmeden, şehirden çıkmaya niyet. ederse, o kimseye cum'a kılmak farz olmaz.

Eğer, cum'a vakti girdikten sonra, şehirden çıkmaya niyet ederse, o kimseye cum'a kılmak bazılarının kavli üzere lâzım

Fâkûi Ebu'l-Leys : «Bu durumda o kimseye, cum'a kılmak lâzım olmaz.» demiş; Kâdihân da bunu ihtiyar eylemiştir. [\[167\]](#)

Veliyyul - Emr

Cum'ayı veliyyü'l-emr'in veya onun. cum'a kıldırmak üzere izin vermiş olduğu başka bir kimsenin kıldırması da, cum'amn edasının şartlamadandır.

Eğer veîyyü'l-emr, teba'sından birini bir tarafa emir tayin etmiş bulunsa, onun da bulunduğu kavme, imâm olup cum'ayı. kıldırması caizdir.

Veliyyü'l-emr'den berâtı olmayan mü'tegallibin, eğer r'eâyâda sireti, emirlerin sireti gibi olursa, o kimsenin de imâm olup cum'a kıldırması caizdir.

Herhangi bir kâdi'ya vehiyyü'l-emr'den sarahaten veya delâletin emir ve irâde olmazsa, o kimsenin imâm olup, cum'a kıldırması caiz olmaz.

Veliyyü'l-emr tarafından nasb olunan subaşı (âsâyîş âmiri) da hüküm bakımından kâdi gibidir..

Fakat, imâm Ebû Yusuf (E.A.) 'un : «Bir şehirde subaşı n olunan kimsenin insanlara cum'a kıldırması caizdir. Fakat, kâdi'nin sarahaten veya delâleten izin almış bulunmadıkça, insanlara cum'a kıldırması caiz olmaz.» dediği rivayet olunmuştur

Eğer, bir şehirde kâdi olan kimse ölse, onun yerine bakan kimsenin, ölenin yerine, Veliyyü'l-emr tarafından ta'yin edilmiş kimsenin gelmesine kadar, insanlara cum'a kıldırması

Keza, bu durumda, valinin yerine bakacak bir kimse olmazsa, bu durumda, eğer kâdi veya ta'yin edilmiş subaşı namında bir zabitin imamlığı ile cum'a kılmak sahihtir.

Yine, bu sûretde sayılan, kimselerden hiç biri bulunmaz, fakat insanlar bir şahsın üzerinde ittifak ederler ve onun imameti ile cum'ayı kım'ak hususunda anlaşılırlarsa ye o kimse de cum'ayı kıldırırsa, bu da sahihtir. Çünkü, bu durumda zaruret vardır.

Fakat, zikredilen kimselerden birinin bulunması hâlinde, veliyyü'l-emr'den hususi olarak izin almış olmadıkça -sayılan kimselerden başka bir kimsenin cum'a kıldırması caiz olmaz. Çünkü, bu kimselerden biri varken, başkasının cum'a kıldırmasında bir zaruret yoktur.

Halifenin vefat etmesi hâlinde, âmmenin işlerini yürütmekte olan valilerinin ve emirlerinin buldukları yerlerde cum'a kıldırmaları caizdir. Çünkü bunlar, halifenin vefat etmesi ile vazifelerinden azledilmiş olmaları.

Eğer cum'ayı kıldırmaya me'mur olan kimse, cum'aya başladıktan sonra, vehiyyü'l-emr tarafından onun yerine, başka biri ta'yin edilmiş ve o kimse cum'a kılman yere gelmiş bulunsa, o kimsenin kıldırdığı cum'a sahih olur ve insanlar onunla beraber kıldıkları namazı, sonradan gelmiş olan kimse ile bir daha iade etmezler (yeniden kılmazlar).

Eğer, ikinci şahıs, birinci şahsın cum'aya başlamasından önce gelir ve hazır bulunursa., önceki şahsın cum'aya başlaması sahih olmaz. İnsanların cum'ayı sonradan gelen şahısla birlikte

kılmaları gerekir.

Bir sultan- kadın olursa, cum'a kılınmasına onun emir vermesi câizdir. Fakat, insanlara bizzat kendisinin cuma' kıldırması caiz değildir.

Cum'a kıldırmaya me'mur olan kimsenin, yerine başkasını geçirerek, ona cum'a kıldırması caizdir. Hattâ, yerine başkasını geçirmesi için veliyyü'l-emr'den izin almamış olsa bile, yine caizdir.

Kâdi ise bunun hilafınadır; Veliyyü'l-emrden izin almadıkça nâib kullanmaz.

Cum'a kıldırmaya me'mur olan kimsenin yerine başkasını bırakmasının caiz olmasında, kendisinin özürülü bulunması' ile özürsüz olması, veya başkasını yerine namaz için geçirmesi ile hutbe için geçirmesi arasında bir fark yoktur.

Hutbeye izin vermek, namaza da izin vermektir. Aksi dâ böyledir. [\[168\]](#)

Cum'anın Vakti

3- Cum'amn edasının şartlarından biri de vakittir.

Cum'a namazı vakitten sonra sahih olmaz. Fakat diğer namazların, vaktinden sonra kaza edilmeleri sahihtir.

Cum'amn vakti, ittifakla öğle namazının vaktidir. Zevalden önce cum'a kılmak caiz değildir.

Ancak bu, imâm Ahmed bin Hanbel'in kavline göre caizdir.

İkinci namazının vakti girdikten sonra da, cum'a kılmak caiz değildir. imâni Mâlik de bu kavle muhaliftir.

Eğer cum'a kılınırken vakit çıkmış olsa, namaz kılan kimse, cum'ayı bırakıp, öğle namazını kılmaya baştan başlar. Hanefi İmamlarına göre, öğle namazını, cum'a namazının üzerine bina eylemez. imâni Şafî de buna muhaliftir.

4- Cum'amn edasının şartlarından biri de hutbedir.

Cum'ada hutbenin şart oduğu üzerinde cumhur-ı ulema ittifak etmiştir. [\[169\]](#)

Hutbenin Şabti

Hutbenin şartı, onun vakit içinde olmasıdır. Vakit girme den cum'a hutbesi sahih olmaz.

Hutbenin, cemâatin huzurunda olması da şarttır. Buna göre hatib, hutbeyi yalnız ..basma okur ve cemâat sonradan gelmiş olursa, o hatibin bu cemâate cum'a namazı kıldırması sahi olmaz.

Hatibin hutbeyi açıktan okuması, cemâatdn de onu dinle mek için hazır bulunması şarttır.

Hatta, eğer cemâatin tamamı hatibten uzakta bulunur veya uyursa, veyahud da hepsi de sağır olursa, bu durumlarda bile dinlemek için hazır

bulunmuş olmaları kâfidir. [\[170\]](#)

Hutbenin Rükünü

imâm-ı A'zam (R.A.)'a göre, hutbenin rükünü : Hutbe ni yeti ile Allahu Teâlâ'yı mutlak zikretmektir.

Diğer iki imamımıza göre ise : Hutbe ismini alan şeyin uzunca bir zikir olması lazımdır.. [\[171\]](#)

Hutbenin Vâcibleri

Hutbenin vâcibleri : Hutbeyi, taharetle ve ayakta olarak ve de setr-i avret ile .okumaktır.

Hutbenin Sünnetleri ; Hutbeyi iki kısma ayırarak, bunların arasında hafif bir oturuşla (bir teşbih veya üç âyet okuyacak kadar) oturmaktır. Böylece bu hutbeye, iki hutbe denir.

Bu iki hutbenin her biri, Allahu Teâlâ'ya hamdi, kelime şehâdeti ve Peygamber (S.A.V) Efendimize salevâtı ihtiva etmedir.

Birinci hutbe, bir âyet-i kerimenin tilâveti ile va'z ve m sihati ihtiva etmelidir.

İkinci hutbe ise, -va'z yerine- erkek ve kadın bütün müminler hakkında duayı ihtiva etmelidir.

Sayılan bu şeylerin hepsi, İmâm Şafî (R.A.)'ye göre farzdır, [\[172\]](#)

Hatibin Uyması Gereken Şeyler

Tatib olan kimsenin, hutbe esnasında dünya kelâmı söylemesi mekruhtur.

Eğer hatib, bir cemâatin huzurunda hutbeyi okuyup, sonra o cemâat gidip, onların yerine başkaları geise ve hatib cum'a-yı yeni gelen cemâatle kılmış olsa, bu caizdir.

Hatibin hutbeyi okuduktan sonra, yerine gidip abdest aldıktan sonra gelerek, cum'ayı kıldırması caizdir. akat hutbeden sonra, yerinde yemek yese veya cimâl edip gusletse, bu durumda hutbeyi yeniden okur.

Bazıları ise gidip, yemek yemiş olmasından dolayı, hutbeyi yeniden okumaz.» demişlerdir.

Eğer hatib, cünüb olduğu halde hutbe okur ve sonra guslederse, önce okumuş bulunduğu hutbeyi yeniden okuması lâzımdır.

Bu tafsilatın hepsi, İmâm Sürücü'nin Hidâye Şerhi'nde zikredilmiştir. [\[173\]](#)

Cum'a Cemâati

Cum'a'nın edasının şartlarından biri de : Cemâat bulunmasıdır.

Cemâatin en az miktarı, imâmdan başka üç kişi olmalıdır. İmâm Ebû Yûsuf (R.A.)'a göre ise, imâmdan başka iki kişinin olması da kâfidir.

İmâm. Şafî (R.A.) 'ye göre ise, cum'ada cemâatin sayısı kırktır. İmâm Ahmed bin Hanbel (R.A.) 'in de zahir mezhebi budur.

Cumada cemâatin akıllı erkekler olması şarttır. Buna göre, sadece kadınlar ve çocuklarla cum'a kılmak caiz değildir.

Fakat, cum'a cemâatinin hür ve mukim kimselerden meydana gelmesi şart değildir. Buna göre cum'anın sadece kölelerle ve misafirlerle (yolcularla) kılınması caizdir.

Cuma namazında kölenin veya misafirin (yolcunun) imameti caizdir.

Keza, hastaların ve özürlülerin üzerine cum'a farz değildir. Fakat, cum'adan geri durmaları caiz olan hastaların ve benzeri özürlülerin cum'ada imamlık etmeleri sahihtir. Bu hükme İmâm Züfer muhalefet etmiştir.

İmâm Züfer (R.A.)'e göre, üzerine cum'a farz olmayan senin, cum'a namazında imamlık etmesi sahih değildir.

İmâm-ı A'zam (R.A.)'a göre, cum'a namazında cemâatin birinci secdeye kadar baki kalması şarttır.

Fakat, eğer cemâat imâmın birinci secdesinden evvel dağü-sa veya namazlarını bozsalar, böylece cemâat, cum'anm nisabından (cum'a için gerekli olan cemâat sayısından) az kalmış olsa, veya sadece imâm kalmış olsa, başından öğle namazını kumaya başlar.

Diğer iki imamımıza göre ise, cemâatin tahrîmeye (iftitah tekbirine) kadar durması şarttır.

Buna göre, eğer nisaba baliğ olan cemâat, tahrîmeden (iftitah tekbirinden) sonra, imâmın yanından dağılmış olsa ve kalanların sayısı da cum'a cemâatinin- nisabından az olsa, cum'a hatibi kalan kimselerle yine cum'ayı tamamlar.

İmâm Züfer (R.A.) 'e göre ise, cemâatin, teşehhüd miktarı kuûda (oturmaya) kadar bekası şarttır. [\[174\]](#)

Cum'a İçin İzin

6- Cum'anm edasının şartlarından biri de, izni âm (umûmi izin) dir.

Sultan veya onun gibi kimseler, hanelerinin kapılarını örtüp, umûmun girmesine izin vermeseler, bilakis sadece kendi tabileri ile orada cum'a kılsalar, bu caiz olma.

Fakat, kapıyı açıp insanların oraya girmesine izin verirlerse, bu durumda insanlar o haneye girmemiş olsalar bile, o sultanın kendi tâbi'leri ile, o hanede cum'a kılması caiz olur.

Cum'aya erken gitmek müstehabür.

Cum'a için gusletmek, güzel koku sürünmek, misvak k' lanmak ve en güzel elbiseleri giymek de müstehabür. [\[175\]](#)

Cum'a İle İlgili Bazı Mes'eleler .

Vaktin girmesinden sonra, minarede okunan ilk ezan ile kişinin cum'aya sa'y ederek gitmesi ve meşgul iye tını terk etmesi vâcibtir.

Bazıları da «Say, minber önünde okunan ikinci ezan ile vâcib olur.» demişlerdir. Fakat, esahb olan birinci kavildir.

İmâmın, mücerret! minbere çıkması ile, imâm-ı A'zam (R.A.)'a göre cemâatin nafilâ namaz kılmayı ve konuşmayı terk etmesi vâcibtir. Fakat, diğer iki imamımıza göre, imâm hutbeye başlayınca kadar, cemâatin konuşması mubahtır. Hatîb hutbe okurken, kişinin Kur'ân okuması, verilen selâma cevap vermesi, aksırana duada bulunması mekruhtur.

Keza, yemesi, içmesi veya herhangi bir iş yapması da mekruhtur,

Hatîb İnnellahe ve meâîketehû yüsallüne 'ale'nnebiyyi Şühbesiz ki Allah ve melekleri, o Peygambere çok salat (ve tek-rîm ederler). [\[176\]](#) âyetini okuyunca, İmâm-ı A'zam (R.A.) ve İmâm Muhammed (R.A.) 'den rivayet edildiğine göre cemâat sükût eder. İmâm Ebû Yûsuf İB.A.) 'dan rivayet edildiğine göre de, bu durumda cemâatte olanlar, gizlice Peygamber (S.A.V.) Efen-dimize salevât getirirler. Bû hususta, bazı meşâyih İmâm Ebû Yûsuf (B.,A.)'un kavlini tutmuştur. Fakat, meşâyihin ekserisi ise, dinleyenlerin susması gerektiğini söylemiş ve öyle amel etmişlerdir.

Fetevâyi Hucet'de : «O vakitte dinleyenlerin susması efdâldir.» denilmiştir.

İmâm-ı A'zam (R.A.)'dan rivayet edildiğine göre : Hutbede olan kimse aksırca, içinden ham eder. Açıkta [= el-hamdü lillah) demez. Sahih olan kavil budur.

Yine, birisi aksırınca, kişinin içinden «yerhamûke'ilah» demesi ve kendisine verilmiş olan selâmı içinden alması da caizdir.

Keza, kötü bir şey, kötü bir davranış gördüğü zaman, başı ile veya eli ile işaret etse, fakat dili ile konuşmasa, sahih olan kavle göre, bu durum mekruh değildir. [\[177\]](#)

Hutbeyi Sessizce Dinlemek

Meşayihden bazıları da : «Hatîb hutbe okurken, işiteni rin sessiz durup dinlemeleri, hatib zâlimleri öğünceye kadar- vâcibtir. Fakat, hatib z-âlimleri medhete başlarken, bu durumda sessiz durmak vâcib olmaz.» demişlerdir.

Bunun içindir ki, bazı meşâyih : «Zamanımızda, cum'ada hatibden, uzak olmak efdâldir. Tâ ki, hatîb zâlimleri medhete başlarken, onların öğülmelerini duymaya...» demişlerdir.

Fakat, bu hususta sahih kavil şudur : Cum'ada hatibe yakın olmak efdâldir.

Cum'ada, hatibe uzak olanlar da, sahih olan kavle göre sessiz dururlar.

Bazı meşâhiy : «Hutbeyi işitenlerin, Kur'an okumaları veya benzeri bir şey yapmaları caizdir.» demişlerdir.

İmâm Ebû Yûsuf (R.A.) 'un da : «Hutbeyi dinleyen.kimsenin, kitaba-bakması veya kitabı kalem ile düzeltmesi caizdir.» dediği

İmâm, cum'a günü minbere çıkıp oturunca, müezzin de onun önünde ikinci ezanı okur.

Hutbe esnasında, cemâatin .imâma dönmesi müstehabür.

Fakat, zamanımızda, cemâatin kibleye yönelmesi şekli izdihâmın çokluğundan dolayı, hutbeden sonra safların düzeltilmesinde güçlük olduğu için uygulanmaktadır.

İmâm hutbeyi bitirdiği zaman, ma'ruf olan âdet üzere cemâate iki rek'at namaz kıldırır.

Bu iki rek'atte, öğle namazında okuduğu miktarda, Kur'-ân-ı Kerîm okur. [\[178\]](#)

Cum'a İle İlgili Çeşitli Mes'eleler

Bir kimse, cum'a günü, namazda imâma nerede yetişirse yetiştiği yerden i'tibaren namazı imâm ile beraber kılıp, cum'a namazından kalan kısmı, bu kılımış olduğu kısmın üzerine bina eder.

Bir kimse, cum'a namazında imâma, teşehhüde veya sehiv secdesinde yetişmiş olursa, yine cum'ayı imâma yetişmiş olduğu kısmın üzerine bina eder.

Fakat, İmâm Muhammed (R.A.) : «Eğer, o kimse cum'a namazında imâma ikinci rükû'da yetişip, onunla birlikte rükû'u yapmışsa, cum'anın kalan kısmını, imâmla kılımış olduğu kısmının üzerine bina eder. Fakat, eğer ondan sonra yetişmişse, öğle namazını, kıldığı kısmın üzerine bina eder; cum'ayı bina etmez.» demiştir.

Bir hatibin minbere çıkınca, cemâate selâm vermesi, Hanefi imamlarına göre lâzım değildir. İmâm Şafî (R.A.) ve İmâm Ahmed bin Hanbel (R.A.) buna muhaliftir.

Mekke gibi, kılıçla fetholunmuş bulunan her şehirde, ha-tib hutbeyi kılıç ile okur.

Medine gibi, halkı kendi isteği ile müslüman olmuş bulunan şehirlerde ise, hatib hutbeyi kılıçsız okur.

Yenâbi'de : «Hatibin ikinci hutbeyi okurken, birinci hut-bedekine nisbetle sesini biraz azaltması gerekir.» denilmiştir.

Hatibin sultanları (saltanat sahiblerini), kendilerinde olmayan, vasıflarla vasfetmesi, en şiddetli kerâhatle mekruhtur. Çünkü, o şekilde vasfetmekle, mâsiyet olan yalanı, ibâdete karıştırmış olmaktadır.

Bir kimse, özürsüz olarak, cum-'a günü öğle namazını, imâmın cum'a namazını kıldırmasından önce, kılımış olsa, bu kimsenin kılımış olduğu öğle namazı sahih olur.

Bu hükme, İmâm Züfer (R.A.)'le diğer üç mezhebin imamları muhalefet etmiştir.

Fakat, o kimse cum'a namazını terk etmiş olduğu için âsî olur.

Sonra, yine o kimse, eğer cum'a namazını terk etmiş olduğuna nadim olur ve imâm cum'a namazını bitirmeden önce, cum'a namazını kılmaya yönelirse, cum'aya yetişemese bile, sadece buna yönelmiş olması ile, o kimsenin öğle namazı batıl olur.

Hatta, eğer cum'a namazına yetişemese veya yine yolda geri dönmek iktizâ etse dahi, öğle namazını iade etmesi o kimse üzerine farz olur.

İmâm Efaû Yûsuf (R.A.)'la İmâm Muhammed (R.A.), bir rivayette : «O kimse, cum'a namazına başlamadıkça, onun öğle namazı bâtil olmaz.» demişlerdir.

Diğer bir rivayette de, yine bu iki imamımız • «Bu kimse cum'a namazını tamamlamadıkça, onun öğle namazı bâtil ol maz.» demişlerdir.

Fakat, eğer imânım cum'ayı kılmasından önce, öğle namazını kılan kimse özürsüz bulunursa, mesela : bu kimse, misafir veya onun gibi bir kimse olursa, bu kimse öğleyi kılıp, sonra cum'a kılmaya yönelirse, bu durumda sâdece yönelmiş olmakla o kimsenin öğle namazının bâtil olmayacağı hususunda bâzıları ittifak etmişlerdir.

Fakat, bu durumda-, sahih kavle göre, özürsüz bulunanlarla, özrü olmayanlar arasında bir fark yoktur.

Eğer o kimse camide bulunsun ve hutbeyi dinledikten sonra, kalkıp öğle namazını kılsa, onun kıldığı öğle namazı caiz olur; bozulmuş olmaz.

Fakat, o kimse cum'ayı kılmaya başlasa, lâyük olan om öğle namazının bozulmasıdır. .

Özürsüz olanların ve hâpiste bulunanların cum'a günü, öğle namazını cemâatle kılmaları mekruhtur.

Bu kimselerin öğle namazını kılmalarının imâmın cum'a namazını bitirmiş olmasından önce veya sonra olması arasında mekruh olması yönünden bir fark yoktur.

Hasta olan kimsenin, öğle namazını, imâmın cum'a namazını bitirmesinden önce kılmaması müstehabdır. Çünkü, her saatte onun hastalığının iyileşmesi ve cum'a kılmaya ehliyet ka--zanması umulabilir.

Cumâ namazını, hatib olan kimsenin kıldırması evlâdır. Hatîbden başka bir kimsenin kıldırması da caizdir.

Eğer sahib-i tertîb olan kimse, cum'a namazında sabah namazını kılmadığını hatırlasa, eğer vakitte genişlik varsa, cum'a namazını keser ve sabah namazını kılar.

Eğer sabah namazı ile meşgul olması sebebi ile, cum'a namazını geçirmiş olursa, o kimse öğle namazını kılar.

İmâm Muhammed (R.A.) : «Eğer o kimse, cum'anın geçmesinden korkarsa, cum'a namazını kesmez.» demiştir.

kimse, mescid cemâatle dolduktan sonra, mescide varmış olsa, imâma yakın olmak maksadı ile ileri gitmek için, cemâatin omuzlarından atlayarak geçmesi ve böylece onlara ezâ etmesi caiz değildir.

Fakat, eğer hiç bir kimsenin elbisesine ve bedenine basmaz ve onlara" ezâ etmezse, bu durumda cemâati geçip imâma yakın olmasında bir beis yoktur.

Fakryh Ebû Ca'fer, bizim ashabımızdan şöyle rivayet etmiştir : «İmâm hutbeye başlamadıkça, o kimsenin cemâatin üzerinden atlayıp geçmesinde bir beis yoktur. Fakat, eğer imâm hutbeye başlamışsa, bu zamanda camiye gelmiş olan kimsenin, cemâatin üzerlerinden atlaması mekruhtur.»

Buna göre cemâatin üzerlerinden atlamanın caiz olması şu iki şarta- bağlıdır :

1- Hiç bir kimseye ezâ etmemek,

2- İmâmın hutbeye başlamamış olması.

Fakat cemâatin üzerlerinden atlayıp ileri geçmenin bu iki şarta bağlanmış olması, sonradan gelen kimsenin. geride namaz kılacak bir yer bulabilmesi ile kayıtlıdır.

Fakat, o kimse eğer mescidin arka tarafında boş bir yer bulamazsa ve mescidin Ön tarafında da boş yer olursa, kimsenin, safları yararak ön tarafa geçmesi zaruret bulunduğu için caizdir.

Hatibin hutbeyi uzatması (tivâi-i mufassala'd an bir süreden daha uzun okuması) mekruhtur. Özellikle kış günlerinde, hutbeyi böyle uzatmanın kerâhati daha fazladır.

Cum'a günü zevalden sonra, cum'a namazını kılmadan sefere (yolculuğa) çıkmak mekruhtur.

Fakat, zevalden önce yolculuğa çıkmakta bir kerâhat yoktur. esahh olan kavi budur. [\[179\]](#)

Bayram Namazı

Kendisine cum'a namazı farz- olan kimsenin, bayram namazı kılması vacibdir. Sahih olan, mezhep budur.

Cum'ânın vücûbu ve edası -'için şart olan şeyler, bayram. namazı için de şarttır.

Ancak, hutbe bayram namazı için şart değildir, bayram namazından sonra hutbe okunması sünnettir.

Ramazan Bayramı gününde, bayram namazından önce bir şey yemek müstehabtır. Eğer mümkün olursa, hurma yemek evlâdır. Bu mümkün olmazsa, tatlı olan başka bir şey yemek ev-ladır.

Kurban Bayramı gününde, bir şey yemeyi bayram namazından sonraya bırakmak evlâdır.

Bazıları: «...Bir şey yemeyi tehir etmenin müstehab olması, kurban kesecek kimseler hakkındadır; kurban kesmiyecekler hakkında değildir.» demişlerdir.

Fakat, mutlak olarak, zikredilmiş olan birinci kavil esahtır.

Daha esahh olan ise : Kurban bayramında, bayram namazından önce bir şey yemek mekruh olmadığı gibi, Ramazan .bayramında da, bayram namazından önce,, bir şey yemeyi terk etmek de mekruh değildir.

Ramazan bayramında, sadaka-i fitri, bayram namazından önce vermek müstehabtır.

Q Yürümeye gücü yeten kimsenin, bayram namazını kılacağı yere yürüyerek gitmesi müstehabtır. Bir şeye binerek gitmek de mekruh değildir.

Cum'a namazı da, bu hususta bayram namazı gibidir.

Kurban bayramında, bayram namazı kılacağı yere giderken, yolda kişinin yüksek sesle tekbir getirmesi, ittifakla müste

Fakat, İmâmı A'zam (R.A.)'a-göre', Ramazan bayramında, bayram namazı kılınacak yere giderken, yolda yüksek sesle tekbir getirilmez. Fakat, İmâm Ebû Yûsuf (R.A.) ve İmâm Muhammed (R.A.) 'e göre, burada da yüksek sesle tekbir getirilir. İmâm-i A'zam (R.A.) 'dan bu iki imamımızın kavli gibi, başka bir rivayet de vardır.

Ramazan bayramı gününde, cami'in yolunda yüksek sesle tekbir getirmek hususundaki bu ihtilâf, hangi şeklin daha efdal olduğu hakkındadır.

Yoksa, tekbir getirmek iki tarafça da mekruh değildir.

sonra, meşayih tekbirin ne zaman kesileceği

hususunda da ihtilâf etmişlerdir.

Bazıları: «Tekbir getiren kimse, mücerred, namaz kılacağı yere ulaşmış olmakla, tekbiri keser.» demişler.

Bazıları ise : «Namaza başlamadıkça, kişi tekbiri kesmez.» demişlerdir.

[180]

Bayram namazından önce, nafîle namaz kılmak mekruhtur.

Bayram Namazının Kılınışı

Güneşin yükselip, namaz kılmanın mekruh olduğu vakit çıktıktan sonra ve namaz kılmanın mü'bâh olduğu vakit girince, İmâm Cemâate, ezânsız ve ikâmetsiz' olarak- iki rek'at namaz kıldırır.

İftitah tekbirini aldıktan sonra, ellerini göbeğinin altında bağlar. Sübhânekeyi okur.

Sonra, her iki tekbir arasında-, üç teşbih miktarmca durarak üç defa daha tekbir alır.

Bu üç tekbirin her birinde ellerini kaldırıp, sonra salıverir. Üçüncü tekbirden sonra ise, ellerini yine göbeğinin altında bağlar.

Sonra, eûzü ve besmele çeker. Fâti'hâ'yı ve ondan sonra da bir süre okur.

Sonra, tekbir alıp, rûkû'a varır.

İkinci rek'ate kalktığı zaman, kıraat ile başlar. Yâni, fâ-tihâ ve zamm-ı süre okur.

Sonra, birinci rek'atte ta'rif edildiği şekilde üç tekbir daha alır.

Sonra, rûkû' için bir tekbir daha alıp, rûkû'a varır. Ve namazı, -ma'lûm olan şekilde- tamamlar.

Buna göre Hanefî İmamlarına göre- bayram namazının her bir rek'atında, üç ziyâde tekbir vardır. Birinci.rek'atte, bu tekbirler kıraatten önce, ikinci rek'atte ise, bu tekbirler kıraatten sonradır.

Zikredilen bu husus, İmâm Ahmed bin Hanbel (R.A.)'den de rivayet edilmiştir.

Fakat, İmâm Ahmed bin Hanbel (R.A.)'in âhir rivayeti şudur, ki bu kavil İmâm Mâlik (R.A.)'den de rivayet edilmiştir:

[181]

«Bayram namazında, birinci rek'atte altı tekbir alınır. İkinci rek'atte de beş tekbir alınır. İki rek'atte de tekbirden sonra kıraat edilir.»

Bayram Hutbesi

İmânı olan kimse, bayram namazını kıldırdıktan sonra, iki hutbe okur. Hutbeye tekbir ile başlar.

Ramazan Bayramı hutbssinde, sadaka-i fitrin hükümlerini, Kurban Bayramı hutbesinde de, kurbanın hükümlerini teşrik tekbirlerini açıklar.

Bayram hutbeleri sünnettir.

Cum'a hutbesinde sünnet olan şeyler, bayram hutbesinde de sünnettir.

Cum'a hutbesinde mekruh olan şeyler, bayram hutbesinde de mekruhtur.

Kişinin, bayram namazı kılmak için gittiği yoldan dönmemesi, başka bir yoldan gelmesi müstehabtır. Çünkü, böyle yapmakla, şahidler çoğaltılmış olur.

Bayram namazını imâmıla birlikte kılmaya yetişemiyen kimseler, bu namazı kaza etmezler.

Ramazan bayramının .ilk gününde, zevalden önce bayram namazını kılmaya mâni' bir özür ortaya çıkarsa, bayram namazını ertesi gün zevalden önce kılarlar.

Eğer, ikinci günde de bayram namazını kılmaya mâni' bir özür ortaya çıkarsa, üçüncü gün bayram namazı kılınmaz.

Fakat, Kurban bayramı namazı bunun hilâfıdır. Kurban bayramında eğer birinci günde ve ikinci günde bayram namazı kılmaya mâni' bir özür ortaya çıkarsa, Kurban bayramı namazı, üçüncü günde, zevalden önce kılınır..

Keza, eğer Kurban bayramı namazını, özürsüz olarak ikinci güne veya üçüncü güne te'hir etmiş olsalar bile, bu esâ etle beraber caizdir.

[182]

Her hâl-ü kârda bayram namazlarının ikisi de zevalden sonra kılınmaz.

Bayram Namazları İlf, İlgili Feri Mes'eleler

Cami bütün insanları 'alacak genişlikte olsa bile, Bayram namazını kılmak için cebâne denilen musallâ'ya [183] gitmek sünnettir.

Meşâyihîn umûmisi, bayram namazını kılmak için, musallaya çıkmanın sünnet olduğu hususunda ittifak etmişlerdir.

Bayram namazını şehirde veya şehre bitişik olan yerlerde iki yerde veya daha fazla yerlerde kılmak caizdir.

Bayram hutbesini namazdan önce okumak da caizdir, fakat mekruhtur.

Bir kimse, bayram namazında, imâma rükû'da iken yetişse, önce iftitâh tekbirini alır. Sonra da, eğer imâma rükû'da iken yetişebileceğini zannederse tekbirlerini alır.

Fakat, eğer imâma rükû'da ystişemeyeceğinden korkarsa, hemen rükû'a varır. Ve bayram namazı tekbirlerini rükû'da iken getirir.

Bu kimsenin, bayram namazının tekbirlerini terk ederek, hemen rükû'un teşbihlerini söylemesi gerektiği de İmâm Ebû Yûsuf (R.A.) 'dan rivayet edilmiştir.

Bu kimse, rükû'da bayram namazı tekbirlerim getirdiği za-, man, ellerini kaldırmaz," .

Bu kimse, rükû'da bayram namazı tekbirleri ile meşgul iken, imâm başım' rükû'dan kaldırırsa, geri kalan tekbirler o kimseden sakıt olur. O kimse rükûda bu tekbirleri tamamlamaz.

Bayram namazını kılan kimse, imâma yakın olur ve onun aldığı tekbirleri kendisinden işitirse, bu durumda âmâmın tekbiri kendi re'yine (görüşüne) muhalif bile olsa. bu kimse bu tekbirde de imâma tâbil olur.

Ancak, .imâm tekbirde sahabe kavillerini aşarsa, o kimse, fazla olan. bu tekbirlerde imâma uymaz.

Fakat, eğer bir kimse, imâmın tekbirini kendisinden işitmez de, sonradan -bir mübelliğden- işitirse, bu durumda imânim tekbiri sahabe kavillerini aşmış' olsa bile, yine o kimse, tekbirlerde imâma uyar.

Fakat, her bir tekbiri namaza girmek niyyeti ile alır.

Lâhık da bu mes'elede müdrük gibidir, O da imâmın rey'i ile tekbir alır. Mesbûk ise böyle değildir.

Bir kimse, bayram namazı tekbirlerini birinci rek'atde, getirilmesi gereken yerde getirmeyi unuttur ve bunu fâtiha'mn bir kısmını veya tamamını okuduktan sonra hatırlarsa, tekbirleri alır ve sonra fâtiha'yı iade eder. Ctekrar okur.

Fakat, eğer fâtiha'yı ve sûreyi okuduktan sonra hatırlarsa, tekbirleri alır; fakat kıraati iade etmez.

Bir kimse, bayram namazında bir rek'atle mesbûk olsa (birinci rek'ati geçirmiş, ikinci rek'ate yetişmiş bulunsa), yetişemediği rek'ati kaza ederken, önce kıraat eder ve sonra da tekbirleri alır.

Bazıları da: «Önce tekbirleri alır, sonra kıraat eder.» demişlerdir. Fakat, birinci kavil zahirdir ve esahhdır.

Kadınlar, bayram gününde, kuşluk namazı kılmayı murad ederlerse, imâm .bayram namazını kıldıktan sonra kırlarlar. Hulâsa'da böyle zikredilmiştir.

Kurban bayramı namazında acele etmek, Ramazan ba" ramı namazını ise te'hir etmek müstahabtır.

Kmye'de : «Bayram namazı, cenaze namazından, cenaze namazı da hutbeden önce kılınır.» denilmiştir.

Kurban kesmeyi murad eden kimsenin, tırnak kesmek, ve başını 'traş etmeyi, kurban kesinceye kadar te'hir etmesi müs-tehabtır. Fakat bu vâcib değildir.

Onları te'hir etmek kırk günü gererek, kerâhati müstelzim olursa, (gerektirirse) .te'hir edilmezler.

Kınye Sahibi: «Kişinin her hafta tırnağını kesmesi, bıyığını kısaltması, avret yerini traş etmesi ve bedenini yıkayarak temizlemesi efdâldir.» demiştir.

Kişi, bunları haftada, bir yapmazsa, on beş günde bir yapmalıdır.

Fakat kırk günden fazla te'hir etmesinde, hiç bir şekilde özür yoktur.

Buna göre, efdâli her haftadır; vasatı on beş günde birdir, uzağı kırk gündür.

Kişinin bayram gününde başka bir kimseye : «tekabbelal-lâhü minni ve minke» (=Allah benden ve senden kabul buyursun) . demesinde bir. beis yoktur.

Arefe günü ,bazı insanların arafat ehline benzemek için, camide veya beldenin dışında toplanarak duâ etmeleri zahir olan kavle, göre mekruhtur.

[184]

Teşnyk Tekbirleri

Teşnyk günlerinde; namazlardan sonra teşnyk tekbirleri' ni almak hususunda bazıları. «Hanefî İmamlarına göre sünnettir, demişlerdir; fakat ulemânın ekserisi "bunun vâcib olduğuna zâhib olmuşlardır.

İmâm-i A'zam (R.A.)'a göre, teşnyk tekbirlerinin vâcib olması için şu şartların bulunması gereklidir.

1- Mukîm olmak,

2 - Hür olmak,

3 - Erkek olmak,

4 - Kılınan namazın, müstehab olan bir şekilde cemâatle kuman, farz bir namaz olması,

.5- Namazın şehirde .veya şehir, hükmünde olan bir yerde kılınmış olması.

Bu durumda İmâm-ı A'zam (R.A.)'a göre, misafire, köleye ve kadına teşnyk tekbirleri vacip değildir.

Ancak bu kimseler, üzerine teşnyk tekbirleri vâcib olan bir kimseye iktidâ etmeleri hâlinde, kendilerine de teşnyk tekbirleri ittifakla vâcib olur. Yine İmâmı A'zam (R.A.)'a göre münferid'e (namazı tekbaşma kılan kimseye), cum'a gününde öğle namazını cemâatle kılan özürli kimselere ve köylülere teşnyk tekbirleri vâcib değildir.

Vitir namazı ve bayram namazı gibi vâcib namazların sonunda ve nafil namazların sonunda teşnyk tekbirleri vâcib değildir. İmâm Ebû Yûsuf (R.A.)'a ve İmâm Muhammed göre, farz bir namazı kılan kimselerin hepsine teşnyk tekbirleri vâcibdir.

Teşnyk tekbirlerinin başlangıcı, Hanefi İmamlarına göre, arefe gününün sabah namazıdır.

İmâm Mâlik (H.A.)'e göre ise, yevm-i nahr'm (Kurban bayramının birinci gününün) öğle vaktidir.

İmâm-ı A'zam (R.A.)'a göre, teşnyk tekbirinin-sonu, Kurban bayramının ilk gününün ikinci namazıdır

Fakat, İmâmeyn'e göre, teşnyk tekbirlerinin sonu, Kurban bayramının dördüncü gününün ikinci "namazıdır.

Bu durumda, teşnyk tekbirleri, İmâm-ı A'zam ("R.A.)'a göre 'sekiz vakit namazın sonunda vâcib olmuş oluyor.

İmâmeyn'e (yani İmâm Ebû Yûsuf'la İmâm Muham-med'e) göre ise, yirmi üç vakit namazında vâcib olmuş oluyor.

Teşnyk tekbirlerinde, İmâmeyn'in kavli üzere amel edilir.

Arefe gününün sabah namazından itibaren, bayramın dördüncü gününün ikinci namazına kadar, yâni bu yirmi üç vaktin her birinde farzları müteakip birer defa teşnyk tekbiri getirmek,

(Allahu ekber Allahu ekberlâ ilahe ülallâhü vellahü ekber Allahü ekber ve ülâhi'l-hamd) vâcibtir.

Hasılı, Hanefi İmamlarına göre, teşnyk tekbiri, tehlilden önce ve sonra getirilen iki tekbirdir.

İmânî Şâfiî' (R.A.)'ye göre ise, tehlilden önce üç tekbir.

Teşnyk tekbirini söylemeyi unutup yerinden kalkan ve giden imâm, henüz mescidden çıkmamış olduğu müddetçe, dönüp tekbir getirir. Fakat eğer mescidden çıkmışsa geri dönmeyi ve tekbir de getirmez. Bilâkis cemâat, kendi başlarına tekbir getirirler.

Keza, imâm teşnyk tekbirinin vâcib olduğuna inanmaz, fakat muktedî teşnyk tekbirinin vâcib olduğuna inanırsa, yine yalnız muktedî tekbir getirir.

Bir kimse teşnyk günlerinden terk ettiği bir namazı, yine o senenin teşnyk günlerinde kaza ederse, bu namazdan sonra teşnyk tekbirini getirir.

Fakat, teşnyk günlerinin dışındaki terk etmiş olduğu bir namazı, teşnyk günlerinde kaza ederse veya teşnyk günlerinde terk etmiş olduğu bir namazı, teşnyk günlerinin dışında kaza ederse tekbir getirmez.

Namazdan sonra, kasden abdestini bozan kimseden teşnyk tekbirleri sakıt olur.

Fakat kasdı olmadan- o kimsenin abdesti bozulmuş olsa, abdestsiz olarak tekbir alır.

Eğer, bir namazda, sehiv secdeleri ile teşnyk tekbiri ve telbiye toplanacak olursa; önce sehiv secdeleri yapılır; sonra tekbir alınır ve sonra da telbiye'de bulunulur.

Şayet, telbiye önce yapılmış olursa, teşnyk tekbiri ve sehiv secdeleri sakıt olur. Bunların hepsi Kâfde vardır. [\[185\]](#)

Cenazeler Ölmek Üzere Olan Kimseye Karşı Vazifeler

Muhtezâr olan (Ölmek üzere bulunan) kimseyi bir güçlük yok ise sağ yanı üzerine, kıbleye doğru çevirmek müste-habtır. Ayakları kıbleye doğru, olmak üzere, başı biraz yükseltilerek, arkası üzerine yatırılır. Başı bir miktar kaldırılmak sureti ile, yüzü kıbleye karşı yönelmiş olur.

Ölmek üzere bulunan kimseye (muhtezâra) kelime-i şahadet telkin edilir. Yani, onun yanında bulunanlar kelimsî şehâ deti ve kelime-i tevhd'i okurlar. Tâ ki, muhtezâr da onları işitip, kendisi de bunları söyleye...

Fatcat, muhtezârın (ölmek üzere olan kimsenin) yanında kelime-i şehâdet'i zikredenler: «Sen de söyle» diye emir ve teklif etmezler.

Defnedildikten sonra, meyyite telkinde bulunanlar, bu işden men edümezler; tPikinde bulunmayanlara da, telkin etmeleri emredilmez. [\[186\]](#)

Ölen Kimseye Karşı Vazifeler

Muhtezâr olan kimse ölürse, gözleri yumdurulur. Çenesi enli bir bez parçası ile ağzı kapatılarak- tepesinden bağlanır.

Gözlerini yumduran kimse, şöyle dua etmelidir:

Bismillah ve "alâ milleti resûlullah Allahümme yessir'aleyhi emrehû ve sehhil 'aleyhi mâ ba'dehû ve es'ıdhu bi likâike vec'âi mâ harece ileyhi hayran mimmâ harece 'anhu = Allah'mı ismini zikir ile ve Resûlullah'ın milleti üzere ölmüş olsun. Ey Allah'ım, buna işini kolay et. Kendisini, ilerisini âsân et. Onu Cemâlimle mes'ut et. Ona, yöneldiği âlemi, içinde bulunduğu âlemden hayırlı kıl).

Ölünün üzerinde bulunan elbise çıkarılır ve o ölü tenişire veya bir tahta üzerine konur.

Şişmesini önlemek için, karnının üzerine kılıç veya demirden başka bir şey konulabilir. Fakat, karnının üzerine mushaf konulmamalıdır.

Ölü gasledilmedikçe (yıkılmadıkça) onun yanında Kur'ân-ı Kerim okunması mekruhtur.

Ölünün teşhiz edilmesinde acele etmek gerekir. Zikredilen bu şeylerin hepsi, İmâm Sürücü'nün Hidâye Şerhi'nde yazılıdır.

Muhyet'de de : «Ölünün yanında hayız kadın ve cünüb kimsenin bulunmasında bir beis yoktur.» denilmiştir.

Ölüyü yıkamak murad edilince, onu tenişire veya bir tahta üzerine koymalı; içinde buhur yanan şeyi etrafında üç, beş veya yedi kere doluşturmalıdır.

Ölü, tenişir üzerine sırtı üzeri konmalıdır. Eğer mümkün olursa, ayakları kıbleye doğru getirilmelidir. Şayet mümkün olmazsa, nasıl mümkün olursa o şekilde konulur.

Hanefi İmamlarına göre, ölünün bütün elbiseleri çıkatılır.

İmâm Şâfiî (R.A.) 'ye göre işe. övl gömleği ile gasledilir [\[187\]](#)

Ölünün. Yıkınması

Zahir rivayette, ölünün yıkanması esnasında, sâdece av-ret-i galizası Örtülür.

Bir rivayete göre de, göbeği ile diz kapağı .arası tamamen örtülür. Esahh ve mu'teber olan rivayet de budur.

Ölüyü yıkayan kimse (gasil), ölüyü istinca için, gaslettiği esnada eline bir bez sarar.

İmâm Ebû Yûsuf (R.A.)'a göre, ölüye dstincâ asla lâzım değildir.

Ölüyü yıkayan kimse, ona abdest verir : Önce yüzünü yıkar. Hanefi İmamlarına göre, ölüye mazmaza veistinşâk olunmaz, (ağzına ve burnuna su verilmez). İmâm. Şafî (R:A.)'hm

görüşü buna muhaliftir.

Fakat, ölünün dişlerini, ağzını, dudaklarını ve burnunun deliklerini, ölüyü yıkayan kimse, parmağına bir bez sararak mes-heder.

Zahir rivayet ve sahih kavüüzere, gasil ölünün başını da mesheder. «Meshetmez» dahi denilmiştir.

Gâsü, ölünün ayaklarını yıkamayı te'hir eylemez.

Meyyiti gaslemeden abdest vermek, -meyyit balığ veya namaz kılmaya aklı yeten yaşta bir çocuk olması halinde- gerekir.

Meşâyih-i izan : «Namaz kılmaya aklı yetmiyen çocuğun gasli esnasında, ona abdest vermek lâzım değildir» demişlerdir.

Ta'rif edildiği şekilde, -meyyite abdest verdikten sonra,, ölüyü yıkamakta olan kimse, ölünün başını ve sakalını hatmi de-niien güzel, kokulu bir bitki ile yıkar;- ancak taramaz. Bundan sonra da, eğer mümkün olursa, ölüyü yıkayan kimse ölünün üzerine, sedr, hatmi veya çöğen veyahut da sabun ile beraber su döker. Eğer, bunlardan hiç biri bulunmaz ve suyun içine konulması mümkün olmazsa, ölünün üzerine sadece sıcak temiz su dökülür ve üç kerre yıkanır.

Meyyit, her defasında önce sol tarafına yatırılır; sağ tarafı, altına su ulaşmıca kadar yıkanır. Sonra da, sağ tarafına yatırarak, sol tarafı da aynı, şekilde yıkanır.

Ölünün sırtını yıkamak için, onu yüzü üstüne çevirmek gerekmez.

Ölüyü yıkarken, onu birinci veya ikinci defadan sonra oturtmak veya yıkayan kimsenin onu göğsüne veya eline, veyahut da dizine dayayarak karnını mülâyemetle meshetmemesi uygun olur. Eğer, o kimsenin karnından bir şey çıkarsa, sadece o şeyi izâle eder; yeniden gasletmesi veya yeniden abdest vermesi gerekmez.

Bedâyi'de «Meyyiti yıkayan- kimse, onu ilk defa hâlis ve safi su ile yıkanmalıdır. Tâ ki, meyyitin bedeni ve varsa bedenindeki necaset ıslanmış olsun.. İkinci defada ise, içine sedir katılmış veya kir çıkaran bir şey katılmış su ile yıkamalıdır. Üçüncü defada ise,-halis su ile ve bir miktar kâfur katılmış su ile yıkamalıdır.» denilmiştir.

Ölünün, tırnağı ve kılları kesilmez. Bazıları: «Eğer ölünün tırnağı kırılmış olursa, onu almakta beis yoktur.» demişlerdir;

Meyyit, sünnet olmamış ise gasli esnasında sünnet edilmez.

Ölüyü yıkarken pamuk kullanılmaz. Bazıları: «Ölünün ağzına ve kulaklarına pamuk tıkanır; yüzüne de pamuk konur.» demişlerdir. Bazıları da: «Ölünün burnuna ve ağzına pamuk tıkanır.» demişler ye bazıları.da, ölünün dübürüne pamuk tıkamayı caiz görmüşlerdir. Fakat, bizim meşâyihimiz,.bunu kabih görmüşlerdir. Kâdihân da bövle. demiştir,

Gasil, meyyitin gaslini tamamlayınca, havlu, gibi bir şeyle başını.siler; başına ve sakalına hamît denilen güzel kokulu şeylerden meydana getirilmiş ıtri kor. Zağferân ve vers erkek için mekruhtur.

Secde yerleri olan, yüz, burun, eller, dizler ve ayalde da kâfur konulur:

Ölüyü yıkamak, kefen sarmak, üzerine namaz kılmak ve -onu defnetmek farz kifâyedir.

Erkekler arasında bir kadın vefat etse, o kadın gaslolun-maz, teyemmün ettirilir. Eğer, o 'erkekler arasında o kadının mahremi var ise, o kimse eli ile o kadının teyemmüm yerlerine dokunarak ona teyemmüm verir. Fakat, o erkeklerin içinde kadının mahremi bulunmaz, hepsi yabancı olursa, o erkeklerden biri eline bir bez parçası sararak, teyemmüm yerlerine onunla dokunup teyemmüm verir.

Kadınlar arasında vefat.eden erkeğin teyemmümü de, kadınlarla ilgili söylenen şekilde yapılır.

Suda gark olup ölen kimsenin gark olması yıkanma yerin'e kâfi değildir.

Ölüyü, insanlar içinde ona en yakın olan bir akrabasının yıkaması evlâdır. Eğer ölünün akrabası içinde, onu yıkaması uygun olan bir kimse yoksa, bu durumda evlâ olan emânet ehli ye vera' sahibi bir kimsenin yıkaması gerekir.

Ölüyü yıkayan ve yıkama esnasında hazır bulunan kimselerin, ölünün örtülmesi vâcib olan bir yerini gördükleri zaman, orayı örtmeleri uygun olur.

Ölünün, ölümünden önceki veya ölümünden sonraki -yüzünün kararması gibi- ayıplarını insanlara söylememek gerekir. Ancak, ölen kimse bid'atle meşhur bir kimse ise, insanları o kimse gibi bid'at işlemekten sakındırmak için, onun ayıbını insanlara anlatmakta bir beis yoktur.

Ölüyü yıkayan ve yıkama esnasında hazır bulunan kimseler, onda hayır emarelerinden güzel bir fiil, meselâ,"yüzünün ağarması, tebessüm ve

benzeri bir hal görürlerse, bu hali açıklamaları ve halka söylemeleri müstehaptır. [\[188\]](#)

Ölünün Kefenlenmesi

Ölüyü kefenlemede sünnet olan, erkeğin üç parça sevb bez- ile kefenlenmesidir: 1-Kamıys, 2-İzâr, 3-Lifâfe.

Ölü, kadın olduğu takdirde, beş parça sevb ile kefenlen-mesi sünnettir: 1- Der' 2-Humar, 3-İzâr, 4-Lifâfe 5-Göğüslerinin üzerine bağlanan bir bez parçası.

Kefenlemede erkekler için kâfi olan m'iktâr izâr ve lifâfe ile iktisâr etmektir; kadınlar içinse izâr, humar ve lifâfe ile ikti-sâr olunur.

Kadın olsun, erkek olsun kefenlenme hususunda farz olan, kefenin ölünün bedenini örtecek bir sevb (elbise, çamaşır, bez) olmasıdır.

Lifâfe : Baştan ayağa kadar bedeni örten sevbdir.

İzâr ; Lifâfe gibi bir örtüdür.

Kamıys: Omuzdan ayağa varıncaya kadar bedeni örten bir sevb'dir.

Der': Bu da bir nevi Kamıys'tır. Fakat bunun yakası göğüs üzerine açılır. Yakası omuz üzerine açılana kamıys denir.

Kadınlara bağlanan hırka (bez parçası)nın, memelerin dibinden göbeğe varıncaya kadar olan yeri kaplayacak genişlikte, olması gerekir. Bazıları;

«Bu bezin genişliğinin dizlere kadar uzanması lâzımdır.» demişlerdir. Bu şekil, örtünme bakımından daha uygundur.

Ölü Nasıl Kefenlenir

Lifâfe, bir kilim, hasır veya bunlara benzer bir şey üzerine serilir. Lifâfe üzerine güzel kokulu şeyler serpilir. Sonra izâr lifâfe üzerine serilir. Ona da güzel kokulu şeyler serpilir. izâr'ın üzerine de kamıys serilir ve aynı şekilde güzel koku ile kokulanır. Sonra da, ölü silindiği sevb ile kamıys üzerine konur ve kamıys ölüye giydirilir. Hamut denilen güzel koku ölüye sürülür. Sonra, izâr sol tarafından durulur. Sonra da, izâr sağ taraftan durulur. Lifâfe'de aynı şekilde dürülür.

Eğer kefenin açılıp dağılmasından korkulursa, kefen kuşakla bağlanır.

Ölü kadın ise, kamıys (kefen gömleği) giydirildikten sonra saçı iki bölük halinde, göğsü üzerine konur. Sonra, humar denilen bez, başına Üuvak gibi açık olarak, izârın üstüne örtülür. Sonra da izâr ve lifâfe zikredildiği şekilde dürülür. Ve kefenlerin üstü bir bezle bağlanır. Bazıları da : «İzâr ile lifâfe arasında bir bez ile bağlanır.» demişlerdir.

Kefenlenme hususunda cariyeler de hür kadınlar gibi

Bulûğ çağa yaklaşmış bulunan mürâhık ile mürâhika dahi, baliğ ile baliğe gibidir.

Eğer çocuk, henüz mürâhık değilse, sadece izâr ve lifâfe ile tekfin olunur. Hatta, çocuğun yalnız bir kat sevb ile tekfin olunması da kâfidir.

Bazıları.: «Küçük erkek çocuk bir sevb ile, küçük kız ço-sa iki sevb ile tekfin olunur.» demişlerdir.

Kâdihân: «En güzeli, çocuğun da bulûğa ermiş kimseler

gibi tekfin edilmesidir. Ancak, bir kat sevb ile tekfin edilmesi de caizdir.» demiştir.

Düşük olan ve ölü olarak doğan bebekler sına sarılarak defnedilir.

bir bez parçasına sarılarak defnedildi.

Hünsâyî müşkil (erkek mi, kadın mı olduğu anlaşılmayan kimse) ölünce yıkanmaz; teyemmüm ettirilir. Kefenlenme hususunda ise, kadir gibidir.

Kefenin yeni olması veya yıkanmış eski bir bezden olması, caiz olması bakımından müsavidir. Kefenin beyaz olması müstehabdır;

Kefenin pamuktan, ketenden veya berd denilen bezden olması caizdir. Kefenin üzerinde bazı alemler, işaretler bulunmuş olsa, bunlar suret olmadıkça onunla tekfin caizdir.

Erkekler için zâferân ve usfûrlarla bovanmış bezlerle ve ipekle kefenlenmek mekruhtur. Fakat, bunlar kadınlar için iriek-rûh değildir.

Eğer, erkeği kefenlemek için ipekten başka kefenlenme-ye müsait bir bez bulunmazsa, onu da ipekle kefenlemek caiz olur. Ancak, bu durumda bdr katdan fazla sarılmaz.

Kefenler mümkün olduğu kadar güzel ve her ölünün hâli ile mütenasip olmalıdır. Şöyle ki-: Erkeklerin keferi, hayatta oldukları zaman cum'a ve bayram günlerinde giydikleri elbiselere kıymetçe denk olmalıdır. Kadınların kefenleri ise ailelerini ziyarete gittikleri zaman giydikleri elbiselerinin kıymetine denk kıymette olmalıdır. Bazıları ise, bu hususta: «Kefen ölünün, ha^ yatta iken giydiği iş elbiselerinin ortalaması değerinde olması mul teberdir.» demişlerdir.

DrMergînâni: «Eğer ölen kimsenin malı çok ve vârisi az ise, onun sünnet olan şekilde kefenlenmesi evlâdır. Durum böyle değilse o kimsenin kefen-i kifayet ile kefenlenmesi evlâdır. Ancak kefen-i sünnet ile kefenlenmesi de caizdir.» demiştir.

Ölü kefenlenmeden önce, sayıca tek olmak üzere, meselâ: Bir defa veya üç defa veyahud da beş defa, kefenler buhur üzerinde tutulup döndürülür. Bu hususta, ihramlı olanlar da Hanefî îmâmlarına göre ihrâm olmamaları gibidir.

İmâm Şafîî CA.R.) ve Ahmed bin Hanbel (R.A.) ise «İhram-ı olan erkek, ölünce başı örtülmez ve ona güzel koku sürülmez. demişlerdir.

Kefen, ölünün kendi malı ile tedârik edilir. Kefen masrafı, borçtan, vasiyet ve mirastan önce gelir. Ancak, ölen kimsenin bıraktığı tereke, cinayet işlemiş bir köle veya kendisine rehin olarak bırakılmış bir mal olursa, bu durumda cinayetin velisinin hakkı veya rehin bırakmış olan kimsenin hakkı, ölünün kefen-lenmesinden önce gelir.

Malı bulunmayan ölünün kefenini temin etmek, hayatta iken nafakasını temin etmesi kendisine vacip olan kimse üzerine vacip olur. (Böyle bir kimse de bulunmazsa, kefen beytülmâl tarafından temin edilir. Buda mümkün olmazsa, kefeni müslüman-lar kendi aralarında tedârik ederler.)

İmâm Ebû Yûsuf (R.A.)'a göre, eli dar olan kadının kefenini temin etmek kocası üzerine vacip olur. Bazıları: «Kadın varlıklı olsa bile, onun kefenini te'min etmek Ebû Yûsuf (R.A.)'a göre kocası üzerine vaciptir.» demişlerdir.

İmâm Muhammed (R.A.) ile İmâm şâfîî (R.A.) «Eğer, kadın arkasında hiç bir mal bırakmadan ölmüşse, onun kefeni, hayatta iken nafakası kime vacip idi işe, ona vaciptir.» demişlerdir.

Eğer, meyyiti kendisine vâris olan bir kimse kefenlemiş-se, o kefenin kıymeti ile, meyyitin terekesine rücu eder. Yani, ke fen için harcadığı miktarı, ölen kimsenin bıraktığı maldan alır. Fakat eğer, ölen kimsenin akrabalarından, kendisine vâris olmayan bir kimse, varis olanlardan -bu hususta-

emir almadan ölüyü kefenlemiş olursa, kefenin kıymeti terekeye edemez. Başta, terekeye rücu, edeceğine şahid.tutmuş olsa bile yine edemez. [190]

Cenaze Namazı

Meyyit üzerine namaz kılmanın sahih olmasının şartı, mutlak namazın şartları gibidir.

Ayrıca, namazı kılınacak ölünün müslüman olması, yıkanmış bulunması ve namazın kılacak kimsenin önünde olması da şarttır.. Bundan, gaibin üzerine cenaze namazı kılınmayacağı, ayrıca, binek hayvanı veya başka bir şeye yüklenmiş bulunan ölü için de namaz kılınmayacağı anlaşılmıştır. Çünkü, mekân ihtilâfi var.

Ölü yere konmuş olsa ve namazı kılacak kimse ondan daha ileriye durmuş bulursa, bu namaz da caiz olmaz.

Cenaze namazının rüknu kıyam (ayakta durmak) tır. Bu durumda, özürsüz olarak oturduğu yerde cenaze namazı kılmak da caiz değildir. Keza, bir şeye binmiş olarak cenaze namazı kılmak da caiz değildir.

Cenaze namazında ilk tekbirden başka diğer bütün tekbirler rükündür; ilk tekbir ise şarttır.

Cenaze namazında duâ da bir rükündür. Ancak, mesbûk olan kimse, duâ ile meşgul olması sebebi ile Ölünün kaldırılmasından korkarsa, duayı terk edip, tekbirler ile iktifa eder. Bu husüsü mesbûk adına imâm yüklenmiş olur. [\[191\]](#)

Cenaze Namazını Kim Kıldırması

Cenaze namazında imamlık yapmaya evlâ olan, sultandır. Sonra kâdi, ondan sonra Cum'a imâmı, ondan sonra mahallenin imamı ve ondan sonra da -veraset tertibi üzere- ölen ' kimsenin velisidir.

Yukarıdaki sıra üzere namaz kıldırma sırası kendisine geldiği zaman, velînin cenaze namazını kıldırması için başkasına izin vermesi caizdir. Yukarıda sayılan kimselerden başka, hiç bir kimsenin veliden izin almadan cenaze namazını kıldırması için öne geçmesi caiz değildir. Eğer, öyle bir kimse öne geçip cenaze namazını kıldırması olursa, bu durumda veli dilerse o namazı iade eder.

Fakat, cenaze namazını meyyitin velisi kıldırması olursa, bu namazı gerek sultan,, gerek başka bir kimse, sonradan bir daha kıldırılmaz. İmâm Ebû Yûsuf (R.A.) 'a göre, ölünün velisi onun namazını kıldırması herkesten daha evlâdır. İmâm Şafî (R.Â.)'nin kavli de böyledir. Bu kavil İmâm-ı A'zam (R.A.)'dan da rivayet edilmiştir.

Fetâvâyî Kâdîhân'da Fâkıyh Ebû Ca'fer (R.A.)'den rivayet edilerek şöyle denilmiştir : «Bir cenaze namazında sultan hazır bulursa, onu veliler namaz kıldırması için öne geçirirler.

Eğer cenaze namazında şehrin valisi ile kâdisi hazır bulunurlarsa, valinin öne geçirilmesi daha evlâdır.

Cenaze namazında şehrin valisi ve kâdisi hazır bulunmaz ve fakat mahallenin imâmı ile emniyet âmiri olan beldenin âmili hazır bulursa, emniyet âmirinin -cenaze namazını kıldırması üzere öne geçirilmesi evlâdır.

Eğer, şehrin valisinin vekili hazır bulunursa, onun öne geçirilmesi kadıdan da emniyet âmirinden de evlâdır.

Bu sayılan kimselerden hiç biri hazır bulunmaz ve fakat ancak velilerle mahallenin imâmı hazır bulunurlarsa, ölünün ve İllerinin mahallenin imamını Öne geçirmeleri evlâdır.

Mahallenin imâmı hazır bulunmaz, ancak müezzin hazır bulunursa, ölünün velilerinin onu öne geçirmeleri gerekmez.

Eğer vâli veya onun vekilleri cenaze namazında hazır olurlarsa ve fakat veliler, sayılan kimselerden binini öne geçirmekten kaçınırlar ve kendilerinden birinin öne geçip namaz kıldırmasını murad ederlerse, bu durumlar onlar için caiz olur. Ayrıca, veliler mezkûr şahıslardan diledikleri bir kimseyi de öne geçirebilirler. Ölünün velilerinden izin almadan hiç kimse öne geçip namaz kıldırılmaz. İmâm-ı A'zam (R.A.) 'in İmâm Ebû Yûsuf (R.A.)'un ve İmâm Züfer (R.A.)'in kıyâsları da böyledir. Hasan da bununla amel etmiştir.»

e Veliden başka bir kimsenin, veliden sonra cenaze namazını kıldırmasının caiz olmaması, bizim imamlarımızın kavilleridir. İmâm Mâlik (R.A.) de böyle demiştir.

İmâm Şafî (R.A.) ise : «Cenaze namazını kılmamış olan kimse bu cenaze için namaz kılındıktan sonra, cenaze namazı kılabilir. Yani, o kimse ölünün velisi olmasa bile, veliden sonra cenaze namazını kılması caiz olur.» demiştir.

Cenaze namazını kılmış olan kimsenin -aynı cenâz için-'tekrar cenaze namazı-kılması konusunda İmâm Şafî (F A.) 'den iki kavil rivayet edilmiştir; fakat bu kavillerin en sahihi cenaze namazını tekrar kılmamanın müstehâb olduğudur. [\[192\]](#)

Cenaze Namazı Nasıl Kılınır?

Cenaze namazı dört tekbîrdir.

Birinci tekbirden sonra, cenaze namazını kılan kimse, îf-titah dâsım (Sübhâneke'yi) okur.

İkinci tekbirden sonra da, et-Tahiyyat'tan sonra okuduğu şekilde -Salavât-ı şerifeleri okur.

Üçüncü tekbirin peşinden de, namaz kılan kimse kendi ie, ölüye, diğer mü'min erkek ve kadınlara duâ eder.

Dördüncü tekbirden sonra, zâhirü'r-rivâyetde hiç bir şey demeden, hiç bir şey okumadan selâm verir.

Bazıları: «Dördüncü tekbir ile selâm arasında :

Rabbimiz, bize dünyada bir iyilik ver; âhirette de bir iyilik ver. Ve bizi cehennem azabından koru, âyet-i kerimesini okur.» [\[193\]](#) demişlerdir.

Bazıları da «Dördüncü tekbir ile selâm arasında:

Herşeye gâlib olan Rabbin, onların isnad etmekte oldukları vasıflardan yücedir, münezzehtir.) [\[194\]](#) âyetini okur.» demişlerdir.

Cenaze namazı kılan kimse, her iki selâm verişinde de cemâatle birlikte ölüye -selâm vermeye- niyyet eder. Bazıları da: Ancak, birinci selâmda ölüye selâm vermeye niyyet eder.» demişlerdir.

Üçüncü tekbirden sonra okunacak duâ şudur:

Allâhümme'ğfir lihayyînâ ve meyyitinâ ve şâhidinâ ve gâibinâ ve zekerin A ve ünsânâ ve sağîrina ve kebirinâ.

Allâhünime men ahyeytehû minna fe ahyihi 'ale'l-îslâmi. ve men teveffevtehû minnâ fe teveffehû ale'l-îmâni ve hussa hâze'l-meyyiti bi'r-revhi ve'r-râhati ye'l-mağfireti ve'r-ndvâni.

Allâhünime. in kâne muhsinen fezi'd fi ihsânihi ve inkâne müsien fe tecâveze 'an seyyi'âtihi ve lekkihi'l-emne ve'l-büşrâ ve'l-kerâmete ve'z-zülfâ bi rahmetike yâ Erhame'r-Râhimin.)

MANASI: Allah'ım; Bizim dirilerimizi, ölülerimizi, hazır olanlarımızı, gâib olanlarımızı, erkeklerimizi, kadınlarımızı küçüklerimizi ve büyüklerimizi afv-ü mağfiret buyur.

Ey Allahım! Bizim içimizden yaşattığın kimseleri İslâm üzere yaşat. Ve bizim içimizden öldürdüklerini îmân üzere Öldür. Bilhassa bu ölüyü, kolaylığa, rahata mağfirete ve rızâna erdir.

Ey Allah'ım! Eğer bu ölü, muhsin ise, ihsanını artır. Ve eğer o yaramaz bulunup kötülük yapmışsa, onu afvet. Ona emniyet, müjde, ihsan ve yakınlık nasîb 'et; rahmetinle ey Erhame'r-Râhimin.

Cenaze namazının muayyen bir duâsı olmadığı için bu duadan başka bir duayı okumak da caizdir.

Eğer ölen kimse mükellef değilse, ve men teveffeytehû minnâ fe teveffehû ale'HMân) dikten sonra şu şekilde duâ edilir:

Allâhümme'c'alhü lena ferata. Allâhümme'c'aihü lena ecranve zührâ. Allâhümme'c'alhü lenâ şefa'an müşeffâ.)

MANASI: Ey Allah'ım! Onu bize takdim edilmiş bir ecir kıl Ey Allah'ım Onu bize sevap, bir zahire kıl. Ey Allah'ım! Onu bizlere şefaâtçi kıl ve şefaatinin kabul edilmiş eyle.

Bundan sonra da ölüye ve bütün mü'minlere duâ ederek, duasını ve namazını tamamlar.

Müfid'de : «Cenaze namazını kılan kimse, ölen çocuğun babasına ve anasına da duâ eder.» denilmiştir. Bazıları da şu duayı okur demişlerdir :

Allâhümme sekkü bihi mevâzînihimâ ve a'zım'bihî 'ucû-rehümâ. Allâhümme'c'alhü fi kefaleti îbrâhime ve elhikkü bi sâlihi'l-mü'minin.)

MANÂSİ : Ey Allah'ım, çocuk sebebi ile anasının ve babasının mizanlarını ağır kıl ve onların ecirlerini-bu sebeple-büyükleştir. Ey Allah'ım; O çocuğu Hz. İbrahim in kefaletinde eyle ve onu sâlih mü'miniere ilhak eyle.

Mecnun olan kimseye de, küçük çocuğa edilen duâ gibi duâ edilir. Ancak, mecnûna çocuğa edildiği gibi duâ edilmesi için, onun cünûmmun aslı cünûn olması gerekir; bülûğa erdikten sonra arız olmuş olan bir cünûn olmaması lâzımdır.

Bir kimse, cenaze namazının ilk tekbirinde hazır olamasa da, sonradan yetişmiş bulunsa, o kimsenin hazır olmasından sonra imâni tekbir almıyorsa, o kimse namaza başlamaz. Fakat, ilk tekbirde hazır olup, imâni ile birlikte tekbir almayan ve imâm kendisinden önce tekbir almış bulunan kimse, -imâmın diğer tekbirleri almasını- beklemeyip. hemen namaza başlar.

İmâm Ebû Yûsuf (R.A.) : «Mesbûk da, hazır gibi beklemeyip tekbir alır.» demiştir. Bu durumda, imâm dördüncü tekbiri aldıktan sonra gelen kimse, iftitâh tekbirini alır. İmâm selâm verince de, Ebû Yûsuf (R.A.)'a göre, sonradan gelen kimse, üç. tekbir daha alarak, tekbiri dörde tamamlar. Fetva da Ebû Yûsuf IR.A.3 'un kavli üzeredir. Diğer iki imâmımıza göre ise, o kimse cenaze namazını f ey t etmiş (yetişmeyip geçirmiş) olur. Muhry'te İmâm Muhanimed (R.A.) 'in bu hususta İmâm Ebû Yûsuf (R.A.) la müttefik olduğu zikredilmiştir.

Cenaze namazına sonradan yetişen (mesbûk kimse, geçirmiş olduğu tekbirleri, birbiri ardına kaza eder ve aralarında duâ okumaz. Tâki, duâ ve tekbirleri tamamlamadan cenazenin kaldırılması ile, o kimsenin namazı bâtil olmasın. Eğer o kimse tekbirleri tamamlamadan, insanlar cenazeyi omuzlarına kaldırır-larsa, o kimsenin namazı bâtil olduğu için tekbiri keser. Fakat insanlar sâdece cenazeyi yerden kaldırmakla, henüz omuzlarına koymadan, o kimsenin namazı bâtil olmaz.

Cenaze namazında, zâhir-i rivayete göre ilk tekbirden başkasında eller kaldırılmaz.

Belh meşâyihinden pek çoğu, her tekbirde el kaldırmayı ihtiyar etmişlerdir. Eimme-i selâse'nin kavli de böyledir.

Ölü kadın olsun erkek olsun, zâhir-i rivâyede l imâm ölünün göğsü hizasında durur. İmâmın, kadının ortası hizasına duracağı da İmâm-ı A'zam (R.A.)dan rivayet edilmiştir. Bir rivayette de, İmâmın erkeğin de ortası hizasına duracağı nakledil, mistir. Fakat, muhtar olan, zâhir-i rivayettir. [\[195\]](#)

Cenaze Namazında Nasıl Saf Tutulur

Cenaze namazında cemâatin üç saf olması müstehabtır Hatta, cemâat yedi kişi olsa, biri imamet için Öne geçmeli, onun ardında üç kişi saf tutmalı onların arkasında da iki kişi saf tutup kalan bir kişi de en sona durarak, cemâat üç safı tamamlamalıdır.

Cenaze namazında efdâl olan saf son saftır. Diğer namazlarda ise efdâl olan saf ilk saftır. [\[196\]](#)

Cenaze Namazı İle İlgili Muhtelif Mes'eleler

Eğer, insanlar cenazenin konulmasında hata edip, ölünün başını imâmın sol tarafına koymuş olsalar, cenaze namazı yine caiz olur. Eğer, insanlar kasden cenazeyi hatalı koymuş olsalar; esâet etmiş olurlar; fakat yine de cenaze namazı caiz olur.

Hanefî İmamlarına göre mescid'in içinde cenaze namazı kılmak mekruhtur. İmâm Şâfi ile İmâm Ahmet bin Hanbel (R.A.) ise : «Buna bir beis yoktur.» demişlerdir.

Fakat, cenaze mescidin dışına konulup, imâmın-ve cemâatin bir kısmı ölü ile birlikte mescidin dışında bulunsalar; cemâatin kalan kısmı da mescidin içinde olsa, saflar da birbirine muttasâ bulunsa, bu durumda -mescidin lanlan bu namazları-'mekruh olmaz

Fakat, cenaze mescidin kapısına konya ve imâmla cemâat de mescidin içinde bulunsalar, bu durumda kılman cenaze namazının caiz olup olmadığına meşâyih arasında ihtilâf vardır..

Bir meyyit, namazı kılınmadan defnedilmiş olsa, onun bozulmuş olduğuna zarîni-ı gâlib olmadıkça, o ölünün kabri üzerine namaz kılınır.

Sadece bir uzuv üzerine cenaze namazı kılınmaz. Ancak Ölünün ekserisi veya başı ile birlikte yansı bulunup, tamam hükmünde olursa, bu cenazenin namazı kılınır. Aksi takdirde bu cenazenin namazı kılınmaz. Yarısı uzunluğuna yarılmış olan kimsenin de cenaze namazı kılınmaz.

Bâğî olup Emire' mü'minine bas kaldırıp) yol kesen kimseler harb halinde öldürülürlerse bunlar yıkanmazlar ve cenaze namazları kılınmaz. Fakat, bunlar harb kendi aleyhlerine neticelendikten sonra katledilmiş olsalar, cenaze namazları kılınır.

Arablar arasında meşhur olan asabiyet (kavmiyet) tariki ile ödürülenlerle, geceleri şehrin, bir yerinde durup masum kimselere saldıranlar öldürülenler' hakkında hüküm de yol kesiciler hakkındaki, hüküm gibidir.

Ebeveyninden (babasından veya anasından) birini öldür

İmiş olan kimselerin de cenaze namazları kılınmaz.

Nefsini katleden (kendisini öldüren, intihar eden) kimsenin cenaze namazı kılınır. Bu hükme imâni Ebû Yûsuf

muhalefet etmiştir.

Sesinin duyulması veya bir hareketinin görülmesi sebebi ile doğum esnasında canlı olduğu anlaşılan gasledilir ve cenaze namazı kılınır.

Keza, canlı olarak doğan çocuk da, öldüğü zaman yıkanır ve cenaze namazı kılınır. Aksi takdirde yıkanmaz ve namazı kılınmaz.

Eğer bir çocuk, dârü'l-harbde esir alınsa ve dârü'l-islâm'-da ölse, ebeveyninden biri onunla birlikte esir edilmiş değilse, o çocuğun cenaze namazı kılınır. Fakat, ebeveyninden biri o çocuk olursa, yine o çocuğun [\[197\]](#)

Cenazenin Taşınması

Hanefi İmamlarına göre, cenazenin taşınmasında sünnet olan onu dört tarafından dört kimsenin tutup götürmesidir.

Cenazeyi yüklenip taşımakta olan kimsenin, onu her tarafından onar adım götürmesi müstehabtır. .Zirâ, Resûlülâh (S.A; V.) Efendimiz :

Bir kimse, bir cenazeyi kırk adım götürürse, bu onun kırk büyük günâhına keffâret olur.» buyurmuştur.

Cenaze taşıyan kimsenin şu' şekilde hareket etmesi uygun olur : Cenazeyi taşımaya onun ön tarafından başlamalıdır. Cenazenin ön kısmını sağ omuzuna alır. Daha sonra ayak kısmını sağ tarafına alır. Sonra da cenazenin baş tarafını sol omuzuna alır.

Sabi (küçük çocuk) olan ölüyü el üstünde (kucakta) götürmek binek üzerinde götürmekten daha evlâdır. Yalnız olan bir kimsenin çocuğunu el üzerinde götürmesinde veya bir hayvan üzerinde binmiş olduğu halde yine çocuğunu elleri üzerinde taşımada bir beis yoktur.

Ölüyü sırtta veya bir hayvan üzerinde götürmek mekruhtur.

Ölüyü taşıyan kimseler, ölüyü-sarsıp muztarip etmeden, sür'atlice yürürler. Fakat koşar gibi sür'atli gitmezler ve adımlarını geniş atmazlar.

Cenazenin önünde yürümek mekruh değildir. Fakat, ce-nâze'nin ardında yürümek Hanefi İmamlarına göre daha efdâldir. Bir şeye binmiş olan kimse, cenazenin ardından yürür; onun önüne geçmez. Ancak, ona uzak bir yerden giderse önüne geçmesi de caizdir. Çünkü, bu durumda insanlara toz ile eziyet etmesi söz konusu değildir.

Cenazenin teşyi'inde yaya yürümek efdâldir.

Bir kimsenin oturmakta olduğu yerin yakınında cenaze geçerse, o kimsenin cenaze için ayağa kalkması lâzım gelmez. Ancak, o kimse cenaze ile birlikte gitmeyi murat ederse o vakit ayağa kalkar. Cenaze için ayağa kalkmak hakkında vârid olan hadisler mensûhtır.

Cenazeyi teşyi eden kimsenin, cenaze namazını kılmadaü dönüp gelmesi uygun değildir. «Cenaze namazını kıldıktan sonra, ölen kimsenin velisinden izinsiz olarak dönüp gelmek de uygun değildir.» demişlerdir.

Muhiy'te zikredildiğine göre bazıları : «Halka mülayim olan, veliden izin almadan dönüp gelmenin caiz olduğudur. Ev-ceh olan da budur.» demişlerdir.

Cenazenin peşinde giden kimsenin, huşu' üzerine olması ve kendi hâlini düşünmesi uygun olur. Ölümden ve ölünün varacağı yerden korkması ve dünya kelâmı konuşmaması, gülmemesi ve bilâkis sükûtu uzatması uygun olur.

Cenazede, Kuran okurken veya .zikrederken sesi yükseltmek, kerâhat-e ile mekruhtur. Bazıları : «Sesi .yükseltmeyi terk etmek evlâ olduğu için, insanlar Kur'an'ı içinden okumalı ve zikri içinden yapmalıdır.» demişlerdir.

Kadınların cenaze ile birlikte çıkmaları uygun değildir. Zamanımızda ise bu, kerâhat-i tahrimiye ile mekruhtur.

ölü için, feryad ederek ağlamak, yaka yırtmak, yüzünü tırmalamak, yüze bir şeyler vurmamak veya bunlara benzer her hangi bir şey yapmak haramdır. Zira, Resûlullah (S.A.V.) Efendimiz :

«Meyyit için, yüzünü tırmalayıp, yakasını yırtarak, cahi-liyye çağırıp bağırması ile çağırıp bağırarak kimse, bizim milletimizden değildir.» buyurmuştur.

Bir kimsenin, cenazenin yanında veya kendi evinde gözyaşları dökerek ağlamasında bir beis yoktur. Zira; Resûlullah (S.A.V.) Efendimiz :

«Muhakkak ki, Hak Tebârek ve Teâla, göz yaşları ile ve kalb hüznü ile azab etmez. Fakat, feryad ile ağlamakla ve bunun benzeri şeyler sebebi ile azab eder veya merhamet eder.» buyurmuş ve mübarek dilini de işaret etmiştir.

Cenazenin yanında bağırarak veya teğannî ederek ağlayan bir kadın bulunursa, bu kadının ağlaması men edilip sustu-turulur. Eğer bu kaçım, susmazsa, cenazenin peşinden giden kimse/ o kadından dolayı, cenazenin peşinden gitmeyi terk etmez. Ancak, onun bağırıp çağırarak .ağlamasını kalbi ile kınar-kabul ve tasvip emiez.

Cenaze kabre ulaştığı zaman, insanların omuzlarından indiribnedden önce, o cenazeyi takip ederek gelmiş olanların oturmaları mekruhtur. Cenaze, omuzlardan yere konulduğu zaman da, haceti olmayan kimselerin oturmaları gerekir. Bu durumda, bu kimselerin zarûretsiz oturmamaları da mekruhtur. [\[198\]](#)

Kabir Nasıl Olmalıdır

Eğer mümkün olursa, kabirde efdâl olan lahiddir. Eğer yer yumuşak olduğu için lahid mümkün olmazsa, kabri şakket itek (yeri yarmak) efdâldir,

Lahid, kabrin kible tarafında kazılan çukurdur. Ki ölü onun içine konur. Lahid kerpiç 'ile yapılır.

Şakketmek, yarmak ise, kabirde ırmak gibi çukur kazıp, onun iki tarafını kerpiç veya bir başka şeyle örmek ve ölüyü bu duvarların arasına koymak ve üzerini de kerpiç veya tahta ile örtmektir. Bu Örtünün, ölüye dokunmayacak kadar yüksek olması gerekir.

Menâfi'de Bizim diyarımızın yerleri yumuşak olduğu için âlimler, zamanımızda şakki (yarmayı) ihtiyar etmişlerdir. Hatta., tuğlayı ve ağacı kabre koymayı da caiz -gördükleri gibi demirden bile olsa, tabut yapıp kabre koymayı da caiz gördüler.» denilmiştir. Mefsûfta da bu şekilde' zikredilmiştir.

Yer yumuşak ve yaş olduğu zaman, tabut ölünün zaruri ihtiyacından sayılır.

Zikredilen bu gibi yerlerin dışında, bütün âlimlerin kavillerine göre, mezara ölüyü tabutla koymak mekruh olur.

Tabutun içine toprak döşeyip, toprağın üst tabakasının ölünün yanlarına getirilmesi ve bu tabutun lahid yerine olması için ölünün sağ ve sol taraflarına hafif kerpiç konulması daha uygun olur.

Uyt'te Yer olmasa bile, bizim meşayihimiz kadınlar için tabut yapmayı yâni onları mezara tabutla koymayı istinsah etmişlerdir. (Güzel görmüşlerdir.)» denilmiştir.

Kabrin derinliği bir adam boyunun yarısı kadar olmalıdır. Zehiyre'de : «Kabrin derinliği, bir adamın göksüne kadar veya beline kadar olmalıdır.

Daha derin eşilmiş olması da efdâldir. Eğer, bir adam boyu kadar derin eşmiş olsalar, bu da ahsendir.» denilmiştir. Bundan, kabrin en aşağı yarım boy, en çok da tam bir boy miktarında olması gerektiği anlaşılmaktadır. [\[199\]](#)

Ölü Kabre Nasıl Konur

Ölü, mezara kıble tarafından konmalı ve bulunduğu esnada kıbleye döndürülmüş bulunmalıdır.

Hanefî İmamlarına göre, ölü kabrin ayak tarafından yere-konup sonra da başı tarafından aşağıya doğru çekilmemelidir. Buna, Şafîî (R.A.) ve Ahmed bin Hanbel (R.A.) muhaliftir. Onlara göre ölünün kabre bu şekilde konulması sünnettir.

Ölüyü kabre koyan kimse, Cbismillâhi ve ıalâ millet-i Resûlullahi)

MANÂSİ : Allahu Teâlâ'nın. ismi üe ve Resulüllâh'm milleti üzerine Cseni defnediyoruz.) der.

Ölüyü kabre koyanların adedinde ve bunları sayılarının veya çift olmasında ta'yin edilmiş olan bir şey yoktur. Büâds, bu hususta mu'teber olan kâfi miktarda şahsın bulunmasıdır.

Kadını kabre, nesep yönünden akrabası olan bir kimsenin koyması evlâdır, Kadının nesep yönünden akrabası yoksa, onun yabancılardan salâh ehli bir kimsenin kabre koyması evlâdır.

Ölüyü kabre koymak maksadı ile kadının ve kâfirin kabre girmesi caiz değildir. Bu kimseler meyyitin mahremi olsalar bile yine de kabre giremezler. Bu hususda ölünün erkek veya kadın olması da müsavidir.

Kabre konulduğu zaman, kadının bedenini bir şeyle örtmek, lahdinin kerpiç ve benzeri bir şeyle örtülmesine kadar müs-tehabtır. Erkek içinse bu şekilde yapmak müstehâb değildir.

İmâm Şâfî (R.A.) buna muhaliftir.

Ölü kabre sag yâni üzerine ve kıbleye döndürülmüş olarak konulur. Sadece arkası üstü kabre bırakılmaz.

Ölü kabre indirilince, kefeninin bağı çözülür.

Yenâbi'de : «Kabrin su sızıntısı olan yerine toprak döşen-melidir.» denilmiştir.

Sürûcî : «Şafîî ve Hanbelî kitablarında, ölünün başı altına bir kerpiç veya bir taş konulur» denilmektedir; fakat bizim ashabımızdan gelen böyle bir rivayete ben vâkıf olmadım.» demiştir.

Ölünün altına, pamuklu ve astarlı bir şey sermek ve başının altına yastık koymak mekruhtur,

Ölünün arkası toprak veya benzeri bir şeyle onun kibleden dönmemesini temin maksadı ile takviye edilir.

Lahdin üzerine kerpiç, dizilir ve aralarındaki açıklıklar oralardan ölünün üzerine toprak dökülmemesi -için kapatılır.

İmâm Pezdevî : «Lahde kerpiç, kâmiş ve kuru ot koymak müstehabtır.» demiştir.

Kerpicin üstüne hasır konulması hususunda ihtilâf edilmiştir. Bazıları : «Bu mekruhtur.» demişler; bazıları ise : «mekruh değildir.» demişlerdir.

«Fakat, tuğla ve ağaç koymak mekruh değildir.» demişlerdir. Ve, «Yer yumuşak olduğu zaman tuğla ve ağaç koymakta bir beis yoktur.» demişlerdir.

Meşru olan şekilde lahid örtüldükten sonra, kabir toprak ile doldurulur. Fakat, kabirden çıkmış olan topraktan fazla olarak başka bir yerden toprak getirilmez. Eğer getirilir ve bu fazla toprak da kabre atılırsa mekruh olur. İmâna Muhammed (R.A.) 'den bu şekilde fazla toprak getirip atmanın mekruh olmadığı hakkında bir rivayet vardır.

Kabre toprak atan kimsenin, üç defa atması müstehâb tır. Kabrin üzerine su serpmekte de bir beis yoktur.

Kabrin üzerindeki toprak, yükseltip düzeltilerek deve hörgücü gibi yumru bir şekilde yapılır. Hanefî İmamlarına göre, kabir yassı bir şekilde yapılmaz. İmâm Şafîî (R.A.) buna muhaliftir.

«Kabrin üzerindeki toprak dört parmak veya bir karış yükseltilerek deve hörgücü hâline getirilmelidir.» denilmiştir.

Bedâyi'de de : «Kabir, bir karış veya bir karıştan daha fazla bir miktarda yükseltilmelidir.» denilmiştir.

Kabri kireç veya çamur ile sıvamak mekruhtur. Zira Re-sûlulâh (S.A.V) Efendimiz, kabirleri kireç ile sıvamayı, üzerlerine yazı yazmayı ve bina yapmayı, kabirlere ayak basıp çiğnemeyi yasaklamıştır.

Münyetü'l - Müftî'de : «Muhtar olan kavle göre, kabirleri çamur ile sıvamak mekruh değildir.» denilmiştir.

İmâni-ı A'zam (E.A.) «Kabirlerin üzerine ev veya kubbe veyahud da bunlara benzer bir şey yapılması mekruhtur.» buyurmuştur. Keza, kabri ayakla çiğnemek ye" üzerine oturmak da mekruhtur. [\[200\]](#)

Şehidleb

Burada' şehidden kasıt, hükmî şehiddir. Dünyada bütün mükellefler için câri olan. şer'î hükümlerden hükmî şehide özel bir nev 'i tealluk eder.

Hakikî şehid ise, Allahu Teâlâ'nın kendisine özel bir sevap va'd etmiş olduğu kimsedir. Dünyada mükellefler için câri olan hükümler ona tealiuk etmez. Bu kimselerin Allah yolunda katledilmiş olduklarına itikat olunur. Gerçekten kimin Allah yolunda katledilmiş olduğunu Allahu Teâlâ bilir.

göre hükmî şehid : Mükellef ve tâbir olduğu halde, kendisine vuku' bulduğu bilinen bir tecâvüzle zulmen öldürülmüş olan ve bundan dolayı vârislerine diyet olarak bir mal verilmesi vacip olmayan, yarası bulunan ve canı olmayan herhangi bir müslümandır. İmâmey'mn kavillerinde ise,

hükmi şehidin ta'rifinde mükellef olmak ve tâhir (temiz) bulunmak kaydı terk edilmiştir. Diğer özellikler ise zikredilmiş ve mu'teber görülmüştür.

Bu ta'rif, ehli harbin ve bağıferin, hangi sebep ve hangi vasita ile olursa olsun, katletmiş buldukları kimseleri içine almaktadır.. Ayrıca, bu ta'rif harbilerden ve bağıferden başka kimselerin katletmiş buldukları ye bu ölümden dolayı ölenin vârislerine, diyet olarak bir mal verilmesi vacip olmayan kimseleri de içine almaktadır Bu da, öncekilerin aynıdır. Bu durumda gerek mal .asla vacip olmasın, gerekse bir arızdan dolayı mal vacip olsun, hüküm yine aynıdır. Meselâ : Bir esirin darü'l-harbde kendisi "gibi bir diğer esiri öldürmesi ile İmâmı A'zamı (R.A.)'a göre, bu durumda diyet için mal vacip olmadığı gibi...

Ve efendinin kölesini öldürmesi hâlinde Hanefî İmamlarının hepsine göre, diyet olarak mal vacip olmadığı gibi..

Bir arızdan dolayı mal vacip olması ise : Babanın oğlunu katletmesi hali gibi...

Ve, kasden öldürme halinde mal ile sulhda olduğu gibi

Bağı, yol kesici ve kavmiyet (asabiyet) ehlinde olup kat olunanlarla had ve kısas ile maktul olan kimseler, zulmen öldürülmedikleri için şehid ta'rifinin di şaldadırlar; yâm şehid değil-

Kati olunmasından dolayı, diyet olarak vârislerine mal vacip olan kimseler de şehid ta'rifinin dışındadırları Meselâ : Kasıt olmadan meydana gelen kati de olduğu gibi... Kati ile kassâme vacip olan da böyledir.

Şehidin ta'rifinde bulunan «bilinen» kaydı îe, katili bilinmeyen kimseler de, şehid ta'rifinin dışında bırakılmıştır. Katili meçhul olan kimselerin öldürülmelerinden dolayı kassâme vacip olsa da, olmasa da hüküm ayındır. Bu gibi kimselere şehid denilemez. Sahih olan kavil de budur. Çünkü, o kimsenin, öldürülme-sini mubah kılan bir sebepten dolayı öldürülmüş olması, ihtimâli vardır.

Şehidin ta'rifinden, çocuk, mecnûn, cünüp, hayızlı, nifası olanlar da, İmâra-ı A'zam (K.AJ'm kavline göre hâriçtirler. Bu kavle İmâmeyn muhaliftir.

Haneî İmamlarının ittifağı ile mürtes olan. kimse de, şehidin ta'rifinden hâriçtir. Mürtes : Gayri müslimlerle veya yol kesicilerle savaşırken yaralanıp, harb bittikten sonra, bir tarafa çekilip, biraz yiyip içen veya konuşan, uyuyan, ilaç kullanan, ölmeden önce üzerine çadır veya benzeri bir şey kurulan, hayatta iken yaralandığı yerden bir başka yere nakledilen veyahud da akli başında olduğu halde üzerinden bir namaz vakti geçen ve sonra vefat eden müslüman bir kimsedir.

Mürtes olan bir kimsenin, dünya işlerinden bir şey vasiyyet etmesi, ittifaqla irtisastır. Vasiyyet ettiği şeyin âhret işlerinden olması dahi İmâm Ebû Yûsuf (R.A.) 'a göre irtisastır. İmâm Mu-hammed (R.A.) ise buna muhaliftir.

Bazıları : «Bu ihtilâf, o kimsenin dünya işleri ile ilgili vasiyyet etmesi halindedir. Fakat, âhret işleri ile ilgili vasiyyet ederse, ittifaqla o kimse mürtes olmaz.» demişlerdir.

Bazıları da : «İmâmeyn'iri asla ihtilâfi yoktur. Çünkü, İmâm Ebû Yûsuf (R.A.) 'un cevabı, o kimsenin dünya işleri ile ilgili bir vasiyyette bulunması halindedir. İmâm Muhammed (R.A.) 'in cevabı ise âhret işleri ile ilgili vasiyyet etmesi halindedir.» demişlerdir.

Bu durumdaki bir kimsenin alış. veriş yapması ve pek çok söz ile konuşması da irtisastır.

İmâm Muhammed (R.A.) 'in : «Eğer o kimse, yaralandığı yerde bir gün ve bir gece, sağ olarak durmuş olsa, akli başında olmasa bile mürtes olur.» dediği rivayet olunmuştur.

İrtisâs hakkında söylenen bütün bu kaviller ancak harbin sona ermesinden sonra mu'teberdir. Savaş henüz bitmemişse, herhangi bir kimse, sayılan hususların hiç biri ile mürtes olmaz. [\[201\]](#)

Şehidin Hükümü

Şehid olan kimse, yıkanılmaz. Bilakis, kanı dle ve içinde şehid edildiği elbisesi ile defnedilir. Ancak, kefen cinsinden olmayan kürk, çizme ve silâh gibi şeylerden üzerinde bulunan ne varsa hepsi çıkarılır. Keza, ayağında şalvar gibi şey varsa, o da çıkarıldıktan sonra defnedilir.

Eğer üzerinde bulunan- elbisesi, sünnet olan kefenden noksan olursa; meselâ : İzâr ve lifâfe bulunmazsa, mevcûd elbisesinin üzerine bunlar ilâve edilerek kefen-i sünnet tamamlanır.

Ve eğer, şehidin üzerinde bulunan elbise, kefen-i sünnet-den daha fazla ise, fazla olan şeyler çıkartılarak, sünnet olan kefen miktarındaki elbise üzerinde bırakılır.

Haneî İmamlarına göre, şehidin üzerine cenaze namazı kılınır. İmâm Şafî (R.A.) ile İmâm Mâlik (R.A.) buna muhaliftir. [\[202\]](#)

Cenaze Hakkında Müteferrik Mes'eleler

Ölünün, velisinin cenaze namazını kıldırması için başkasına izin vermesinde bir beis yoktur. Bu husus, bazı nüshalarda, «izin» yerine «ezan-duyurma, ilân etme» şeklinde vâki' olmuştur. Yâni, «insanların bazısının, diğer bazısına, bu cenazeyi -ölünün hakkını edâ etmeleri için duyurmasında bir beis yoktur», demek olur. Hirtâye'de de böyledir.

Bir müslümanın akrabası olan bir kâfir ölse, o müslüman kimse, akrabası olan kâfiri, sünnet olan şekle bakmaksızın necis bir elbise yıkar gibi yıkayarak bir bez parçasına sarar. Ve bir çukur kazıp, o kâfiri bu çukurun içine bırakır. O müslümanın, kâfir olan bu akrabasını, kendi dininden olan kimselere verip, defnini onlara havale etmesi de caizdir.

Ancak, o kâfirin kendisi gibi kâfir olan bir velisi varsa, onun işlerini, bu müslüman kimsenin kendi üzerine alması uygun, olmaz. Bilakis onların aralarından çekilmelidir. Ancak, onlar âyinlerini icra ettikten sonra, defnetmek için götürürlerken, o müslüman dilerse, kâfir akrabasının cenazesini uzaktan takip edebilir.

Fakat, zikrettiğimiz bütün bu hususların hepsi o kâfirin küfrünün irtidâd neticesinde olmaması şartına bağlıdır.

Fakat, eğer o kâfir mürted ise (müslüman olduğu halde sonradan kâfir olmuş ise), 6 müslüman, akrabası olan bu mürtedi yıkamayrp, kefenlemediği gibi, sonradan girmiş bulunduğu dinden olan kimselere de vermez. Onu köpek gibi bir çukura atar.

Bir kimse öldüğü zaman, hiç malı bulunmasa ve onun tekfin edilmesi üzerine vacip olan bir kimse de olmasa, o kimsenin kefeni, bütün insanlar üzerine kefen-i kifayet miktarı ile vâ-cib olur. Bu durumda, bu kimsenin kefeni beytül'mâle vacip olur, demektir.

Eğer beytül-mâil'de bulunmaz veya bulunduğu halde zulmen men' olunur ve" verilmezse, o kimsenin teçhiz ve tekfini için kâfi gelecek şey insanlardan talep edilir.

Bu kimsenin teçhiz ve tekfinin hercandıktan sonra, bir miktar şey artarsa ve bu şeyin sahibi de belli olmazsa, o artan şey başka bir ölünün kefenine sarf edilir. Fakat, artan bu şeyin sahibi belli ise, bu şey kendisine İade edilir.

Eğer, kalan bu şeyin sahibi belli değilse ve kul'lanılabileceği bir başka ölü de yoksa, bu şey tasadduk edilir. (Sadaka olarak bir fakire verilir.)

Henüz taze iken, kefeni soyulmuş olan bir ölü, bütün mâlından tekrar kefenlenir. Eğer o kimsenin malı vârisler arasında taksim edilmişse, ikinci

defa kefenlenmesi varisleri üzerine vacip olur. Fakat,, bu kimsenin malı borçlu olduğu kimseler arasında taksim edilmişse, bu kimseler üzerine, o ölüyü ikinci defa kefenlenmek vacip olmaz.

Bir kimse, bir ölüyü kendi malından kefenlenmiş olduktan sonra, o kefeni, başka bir kimsenin elinde görse veya o kimsenin, kefenlenmiş olduğu ölüyü yırtıcı bir hayvan parçalamış olsa da, kefeni kalmış bulursa, o kefen, ölüyü kefenlemiş bulunan kimsenindir Çünkü, ölü o kefenin mâlikî değıldir.

Bir ölü kefene sarıldıktan sonra, kendisinden herhangi bir şey çıkmış olsa, Hanefî imamlarına göre, o ölüden herhangi bir şeyin yıkanması gerekmez.

İddet beklemekte olan kadının, ölmüş olan kocasını yıkaması ittifakla, çâ-iz görülmüştür. Fakat, bize göre, kocanın ölen karısını yıkaması caiz değıldir. Diğer üç mezhebin imamları ise buna muhaliftirler.

Fakat, çocuk doğurması sebebi ile iddet beklemesi kesilen kadının ölü kocasını yıkaması da caiz değıldir. Bu kavle de İmâm Mâlik (R.A.) ve İmâm Şafî (R.A.) muhaliftir.

Keza, eğer kadın kocasının ölümünden önce taîk-ı baine ile boşanmış olsa veyahud onun ölümünden önce veya sonra irtidâd etse, veyahud da kocasının başka bir kadından olan oğlunu veya kocasının babasını öpse veyahud da şüphe ile bu kocası ile cima' etmiş oîsa, bu kadının da ölmüş kocasını yıkaması caiz olmaz,.

Talâk-ı rici' ile boşanan kadın, ölmüş olan kocasını yıkayabilir, îmâm Şafî (R.A) buna muhaliftir.

Ümm-i veled, efendisini iddet beklemekte olsa bile yıka-yamaz. Sahih olan kavi budur. îmâm-ı A'zam (R.A.)'dan gelen bir rivayette de, ümm-i veledin efendisini yıkamasının caiz olduğu, nakledilmiştir. İmâm Züfer'in, İmâm Mâlik (R.A) 'in ve îmâm Aivned bin Hanbel (R.A.)'in kavilleri de böyledir.

Eğer, Ölü yıkanıp kefenlendikten sonra, bir uzvunun tamamına su değımemiş olduğu anlaşılırsa, kefeni açılarak o uzvu yıkanır Ve o ölünün cenaze namazı kılın iniş olursa, onu da tekrar kılarlar.

Keza, bu uzvun yıkanmadığı, ölü kabre konup üzerine toprak atıldıktan sonra hatırlanmış ve anlaşılmış olursa; kabir açılmaz ve o cenaze çıkarılmaz; O uzvun yıkanması sakıt olmuş olur. Bu durumda, o Ölünün cenaze namazının tekrar kılınması da caiz olmuş olur.

Mebstû'da : «Ölü defnedildikten sonra, yıkanması unutulmuş olan uzvun yıkanması sakıt olur. Fakat, bu kimsenin kabri üzerine cenaze namazı kılınır. Ezhar olan kavi budur.» denil inıştır.

Keza, ölü yunmadan veya kefenlenmeden, defnedilmiş bulursa ve üzerine de toprak atılmış olsa, bu -durumdan sonra onun kabri de açılmaz.

Eğer, kefenlendikten sonra, ölünün bir parmağının veya buna benzer bir uzvunun yıkanmamış olduğu anlaşılmış olsa, bu uzvu yıkamak için kefeni bozulup açılmaz. İmâm Mıhammed İR.A.3 bu kavle muhaliftir.

Fakat, eğer parmak miktarınca bir yerin yıkanmamış olduğu, kefenlenmeden anlaşılmış olursa, ittifakla o yer yıkanır.

Eğer ölü, başka birinin elbioesi ile veya parası ile defn-oTunursa veyahud gasbedilmiş bir yerde ve şuf a, ile alman bir yerde defnedilmiş bulunursa, bu gibi şeylerin sahihlerinin dâva etmesi hâlinde, ölü mezardan çıkartılır.

Ölüyü defneden kimselerden, kabre bir meta' düşmüş oîsa ve bu durum üzerine toprak örtüldükten sonra anlaşılmış olsa, kabir açılarak o şey çıkanlar.

Zikredilen bu şeylerden başka bir sebep ile 'kabrin açılması caiz değıldir.

Bir kimse öldüğü zaman, su bulunmadığından dolayı o ölüye teyemmüm verdirilerek namazı kılınmış olsa ve daha sonra da su bulursa, onun su ile yıkanılıp, cenaze namazının tekrar kılınması gerekir. Bazıları ise : «Cenaze namazı tekrar kılınmaz.» demişlerdir.

ile ölü arasında müşterek olan veya ölüden, diriye miras kalmış bulunan bir elbise bulursa, eğer diri soğuktan veya telef olma korkusundan dolayı o elbiseye muhtaç ise, onu dirinin kullanması daha evlâdır. Fakat, böyle bir ihtiyacı yok ise o elbiseye ölü daha evlâdır; yani onunla ölünün kefenlenmesi daha uygundur.

Keza, su da böyledir. Susuzluğu sebebi ne diri ona şiddetle muhtaç olursa, onun biz ihtiyacı, mevcut su ile ölünün yıkanmayıp, dirinin durumunun öne alınmasını gerektirir. Aksi takdirde bu su, ölünün gasledümesine sarfedür.

Zarûretsiz olarak, iki ölüyü bir kabre defnetmek caiz değıldir. Zaruret anında bir kabre iki kuş defnedilirse, aralarına topraktan bir perde yapılır.

Bir kefen içinde iki ölüyü bir araya getirip kefenlemek de Hanefî İmamlarının tamamına göre caiz değıldir. Ancak, Şâfiiler ve Hanbelîler zaruret halinde bunu caiz görmüşlerdir.

Bir kimse, ben öldükten sonra cenaze namazımı filân kimse kıldırın diye vasiyyet etse, bu vasiyeti bâtıdır. Namaz kıldırması vasiyyet edilmiş olan kimsenin, ölen kimsenin velîlerinden izin almadan, cenaze namazını kıldırma üzere öne geçmesi caiz değıldir.

Keza, bir kimse yıkanmasını ve kabre konulmasını belli bir şahsa vasiyyet etmiş olsa, bu vasiyeti de bâtıdır. Fakat, bu şekildeki vasiyyet İbn-i Rüstem'in rivayetinde caizdir.

Bir cenazenin namazını, sadece kadınlardan meydana gelmiş olan bir topluluk kılmış olsa, bu caizdir. Ve kadınların kılmış olduğu bu namazla, farz sakıt olur..

Kadınlara bu durumda cenaze namazını toplu halde durarak ve fakat tek başlarına kılmaları müstehabtır. Cemâatle kılmış olsalar bu da caiz olur.

[203]

Birden Çok Cenaze İçin Bir Namaz

Şayed, bir çok cenaze bir arada toplanılmış olsa, bunların hepsi için tek bir cenaze namazı kılınması da caizdir.

Bu durumdaki cenazeleri, erkekler imâmdan tarafa konulmak üzere, ard arda sıralamak gerekir. Bu erkeklerin hür veya köle olmaları da müsavidir.

Bu sıralama esnasında, erkeklerden sonra çocuklar, onlardan sonra hünsâlar, onlardan sonra da kadınlar konulur.

Eğer dilerlerse, bütün bu cenazeleri bir saf hâlinde dizerler. Bu durumda, o cenazelerin her biri için bir cenaze namazı kılmak efdâldir.

Eğer, imâni bir cenaze namazına tekbir alıp başladığı sırada, başka bir cenaze .daha getirilmiş olursa, birinci cenazenin namazını 'tamamladıktan

sonra, ikinci cenazenin namazını kılmaya başlar. [\[204\]](#)

Mü'min Cenazeleri İle Müşrik Cenazeleri Karışır

Müslüman ölüleri ile müşrik ölüleri karışmış olursa, eğer aralarını fark ve temyiz edecek bir alâmet varsa, bununla amel edilir. Bazıları: «Müslümanların alâmeti, sünnetli olmaları, saç ve sakalına kına yakmış bulunmaları, bıyıklarını kısaltmaları ve siyah giyinmeleridir.» demişlerdir. Fakat, sünnetli olmanın müs-lümanın alâmeti olabilmesi, o ölüler arasında yahudî bulunmaması şartına bağlıdır.

Siyah elbise giymek ise, kâfirlerde de daha çok olduğundan, bu müslümanın alâmeti olamaz. Bıyığı kısaltmak da, keza alâmet olmaya lâayık değildir. Çünkü, gâzüerin dârü'l-harbde bıyıklarını uzatmaları mendûbtur.

Eğer, bu ölülerin aralarını fark edebilecek bir alâmet bulunmazsa ve müslümanların sayısı çok ise, o ölülerin tamamı yıkanır ve üzerlerine cenaze namazı kılınır. Ancak, namaz kılınırken müslümanlara niyyet edilir.

Eğer, karışmış bulunan bu ölüler arasında kâfirler çok ise, bu cenazelerin hepsi de yıkanıl fakat üzerlerine cenaze namazı kılınmaz.

Eğer, karışmış olan ölüler arasında müslümanlarla kâfirlerin, sayısı eşit olursa, bazıları: «Bu ölülerin üzerine namaz kılınır.» demişlerdir. «Kılınmaz» da denilmiştir.

Karışık olan ölüleri defnetmek hususunda bazıları: «İslâm kabristanına defnolunurlar.» demişler, bazıları da: «Müşriklerin kabristanına defnedilirler.» demişler ve bazıları ise: «Bunlar için müstakil bir kabristan yapılır; bu kabirlerin üzerleri de ve hörgücü gibi yükseltilmez; üzerlerindeki topraklar yassıdır.» demişlerdir.

Bu ihtilâfın aslı ebl-i kitab olan bir kadınla ilgilidir. Bu kadın bir müslümanın nikâhı altında olduğu halde ye hamile iken ölmüş olsa, onun cenaze namazı ittifakla kılınmaz. Fakat defni hususunda.-sahabe ihtilâf etmişlerdir. Bazıları: «Ehl-i kitap olan o kadın müslüman kabristanına defnedilir.» demişler; bazıları ise: «Müşriklerin kabristanına defnedilir.» demişlerdir.

Utbe bin Âmir ve Vasile bin Eska': «O ehl-i kitâb kadın için ayrı bir kabir ittihaz olunur.» demişlerdir. Ehvât olan da budur.

Mâliki kitaplarının bazısında, bazı âlimler : «O kadının sırtı kibleye doğru konur. Çünkü, karnındaki çocuğun yüzü, kadının sırtındır?» demişlerdir. [\[205\]](#)

Böylece, çocuğun yüzü kibleye karşı-gelmiş olur.» denilmiştir. İmâm Sürücü de «Bu kavil ahsendir.» demiştir.

Kim Olduğu Bilinmeyen Ölü

Dâr-ı islâm'da kim olduğu bilinmeyen bir kimse, öldürülmüş olarak bulursa, eğer bu kimsenin hangi milletten-dinden- olduğuna delâlet edecek bir alâmet bulunursa, onunla amel edilir. Eğer, üzerinde böyle bir alâmet bulunmazsa, bir rivayette «c maktul gasledilir ve fakat üzerine cenaze namazı kılınmaz.» denilmiştir.

Fakat, esahh olan kavil, dâr'e tabî olarak, o kimsenin cenaze namazlarının kılınmasının gerektiğidir.

Nitekim dâr-ı harbde bulunup, üzerinde hangi milletten (hangi dinden) olduğuna dair bir alâmet bulunmayan kimse hakkında en sahih olan kavil, dar'in hükmüne tâbi' olarak, ona kâfir hükmü verilmesidir. [\[206\]](#)

Cenaze Ne Zaman Defnedilmeli

Eğer cenaze, akşam namazı vaktinde hazır olursa, önce akşam namazının farzı kılınır; sonra cenaze namazı kılınır; ondan sonra da akşam namazının sünneti kılınır. Bazıları: «Akşam namazının sünneti de, cenaze namazından önce kılınır.» demişler

Cenâze, eğer bayram "namazı vaktinde hazır olursa, önce bayram namazı kılınır; sonra cenaze namazı kılınır; bayram namazının-hutbesi de cenaze namazından sonraya bırakılır.

Cuma'ın günü sabah vaktinde teşhiz olunan cenazeyi, üzerine büyük bir cemâat namaz kılın diye, cum'a vaktine te'hîr etmek mekruhtur.

Fakat, eğer ölüyü defin ile meşgul olmak sebebi ile, cumanın geçmesinden korkulursa, ölünün defni cum'adan sonraya tehir edilir. [\[207\]](#)

Cenazenin Peşinde Yürümek

Eğer bir kimsenin cenazeye komşuluğu, akrabalığı veya. onun meşhur bir iyiliği varsa, cenazenin peşinden gitmesi. nafil ibâdetle meşgul olmaktan efdâldir.-Aksi takdirde cenazenin peşi sıra gitmeyi nafil ibâdetle meşgul olması daha efdâldir. [\[208\]](#)

Cenazede Ücretle Yaptırılacak Ve Yaptırılmayacak İşler

Cenazeyi taşımak veya mezar kazmak üzere ücretle adam tutmak caizdir,

Fakat, ölüyü yıkaması için, ücretle adam tutmak caiz değildir. Meşâyihin bazıları, bunu da caiz görmüşlerdir. [\[209\]](#)

Ölü Nerede Defnedilmelidir

Ölen veya öldürülen kimselerin buldukları yerdeki kabristana defnedilmeleri müstehâbtır.

Ancak defnedilmeden önce. bir mil veya iki mil miktarında uzak olan bir yere naklolunmalarında da bir beis yoktur. Bu kavil, cenazenin bir "beldeden diğer bir beldeye nakledilmesinin mekruh olduğuna delâlet eder.

Bazıları ise : «Sefer mesafesinden daha aşağı olan bir yere cenazenin nakledilmesi caizdir.» demişlerdir.

Bazılar, da : «Sefer mesafesine, cenazenin nakledilmesi mekruh değildir demişlerdir. [\[210\]](#)

Ölü Kabirden Çıkarılır Mî?

Fakat, definden sonra ölüyü kabrinden çıkarmak caiz olmaz. Ancak, defnedildiği yer başka bir kimsenin hakkı olursa, cenazeyi kabrinden çıkarmak .caiz olur.

Bu durumda, ölünün defnedilmiş olduğu yerin sahibi dilerse ölüyü kabirden çıkartır; dilerse kabri düzeltip üzerine ekin eker.

Kınye'de: «Ceyhun Irmağının yakınında bulunan kabirlere, Ceyhun'un yıkıntısı ulaşırsa, o kabirlerde bulunanları başka bir yöre nakletmek caiz olmaz.» denilmiştir. [\[211\]](#)

Çeşitli Mes'eleler

Bir kimseyi öldüğü evin içine defnetmek mekruhtur. Bu hususta, ölen kimsenin büyük veya küçük olması da müsavidir ve hepsinin hakkında da kerâhat vardır. Çünkü ev içinde defnedilmek Peygamberler (aleyhimü's selâm)'a mahsustur.

Bir yere bir ölü gömülmüşken, o yere ba-şka bir ölü daha defnedilmez. Ancak, birinci ölü çürümüş ve kemiği kalmamış olursa, bu durumda ikinci cenazenin de oraya gömülmesi caiz olur.

Kabir yapmaya elverişli bir yer bulunmayınca, zaruret vaktinde, o yere ikinci bir ölünün defnedilmesi de caiz olur. Fakat, bu durumda önceki ölünün kemikleri bir yere toplanır ve o kemiklerle ikinci ölü arasına topraktan bir perde yapılır.

Bir kimse, gemi içinde ölse ve yakınında kara bulunmasa, o ölü gasledilir ve kefenlenir; üzerine cenaze namazı kılındıktan sonra denize bırakılır.

Kabir üzerinde bulunan taze otlar kopannak mekruhtur. Fakat, kurumuş otları kesmek mekruh değildir.

Bir kimse, bir yolu yeni zannetse ve bu yolun altında da kabir bulunduğunu zannetse, o kimsenin bu yolda yürümesi ve onu çiğnemesi mekruhtur.

Kabir ister yeni olsun, ister köhne bulunsun, kabrin yanında uyumak ve kazâ-i hacet etmek mekruhtur.

Kabrin yanında, sünnet olduğu bilinmeyen herhangi bir şeyi yapmak da mekruhtur. [\[212\]](#)

Kabir Ziyareti

Bilinen ve maksûd olan ise, kabri ziyaret etmek ve onun yanında ayakta durarak duâ etmektir.-Kabrin, yanında şöyle dua edilir:

Es-selâmü 'aleyküm dâre kavmin mü'minine ve ene inşâ ellâhü biküm lâ hıkûne es'elü'llâhe ve lekümü'l-'afiyete).

Mânâsı :Selâm size, ey mü'minler yurdunun sakinleri! Bizler de, inşallah sizlere kavuşacağız. Allâhu Teâ,lâ'dan bizim ve sizin için afiyet, uhrevi

Sıyanet ve selâmet dilerim. [\[213\]](#)

Çeşitli Mes'eleler

Kabrin yanında Kur'ân okumak için, çok sayıdaki şahsın topluluk hâlinde oturması hususunda ihtilâf vardır. Muhtar olan kavle göre bu durum mekruh değildir.

Ölüyü gece defnetmek mekruh değildir; fakat müstehab olan ölünün gündüz defnedilmesidir.

Hâmile iken ölen bir kadının karnındaki çocuk hareket etse.ve onun canlı olduğuna zann-ı gâlib bulunsa, o kadının karnı yarılıp çocuk çıkarılır.

Fakat, bir kadın inci yutsa veya başka bir kimsenin malını yutsa ve sonra da ölse, bazıları: «Yuttuğu şeyi çıkartmak için, o kadının karnı yarılmaz» demişler; bazıları da: «...Karnı yarıılır.» demişlerdir. İbn-i Hümân da : «Bu son kavil evlâdır.» demiştir.

Yahudilerin veya diğer kâfirlerin kabirlerinde bulunan kemiklerini ihâneten kırmak caiz değildir. Çünkü, hayatta iken onlara ezâ haram olduğu gibi, öldükten sonra da kemiklerini kırılmaktan korumak vâcibtir. Kâdihân'da da böyledir.

Erkeklerin kabirleri ziyaret etmesi müstehâbtır; fakat ka-dınlann kabirleri ziyaret etmesi mekruhtur.

Kabri ziyaret eden kimse, kibleye karşı ayak üzerinde durup duâ eder. Bazıları da: «...Ölünün yüzüne karşı durur.» demişlerdir. İmâm Şafî (R.A.) 'hin kavli de budur.

Peygamber (S.A.V) Efendimizin ziyaret edilmesi hakkındaki kavil de böyledir.

Kınye'de Ebûl-Ley's'in şöyle dediği zikredilmiştir: «Kabir ziyaretinde bulunan kimsenin elini kabir üzerine koyması sünnet ve müstehab bilmem. Ve fakat, böyle yapılmasında bir beis de görmem.»

Şerefü'l-Eimme'nin de : «Kabir üzerine el konulması bid'at-tir. Bunun hristiyanların âdetlerinden olduğu İhyâ'da bildirilmiştir.» dediği yine Kınye'de zikredilmiştir.

Kabir üzerine el koymanın bid'at olduğunda, bunun Resulullah'ın ve sahabelerden hiç birisinin sünneti olmadığında şüphe yoktur.

Bir musibetten dolayı kabirde üç gün oturmak caizdir; fakat bunun hilafını yapmak evlâdır. Musibet vaktinde mescidde oturmak ise mekruhtur. [\[214\]](#)

Ta'ziyede Bulunmak

Ölü sahibine ta'ziyede bulunmak müstehâbtır. Ta'ziye esnasında şöyle demek uygun olur:

A'zame'llahü ecreke ve ahsene 'azâeke ve gaf ere li meyyitike)

Manası: Allah ecrini büyük etsin; sabrını güzel kılsın ve ölünü de affetsin.

Eğer ölü mükellef ise, bu cümlenin tamamı söylenir. Fakat ölü mükellef değilse, sadece, Cvâğfir li meyyitike Allah ölünü affetsin denilir.

Ölünün ehlinin ziyafet hazırlaması mekruhtur. Ancak ölünün komşularının ve uzak akrabalarının, meyyitin ehli için yemek hazırlamaları ve yemeleri için onlara işaret etmeleri müs-tehâb olur.

Bezzazı: «Bir kimsenin ölümünün birinci gününde, üçüncü gününde ve yedinci gününde, ölünün ehlinin yemek yapması mekruhtur. Bazı mevsimlerde kabre yemek götürmek ve Kur'an okumak için da'vet ittihâz etmek; Kur'ân hatmi için veya En'am Süresini, ihlâs Süresini okumak için sâlih kimseleri ve kurrâla-n toplayıp onlara yemek yedirmek mekruhtur. Fakat, yemeği fakirler için hazırlarsa, bu güzeldir.» demiştir. Bu konu,

üzerinde düşünülmesi gereken bir husustur. [\[215\]](#)

Mezarla İlgili Bazı Mes'eleler

Bir kimse, mülkiyeti altında bulunan bir yeri kabristan yapsa; başka bir kimse de oraya, tabut, teneşir, kerpiç ve bunlara benzer şeyleri koymak için bir ev yapmış olsa, eğer bu yer geniş bir yerse, evin yapılmasında bir beis yoktur. Fakat yer geniş değilse, yapılan ev yıkılır ve yerme mezar kazılır. Çünkü, o yerin sahibi orayı kabristan yapmıştır; kabristanda ise, zaruret olmadıkça başka bir şey yapılmaz.

Bir Kimsenin kazmış olduğu kabre, başka bir kimse ölüsünü defnetmek istese, bu durumda eğer kabristan geniş ise, bu ölünün o kebre gömülmesi mekruh olur. Fakat, eğer kabristan geniş değilse, bu ölünün o kabre konulması caizdir.

Fakat, bu mezarı ilk kazan kimsenin, mezar kazdırmak için harcadığı parayı tazmin etmesi serekir.

Bu mes'ele, şu kimsenin mes'elesine benzer Bir kimse bir namazgaha veya bir mescide veyahut da bir meclise, bir döşeme yapsa, yer geniş olduğu takdirde, başka bir kimsenin o döşemeyi ortadan kaldırması mekruhtur. Fakat, yer geniş değilse, döşemeyi sökmek de mekruh olmaz.

Bir kimsenin ölmeden önce; kendisi için mezar kazıp ha--zırlamasında bir beis yoktur. Ve o iş ile me'cûr olur. Bazıları ise: «Bir kimsenin, kendisi için mezar hazırlaması mekruhtur. Fakat, kefen gibi şeylerin hazırlanması, mekruh değildir. Çünkü,, mutlaka buna ihtiyâç hissedilecektir. Fakat kabir bunun gibi değildir. Çünkü, Allahü Teâlâ:

«Bir kimse nerede öleceğini bilmez» [\[216\]](#) buyurmuştur.» demişlerdir.

Bezzazı, imâm Siğâr'dan naklederek: «Eğer bir kimse ölünün alnına veya sarığına veyahut da kefenine-ahidnâme yazmış olsa, Allahu Teâlâ'nın bu ahidnâme sebebi ile o ölüyü affetmesi umulur.» demiştir.

Mütekaddimi'nin bazılarının rivayetine göre : Bir kimse, öldükten sonra kendisinin alnına ve göksüne (=Bismillâhi'r-rah mâni'r-rahîm) yazılmasını vasiyyet etmiş ye ölünce bu vasiyye-tı yerme, getirilmiş. Daha sonra bu; kimse rüyada görülmüş ve halinden sorulmuş, o şu cevâbı vermiş:

Beni kabre koydukları zaman, azâb melekleri geldi ve bana azâb etmek istediler. Fakat, ne zamanın ainında ve göksün-de Bismî'Uahi'r-rahmâm-ramru yazılmış olduğunu' gordü-lerse, oesmele-i şerif hürmetine bana azâb etmediler. [\[217\]](#)

Mescidlerle İlgili Hükümler; Pîs Koku İle Mescide Girmek

Mescidi kötü kokuların girmesinden korumak vâcibtir. Zira, Peygamber IS.A.V.) Efendimiz:

«Sarımsak, soğan ve pırasa yiyen kimse, bizim mescidimize yaklaşmasın. Çünkü, melekler de, insanların eziyet duydukları şeylerden eziyet duyarlar.» buyurmuştur. [\[218\]](#)

Mescidde Yapılması Yasak Olan Şeyler

Ayrıca, mescidi dünya kelâmından korumak; orada alış veriş yapmaktan,- şiir söylemekten, kendisine had tatbik edilmesi lâzım gelen kimselere mescid içinde had tatbik etmekten; mescidde yitik aramaktan; mescide zarûretsiz uğrayıp, içinden geçmekten, mecnunları ve çocukları namaz kılmaktan veya benzeri bir şey yapmaktan başka bir maksatla mescide-sokmaktan; uiescidde sesini yükseltmekten; mesciaae hır Kimse ile husumet edip çekişmekten :sakmmak ve bu fiillerden mescidieri korumak vâcibtir. Bütün bu failer hakkında Peygamber (S.A.V.-) Efendimizden nehiy vârid olmuştur.

Fakat, i'ikâfta bulunan kimsenin, ihtiyacı miktarmca alış veriş yapması mubahtır. Ancak, ticaret ve kazanç için, mu-tek'ifin alış-veriş yapması da mübâh değildir.

Şiir söylemenin yasaklanmasında maksat, zikir ve ibâdet olmayan şiirdir. Fakat, zikir ve ibâdet olan şiiri mescidde okumak mubahtır.

Mescidde abdest almak mekruhtur. Ancak, mescidde ab-dest almak için ayrılmış bir yer varsa, orada abdest almak mekruh, değildir,

Mescidde dikiş dikmek, mekruhtur. Ancak mfisciaî çocuklardan ve diğerlerinden koruyan kimseve. zaruret oldueu zaman mekruh değildir.

Viescia içinde ücretle katiplik yapmak veya çocuklara ücretle muallimlik etmek mekruhtur. Fakat bunlar tasbi olarak yapılırsa, bazılarına göre mekruh değildir. Ancak, zaruret olmadıkça mescidde talîmin (öğretmenin) mekruh olduğu kavli daha uygundur.

Mescidin içinde insanlardan bir şey dilenmek haramdır; dilenen kimseye bir şey-vermek";ise mekruhtur. 'Bazıları: «Mescid içinde insanlardan bir şey dilenen kimse, insanların omuzlarından atlamaz ve namaz kılan kimselerin önünden geçmezse,' ona bir şey vermek mekruh değildir.» demişlerdir. Ancak, bu hususta önceki kavil ahvattır.

Mescidin duvarına, yerlerine, hasırlarına tükürmek ve süm-kürmek mekruhtur. Ancak, bunlar galebe ederse, elbisenin bir ucu ile alıp, ovalar. Eğer bunları' zarurî olarak ağızından veya burnundan dışarı atmak icâb ederse, onu taş altma gömer. Hasır, mescidden bir parça olmadığı için, -zaruret hâlinde hasırın üzerine atmak daha hafiftir.

Ayağına veya başka bir uzvuna çamur bulaşmış olan bir kimsenin, o çamuru mescidin duvarına veya direğine sürmesi mekruhtur. Fakat, bu çamurlu

uzvu mescidde birikmiş olan toprağa veya oraya konulmuş bulunan bir ağaca sürmesinde beis yoktur. Bu çamurlu uzvu, mescidde bırakılmış plan,"Fakat üzerinde namaz kılınmayan bir hasır .parçasına sürmesinde de beis yoktur. Fakat, evlâ olan bövle yapmamaktır.

Eğer, mescide toprak döşenmişse, çamurlu uzvu o toprağa sürmek de mekruhtur.

Mescidde su kuyusu kazmak caiz değildir. Ancak, mescidde eskiden su kuyusu varsa, hâli zere bırakılır.

Mescide ağaç dikmek de mekruhtur. Ancak mescidin yeri sulu olur ve bu sebeple orada, direk durdurulamazsa, mescide direk olması için, orava ağaç dikmek caizdir.

Mescidin hasırlarını ve diğer eşyasını koymak üzere, mescide bir ev yapılmasında bir beis yoktur.

Rir.kim özürsün alarak mescidi yol ittihaz.edip, oradan geçmeyi istese, mescid içinde bir miktar .yürüyün, sonra üsman olsa, mescidi yol etmiş olma hatasını telâfi edebilmek için, derhal geri dönüp girdiği kamdancıkması gerekir.

Pis çamurla mescidi sıvamak veya aydınlanmak için- mescidin kandillerinde tis yağ vakmak mekruhtur.

Mescidde, mübâh olan kelâmla da konuşmak mekruhtur.

Mescidde uyumak da mekruhtur. Fakat i'tikâfta olaiiler mescidde uyumaları mekruh değildir. Bazıları: «Garîb olan kim senin mescidde uyumasında bir beis yoktur.» demişlerdir. Fakat mescidde uyumak hususunda ihtilâf edilmiş olduğundan, orada uyumayı isteyen kimse için evlâ olan, önce i'tikâfa niyyet etmesi ye sonra uyumasıdır. Böylece ihtilâflı bir şeyi yapmaktan kurtulmuş olur.

Mescidde olan bir kimse, kendisinden bir koku ve benzeri şeylerin çıkmasından sakınmalıdır.

Mescidde, namazdan başka bir şey için oturmakta da beis yoktur. Ancak, musibet içiri oturmak mekruhtur,

Mescidde yapılması mekruh olan bir şeyi, mescidin üstünde yapmak da mekruhtur. [\[219\]](#)

Hangi Mescid Daha Faziletlidir

İçinde ibâdet edilmesi bakımından mescidlerin en faziletlisi sonra,

- 1- Mescid-i Haramdır. Ondan sonra,
- 2- Medine'deki Mescia-i Nebi'dir. Ondan sonra,
- 3- Kudüs'teki Beyc-i Makdis (= Mescidi Aksa) dır. Ondan
- 4- Kubâ Mescidi'dir. Ondan sonra da,
- 5- Hangi mescid daha eski ise, odur. Ondan sonra da,
- 6- Hangi mescid daha büyükse odur.

Kâdhân ve diğerleri: «Mescidlerin en eski olanı en fazi-letlisidir. Eğer eskilik bakımından iki mescid müsavi olursa, daha yakın olanı efdâldir. Eğer yakınlık itibariyle de bu iki mescid mü-sâyî olursa ye bunlardan birinin cemâati fazla bulunursa, fakıyh ve muktedî olan kimsenin cemâati az olan.mescide gitmesi gerekir, Fakıyh olmayan kimse ise, muhayyerdır; hangisini dilerse ona gider Fakat, hangisinin imâmı' daha sâlih ve daha

fakıyh isero mescide gitmesi efdâldir. [\[220\]](#)

Kisinin Kendi Mahallesinin Mescidinde İsamaz; Kıtması

Cemâati bile, kişmm Kendi kabilesinin mescidine gitmesi, camie gitmesinden daha efdâldir; Gâmi'in cemâati pek çok olsa bile, kişinin kendi kabilesinin mescidine gitmesi daha eictâldir.

Bir kimse kendi mahallesindeki mescidin cemâatine yeti-şemese ve fakat başka bir mescide gittiği takdirde, orada cemâate yetişecek olsa, o" ikinci mescide gitmesi efdâldir.

Ancak, Mescid-i Haram (Ka'bei ile Medine'deki Mescid-i Nebi'de cemâate yetişmeyen Kimsenin başka bir mesciae gitmeyip namazını, bu mescidlerde kılması daha efdâldir. Mescid-i Ak-sâ'nım da bu iki mescid gibi müstesna olması daha uygundur.

Bir kimse, başka camideki cemâate yetişemeyecekse, kendi mahallesinin mescidinden ayrılmayıp, bu mescidin hakkını yerine getirmek için namazını, mahallesinin mescidinde kılması daha, evlâdır.

Kişinin mahallesinin mescidinin hakkını yerine getirmesi bakımından, bir mescidde müezzin ezan okuyunca, cemâat gelmese, bu müezzin, camiinde tek basma namaz kılar, cemâati olan başka bir mescide gitmez.

Keza, bir mescidin müezzini, ezan okuduktan sonra gibi olsa, fakat bu mescide cemâat gelmiş bulunsa, bu cemâat başka bir .mescide gitmez. Cemâatten biri öne geçip imâm olur ve namazı kendi mescidlerinde. kılarlar.

Keza, cemâatten biri; bir mescidde iftitâh tekbirine-veya birinci rek'ate veyahud da ikinci rek'ate yetişemese^ve fakat başka bir mescidde onlara yetişmesi mümkün, olsa, bu şahıs başka bir mescide gitmez,

Eğer bir mescidin imâmı yatsı namazını, şafak tarafındaki beyazlık kaybolmadan önce kıldırılmakta ise, efdâl olan, bir kimsenin, yatsı namazını; beyazlık Kaybolduktan-'sonra, yalnız başına kılması ve o imâmın yanına varmamasıdır,

Nazm'da : «Bir kimsenin ders almak için veya hadis dinlemek maksadı ile namazını üstadının.mesciarnde kılmayı ihtiyar etmesi, Duittifâk efdâldir." denilmiştir.

Kâdhân'da da: «Mahallenin imâmı olan şahıs, zâni olur veya riba yemekte bulunursa, cemâatından"olan kimselerin başka olur mescide gitmeleri caizdir.» denilmiştir.

Keza, Mahallenin imamında, kendisinin imamlık yapmasını-mekruh kılacak bir özellik bulunursa cemâatin başka bir mescide gitmeleri uygun olur [\[221\]](#)

Mescidden Çıkmanın Doğru Olmadığı Haller

Bir kimse, cemâatle namaz kılmak için, bir mescide girdiği zaman, başka bir mescidde kamet getirilse, o kimse namaz kılmadan, girmiş bulunduğu mescidden çıkmaz.

Bir kimse, bir mescidde iken, o mescidde ezan okunsa, o kimsenin ezanı okunan bu vaktin namazını kılmadan, o mescid çıkması mekruh olur. Ancak, o kimse başka bir mescidde imâm veya müezzini bulunur da-, görevli bulunduğu mescidin cemâatinin işlerini nizâma koymak ancak onunla mümkün olursa, bu kimsenin ezandan sonra, bulunduğu .mescidi terketmesi mekruh değildir.

Keza, o ezanın okunduğu vaktin namazını, mescid içinde bulunan kimse kıldıktan sonra, bu mescide cemâat toplanmış olsa, önceden namaz kılmış olan kimsenin toplanan cemâatle tekrar namaz kılmadan mescidden çıkması mekruh değildir.

Ancak, bu durum öğle ve'yatsı'namazlarında meydana gelirse; yani bir kimse mescidden çıkmadan bu vakitlerin namazı için kamet getirilirse, bu iki vakitte nafil olarak namaz kılmak mübâh olduğu için, nafil olmak üzere imâma uyararak yeniden namaz kılar. Çünkü, o kimse imâma uyararak namaz kılmadan, mescidden çıkarsa, râfdzilikle itham edilebilir. Zîrâ râfiziler, namazı cemâatle kılmazlar. [222]

Namaz Gâhla:

Ebu Leys'e göre, bayram namazı kılınan yerlerle, cenaze namazı kılınan yerler (namazgahlar) de mescid hükmündedir. Fakat, imâm Serahsî'ye göre ise, esah olan bu yerlerin (namazgahların) mescid hükmünde olmayışıdır, Kâdihân ise bu iki kavli birleştirerek Namaz kılınması bakımından Durular (narhazgâhiarj .mescid hükmündedir!er. Saflar birbirine muttasıl olmasa bile, buralarda imâma uymak sahih olur. Fakat, buralardan (namazgahlardan) geçilmesi bakımından ise, buralar mescid hükmünde değildir. [223]

Cünüp ve hayizî olanların buralardan geçmesi haram' değildir.» demiştir.

Finâ-İ Mescid

Finâ-i mescid. (Mescide bitişik olan yer) de mescid hükmündedir. Bir kimse, finâ-i mescidden imâma uysa, saflar muttasıl olmasa ve mescid cemâatle dolu bulunmasa bile, yine imâma uyması sahih olur.

Fakat, finâ-i mescid sadece imâma uymak bakımından mescid hükmünü taşır, cünüp ve benzerinin girmesi bakımından ise finâ-i mescid için mescid hükmü yoktur. Yani, temiz olmayanların buralara girmesi haram değildir.

Finâ-i mescid Mescide bitişik olan ve mescidle arasında bir yol bulunmayan yerler demektir. Ayrıca yol başlarında bulunan ve muayyen bir cemâati olmayan mescidler de finâ-i mescid sayılırlar. Aslında buralar mescid hükmündedir!er; fakat buralarda i'tikâfa girilmez. [224]

İçerisinde Mescid Bulunan Ev

İçerisinde mescid bulunan bir evin kapısı örtülse ve evde bulunan kimseler de bu mescidin cemâati olsalar ve bu kimse' ler o mescidde namaz kılmaktan hiç bir kimseyi men etmeseler, o evde bulunan mescid, cemâat mescidi hükmündedir. Yukarıda söylediğimiz hükümlerin tamamı bu mescid hakkında da sabit olur ve o mescidde i'tikâfa girmek de sahîttir.

Fakat, eğer o evin kapısı örtülünce, o mescide cemâat toplanmazsa ve ancak açıldığı zaman dışarıdan cemâat gelirse, o evin halkı o mescidde namaz kılmaktan kimseyi men etmemiş olsalar bile, yine de o mescid cemâat mescidi olmaz. Bilakis yol kenarlarında bulunan mescid menzilesinde olur. Ve o mescidde i'tikâfa girilmez. Fakat, diğer hükümler-yine onun için sabit olur.

Bir kimse, evinde namaz kılmak için husûsî bir yer yapmış olsa, bu diğer yer için asla mescid hükmü yoktur. [225]

Mescidin Mumu

Mescidin mumunun gecenin üçte birine kadar yanmış bırakılmasında bir beis yoktur

Fakat, gecenin üçte birinden daha fazla yanar halde bırakılmaz. Ancak, daha fazla yanması vâkîfın şartlarından olursa veya gecenin üçte birinden fazla mumun yanık bırakılması, o yerinâdetinden ise, o zaman gecenin üçte birinden fazla mescidin mumunun yanılı olarak bırakılması caizdir.

Namaza önce ve namazdan sonra, mescidin mumunun ışığı ile kitap mütâlâa etmek ve ders yapmak, -o mescidde namaz kılan bir kimse olduğu müddetçe caizdir. [226]

Bir Mescidde Ve Aynı Vakitte Cemâatin Tekrarlanması

Bir mescidin muayyen bir imâmı ve müezzini olmazsa, o mescidde, ezan okuyup ikâmet getirerek tekrar cemâat olmak mekruh değildir; belki efdâldir.

Fakat, bir mescidin ta'yin edilmiş imâmı ve müezzini bulunursa, Hanefî imamlarına göre, o mescidde ezan okuyup, kamet getirerek tekrar cemâat olmak mekruhtur.

İmâm-ı A'zam Ebû H-anîfe (R.A)'nin : «Eğer ikinci cemâat üç kişiden çok olursa, tekrar cemâat olmak mekruh olur; aksi takdirde mekruh olmaz.» dediği rivayet olunmuştur.

İmâm Ebû Yûsuf (R.A)'un ise : «Eğer ikinci cemâat, birinci cemâatin şekli üzere olmazsa, tekrar cemâat olmak mekruh olmaz. Aksi takdirde mekruh olur.» dediği rivayet olunmuştur. Sahih olan Ebû Yûsuf (R-A.)'un kavlidir.

Eğer, ikinci cemâatin imâmı, mihrâbda durmaz da mihrab dan ayn bir yerde durursa, ikinci cemâat birinci cemâatin şekli üzere olmuş olmaz; seki değişmiş olur. [\[227\]](#)

Gasbedilmiş Olan Bir Yerde Yaptırılan Mescid

Bir kimse, gasbetmiş olduğu yerde mescid yapmış olsa, o mescidde namaz kılmakta bir beis yoktur. Bu husus Ecnâs'da zikredilmiştir. Vâkıât'da ise «Bir kimse şehir duvarı (suru) üzerinde mescid yapmış olsa, orada namaz kılmak uygun değildir. Çünkü o duvar ammenin hakkı olduğu için, o mescid ihlaslı ve Allah'u Teâlâ için yapılmış olmaz Gasbedüniş bir yerde, yapılmış olan mescid de böyledir.» denilmiştir. [\[228\]](#)

Dar Gelen .Mescidi Genişletmek

Herhangi bir cemâate mescid dar gelse ve o mescidin yanında da, bir kimsenin mülkü bulunsa, mescidi. genişletmek için, kıymeti ödenerek, o kimseden bir miktar yer cebren alınır. Bu husus Mulıyyt'te zikrolunmuştur. [\[229\]](#)

Mescid Yaptıran Kimselerin Bazı Hakları

Bir kimse, Allah için bir mescid yaparsa, onu ıslâh etmekte, imâr etmekte, ona hasır ve benzeri şeyler sermekte, kandillerinde, ezan ve ikâmetinde ve eğer ehil ise imametinde o kimse başkalarına nisbeten daha çok hak sahibidir. Ehil olmasa biê, yine rey onundur; kimi dilerse vazifeyi ona verir.

Kezâ.bu kimsenin çocuğu ve kabilesi de, kendisinden sonra bu gibi hizmetler için diğer insanlardan daha evlâdır.

Ancak, imâm ve müezzin seçilip tayin edilmesinde, mescidin banisi (yaptıran kimse) mahalle halkı üe nızal ederse, mahalle halkının seçtiği kimse, baninin seçtiği kimseden daha evlâ ise, mahalle halkının seçtiği kimse imâm ve müezzin olmaya daha evlâdır.

Fakat, her iki tarafın seçtikleri de müsavi olursa, mescidi bina eden kimsenin seçtiğinin görev yapması daha evlâdır. [\[230\]](#)

Mescide Yapılan Hizmetlerden Hangisi Efdâldir

Ebûl'-Kâsım'dan sormuşlar:

Mescidin kandili için yağ almak veya onu döşemek için hasır almak, bunlardan hangisi efdâldir? Şu cevabı vermiş :

Fazilet i'tibariyle ikisi de eşittir.

Ebu'l-Leys «Mescid, onlardan hangisine muhtaç ise o daha efdâldir. Eğer ihtiyaç olma bakımından ikisi müsâvî ise, sevap bakımından da müsavidir." demiştir. [\[231\]](#)

Mescidin Kapısını Kitlemek

Mescidin kapısını kitlemek mekruhtur. Fakat, zamanı mızda mescidin mallarını hırsızdan korumak için, mescidin kapı sini kitlemenin mekruh olmaması daha sahihtir. [\[232\]](#)

Mescidi Süslemek

Mescidi kireçle, abanos ağacı ile altın suyu ve benzeri şeylerle nakışlamakta bir.beis yoktur. Nitekim, mushafı süslemekte de bir beis yoktur.

Fakat, bu şekilde süslemeyi terk etmek daha evlâdır. Çünkü, o şekilde nakıştmeyi bazı âlimler mekruh görmüşlerdir.

Mekruh görülmesinin sebebi ise, namaz kılan kimsenin nakışların inceliği ile meşkûi olması ve benzeri şeylerdir. Özellikle bu nakışların kible duvarında bulunması namaz kılan kimseye teşviş verir.

Mescidi nakışlamada bir beis olmaması, bir kimsenin onu kendi malından yapmış olduğu zamandır.

Fakat, mütevellinin vakıf maldan, binanın ahkâmına râci' olan şeyden, başka bir şey yapması caiz değildir. Hatta,, mescidin kararmış olan duvarının üstüne, beyaz badana yapmış olsa bile, bunun bedelinin zamiri (zimmetine geçirmiş) olur. Gâye'de de böyledir [\[233\]](#)

NAMAZLA İLGİLİ MUHTELİF MES'ELELER

Ka'be'nin İçinde Namaz Kılmak

Ka'be'nin içinde -farz olsun, nafil olsun- namaz mak caizdir. İmâm Mâlik (R.A) Ka'be'nin içinde farz namaz kılınmasına muhaliftir.

Ka'be içinde namaz kılanlar cemâat olsalar da, onlardan bir kısmı arkasını, imâmın arkasına dönmüş olarak namaz kılsalar bu namaz caiz olur.

Keza, cemaattan bir kısmı yüzünü veya arkasını imamın yanına dönmüş olarak veyanuo aa, yuzünü imâmın yüzüne dönmüş olarak kusa, yine namazları caiz olur. Fakat, haüsiz (perdesiz) olarak, imamla yüzyüze gelmeleri mekruh olur,

Ka'be'de cemâatle namaz kılanlardan birinin arkası, imâmın yüzüne doğru olursa, bu caiz değildir.

Keza, bu durumda namaz kılan kimselerden biri, imâmın yönelmiş olduğu duvara yönelir ve fakat bu kimse duvara imâmdan daha yakın bulunursa, bu yine caiz olmaz.

Ka'be'ndn dışında ve fakat Mescid-i Haramın içine girer mi imâm namaz kıldırır ve ona uyanlar da Ka'be'nin çevresinde halka olmuş olsalar, imâmın bulunduğu tarafta olmayan kimselerin, Ka'-be'ye imâmdan daha yakın bulunmaları caizdir. Fakat, imâmın bulunduğu tarafta bulunan kimselerin Ka'be'ye imâmdan daha yakın bulunmaları câz değildir.

Ka'be'nin üzerinde namaz kılmak, Hanefî imâmîarına göre mekruh olmakla birlikte- caizdir. İmâm Mâlik (R.A.) «Asla caiz değildir.» demiştir. İmâm Şafî (R.A.) ile İmâm Ahmed bin Hanbel (R.A.) ise : «Burada namaz kılan kimsenin önünde bir sütre bulunmadıkça, namazı caiz olmaz.»

demişlerdir. Bunu, Zahidi Kudürl Şerhi'nde zikretmiştir. [\[234\]](#)

Kaç Çeşit Secde Vardır

Beş çeşit secde vardır:

1- Namaz içinde olan Sulbiye Secdesi, farzdır.

2- Sehv secdesi, vâcibdir.

3- Tilâvet secdesi, vâcibdir.

4- Nezredilen (Cadanana) secde. Bu secde, bir kimsenin: «Allah için, tilâvet secdesi üzerine olsun.» demesi ile yapılması gerekli bir secde olur. Secde-i nezr (Cadanana secde) de vâcibdir. Fakat, bir kimse nezrederken bu secdeyi «tilâvet»le kaydetmezse, İmâm-ı A'zam (R.A.) 'a göre bu secde vâcib olmaz; İmâm Ebû Yûsuf (R.A.) ise, bu kavle muhaliftir.

5 - Şükür Secdesi: İmâm Tahâvî (R.A.), İmâm-ı A'zam (R.A.)'in şöyle dediğini nakletmiştir: «Şükür secdesini, ben bir şey olarak görmem.» Ezû Bekir Râzi şöyle demiştir: «İmâm-ı A'zam (R.A.) in bu kavlinin manası: Şükür secdesi, vâcib de değildir, sünnet de değildir; belki mübâhdır; bid'at değildir, demektir, imâm Muhammed (R.A.)'in şükür secdesini kerih gördüğü de rivayet edilmiştir. Fakat, o şöyle demiştir: «Bir kimseye ni'metin husule gelmesinden veya kendisinden bir hikmetin uzaklaşmasından dolayı, sevineceği bir şey gelirse, o kimsenin şükür secdesi yapmasını müstehâb görürüz. İmâm Şafî (R.A.) de bununla amel etmiştir. [\[235\]](#)

Şükür Secdesi Nasıl Yapılır

Şükür secdesi yapacak olan kimse~ kibleye karşı döner; tekbir alır. ve secdeye varır. Secdede de, Allah-u Teâlâ'ya hamd eder, şükreder ve onu teşbih eder. Sonra da tekrar,tekbir alarak başını secdeden kaldırır.

Sebepsiz yere şükür secdesi yapmak, kurbett yakınlık) olmadığı gibi. mekruh da değildir.

Namazdan sonra yapılan secde ise mekruhtur. Çünkü, câhil kimseler onu sünnet veya vâcib i'tikâd ederler.

Câhillerin bu şekilde i'tikâda seben olacak, her, mubah şeyi yapmak mekruh olur.»

Velhasıl, şükür secdesi hakkındaki fetva şudur Şükür secdesi caizdir; belki müstehâbdır Bu secde vâcib olmadığı gibi mekruh da değildir. [\[236\]](#)

Secde Hakkında Uydurulan Şeyler

Secde ile ilgili uydurulmuş bazı hadis ve haberler vardır.

Şöyle ki:

Müzmerât'da zikredilmiş olan şu hadis de bunlardan biridir Hz. Nebî (S.A.V.) Efendimiz, Fâtıma (radıyallahü Teâlâ anhâ) ya Mümin ve mü'mine olan kimselerden hiç bir kimse yoktur ki, iki defa secde edip, secdelerde beş defa Sübbûhun Kud-dûsün Rabbünâ ve Rabbü'l-melâiketi ver-Kûh) dese, sonra başını kaldırıp, bir kerre Âyete'l-kürsî okuyup sonra,yine secde etse ve yine beş kerre aynı şeyi söylese, Muhammed'in nefsi kudret elinde olan Allah hakkı için, muhakkak ki o kimse, günâhı mağ-•fired olunmadan makamından kalkmaz. Ve Allah'u Teâlâ ona yüz hac ve yüz umre sevabı verir. Ve yüz şehîd sevabı verir. Ve onun hasenatını vazraak için, bin melek gönderir. Ve o kimse yüz köle azâd etmiş gibi olur. Onun duasını kabul eder. Kıyamet gününde. Cehennem ehlinde altmış kimse hakkında, onun şefaati kabul eder, Öldüğü; zaman şehid. olarak ölür.» demiş olduğunun rivayet edilmesi uydurma bir hadistir-ve bâtıldır; aslı yoktur ve bununla amel etmek caiz değildir.- Bu hadisi nakletmek de caiz değildir. Ancak -burada olduğu gibi- bâtil olduğunu beyân etmek için nakledüebilir. Bu hadîsin rekâketi şer'a ve akla uygun olmaya mübalağası mevzu' (=uydurma) oktuğu-nun delilidir Zira, ecir meşakkat miktarıncadır. Amellerin fazi-letlisidir. Bazı mühlidler, bu gibi hadislerle dinî ifsâd etmek ve halkı dalâlete düşürmek isterler. Onları ciddiyet ve ihtimamla İbâdet etmekten uzaklaştırarak, fiska düşürmek istemişlerdir. [\[237\]](#)

Döşeme Ve Döşek Üzerinde Namaz Kılmak

Kâdhân: «Kişinin döşeme, döşek ve keçe üzerinde namaz kumasında beis yoktur. Fakat, yer üzerinde ve yerde Diten şeyler üzerinde namaz kılması daha efdâldir.» demiştir. [\[238\]](#)

Başkasının Evinde Namaz Kılmak

Bir kimse, başka bir kimsenin evinde namaz kılmak isteyince efdâl olan, ev sahibinden izin almasıdır; İzin almadan kılmasında da bir beis yoktur.

Bir kimsenin evinde namaz kılan-kimse, ev sahibinin izni ile imâm olabilir. [\[239\]](#)

Namazla İlgili Çeşitli Mes'eleler

Rükû ve sûcûddan imâmdan önce başım kaldıran kimsenin rükû'a veya sucuda tekrar avdet etmesi lâzımdır. Ta ki, bu şekilde imâma uymuş olsun ve önceki muhalefeti zail olmuş bulunsun.

Bir kimsenin yanında, temiz bir ipek elbise ile keten bezinden olan ve fakat üzerinde namazın caiz olmasında mâni olacak miktarda necaset bulunan, bir elbise bulunsun ve bu necaseti giderecek bir şeyi de bulunmasa, o kimse ipek elbise ile namaz kılar.

Bir kimse, açıktan okunacak bir namaza tek başına başlamış olsa, Fâtihâ'yı gizli okuduktan sonra, başka bir kimse, o kimseye uymuş olsa, eğer imâm olmayı kasdederse, sureyi açıktan okur; aksi halde açıktan okuması lâzım gelmez.

Münferid olan (tek basma namaz kılan) kimse, gizli okunacak yerde açıktan okusa, isâet etmiş olur. Bu kimse, sehven açıktan okumuş olsa bile, sehiv secdesi lâzım olmaz.

Tek başına namaz kılan Kimsenin, gündüz kıldığı nafilâ namazlarda, açıktan okuması mekruhtur.

Şa'bî'nin kifâyetinde de : «Kişi, gündüz kılman nafilâlerde sessiz okur. Ancak, namaz kıldığı yerde, konuşan bir kimsenin olması veya namaz kılan kimseye uykunun galebe çalması özründen dolayı, açıktan okuması dahi caizdir.» denilmiştir.

Namaz kılan kimsenin, namaz esnasında kara sinek veya sivri sinek kovması mekruhtur. Ancak, bir hacetten dolayı ve amel-i kalil ile bunları kovması mekruh değildir.

Fetâvâyı Hıccet'de : ' «Kişinin pabuçları ile namaz kılması, Yahudilere muhalefet bulunduğu için. Valin avak kılmasından kat kat efdâldir.» denilmiştir. [\[240\]](#)

Namazda Kıraatle İlgili Bazı Mes'eleler

İmâm sevhevederek, açıktan okunması gereken bir namazda, Fâtihâ'yı gizlice okusa ve sonra da hatırlasa sûreyi açıktan okur ve Fâtihâ'yı îade etmez.

Eğer, Fâtihâ'nın bir âyetini veya ekserisini sessizce okuyup sonra hatırlarsa, Fâtihâ'nın kalan kısmını açıktan okuyarak tamamlar ve yine Fâtihâ'yı îade etmez.

Bir kimse, zamm-ı sûre okuması hâlinde, vaktin çıkacağından korkarsa, o kimsenin farzın en aşağı derecesi ile iktifa etmesi caizdir. Fahrül-İslâm ise, bu kavli sabah namazına tahsis etmiş ve diğer vakitlerde caiz görmemiştir.

Bazıları da : «ö kimse sabah namazının dışında, sünnet olan kıraate riâyet eder. Vakıt çıkarsa da, çıkmassa da bu böyledir.» demişlerdir. Fakat, ezhar olan, sabah namazının dışındaki namazlarda yâcib olan miktara riâyet etmektir.

İmâm, kıraat ederken, başka bir yere intikâl etse ve oradan da bir veya iki kelime okusa; mesel :

alleküm teşkürün) yerine kalile'mmâ teşkürün) dese, o kimse önceki tertibe avdet eder ve yine önceki yerden okur.

Keza, intikâl ettiği yerden bir âyet veya daha fazla okumuşsa, eğer intikâl ettiği yer, onun okuduğu yerden yukarıda ise, yine önceki tertibe avdet eder. Eğer, intikâl ettiği yer okuduğu yerden yukarıda değilse, önceki tertibe avdet' etmez, intikâl ettiği yerden okumaya devam eder.

Bazıları ise : «Her hâl-ü kârda, kirâatindeki eder.» demişlerdir. Kemye'de de böyledir. tertibe avdet [\[241\]](#)

Dişi Ağrıyan Kimsenin Ne Şekilde Namaz Kılacağı

Bir kimseye diş ağrısı isabet etse, de, ağzında bir şey tutmadıkça, ağrıya takat getiremse, namaz vakti de daralmış bu lunsun ve vaktin geçmesinden korksa, o kimse bir başkasına iktida ederek, namazını öylece kılar. Eğer, iktidâ edecek bir kimse de bulamazsa, namazı kırâatsız olarak kılar, hâli kendisi için .bir özür olur. [\[242\]](#)

Fatihâyı Okuyup Okumadığı Hususunda Şüpheye Düşen Kimse

Bir kimse, fatihâyı okudum mu, okumadım mı diye şüpheye düşse, eğer sûreyi okumadan şüpheye düşmüş olursa, Fâti-hâ'yı okur; sonra sûreyi okur. Fakat, eğer sûreyi okuduktan sonra Tpu şüpheye düşmüşse, Fâtihâ'yı okumaz. Çünkü, hâlin zahiri onun Fâtihâ'yı okumuş .olduğunu

iktizâ..eder.. Fakat,, bu durumda kendisinin bir re'yi varsa,, onunla amel eder. [\[243\]](#)

Namazla İlgili Çeşitli Meseleler

Bir imâm, secde âyetini okuyup, secde için tekbir alınca, ona uyanlar, kendisinin rükû ettiğini zannedere, rükû etseler ve secdeye vârsalar, bu kimselerin namazları fâsid olmaz; fakat ikinci secdeyi de yapsalar namazları fâsid olur.

Bir kimse, abdest alırken, abdest azalarını üçer kerre yıkayınca, cemâatin bir rek'at kılacağından ve ilk rek'ate yetişemi yeeeğinden korkarsa, onun cemâate yetişmesi, abdest azalarını üçer kerre'yıkamasından efdâldir. Abdest âzâlanını üçer kerre yıkamak ise, onu terkederek birinci tekbire yetişmekten daha evlâdır.

Bir kimse geçmiş namazını kaza etmeye başlayınca, cemâatle namaz kılmak üzere kamet getirilse, o kimse sâhib-i ter-tib olmasa bile, kaza namazını kesemez.

Namazda tumâninet (gönlü- rahat-olmak) etmeyen imâma uymakta, kişi ma'zûr değildir; tumâninet eden imâma uymak gerektir. Bir İmâm kunut dualarını unutup rükû'a varınca-, cemâat ona uymasa, sonra imâni başını kaldırıp kunût etse ve tekrar rükû'a varınca, cemâat kendisine uymuş olsa, hem imâmın ve hem de cemâatin namazları fâsid olur, İmâma rükû'da iken yetişen kimse, son safta durunca rek'ate yetişip, önceki safa yetişemeyeceğini bilirse, öndeki safa gitmeyip, son safta durur. Fakat, bu kimse safa giderse rek'ati geçirecek, yalnız durursa rek'ate yetişecek bir durumda olursa, o kimse safa gider; yalnız durmaz. Kınye'de : «İmâm olan kimsenin, köyde olan akrabasını ziyaret etmek için veya musibet sebebi ile yahud da istirahat için, imameti bir hafta miktarı terk etmesinde bir beis yoktur. Bu gibi şeyler âdette ve şeriatte affolunmuş tur.» denilmiştir.

Bunun zahiri şudur : Bundan murad, bu söylenen şeyin senede bir kerre vâki' olmasıdır. [\[244\]](#)

İmâm Abdestsiz Namaz Kıldırıldığını Hatırlarsa

İmâni olan kimse, namazı abdestsiz kıldırılmış olduğunu sonradan anlarsa, mümkün olduğu kadar, bu durumu cemâate haber vermesi vâcibdir. Bâzi âlimler de.: «Vacip değildir.» demişlerdir. [\[245\]](#)

Yine Çeşitli Mes'eleler

Bir kimse, sabah namazının'sünnetini Fatiha ve zamm-ı sûre ile kılarırken, cemâate yetişemeyeceğinden-korksa, yalnız Fâtihâ'yı okumakla veya rükû' ve sücûdda teşbihleri birer defa söylemekle cemâate yetişeceğini bilse, bu kimsenin mezkur şekilde kısaltması caizdir. Keza bu kimsenin sübhâneke'yi ve eûzüvü terk etmesi de caizdir. Zikrettiğimiz bu hususta, öğle namazının sünneti de, sabah namazının sünneti gibidir. İmâm sabah namazının sünnetini kılmadan, müezzin kamet getirmiş olsa, o imâm sabah namazının sünnetini kılar; bundan sonra da, -kamet iade olunmaksızın- farza başlar.

Bir kimse, vakitte genişlik vardır zanm.ile nafîle namaz kılmaya başladıktan sonra, iki rek'att namaz kılınca farzın geçeceği açıklık kazanırsa, yine nafîle namazı kesmez; iki rek'at olarak tamamlar.

Nitekim, cum'a günü, bir kimse nafîle namaza başladıktan sonra, hatib minbere çıkarsa, o kimse nafîle namazı kesmez; belki iki rek'at olarak tamamlar.

Bir kimse, ayakta olduğu halde nafîle bir namazı kılmaya başlasa, sonra otursa, sonra da o namazı bozsa, onu oturduğu yerde kaza etmesi caizdir. Fakat, eğer oturmadan önce, namazı bozmuş olursa, onu oturduğu yerde kaza etmesi caiz olmaz.

Nâfîe olarak dört rek'at namaz kılan kimse, üçüncü rekate kalktıktan sonra, ikincid rek'atte oturmamış olduğunu hatırlarsa, kuûda avdet eder.-CYâni tekrar dönüp oturur.) Kıldığı namaz, öğle namazının sünneti bile olsa, tekrar kuûda (oturmaya) döner.

Pezdevî'nin: «O kimse, kuûda avdet etmez.» dediği nakl olunmuştur. Bazıları da: «Kuûda dönmemesi, İmâm-ı A'zam (R. A.)'m kavlidir.» demişlerdir. Önce'ki kavil, İmâm Muhammed (R.A-)'in kavlidir.

Bu kimse, her hâl-ü kârda sehiv için secde yapar.

Eğer bu kimse, dört rek'at namaz kılmak için niyyet etmemişse, ittifakla avdet eder: eğer avdet etmezse, namazı fâsid olur. Kınye'de de böyledir.

Namaz kılan kimse, herhangi bir rükû'a veya sücûdu tamamlamamış olursa, o namazı vakti içinde kaza etmesi emredilir. Fakat, vakitten sonra kaza etmekle me'mûr değildir. Bazıları da: «O kimse, o namazı kılmakla mutlaka me'murdur.» demişlerdir Bu kavil esahtir. [\[246\]](#)

Nağme Yapan İmâmın Arkasında Kılınan Namaz

Bir kimse, lahın eden (nağme yapan) bir imâmın arkasında namaz kılmış olsa, o kimsenin bu namazı iade etmesi (yeniden kılması) uygun olur. [\[247\]](#)

Çeşitli Meseleler

Çıplak bir kimse, ölmüş bir hayvanın tabaklanmamış derisinden başka bir şey bulamasa, onunla örtünmez. Çünkü, o-deri aslından necistir. Necis elbise, bunun hilâfıdır ve onunla örtünmesi caizdir.

Pabucunun zayi olmasından korkan kimsenin, pabucunda necaset olmaması hâlinde, onu namaz kılarırken yanında taşınması caizdir. Fakat, efdâl olan, o kimsenin namaz kılarırken pabucunu önüne koymasındır, Böylece, kalbi onunla meşgul olmamış olur.

Bir kimse, namaza ihlâs ile başlasa da, sonradan ona riya karışsa, sabıka (yani başladığı zamana) i'tibar olunur.

Bir kimsenin, gündüz ilim mütâlâa edip, gece nâfîe n maz kılması mümkün olursa, öyle yapar.

Ancak, eğer o kimsenin zihni tam olup, mütâlâa ile ilminin artacağını bilirse, o kimsenin gece gündüz ilim mütâlâa etmesi nâfîe namaz kılmasından efdâldir. [\[248\]](#)

Kul Hakkına Bedel Olarak Namazların Sevabından Alınacağı

Hasımlarını razı etmek için namaz kılmanın bir fâidesi yoktur. Namazı yalnızca Allah için kılmak gerekir. Hasımın onun cürmünden geçmezse (yani onu afvetmezse), onun hasenatından alınıp, hasmına verilir.

Bâzi kitaplarda yazılmıştır ki : Bir dânik miktarı kul hakkı için, cemâatle kılınmış yediyüz rek'at namazın sevabı alınır. Bunların hepsi de

Bezzıye'dedir. [\[249\]](#)

Kunut Tekbîrini Terk Eden Kimse

Kunut tekbirini terk eden kimse hakkında ihtilâf edilmiştir. Bazıları : «O kimseye sehiv secdeleri vâcib olur.» demişler, bazıları ise : «... vâcib olmaz.» demişlerdir. [\[250\]](#)

Kaza Namazları İle Meşgul Olmak

Geçmiş namazların kazası ile meşgul olmak, nafîle namazlardan daha evlâdır ve mühimdir. Ancak, beş vakit namazın sünnetleri ile kuşluk namazı teşbih namazı ve hakkında rivayet bulunan namazlarla meşgul olmak, geçmiş namazların kazasından daha evlâdır. Bu durumda zikrettiğimiz bu namazlar ise kaza niyyeti üe kılınır. Fetâvâyı Huccet'de de böyledir. [\[251\]](#)

Tilâvet Secdesi İle İlgili Bazı Meseleler

Bir kimse, secde âyetinin başından yarım âyetten fazla okuyup, secde olan harfleri terk etse, o kimse secde etmez.

Bu kimse, secde olan harfleri okusa, eğer onun. evvelinden veya sonundan yarım âyetten fazla okumuş olursa, o kimseye tilâvet secdesi vâcib olur. Aksi takdirde, vâcib olmaz.

Fakıyh Ebû Ca'fer: «Her hangi bir kimse, secde harflerini okuyup, onlarla birlikte, baş tarafından veya son tarafından, secde etmek emrolunan kelimeyi de okusa, o kimse tilâvet secdesini yapar. Ancak, zikredilen bu miktardan az okursa, tilâvet secdesini yapmaz.» demiştir. Ebû Ca'fer'in bu kavli gerçeğe daha yakındır.

Mültekât'da : «Tilâvet secdesini te'hîr etmek caizdir. Uzun müddet te'hîr etmiş olmakla bile, kişi günahkâr olmaz.» denilmiştir.

İmâm Tehâvî ise : «Onun te'hîri mutlaka mekruhtur.» demiştir;

Fetâvâyı Huccet'de: «Okuyan ve dinleyen kimselerin hemen tilâvet secdesini yapmaları mümkün olmazsa, onların duâ olarak şu âyeti okumaları müstehâbtır:

Semi'nâ ve eta'nâ ğufrâneke Rabbena ve ileykel-masıyr.) [\[252\]](#) denilmiştir. [\[253\]](#)

Cemaate Yetişebilmek İçin Bir Çare

Her hangi bir kimse, dört rek'atli bir farz namazın üçüncü rek'atini secde ile' kaydetmiş olsa, ekserisini kılmış bulunduğu bu sırada, cemâat için kamet getirilse, o kimse kıldığı namazı nafîle hâline getirip, farzı cemâatle kılmak isterse, bunun çâresi şudur: O kimse, ka'de-i âhireyi C=son.oturuşu) terk edip, beşinci fek'ate kalkar ve oha altıncı rek'ati de ekler. Veya, dördüncü rek'ati oturduğu yerde kılar! Böylece, o kimsenin namazı İmâm-ı A'zam (R.A.) ve İmâm.Ebû Yûsuf (RA.)'a göre nafîleye dönüşmüş olur. [\[254\]](#)

Namazla İlgili Bazı Nezirler

Bir kimse, abdestsiz olarak iki rek'at namaz kılmayı nez-retse (adaşa), İmâm Muhammed (R.A.) 'e göre bu kimsenin nezri bâtıldır. İmâm Ebû Yûsuf (R.A.) «O kimsenin, bu namazı ab-dest alarak kılması lâzımdır.» demiştir.

Bir kimse, kırâatsiz olarak (Kur'ân okumadan) namaz kılmayı nezretmiş olsa, bizim imamlarımıza göre, bu namazı kıraat ile kılması lâzım gelir. İmâm Züfer (R.A.) 'de : «O kimsenin bir şey kuması lâzım gelmez.» demiştir.

Bir kimse, secdede bir rek'at namaz kılmayı nezretmiş olsa, bizim Hanefî İmamlarımıza göre; o kimsenin iki rek'at namaz kılması lâzım gelir, Yine, İmâm Züfer (R.A.) : «Bir şey kılması lâzım gelmez.» demiştir.

Bir kimse, eğer üç rek'at namaz kılmayı nezretmiş olsa, yine Hanefî İmamlarına göre, o kimsenin dört rek'at namaz kılması lâzım gelir. İmâm Züfer ER.A.3 ise: «O kimsenin iki rek'at namaz kılması lâzım gelir.» demiştir.

Eğer bir kimse: «Allah için, Mescid-i Harâm'da şu kadar namaz kılmak üzerime nezr olsun.» dese, o namazı dilediği yerde kılması caizdir. İmâm-ı Züfer (R.A.) ise : «O kimsenin nez-rettiği bu namazı, Mescid-i Hâram'da kılması lâzımdır.» demiştir.

Eğer bir kadın: «Yarın şu kadar namaz kılmayı veya yarın oruç tutmayı nezrettim.» dese ve o gün de hayız görse, temizlendiği zaman o namazı veya o orucu kaza etmesi lâzım gelir. İmâm Züfer CR.A.), buna muhaliftir. [\[255\]](#)

Çocuğu Namaza Başlatmak

Bir çocuk yedi yaşma ulaşınca, ona namaz kılması emredilir. Çocuk on yaşma ulaştığı halde eğer namaz kılmazsa, dövülür. Hadîs-i Şerif'de böyle vârid olmuştur.

Keza, esah olan kavle göre, bir kocanın karısını, namazı terkettiğd için ve guslü terkettiği için döğmesi caizdir.

Nitekim, kocası süslenmesini ister de, kadın süslenmeyi terk ederse; koca, hanımını yatağa da'vet ettiği halde, kadın bu da'-vete icabet etmezse; kadın, kocasından izinsiz olarak dışarı giderse, bu durumlarda kocanın karısını döğmesi caizdir.

Bu durumlarda, kadın eğer döğmekle huyundan vaz geçmezse, nikâhını vermeye kadir olmasa bile, kocası onu boşar. Allah'u Teâlâ şöyle

buyurmuştur:

Ehline namazı emret, kendinde ona sebatla devam et. Biz senden bir rızık istemiyoruz. Seni, biz rızıklandırız. Güzel akıbet takva

sâhiblerininindir. [\[256\]](#)

Allah'u Teâlâ'dan, kendimiz için, kardeşlerimiz için, dostlarımız için, bütün mü'min erkekler ve bütün mü'min kadınlar için hüsn-i âkîbet niyaz ederiz. Çünkü, Allah'u Teâlâ, kendisinden bir şey istenilenlerin en hayırhsıdır; kendisinden bir şey umulanların en kerimi O'dur; evvel, âhir; zahir, bâtin, gizli, aşikar .ve. her hâl-û kârda yapılan bütün hamdler Allah'a mahsustur.

Allah'u Telâ, Efendimiz Muhammed Aleyhisselâm'a O'nun âline ve ashabına haşır gününe kadar dâima ve kesintisiz olarak salât ve selâm etsin. [\[257\]](#)

YEDİNCİ BÖLÜM

NAMAZ SÛRELERİ ve NAMAZ DUALARI

Dikkat!.

Tarafımızdan eklenen bu bölümde Namaz Sûreleri ve Namaz Duaları aslı harfleri ile yazılmış olmakla birlikte, eski yazıyı bilmeyenlere kolaylık olması için- okunuşları yeni harflerle de yazılmıştır.

Fakat, Kur'ân-ı Kerim âyetlerinin ve bu duaların yeni harflerle yünlşsüz yazılı amıyacağı ve okunamıyacağı bilinmeli ve eski yazıyı bilmeyenler, bunları, ezberlemeden Önce Kur'-ân-ı güzel okuyan bir zâttan iyice öğrenmelidirler. Hatta, bunları önceden bilenlerin bile, bir ehl-i Kur'ân önünde okuyarak, hatalarını düzeltme gayretinde olmaları ve namazı hatasız kılmaya çalışmaları gerekir. [\[258\]](#)

FATİHA SÛRESİ

Okunuşu:

El-hamdü lillahi Rabbil-âlemîn. Er-Rahmâni'r-Hahîm. Mâliki yevmi'd-dîn. İyyâke na'büdü ve İyyâke nasteıyn. İhdinâ's-sırâ-tal-mustekıym. Sırâta'llezme en'amte aleyhim ğayril-mağdübi aleyhim ve la'd-dâllin. [\[259\]](#)

Meali:

Rahman ve Kahîm olan Allah'ın adı üe.

Hamd (her türlü övgü) âlemlerin Rabbi olan Allah'a mahsustur.

O, Rahmân'dır, Rahîm'dir.

O' Din gününün (âhiretin - hesap ve ceza gönünün tek sahibi ve mutasarrıfıdır.

(Ey Allah'ım) Biz yalnız Sana ibâdet (kulluk) ederiz, yalnız Senden yardım dileriz.

Bizi doğru yola hidayet et (ilet).

O yol ki, kendilerine ni'met verdiklerinin yoludur. (Bizi o yola ilet.) Gazaba uğrayanların yoluna da değil.

(Amin...) [\[260\]](#)

Açıklaması:

Bilindiği gibi, Kur'ân-ı Kerim 114 süreden müteşekkildir. Bu sûrelerin birincisi ise Fâtihâ Sûresi'dir. Fatiha Sûresi muhtar olan kavle göre Mekke'de nazil olmuştur. «Medine'de nazil oldu.» diyenler de .vardır. Bazıları da: «Biri Mekke'de biri de Medine'de olmak üzere, bu sûre iki defa nazil olmuştur.» demişlerdir. Bir rivâyete göre, ilk nazil olan sûre de budur.

Kur'ân'm başlangıç sûresi olduğu için, bu sûreye Fâtihâ Sûresi denilmiştir. Bu sûrenin Ümmü'l-Kur'ân (= Kur'ân-m anası!. Aslül-Kitab C = Kitabın aslı, özü) gibi isimleri de vardır. Keza, bu sûre yedi âyetten ibaret olup, namazların her rek'atinde de okunduğu için Seb'ul-Mesani ismi ile de anılır. Namaz kılan her müslüman, bu şerefli sûreyi günde en az kırk defa okuyor demektir.

Fatiha Sûresi, Besmele-i Şerife üe yedi âyettir. Besmele Kur'-ân-ı Kerim'de 114 yerde geçmektedir. Besmele- âyet-i celilesinde Hâlık-ı Kâinat Hazretlerinin üç Mukaddes ismi bulunmaktadır

Allah: Cenâb-ı Hakk'a mahsus, bütün, kemâl sıfatlarını ifâde eden, ilâhi bir isimdir. Bu isimle, başka hiç bir varlık anılamaz.

Bahmân : Rahmet sahibi, esirgeyen, acıyan manalarını taşır. Bu ism-i şerifin şümülü, mü'min, kâfir, canlı, cansız bütün mah-lûkâtı içine almaktadır. Yani Rahman, dünyada Allahu Teâlâ'nın herkese ve her mahlûka acıması, onları esirgemesi ve onlara karşı merhamet göstermesi demektir.

Rahim : Bu ism-i şerif de, Rahman ism-i şerifi gibi merhamet sahibi... demektir. Ancak, bu ismin ifâde ettiği husûsi bir mânâ da vardır. Yani Rahim: Allahu Teâlâ'mn âhirette sadece mü'-minleri esirgemesi, onlara karşı merhamet göstermesi demektir.

Besmele'nin mânası: Rahman ve Rahîm olan Allahu Teâlâ'nın ismi ile başlarım.

Yer yüzünde en çok okunan kitâb, Kur'ân-ı Kerim'dir. Kur'-an'dan en çok okunan sûre: Fâtihâ Sv^resi, en çok okunan âyet ise : Besmele Âyeti'dir.

Her müslümanm, her hayırlı ve meşru işine besmele ile başlaması lâzımdır. Besmele, Cenâb-ı Hak'dan yardım dilemektir ve muvaffakiyetin

sebebidir. Şimdi de, Fâtihâ'da geçen bâzı kelimelere bakalım:

Hamd: Bir nimetten dolayı ulu'ayarak, şükür ve senada bulunmak, övmek demektir. Allahu Teâlâ; lütfedip bütün niahlû-kâtı yaratmış; onlara sayısız ni'metler ve kabiliyetler vermiştir. Özellikle insanlara Peygamberler, Kitaplar göndermiş; onları hidâyet ve saadet yoluna dâ'vet etmiştir. Elbette, bütün yaratılmışların Allahu Teâlâ'ya hamdetmeleri gerekir ve hamd sâdece ona mahsustur.

Rab : Cenâb-ı Hak'ın yüce isimlerinden ve şerefli sıfatların-, dan olan bu lafız, Mâlik, Seyyid, Müslîh gibi pek çok mânâları ifade ettiği gibi, bütün mahlûkatın yaratıcısı, terbiye edicisi, koruyucusu mânâlarına da gelmektedir. Elbette .Allahu Teâlâ, bütün yarattıklarını terbiyenin gerektirdiği her şeye Mâlik olarak- terbiye eden, herşeye gücü yeten ve hiç bir noksanlığı bulunmayan bir Rab'dır.

Alemin (âlemler): Cenâb-ı Hak'ın varlığına, birliğine delâlet ve(şehâdet eden, O'nu bilmeye ve tasdik etmeye vesile olan bütün yaratılmışlar demektir. Mahlûkât'ın her birine bir «âlem» denir. Semâ Âlemi, Arz Âlemi, Hayvanlar Âlemi, Nebatlar Âlemi, Ruhlar Âlemi, Dünyâ Âlemi, Âfüret Âlemi gibi... Bir rivayete göre de on sekiz bin âlem vardır. Bizim dünyamız ise, bu âlemlerden sâdece biridir.

Bu âlemlerden her biri birer mahlûktur ve elbette hepsinin yaratıcısı da Cenâb-ı Hak'tır. Bütün,bu-âlemler, Allah Teâlâ'nın varlığına, kuvvet ve azametina birer delildir.

Yevmi'd-din: Ceza günü, hesap günü, âhiret günü, korku ve haşyet âlemi demektir. Kıyamet gününde bütün tasarruflar, bütün mükâfat ve cezalar Allâh'u Teâlâ'ya mahsustur. Âhiret gününde Allâh'u Teâlâ'nın hâkimiyet ve irâdesine aykırı olarak hiç bir kuvvet bulunamaz.

İbâdet: Allahu Teâlâ'nın emirlerine hakkıyla uymak ve bağlanmaktır. Allahu Teâlâ'ya gösterilecek hudû, huşu ve tezellülün en son gayesi de budur.

İstiâne : Yardım istemek demektir. İbâdet ve tâatte, ve diğer işlerde lütf ve inayetine sığınmak demektir.

Ni'met : Refâhe erme hâli ve nefsin lezzet aldığı şeyler demektir. Bizim için en büyük ve istenilmesi en uygun olan ni'met ise Allah'ın rızasına nâû olmaktadır. Allahu Teâlâ'nın sâlih ve seçilmiş kullarının yoluna girebilmektir, İlâhî gazaba uğramış, sapıklıklar içinde kalmış, kötü ruhlu insanların yollarından uzak kalmak da en büyük ni'metlerdendir.

Hidâyet : İnsanı, taleb ettiğine kavuşturacak olan bir şeye delûlik etmek ve bu hususta yardımda bulunmak demektir. Yani hidâyet, hayırlı bir rehberliktir. Hidâyet edene «Hadi», hidâyet bulana «mühtedi» denir. «İhtida» ise, doğru yolbulmak demektir. Müslümanlık şerefi ile şereflemek gibi...

Dalâl : Sapıklıkta helak olmak, doğru yoldan çıkmak, insanı matlûbuna ulaştıracak şeyin olmaması, matlûba kavuşturmayacak olan bir yola girmek demektir. İslâmiyetten ayrılmak gibi...

Sırât-ı müstekîm : Doğru yol, insanı dünyada ve âhirette selâmet ve saadete kavuşturacak yol demektir. Bu sebeble, Kur'an-ı Kerîme, İslâm Dînine, sünnet ve cemâat ehlinin yoluna ve Cennete hak kazananların yoluna sırât-ı Tnüstekîm denilmiştir. Bütün bu açıklamaların ışığında, Rabbimiz Allahu Teâlâ Hazretleri, Fâtihâ Sûresinde, bizi uyanmaya, kendisine dua ve niyazda bulunmaya ve yükselmeye da'vet ederek - sanki - şöyle buyuruyor : Ey İnsanlar!... Her işinize ve Kur'an okumaya Rahman ve Rahim olan Allahu Teâlâ'nın ismi ile başlayınız... Şu nihayetsiz kâinatın yaratıcısını düşününüz... O, ne büyük bir yaratıcı ve ne muazzam bir besleyicidir. Bütün mahlûkatı merhamet eder; mü'minleri içinse âhirette daha bağışlayıcıdır. Bütün âlemlerin maliki, hakimi ye mürebbisi yalnız O'dur. Artık : «Yâ Rabbi. Yalnız Sana kulluk eder ve yalnız Sen'den yardım lûtûf ve ihsan bekleriz.» diyerek -Allahu Teâlâ'ya kulluğunuzu arzediniz. Doğru yolda gitmenizi, sâlih ve mümtaz kulların izlerini ta'kibe muvaffak olmanızı Cenâb-ı Hak'dan riyâz ediniz. Küfür ve isyan ile doğru yolu kaybetmiş, delâlet içinde kalmış; insanlık için bir fitne, korkunç bir belâ hâline gelmiş, dinsiz, ahlâksız, sapık kimselere uymaktan ve onların aldatmalarına kapılmaktan emin olmanızı da rahmet ve ihsanı hudutsuz olan Kerîm ve Rahim Ma'bûdunuzdan taleb etmeye devam ediniz. Bütün beşeriyet için bundan başka bir kurtuluş ve saadet yoktur.

Fatiha Sûresi okunup bitirilince Âmin demek sünnettir. Âmin : (Duamızı) kabul et, öyle olsun, mânâsına gelir. [261]

AYETE'L-KÛRSÎ

Okunuşu

Allahû lâ ilahe illâ hüve'l-hayyül-kayyûm, lâ te'huzühü sine-tü'v-velâ nevm, lehü mâ fi's-semâvâti ve ma fil-ard. MenzeUeza yeşfe'u indehû ülâ bi iznihî yeclemü mâ beyne eydihim ve ma halfehüm ve lâ yühÿtüne bi şey'in min ilmihi ülâ bi maşa' vesî a kürsiyyühû's-semâvâti ve'l-ardâ ve lâ yeûdühû haf zuhümâ ve'l-âüvyü'l-azıym. [262]

Meali :

Allah (öyle bir AUahdır İri, kendisinden başka hiç bir ilâh yoktur.) (O, zâtına mahsus, ezeli ve ebedî bir hayat diridir (ve kâkiydir.) Zâtiyle ve kemâliyle kâimdir. (Her an yarattıklarını koruyup gözetmektedir.) Onu (hiç bir zaman) dalgınlık gibi bir uyuklama da tutmaz, uyku da. Göklerde ne varsa ve yerde ne varsa hepsi O'nundur. O'nun izni olmadıkça nezdinde, kim nez-dinde edebilir? O, (yarattıklarının) Önlerindeki de, arkalann-dakini de (yaptıklarını, yapacaklarını, bildiklerini, bilmediklerini, açıkladıklarını, gizlediklerini, dünyadaki hallerini, âhiretteki hallerini, velhasıl herşeylerini) bilir. (Yaratılmış olanlar ise) Allah'ın diledeğinden başka -onun ilminden- hiç bir şeyi kavra-yamazlar. O'nun kürsüsü (saltanat ve kudreti) gökleri ve yeri (kaplamıştır. O kadar) geniştir. Bunların gözetilmesi O'na ağır da gelmez. O çok yücedir, çok büyüktür. [263]

Açıklaması :

Bu âyet-i kerîme Âyetü'l-Kürsî unvanını taşır. Allâhu Teâlâ'nın yüce vasıflarını muhtevidir. Bu âyete Kur'an'ın en büyük âyeti denir.

Bu âyet-i kerimede beyan edilen Hay ve Kayyûm sıfatlarının Hâni isimlerin en büyüklerinden olduğu rivayet edilmiştir. Bunlara isnvi âzam da denilmiştir.

Kürsü : Lügatte üzerine bir zâtn çıkıp oturacağı makam demektir. Cenâb-ı Hakk'ın ise, bir mekâna, oturacak bir yere ihtiyacı yoktur; O, bunlardan münezzehtir. Bu âyetteki Kürsü'den muradın ne olduğunu biz bilemeyiz; onu Allahu Teâlâ'hm ilmine havale ederiz. Yalnız mevcudiyetine inanırız. Bununla beraber «Kürsü» konusunda din âlimlerimizin bazı kavilleri vardır : Kürsü'den murat : «Arşır.» veya «Arşın altında ve göklerin üstünde yüce bir makamdır.» Veyahud da, «Kürsü'den murat : «Allahu Teâlâ'nin saltanatıdır; yüce kudretidir ve sınırsız hâkimiyetidir.», «Bütün yaratılmışları kuşatan ilâhi ilim demektir.», «Allah'ın büyük düğünü tasvir için kullanılmıştır.» gibi...

Âyetül-Kürsî'nin genişçe mânası şöyledir :

«Allahu Teâlâ: O zat-ı akdes ve O Halik-ı Zîşân'dır ki On'dan başka bir hâhk ve O'ndan başka bir mabud yoktur. Uluhiyet ve Ma'bûdiyyet yalnız O'na mahsustur. Hay ve Kayyum plan O'dur. Ezeli ve ebedî olan hayat sâdece O'nun hayatıdır. O'na adem (yokluk) ve zeval (bitip tükenme) <asla ulaşamaz. O, bizatihi kâimdir, vacibi'l-vücûdudur; varlığı kend'indedir. Var olması için

Hiçbir kimseye ve hiçbir şeye muhtaç değildir. Bütün varlığın, yaratılması, idare edilmesi ve korunması O'na aittir. O'nu ne uyuklama ve ne de uyku tutmaz. O'na, -nâşe gaflet ânz oimaz. O dâima mükevvenâtm hallerini bildir. Göklerde ne varsa ve 'yerde ne varsa hepsi O'nundur. Hepsî O'nun mülküdür ve O'nun yarattığı şeylerdir. Ve hepsi'O'nun'tasarrufu altındadır. O'nun izni olmaksızın, O'nun yanında, mânevi huzurunda şefa'at edecek olan kimdir? Buna kim cesaret edebilir? Buna kimin selâhiyeti oîabi: lir? Ancak, Cenâb-ı Hakk'ın müsâadesine mazhar. olmuş bulunan yüce Peygamberler ile bir kısım sâlih ümmetleri, şefa'at etme imtiyazını hâiz olacaklardır. O, Yüce Yaratıcı mahlûkatın geçmişlerini ve geleceklerini ne varsa hepsini bilir. Herkesin;bütün işlediklerini ezeli İsmi ile bilmektedir. Her kulunun düşüncelerini, düşünecekleri şeyleri, dünyaya ve âhirete ait bütün işlerini, Allahu Teâlâ ezeli ilmi ile ihata eder. Ve O.yüce Ma'bud'un yarattıkları, O'nun dileyip.takdir buyurmuş olduğu şeylerden başl: ka, O'nun ilminin ihata ettiği..malûmatından, hiç bir şeyi ihata edemezler, kavnyamazlar. Yaratılmışların malûmat ve bilgileri sınırlıdır. Onlar, ancak Cenâb-ı Hakk'm dilediği kadar bilgi ve malûmat sahibi olabilirler. Hal böyle olunca, insanlar, Cenâb-ı Hakk'm Zâtı hakkında ve O'nun pek çok gizli hikmetleri hakkında, kendi kendilerine nasıl hüküm verebilirler. O'nun kürsüsü göklerden ve yerlerden daha vâsîdir. Yâni .O'nun arş-ı kibriyası, O'nun Şanının Yüceliği, O'nun ilminin ihatası, bütün yaratılmışların üstündedir; hepsini içine alır. Hiçbir şey O'nun ilminden, kudretinden ve hâkimiyetinden hâric kalamaz. Göklerin ve yerin hıfzı, bunları muhafaza buyurması, O'na, O Kudret Sahibi Yaratıcıya asla, ağır da gelmez. O'nun Yüce Zâtı, teessürden ve bir güçlüğe uğramaktan münezzehtir. Ve en yüce ve en uuu olan da, ancak O'dur. O Ma'bud-u Azim, ve Hâhk-ı Hakîm'dir. O'nu bilmek ve O'na inanmak; O'nun gösterdiği yoldan gitmek, O'na ibâdet ve itaatle kalbi ve vicdanı nurlandırmaya çalışmak, beşeriyetin birinci ve tek vazifesidir.»

Şimdi de Âyetel-Kürsî'nin fazileti ile ilgili bir kaç hadîs-i şerifi kaydedelim.

Peygamber (S.A.V.) Efendimiz. Hz. Alî (R.A.) ye hitaben :

Kur'an'da en büyük âyet Âyete l-Kürsî'dir. Bunu her kim okursa, Allah o saat bir melek gönderir; o melek ertesi güne kadar, o kimsenin hasenatını yazar ve seyyiâtını mahveder.

Bu âyet, bir evde okunursa, şeytanlar otuz gün o evi bırakırlar. O eve kırk gün sihirci erkek- ve sihirci kadın giremez. Yâ AJi. bunu evlâdına, ehline ve komşularına öğret; bundan büyük -bir âyet nazil olmadı.» buyurmuştur.

Bir başka hadîs-i şerif de dePeygambei (S.A.V.) Efendimiz:

«- Her kim, farz olan namazlardan birinin arkasında Âyeto'l-Kürsî'yl okursa, ölünce doğru cennete gider. Ve onu okumaya ancak siddîk ve âbid olanlar devam ederler. Ve bunu her kim yatağına yatarken okursa, AHah onu kendisine, komşusuna, komşusunun komşusuna ve etrafındaki hanelere emin kılan? buyurmuştur.

Başka bir hadîs-i şerif'de. de Resûlullah (S.A.V.) Efendimiz:

Günlerin efendisi Cum'a; kelâmın" (sözün) efendisi Kur'-ân; Kur'an'm efendisi Bakara Sûresi; Bakara ^ûresi'nia efendisi de Âyetül' - Kürsî'dir.»

[\[264\]](#)
buyurmuştur.

ÂMENE'R-RESULÜ

Okunuşu

Âmene'r-rasüü bi'mâ ünzile ileyhi mi'r-rabbihî ve'l-mü'mi-nun. Küllün âmene billahi ve melâiketihî ve kütübihî ve resülih. Lâ nüferriku beyne ahadi'm-mi'r-rusülih. Ve.kâlû semî'nâ ve 'eta-na gufrâneke Rabbena ve ileyke'l-maslr. La yükellifü'llahu nefsen illâ vüs'ahâ İshâmâ kesebet ve âleyhâ. me'ktesebete Rabbena lâ tüâhznâ. in nesinâ ev ahta'nâ Eabbenâ ve lâ tahmil'aleyâ ısrân kernâ hameltehü 'ale'l-lezine niB kabıma Rebbenâ ve tühammünâ mâ lâ Takate lenâ bih. Va'fü 'annâ va'firlenâ ve'r hamnâ ente Meviânâ fe'n surnâ ale'l-kavmil-kâfirin. [\[265\]](#)

Meali :

Peygamber de, kendisine Rabbinden indirilene îman etti; mü'minler de îmân ettiler. Onların hepsi de Allah'a, meleklerine, kitablanna, peygamberlerine inandı. «O Allah'ın Peygamberlerinden hiç birisini diğerlerinden ayırdetmeyiz. (Hepsine inanırız.!. Dinledik (işittik ve kabul ettik. Emrine) itaat ettik. Ey Rab-bimiz! Mağfiretini dileriz. Dönüş (son varış) ancak Sanadır.» dediler.

Allah, hiçbir kimseye gücünün yeteceği şeyden başkasını yüklemez. (Herkesin) kazandığı (hayır) kendi faydasına, yaptığı (şer de) kendi zarannadır. «Ey Rabbimiz! Unutduk yahud yanıldıysak, bizi tutup sorguya çekme. Ey Rabbimiz»... Bizden önceki (ümme) lere yüklediğin gibi, bizim üstümüze de ağır bir yük yükleme. Ey Rabbimiz! Gücümüzün yetmeyeceği şeyi bize taşıtma. Bizden (sâdır olan günahları sil, bizi bağışla,

bizi esirge; (Bizi affet ve bize acı, merhamet et.) Sen bizim Mevlâımızsm. Kâfirlere karşı da bize yardım et.» [\[266\]](#)

Açıklaması :

Bu sûre-i celüenin 284. âyet-i kerimesinde Allahu Teâlâ Hazretlerinin «... Eğer siz içinizdekini açıklar, yahud gizlerseniz Allah onunla sizi hesaba çeker...» buyurması üzerine Ashâb-ı Kiram büyük bir endişeye kapıldılar. Biz bir takım şeytani hatıralardan, vesveselerden kendimizi nasıl koruyabiliriz? Bunlar bizim isteğimiz olmadan aniden kalbimize doğuyor; bunlardan dolayı mes'ul olursak vay hâlimize!...» dediler. Fakat, yine de, Allahu Teâlâ'nın emirlerine itaat edici olduklarını göstererek : «İşittik ve itaat ettik» dediler.

Bunun üzerine, Bakara Sûresi'nin bu âyetten sonra gelen, son ilci âyeti nâzî oldu.

Bu iki âyet, mi'minlerin samimi bağlılıklarına ve itaatlerine bir mükâfat olarak, Mi'râc gecesinde Peygamber (S.A.V.) Efendimize vasıtasız olarak - arada Cebrail (A.S) bile bulunmadan - bir Mi'râc hediyesi olarak vahyedüdi. Mü'rhinler için kolaylıkları ve hafifletilen teklifleri haber veren bu iki âyetin son kısmı aynı zamanda, Cenâb-ı Hak tarafından bize öğretilen en büyük dualardan biridir. Kısaca açıklaması şöyledir:

«Bütün Nebilerin ve Resullerin Sonuncusu olan O, Peygamber Muhammed Mustafa (S.A.V.), kendisine Rabbinden indirilen Kur'an-ı Mubîne ve onun bütün beyanlarına imân etti. Müminler de, Allahu feâlâ tarafından indirilen o Mukaddes Kitabı bildiler ve tasdik ettiler.

Hepsi de Peygamber (S.A.V.) de, O'nun ümmeti olan mü'minler de Allahu Teâlâ'ya, O'nun bhiğine, Yaraticılığına, azamet ve kudretine imân ettiler.

Ve O'nun meleklerine de imân edip, onların birer mükerrer kul olduklarına; ilâhî kitapları Peygamberlere getirmeye vasıta bulduklarına-, diğer ulvi hizmetleri yaptıklarına inandılar,

Onlar, Allahu Teâlâ'nın Kitablanna da imân ettiler. Ve, bu kitabların beşeriyeti irşad ve onlara vazifelerini tebliğ ve ta'lim için Cenâb-ı Hak tarafından- gönderilmiş bulunduğunu kabul ve i'tiraf ettiler.

Ve Peygamberlerine de imân ettiler. Peygamberlerin insanları aydınlatmak, onlara dinin hükümlerini tebliğ, etmek- ve öğretmek için Allahu Teâlâ tarafından gönderilmiş bulduklarını bildiler ve tasdik ettiler. Hasılı Peygamber (S.A.V.) de, O'nun ümmeti olan mü'minler de bu gibi dini esaslara imân ettiler vs bu güzel inançlarını «Biz Allah Teâlâ'nın Peygamberlerinden hiç birisinin arasını ayırdetmeyiz.» diyerek göstermiş oldular.

Ve onlar : Ve biz, Allahu Teâlâ tarafından gelen emir ve ne-hiyleri dinledik, anladık ve itaat de ettik; onlara bağlandık ve gereklerine uyduk, dediler ve «Mağfiretini dileriz ev Rabbimiziz» biz kusursuz değiliz, kulluk vazifelerimizde kusur edebiliriz, diye niyaz, ettiler.

Şimdi Bakara Sûresi'nin son âyetine gelmiş bulunuyoruz :

Bu âyet-i kerime de, Allah Teâlâ'nın kullarına gösterdiği kolaylıkları bildiriyor ve, kullarının kendi Yüce Zâtına nasıl dua ve niyazda bulunmalarının gerektiğini beyân ediyor.

Allahu Teâlâ, kulları içinden hiç bir kimseye vüs'atinden, kuvvet ve kudretinin müsâid olduğu şeylerden, başkasını teklif buyurmaz. İlâhî bir lütuf olmak üzere, hiç bir kimseye meşakkatli şeyleri emretmez. Hastanın oruç tutmakla, fakirin de zekât vermekle mükellef olmaması gibi... herkesin kazandığı kendi faydasıdır. İbâdet ve tâatin-den herkes kendisi istifâde eder.

Herkesin yaptığı şer, de kendi zararıdır. Kişi nefesine uyup işlediği günâhların zararını da kendisi görür.

Buna göre, her insan bu hakikatleri düşünmeli ve hareketlerini buna göre tanzim, etmeli ve dâima Cenâb-ı Hakk'ın korunmasına sığınarak şöyle duâ etmelidir :

Ey B-abbimiz .., Eğer unuttuk ise ve hata ettik ise bizi muâ-haze etme. Ey Rabbimiz!... İfrat ve tefrit sebebiyle veya dikkatsizlik ve benzeri şeyler sebebi ile bizden sadır olan ve nisyân ve hataya dayalı işlerden dolayı bizi hesaba çekme, azaba'düşürme.

Ey Rabbiroiz!... Ve bize, bizden evvelkilere yüklemiş olduğun gibi, ağır yük yükleme.

Ey Rabbimiz!... Ve .bizden, günâhlarımızı da af büyür. Ve bizi mağfiret et. Günâhlarımızı ört, insanlar içinde bizi perişan etme.

Ve bizlere merhamet kıl. Senin rahmetin olmadıkça ne güzel ameller işleyebiliriz, ne de kötü fiillerimizi terk edebiliriz.

Sen, bizim Mevlâmızsm; bizse kuilarmız; her şekilde sana bendeyiz ve Sana muhtacız. Bütün muvaffakiyetler Sendendir!

Artık kâfir olan kavim üzerine, bizlere nusret ver. Bizleri, onlara gâlib eyle. Bizleri i'lâyî keimetullaha muvaffak kıl... İslâm diyarım ve İslâm Milletini himaye buyur. Onları, madde ve mânâ. sahasında düşmanlarına karşı zafere erıştır.»

Mi'râc gecesinde, Peygamber (S.A.V.) Efendimize vasıtasız olarak vahyedilen bu iki âyet, pek çok hadis-i şerifde övülmüş ve çok çok okunması tavsiye buyurulmuştur. .

Peygamber Efendimiz :

«- Her kim ki, Bakara Sûresi' nin sonundaki iki âyeti geceleyin okursa, ona kifayet eder.» buyurmuştur. Yani, bu âyetleri okumak, o kimseyi zararlı hayvanlardan, şeytanlardan korur veya o kimse geceyi ibâdetle ihya etmiş gibi olur. [\[267\]](#)

SABAH NAMAZINDAN SONRA OKUNAN AYET HÜVALLAHÜLLEZİ

Okunuşu

Hüva'îlahü'llezi la ilahe illâ hü âiimül'l-ğaybi ve's-şehâdeh. Hüve'r-rahmânü'r-rahîrn. Hüvallahü'llezi lâ ilahe illâhü. El-Meli-kü'l-Kuddüs'üs Selâmül Mü'minül Müheyminül 'azizü'l-Cebbârül-Mütekebbir; Süthânallahü 'amma yüşrikün. Hüvellâ-hü'l hâhku'l. Bâriü'l - Müsavvirul-ehülEsmâül' - Hüsnâ Yüseb bihu lehü mâ fi-'s-semâvâti ve'l-ard. Ve hüve'l-âzizü'l - Hakim.

O, öyle bir Ailah'dır ki, kendisinden başka hiç bir il âlı yoktur. O, gizliyi de bilir, âşikân da. O, Rahmandır, rahmeti bütün yarattıklarını içine akr. Rahimdir. Âhirette ozeiikie sü'min kullarına merlramet edicidir.

O, Öyle bir Allah'dır M, kendisinden başka hiç bir O, Meik'dir. (O mülkün ve melekütnn yegâne sahibidir; O'nun mülkü de, hâkimiyeti de devamlıdır,) O, (noksanlığı gerektirecek

her şeyden münezze olup) Kuddüs'dür. O, selâm ve selâmetin tâ kendisidir. O, (eman ve emniyet veren) Mü'min'dir. O, (her şeyi gözetip koruyan Müheymin'dir. O, (her şeye gâlib olan bir) Aziz'dir. O, (kulların hallerini düzeltip, ihtiyaçlarını gözetken varlığı çok yüce bir) Cebbâr'dır. O, (azamet ve yücelik sahibidir ve) Mütekebbir'dir. O, müşriklerin (kendisine koşmakta oldukları ortaklardan münezzehtir.

O, öyle bir Allah'dır ki, vücûde getireceği her şeyi, hikmetine uygun olarak takdir eder. Her şeyi yoktan yaratan O'dur. O, varlıklara şekil verendir.

En güzel isimler O'nundur. Göklerde ve yerde ne varsa, hepsi O'nu tesbih (ve tenzih) ederler. Ve O, (her şeye mutlak gâlib olan)Azîz'dir; Hakîm'dir. (Yegâne hüküm ve hikmet sahibidir.) [\[268\]](#)

Açıklaması :

Şüphe yok ki, O, Kur'an-ı Kerim'i indiren ve Âlemlerin Rab-bi olan O Allah'dır ki, O'ndan başka hiç bir ilâh yoktur. Yaratıcı ancak O'dur ve yalnız O'na ibâdet edilir. O'nun hiç bir eşi, ortağı ve benzeri yoktur.

O, gizli olanı da, aşîkâr olanı da bilendir; O'nun ilmi karşısında açıkta olan da, sır ve gizli olan da eşittir. Bugün mevcut olanları bildiği gibi, gelecekte meydana çıkacakları da tamamen bilir.

İlmi ve hikmeti sonsuz olan, O Allah Rahmân'dır. O'nun rahmeti, dünyada bütün kullarını ve bütün-mahlukatını içine alır. Ve, O Rahîm'dir. O'nun merhameti itiyâmet gününde sâdece mü'minlere mahsustur. Esirgeyicidir; merhameti, lut/u ve ihsanı bütün-mahlûka ti içine alıp, Kuşatır.

O, Rahman ve Rahim olan Hâhk-ı Kerim, O Allah'tır ki ken: dışından başka hiç bir ilâh yoktur. Bütün kâinata hükmü geçen sadece O'dur. Her şeyin Mâlik'i O'dur. Yaratılmışların tamamı O'nun hâkimiyeti altındadır. Ve, Mukaddes olan O'dur. Onun yüce Zâ4a, her türlü noksanlıklardan münezzehtir. O, Selâm'dır ve bütün taü'ininleri selâmete'erdiren.de ancak O'dur. O'nun. Yüce Zâtı da, her türlü âfet ve noksandan selâmette bulunmaktadır. emniyyet ihsan eden de ancak O'dur. Asla kullarına zulmetmez.-Kendisine imân edenleri cehennem azabından emin kılar.

Kulları hakkında murakıb olan da O'dur. Kullarını korur ve gözetip, amellerini müşâhade eder.

Ve, her dilediğine gâlib olan da, ancak O'dur.

Ve, Âlemlerin Rabbi, dilediğini cebren var eden, Yüce Yaratıcıdır. O'nun. ezeli irâdesine hiç bir şey mâni olamaz. Yarattığı şeylerin hallerini islâh eden, noksanlarını tamamlayan da ancak O'dur.

Kibriyâsı çok azîm olan da ancak O'dur, O, her türlü ihtiyaçtan uzak ve bütün büyüklüklerin ve yücelliklerin sahibidir.

Bunlar gibi nice ulvî sıfatların sahibi olan Allah, bazı kâfirlerin Bir olan Yüce Zâtına, şerik koştukları şeylerden münezzehtir. Göklerde ve yerde bulunan hiç bir şey, O'nun şeriki, benzeri, ortağı olamaz; her şey O'nun mahlûkudur.

O, şeriki ve benzeri olmayan, her şeyi hikmetine uygun olarak yoktan var eden Yaratıcı, bütün mahlûkatı ortaya çıkaran, Vücûda Getirici ve her şeyi kendisine has bir özelliğe sahip kılan ve her şeye ayrı bir suret, şekil, renk, hassa veren, eşyaya suret verici olan Allahu Teâlâ'dır. Bütün bu mahlûkât, varlığının, birliğinin, kudretinin ve büyüklüğünün birer delili ve şahididirler.

En güzel isimler Allahu Teâlâ'nıdır. Allahu Teâlâ'nın Yüce Zâtını tavsif eden nice mukaddes esmâ-i hüsnâsı vardır. Ki bunların sayısını ancak, Allahu Teâlâ'nın kendisi bilir. (Bu, esmâ-i hüsnânın doksan dokuzu, bir hadis-i şerif'de bildirilmiştir.) Göklerde ve yerde ne varsa, hepsi Allahu Teâlâ'yı tesbih eder. Li-sân-i halleri ile veya lisan-ı kâlleri ile O'nu anarlar.

Ve, Aziz olan, her şeye gâlib olan, düşmanlarından şiddetle intikam alan, Hâkim olan, her türlü kâmil sıfatların sahibi ve noksanlıklardan münezzehtir bulunan da ancak O'dur.»

Bir hadis-i Şerif'de :

Allahu Teâlâ'nın İsm-i A'zam'ı, Haşr Sûresi'nin sonundaki (veya sonundaki altı) âyettedir.» buyurulmuştur.

Başka bir hadis-i şerifte ise :

« Kim sabahleyin üç defa «Eûzü billahi's - semî'il - alîmi mine-ş-şeytâni'r-racîm.» dedikten sonra, Haşr Sûresi'nin sonundaki üç âyeti okursa, Allahu Teâlâ ona, kendisi için akşama kadar istiğfar edecek yetmiş bin melek tevkil eder. O kimse, o gün ölürse, şehid olarak ölür. Akşama

uîaşmca -bu âyetleri - okursa, yine böyle olur.» buyurulmuştur. [\[269\]](#)

eI-ASR SÛRESİ

Okunuşu :

Ve'l-asri, inri'e-insâne le-fi husr. İlle'llezine âmenû ve âmi-lu's-sâlihâti ve tevâ sav bi'l-hakkı ve tevâ sav bi's- sabr. [\[270\]](#)

Meali :

Muhakkak insan kat'î bir hüsrandır.

Ancak, imân edenlerle, sâlih amellerde bulunanlar, bir de birbirine hakkı tavsiye edenler ve sabrı tavsiye edenler böyle (hüsrana düşmüş) değıllerdir. (Onlar hüsrana düşmekten müstesnadırlar.) [\[271\]](#)

Açıklaması :

Andolsun asır denilen vakt-i mahsusa ki, şu beyan edilecek hususlar hakikatın tâ kendisidirler. I Asır kelimesinin -mânâsı, dehir yani uzun müddet demektir. Veya, asır, ikinci namazıdır. Veyahud, zevâl'den güneşin batmasına kadar olan zamandır. Veyahud da, Peygamber (S.A.V.) Efendimizin mübarek asrıdır.

Şüphe yok ki insan kat'î bir ziyan içindedir. O, bir noksan içindedir. Her an ömrünün bir parçasını elinden çıkarıp durmaktadır. Hayatını boş yere sarfetmekle ve gerçek istikbâlini te'min etmekten mahrum bulunmaktadır.

Ancak, o kimseler ki, o uyanık kalbli, akıllı ve dirayetli olan o insanlar ki, imân ettiler, Ailâhî Teâlâ'nın varlığını, birliğini, büyüklüğünü, kudretini kabul ettiler; ve namaz kılmak, oruç tutmak, zekat vermek gibi ibadetleri yerine getirerek ve emredilen ve güzel görülen diğer işleri yaprak sâlih

amellerde bulundular.

Ve, gerek itikâd, gerekse anıed yönünden İnkârı doğru olmayan hakikatları, ameli güzellikleri ve ahlâkî faziletleri haber v rerek, birbirlerine hakkı tavsiye ettiler.

Ve birbirlerine, ibadet ve itaate devamda, masiyet ve yanlış telkinlere karşı direnmede, sabrı tavsiye ettiler.

İşte, hayatlarını bu ilâhî emirlere uygun olarak tanzim eden kimseler, müstesnadırlar; onıar, hüsrana, zarara ve ziyana uğramaktan kurtulmuşlardır. Görüldüğü gibi, üç âyetten meydana gelmiş bulunan bu kısa sûre, pek mühim ve derli toplu mânâları ifâde etmektedir. Bu sûre, beşeriyetin kurutulduğu için gerekli olan her şeyi bildirmekte ve insanlığın kurtuluşu için bir rehber olmaktadır. Bu sebeptedir ki; Resûlullah (S.A.V.)'in Ashabından iki zât birbirleri ile karşılaştınca, mutlakâ Asır Sûresi 'ni okurlar, daha sonra da- selamlaşarak ayrılırlardı. İmâm Şafîî Hazretleri : «Kur'an'da başka hiç bir pe nazil olmasaydı, şu pek kısa olan Asır Sûresi büe - insanlar- dünya ve âhiret saadetlerini te'min için yeterdi. Bu sûre,

Kur'an-ı Kerîm'in bütün ilimlerini kucaklıyor.» demiştir. [\[272\]](#)

HUMEZE SURESİ

Okunuşu :

Veylû'l-li küllü "htimezet'i-Hümezeh. Ellezî ceme'a mâlen ve 'addeden, yahsebü enne;mâlehû ahledeh, Kellâ leyünbezenne fi'l-hutameti, mâ edrâke me'l-hutameh. Nârû'llahî'İmükadeh. Elletî tettalı'u'ale'l-ef'ideh. İnnehâ a'leyhim mu'sadetün, . ffamedü'm-mümeddedeh. [\[273\]](#)

Meali:

Arkadan çekiştirmeyi, yüze karşı el, kaş., göz işaretleriyle eğlenmeyi ve ayıbıamayı âdet edinen her kişinin vay hâline :

Ki o kimse, malı yığıp biriktirerek, onu tekrar tekrar sayan kimsedir.

O kimse, gerçekten malı kendisini dünyada dâima yaşatacaktır sanır.

Hayır. Andolstm ki o, hor ve hakir olarak Hutame'ye atılacaktır.

Hutame'nin ne olduğunu sana bildiren nedir?

O, Allah'ın tutuşturulmuş bir ateşidir .

Ki o, tırmanıp yükselerek, yüreklerin ta üstüne çıkacaktır.

Şüphe yok ki bu ateş, onların üzerine kapatılmıştır. Ve onlar, uzatılmış sütunlarda bağlı bulunacaklardır. [\[274\]](#)

Açıklaması :

Bu sûre, insanlarla alav eden; servetine güvenerek, dünyada ebedî yaşayacağı sanan kimselerin, ne şiddetli azaba mâruz ka lacaklarını ihtar etmektedir :

^Arkadan çekiştiren, onu bunu gıyabında zemmeden, gözü ile kaşı ile eğlenen, ona buna gizlice işaretler yaparak alay eden, maskaralıkta- bulunan, her bir kimsenin vay haline, ki o kimse her'ürlü zillete ve azaba müstahaktır. Ayet-i Kerime'de geçen Hümeze kelimesi, onun bunun kusurların ardından söyleyen, haysiyetini kırmak isteyen, gıybetçi kimse demektir. Hümeze ise, ayıb arayan, tenkit eden, kötöleyen, kaşla gözle, küçümseyici, alay edici işaretler yapan kimse demektir.

Öyle olan kimse ki, kendi varlığına güvenmiş ve bir malı lanıuş, cimrilik ederek biriktirmiş ve o malı, lezzet almak maksadı ile tekrar tekrar saymakta olmuştur. Ve, bu servetine mağrur olarak, başkalarının kadrini, kıymetini düşürmeye çalışmak cüretini göstermiştir. Kendisinin -o fânî serveti sayesinde- büyüil bir mevki sahibi olduğunu zannetmiştir.

Servetine mağrur olan o gafil şahıs zaneder ki, kendisini o de etmiş olduğu malı, dâima yaşatacaktır. O, serveti sayesinde, ölümden kurtulacağını, dünyada ebediyen yaşayacağını sanır. Ve sanki ölüp de başka bir âleme gitmeyeceğini sanmaktadır. Ne büyük gaflet ve cehalet!...

Hayır hayır, asla öyle değil!... O şahsın düşüncesi tamamen yanlıştır; onun elindeki serveti, kendisini dünyada ebedî olarak asla yaşatamaz. Elbette ki o şahıs, bir gün ölecek ve sonra da ha-fcameye atılacaktır. Ve böylece, lâyük olduğu, o büyük cezaya uğramış olacaktır.

Hateme'nin, o müthiş ateşin ne olduğunu sana bildiren nedir? Elbette ki, onu insan dünyada iken tamamen bilemez. Onu insanlar, ancak Cenâb-ı Hakkın kendilerine bildirmesi ile bilebilirler.

İşte, Hak Teâlâ. Hazretleri onu bize haber veriyor : Hatame denilen şey, Allah'ın tutuşturulmuş bir ateşidir. O, cehennemlik-ier için, ebediyen sönmeyecek olan, dehşetli bir azâb ateşidir.

O hutame, öyle bir ateştir ki, tırmanıp yükselerek yüreklerin tâ üstüne çıkacaktır. Kalblerin üzerini kaplayarak, onları kesip atacak ve k ah re d ec ektir. Kalbler, insan vücudunun en latif ve en hassas uzuvudur. Kalb, bu azaba muhatab olunca, o kalbin bağlı bulunduğu vücudun ne çekeceği düşünülmemelidir.

Şüphe yok ki, bu azâb ateşi, azaba uğrayanların üzerine kapatılmış ve onları iyice içine almıştır. Ve, bu azaba uğrayanlar, kendilerini bu ateşten asla kurtaramazlar.

O cehennem ateşine atılmış olanlar, orada uzatılmış sütunlarda bağlı bulunacaklardır. Yâni, cehennem kapısı, üzerlerine kapatılmış, ayaklarına da zincir vurulmuş gibi olacaklardır. Oradan çıkmaya asla güçleri yetmeyeceklerdir.

Böyle bir akıbete uğramamak için, her türlü kötü itikat ve amelle, arkadan çekiştirmek, gıybet, yüze karşı elkol, kaş-göz hareketi yapmak, (kötü) isim takmak, başkaları ile alay etmek ve küçümsemek kasdı ile başkalarını takiid etmek, maîa -güvenip böbürlenmek gibi çirkin .huylardan

kaçınmak ve güzel itikad, amel ve ahlâkla kişinin kendisini tezyin etmesi gerekir. [\[275\]](#)

FİL SÛRESİ

Okunuşu :

.Elem tera keyfe fe'ale Rabbike bi-eshâbi'l-fil. Elem yec'al key-dehüm fi tedlîf. Ve ersele aleyhim tayran ebabil. Termîhim bi hi-câretinvmmin siccil
Fece'alehüm ke'asfi'm-me'kül. [\[276\]](#)

Meali :

(Ey Resulüm), Rabbinin (Kâ.'beyi yıkmak maksadı ile gelen) fil sâhiblerine nasıl (muamele) yaptığını görmedin mi?
Allah, bunların üzerine sürü sürü kuş (ebabil kuşu) gönderdi. Ki bu kuşlar, onlara pişkin tuğladan (yapılmış) taş atıyordu.

Derken (Allah) onları yenik ekin yaprağı gibi (helak) ediverdi. [\[277\]](#)

Açıklaması :

Habeşistan kralı tarafından Yemen'e Vali ta'yin edilmiş bulunan Ebrehe, Yernen'in San'a şehrinde Kulleys ismini verdiği bir kilise yaptırmıştı. Ve insanları Mekke'deki Ka'be'yi ziyaretten vazgeçirerek, kendi yaptırdığı, kiliseye çekmek istiyordu. Fakat, kimse bu kiliseye rağbet etmiyordu. Hatta, bir gece Kinâne Kabilesinden bir kimse, bu kiliseye hakaret olacak, fena bir muamelede bulundu. Ebrehe buna çok kızdı ve Kabe'yi yıkacağına yemin etti. Bunun için de ordusunu hazırladı;' Mekke'ye geldi. Ordusunun önünde giden Mamud adlı bir fili ye başka fiilen de vardı. Mekke'ye gelen ordudaki bu filler, Ka'be istikâmetine gitmiyorlar di. Başka istikâmetlere koşarak giden bu filleri, Ka'be tarafına yürütmek mümkün olmuyordu.

Cenâb-ı Hak, Beytini korudu ve bu ordunun üzerine sum sürü ebabil kuşları göndererek, ağızlarındaki ve ayaklarındaki taşlarla onları helak etti. 'Bir kısmı ölmüş bir kısmı da yaralanmışta. Ebrehe de yaralılar arasında idi ve San'a'ya- dönünce o da öldü.

Bu olayın geçtiği seneye araplar «Fil Senesi» derlerdi. Peygamber (S.A.V.) Efendimiz'in doğumları da bu senede vâki' olmuştur.

Bu hâdiseyi haber veren Fil Sûresi'nin kısaca şöyle açıklaması

Ey Habibim !.., Görmedin mi? (yani tevâtüren için görür gibi bilmedin mi?) Elbette, Rabbinin fil sahibi olan ve Ka'be'yi yıkmak-maksadı ile Yemen tarafından gelen inkarcı zümreye, ne yaptığını, onları nasıl helak ettiğini biliyorsun.

Her şeye Kadir olan Allah, o fil sahihlerinin, tuzaklarını, kötü plânlarını, hilelerini boşa çıkarmadı mı?

O fil sahihlerini mahvetmek için, üzerlerine sürü sürü, bölük bölük kuşlar gönderdi.

O kuşlar, onlara, siccil'den yâni katı, sert, taş kesilmiş çamurdan taşlar atıyorlardı.

Hak TeâJâ, artık Ka'beye düşmanlık besleyen o hain topluluğu darmadağan.etti ve yenilmiş ekin yaprağı gibi kıldı. Böylece, lâyük buldukları gazaba uğradılar ve mukaddesata düşmanlığın cezasını çektiler.

Bu sure, bize mukaddesat düşmanlarının mutlaka cezalarını bulacaklarını ve İslâm'ın bakî' kalacağını bildiriyor. Ve bu sûre, Peygamber (S.A.V.)

Efendimizin, Peygamberliğini de te'yid ediyor. [\[278\]](#)

KUREYŞ SÛRESİ

Okunuşu

Li îylâfi Kurayşin îylâfihim rihlete's-şitâi ve's-sayf. Felya'bü-dû Rabbe hâze'l-beyt Ellezî eT'amehum mincû'in ve âmenehum min havf. [\[279\]](#)

Meâlî :

Kureyş (Kabilesinden olanlar) emniyet ve selâmete, kış ve yaz kendilerini -yolculukta- huzura ve korkusuzluğa kavuşturduğundan dolayı,
Şu Beytin (Ka'be'ninî Rabbihe ibadet etsinler.

Onları aşıktan (kurtarıp) doyuran, kendilerine Eo müthiş) iorkudan emînlik veren O AllahÜ Teâlâdu. [\[280\]](#)

Açıklaması :

Bu sûre, Kureyş Kabilesinin ticâret ve seyahat bakımından Cenâb-ı Hakk'm siyanetine nail olmuş bulduklarını ve bu sebeble şükran vazifelerini yerine getirerek, Allahu Teâlâ'yâ ibâdet etmelerinin gerektiğini beyan ve ihtar ediyor.

Kureyşler Ka'be'nin sakimleri ve bekçileri oldukları için, komşu memleketlerin halkları bunlara hürmet ederlerdi. O devirde, ülkeler ve bütün arap kabileleri, devamlı birbirlerine saldırdıkları halde, Kureyş bu tecâvüzlerden uzak bulunurdu. Ku-reyş'liler ticâret maksadı ile kışın Yemen'e. yazın da Şam tarafına serbestçe gidip gelirlerdi. Bu emniyet sebebiyle, diğer kabilelere nisbetle daha çok ticâretle uğraşırlar ve daha bol nızık temin ederlerdi.

Elbette ki bu, hürmet ve emniyet onların Beytu'llah'da meskûn olmalarından ve Ka'be'nin hizmetinde bulunmalarından geliyordu. Dolayısı ile, en

çok Kureyş'in Ka'be'nin kıymetini bilmesi ve Beyt'in sahibi olan Aîlahu Teâlâ'nın kendi, aralarından seçip gönderdiği Peygamber CSJA.VJ'e en çabuk onların inanıp itaat etmesi gerekiyordu.

Şimdi kısaca sûrenin açıklamasına bakalım :

Kureyş Kabilesinden olanlar, ticaret için başka beldelere emniyet ve selâmetle gönderildiklerinden" dolayı ve Onların kış ve yaz diledikleri beldelere gidip gelmelerinde kolaylık, huzur ve korkusuzlukla kavuşturulmaları sebebi ile, şu Beytin yani Ka'be'nin Rabbi olan Allahu Teâî'ya ibâdetinde bulunsunlar; Allahu Te-âî'nin birliğini kabul ve tasdik ederek, O'na şükür vazifelerini yerine getirmeye çalışsınlar.

Şunu da düşünsünler ki, O yüce yaratıcı, onları açlıktan kurtarıp, nice ni'metlere nail etti ve doyurdu. Ve onları korkudan emin kıldı. Beldelerini de bir dârü'l-emân küarak, onları kendilerini helak edip, Ka'be'yi yıkmaya gelen Ebrehe gibi bir düşmandan kurtardı ve Ebrehe'nin ordusunu helak etti.

Allahu Teâlâ'nın bunca lütuf ve inayetine mazhar olmuş, düşmanlarından ve korkularından emin kılınmış, kış ve yaz seyahatleri kolaylaştırılmış, emniyetleri sağlanmış, bu sayede rızık ve ticâretleri bollaştırmış bir toplumun, bütün bu ni'metlerin şükrâ-nesi olarak, Allahu Teâlâ'yı bilmesi, O'na kulluk etmesi ve O'nun Resülünü tasdik edip, ona itaat etmesi gerekmez mi? Elbette gerekir. Fakat, Kureyş'den bazıları bu şükür vazifesini edâ etmediler. Putperestlikte ısrar ve Peygamber (S.A.V.) Efendimize düşmanlık ettiler.

İnsanlığa yakışan ni'mete. karşı nankörlük etmemektir. Her ni'met Allahu Teâlâ dandır. Ve insanın vazifesi Allah'a inanmak ve sadece O'na kulluk etmektir. [\[281\]](#)

MÂÛN SÛRESİ

Okunuşu :

Eraeyte'llezi yükezzibü bi'd-dîn. Fezâlike'llezi yedu ui-yetîm. Ve lâ yehuddu ala Taâmil-misKın. Fe veylü'l-lil-musaUin Ellezî-nehüm 'ai salâtihim sâhûn. Ellezînehüm yürâüne. Ve yemne l-ûne'l-mâ'ûn. [\[282\]](#)

Meali :

Âhîret güüjine inanmayıP Dinî-yalan sayanı gördün mü?

İşte yetimi şiditle itip kakarak (kovan!,

Yoksulu doyurmayan (ve doyurmaya aa teşvik etmeyen) odur.

İşte (bu vasıfları taşıyarak) namaz kılan (bu münafıkların vay haline ki.

Onlar, namazlardan gafildirler. Gereği.gibi ciddiye alıp,.vaktinde kılmazlar).

Onlar, riyakarların bir şeyi gösteriş için yapanlarını! tâ. kendileridir.

Onlar, zekâti' (ve şâir yardımları) da men'ederler. (Hiç bir kimseye hayır için hiç bir şey vermezler). [\[283\]](#)

Açıklaması

sûre, Dini yalan sayan yetimlere ve muhtaçlara yardımdan kaçman, gafletinden namaza aldırış etmeyen, son derece cimri, ibâdetlerinde, bütün amel ve hareketlerinde halkın övgüsünü kazanmak hevesi ile gösterişe kapılan, herhangi bir şahsın bu çirkin durumlarını ortaya koymaktadır. Şöyle ki :

Gördün mü, yanî hâline vakıf olup bildin mi, dini yalan sayan o kimseyi? O kimse, apaçık bir din olan islâm'ın hakikat olduğunu kabul ve tasdik etmez; küfür içinde yaşayıp gider.

Kur'an-i Kerîm'de görmedin mi tarzında vaki' olan ifâdeler, beyân olunacak hususlara, işitenlerin dikkatini çekmek ve onları iyice anlamaya teşvik etmek içindir.

islâm Dînini inkâr eden o kimse ki, yetimi şiddetle itip kakarak kovar. Ona hakaretle bakar ve onun hiçbir ihtiyâcını gidermeye çalışmaz.

Ve o kimse, öyle cimridir ki hayır işlemekten o derece uzaktır ki, yoksulu doyurması, ona yemek yedirmesi hususunda, başkalarını da teşviyk etmez. Hayra aracılık etmediği gibi, başkalarının iyilik etmelerini bile kıskanır.

işte, bu çirkin vasıflan taşıyarak namaz kılan, münafık ve gafil kimselerin vay hâline !... Onlar, beden ve lisânen namaz kıldıkları halde, o namazdan ruhen istifâde etmezler, gafletten uyanmazlar; güzel huylarla ahlâklanmaya çalışmazlar; yetimlere ve yoksullara şefkat ve merhamet duyguları beslemezler.

Onlar, namazı gereği gibi ciddiye alıp, vaktinde kılan kimseler değildirler. Gafletlerinden dolayı namazlarında yanılırlar. Lisanen okuduklarından kalben gafildirler. Ne için namaz kıldıklarını, ne için rûkû ve secde ettiklerini hiç düşünmezler. Namazlarını vaktinde de kılmazlar.

Burada gaflete düşüp yanılmak, namazın vakitlerini, şartlarını gözetmemek; bütün namazları, sehiv ve gaflet içinde kılmak demektir. Yoksa, her mü'minin namazda sehvetmesi ve bunu sehiv secdesi veya namazın iadesi ile telâfi etmesi mümkündür. Ve bu surete kasedüen, bu sehiv değildir.

O kimseler riyakarların tâ kendüeridir. insanlara gösteriş içm namaz kılarlar. Sırf .Allah'ın Rızasına ermek için ibâdet etmezler. Gösteriş için yaşayan, gösteriş için ibâdet eden bu kimseler, elbette azaba uğrayacaklardır.

Ve onlar, zekâti da diğer yardımları da ve hatta menedilmesi mütad olmayan, bir içim suyu, bir tutam tuzu, bir parça ateşi, bir kap - kaçağı, bir el âletini bile men'ederler.

Bu derece cimri olan bu kimseler, artık zekât verirler mi? Yetimlere, yoksullara yardımda bulunurlar mı? Onların namazları bile riya içindir; riya ise şirkin bir sûbesidir.

Bu sûre, insanın samimi ve ihlâş bir şekilde müslüman olması gerektiğini: yetimlere ve yoksullara elden geldiği ölçüde yardım etmenin lüzumunu; dinî vazifelerin severek, isteyerek, şevkle ve uyanık bir hâl ile yapılmasının gerektiğini beyan buyuruyor. Bize düşen, bu ilâhi emirleri yerine getirebilmek için Cenâb-ı Hakk'm lütuf, ihsan ve hdmayesine sığınarak, her hususta muvaffakiyeti Allah-u Teâlâ'dan niyaz etmektir. [284]

KEVSER SÛRESİ

Okunuşu:

Innâ e'taynâke'l-kevser. Fe saili li rabbike venhar. İnne şâ-nieke hüve'l-ebter. [285]

Meali

(Habîbim) hakîkaten biz sana (cennetteki) Kevser (havzmTı verdik.
O halde Rabbin için namaz kıl. Kurban da kesiver.

Doğrusu, Sana buğzeden (yok mu? İşte asili ebter oîan (zür-riyeti kesilmiş ve hayırdan da mahrum bulunan) odur. [286]

Açıklaması :

Bu sûre-i celilin nüzul sebebi şöyle :

Resül-i Ekrem (S.A.V) Efendimizin mübarek oğulları Hz. Kasım vefat edince As bin Vâil : «Artık Muhammed'in nesli kesildi: kendisini yâd ettirecek evlâdı kalmadı.» demişti.

Mekke müşriklerinin bir kısmı da aynı mahiyette konuşmuşar ve : «Onun nesli kesildi : kendisi ebter güzellikle yâd edilmekten mahrum) oldu.» demişlerdi. Müşrikler erkek evlâd sahibi olmamayı kusur sayıyorlar ve bu sebeble, insanları Peygamber (S.A.V.) Efendimize tâbi' olmaktan men'etmek istiyorlardı.

O din düşmanları, müslümanlara kötü bir hâl isabet edince, bir şiddet ve darlık arız olunca seviniyorlardı, islâm'ın zeval bulmasını bekliyorlardı.

Bu sûre, kafirlerin bu gibi bâtil düşünce ve pözlerini red için nazil oldu. Kısa olmasına rağmen pek büyük hakikatlere işaret etmekte; Peygamber (S.A.V.) Efendimiz Cenâb-ı Hakk'm himay esine mazhar olduğunu bildirmekte, mü'minlerin felaha ereceğini ve kâfirlerin de ilâhi kahra uğrayacağını beyân etmektedir. Şöyle ki :

Ey Şanlı Peygamber Ey Yaratılmışların En Şerefli !., Şüphe yok ki, Biz özel bir lütuf olmak üzere Sana kevseri verdik,.. Eu Kevser'le senin şanına yücelttik."

Kevser lâfzının şu mânâları vardır :

Kevser : Alimlerin ekseriyetine göre Cennet'te bir ırmak veya bir havuzdur. Kevser'in vasfı bir hadîs-i şerif'de şöyle beyân buyruluyor. «... Rabbim onu bana va'detti. Onda pek çok hayır vardır. Suyu baldan tatlı, süttten beyaz, kardan soğuk, kaymaktan yumuşaktır. İki kenarı zeberceddir. Bardakları gümüşterirHr ve semâ'daki yıldızlardan daha çoktur. Ondan bir kerre içen bir daha susuzluk hissetmez; ancak onu zevk ve inşirah için içmeye devam ederler.» Kevser nakkmda daha pek çok Sünîh hadisler vardır.

Kevser : Kur'an-ı Kerim'dir. Kur'an dünyevî ve uhrevî hayırları içinde toplayan, feyiz menbâi olan, manevî bir âb-ı hayattır.

Kevser : Peygamber (S.A.V.) Efendimizin hâiz olduğu nübüvvet şerefidir. Efendimiz (S.A.V.)'in Peygamberliği insanlık için bir kurtuluştur.ve saadet sebebidir.

Kevser : Peygamber (S.A.V.) Efendimizin haiz olduğu faziletlerdir ki, O bunlarla mahlûkâün.en şerefli olmuştur..

Kevser : Peygamber (S.A.V.) Efendimizin makâm-ı mah-, müd'a kavuşması, ümmetine şefaât etmesine izin verilmesi, dünyada ve âhîrrette Kendisinin güzel bir tarzda anılma şerefine nail olmuş bulunmasıdır.

Kevser : Peygamber (S.A.V.) Efendimizin evlâdının çok olması demektir. Peygamber (S.A.V.) Efendimizin mübarek nesli, Muhterem Kerîmeleri Hz. Fâtima'tüz-Zehra vasıtasıyla dünyayı şereflendirmiş ve yayılmıştır. O'nun mübarek sülâlesi kıyamete kadar devam edecektir.

Kevser : Peygamber (S.A.V.) Efendimizin Ashabı ve ümmetinin âlimleridir, Bunlar İslâm'ın yayılmasına hizmet etmişler ve bu sebeble de mü'rrünierin mânevi feyizleri ve ruhani lezzetleri tatmalarına vesile olmuşlardır.

Kevser : İslâm dinin diğer bütün dinlere gâlib gelmesi ve Peygamber (S.A.V.) Efendimizin pek çok fetihlere nail olup; dünyada ve âhîrette hayırla yâdedilmesidir.

Hasılı, kevser hakkında pek çok rivayetler vardır; bunların hiç birisi, diğerlerine mânâ bakımından aykırı değildir. Şanı Yüce Peygamber (S.A.V.) Efendimiz, bu ni'metlerin hepsine nâü olmuştur.

O halde, Ey Resül-i Kibriya !. Sen bu kadar nimetlere, ilâhi hituflara, nail oldun; Sana bunları ihşân etmiş olan Rabbin için namaz kıl ve kurban da kesiver. Böylece şükran vazifeni yerine getir. Kestiğin kurbanın etinden, muhtaçlara -onlan itip kalkanların, iyilik yapmadıklara gibi her türlü yardım ve iyiliğe de mâni olanların hilâfına- dağıt ve insanlara yardım et.

Bazı zevata göre, buradaki namazdan murad, sabah namazı veya kurban bayramı namazıdır. Kurbandan murad ise, tekbir alırken elleri yukarı kaldırmaktır. Veya, namazda göğüs ve boyun ile kibleye yönelmektir.

Ey Yaratılmışların en şerefli olan Peygamber Muhakkak ki, Sana buğz eden, sana ebter deme alçaklığında bulunan kimse yok mu, işte gerçekten ebter olan, o alçak heriflerin tâ kendileridir. Senin, Şerefli Zâtın her türlü hayra ve iyiliğe kavuşmuştur. Senin zürriyetin kıyamete kadar devam

edecektir. Senin dinin de kıyamete kadar devam edecek, ve müslümanlar seni dâima güzellik ve hayırla yâd edeceklerdir [287]

KÂFİRÜN SURESİ

Okunuşu :

Kul yâ eyyühe'l-kâfivün, Lâ e'büdü mâ te'büdün. Ve lâ, entüm âbidüne mâ e'büd. Ve lâ ene 'âbüdü'm-mâ 'abedtüm. Ve lâ entüm 'âbidüne mâ 'abüd.
Leküm dinüküm ve üye din. [\[288\]](#)

Meâfî

(Habîbim) Pe ki : «Ey kâfirler».

«Ben, sizin tapmakta olduklarınıza (putlarınıza) tapmam.»

«Benim kendisine ibadet (e devam) edeceğime (Bir olan Al-lahü Teâlâ'yal da siz kulluk ediciler değilsiniz.

«Ben (zâten) sizin tapdıklarınıza (hiçbir zaman) tapmış değilim.

«Siz de benim kulluk etmekte olduğuma (hiçbir zaman) kulluk ediciler değilsiniz.»

«Sizin dininiz size, benim dinim de bâna. [\[289\]](#)

Açıklaması

Mekke müşriklerinin ileri gelenlerinden bir güruh, bir gün Peygamber (S.A.V.) Efendimiz'e gelerek : «Yâ Muhammed Sen bu davadan vazgeç, istediğin kadar mal verelim, seni kendimize reis yapalım. Eğer bunu kabul etmezsen, seninle bir anlaşma yapalım : Sen gel, bir sene bizim dinimize tâbi ol; biz de bir sene senin dinine tâbi olalım. Sen bizim putlarınıza tap, biz de Senin Allah'ına tapalım. Senin getirdiğinde bir hayır varsa, biz ona ortak olmuş oluruz; bizim elimizdeki hayır ise, sen de ondan nasibini almış olursun.» dediler. Peygamber (S.A.V.) Efendimiz ise : «Ben, Allah-u Teâlâ'ya hiç bir şeyi şerik koşmam; O'ndan başka ibâdetle lâyük hiçbir şey yoktur.» diyerek müşrikleri reddetti.

Bu olay üzerine, bu sûre-i celile nazil oldu. Peygamber (S.A. V.) Efendimiz, Mescid-i Haram'a giderek insanlara karşı bu sûreyi okudu ve artık kâfirler ümitlerini kestiler.

Sûre'nin kısaca açıklaması şöyle

Ey Allahu Teâlâ'nın birliğini beşeriyete telkin etmekle görevli bulunan Şanlı Peygamber !... Küfürlerinde ısrar etmekte olan o müşriklere de ki : Ey Kâfirler !... Ben sizin tapmakta olduğunuz putlara tapmam. Vahdaniyeti terk edip sizin şirkinize iştirak etmem. Sizin taptığınız şeylerin ma'büd olma vasıfları yoktur. Ve onlar birer âciz mahlûkturlar.

Ey küfür ve şirk içinde yaşayanlar !... Siz de, benim kendisine ibâdet ettiğim ve ibâdet edecek olduğum, bir olan Allahu Teâlâ'-ya ibâdet ediciler değilsiniz. Siz batıl tanrılara, putlara tapıyorsunuz.

Ve Ben, zaten sizin taptıklarınıza hiçbir zaman tapmış değilim; tapmam ve tapmayacağım da. Ben, ancak bir olan Allah'u Teâlâ'ya kulluk ederim.

Ey küfürlerinde ısrar edip duranlar!... Siz de benim kulluk etmekte olduğum Allah'u Teâlâ'ya hiçbir zaman kulluk ediciler değilsiniz. Siz hiçbir zaman Allah'u Teâlâ'nın Birliği inancını kabul ederek, İslâm şerefi ile şereflenmeyeceksiniz.

Ey müşrikler!... Artık, sizin dininiz size aittir. O batıl yolda ısrar etmenin cezasını da siz çekeceksiniz.

Benim dinim de bana aittir. Allah'u Teâlâ'nın Birliği esasına dayanan şerefli İslâm Dini de benim dinimdir. Onun mükâfatı da bana aittir.

Peygamber Efendimiz, dâima yumuşak ve güzel bir dille hitab ederdi. Bu sûre'de «Ey Kâfirler!...» diye hitap etmekle emredilmiş bulunması, Mekke müşriklerinin küfürlerinde ısrar etmeleri ve daha da ileri giderek Allah'ın Resûlü'nü kendi batıl yollarına da'vet etmeleridir. Ayrıca bu sûre, kafirlere

karşı bir meydan okuma mahiyetindedir. [\[290\]](#)

NASR SÜRESİ

Okunuşu:

İzâ câe nasru'l1-ahi ve'l1-feth. Ve raeyte'n-nâse yedhulüne fî dîni'İlahi efvâcâ. Tesebbih bi hamdi Rabbike ve's-tağfirh. İnnihû kâne tevvâbâ. [\[291\]](#)

Meâfî:

Allah'ın (vaad buyurduğu) nusratı (yardımı) gelince ve fetih gelince,

Sen de insanların fevc fevc Allah'ın Dinine gireceklerini görünce,

Hemen Rabbini, hamd ile teşbih (ve tenzih) et. Allah'ın bağışlamasını dile. Şüphesiz ki O, tevbeleri en çok kabul edendir. [\[292\]](#)

Açıklaması:

Bu sûre Mekke fethedilmeden önce hâzîl oldu. Ve bilindiği gibi, bu sûre-nin nazil olduğu sıralarda henüz İslâmiyet inkişaf etmemişti. Her taraf düşmanla çevrili idi ve Medine-i Münevve-re'deki -kâfirlere nisbeten -bir avuç müslüman, müşriklerin devamlı tehdidi altında bulunuyordu. Zafer müjdeleri veren bu sûre işte böyle bir ortamda nazil oldu. Ve Kur'an-ı Kerim'in bu moreizeser kısa zamanda tahakkuk etti; Şanlı İslâm Ordularına

fetih kapıları açıldı.

Sûre nin kısaca mânâsı şöyle :

Ey Peygamberlerin Efendisi!... Sana, Allah'ın nusreti, yardımı gelip, kâfirler üzerine gâlib geldiğin vakit, ve Mekke'nin fethi veya diğer İslâm fetihleri yüz gösterdiği zaman;

Ve, Allah'ın dini olan İslâmiyet'e, arab olan ve olmayan nice kavimlere mensup insanların fevc fevc, bölük bölük gireceklerini, girmekte olduklarını gördüğün ve göreceğin vakit;

Ey Allah'ın Resulü, sana bu zafer ve muvaffakiyetleri ihsan eden Rabbine hemen hamdederek, onu tesbîh ve tenzin et. O Kerim olan, her türlü noksandan münezzehtir bulunan Rabbine şükret. O'nu devamlı takdis ve tebcil et. Ve, O Rahim ve Gafur olan Allah'u Teâlâ'nın af ve keremine dâima sığınarak, O'ndan mağfîret dile. Ümmetinin kusurlarının bağışlanmasını da niyaz etmeye devam et.

Şüphe yok ki, O Yüce Hâlık, Rahman'dır. Rahîm'dir ve tev-beleri en çok kabul edici olan O'dur. O, bütün kullarının tevbe ve istiğfarlarını kabul eder. Kul ne kadar ibâdet ve tâatte dikkatli bulunursa bulunsun, yine kendi amelini noksan görmelidir. Elinden geldiği kadar, hamd ve senada bulunmalı, Allah'u Teâlâ'nın af ve mağfîretine dâima muhtaç bulunduğunu bilmelidir.

Peygamber (S.A.V.) Efendimiz, her türlü günâhtan korunmuş bulunmasına rağmen, gece gündüz istiğfarda bulunurdu. Bu sûrenin nüzulünden sonra, Resûlullah (S.A.V.) Efendimiz : «Süb-hânallahi ve bihamdihi estağfirullâhe ve etübü ileyh.» demeyi çoğaltmıştı. Çünkü bu sûre, Resûl-i Kibriya'nın irtihâlini haber veren bir sûredir.

Peygamber (S.A.V.) Efendimiz bu sûreyi okuduğu zaman Muhterem amcaları Abbas (R.A.) ağlamıştı. Resûlullah (S.A.V.) O'na:

«Niçin ağlıyorsun?» diye sordu. Hz. Abbas (R.A.) da:

«Bizzat veda haberini veriyorsun.» dedi. Daha çok istiğfar etmesi de irtihâlinin yaklaştığının delili idi.

Bu sûre nazil olduktan sonra Hz. Ömer (R.A.) de ağlamış ve:

«Kemâl, zeval demektir.» demişti.

Ve, Peygamber (S.A.V.) Efendimiz, bu sûrenin nazil olmasından sonra, ancak iki sene yaşamıştır.

Bu sûre'nin İlesûl-i Ekrem (S.A.V.) Efendimize müjdelediği nusret ve fetihler, az bir zaman sonra tahakkuk etmiş ve Kur'an-ı Kerim'in ebedî bir mu'cize olduğu ortaya çıkmıştır. [\[293\]](#)

TEBBET SÛRESİ

Okunuşu

Tebbet yedâ Ebî Lehebin ve tebbe. Mâ aġnâ 'anhü mâüühü ve mâ keseb. Seyaslâ nâren zâte Leheb. Vemreetühü hammâlete'l-hatabı fi cidihâ hablü'm-mhn-mesed. [\[294\]](#)

Meali:

Ebû Leheb'in iki eli kurusun. (Kendisi de) kurudu (helak ol-du ya).

Ona (babasından miras kalan) malı da, kendi kazandığı (malı) da fayda vermedi.

O, (benzeri dünyada görülmemiş olan) alevli bir ateşe girecek.

Kansı da (girecek). (Hem de) odun hammalı olarak. (Karısının) boynunda (hurma liflerinden) bükülmüş bir ip de olduğu halde (bu alevli ateşe girecek). [\[295\]](#)

Açıklaması:

Şuarâ Sûresi'nin 214. âyet-i kerimesi nazil olunca. Peygamber (S.A.V.) Efendimiz, en yakın akrabasını, açıkça dine da'vet etmişti. Bu ilk açık da'vet Safa Tepesine vuku' bulmuştu. Peygamber (S.A.V.) Efendimiz, da'veti üzerine etrafında toplanan Kureyşlilere:

Size, bir düşmanın sabahleyin-veya akşam gelip hücum edeceğini haber versem, beni tasdıyk eder misiniz? diye sordu.

Onlar da:

Evet, tasdıyk ederiz. Çünkü, Sen Muhammedü'l-Emîn'sin, dediler. Bunun üzerine, Peygamber (S.A.V.) Efendimiz:

Ben, sizi ilerde meydana gelecek bir azabdan dolayı korı kutucuyum. Böyle bir azaba uğramamak için İslâm Dinini kabul ediniz, buyurdu.

Amcası olan Ebû Leheb de, Peygamber (S.A.V.) Efendimizi dinleyenler arasında bulunuyordu. Ve .-

Vah sana!...Sen bizi bunun için mi da'vet ettin? diyerek inkâra başladı; oradan çekip gitti.

Sûre'nin genişçe mânâsı şöyle :

Ebû Leheb adlı İslâm düşmanının iki eli kurusun, yâni kendisi helak olsun, hüsrana uğrasın. Ve kendisi-de hakikaten hüsrana uğradı, helak olup gitti. (Burada, bir hâdise vukuundan önce haber verilmiş olmaktadır. Bu ise, Kur'ânî bir mu'cizedir.

O Peygamber düşmanı olan Ebû Leheb'e babasından miras kaian malı da, kendi kazandığı malı da, çocukları da, dostları da bir fayda vermedi.

O İslâm düşmanı, bu dünyada çektiği azabdan başka, ayrıca bir alevli ateşe de girecektir.

Ebû Leheb'in Ümmii Cemile adındaki karısı da, odun yüklenmiş olarak cehennem ateşine atılacaktır.

O kadın, boynunda bükülmüş bir ip olduğu halde cehennem ateşine girecektir. Çünkü, o da Peygamber (S.A.V.) Efendimize eza ve cefâ etmeye çalışırdı. Peygamber (S.A.V.) Efendimizin geçeceği yollara, geceleyin dikenli ağaçlar, otlar getirip dökerdi. Ayrıca, Resûl-i Ekrem (S.A.V.) aleyhine koğuculukta bulunur ve her fırsatta İslâm'a zarar vermeye ve onu söndürmeye çalışırdı.

Bu.sûrede haber yerilen hususlar gerçekleşti. Şöyle ki;

EBÛ LEHEB, Bedir Savaşı'nın Müslümanların zaferi ile neticelendiğini duyunca, üzüntüsünden hastalandı. Hastalığı Adese i- kabarcık) denilen bir sivilce hastalığı idi. Birkaç gün içinde öldü. Vücudu üç gün evinde kaldı ve koktu. Kendisine, serveti, çocukları ve dostları hiç bir fayda veremedi. Hatta, hastalığının buluşu olması sebebi üe onun yanına bile yaklaşmadılar. Ücretle tutulan adamlar tarafından gömüldü. Bu süre'den anlaşılıyor ki, Allah'ın Dinine ve Resulüne düşmanlık gösterenler, İslâm nurunu söndürmeye çalışanlar, sonunda kendi çirkin düşünce ve amellerinin cezalarını çekeceklerdir. Üstelik, bu dünyada çektikleri, onların âhiretteki azablarını da hafifletmeyeceklerdir. Dünyada ve âhirette azabdan kurtulup saadet ve selâmete ermenin tek yolu İslâm'a sarılmak ve .Peygamber (S.A.V.) Efendimizin izinden yürümektir. Allahu Teâlâ'nın rızasına ve lûtfu-na ermenin tek yolu da budur. [\[296\]](#)

İHLÂS SÛRESİ

Okunuşu:

Kul hüve'llahü ehad. Allâhü's-samed. Lem yelid ve lem yûled Ve lem yekûn lehü küfüven ehad. [\[297\]](#)

Meali :

De ki: O, Allah'dır, bir tekdir,

O Allah'dır, Sameddir. (Zeval bulmaz, Bâkıy'dir, dâimdir. Herkes ve herşey doğrudan doğruya O'na muhtaçtır. En büyük. O' doğurmamıştır: doğrulmamıştır

Hiçbir şey O'nun dengi ve (benzeri) değildir. [\[298\]](#)

Açıklaması:

Bu süre-i celile, âlemlerin yaratıcısı olan Allah'u Teâlâ'nın vahdaniyyetini ve her türlü ihtiyaçtan uzak bulunduğunu, bütün mahrukâtın kendisine muhtaç olduğunu bildiriyor. Ve Cenâb-ı Hakk'm doğurmaktan ve doğurulmuş olmaktan münezzehtir olduğunu, şerikinin ve nazirinin bulunmadığını beyan ediyor. Şöyle ki

«Ey Peygamber, Allah'u Teâlâ'nın Zâtı vo mukaddes sıfatları hakkında Senden ma'lûmât isteyenlere de ki: O, Ma'bud-u Azî-mü's-şan olan Allah birdir; Ehadiyyet sıfatının sahibidir. Zâtında da, sıfatlarında da, fiillerinde de birdir.'Onun ilâhi zâtında çokluk veya parçalara bölünme hâli veyahud da başkaları ile ortak olması asla düşünülemez. O, asla maddî veya maddî olmayan cevherlerden, asıllardan mürekkebe değildir.

Allah'u Teâlâ sameddir. Yâni, bütün mahlûkâtın kendisine yöneleceği ve iltica edeceği, tek ve yüce olan Allah'dır. Yarattığı olanların hepsi, kendi ihtiyaçlarından dolayı Kerim olan O Yaratıcıya hacetlerini arzederler; duâ ve niyazda bulunurlar.

O'ndan üstün hiç bir şey yoktur. O, hiç bir şeye muhtaç değildir. Bütün mahlûkattan müstağnidir.

Ezelî olan o yüce Yaratıcı -haşa- doğurmadı. Hiç bir kimsenin -hâşâ- pederi, babası değildir. O, Ezelîdir; ebedîdir. O ev-lâd ve iyâle muhtaç olmaktan da münezzehtir. Dilediği şeyleri ve dilediği kimseleri dilediği zaman yaratır; mevcûd eder. Herkesin ye her şeyi ve herkesi yaratan, mutlak kudret-sahibi. Allai'dir. Bir kimsenin babası veya anası olmak, mahlûkâta ait bir sıfattır; aralarında bir cinsiyet ve bir ortaklık olmasını gerektirir. Cenâb-ı Hak ise bu gibi şeylerden münezzehtir. Hiç bir şey Allah'u Teâlâ ile hemcins olamaz ve aynı mertebede bulunamaz. Hâlık-ı Zü'l-Celâl olan Allah'u Teâlâ doğrulmamıştır da. Herhangi bir kimsenin doğurması ile hayat bulmuş değildir. Böyle bir şey, başlangıçta bulunmamış olmayı, başkasına muhtaç olmayı, başkası ile hemcins olmayı gerektirir ki, Allah'ü Teâlâ, bütün bunlardan münezzehtir. O, Kadîm'dir; sonradan vücûd bulmuş değildir. Ve hiç bir kimseye muhtaç bulunmamaktadır.

Ve, O'na hiç bir şey denk, mümasil ve müşâbih değildir. O.-nun Yüce Zâtı her türlü tasavvurların üstünde bir azamet ve ulviyete sâhibtir. O'nun kuvvet ve hâkimiyeti, bütün mahlûkâtın üstündedir. Hiç bir mahlûk, Kadîm olan O Halika müşâbih değildir; O'nun evlâdı veya babası olamaz.

Cenâb-ı Hakk'm bildirdiği bu hakikatler, O'nun yüce Zâtına şerik ve nezir isnâd eden, yaratılmışlardan bazılarını O'nun evlâdı zanneden müşrikleri reddetmektedir. Meselâ : Yahudiler Uzeyr Allah'ın oğludur, derler. Hristiyanlar da, Isâ, Allah'ın oğludur, demektirler.

Bâzı müşrik arablar da, melekleri Cenab-ı Hakk'ın kızı zannederlerdi. Sâbie denilen guruh da yıldızlara tapardı. Seneviye taifesi de Nur'u ve zulmeti ayrı ayrı birer ilâh kabul etmişlerdi. Bazı filozoflar da Allah-u Teâlâ'nın varlığını kabul ederler, fakat sıfatlarını ve bizzat yaratıcı olduğunu inkâr ederler. Bir takım sapıklar da Allah'u Teâlâ'nın insanlara hulul edeceğini iddia ederler.

Bu kısaca dört âyetten meydana gelmiş bulunan İhlâs Sûresi,- bütün bu batıl inanç ve iddiaları reddetmekte ve gerçeği bütün açıklığı ile ortaya koymaktadır.

Abdü'l-aziz Dehlevî, Tefsir-i Azizi'sinde, İhlâs-Sûresini tefsir ederken şirk ve batıl inançlar hakkında şöyle demektedir

«Şirk, yâni Allah'a eş koşmak şu dört yönden olur:

1 - Sayıda Şirk: Allah u Teâlâ, zât ismi olan «Ehad» lafzı ile, bu şirki ortadan kaldırmıştır.

2 - Mertebede Şirk: Cenâb-ı Hak «Ssöned» ismi ile de bu şirki ortadan kaldırmıştır.-

3 - Nisbet'de Şirk «Lem velid ve lem yûled» kavli şerifi ile de bu şirk ortadan kaldırılmıştır."

4 - Fiilde ve Te'sirde Şirk: «Ve4em vekûn iehü küfüven ehad» âyet-i celilesi de bu şirki ortadan kaldırmıştır.

İslâmî olmayan bâtil mezhepler (yollar)ıbeş bölümde toplar, lanır:

1- Dehriyye : Bunlar: Âlemin bir yaratıcısı yoktur; o bir tesadüf eseri olarak, kendi kendine toplanıp meydana gelivermiştir.» derler.Müslümanlar

Allah lafzını dillerine teşbih etmek sayesinde, onların bu sapık inançlarından kurtulmuşlardır.

2- Filozoflar: Bunlar: «Âlemin bir yaratıcısı vardır; fakat O'nun sıfatı yoktur. Yâni, âlemdeki te'sirler hep vasıtalarından ibarettir, Yaratıcısının zâtından değildir.» Aslında Hinduilerin inanç yolları da budur. Mü'minler «Allah» lafzını söylemekle bu sapık inançtan kendilerini kurtarmışlardır. Çünkü «Allah lafzı Cenâb-ı Hakk'm bütün kemâl- sıfatlarını içinde toplamaktadır.

3- Seneviyye Bunlar ise : «Bir yaratıcı-bütün âleme kâfi gelmez. Çünkü, bu âlemde olup bitenlerin bazısı «hayır» dır; bazısı da «şer» dir. Hayrı yaratan .hayır yapar, seri yaratan da şer işler; -bu zaruridir. Bundan dolayıdır ki iki yaratıcının olmasa lâzımdır. Hayrı yaratan Yezdan Hürmüz, şerri yaratan da Ehremen. Mü'minler «Ehad» lafzı ile de bu şirkden kurtulmuşlardır.

4 - Putlara Tapanlar: Bunlar, dünyevi ve uhrevî hacetlerinin kabulü için putların birer vesile olduğu .bâtıl inancına saptılar. Mü'minler ise Samed ismi sayesinde, bu batıl inançtan temizlenmiş oldular. Bu sapıklardan Yahudiler Uzeyr (A.S.) e, Hıristiyanlar da îsâ (A.S.) ya «Allah'ın oğlu» dediler. Müslümanlar lem yelid ve lem yüled» tarzındaki inançları ile, bu bozuk inançtan kurtulmuş oldular.

5 - Mecûsüer: Bunlar: Ehremen de.te'sir ve icâdları bakımından Yezdan'a eşittir. Aralarında daimî savaşlar olur. Bazen, Yezdânın hükmü geçer; âlemde hayır ve iyilik gâlib olur. Bâzen.de Ehremenin ordusu gâlib gelir; cihanda kötülük ve çirkinlik ortaya çıkar;Müslümanlar :.«Ve lem yekun İhâ küfüven ehad» akidesi ile bu yanlış inançtan da halâs bulmuşlardır

Bunun içindir ki, bu mübarek lâfızları ihtiva eden, bu sûre-nûv.adına..«İhlâs Sûresi^ - denilmiştir

Ihlâs Sûresinin nüzul sebebi hakkında şöyle bir rivayet vî dır:

«Müşrik araplar, Resl-i Ekrem (S.A.V.) Efendimize Âmir bin ufeyl'i göndermişlerdi. O müşrikler adına Âmir:

Sen bizim asamızı yardım, yâni bizleri (tefrikaya düşürdün. Tanrılarımıza sövdün. Babalarının dinine muhalefette bulundun. Eğer, sen fakirsen, seni zengin kılalım. Eğer mecnun isen, seni tedavi ettirelim. Eğer, bir kadına düşkün isen, onu sana alalım.» dedi. Bunun üzerine Peygamber (S.A.V.) Efendimiz :

Ben fakir de değilim; mecnûn da değilim.' "BİR kadına düşkünlüğüm de yok. Ben, Allah'ın Resulüyüm. Sizi putlara tapmaktan kurtarıp,- Allah-u Teâlâ'ya kulluk etmeye da'vet ediyorum; buyurdu.

Bu cevaptan sonra, müşrikler Âmir'i tekrar Peygamber (S. A.V.) Efendimizin huzuruna göndererek, şöyle demişlerdi:

Sen, kendi ma'budunun emsini bize beyan et; O, altından mıdır yoksa gümüşten midir?

Câhil ve müşrik arapların bu sualleri üzerine, bu'sûre-r celi-le nazil-olmuştur.

İhlâs^Sûresi, İslâmiyet'in rükünlerinden en mühimi olan Allah'ın Birliğine ve O Yüce Yaratıcımıza hiç bir şeyin eş ve ortak olamayacağını, doğurmadığını doğurulmaıığını, O'nun hiç bir şeye muhtaç olmadığını, her şeyin O'na muhtaç bulunduğunu en bfeliğ ve vecîz bir şekilde açıklamaktadır: Bu sebeble, İhlâs Sûresi'nin kadrinin ve kıymetinin yüceliği hakkında pek çok hadîs i şerifler yârid olmuştur Örnek olmak üzere bir kaçını burada zikrelim.

«Ebû Saîd Hudrî (R.A.) den rivayet olduğuna göre bir ki-şii başka bir kişinin bütün gece tekrarlayarak «Kul hüva'llahü ehad» sûresini okuduğunu işittir. Sabah olunca Resülullah (S.A. V.) e gider. Ve bütün gece -sadece- ihlâs okumasını arzularak Resül-i Ekrem'e arzeder Resülullah da cevaben:

Hayatım yed-i kudretinde olan Allah'a yemîn ederim ki bu sûreyi okumak, bütün Kur'ân-m üçde birisini (okumaya) muâdildir, buyurur.»

Ihlâs-ı Şerif Sûresi'nin kıraatinin Kur'ân'm üçte birisini okumaya eşit olması keyfiyetini tevcih ederek bazı âlimler bu muadeletin "(eşitliğin) sevap yönünden olduğunu bildirm işi erdir. Münzîri ise: «Kur'ân'm muhteviyatı 1- Sıfal'ı İlâhi, 2 - Ahkam, 3 - Kıssalar olmak üzere üç kısma ayrılır. Bu sûre-i şerî-fe bunlardan özellikle Cenâb- Hakk'ın sıfatlarını ihtiva ettiği için, Peygamber (S.A.V.) Efendimiz tarafından sevap ve faziletçe Kur'ân'ın üçde birisine muâdil olduğunu bildirmiştir.» demiştir.

Bununla birlikte şöyle de denilmektedir: «Allah'u Teâlâ, kullarının bâzı ibâdetlerini -bunlar kolay da olsalar-diğer bir çok ibâdetlerden daha fazla sevaba vesile kılabılır. Cenâb-ı Hakk'-ın fazlına ve keremine nihayet yoktur.

Nitekim, bâzı zamanlarda ve bâzı mekanlarda yapılan ibâdetleri, diğer zaman ve mekânlarda yapılan ibâdetlerden daha çok sevaba vesile kılmıştır. Bu ise, Cenâb-ı Hakk'm hikmeti ik-tizâsidir. Ve hikmetin neden ibaret olduğunu da ancak Allah'u Teâlâ bilir.

Bir başka hadîs-i şerif'de de:

«Yine Ebû Saîd Hudrî (R.A.'den rivayete göre Nebî CS.A. V.) Efendimiz Ashabına

Ashabım! Kur'ân'ın üçde birisini bir gecede okumak size güçlük verir mi? diye sormuştu. Bu teklif Ashâb'a güç gelerek:

Yâ Resülurallah! Bizim hangimizin buna gücü yetişir demişlerdi. Bunun üzerine Peygamber (S.A.V.) Efendimiz:

Kul hüvallahü ehad Sûresi Kur'ân'ın üçde birisidir; buyurdu.»

Bu sûre'nin fazileti ile ilgili pek çok hadîs-i şerifler vardır. Bize düşen, ihlâs-ı Şerifi çok çok okumaya devam etmektir. [\[299\]](#)

FELAK SURES

Okunuşu:

Kul eüzü bi-rabbî'l-Felak, Min şerri mâ halak. Ve nün şerri ğâsikm izâ vekab. Ve min şerri'n-neffâsâti fil-'ukad. Ve min şerri hâsîdin izâ hased. [\[300\]](#)

Meali:

De ki: Felâk'm (sabahın, aydınlığın, şafağın) Rabbine sığınırım:

Yarattığı (bütün) şeylerin şerrinden,

Ve Karanlığı çöküp bastığı zaman gecenin şerrinden,

Ve Dügümlere üfürenlerin (büyüçülerin, üfürükçülerin, nefeslerinin) şerrinden,
[301]
Ve hased edenin, -içindeki hasedi dışına vurduğu zaman- şerrinden.

Açıklaması:

Bu şerefli sûre, ne gibi şeylerden Allah'u Teâlâ'nın hıfz ve himayesine sığınılacağını beyân ediyor:

«Ey Resullerin En Şerefli!... Duâ ve niyazda bulunarak De ki: Felâkm yâni : Sabah vaktinin veya yaratılıp vücûde getirilmiş olan şeylerin Rabbine, Yüce Yaratıcısına sığınırım, O'na iltica ederim.

Elbette, sabah vaktini zuhûre getirerek, gecenin karardığını gideren; yeryüzünü yaparak, onda nice yiyecekleri, mahsulâtı bitiren; dağları, dereleri yaparak, aralarda nice gözeleri, nehirleri madenleri meydana çıkararak, bulutlardan yağmurları indiren; bildiğimiz ve bilmediğimiz'dana nice güzellikleri, hârikaları yaratıp, beşeriyetin istifâdesine veren, Âlemlerin Rabbi Alîah'u Teâlâ'ya sığınmalıyız ki, selâmet ve saadete erelim.

O Hâhk-ı Âzîm'in yaratmış olduğu şeylerin şerrinden, bütün insanların, cinlerin, dünyadaki her şeyin, kötü telkinlerinden ve zararlı, te'sirlerinden emin' bulunmak için, Allah'u Teâlâ'ya sığınmalıdır.

Aslında, Allah'u Teâlâ'nın yarattığı her şeyin-bir-hikmeti ve maslahatı vardır. Cenâb-ı Hak boş ve abes yere hiç bir şey yaratmamıştır. Ancak, yaratılan şeylerin pek çok faydalanıldığı gibi, hikmet gereği olarak bazılarının zararları da vardır. Bu imtihan 'dünyasında, bunlar da gereklidir. Bizim vazifemiz ise, faydalı olan şeylerden, meşru olarak istifâdeye çalışmaktır.

Zararlı olan şeylerden kaçınıp, Allah'a sığınmakla vazife

Ve, Ey Habîbim!... Özellikle de ki: Gecenin, o karannk vaK-tin,..zulmeti çöküp, ortalığı kapladığı.zaman şerrinden Âlemlerin Rabbi'ne sığınırım. Çünkü, bu şekildeki karanlık pek korkunçtur.

Ve, Ey.Şanlı Resul!... Yine de ki: İplik düğümlerine üfleyp sihir yapmak isteyen büyüçülerin, bu gibi şerli ve ifsâd edicilerin şerlerinden Allah'u Teâlâ'ya sığınırım.

Ve Ey Habîb-i Kibriya!... Haset ettikleri zaman, haset edicilerin şerrinden de Allah'u Teâlâ'ya sığınırım;

Hâsîd, başkasının ni'metini kıskanan, o ni'metin zevalini isteyen ve bu hususta elinden gelen her türlü kavli ve fiilî çâreye baş vuran, alçak tabiatlı şahıs demektir. Varlıkları beşeriyet için zararlı olan, bu gibi kimselerin, şerlerinden Allah'u Teâlâ'ys sığınmak gerekir. [302]

NÂS SÜRESİ

Okunuşu :

Kul eûzü bi-rabbî'n-nâs Melikî'n-nâs. îlâhî'n:nâs. Min şerri'l-vesvâsî'l-hannâs. Eilezi yüvesyisü.fi sudûri'n-nâs. Mine'l-cinneti ve'n-nâs. [303]

Meali

De ki: Sığınırım insanların Rabbine, İnsanların (yegâne) mâlikine. İnsanların ma'bûduna? O vesvese veren sinsi şeytanın şerrinden, o, insanların göğüslerine dâima vesvese verendir. tO vesvese veren - şeytanî gerek cinden olsun ve gerekse insandan. [304]

Açıklaması:

Ey İnsanların ve Cinlerin Peygamberi ve Peygamberlerin sonuncusu olan Habîbim, de Ben nâsın Rabbine sığınırım. Ki, bütün insanları yaratan,besleyen koruyan, terbiye eden O'dur.

Ey Habîbim!.. Dua ve niyazda bulunup de ki: Nâsın Melikine sığınırım. O, bütün insanların mâliki, hükümdarı, işlerini yürüten, bütün insanlığı selâmet ve saadete kavuşturacak olan hükümleri gönderen Allah'u Teâlâ'ya -sığınmayı bir yazife bilirim, de.

Ve, insanların ilâhına sığınırım, de. O, kendisinden baş] hiç bir ilâh ve ma'İDÜd bulunmayan Allah'u Teâlâ'chr.

fiice vesvese veren, kalblere. yanlış düşünceler yerleştirmeye çalışan şeytânın ve şeytan tabiatlı insanların şerrinden. (Sana sığınırım de.)

Evet... O şeytandan Allah'u Teâlâ'ya sığınmahd. Çünkü O habîs, insanların göğüslerine dâima vesvese verir. Bâtl şeyleri süslü göstererek gaffilleri, düşünmekten ahkor ve aldatır.

Böyle vesvese veren İslâm düşmanları; gerek cinden ve gerek insandan olsun, şerlerinden kaçınmalı ve Allah'u Teâlâ'ya sığın-mahdır. Kurtuluş için başka çâre yoktur.

Görülüyor ki, insanları kandırıp delâlete düşürmeye çalışan iki grub vardır: Biri cinler; diğeri ise insanlardır. Şeytan tabiatlı bu insanlar daha kurnaz ve daha tehlikelidirler. Bunlar, bir bakıma gizli düşmandırlar. İyilik maskesi alımda insanları kandırırlar. Bunlara karşı, çok uyanık bulunmak gerekir.

Bunlar, sadece insanın geçici dünya hayatını değil, ebedi hayatını da yıkmak istemektedirler. Bilhassa, aşırımızda bu şeytan -tabiatlı insanlar, sözleri ile, yazıları ile, sesleri ile, görüntüleri ile, fikirleri ile, fiilleri ile... velhasıl bütün imkânlarını seferber ederek, mü'mini vesveseye düşürmek, onu imânından uzaklaştırmak, İslâm'ı zayıflatmak istemektedirler... Mü'min gafil olmamalı, oyuna gelmemeli, İslâm'a sarılmalı ve cin .şeytanlarından da, insan şeytanlarından da Allah'a sığınmalıdır.

Allah'u Teâlâ tarafından gönderilen, emirler, yasaklar, hükümler, hasılı Dînimiz ölçü olarak elimizde bulunduğuna göre, bize düşen her şeyi bu mizan ve miyâr'a vurarak değerlendirmek ve böylece de, onların vesveselerinden ve her türlü şerlerinden korunmaya çalışmaktır.

Hz. Âişe Cradiyallahu anhâ şöyle nakletmiştir:

Nebi (S.A.V.), her gece yatağına geldiği zaman iki elini birleştirerek bunlara nefes etmeye başlayıp: Kul hüvallahü ehad ve Kul eûzü bi-Rabbi'l-Felak ve Kul eûzü bi-Rabbi'n-nâs sûrelerini okurdu. (Ellerine üflerdi.) Sonra, iki eliyle vücudundan eli yettiği yerleri sıvazlardı. Elleriyle başım,- yüzünü, vücudunun ön kısmını meshetmeye başladılar. (Sonra vücudunun arka tarafını mesheerdi.) Ve böyle okuyup üfleterek vücudunu mesnetme-yi üç defa tekrarladılar.» [\[305\]](#)

EZAN

Allahü Ekber. Allahü Ekber.
Allahü Ekber. Allahü Ekber.
Eşhedü en lâ ilahe illallah.
Eşhedü en îâ ilahe illallah.
Eşhedü erme Muhammeden Resûlullah.
Eşhedü erine Muhammeden Resûlullah.
Hayye 'ale's-selâti, Hayye 'ale's-selâh,
Hayye 'aie'l-felâhi, Hayye 'alel-felâh.
Allahü Ekber. Allahü Ekber.
Lâ ilahe illallah
Allah en büyük. Allah en büyük.
Allah en büyük. Allah en büyük.
Şehâdet ederim ki, Allah'tan başka ilâh yoktur.
Şehâdet ederim ki, Allah'tan başka ilâh yok.
Şehâdet ederim ki, Muhammed Allah'ın Resulü. Şehâdet ederim ki, Muhammed Allah'ın Resulü.
Haydi namaza. Haydi namaza.
Haydi felaha. Haydi felaha.
Allah en büyük. Allah en büyük.
Allah'tan başka ilâh yok.
ezanında, «Hayye 'ale'l-Felah»dan sonra, iki keredede:

Es-salâtu hayrım mine'n-nevm (Namaz uykudan hayırlı.) cümlesi eklenir. [\[306\]](#)

KAMET

Allahü Ekber. Allahü Ekber.
Allahü Ekber. Allahü Ekber.
Eşhedü en lâ ilahe illallah.
Eşhedü en lâ ilahe İllallah.
Eşhedü enne Muhammeden Resûlullah.
Eşhedü enne Muhammeden Resûlullah.
Hayye'ale's-salâti, Hayye 'ale's-salâh.
Hayye 'ale'l-felâhi, Hayye 'alel-felâh:
Kad kâmeti's-salâtü, Kad. kameti's-saJâh.
Allahü. Ekber. Allahü Ekber.
Lâ ilahe illallah
Allah en büyük. Allah en büyük.
Allah en büyük. Allah en büyük.
Şehâdet ederim ki, Allah'tan başka ilâh yok.
Şehâdet ederim ki, Allah'tan başka ilâh yok.
Şehâdet ederim ki, Muhammed Allah'ın Resulü.
Şehâdet ederim ki, Muhammed Allah'ın Resulü-
Haydi namaza. Haydi namaza.
Haydi felaha. Haydi felaha.
Namaz başladı. Namaz başladı.
Allah en büyük. Allah en büyük.
Allah'tan başka ilâh yok. [\[307\]](#)

SÜBHANEKE

Sübhâneke Allâhümme ve bi hamdik, ve tebâreke'smük, ve teâlâ ceddük, ive celle senâük] ve lâ ilahe gayrük) [\[308\]](#)

Kısaca Manası:

Ey Allah'ım! Sen, her türlü eksik sıfatlardan münezzehsin, paksın ve uzaksın. Seni dâima böyle takdis eder ve dâimâ Sana hamdederim. Senin ismin mübarektir. Azamet ve Celâlin -Senden başkalarının azametinden- yüksektir. Seni Öğmek de yücedir. Ve senden başka bir ilâh yoktur. Bu duâ her namazın başında okunur:

Metinde parantez içine aldığımız (Ve celle senâük) cümlesi, cenaze namazlarında okunur. [\[309\]](#)

ET-TAHİYYAT

et-Tahiyyâtü lillahi ve'ssalavâtü ve't-Tayyibâtü es-selâmü aleyke eyyühe'n-nebiyyü ve rahmetu'llâhd ve berekatüh. Es-Se-lâmü aleynâ ve âlâ 'bâdiliâhi's-sâlihıyn. Eşhedü en lâ ilahe illallah ve eşhedü enne Muhammeden 'abdühü ve resulün.) [\[310\]](#)

Kısaca Manası:

Dil ile yapılan, beden ile yapılan, mâl ile yapılan bütün ibâdetler sadece Allahu Teâlâ'ya mahsustur. Ey Sâni Yüce Peygamber! Allah'ın selâmı, rahmeti ve bereketi Senin üzerine olsun. Selâm bizim üzerimize ve Allahu Teâlâ'nın sâlih kulları üzerine olsun.

Ben şehâdet ederim ki, Allah'tan başka ilâh yoktur ve yine ben şehâdet ederim İd, Muhammed (S.A.V.) O'nun kuludur ve resulüdür. [\[311\]](#)

Allâhumme Salli

Allâhümme Şallı 'alâ seyyidinâ Muhammedin ve 'alâ âli seyyidiB.â Muhammed. Kemâ salleyte âlâ İbrâhime, ve aîâ âli İb-râhîm. İnneke hamûdü'n-mecid.) [\[312\]](#)

Kısaca Manası:

Ey Allah'ım! Efendimiz Muhammed'e rahmet et ve Efendimiz Muhammed'in âline (ev halkına) da rahmet et, İbrahim (A.S.)i ve İbrahim (A.S.)'in âlini rahmet ettiğin gibi... Şüphesiz ki, hamde-dilniş olan ve hamde lâyıık olan yalnız Sensin ve gerçekten şan ve şeref sahibj olan da sâdece Sen'sin. [\[313\]](#)

Allâhümme Barik

Allâhümme bârik 'alâ şeyyidina Munanunedin ve alâ âli seyyidinâ Muhammed. Kemâ bârekte 'alâ İbrâhime ve alâ âl- İb-râhîm. İnneke hamûdü'n-mecid). [\[314\]](#)

Kısaca Manası:

Ey Allah'ım! Efendimiz Muhammed'i mübarek kıl ve Efendimiz Muhammed'in âlini (ev halkını, evlatlarını ve yakınlarını) de mübarek kıl. İbrahim (A.S.)i mübarek kıldığım gibi ve İbrahim (A.S.)'m âlini mübarek kıldığım gibi...

Şüphesiz ki Sen, hamdedümiş (öğülmüş) olansın ve hamde-dilmeye (öğülmeye) lâyıık olansın. Ve yalnızca Sen, şan ve şeref sahibisin. [\[315\]](#)

ALLÂHÜMME RABBENA

Okunuşu:

Rabbena âtinâ- fi'd-dünyâ haseneten ve fil'âhireti haseneh. Ve kına 'azâbe'n-nâr.

Rabbena'ğfırlı ve li vâlideyye ve li'l-mü'minine yevme yekû-m.ü'l-hısâb. Bi rahmetike yâ erhame'r-râhimin. [\[316\]](#)

Kısaca Manası:

Ey Rabbimiz!.. Bize dünyâda bir güzellik (ni'met ve saadet) ver ve âhirette de bir güzellik ver. Ve bizi Cehennem ateşinin azabından koru. Ey Rabbimiz!.. Hesabın ikame edileceği Kıyamet gününde; beni, anamı-babamı ve bütün mü'minleri bağışla Rahmetinle ey merhamet edicilerin en merhametlisi... [\[317\]](#)

KUNUT DUALARI

Okunuşu

Allâhümme innâ neste'ıynüke ve nesteğfirüke ve nestehdik ve nü'minü bike ve netübü âleyk. Ve netevekkelü aleyke ve nüs-ni aleyke'l-hayre küllehü neşkürüke ve lâ nekfürük ve nehla-u ve netrukü men yefcürük.

Allâhümme iyâyâke ne'büdü ve leke nusalli ve nescüdü ve ileyke nes'â ve nahfidü, nercû rahmeteke ve nehşâ'azâbeke inne azâbeke bi'l-küffâri müünk. [\[318\]](#)

Kısaca Manâları:

Ey Allah'ım! Biz muhakkak sadece Sen'den yardım dileriz; Sen'den günâhlarımızın mağfired edilmesini dileriz; Sen'den hidâyet isteriz. Sana inanırız; bütün işlerimizde Sana güveniriz, Sana dayanırız. Bütün hayırlarla Seni sena eder, Sana hamdede-riz; Seni zikrederiz. Bütün ni'metlerim Sen'den olduğunu bilerek Sana şükrederiz. Seni asla inkâr etmeyiz. Sana isyan etmekte olanlarla olan bağlarımızı çözer; Sana ibâdet etmeyenleri terk ederiz.

Yâ İlâhi!.. Biz ancak Sana ibâdet ederiz; Senin mânevi yakınlığına kavuşabilmek için çalışır, namaz kılar, secde ederiz. Senin yüce rahmetini umarız ve Senin azabından da korkarız. Şüphe yok ki, Senin âzâbın kâfirlere erişicidir. [\[319\]](#)

[\[1\]](#) Halebi İbrahim Efendi, Halebi-i Sağır, Akçağ Yayınları: 302.

[\[2\]](#) Halebi İbrahim Efendi, Halebi-i Sağır, Akçağ Yayınları: 302.

[\[3\]](#) Halebi İbrahim Efendi, Halebi-i Sağır, Akçağ Yayınları: 302.

[\[4\]](#) Halebi İbrahim Efendi, Halebi-i Sağır, Akçağ Yayınları: 302-303.

[\[5\]](#) Halebi İbrahim Efendi, Halebi-i Sağır, Akçağ Yayınları: 303-304.

[\[6\]](#) Halebi İbrahim Efendi, Halebi-i Sağır, Akçağ Yayınları: 304.

[\[7\]](#) Halebi İbrahim Efendi, Halebi-i Sağır, Akçağ Yayınları: 304-305.

[\[8\]](#) Halebi İbrahim Efendi, Halebi-i Sağır, Akçağ Yayınları: 305.

[\[9\]](#) Halebi İbrahim Efendi, Halebi-i Sağır, Akçağ Yayınları: 305.

[\[10\]](#) Halebi İbrahim Efendi, Halebi-i Sağır, Akçağ Yayınları: 306

[\[11\]](#) Halebi İbrahim Efendi, Halebi-i Sağır, Akçağ Yayınları: 306.

[\[12\]](#) Halebi İbrahim Efendi, Halebi-i Sağır, Akçağ Yayınları: 306.

[\[13\]](#) Halebi İbrahim Efendi, Halebi-i Sağır, Akçağ Yayınları: 306-307.

[\[14\]](#) Halebi İbrahim Efendi, Halebi-i Sağır, Akçağ Yayınları: 307.

[\[15\]](#) Halebi İbrahim Efendi, Halebi-i Sağır, Akçağ Yayınları: 307-308.

[\[16\]](#) Halebi İbrahim Efendi, Halebi-i Sağır, Akçağ Yayınları: 308-309.

[\[17\]](#) Halebi İbrahim Efendi, Halebi-i Sağır, Akçağ Yayınları: 309.

[\[18\]](#) Halebi İbrahim Efendi, Halebi-i Sağır, Akçağ Yayınları: 309-310.

[\[19\]](#) Halebi İbrahim Efendi, Halebi-i Sağır, Akçağ Yayınları: 310.

[\[20\]](#) Halebi İbrahim Efendi, Halebi-i Sağır, Akçağ Yayınları: 311.

[\[21\]](#) Halebi İbrahim Efendi, Halebi-i Sağır, Akçağ Yayınları: 311-312.

[\[22\]](#) Halebi İbrahim Efendi, Halebi-i Sağır, Akçağ Yayınları: 312.

[\[23\]](#) Halebi İbrahim Efendi, Halebi-i Sağır, Akçağ Yayınları: 312-313.

[\[24\]](#) Halebi İbrahim Efendi, Halebi-i Sağır, Akçağ Yayınları: 313.

[\[25\]](#) Halebi İbrahim Efendi, Halebi-i Sağır, Akçağ Yayınları: 314.

[\[26\]](#) Halebi İbrahim Efendi, Halebi-i Sağır, Akçağ Yayınları: 314.

[\[27\]](#) Halebi İbrahim Efendi, Halebi-i Sağır, Akçağ Yayınları: 314-315.

[\[28\]](#) Halebi İbrahim Efendi, Halebi-i Sağır, Akçağ Yayınları: 315-316.

- [29] Halebi İbrahim Efendi, Halebi-i Sağır, Akçağ Yayınları: 316-317.
- [30] Halebi İbrahim Efendi, Halebi-i Sağır, Akçağ Yayınları: 317.
- [31] Halebi İbrahim Efendi, Halebi-i Sağır, Akçağ Yayınları: 317.
- [32] Halebi İbrahim Efendi, Halebi-i Sağır, Akçağ Yayınları: 317.
- [33] Halebi İbrahim Efendi, Halebi-i Sağır, Akçağ Yayınları: 317-318.
- [34] Halebi İbrahim Efendi, Halebi-i Sağır, Akçağ Yayınları: 318.
- [35] Halebi İbrahim Efendi, Halebi-i Sağır, Akçağ Yayınları: 318.
- [36] Halebi İbrahim Efendi, Halebi-i Sağır, Akçağ Yayınları: 319.
- [37] Halebi İbrahim Efendi, Halebi-i Sağır, Akçağ Yayınları: 319-320.
- [38] Halebi İbrahim Efendi, Halebi-i Sağır, Akçağ Yayınları: 320-321.
- [39] Halebi İbrahim Efendi, Halebi-i Sağır, Akçağ Yayınları: 322.
- [40] Halebi İbrahim Efendi, Halebi-i Sağır, Akçağ Yayınları: 322-323.
- [41] Halebi İbrahim Efendi, Halebi-i Sağır, Akçağ Yayınları: 323-324.
- [42] Halebi İbrahim Efendi, Halebi-i Sağır, Akçağ Yayınları: 324-325.
- [43] Halebi İbrahim Efendi, Halebi-i Sağır, Akçağ Yayınları: 325.
- [44] Halebi İbrahim Efendi, Halebi-i Sağır, Akçağ Yayınları: 325.
- [45] Halebi İbrahim Efendi, Halebi-i Sağır, Akçağ Yayınları: 325.
- [46] Halebi İbrahim Efendi, Halebi-i Sağır, Akçağ Yayınları: 326.
- [47] Halebi İbrahim Efendi, Halebi-i Sağır, Akçağ Yayınları: 326.
- [48] Halebi İbrahim Efendi, Halebi-i Sağır, Akçağ Yayınları: 327.
- [49] Halebi İbrahim Efendi, Halebi-i Sağır, Akçağ Yayınları: 327-328.
- [50] Halebi İbrahim Efendi, Halebi-i Sağır, Akçağ Yayınları: 328.
- [51] Halebi İbrahim Efendi, Halebi-i Sağır, Akçağ Yayınları: 328-329.
- [52] Halebi İbrahim Efendi, Halebi-i Sağır, Akçağ Yayınları: 329.
- [53] Halebi İbrahim Efendi, Halebi-i Sağır, Akçağ Yayınları: 329.
- [54] Halebi İbrahim Efendi, Halebi-i Sağır, Akçağ Yayınları: 329.
- [55] Halebi İbrahim Efendi, Halebi-i Sağır, Akçağ Yayınları: 330.
- [56] Halebi İbrahim Efendi, Halebi-i Sağır, Akçağ Yayınları: 330-331.
- [57] Halebi İbrahim Efendi, Halebi-i Sağır, Akçağ Yayınları: 331.
- [58] Halebi İbrahim Efendi, Halebi-i Sağır, Akçağ Yayınları: 332.
- [59] Halebi İbrahim Efendi, Halebi-i Sağır, Akçağ Yayınları: 332-333.
- [60] Halebi İbrahim Efendi, Halebi-i Sağır, Akçağ Yayınları: 333.
- [61] Halebi İbrahim Efendi, Halebi-i Sağır, Akçağ Yayınları: 333.
- [62] Halebi İbrahim Efendi, Halebi-i Sağır, Akçağ Yayınları: 333.
- [63] Talâk-ı ric'i: Kadının iddeti içinden, kocanın vazgeçme hakkı olan talâk (boşanma)
- [64] Halebi İbrahim Efendi, Halebi-i Sağır, Akçağ Yayınları: 334.
- [65] Halebi İbrahim Efendi, Halebi-i Sağır, Akçağ Yayınları: 334.
- [66] Halebi İbrahim Efendi, Halebi-i Sağır, Akçağ Yayınları: 334.
- [67] Halebi İbrahim Efendi, Halebi-i Sağır, Akçağ Yayınları: 335.
- [68] Halebi İbrahim Efendi, Halebi-i Sağır, Akçağ Yayınları: 336.
- [69] Halebi İbrahim Efendi, Halebi-i Sağır, Akçağ Yayınları: 336-338.
- [70] Halebi İbrahim Efendi, Halebi-i Sağır, Akçağ Yayınları: 338-343.

- [71] Halebi İbrahim Efendi, Halebi-i Sağır, Akçağ Yayınları: 343-344.
- [72] Halebi İbrahim Efendi, Halebi-i Sağır, Akçağ Yayınları: 344.
- [73] Halebi İbrahim Efendi, Halebi-i Sağır, Akçağ Yayınları: 345.
- [74] Halebi İbrahim Efendi, Halebi-i Sağır, Akçağ Yayınları: 345-346.
- [75] Halebi İbrahim Efendi, Halebi-i Sağır, Akçağ Yayınları: 346-347.
- [76] Halebi İbrahim Efendi, Halebi-i Sağır, Akçağ Yayınları: 347-348.
- [77] Halebi İbrahim Efendi, Halebi-i Sağır, Akçağ Yayınları: 348-351.
- [78] Halebi İbrahim Efendi, Halebi-i Sağır, Akçağ Yayınları: 351.
- [79] Halebi İbrahim Efendi, Halebi-i Sağır, Akçağ Yayınları: 351.
- [80] Halebi İbrahim Efendi, Halebi-i Sağır, Akçağ Yayınları: 352.
- [81] Halebi İbrahim Efendi, Halebi-i Sağır, Akçağ Yayınları: 352.
- [82] Halebi İbrahim Efendi, Halebi-i Sağır, Akçağ Yayınları: 352-353.
- [83] Halebi İbrahim Efendi, Halebi-i Sağır, Akçağ Yayınları: 353-355.
- [84] Halebi İbrahim Efendi, Halebi-i Sağır, Akçağ Yayınları: 355.
- [85] Halebi İbrahim Efendi, Halebi-i Sağır, Akçağ Yayınları: 356.
- [86] Halebi İbrahim Efendi, Halebi-i Sağır, Akçağ Yayınları: 356.
- [87] Halebi İbrahim Efendi, Halebi-i Sağır, Akçağ Yayınları: 357-360.
- [88] Halebi İbrahim Efendi, Halebi-i Sağır, Akçağ Yayınları: 360-361.
- [89] Halebi İbrahim Efendi, Halebi-i Sağır, Akçağ Yayınları: 361-362.
- [90] Halebi İbrahim Efendi, Halebi-i Sağır, Akçağ Yayınları: 362-363.
- [91] Halebi İbrahim Efendi, Halebi-i Sağır, Akçağ Yayınları: 364.
- [92] Halebi İbrahim Efendi, Halebi-i Sağır, Akçağ Yayınları: 364-367.
- [93] Halebi İbrahim Efendi, Halebi-i Sağır, Akçağ Yayınları: 367-368.
- [94] Halebi İbrahim Efendi, Halebi-i Sağır, Akçağ Yayınları: 368-370.
- [95] Halebi İbrahim Efendi, Halebi-i Sağır, Akçağ Yayınları: 371.
- [96] Halebi İbrahim Efendi, Halebi-i Sağır, Akçağ Yayınları: 371-372.
- [97] Halebi İbrahim Efendi, Halebi-i Sağır, Akçağ Yayınları: 373-376.
- [98] Halebi İbrahim Efendi, Halebi-i Sağır, Akçağ Yayınları: 376-377.
- [99] Halebi İbrahim Efendi, Halebi-i Sağır, Akçağ Yayınları: 377-378.
- [100] Halebi İbrahim Efendi, Halebi-i Sağır, Akçağ Yayınları: 378.
- [101] Halebi İbrahim Efendi, Halebi-i Sağır, Akçağ Yayınları: 378-379.
- [102] Halebi İbrahim Efendi, Halebi-i Sağır, Akçağ Yayınları: 379-380.
- [103] Halebi İbrahim Efendi, Halebi-i Sağır, Akçağ Yayınları: 380.
- [104] Halebi İbrahim Efendi, Halebi-i Sağır, Akçağ Yayınları: 381.
- [105] Halebi İbrahim Efendi, Halebi-i Sağır, Akçağ Yayınları: 381-382.
- [106] Halebi İbrahim Efendi, Halebi-i Sağır, Akçağ Yayınları: 382-383.
- [107] Halebi İbrahim Efendi, Halebi-i Sağır, Akçağ Yayınları: 383-385.
- [108] Halebi İbrahim Efendi, Halebi-i Sağır, Akçağ Yayınları: 385.
- [109] Halebi İbrahim Efendi, Halebi-i Sağır, Akçağ Yayınları: 386.
- [110] Halebi İbrahim Efendi, Halebi-i Sağır, Akçağ Yayınları: 386-387.
- [111] Halebi İbrahim Efendi, Halebi-i Sağır, Akçağ Yayınları: 387.
- [112] Halebi İbrahim Efendi, Halebi-i Sağır, Akçağ Yayınları: 388-389.

- [113] Halebi İbrahim Efendi, Halebî-i Sağır, Akçağ Yayınları: 389-390.
- [114] Halebi İbrahim Efendi, Halebî-i Sağır, Akçağ Yayınları: 390.
- [115] Halebi İbrahim Efendi, Halebî-i Sağır, Akçağ Yayınları: 390-393.
- [116] Halebi İbrahim Efendi, Halebî-i Sağır, Akçağ Yayınları: 393.
- [117] Halebi İbrahim Efendi, Halebî-i Sağır, Akçağ Yayınları: 393-394.
- [118] Halebi İbrahim Efendi, Halebî-i Sağır, Akçağ Yayınları: 395-398.
- [119] Halebi İbrahim Efendi, Halebî-i Sağır, Akçağ Yayınları: 398-399.
- [120] Halebi İbrahim Efendi, Halebî-i Sağır, Akçağ Yayınları: 399.
- [121] Halebi İbrahim Efendi, Halebî-i Sağır, Akçağ Yayınları: 400.
- [122] Halebi İbrahim Efendi, Halebî-i Sağır, Akçağ Yayınları: 400-402.
- [123] Halebi İbrahim Efendi, Halebî-i Sağır, Akçağ Yayınları: 403.
- [124] Halebi İbrahim Efendi, Halebî-i Sağır, Akçağ Yayınları: 403.
- [125] Halebi İbrahim Efendi, Halebî-i Sağır, Akçağ Yayınları: 404.
- [126] Halebi İbrahim Efendi, Halebî-i Sağır, Akçağ Yayınları: 404.
- [127] Halebi İbrahim Efendi, Halebî-i Sağır, Akçağ Yayınları: 404-406.
- [128] Halebi İbrahim Efendi, Halebî-i Sağır, Akçağ Yayınları: 406-408.
- [129] Halebi İbrahim Efendi, Halebî-i Sağır, Akçağ Yayınları: 408-410.
- [130] Halebi İbrahim Efendi, Halebî-i Sağır, Akçağ Yayınları: 410.
- [131] Halebi İbrahim Efendi, Halebî-i Sağır, Akçağ Yayınları: 410.
- [132] Halebi İbrahim Efendi, Halebî-i Sağır, Akçağ Yayınları: 411.
- [133] Halebi İbrahim Efendi, Halebî-i Sağır, Akçağ Yayınları: 411-413.
- [134] Halebi İbrahim Efendi, Halebî-i Sağır, Akçağ Yayınları: 413.
- [135] Halebi İbrahim Efendi, Halebî-i Sağır, Akçağ Yayınları: 413-414.
- [136] Halebi İbrahim Efendi, Halebî-i Sağır, Akçağ Yayınları: 414.
- [137] Halebi İbrahim Efendi, Halebî-i Sağır, Akçağ Yayınları: 414-415.
- [138] Halebi İbrahim Efendi, Halebî-i Sağır, Akçağ Yayınları: 415-416.
- [139] Halebi İbrahim Efendi, Halebî-i Sağır, Akçağ Yayınları: 417-420.
- [140] Halebi İbrahim Efendi, Halebî-i Sağır, Akçağ Yayınları: 420-421.
- [141] Halebi İbrahim Efendi, Halebî-i Sağır, Akçağ Yayınları: 421.
- [142] Halebi İbrahim Efendi, Halebî-i Sağır, Akçağ Yayınları: 421.
- [143] Halebi İbrahim Efendi, Halebî-i Sağır, Akçağ Yayınları: 421-423.
- [144] Halebi İbrahim Efendi, Halebî-i Sağır, Akçağ Yayınları: 423-425.
- [145] Halebi İbrahim Efendi, Halebî-i Sağır, Akçağ Yayınları: 425-427.
- [146] Halebi İbrahim Efendi, Halebî-i Sağır, Akçağ Yayınları: 427.
- [147] Halebi İbrahim Efendi, Halebî-i Sağır, Akçağ Yayınları: 428-431.
- [148] Halebi İbrahim Efendi, Halebî-i Sağır, Akçağ Yayınları: 431-432.
- [149] Halebi İbrahim Efendi, Halebî-i Sağır, Akçağ Yayınları: 432.
- [150] Halebi İbrahim Efendi, Halebî-i Sağır, Akçağ Yayınları: 432-433.
- [151] Halebi İbrahim Efendi, Halebî-i Sağır, Akçağ Yayınları: 433.
- [152] Halebi İbrahim Efendi, Halebî-i Sağır, Akçağ Yayınları: 433.
- [153] Halebi İbrahim Efendi, Halebî-i Sağır, Akçağ Yayınları: 433-434.
- [154] Sa": 1040 dirhem buğday veya arpa olan bir ölçek.

- [155] Halebi İbrahim Efendi, Halebî-i Sağır, Akçağ Yayınları: 434.
- [156] Halebi İbrahim Efendi, Halebî-i Sağır, Akçağ Yayınları: 435.
- [157] Halebi İbrahim Efendi, Halebî-i Sağır, Akçağ Yayınları: 436.
- [158] Halebi İbrahim Efendi, Halebî-i Sağır, Akçağ Yayınları: 436-440.
- [159] Halebi İbrahim Efendi, Halebî-i Sağır, Akçağ Yayınları: 440.
- [160] Halebi İbrahim Efendi, Halebî-i Sağır, Akçağ Yayınları: 441.
- [161] Halebi İbrahim Efendi, Halebî-i Sağır, Akçağ Yayınları: 442-443.
- [162] Halebi İbrahim Efendi, Halebî-i Sağır, Akçağ Yayınları: 443.
- [163] Mükâteb : Tamamlandığı zaman azad edilmek üzere, efendisi İle "bir bedel üzerinde anlaşma yapmış olan kole
- [164] Halebi İbrahim Efendi, Halebî-i Sağır, Akçağ Yayınları: 443-445.
- [165] Halebi İbrahim Efendi, Halebî-i Sağır, Akçağ Yayınları: 445.
- [166] Halebi İbrahim Efendi, Halebî-i Sağır, Akçağ Yayınları: 445-447.
- [167] Halebi İbrahim Efendi, Halebî-i Sağır, Akçağ Yayınları: 447-448.
- [168] Halebi İbrahim Efendi, Halebî-i Sağır, Akçağ Yayınları: 448-450.
- [169] Halebi İbrahim Efendi, Halebî-i Sağır, Akçağ Yayınları: 450.
- [170] Halebi İbrahim Efendi, Halebî-i Sağır, Akçağ Yayınları: 450.
- [171] Halebi İbrahim Efendi, Halebî-i Sağır, Akçağ Yayınları: 451.
- [172] Halebi İbrahim Efendi, Halebî-i Sağır, Akçağ Yayınları: 451.
- [173] Halebi İbrahim Efendi, Halebî-i Sağır, Akçağ Yayınları: 452.
- [174] Halebi İbrahim Efendi, Halebî-i Sağır, Akçağ Yayınları: 452-453.
- [175] Halebi İbrahim Efendi, Halebî-i Sağır, Akçağ Yayınları: 453.
- [176] Ahzâb Sûresi, âyet : 56
- [177] Halebi İbrahim Efendi, Halebî-i Sağır, Akçağ Yayınları: 454.
- [178] Halebi İbrahim Efendi, Halebî-i Sağır, Akçağ Yayınları: 455.
- [179] Halebi İbrahim Efendi, Halebî-i Sağır, Akçağ Yayınları: 455-458.
- [180] Halebi İbrahim Efendi, Halebî-i Sağır, Akçağ Yayınları: 458-460.
- [181] Halebi İbrahim Efendi, Halebî-i Sağır, Akçağ Yayınları: 460-461.
- [182] Halebi İbrahim Efendi, Halebî-i Sağır, Akçağ Yayınları: 461.
- [183] Namazgah (- Umumiyetle şehirlerin dışında bulunan ve ahâlinin bayram ve cum'a namazlarını hep birlikte orada kılıp, islâmî birliği, kuvveti ve halka bağlılıklarını gösterdikleri yerler.)
- [184] Halebi İbrahim Efendi, Halebî-i Sağır, Akçağ Yayınları: 461-464.
- [185] Halebi İbrahim Efendi, Halebî-i Sağır, Akçağ Yayınları: 464-466.
- [186] Halebi İbrahim Efendi, Halebî-i Sağır, Akçağ Yayınları: 466.
- [187] Halebi İbrahim Efendi, Halebî-i Sağır, Akçağ Yayınları: 467.
- [188] Halebi İbrahim Efendi, Halebî-i Sağır, Akçağ Yayınları: 468-470.
- [189] Halebi İbrahim Efendi, Halebî-i Sağır, Akçağ Yayınları: 470-471.
- [190] Halebi İbrahim Efendi, Halebî-i Sağır, Akçağ Yayınları: 471-473.
- [191] Halebi İbrahim Efendi, Halebî-i Sağır, Akçağ Yayınları: 473-474.
- [192] Halebi İbrahim Efendi, Halebî-i Sağır, Akçağ Yayınları: 474-475.
- [193] Bakara Sûresi, âyet : 201
- [194] Saffât Sûresi, âyet ; 180
- [195] Halebi İbrahim Efendi, Halebî-i Sağır, Akçağ Yayınları: 476-479.
- [196]

- Halebi İbrahim Efendi, Halebî-i Sağır, Akçağ Yayınları: 479.
- [197] Halebi İbrahim Efendi, Halebî-i Sağır, Akçağ Yayınları: 479-481.
- [198] Halebi İbrahim Efendi, Halebî-i Sağır, Akçağ Yayınları: 481-483.
- [199] Halebi İbrahim Efendi, Halebî-i Sağır, Akçağ Yayınları: 483-484.
- [200] Halebi İbrahim Efendi, Halebî-i Sağır, Akçağ Yayınları: 484-486.
- [201] Halebi İbrahim Efendi, Halebî-i Sağır, Akçağ Yayınları: 486-488.
- [202] Halebi İbrahim Efendi, Halebî-i Sağır, Akçağ Yayınları: 488.
- [203] Halebi İbrahim Efendi, Halebî-i Sağır, Akçağ Yayınları: 489-492.
- [204] Halebi İbrahim Efendi, Halebî-i Sağır, Akçağ Yayınları: 492-493.
- [205] Halebi İbrahim Efendi, Halebî-i Sağır, Akçağ Yayınları: 493-494.
- [206] Halebi İbrahim Efendi, Halebî-i Sağır, Akçağ Yayınları: 494.
- [207] Halebi İbrahim Efendi, Halebî-i Sağır, Akçağ Yayınları: 494-495.
- [208] Halebi İbrahim Efendi, Halebî-i Sağır, Akçağ Yayınları: 495.
- [209] Halebi İbrahim Efendi, Halebî-i Sağır, Akçağ Yayınları: 495.
- [210] Halebi İbrahim Efendi, Halebî-i Sağır, Akçağ Yayınları: 495.
- [211] Halebi İbrahim Efendi, Halebî-i Sağır, Akçağ Yayınları: 495-496.
- [212] Halebi İbrahim Efendi, Halebî-i Sağır, Akçağ Yayınları: 496.
- [213] Halebi İbrahim Efendi, Halebî-i Sağır, Akçağ Yayınları: 496-497.
- [214] Halebi İbrahim Efendi, Halebî-i Sağır, Akçağ Yayınları: 497-498.
- [215] Halebi İbrahim Efendi, Halebî-i Sağır, Akçağ Yayınları: 498.
- [216] Lokman Süresi, âyet : 34
- [217] Halebi İbrahim Efendi, Halebî-i Sağır, Akçağ Yayınları: 498-499.
- [218] Halebi İbrahim Efendi, Halebî-i Sağır, Akçağ Yayınları: 500.
- [219] Halebi İbrahim Efendi, Halebî-i Sağır, Akçağ Yayınları: 500-502.
- [220] Halebi İbrahim Efendi, Halebî-i Sağır, Akçağ Yayınları: 502.
- [221] Halebi İbrahim Efendi, Halebî-i Sağır, Akçağ Yayınları: 502-503.
- [222] Halebi İbrahim Efendi, Halebî-i Sağır, Akçağ Yayınları: 504.
- [223] Halebi İbrahim Efendi, Halebî-i Sağır, Akçağ Yayınları: 504.
- [224] Halebi İbrahim Efendi, Halebî-i Sağır, Akçağ Yayınları: 505.
- [225] Halebi İbrahim Efendi, Halebî-i Sağır, Akçağ Yayınları: 505.
- [226] Halebi İbrahim Efendi, Halebî-i Sağır, Akçağ Yayınları: 505-506.
- [227] Halebi İbrahim Efendi, Halebî-i Sağır, Akçağ Yayınları: 506.
- [228] Halebi İbrahim Efendi, Halebî-i Sağır, Akçağ Yayınları: 506.
- [229] Halebi İbrahim Efendi, Halebî-i Sağır, Akçağ Yayınları: 507.
- [230] Halebi İbrahim Efendi, Halebî-i Sağır, Akçağ Yayınları: 507.
- [231] Halebi İbrahim Efendi, Halebî-i Sağır, Akçağ Yayınları: 507.
- [232] Halebi İbrahim Efendi, Halebî-i Sağır, Akçağ Yayınları: 507.
- [233] Halebi İbrahim Efendi, Halebî-i Sağır, Akçağ Yayınları: 508.
- [234] Halebi İbrahim Efendi, Halebî-i Sağır, Akçağ Yayınları: 509.
- [235] Halebi İbrahim Efendi, Halebî-i Sağır, Akçağ Yayınları: 510.
- [236] Halebi İbrahim Efendi, Halebî-i Sağır, Akçağ Yayınları: 510.
- [237] Halebi İbrahim Efendi, Halebî-i Sağır, Akçağ Yayınları: 511.
- [238]

- Halebi İbrahim Efendi, Halebî-i Sağır, Akçağ Yayınları: 511.
- [239] Halebi İbrahim Efendi, Halebî-i Sağır, Akçağ Yayınları: 511.
- [240] Halebi İbrahim Efendi, Halebî-i Sağır, Akçağ Yayınları: 512.
- [241] Halebi İbrahim Efendi, Halebî-i Sağır, Akçağ Yayınları: 512-513.
- [242] Halebi İbrahim Efendi, Halebî-i Sağır, Akçağ Yayınları: 513.
- [243] Halebi İbrahim Efendi, Halebî-i Sağır, Akçağ Yayınları: 514.
- [244] Halebi İbrahim Efendi, Halebî-i Sağır, Akçağ Yayınları: 514-515.
- [245] Halebi İbrahim Efendi, Halebî-i Sağır, Akçağ Yayınları: 515.
- [246] Halebi İbrahim Efendi, Halebî-i Sağır, Akçağ Yayınları: 515-516.
- [247] Halebi İbrahim Efendi, Halebî-i Sağır, Akçağ Yayınları: 516.
- [248] Halebi İbrahim Efendi, Halebî-i Sağır, Akçağ Yayınları: 516-517.
- [249] Halebi İbrahim Efendi, Halebî-i Sağır, Akçağ Yayınları: 517.
- [250] Halebi İbrahim Efendi, Halebî-i Sağır, Akçağ Yayınları: 517.
- [251] Halebi İbrahim Efendi, Halebî-i Sağır, Akçağ Yayınları: 517.
- [252] Bakara, sûresi, âyet : 2'es 518
- [253] Halebi İbrahim Efendi, Halebî-i Sağır, Akçağ Yayınları: 517-518.
- [254] Halebi İbrahim Efendi, Halebî-i Sağır, Akçağ Yayınları: 518.
- [255] Halebi İbrahim Efendi, Halebî-i Sağır, Akçağ Yayınları: 518-519.
- [256] Tâhâ sûresi: âyet, 132 520
- [257] Halebi İbrahim Efendi, Halebî-i Sağır, Akçağ Yayınları: 519-520.
- [258] Halebi İbrahim Efendi, Halebî-i Sağır, Akçağ Yayınları: 521.
- [259] Halebi İbrahim Efendi, Halebî-i Sağır, Akçağ Yayınları: 522.
- [260] Halebi İbrahim Efendi, Halebî-i Sağır, Akçağ Yayınları: 522-523.
- [261] Halebi İbrahim Efendi, Halebî-i Sağır, Akçağ Yayınları: 523-526.
- [262] Halebi İbrahim Efendi, Halebî-i Sağır, Akçağ Yayınları: 527.
- [263] Halebi İbrahim Efendi, Halebî-i Sağır, Akçağ Yayınları: 527-528.
- [264] Halebi İbrahim Efendi, Halebî-i Sağır, Akçağ Yayınları: 528-530.
- [265] Halebi İbrahim Efendi, Halebî-i Sağır, Akçağ Yayınları: 531.
- [266] Halebi İbrahim Efendi, Halebî-i Sağır, Akçağ Yayınları: 532.
- [267] Halebi İbrahim Efendi, Halebî-i Sağır, Akçağ Yayınları: 532-534.
- [268] Halebi İbrahim Efendi, Halebî-i Sağır, Akçağ Yayınları: 535-536.
- [269] Halebi İbrahim Efendi, Halebî-i Sağır, Akçağ Yayınları: 536-537.
- [270] Halebi İbrahim Efendi, Halebî-i Sağır, Akçağ Yayınları: 538.
- [271] Halebi İbrahim Efendi, Halebî-i Sağır, Akçağ Yayınları: 538.
- [272] Halebi İbrahim Efendi, Halebî-i Sağır, Akçağ Yayınları: 538-539.
- [273] Halebi İbrahim Efendi, Halebî-i Sağır, Akçağ Yayınları: 540.
- [274] Halebi İbrahim Efendi, Halebî-i Sağır, Akçağ Yayınları: 540.
- [275] Halebi İbrahim Efendi, Halebî-i Sağır, Akçağ Yayınları: 541-542.
- [276] Halebi İbrahim Efendi, Halebî-i Sağır, Akçağ Yayınları: 543.
- [277] Halebi İbrahim Efendi, Halebî-i Sağır, Akçağ Yayınları: 543.
- [278] Halebi İbrahim Efendi, Halebî-i Sağır, Akçağ Yayınları: 543-544.
- [279] Halebi İbrahim Efendi, Halebî-i Sağır, Akçağ Yayınları: 545.
- [280]

- Halebi İbrahim Efendi, Halebî-i Sağır, Akçağ Yayınları: 545.
- [281] Halebi İbrahim Efendi, Halebî-i Sağır, Akçağ Yayınları: 545-546.
- [282] Halebi İbrahim Efendi, Halebî-i Sağır, Akçağ Yayınları: 547.
- [283] Halebi İbrahim Efendi, Halebî-i Sağır, Akçağ Yayınları: 547.
- [284] Halebi İbrahim Efendi, Halebî-i Sağır, Akçağ Yayınları: 548-549.
- [285] Halebi İbrahim Efendi, Halebî-i Sağır, Akçağ Yayınları: 550.
- [286] Halebi İbrahim Efendi, Halebî-i Sağır, Akçağ Yayınları: 550.
- [287] Halebi İbrahim Efendi, Halebî-i Sağır, Akçağ Yayınları: 550-552.
- [288] Halebi İbrahim Efendi, Halebî-i Sağır, Akçağ Yayınları: 553.
- [289] Halebi İbrahim Efendi, Halebî-i Sağır, Akçağ Yayınları: 553.
- [290] Halebi İbrahim Efendi, Halebî-i Sağır, Akçağ Yayınları: 553-554.
- [291] Halebi İbrahim Efendi, Halebî-i Sağır, Akçağ Yayınları: 555.
- [292] Halebi İbrahim Efendi, Halebî-i Sağır, Akçağ Yayınları: 555.
- [293] Halebi İbrahim Efendi, Halebî-i Sağır, Akçağ Yayınları: 555-556.
- [294] Halebi İbrahim Efendi, Halebî-i Sağır, Akçağ Yayınları: 557.
- [295] Halebi İbrahim Efendi, Halebî-i Sağır, Akçağ Yayınları: 557.
- [296] Halebi İbrahim Efendi, Halebî-i Sağır, Akçağ Yayınları: 557-559.
- [297] Halebi İbrahim Efendi, Halebî-i Sağır, Akçağ Yayınları: 560.
- [298] Halebi İbrahim Efendi, Halebî-i Sağır, Akçağ Yayınları: 560.
- [299] Halebi İbrahim Efendi, Halebî-i Sağır, Akçağ Yayınları: 560-564.
- [300] Halebi İbrahim Efendi, Halebî-i Sağır, Akçağ Yayınları: 565.
- [301] Halebi İbrahim Efendi, Halebî-i Sağır, Akçağ Yayınları: 565.
- [302] Halebi İbrahim Efendi, Halebî-i Sağır, Akçağ Yayınları: 565-566.
- [303] Halebi İbrahim Efendi, Halebî-i Sağır, Akçağ Yayınları: 567.
- [304] Halebi İbrahim Efendi, Halebî-i Sağır, Akçağ Yayınları: 567.
- [305] Halebi İbrahim Efendi, Halebî-i Sağır, Akçağ Yayınları: 567-568.
- [306] Halebi İbrahim Efendi, Halebî-i Sağır, Akçağ Yayınları: 569-570.
- [307] Halebi İbrahim Efendi, Halebî-i Sağır, Akçağ Yayınları: 571-572.
- [308] Halebi İbrahim Efendi, Halebî-i Sağır, Akçağ Yayınları: 572.
- [309] Halebi İbrahim Efendi, Halebî-i Sağır, Akçağ Yayınları: 572.
- [310] Halebi İbrahim Efendi, Halebî-i Sağır, Akçağ Yayınları: 573.
- [311] Halebi İbrahim Efendi, Halebî-i Sağır, Akçağ Yayınları: 573.
- [312] Halebi İbrahim Efendi, Halebî-i Sağır, Akçağ Yayınları: 574.
- [313] Halebi İbrahim Efendi, Halebî-i Sağır, Akçağ Yayınları: 574.
- [314] Halebi İbrahim Efendi, Halebî-i Sağır, Akçağ Yayınları: 574.
- [315] Halebi İbrahim Efendi, Halebî-i Sağır, Akçağ Yayınları: 574.
- [316] Halebi İbrahim Efendi, Halebî-i Sağır, Akçağ Yayınları: 575.
- [317] Halebi İbrahim Efendi, Halebî-i Sağır, Akçağ Yayınları: 575.
- [318] Halebi İbrahim Efendi, Halebî-i Sağır, Akçağ Yayınları: 575-576.
- [319] Halebi İbrahim Efendi, Halebî-i Sağır, Akçağ Yayınları: 576.